Başvuru Kitapları

FİLM

NTV

BAŞVURU KİTAPLARI

FİLM

BAŞVURU KİTAPLARI

FİLM

Daniel Borden, Florian Duijsens,
Thomas Gilbert ve Adele Smith

NTV

* Filmlerin Türkçe karşılıklarını kitabın sonunda yer alan dizin bölümünde bulabilirsiniz

Georges Méliès: Le Voyage dans la Lune, sayfa 24

Charlie Chaplin: The Great Dictator, sayfa 59

İçindekiler

10 Filmin Doğuşu
12 Zaman Çizelgesi
14 Giriş
20 *Kamera ve Sinemalar*
22 Auguste ve Louis Lumière
24 Georges Méliès
26 1910'lar: *İlk Divalar*
28 Mack Sennett
30 Muazzam Filmler
32 D. W. Griffith
34 *The Birth of a Nation*
36 Cecil B. DeMille
38 Western
40 Thomas H. Ince

42 Sessizden Sesliye
44 Zaman Çizelgesi
46 Giriş
50 William Wellman
52 King Vidor
54 Slapstick
56 Buster Keaton
58 Charlie Chaplin
60 1920'ler: *Bir Yıldız Doğuyor*
62 Avangard
64 Sergei Eisenstein
66 Victor Sjöström
68 *La Passion de Jeanne D'Arc*
70 Abel Gance
72 *Das Cabinet des Dr. Caligari*
74 F. W. Murnau
76 Fritz Lang
78 Erich von Stroheim
80 Georg Wilhem Pabst
82 Robert J. Flaherty
84 *Renk ve Ses*

Victor Fleming: The Wizard of Oz, sayfa 109

86 Savaş Döneminde Sinema
88 Zaman Çizelgesi
90 Giriş
94 Korku
98 James Whale
100 Gangster
102 1930 ve 1940'lar: *Beyazperdenin Yıldızları*
104 Müzikal
108 Victor Fleming
110 Çılgın Komediler
112 Ernst Lubitsch
114 Preston Sturges
116 George Cukor
118 Frank Capra
120 *Sansür ve Hays Yasası*
122 Michael Curtiz
124 William Wyler
126 Orson Welles
128 *Citizen Kane*
130 Walt Disney
134 *Snow White and the Seven Dwarfs*
136 Josef von Sternberg
138 John Huston
140 Propaganda
142 Leni Riefenstahl
144 Jean Renoir
146 René Clair
148 Marcel Carné

150 Savaş Sonrası Sinema ve 1950'ler
152 Zaman Çizelgesi
154 Giriş
158 John Ford
160 Fred Zinnemann
162 Nicholas Ray
164 *Singin' in the Rain*
166 Vincente Minnelli
168 Billy Wilder

Billy Wilder: Some Like It Hot, sayfa 169

170 Robert Wise
172 *Televizyon, 3D ve Arabalı Sinemalar*
174 Dram
176 Elia Kazan
178 Richard Brooks
180 Gerilim
182 Otto Preminger
184 1950'ler: *Günahkârlar ve Azizler*
186 Alfred Hitchcock
190 *Psycho*
192 Tarihi Filmler ve Kostümlü Dramlar
194 Michael Powell ve Emeric Pressburger
196 Louis Malle
198 Jean-Pierre Melville
200 Jacques Tati
202 Vittorio De Sica
204 Federico Fellini
206 *8½*
208 Luchino Visconti
210 Pier Paolo Pasolini
212 Satyajit Ray
214 Kenji Mizoguchi
216 Akira Kurosawa

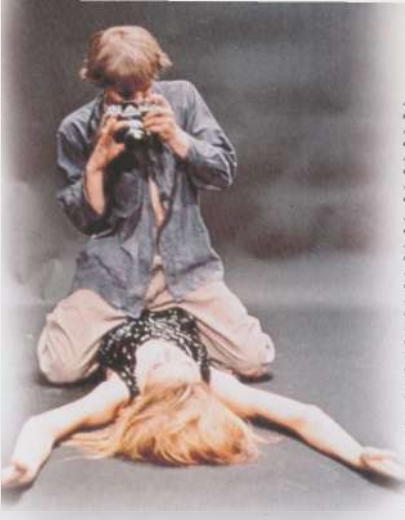

Akira Kurosawa: Rashômon, sayfa 218

220 Yeni Dürtüler
222 Zaman Çizelgesi
224 Giriş
228 Luis Buñuel
230 Ingmar Bergman
232 Jean-Luc Godard
234 Claude Chabrol
236 François Truffaut
238 Michelangelo Antonioni
240 Bernardo Bertolucci
242 1960 ve 1970'ler: *Öfkeli ve Maceracı*
244 David Lean
246 Stanley Kubrick
250 *2001: A Space Odyssey*

Stanley Kubrick: A Clockwork Orange, sayfa 247

Michael Antonioni: Blowup, sayfa 239

252 Bilimkurgu
254 *Özel Efektler*
256 Jerry Lewis
258 Mel Brooks
260 Blake Edwards
262 Dövüş Sanatları
264 Sergio Leone
266 İstismar
268 Sidney Lumet
270 Sam Peckinpah
272 *Bonnie and Clyde*
274 George Roy Hill
276 Mike Nichols
278 Sydney Pollack
280 John Frankenheimer
282 İngiliz Özgür Sineması
284 Joseph Losey
286 John Schlesinger
288 Nicolas Roeg
290 Felaket
292 John Cassavetes
294 Hal Ashby
296 Roman Polanski
298 Andrei Tarkovsky

300 **Siyasi Filmler, Gişe Rekortmenleri**
302 Zaman Çizelgesi
304 Giriş
310 William Friedkin
312 Peter Bogdanovich
314 Francis Ford Coppola
316 *The Godfather*
318 Brian De Palma
320 Martin Scorsese
324 1980'ler: *Savaşçılar ve Sefa Sürenler*
326 Woody Allen
328 Robert Altman
330 Michael Cimino

332 *Saturday Night Fever*
334 Rainer Werner Fassbinder
336 Werner Herzog
338 Wim Wenders
340 Peter Weir
342 Krysztof Kieslowski
344 Bağımsız
346 John Waters
348 Terry Gilliam
350 David Lynch
352 Peter Greenaway
354 Steven Spielberg
358 George Lucas
360 *Gişe Filmleri, Kiralık Videolar ve Sınıflandırmalar*
362 Roger Zemeckis
364 Tim Burton
366 James Cameron
368 John Hughes
370 Ridley Scott
372 David Cronenberg
374 Aksiyon ve Macera
378 Oliver Stone
380 Jonathan Demme
382 Romantik
384 Clint Eastwood
386 Jim Jarmusch
388 Spike Lee

390 Sinema Dolu Bir Dünya
392 Zaman Çizelgesi
394 Giriş
398 Gus Van Sant
400 Eşcinsel Sinema
402 Sofia Coppola
404 Jane Campion
406 Paul Thomas Anderson
408 Joel ve Ethan Coen
410 Kült

Milos Forman: One Flew Over the Cuckoo's Nest, sayfa 344

Pedro Almodóvar: Mujeres al borde de un ataque de nervios, sayfa 433

412 Steven Soderbergh
414 Günümüz: *Yeni Yıldızlar*
416 Quentin Tarantino
418 *Pulp Fiction*
420 David Fincher
422 Belgesel
424 Paul Greengrass
426 *The Lord of the Rings*
428 Alfonso Cuarón
430 Alejandro González İnárritu
432 Pedro Almodóvar
434 Animasyon
436 Hayao Miyazaki
438 *Dijital Teknoloji ve Büyük Bütçeler*
440 Zhang Yimou
442 Wong Kar-Wai
444 Ang Lee
446 Bollywood ve Ötesi
448 Mira Nair
450 Yeni Afrika Sineması
452 Abbas Kiarostami
454 Dogma 95
456 Lars von Trier
458 Emir Kusturica
460 Tom Tykwer
462 Jean-Pierre Jeunet
464 François Ozon
466 Mike Leigh
468 Nanni Moretti
470 Dizin

Quentin Tarantino: Kill Bill: Vol. 1 & 2, sayfa 416

Filmin Doğuşu 1895–1919

"Tüm dünya filminin setiydi."

Buster Keaton: Sherlock Jr., 1924, ABD, başrollerde Buster Keaton, Kathryn McGuire, Joe Keaton
Alıntı: Buster Keaton otobiyografisi, *My Wonderful World of Slapstick*, 1960

Filmin Doğuşu

İlk Buluşlar ve Yenilikler

İlk sinemacılar yeni midyumu şaşırtıcı ve büyüleyici yollarla keşfetti

s. 32

1895 1900 1905

Auguste ve Louis Lumière s. 22
Georges Méliès s. 24
Edwin S. Porter
G. A. Smith
James Williamson

s. 25

Amerika ve Avrupa'da Sanatsal Filmler

Sinema ciddiye alınınca yönetmenler filmlere has görsel bir dil yarattı

Urban Gad
D. W. Griffith s. 32
Alice Guy
Giovanni Pastrone
Maurice Tourneur

1895–1919

Türlerin Doğuşu

Sinemacıların üslupları ayırt edilmeye başlandı

Louis Feuillade
Thomas H. Ince s. 40
Max Linder
Hal Roach
Mack Sennett s. 28

s. 38

1910 1915 1920

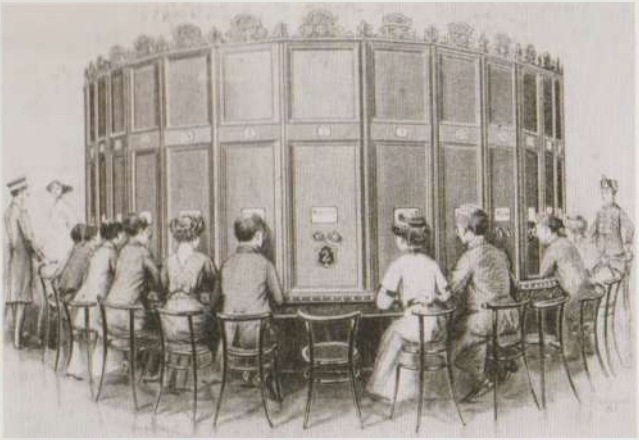
Avrupa ve Amerika'ya Özgü Üsluplar

Ülkeler belirli estetik akımlarla bağdaştırılmaya başlandı

August Bloom
Cecil B. DeMille s. 36
Yakov Protazanov
Mauritz Stiller
Paul Wegener

s. 36

Filmin Doğuşu

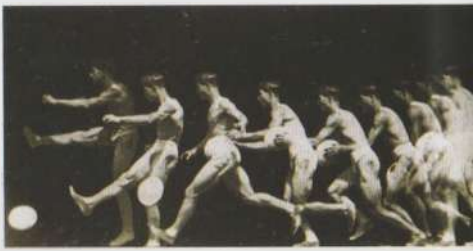
Teknolojik İmkânlar

Varlığını yeni fizyolojik gözlemlere ve teknik ilerlemelere imkan tanıyan optik bilimlere borçlu olan sinema; orta sınıfa hem kendilerine ayıracak vakit hem de refah sağladı. Büyülü fener gösterilerinden tutun da kaleydoskop makinelerine kadar gözde bir eğlence şekli olduğunu cümle âleme kanıtladı.

Edward Muybridge ve Étienne-Jules Marey gibi bilimciler harekete yönelik fotoğraf çalışmalarına öncülük etti. Thomas Edison'un dikiz kutusu formundaki Kinetoscope'u büyük bir başarıydı. 1895'te Fransız Lumière kardeşler ilk uygulamalı kamerayı ve toplu gösterim kavramını keşfetti. Film, 1900'lerde de bir yenilik olmaya devam ediyordu.

■ Viktorya devrinden dev bir kaleydoskop illüstrasyonu

■ Ragbi topuna vuran sporcu, 1895 civarı

■ Edwin S. Porter: Life of an American Fireman, 1903

İlk Öyküler

İpuçlarını vodvil oyunlarından alan ilk programlar envai çeşit eğlence sunuyordu. Erken dönem filmleri çoğunlukla tek çekimden oluşuyordu. Ne zaman ki filmlerin süreleri uzadı salon sahipleri çekimlerin bir seferde mi yoksa art arda mı gösterileceğine karar vermek durumunda kaldı. Bunlar günlük haber filmlerinden mevcut olayların yeniden canlandırmalarına ya da basit kurmacalara kadar farklılaşıyordu.

Lumière kardeşler yolculuk filmlerine odaklanırken, Georges Méliès ve Edwin S. Porter gibi ilk sinemacılar öykü anlatmayı denedi. Bir stüdyo kuran Méliès film yanılsamaları ve efektleri konusunda ilerleme kaydetti. Edison için çalışan Porter ise Life of an American Fireman ile anlatı sınırlarını genişletti. Oldukça karmaşık çekim sekansları içeren bu filmde hayalinde bir yangın canlandıran (üst üste bindirme yöntemi sayesinde) bir itfaiyeci vardı. Arayazıları -yazı kartlarını- Amerikan sinemacılığına sokan da oydu.

■ "Biograph Kızı" Florence Lawrence

■ D. W. Griffith Way Down East'in dış çekimlerinde, 1919 civarı

İlk Sinemalar, Stüdyolar, Yıldızlar

Nickelodeon'ların (nikel beş sentle girilen gösterim salonları) ve diğer "meşru" film salonlarının ortaya çıkışıyla sinema daha ciddi bir eğlence türü olarak görülmeye başlandı. Yapımcılar anonim şirketler kurdu, seyirciler perdede izledikleri oyuncuları tanır oldu. Vitagraph'ta hem oyuncu hem de terzi olarak çalışan Florence Lawrence, Biograph serisinin çok sevilen birkaç filminde rol alınca hayranları ismini öğrenebilmek için yapım şirketine mektuplar yağdırdı. İsimleri öğrenilen yıldızların daha fazla para isteyeceğinden endişelenen stüdyo yetkilileri ona "Biograph Kızı" adını verdi.

Lawrence'ın Biograph'taki ilk yönetmeni "sanatsal" filmlerin yaratıcısı olarak ünlenen D. W. Griffith'di. Kameraman Gottfried Wilhelm "Billy" Bitzer, Blanche Sweet, Lillian Gish gibi oyuncuların desteği ve Avrupa filmlerinin etkisiyle Griffith birçok yeni tekniği popülerleştirdi.

■ Paul Wegener: Der Student von Prag, 1913

■ Louis Feuillade: Fantômas, 1913

Kültür Olarak Sinema

I. Dünya Savaşı'ndan önce Avrupa film sanayii ABD'dekilerle eşit seviyedeydi, hatta onlardan bir gömlek üstündü. Her ülke farklı bir tarzla özdeşleştirilmeye başlamıştı. İtalya *La Caduta di Troia* (1910) gibi klasik epik filmler yaptı. Fransa, *L'assassinat du duc de Guise* (1908) gibi dönem filmleri ve Max Linder komedileri çekti. Danimarka, *Atlantis* (1913) gibi dramları seçti. Almanya ise ünlü yazarlar tarafından kaleme alınan Der *Student von Prag* gibi saygın *Autorenfilme* eserlerini popülerleştirdi.

1910'ların en popüler formu, dizilerdi. Her bölüm kendi başına bir öyküden oluşmakla beraber ucu açık kurguyla konunun aylarca sürmesi sağlanıyordu. Fransa'da Louis Feuillade *Fantômas* ile başlayan birkaç cinayet dizisi yaptı, Pearl White ise macera dizisi *The Perils of Pauline* (1914) ile Amerika'nın "dizi kraliçesi" oldu.

■ Tom Mix, Rough Riding Romance filminde, 1919

■ Charlie Chaplin, Mary Pickford ve Douglas Fairbanks, United Artists şirketinin imza töreninde, 1919

Oyunun Kuralları

Film dilinin standartları, devamlılık kurgusu, paralel kurgu gibi anlatı araçları ve çekim senaryosunun yazılması gibi yapım teknikleriyle şekillendikçe farklı türler gelişti. Tom Mix'in rodeo numaraları western'lere büyük izleyici kitleleri kazandırdı, üstelik atletik görünüşlü bu aktör, oyuncu ve yapımcı rakibi William S. Hart'ın duygulu gerçekçiliğine sahip değildi.

Slapstick adı verilen fiziksel komediler de maskaralıkları ve atletik numaralarıyla kalabalıkları sinemalara çekti. Türün en ünlü yıldızlarından biri Roscoe "Şişko" Arbuckle idi. Tecavüz ve cinayet iddialarıyla yargılanan aktör, sinemacıların "ahlaksızlığı"yla ilgili zaten varolan korkuyu 1921'de had safhaya taşıdı. Bunun üzerine ulusal çapta bir kısıtlamayı önlemeye çalışan stüdyolar hem sansür yasalarının oluşturulması ihtimalini engellemek hem de seyircilerin onayını yeniden kazanmak için "filmleri arındırmak" üzere eski posta bakanı William H. Hays'i görevlendirdi.

Roscoe Arbuckle: Coney Island, 1917, Başrolde Roscoe "Fatty" Arbuckle ve Buster Keaton

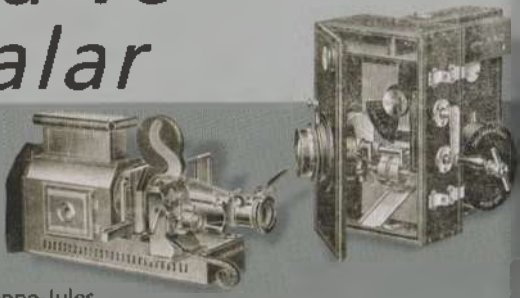
Irving Thalberg, La Bohème'in setinde, 1926

Stüdyo Sistemi

1910'ların başında, Carl Laemmle (Universal) ve Adolph Zukor (Paramount) gibi önemli kişiler Amerikan film sanayisindeki güçlerini pekiştirmek üzere harekete geçti. Onların film üretimindeki denetimlerini gösterim alanına doğru da genişletmek için kendi yapım şirketlerini dağıtımcılar ve salon zinciriyle birleştirerek oluşturdukları yatay bütünleşme, ABD'nin sinemadaki üstünlüğünü destekledi. Önde gelen şirketler Los Angeles Hollywood'da kocaman komplekslere yerleşti.

Yaratıcılıkta son sözü söyleyen çoğunlukla stüdyo patronlarıydı. Karizmatik Irving Thalberg iyi öyküler seçmesiyle, Universal ve MGM'de meşhur oldu, ama herkes onun kadar popüler değildi. Karşılaştıkları kısıtlamalardan cesaretleri kırılan dönemin dört büyük yıldızı (Mary Pickford, Charlie Chaplin, Douglas Fairbanks ve D. W. Griffith), kendi filmlerini üretip dağıtabilecekleri United Artists şirketini kurdular.

Kamera ve Sinemalar

Film kamerasının bulunuşu Avrupa ve ABD'de aynı sıralarda gelişim kaydetti. Fotoğrafçı Edward Muybridge film karelerinin devinimiyle ilgilenmiyordu; ancak onun fotografik çalışmaları Etienne-Jules Marey'in duraksamalı devinim düzeneğini esnek filmle birleştirmesine olanak tanıdı. Louis Le Prince'in 1888'de çektiği ilk "hareketli fotoğraf" 1890'da kamerasıyla birlikte bir trende kayboldu. Thomas Edison ve asistanı W. K. L. Dickson, Marey'in kaydettiği ilerlemelerden yola çıkarak Kinetograph ve Kinetoscope'u yaptı. Ama sonunda kullanılabilir bir kamera ve projektör olan Cinematographe'ı icat edenler Lumière kardeşler (s. 22) oldu.

Fred Ott'un Hapşırığı (1894) Dickson'ın "Kinetoscope Record" cihazıyla çekildi. Film ilk dönem sinemanın tanımını yapar gibiydi; öykülü filmlerin bile temel odak noktasında hareketin kendisi yer alıyordu. Birt Acres'ın *Rough Sea at Dover*'ındaki (1895) kırılan dalgalar görüntüsü izleyicilerce çok tutulmuştu.

Film bir yenilikti. Thomas Edison'un oda büyüklüğündeki salonlara kurduğu Kinetoscope'larda müşteriler makinelerin içini görebiliyordu. Daha sonraları Lumière kardeşlerin perdeye yansıttığı programlar ise toplu izleme akımı başlattı. Filmler tiyatro ve vodvil salonlarındaki canlı gösterilere dahil edildi, ta ki 1905'te ilk "nickelodeon"lar açılana dek. Bu basit sinemalar tüm gün süren programlar gösteriyordu. Salona girmek beş senttti (nickel -beş sent- ismi de zaten buradan geliyordu), filmler haftada birkaç kez değişiyordu. Sinema, izleyicilerin asla vazgeçemeyeceği bir alışkanlık haline geldi.

Edison Kinetoscopic Record of a Sneeze
Taken & Copyrighted by W.K.L. Dickson
Orange, N.J. — Jan. 7th 94

Auguste ve Louis Lumière

1862, Besançon-1954, Lyon (Auguste)
1864, Besançon-1948, Bandol (Louis)

■ Sinemanın babası mucitler Cinématographe'ı keşfetti ■ İcatlarını sergileyip yurtdışına kameramanlar göndererek film sanatını popülerleştirdiler ■ Fransız ■ Belgesel ■ 60 civarında film yönettiler

1862 Auguste dünyaya geldi
1864 Louis dünyaya geldi
1894 Hareketli resim deneyleri yapmaya başladılar
1895 Kardeşler Paris'teki Grand Cafe'de 10 kısa film sundu
1900 Paris Fuarı'nda büyük bir perdenin üzerine yansıttıkları filmin gösteriminden daha sonra vazgeçtiler
1903 Ticari açıdan başarılı olan ilk renkli fotoğraf yöntemi Autochrome'u ürettiler
1911 Lumière ve Oğulları, Sinai Fotoğraf Birliği adını aldı
1948 Louis öldü
1954 Auguste öldü

Lumière'ler hareketli görüntülere yönelmeden önce başarılı birer fotoğrafçıydı. Edison'un Kinetograph ve Kinetoscope'undaki eksiklikleri gidererek Cinématographe'ı geliştirdiler. Duraksamalı obtüratör düzeneğinde bir dikiş makinesinin motorunu örnek alan bu cihaz küçük bir 35 mm kameraydı. Pozitif kopyalar basabilen bu kamera büyülü fenere bağlanınca projektör de olabiliyordu. Lumière kardeşler 28 Aralık 1895'te, Paris Grand Café'de düzenledikleri gösterimde icatlarını halka tanıttı. Cinématographe hem geniş izleyici kitlelerinin hem de Georges Méliès'in (s. 24) de içinde bulunduğu müstakbel sinemacıların ilgisini çekti. Buluşlarının kopyasını satmayı reddeden Lumière kardeşler Cinématographe'ı sergilemek için yurtdışına temsilci göndermeyi tercih etti. Daha 1896'da tüm Avrupa'nın yanı sıra Rusya, Hindistan, Brezilya, Meksika, Çin ve Mısır'da Lumière programları gösteriliyor, çekiliyordu.

La sortie des usines Lumière, 1895

Çekilen ilk görüntüler basit haber filmleri ya da günlük hayattan karelerdi. Sağdaki işçiler paydos saatinde Lumière fabrikasından ayrılıyor. Basit, bir dakika uzunlukta, sabit bir çekimden oluşan bu film ilk kez Grand Cafe'de gösterildi. Saniyede 16 kare hızında oynatılan yapım sessiz filmlerin en yaygın hızı olarak kabul görerek Lumière kardeşlerin çoğu filmi için örnek teşkil etti.

L'arroseur Arrosé, 1895
İlk sinema posteri bir Lumière "canlandırmasını" duyuruyordu. Bu film hem ilk slapstick (fiziksel komedi) hem de ilk öykülü film sayılır. Bir bahçıvan hortumdan neden su gelmediğini anlamak için içine bakarken hortumun üzerine basan çocuk ayağını kaldırınca aniden gelen suyla ıslanır. Film o kadar sevildi ki Lumière kardeşler 1896'da yeniden çekti. Daha sonraları ise haber ve gezi filmlerine odaklandılar.

L'arrivée d'un train à La Ciotat, 1897
Bu film sinemanın en büyük anekdotlarından birine esin kaynağı oldu: *L'arrivée d'un train à La Ciotat*'nın ilk gösterilmesinde trenin kendilerine doğru geldiğini gören izleyicilerin paniğe kapıldıkları, ön sıralarda oturanların ya kaçtığı ya da iskemlelerin altına saklandıkları rivayet edilir. Gerçek ya da değil, bu rivayet sinema izleyicilerinin yaşadığı ilk şaşkınlığı doğru olarak yansıtır.

Diğer Eserleri

Repas de Bébé, 1895
La Mer, 1895
Panorama des Rives du Nil, 1897
Niagara, 1897
Spanish Bullfight, 1900

Auguste ve Louis Lumière

Georges Méliès

1861, Paris-1938, Paris

■ Sinemanın büyülü potansiyeli ile filmsel kurmacalardan faydalanan ilk kişi ■ Tek resimli çevirim, açılma-kararma, zincirleme, çoklu çevirim, alan bölünmesi ve animasyon gibi birçok önemli efekte öncülük etti ■ Gerçeküstücüler tarafından yeniden keşfedildi ■ Fransız ■ Bilimkurgu, Fantastik ■ 500'den fazla film yaptı

1861 Paris'te dünyaya geldi
1895 Lumière kardeşlerin Cinématographe'ını gördü
1896 *Une Partie de Cartes*'ı yaptı
1897 Avrupa'nın ilk film stüdyosunu kurdu
1913 İflas edince film işini bıraktı
1931 Fransız devlet nişanı Légion d'Honneur aldı
1938 Paris'te öldü

Asıl mesleği hokkabazlık olan Georges Méliès ilk dönem sinemayı kökten değiştirdi. Ünlü özel efektlerinin ve öykü fikirlerinin yanında, film yapım sürecinin temel unsuru haline gelen storyboard ve dağıtım için kopya çıkarmak gibi birçok uygulama başlattı. Popülerliğine rağmen Méliès de Pathé gibi büyük stüdyoların filmleriyle rekabet edemedi ve son yıllarını Paris'teki bir tren garında oyuncak satarak geçirdi. Eserlerinin önemi ancak ölümünden sonra anlaşıldı.

La Conquête du Pôle, 1912

Kutup Kutbu'na yapılan bu Donkişotvari yarış Méliès'in son önemli eseriydi. Daha önceki filmlerinin bütün klasik unsurlarını -gösterişli bilimciler, tuhaf makineler ve usta işi özel efektler- içerse de 1912'de onun tarzının modası artık çoktan geçmişti. Giderek ticarileşen Fransız film sanayisinde sonuna kadar mücadele eden Méliès'in filmleri, sanatsal değerlerini umursamayan dağıtımcılar tarafından acımasızca kurgulandı.

Le Voyage dans la Lune, 1902

Méliès hemen hemen bütün filmlerini yazdı, yönetti ve başrolde oynadı. Star Stüdyo'sundaki gösterişli setleri kamera efektleriyle birleştirip şaşırtıcı ve fantastik dünyalar yarattı. En ünlü filmi olan *Le Voyage dans la Lune*, bir grup deli bilimcinin kozmik maceralarını anlatır. Başarı kazanan bu filmin korsan kopyaları çoğaltılıp Amerika'nın dört bir yanına dağıtılmıştı (o zamanlar bu yönteme sık sık başvuruluyordu).

Le Voyage à Travers l'impossible, 1904

İlham peşindeki Méliès bir kez daha Jules Verne'in eserine yöneldi; *Le Voyage à Travers l'impossible*'deki gözükara gezginler bilinen (ve hayal edilen) bütün ulaşım yollarını kullanıyordu. Canlı aksiyon ve animasyon karışımı olan film, parlak renklere elle boyandı.

Diğer Eserleri

L'Affaire Dreyfus, 1899
Le Mélomane, 1903
Le Locataire Diabolique, 1909

Georges Méliès

İlk Divalar

1910'larda sinemanın popülerliği artınca birçok güzel, halkın hayallerini süsler oldu. Asta Nielsen ve Francesca Bertini'nin -özellikle *Assunta Spina*'daki (1915)- performansları dramatik oyunculuğu sinema adına yeniden tanımladı. Ama tabii ki sessiz sinemada en önemli şey doğru bakıştı. Ohiolu seksi yıldız Theda Bara, Mısır doğumlu olduğunu ilan eden stüdyo reklamcılarının yaratıcılığından yararlandı. Bir sahne emektarı olan ilk film yıldızı Mary Pickford gibi bazı yeni aktristlerin oyunculuk yetenekleri ise kayda değerdi. Marion Davies ve Louise Brooks gibi oyuncular Ziegfeld Follies gibi Broadway yapımlarında dans etme şansı buldu.

Theda Bara Vamp terimi ilk defa Louis Feuillade'ın Fransız cinayet dizisi *Les Vampires*'in (1915) yıldızı Musidora için kullanıldı. Kavramı popülerleştiren ise Bara'nın egzotik ve genelde açık saçık giyinen *Carmen* (1915), *Cleopatra* (1917, üstte) ve *Salome* (1918) karakterleri oldu.

"Zıbır" Mabel Normand sessiz dönemin en başarılı kadın komedyenliydi. *Tillie's Punctured Romance* (1914) ve *He Did and He Didn't* (1916, solda) gibi filmlerde en komiklerle çalışarak kariyerlerinin başlamasına yardımcı oldu. Charlie Chaplin, Harold Lloyd ve Roscoe "Fatty" Arbuckle popülerliklerinin bir kısmını ona borçludur.

Asta Nielsen'in doğallığı ile hem kadınsı hem de erkeksi tavırları onu Avrupa'nın ilk film yıldızı yaparak bir nesle ilham verdi. *Die Freudlose Gasse*'de (1925) Nielsen ile birlikte rol alan Greta Garbo "Bildiğim her şeyi o öğretti" demişti. Danimarkalı oyuncu ve yapımcı, Alman film sanayisinin merkezi olan Sahne oyuncusu Sarah Bernhardt gibi o da cinsiyet kısıtlamalarına bağlı kalmayı, özellikle de *Hamlet*'te (1920, solda) reddetti.

Mary Pickford Hollywood'un ilk dönem kraliçeleriydi. Çok etkileyici ve iş konusunda açıkgöz olan Pickford bu özelliklerini *Pollyanna* (1920) gibi çocuk filmlerinde rol alırken gayet iyi sakladı.

İlk Divalar

Mack Sennett

1880, Richmond-1960, Los Angeles

■ "Komedinin Kralı" ■ Slapstick'in çıktığı Keystone Stüdyoları'nı kurdu ■ Charlie Chaplin, Mabel Normand, Marie Dressler, Roscoe "Fatty" Arbuckle, Gloria Swanson, W. C. ■ Fields ve Bing Crosby'nin film kariyerlerini başlattı ■ Kanadalı ■ Komedi ■ 1000'den fazla film yaptı

1880 Kanada'da dünyaya geldi
1908 D. W. Griffith tarafından yazar ve oyuncu olarak işe alındı
1912 *The Water Nymph*'i yönetti
1913 Keystone Cops'un ilk hit filmi *The Bangville Police* idi
1914 *Tillie's Punctured Romance* uzun metraj komedilere önayak oldu
1933 İflas etti
1937 Onursal Oscar ödülü aldı
1955 *Abbott and Costello Meet the Keystone Kops* yapıldı
1960 Los Angeles'ta öldü

Mack Sennett kariyerine D. W. Griffith ile (s. 32) başlasa da daha sonra Keystone Stüdyoları'nda yaptığı filmler hocasının dikkatle kurgulanmış melodramlarıyla taban tabana zıttı. Kaotik kısa filmleri slapstick'lerin standartlarını belirledi. Mabel Normand ilk pastayı bir Sennett filminde fırlattı, *Keystone Cops* dizileri komedilerdeki kovalama sahnelerini mükemmelleştirdi.

1910'larda çekim senaryoları nadiren kullanılıyor, Sennett'in filmleri en iyi mizahı yarattığına inandığı doğaçlamaya dayanıyordu. Hatta biten yapım üzerinde son sözü kendisi söylemesi koşuluyla, yıldızlarının kendi filmlerini yönetmelerine bile izin veriyordu. Sinemanın ilk dönem komedyenlerinden bazılarını keşfetse de onlar ünlü olduktan sonra pek azını elinde tutabildi. Çünkü Keystone Stüdyoları diğerlerinin verdiği yüksek ücretlerle boy ölçüşmeye asla kalkışmadı.

In the Clutches of the Gang, 1914

Acemi Keystone Cops, Sennett'in en uzun soluklu buluşuydu. Gerçeküstü oyunculukları slapstick tarzıyla o kadar bağdaştırıldı ki, son polis filminden onyıllar sonra, 1955'te bile Abbott ile Costello'dan övgü dolu sözler aldılar. Filmler "düşme" yetenekleri için tutulan ve sürekli değişen oyuncularla çekiliyordu, Roscoe "Şişko" Arbuckle (en sağda) gibi bazı oyuncular bileklerinin hakkıyla yıldız oldu.

Tillie's Punctured Romance, 1914, başrolde Mabel Normand, Charlie Chaplin

Komediler nadiren bir veya iki makaradan (12 - 24 dakika) uzun oluyor ve ana filmden önce gösteriliyordu. İlk uzun metraj komedi *Tillie's Punctured Romance*'ı yaparak risk al-

dığının farkında olan Sennett, filmde popüler ve yetenekli oyunculara yer verdi. Film, dönemin en başarılı işlerinden biri oldu.

Diğer Eserleri

Mabel's Strange Predicament, 1914, başrolde Mabel Normand, Charlie Chaplin

He Did and He Didn't, 1916, başrolde Mabel Normand

Ben Turpin with Sennett's Bathing Beauties, 1920 civarı

25.000 dolara şaşı gözlerini sigortalatan Ben Turpin ve Roscoe "Şişko" Arbuckle gibi ünlü yıldızlar komiklik için fiziksel özelliklerini vurgularken, Keystone Stüdyoları'ndaki kadınların hemen hepsi genç ve güzeldi. "Sennett'in Yıkanan Güzelleri" cazibeleri ve kısa kıyafetleriyle izleyicileri mest edince Hollywood'un ilk yıldızlarından bazılarının kariyeri de başlamış oldu.

Muazzam Filmler

■ Epik sinema ■ Koskoca bir tarih, inanılmaz setler, etkileyici manzaralar, aslanlar ve dramatik öyküler ■ Muazzam filmler için raylı kamera sistemi ve vinçli çekimler dahil birçok teknik efekt kullanıldı

■ solda: **Intolarence: Love's Struggle Throughout the Ages,** yönetmen D. W. Griffith, 1916

1912 *Quo Vadis?* Antik temalı "kılıç ve sandalet" olarak tanınan epik akımını başlattı

1916 *Intolerance: Love's Struggle Throughout the Ages* için 3.000'den fazla figüran kullanıldı

1953 Geniş ekran, sinemaskop formatında çekilen ilk film *The Robe* oldu

1963 *Cleopatra* 44 milyon dolarlık muazzam bir bütçeyle çekildi

2000 *Gladiator* En İyi Film Oscarı'nı kazandı

Film, yönetmenlerin daha önce hayal bile edemeyecekleri bir ölçekte çalışmalarını sağladı. Sinemacılar zamandaki herhangi bir gerçek ya da hayali anı yeniden yaratabileceklerini keşfetti. Bu epik filmlerin çoğu sinemaya özgü bu dekadansı titiz bir gerçekçilikle birleştiriyordu. Örneğin Douglas Fairbanks'in *Robin Hood*'undaki (1922) Ortaçağ kalesi hâlâ Hollywood'un en büyük film setidir. Amerika'nın hemen ardından diğer ülkeler de türe kendi sanatsal damgalarını vurdu: Mauritz Stiller'ın *Gösta Berlings Saga*'sı (1924) erken İsveç sinemasının gösterişli örneklerindendi, Fritz Lang'ın (s. 76) iki bölümlük efsanesi *Die Nibelungen: Siegfried* (1924) klasik şiiri çağdaş Alman dışavurumculuğuyla harmanlıyordu, Vsevolod Pudovkin ise *Potomok Chingis-Khana*'da (1928) Sovyet kurgu kuramını Moğol tarihine uyguladı.

Fred Niblo: Ben-Hur: A Tale of the Christ, 1925, başrolde Ramon Novarro

Bu film, altı milyon dolarlık bütçesiyle o zamana kadar çekilen en pahalı yapımdı. *Ben-Hur: A Tale of the Christ*'ın en ünlü sekansı yönetmen yardımcısı B. Reaves Eason'ın çektiği savaş arabası yarışıydı. Uzun aksiyon sahneleri yakın planlarla ustaca birleşiyordu. Üstelik büyük ölçekli tek sekans da bu değildi, denizdeki savaş sahnesi için yaklaşık 50 kamera kullanılmıştı.

Giovanni Pastrone: Cabiria, 1914

İlk gişe filmi Giovanni Pastrone'nin Cabiria'sıydı. Hareketli bir kamerayla düzgün görüntüler yaratmak isteyen Pastrone, kameranın rayların üzerine kurulduğu, böylece kayarken de sabit kalabildiği kaydırmalı çekilme (dolly) öncülüğü etti. O zamandan sonra bu efekte film sanayisindekilerce "Cabiria hareketi" dendi. Filmde yaratıcı kamera hareketlerinin yanı sıra korkutucu korsanlarla kurban edilen insanlar da vardı.

Diğer Eserler

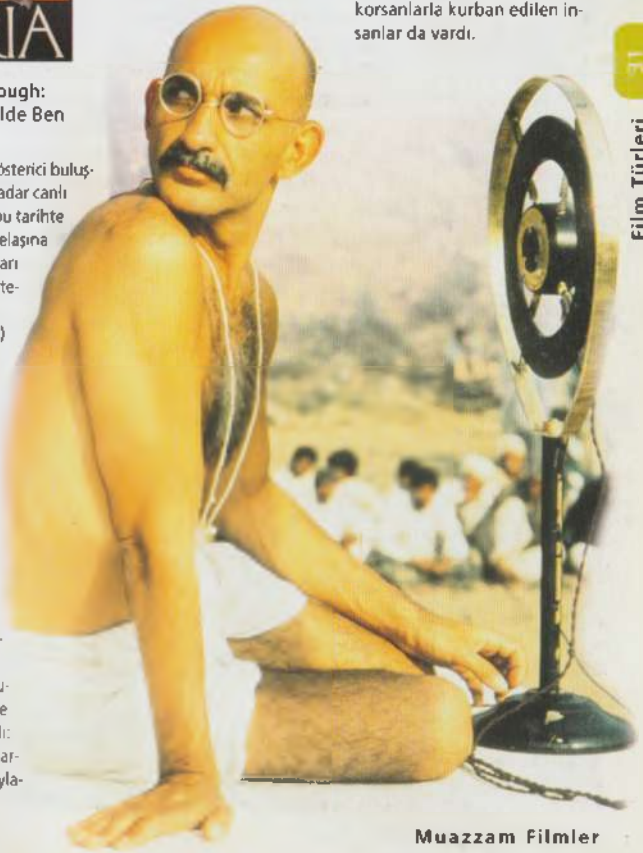
Spartacus, yön. Stanley Kubrick, 1960, başrolde Kirk Douglas

Lawrence of Arabia, yön. David Lean, 1962, başrolde Peter O'Toole

Gladiator, yön. Ridley Scott, 2000, başrolde Russell Crowe

Richard Attenborough: Gandhi, 1982, başrolde Ben Kingsley

Cecil B. DeMille'in yol gösterici buluşları efsaneyi 1950'lere kadar canlı tutmaya başlamışsa da, bu tarihte televizyonla mücadele telaşına kapılan sinema yapımcıları daha da büyük filmler istedi. *Ten Commandments* (1956) ve *Ben-Hur* (1959) yeniden çekildi. *Gladyatör*'den sonra bu tarz filmler teknik devrime bağlı olarak binlerce figüranın dolaştırıldığı kalabalıkların yerini bilgisayarda üretilen görüntüler almıştı yeniden canlandı. Ama bu filmlerden önce *Gandhi*'de cenaze sahnesinde yaklaşık 400 bin figüran kullanıldı. Biyografi filmlerinin her dönem popüler olduğu kanıtlandı. *Gandhi*'de birçok ilgi çekici unsurlar vardı: Farklı bir ana karakter, çarpıcı diyalog ve gerçek olaylara dayanan bir hikâye.

Muazzam Filmler

D. W. Griffith

1875, Floydsfork-1948, Los Angeles

■ İlk büyük Amerikalı sinemacı ■ Döneminin en çok izlenen filmi, *The Birth of a Nation*'ı çekti ■ Almaşık kurgu, yakın plan, düzenli kurgu, karmaşık öyküler ve doğal oyunculuk gibi birçok önemli yöntem geliştirdi ■ Amerikalı ■ Dram, Tarihî Epik ■ 33'ü uzun metraj olmak üzere toplam 450 film yönetti

1875 David Llewelyn Wark Griffith, Kentucky'de doğdu

1908 Biograph Stüdyoları'na katılarak *The Adventures of Dollie*'yi yönetti

1912 Lillian Gish ilk kez bir Griffith filmi olan *An Unseen Enemy*'de rol aldı

1913 Biograph'tan ayrıldı

1915 Büyük övgü alan *The Birth of a Nation* epey tartışma yarattı

1919 Mary Pickford, Douglas Fairbanks ve Charlie Chaplin ile yapım şirketi United Artists'i kurdu

1948 Hollywood'da öldü

D. W. Griffith oyun yazarı olmayı hayal etmiş ama başaramamıştı. Sinemayı seçen Griffith'in sanatsal geçerlilik arayışı, onu sinemanın biçimsel sınırlarını çağdaşlarının hayal edebildiklerinin çok daha ötesine zorlamaya itti. Biograph Stüdyoları'nda duyguları basit pandomim hareketleri yerine zarafetle yansıtmayı öğrettiği bir grup oyuncu yetiştirdi, her ayrıntıyı yakalamak için yakın plan çalışıyordu. Uzun süre kameramanlığını yapan Billy Bitzer'la birlikte bu yeni midyumun temel gramerini yeni çekim ve kurgu yöntemleriyle genişletmeye çabaladı. Yenilikçi almaşık kurgusunun özgün bir örneği *Intolerance: Love's Struggle Throughout the Ages*'da (1916) görülebilir: Filmde Babil'in savaş arabalarından tren görüntüsüne geçilir. Griffith farklı zaman aralıkları ve öyküleri doğrudan bağlamıştır.

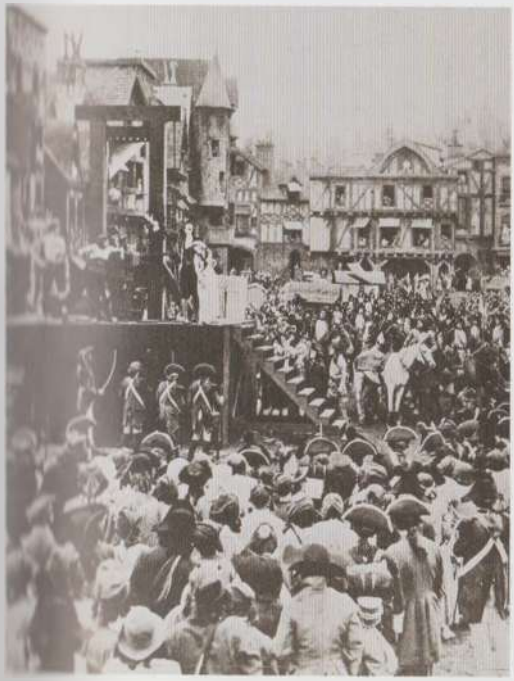
The Musketeers of Pig Alley, 1912, başrolde Lillian Gish

Griffith'in ilham kaynağı Mary Pickford ile Blanche Sweet olsa da en iyi filminde başrolü Lillian Gish oynadı. Orijinal gangster filmi olarak tanımlanan bu suç dramı Anita Loos'la ortaklaşa yazıldı ve New York'ta stüdyo dışında çekildi. Film fakir düşmüş bir "küçük hanım" ile müzisyen kocasını anlatıyordu. Bir gangster tarafından soyulan koca parayı geri almak için suçluların peşine düşünce, seyirci de sinema açısından yenilikçi bir kovalama sahneşiyle tanışır.

Broken Blossoms, 1919, başrolde Lillian Gish

Griffith'in bir sonraki filmi, kötü muameleye maruz kalmış Doğu Londralı bir kız ile kısa süre önce Londra'ya taşınan Çinli bir Budist arasındaki aşkı konu alıyordu. *Broken Blossoms*, Griffith'in hayranlık duyduğu doğal oyunculuk yönteminin en iyi örneklerinden-di. Öksüzler babasından kaçmaya çalışan Lillian Gish o kadar etkileyici çığlık atıyordu ki, film sessiz olmasına rağmen yaşadığı korkuyu seyirciler tarafından neredeyse duyuldu.

Orphans of the Storm, 1921, başrolde Lillian Gish, Dorothy Gish

Griffith, Gish kız kardeşleri son başarılı filminde, Fransız Devrimi'ne karışan bir kadın kahramanla (Lillian) kör kız kardeşini (Dorothy) canlandırmaları için bir araya getirdi. Bu tarihsel zemini, popüler sahne melodramına güç katmak için seçmişti. *The Birth of a Nation* için yapılan ırksal tartışmalardan sonra herhangi bir güncel benzerlikten (bu durumda komünist Rusya) uzak durmak niyetindeydi.

Diğer Eserleri

The Birth of a Nation, bkz. s. 34

Her Awakening, 1911, başrolde Mabel Normand

The New York Hat, 1912, başrolde Mary Pickford

Judith of Bethulia, 1913, başrolde Blanche Sweet

Intolerance: Love's Struggle Throughout the Ages, 1916

The Birth of a Nation

■ yönetmen D. W. Griffith, ABD, 1915, Dram

D. W. Griffith (s. 32), Thomas Dixon Junior'ın romanı *The Clansman*'i çekerken bütün ustalığını -yenilikçi karışık almaşık kurgudan yenilikçi ışığa kadar- kullandı. Yapım da tıpkı kitabı gibi Amerikan İç Savaşı'na bağnaz bir bakışla yaklaşıyordu. Filmde ahlaksız ve suçlu Afrikalı Amerikalılar üstünlük yanlısı Ku Klux Klan tarafından özgür toplumdan kovulmaktaydı. Arkadaşlar karşıt taraflar için savaşmaya zorlanırken; tarihsel olaylar ve dramatize edilmiş öyküler aydınlanıyordu. Toplu protestolara neden olmasına ve birçok şehirde yasaklanmasına rağmen *The Birth of a Nation* tüm gişe rekorlarını kırdı. Teknik ustalığının yanı sıra üç saatlik uzunluğuyla çığır açıyor ve sözü kendi içeriğine bırakıyordu. Galasında reklam amacıyla başlık takmış Klan üyelerini ağırlayan film, ne yazık ki yaygın popülerliği yüzünden Ku Klux Klan tarikatının birçok Güney eyaletinde yeniden canlanmasına neden oldu.

■ **The Birth of a Nation**, 1915, başrolde: Lillian Gish, Mae Marsh

Film, beyaz bir kadına tecavüze yeltenen Gus'un linç edilmesi ve Klan'ın şiddetini, Güney'de barışın yeniden sağlanmasıyla aynı kefeye koyuyordu. Bu çarpık görüş, beyaz kadınlarla temas halindeki bütün "siyah" karakterlerin yüzüne siyah makyaj yapılan beyaz aktörlerce canlandırılması gerçeğiyle filmin setinde fazlasıyla vurgulanmıştı.

Film, Afrikalı-Amerikalı erkeklerin cinsel açıdan yırtıcı hayvanlar gibi davrandığı yönündeki klişeyi gerçekmiş gibi sunuyor, beyaz kadınları büyük bir ihtirasla arzulayan siyah karakterler tekrar tekrar gösteriliyordu. *The Birth of a Nation*'ın en aşırıya kaçan canlandırması ise firari asker Gus'un (yüzü siyaha boyalı Walter Long) Flora (Mae Marsh, sağda) adındaki genç bir Güneyli kadına tecavüze yeltendiği sahneydi. Bir uçurumun kenarında köşeye sıkışan dilber ondan kurtulmak için intihar ediyordu. *Within Our Gates*'te (1920) bu sahneye atıfta bulunan Oscar Micheaux durumu tersine çevirerek beyaz erkeğin siyah kadına tecavüz ettiği sahneleri, kadının babasının linç edilme görüntüleri arasına koymuştu.

The Birth of a Nation

Cecil B. DeMille

1881, Ashfield-1959, Los Angeles

■ "Sinemanın P. T. Barnum'u" ■ İnanılmaz görüntüler yarattı ■ Yıldızların reklamını o yaptı ■ Epik yapımlarındaki mustehcen içenkler tartışmalara neden olsa da filmlerinde katı ahlaki dersler vererek sansürcüleri tatmin etmesini bildi ■ Amerikalı ■ Tarihi Dram, Komedi ■ 80 film yönetti

1881 Massachusetts'te bir oyun yazarının oğlu olarak dünyaya geldi
1900 Tiyatroda oynadı
1914 İlk filmi *The Squaw Man*'ı yönetti
1915 Sahne yıldızı Geraldine Farrar'ın "itibar" yönetimine başladı
1927 Vizyona giren *The King of Kings* o zamanlar Mel Gibson'ın *The Passion of the Christ* (2004) filmi kadar tartışma yarattı
1940 Technicolor'da *Northwest Mounted Police* filmini yaptı
1953 *The Greatest Show on Earth* filmiyle En İyi Film dalında Oscar aldı
1956 Kendi filmi olan *The Ten Commandments*'in tekrar çekiminin setinde kalp krizi geçirdi, bir hafta sonra filmi bitirmek üzere sete döndü
1959 California'da öldü

Diğer Eserleri

Joan the Woman, 1917, başrolde Geraldine Farrar

The King of Kings, 1927

Cleopatra, 1934, başrolde Claudette Colbert

Samson and Deliah, 1949

The Greatest Show on Earth, 1952

Himayesindeki Gloria Swanson, Cecil B. DeMille'i muzır bir dille "Her Şeye Kadir Tanrı" diye tanımlamıştı. Oysa o, Hollywood'un kendi kendini taçlandıran kralı, zorba ve sessiz film yönetmeni klişesine esin kaynağı olan adamdı. DeMille yapımcı Jesse Lasky ile ortak olmadan önce tiyatroda çalıştı. Senaryo yazmaktan reklamlarını yapmaya kadar film yapımcılığının her alanına eğilen DeMille, potur giyip sabırsızca etrafta dolanır ve aktörlerin zayıflıklarıyla alay ederdi. Bunun en unutulmaz örneği *Samson and Delilah* filminin bir sahnesinde aslanla boğuşmayı reddeden yıldızın başına gelmişti. Ama DeMille'in bu sert politikası meyvesini verdi. Yönetmenin ödülünü "gişede" aldığını söylediği rivayet edilir.

■ **Male and Female,** 1919, başrolde Gloria Swanson

Edebi uyarlamalardan tutun da sosyal dramlara kadar her türü denediği beş yılın ardından DeMille işe yarayan bir formül buldu: Cinsiyetler arası savaşı konu alan, hafif ama ahlaklı komediler. Bu filmlerin şatafatlı setleriyle şık kostümleri yeni keşfi Gloria Swanson'la dengeleniyordu. O çağın en büyük yıldızlarından olan Swanson'ı *Male and Female*'deki gibi bir aslanın altında durmaya ikna edebilen tek yönetmen de yine DeMille olmuştu.

The Sign of the Cross, 1932, başrolde Claudette Colbert

DeMille çoğunlukla sinemaya getirdiği yenilikler için övülürken -örneğin, ırkçı bir dram filmi olan *The Cheat*'te (1915) kontrast ışıklandırmayı yaratıcı bir şekilde kullanmıştı-, aynı zamanda dişi kahramanlarını gömme küvetlere girmeye ikna etmesiyle de nam saldı. Bir yandan büyüleyici sefahat sahneleriyle hoş bir heyecan yaşatan yönetmen, diğer taraftan "iyi" karakterlerin verdiği dersler ve cezalandırılan "kötü" karakterlerle seyirciye ahlaki kuralları hatırlatmaktan geri kalmıyordu. Katı sansürcüler "kötü"nün "iyi"nin yanında bulunmasına göz yumuyor, izleyiciler de pek şikayet etmiyordu; Claudette Colbert'in *The Sign of the Cross*'taki gibi litrelerce eşek sütünün içinde uzandığı bir anlık görüntüsünün bütün ahlaki derslere değdiğini düşünüyorlardı.

The Ten Commandments, 1923

DeMille'in filmlerine kattığı uzun tarihi sahneler bir dizi gösterişli efsaneye dönüştü. Başrolünde eşi Jeanie Macpherson'ın senaryosunu yazdığı sevgili Geraldine Farrar'ın oynadığı *Joan the Woman* (1917), savaşa değil birlerin yakılarak idam edilmesi konusunda çarpıcı derecede gerçekçi bir canlandırma içeriyordu. *The Ten Commandments* ise daha iddialıydı: DeMille, California'daki bir çölde Mısır şehrini yeniden inşa etti. Yüzlerce figüranla 3.000 hayvanı bu şehre doldurdu. Filmin bitiminde ise paradan tasarruf etmek için bu devasa seti kumlara gömdü. Ama yönetmen hikâyeyi Charlton Heston'la 1956'da yeniden çekmek isteyince set yıllar sonra hayata döndü.

Western

■ 19. yüzyıl Amerikası'nda kanunların hükmünün geçmediği Batı sınırından portreler ■ Ahlak ve özgürlük kilit rol oynar ■ Manzaranın şekil verdiği geniş, boş çekimler çoğunlukla insanın çaresizliğini ve doğanın enginliğini vurgulamak için kullanılır ■ John Wayne, Clint Eastwood ve daha birçok yıldızı sinemaya kazandırdı ■ *solda.* **The Great Train Robbery,** yönetmen Edwin S. Porter, 1903

1903 *The Great Train Robbery* western türüne önayak oldu

1923 *The Covered Wagon* western'lerin sanatsal üslubunu geliştirdi

1939 *Stagecoach* filmiyle John Ford hem John Wayne'i yıldız yaptı hem de Arizona ile Utah sınırındaki Monument Vadisi'ni bu film türünün seti haline getirdi

1964 Sergio Leone ilk spagetti western *A Fistful of Dollars*'ı yaptı

2005 *Brokeback Mountain*, Venedik Film Festivali'nde Altın Aslan kazandı

The Great Train Robbery'deki (1903) haydut silahını kameraya doğru ateşlediği anda western klasik türler arasına girdi. Bu filmlerin kahramanları ABD'nin şiddet ve açgözlülüğün pençesindeki batı kasabalarında düzeni yeniden kurmak zorunda kalsalar da başka hikâyeler de -örneğin, sığırlarını nehre doğru götürmeye çalışan bir baba ile oğulun çatışmasını konu alan *Red River* (1948)- yok değildi. Aslında bu tür tamamen Amerika kökenli değildi. Sergio Leone'nin (s. 264) spagetti western'leri Akira Kurosawa'nın (s. 216) feodal Japonya'da geçen filmlerinden esinlenir. Sonraki sinemacılar "gerçek" hayatı sunmaya daha çok odaklansa da *Butch Cassidy and the Sundance Kid* (1969) ve *McCabe and Mrs. Miller* (1971) gibi filmlerde öncekilerin ahlaki sorgulaması devam etti.

Anthony Mann: Winchester '73, 1950, başrolde James Stewart

Beklenenin aksine James Stewart filmde silâhlı soyguncuyu canlandırıyordu. William S. Hart'ın iyi kötü-adamı gibi o da filmin sonunda günahlarından arınıyordu. Film öncülerinden çok daha cesurdu.

Andrew V. McLaglen: Chisum, 1970, başrolde John Wayne

John Wayne, 50 yıl süren kariyeri boyunca rollerine güçlü ve sert bir kişilik kattı. Türün bu en çok sevilen ve anılan western yıldızı dünyanın benimsediği kovboy imgesini şekillendirdi.

Kevin Costner: Dances with Wolves, 1990, başrolde Kevin Costner

Kevin Costner'ın filmi türün yeniden moda olmasını sağladı. Film geleneksel bir olay örgüsü bulunduğu halde, arkasından gelenlerin çoğu tartışmalı konulara değindi. *Lone Star* (1996) ve *The Three Burials Malquiades Estrada* (2005) ırkçılığı irdeledi. *Brokeback Mountain* (2005) iki kovboy arasındaki aşkı ilginç anlattı. *The Proposition* (2005) ise silahlı çatışmalar ve şiddet olduğu müddetçe Batı'da western çekilmesine hiç ihtiyaç olmadığını gösteriyordu.

Diğer Eserler

Unforgiven, yön. Clint Eastwood, 1992, başrolde Clint Eastwood, Morgan Freeman

The Assassination of Jesse James by the Coward Robert Ford, yön. Andrew Dominik, 2007, başrolde Brad Pitt, Casey Affleck

James Cruze: The Covered Wagon, 1923

Çağdaş western'lerin gösterim süreleri ve nefes kesen görüntüleri *The Covered Wagon* sayesinde varolmuştu. Thomas H. Ince gibi sinemacılar 1912'de stüdyo dışına çıktığı halde, filmler mümkün olduğunca ucuza ve çabuk yapılıyordu. Cruze bütün olguyu bu inanılmaz yük arabası yolculuğuyla değiştirdi; gişe rekoru kıran film, yapımcıları daha "saygın" western'ler yapmaya yöneltti.

Thomas H. Ince

1882, Newport-1924, Los Angeles

■ "Western'in babası" ■ Sessiz sinema çağının en popüler yapımcı-yönetmeni olarak D. W. Griffith'le rekabet etti ■ Senaryo, çizelge ve bütçe gibi hayati unsurlara öncülük ederek film yapım tekniklerini standartlaştırdı ■ Amerikalı ■ Western ■ 500'den fazla filmin yönetmenliğini ve yapımcılığını üstlendi

1882 Rhode Island'da dünyaya geldi
1910 Yapımcı Carl Laemmle, Ince'i yönetmen olarak işe aldı
1914 William S. Hart'ın oynadığı ilk western *The Bargain*'i yaptı
1915 D. W. Griffith ve Mack Sennett ile birlikte Triangle Motion Picture Company'yi kurdu
1918 Ortaklarının hisselerini satın alıp Thomas H. Ince Stüdyoları'nı kurdu
1924 Ince öldü, bir yıl sonra stüdyosunu satın alan Cecil B. DeMille adını DeMille Stüdyoları'na çevirdi

Kıvrak zekalı bir gösteri adamı ve yaratıcı bir yapımcı olan Thomas H. Ince aslında yönetmenden çok işadamı sıfatını hak ediyordu. İlk yapım şirketini kurmadan önce düzinelerce western çeken Ince adını duyurmayı bilmişti. Bazı eleştirmenler Ince'in yönetmenliğinin meşruluğunu tartışsa da yeteneğin kokusunu çok iyi alan bir burnu olduğundan kimsenin şüphesi yoktu. İlk etkili kovboy yıldızlardan William S. Hart'ın kariyerini o başlatmıştı. D. W. Griffith'in (s. 32) epik film yapımı üslubuna yanıt vermek maksadıyla çekilen *Civilization*'ın kısmi başarısızlığının ardından 1924'teki beklenmedik ölümüne kadar yapımcılığa odaklandı. Resmi ölüm nedeni kalp kriziydi ama söylentilere göre medya patronu William Randolph Hearst yatında verdiği bir partide Ince'i yanlışlıkla vurmuş sonra da olayı örtbas etmişti.

The Gun Fighter (süpervisör), 1917, başrolde William S. Hart

William S. Hart, kariyerine Shakespeare oyuncusu olarak başladı. Ancak film dünyasına geçtikten sonra, oyuncunun Ince'in "batı gerçekçiliğinin" sert yüzü olarak tanınması uzun sürmedi. Kendine özgü bir imge yaratmayı amaçlayan aktör önceki western'lerde yer alan siyah-beyaz betimlemeleri taklit etmektense, kusurlu bir kahramanı, iyi bir kadının aşkı sayesinde düzelen iyi bir kötü-adamı oynamayı tercih etti.

Diğer Eserleri

Sweet Memories, 1911, başrolde Mary Pickford
War on the Plains, 1912
Custer's Last Raid (yapımcı), 1912, başrolde Francis Ford
The Battle of Gettysburg, 1913
Hell's Hinges (yapımcı), 1916, başrolde William S. Hart
Anna Christie (yapımcı), 1923, başrolde Blanche Sweet

The Return of Draw Egan (yapımcı), 1916, başrolde William S. Hart

Geçmişi yakasını bırakmayan bayduttan dönme kanun adamı kimlik çalışan bir kadınla dini bütün bir kız arasında kalır. Ince, eski ortağı William S. Hart'la Batı'nın gerçekçi bir örneğini yansıtmayı amaçlamıştı. Hart filmleri üzerinde giderek daha fazla söz hakkı talep etse de filmlerde oynamak dışında, senaryo yazmak, onları yönetmek ve yapımcılığı üstlenmek Ince ile çalışmayı 1920'ye kadar sürdürdü.

Civilization, 1916

Bir denizaltı komutanı savaşta ölünce Hz. İsa vücuduna girerek barışı sağlar. Ince'in izlemeye değer filmi, ABD I. Dünya Savaşı'na girene kadar liste başıydı. Şaşırtıcı bir ölçekte çekilen savaş sahneleri gerçeğe dönüşünce izleyiciler seyretmekten kaçındı.

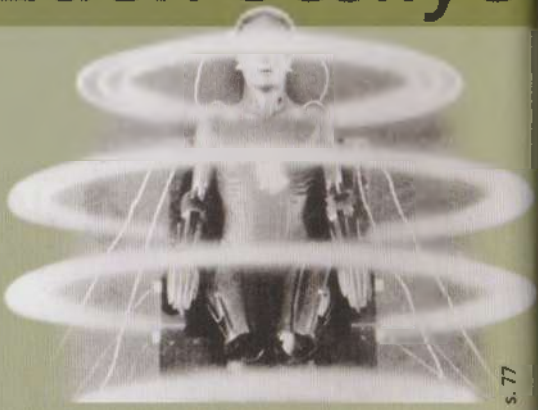
Sessizden Sesliye 1920–1929

"Bir dakika, bir dakika! Daha bir şey duymadınız ki!"

Alan Crosland: The Jazz Singer, 1927, ABD, başrolde Al Johnson
Alıntı: *The Jazz Singer*'da Jakie Robinowitz'i canlandıran Al Johnson

Sessizden Sesliye

s. 77

Başlıca Avrupa Akımları

Alman dışavurumculuğu, Fransız izlenimciliği ve daha az etkili olan birkaç akım dünya sinemasında iz bıraktı

1920 1921 1922 1923 1924

Carl Theodor Dreyer
Sergei Eisenstein s. 64
Jean Epstein
Jacques Feyder
Abel Gance s. 70
Marcel L'Herbier
Fritz Lang s. 76
Karl Heinz Martin
F. W. Murnau s. 74
G. W. Pabst s. 80
Vsevolod Pudovkin
Dziga Vertov
Robert Wiene

Amerikan "Slapstick" Komedileri

Sessiz dönem boyunca fiziksel mizah parlak zekâyla birleşerek karmaşık bir düzeye erişti

Charlie Chaplin s. 58
Buster Keaton s. 56
Harry Langdon
Laurel ve Hardy s. 54
Harold Lloyd s. 55

s. 54

1920–1929

Hollywood Sineması

Amerika'daki yönetmenler -ki çoğu Avrupalı göçmenlerdi- yeni türler yaratıp kendi "klasik" sinema üsluplarını geliştirdiler

Frank Borzage
Michael Curtiz s. 122
Allan Dwan

1925 1926 1927 1928 1929

Avangard Sinemanın İlk Dönemleri

Avrupalı sanatçılar filmlerin üslup ve içeriklerinin sınırlarını genişletti

Luis Buñuel s.63, s. 228
René Clair s.63, s. 146
Marcel Duchamp
Germaine Dulac
Viking Eggeling
Man Ray
Hans Richter
Walter Ruttmann

John Ford s. 158
Ernst Lubitsch s. 112
Robert J. Flaherty s. 82
Victor Sjöström s. 66
Josef von Sternberg s. 136
Eric von Stroheim s. 78
King Vidor s. 52
William Wellman s. 50

s. 52

Sessizden Sesliye

Gelişen Üsluplar

Sinema 1920'lerde yeni, incelikli bir düzeye erişti. Charlie Chaplin'in kariyeri deneysellikten sanatkarlığa geçişi simgeledi. Kısa slapstick (fiziksel komedi) tarzı filmlerde yıldızlaşan Chaplin, *The Kid* (1921) gibi uzun metrajlarda drama duyduğu sevgiyle toplumsal meselelere duyduğu ilgiyi harmanlayan komediler yapmaya başladı. Vizyona giren son sessiz filmlerden *City Lights*, sessiz çağın son yıllarında yönetmenlerin ulaştığı ustalığın en iyi örneklerindendi.

Sinema Fransa'da yüksek sanat mertebesine çıkarıldı. Abel Gance gibi bazı filmciler sinemayı bütün sanatların doruk noktasında görüyordu. Fransız bir izlenimci olan Gance, duyguları teknik araçlarla -mercek ve ışıklandırma efektleri, kamera hareketleri, kurgu- sunmaya çabalıyordu. *La Roue*'da ölümle yüzleşen adamın hayatı bir veya iki dondurulmuş kare dizisiyle gözünde canlanıyordu.

■ **Charlie Chaplin: City Lights**, 1931, başrolde Charlie Chaplin, Virginia Cherrill

■ **Abel Gance: La Roue**, 1923, başrolde Séverin-Mars, Gabriel de Gravone, Ivy Close

■ Dziga Vertov: Cheloveks kinoapparatom, 1929

■ Jean Vigo: A Propos de Nice, 1930

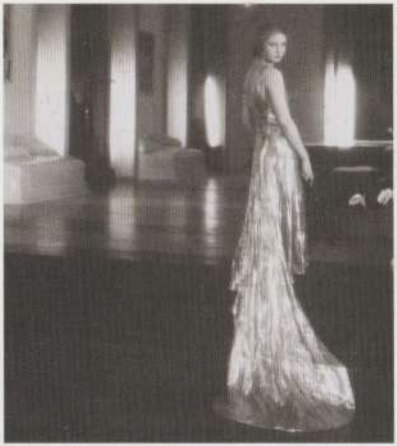
Anlam ve Amaç Üzerine Deneyler

Kurgu Sovyetler Birliği'nde iyice gelişti. Sergei Eisenstein ve Vsevolod Pudovkin gibi Bolşevik yönetmenler filmlerin propaganda yapma konusundaki gücünden faydalanarak, eğlendirirken eğitmeyi de amaçladı. *Oktyabr* gibi filmler komünistlerin başarılarını yenilikçi kurgu teknikleriyle birleştiriyordu; montaj ortaya çıkmıştı.

Dziga Vertov gibi gerçekçi yönetmenler devletin haber filmlerini yapıyor, Esfir Shub ise Çar'ın amatör filmlerini yeniden kurgulayarak ilk "derleme" belgeselleri yaratıyordu.

Sovyetler Birliği'nin dışında Walter Ruttmann ve Jean Vigo gibi öncü yönetmenler ise taşlamalı, deneysel ya da ideolojik filmler yapmak için gerçek hayat imgelerini yan yana diziyordu.

Avrupa Filmlerinde Akımlar

Avrupa film sanayi I. Dünya Savaşı sırasında kaybettiği güce asla tekrar kavuşamasa da Almanya, Hollywood'u tepedeki yerinden etmeye en çok yaklaşan devlet oldu. Fritz Lang ve F. W. Murnau gibi yönetmenler savaş zamanında ithalata konan yasağın uzatılmasının da verdiği destekle, özgün ve popüler bir film üslubu geliştirdi: Alman dışavurumculuğu. Oransız, son derece öznel, dışavurumcu sanattan ilham alan bu yönetmenler, çıldıran dünyayı yansıtmak için gelişmiş, abartılı sahne düzenlemeleri -set, ışıklandırma, kostüm ve oyunculuk- kullandı. Bu estetik tüm dünya sinemasını, hem Hollywood'u hem *L'Argent* gibi filmleriyle Fransız izlenimciliğini hem de diğer başka ulusal üslupları derinden etkiledi.

Bir başka Alman film akımı olan *Kammerspiel* ise topluma ilişkin daha gerçekçi bir bakış sunuyordu. Bu akımın üslubu, eserleri F. W. Murnau, Ernst Lubitsch, Otto Preminger ve başka birçok kişiyi etkileyen Avusturyalı yönetmen Max Reinhardt'ın sinemasından esinlenmişti.

■ **Marcel L'Herbier: L'Argent,** 1928, başrolde Pierre Alcover, Marie Glory

■ **F. W. Murnau: Der Letzte Mann,** 1924, başrolde Emil Jannings

Fred Niblo: The Mark of Zorro, 1920, başrolde Douglas Fairbanks

Raoul Walsh: Sadie Thompson, 1928, başrolde Gloria Swanson

Hollywood ve Tipleme

Yabancı film üsluplarının gişe değerinin farkına varan Amerikalı yapımcılar, birçok Avrupalı yönetmeni şöhret, zenginlik ve sosyal istikrar (özellikle Alman sinemacılar için) vaadiyle Hollywood'a gitmeleri için kandırdı. Bu durum II. Dünya Savaşı patlak verdiğinde Hollywood'un konumunun güçlenmesine katkıda bulundu.

1910'ların sonu ve 1920'lerin başı ilk Hollywood yıldızlarının doğmasına tanık oldu. Gloria Swanson gibi gişede büyük popülerlik kazanan oyuncular dolgun ücretlerinin yanı sıra filmleri üzerinde yaratıcı denetim taleplerinde bulunma hakkı kazandı. Bu yıldızlar çoğunlukla belirli bir film üslubuyla bağdaştırılır, bu türden sapmaları halinde ise cezalandırılırdı. Örneğin, renkli aksiyon filmi *The Mark of Zorro* sayesinde kendine yakışan rolü bulan Douglas Fairbanks ona sadık kalmıştı. Filmlerin özgün "Latin aşığı" Rudolph Valentino'nun *Monsieur Beucaire* (1924) ile imajını değiştirmeye kalkışması ise fiyaskoyla sonuçlandı.

William Wellman

1896, Brookline-1975, Los Angeles

■ İlk En İyi Film Oscar'ını kazandı ■ I. Dünya Savaşı'na avcı pilot olarak katıldı ve "Vahşi Bill" lakabını aldı. Meslektaşları bu takma adın onun yönetmenlik üslubuna da uygun olduğuna kanaat getirmişti ■ James Cagney ve Gary Cooper'ın kariyerlerini başlattı ■ Amerikalı ■ Dram, Savaş ■ 76 film yönetti

■ **1896** Massachusetts'te dünyaya geldi
1916 Fransa'daki Lafayette Hava Birlikleri'ne katıldı
1920 İlk yönetmenlik deneyimi *The Twins of Suffering Creek* oldu
1927 *Wings* En İyi Film Oscar'ını kazandı
1933 *Wild Boys of the Road* filminin setinde müstakbel karısı Dorothy Coonan'la tanıştı
1937 *A Star is Born* vizyona girdi
1958 Son filmi olan *Lafayette Escadrille*'i yaptı
1975 California'da öldü

Savaştan sonra Hollywood'a gelen William Wellman'a arkadaşı Douglas Fairbanks oyunculuk işi buldu. Kamera arkasına geçip -oyunculuğun bencil bir meslek olduğuna inanıyordu- yönetmenliğe çıkan merdivenleri tırmanması ise çok sürmedi. Bundan sonraki 40 yıl boyunca, yazdı, yönetti ve kimi zaman yılda ortalama iki film yaptı. Oyunculara sert davranmasıyla ünlü olan Wellman'ın John Wayne'e haddini bildirdiği rivayet edilir. Çok yönlülüğü, sinemasal mükemmeliyetin anahtarı olarak görür ve çekim üslubunu her filmin içeriğine göre uyarlardı. *Ox-Bow Incident* (1943) filminde yakın plan çekim yaparak çete zihniyetindeki klostrofobi duygusunun altını çizerken, *Wings*'te hava muharebesinin başdöndürücü gerçekliğini gözler önüne serebilmek adına avcı uçaklara kameralar bağlamıştı.

■ **The Public Enemy,** 1931, başrolde James Cagney, Jean Harlow, Joan Blondell

James Cagney'in *The Public Enemy*'de canlandırdığı enerjik kaçakçı rolü onu çete filmlerinin yıldızı konumuna yükselterek suç dramlarını moda yaptı. Filmdeki aşk üçgenleri ve şiddet sarsıcı bulunmuş, gangsterin gaddarlıkları izleyicilerin içine korku salmıştı. Gangsterlerden biri filmin bir sahnesinde kız arkadaşının yüzünde greyfurt eziyordu.

Wings, 1927 (üstte ve altta) başrolde Charles Rogers, Richard Arlen, Clara Bow, Gary Cooper

Wellman'ın Lafayette Hava Birlikleri'ndeki deneyimlerine dayanan Wings, askeri hayattaki şidddeti ve arkadaşlığı fark yaratan bir gerçeklikle perdeye yansıttı. Yönetmen sanat için değil, eğlence için film yaptığını iddia etse de *Wings*'teki savaş sahneleri, tablo gibi çekilmiş uzun planlara yönelik eğilimini gözler önüne seriyordu. Wellman, *Lafayette Escadrille* (1958) filmiyle savaş hatıralarını sandıktan tekrar çıkardı ama stüdyo patronlarının dayattığı kaba saba makaslamalar onu o kadar hayalkırıklığına uğrattı ki film yapmaktan vazgeçti.

Diğer Eserleri

A Star is Born, 1937, başrolde Janet Gaynor, Fredric March

Nothing Sacred, 1937, başrolde Carole Lombard, Fredric March

The Story of G. I. Joe, 1945, başrolde Robert Mitchum

The High and the Mighty, 1954, başrolde John Wayne, Claire Trevor, Laraine Day, Robert Stack

William Wellman

King Vidor

1894, Galveston-1982, Paso Robles

■ Hollywood'un en uzun süre çalışan yönetmeni ■ Birçok tür denedi ■ Savaş filmlerine öncülük etti ■ Gregory Peck, Barbara Stanwyck, Jennifer Jones ve Audrey Hepburn dahil olmak üzere birçok yıldızın ünlü olmasına yardım etti ■ Amerikalı ■ Dram, Western, Müzikal ■ 57 film yönetti

■ **1894** Teksas'ta dünyaya geldi
1919 İlk uzun metrajını yönetti
1922 Goldwyn Stüdyoları'nda çalışmaya başladı
1928 *The Crowd* filmiyle Oscar'a aday gösterildi
1939 *The Wizard of Oz*'un Kansas sahnelerini yönetti
1982 California'da öldü

Film sektörüne öğrencilik döneminde makinist olarak giren King Vidor, 1920 ve 1930'lardaki en popüler Amerikalı yönetmenlerden biri oldu. Stüdyo sisteminin getirdiği kısıtlı şartlarda çalışsa da filmlerini kendine özgün bir üslupla damgaladı. *Stella Dallas*'taki "kadın meseleleri"nden tutun da, *Duel in the Sun*'daki cinsel maceraperestliğe varana kadar, toplumsal meseleleri sorgulamaya cesaret eden tür filmleri yaptı. Ama bu özelliği maalesef ona ayakbağı oluyor, eserleri çoğunlukla yeniden kurgulanıyordu. Örneğin, sosyal dram filmi *The Crowd*'da (1928) stüdyo onun gerçekçi sonunu mutlu sonla değiştirdi. Sinemanın çığır açan önderlerinden biri olan King Vidor 1978'de Ömürboyu Başarı Oscarı'nı aldı.

■ **The Big Parade**, 1925, başrolde John Gilbert

Hollywood'da o zamana dek I. Dünya Savaşı konusunda propaganda yapmayan ilk film olan *The Big Parade* filminde John Gilbert, savaşın vahşetiyle yüzleştiği cepheye gönderilmeden önce bir Fransız kadına âşık olan askeri canlandırıyordu. Seyirci gerçekleri cesurca açıklayan Vidor'un filmini sevdi.

Diğer Eserleri

Stella Dallas, 1937, başrolde Barbara Stanwyck

The Fountainhead, 1949, başrolde Gary Cooper

War and Peace, 1956, başrolde Audrey Hepburn

■ **Hallelujah!**, 1929, başrolde Daniel L. Haynes, Nina Mae McKinney

İlk müzikallerden biri olan filmde, Vidor tartışmalara rağmen oyuncuların tamamının siyah olmasında ve film müziğinin Güney ilahileri içermesinde ısrar etti. Afrikalı-Amerikalı oyuncular sessiz çağ boyunca çoğunlukla göz ardı edilmişti. Sesli filmlerin çıkmasından sonra beyazperdede daha sık göründükleri halde, bunlar daha çok boyun eğen veya güldüren karakterler gibi ikincil rollerdi. *Hallelujah!* Nina Mae McKinney'nin kariyerini başlattı.

■ **Duel in the Sun**, 1946, başrolde Jennifer Jones, Joseph Cotten, Gregory Peck

Vidor, *Duel in the Sun* ile ırk konusuna o zamanlar ender rastlanan bir karmaşıklıkla yeniden değindi. Jennifer Jones arzuları ve çevresindekilerin önyargıları arasında kalmış, yarı-yerli yarı Amerikalı bir kızı canlandırıyordu. Hollywood sansürcülerinin filmin tecavüz, ırklar ve akrabalar arası evliliği açıkça işlediği sahneleri reddetmesi üzerine birçok bölümü kesilse de sonuçta gişede başarı sağladı.

King Vidor

Slapstick

■ Fiziksel komedi ■ Küçük eylemler genellikle büyük sonuçlar doğurur ■ Sesli filmlerin ve animasyonun gelişimiyle bu tür gözden düştü ■ Film sektörünün ileri gelenleri 1960'larda eserlerini yeniden gözden geçirene kadar Charlie Chaplin dışındaki sessiz film komedyenleri unutulmuştu ■ *solda:* **Way Out West**, yön. James W. Horne, 1937, başrolde S. Lauren, O. Hardy

■ **1895** *L'arroseur Arrosé* slapstick komedilerinin başlangıcıydı
1907 Max Linder, *Max Learns to Skate*'i yaptı
1931 Charlie Chaplin son sessiz filmi *City Lights*'ın vizyona soktu, film geniş kitleler tarafından beğenildi
1965 Dünden bugüne Buster Keaton gösterimi Venedik Film Festivali'nde alkış yağmuruna tutuldu
1976 Mel Brooks slapstick'e saygı niteliğindeki *Silent Movie*'yi yaptı

Sesli yapımlara kadar filmlere en popüler tür olan slapstick, yani fiziksel komediler egemen olmuştu. En iyiler, herhangi bir "ciddi" oyuncudan aşağı kalmayan yetenekleriyle, bu midyumu özel efektler, karmaşık kurgu teknikleri ve -Charlie Chaplin (s. 58) ile Buster Keaton (s. 56) örneğindeki gibi- incelikli bir anlatımla kullandılar. Günümüzde en çok övülenler Chaplin ile Keaton olsa da slapstick'in en parlak devrinde büyük bir yıldız olan Harold Lloyd ile Stan Laurel ve Oliver Hardy uluslararası izleyici çekmeyi sürdürüyordu. Diyalog eylemden daha önemli hale gelip fiziksel kısıtlamaları olmayan animasyon karakterler popülerleşince slapstick'in altın çağı sona erdi.

■ **Max Linder: Seven Years Bad Luck, 1921**

Max Linder'in sinema tarihine etkisi çok derindir. 1907'de tanımlanabilen ilk film karakterini, yaklaşık 200 kısa filmin yıldızı, bilgili ve şanssız "Max"i yarattı. Tıpkı Fransız film sanayinin sermayesi gibi i. Dünya Savaşı boyunca Linder'in de ünü azaldı ama Charlie Chaplin'in saygısını korudu. *Tramp*'in fiziksel özelliklerinin esin kaynağı Linder'in *Champion de Boxe* (1910) ve *Le Châpeau de Max* (1913) filmleriydi. Ona hayranlık duyan ise sadece Chaplin değildi, Marx kardeşler solda gösterilen ayna esprisini *Duck Soup* (1933) filminde kullandı.

Diğer Eserler

Speedy, yön. Ted Wilde, 1928, başrolde Harold Lloyd

A Night at the Opera, yön. Sam Wood, 1935, başrolde Groucho Marx, Chico Marx, Harpo Marx

Abbott and Costello Meet the Mummy, yön. Charles Lamont, 1955, başrolde Bud Abbott, Lou Costello

■ **Fred Guiol: The Second Hundred Years, 1927, başrolde Stan Laurel, Oliver Hardy**

Laurel ve Hardy yaklaşık 30 yıllık sinema hayatlarını birlikte geçirdi, çağdaşlarının birçoğunun sesli filmlere geçişte başarısız olduğu gerçeği gözönüne alındığında bu tuhaf bir durumdu. Jacques Tati ve Mel Brooks gibi komedyenlerin türe saygı adına çektiği birkaç film dışında slapstick aynı sanatkârlık seviyesine bir daha ulaşamadı.

■ **Fred C. Newmeyer, Sam Taylor: Safety Last, 1923, başrolde Harold Lloyd**

Buster Keaton mekanik aygıtlardan zevk alırken, Harold Lloyd'un komedileri gerçek atletizm ve çocuksu çekiciliğin karışımına dayanıyordu. *Safety Last*'ta, yüksek bir binanın ön cephesine tırmandı, hemen hemen hiç dublör kullanmadı ve sakat bir elle oynadı. 1919'da bir "şaka" bombasının parçaladığı sakat eli, onu işinden nadiren alıkoyuyordu; 29 film daha yaptı.

Buster Keaton

1895, Piqua-1966, Woodland Hills

■ Lakabı "Great Stone Face" (Büyük Taş Surat) ■ En popüler ve etkili sessiz film komedyenlerinden ■ Bedensel beceriyi, ışıklandırma ve kurgu da dahil olmak üzere birçok teknik hileyle birleştirdi ■ Filmlerinin çoğunu yönetmenle birlikte yönetti ■ Amerikalı ■ Komedi ■ 48 film yönetti

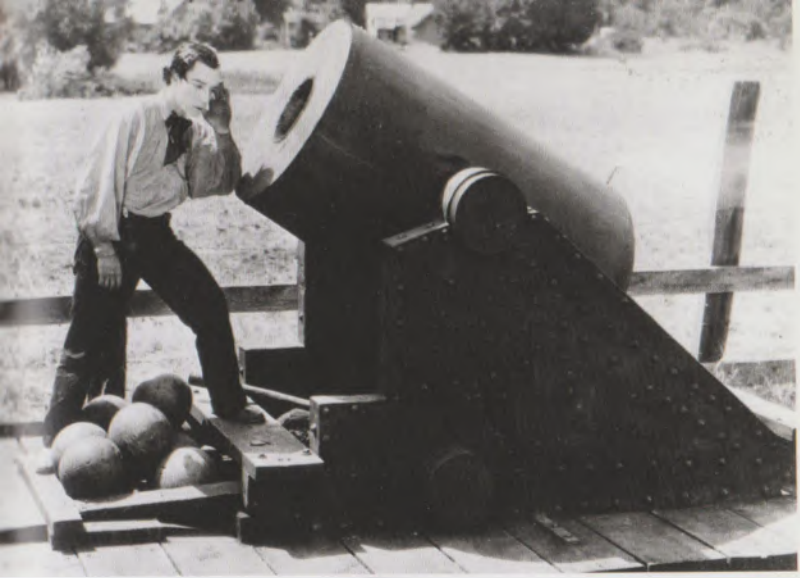
■ **1895** Joseph Frank Keaton IV Kansas'ta dünyaya geldi
1901 Harry Houdini ona "Buster" adını verdi
1917 *The Butcher Boy*'da oynadı
1917 *Fatty at Coney Island*'da perdede son kez güldü
1920 *One Week* filmiyle Keaton Stüdyoları'nı kurdu
1923 Keaton Stüdyoları'nın ilk uzun metrajı *The Three Ages* vizyona girdi
1928 Bağımsız yapım kurulu-şunu bırakarak MGM'le anlaştı
1966 California'da öldü

Buster Keaton işi ailesinin vodvil tiyatrosunda öğrendi, burada ifadesiz bir yüz, "taş" gibi bir suratla oynadığında seyircilerin daha fazla güldüğünü keşfetmişti. Teknik imkanların büyüsüne kapılıp filmlerde oynamak ve yönetmek için tiyatroyu bıraktı. İlk rolü *The Butcher Boy*'da bir paket un yüzünde patlıyordu- ona film dünyasının kapılarını ardına kadar açtı. Keaton sık sık başka yıldızları hicvederdi, mesela bütün karakterleri oynadığı *The Playhouse*'da (1921) Thomas Ince'in (s. 40) isminin jenerikte muhakkak bulunması saplantısıyla alay etmişti. En ünlü sekanslarından biri ise *Sherlock Jr.*'daydı; bir saniyesinde aslanların arasındayken, bir sonrakinde kabaran okyanusun ortasında olduğu, insanı şaşırtacak kadar farklı yerler içeren bir filmde oynadığını rüyasında görmüştü. Keaton'ın hem yönetmenlik hem de oyunculuk kariyeri sesli filmlerin popülerleşmesinden ve stüdyo sisteminin gelişmesinden sonra inişe geçse de daha sonra yeniden herkesin gözdesi olmuştu.

■ **Sherlock Jr.,** 1924, başrolde Buster Keaton, Kathryn McGuire, Joe Keaton

Üç yaşındayken ailesinin vodvil topluluğunda oynamaya başlayan Keaton seneler sonra *Sherlock Jr.*'da babasıyla birlikte oynadı. Film, dedektif olmak isteyen ama haksız yere hırsızlıkla suçlanınca gelecek planları ve aşk hayatı mahvolan, deli divane âşık bir makinist hakkındaydı. Buster Keaton'ın şaşırtıcı akrobasi yeteneğine rakip yok gibiydi. Filmde Keaton'ın bindiği motosiklet en sonunda sürücüsüz kalıyor, ama o her şeye rağmen motosikletin üzerinde durabiliyordu.

The General, 1927, başrolde Marion Mack, Glen Cavender, Buster Keaton

The General çağdaş eleştirmenlerin en iyi filmler listesinde sık sık yer bulsa da, vizyona girdiğinde aynı ilgiyle karşılanmadı. İç Savaş döneminde Güneyli bir mühendisin lokomotifini kurtarmak için verdiği mücadeleye dayanan film, o döneme ilişkin titiz ayrıntılar içeriyordu. Keaton'ın tarihsel olaylara merakı -komedi filmlerinde pek göze çarpmayan- daha önceki filmlerinde, örneğin 1800'lerin başlarında geçen *Our Hospitality*'de (1923) de görülebilir. Keaton başyapıtı olan *The General*'dan bir yıl sonra stüdyo değiştirince kariyeri inişe geçti.

The Navigator, 1924, başrolde Buster Keaton

Keaton'ın Donald Crisp'le yönettiği bu açık deniz komedisi yönetmenin en büyük gişe başarısıydı. Boş bir yolcu gemisinde mahsur kalan iki sosyetik hakkındaki film, birçok görsel espri içeriyordu. Filmine profesyonelce yaklaşan Keaton, seyirciler deneme gösterliminde yeterince gülmeyince en sevdiği sahnelerden birini filmden çıkarmaktan çekinmedi.

Diğer Eserleri

One Week, 1920, başrolde Buster Keaton

Hard Luck, 1921, başrolde Buster Keaton, Virginia Fox

Cops, 1922, başrolde Buster Keaton

Charlie Chaplin

1889, Londra-1977, Corsier-sur-Vevey

■ Çoğu filmini yazdı, yönetti, başrol oynadı ve bazen de müziklerini besteledi ■ "Serseri" ■ Fiziksel görünüşünü dans adımlarının zerafetli ve komik hareketleriyle birleştirebileceğini keşfetti ■ Slapstick komedileri dramla harmanladı ■ İngiliz ■ Komedi, Dram ■ 11 film yönetti

1889 İngiltere'de dünyaya geldi
1910 ABD'ye gitti
1914 Keystone Stüdyoları'na katıldı; seyircinin ilk olarak *Kid Auto Races at Venice*'te tanıştığı "Serseri" karakterini yarattı
1917 Kendi stüdyosunu kurdu
1919 Birkaç kişiyle United Artists'e ortak oldu
1952 Komünizmi destekleme suçlamasıyla İsviçre'ye taşındı
1971 Ömürboyu Başarı Oscarı'nı aldı
1977 İsviçre'de öldü

Charlie Chaplin'in "Serseri"si slapstick'in ilk zamanlarında doğdu. Serseri tipi bugüne kadar sinema alanında en kolay tanınan tek karakter oldu. Yoksul bir çocuk olan Chaplin, ailesinin izinden giderek Londra'nın vodvil sahnelerinde boy gösterdi. Mack Sennett (s. 26), Chaplin'in ABD turnesindeki "A Night in an English Music Hall" adlı skeçte bir sarhoşu canlandırmasını izledikten sonra ona ilk film sözleşmesini teklif etti. Chaplin çok geçmeden yapımlarının neredeyse tüm denetimini eline alarak komedilerine düşünsel ve sanatsal unsurlar eklemeye başladı. *The Kid* melodramını mizahla harmanladı. *Modern Times*'ın esin kaynağı makine çağıyla ilgili endişeleriydi, *The Great Dictator* ise Yahudi düşmanlığına ve faşizmin yükselişine tepkisini yansıtıyordu. Komünizm karşıtı Amerikalı grupların ona yönelik kampanya başlatmasına ve sonunda onu fiili sürgüne zorlayan işte bu tartışmalı tutumu olmuştu.

■ **The Gold Rush**, 1925, başrolde Charlie Chaplin

Chaplin hep bu filmiyle hatırlanmak istemişti. *Gold Rush*'tan esinlenen Chaplin, "çöreklerin dansı" ve açlıktan midesi kazınan Serseri'nin botunu yediği sahne de dahil olmak üzere klasik anlar içeren bir senaryo geliştirdi.

Diğer Eserleri

The Kid, 1921, başrolde Charlie Chaplin, Jackie Coogan

City Lights, 1931, başrolde Charlie Chaplin, Virginia Cherrill

Monsieur Verdoux, 1947, başrolde Charlie Chaplin

Limelights, 1952, başrolde Charlie Chaplin, Claire Bloom, Buster Keaton

■ **Modern Times**, 1936, başrolde Charlie Chaplin, Paulette Goddard

Sesli filmlerin geçici bir heves olduğunu düşünen Chaplin, *Modern Times* üzerinde çalışmaya başladığında gerçeği kabullendi. *City Lights*'ta ses efektlerini başarıyla kullanmıştı ama temelde iki sorun vardı: Filmlerin görsel bir araç olduğuna, sesin onları köstekleyeceğine inanmasının yanı sıra konuşmasının birçok hayranını afallatacağının bilincindeydi. Bu sorunu *Modern Times*'ta sadece bir kez konuşarak (anlamsız sözlerden oluşan İtalyanca bir şarkı söyleyerek) çözdü.

■ **The Great Dictator**, 1940, başrolde Charlie Chaplin, Paulette Goddard

Yapımcı Alexander Korda'nın kısa bir yorumu Chaplin'in dikkatini, "Serseri"nin Adolf Hitler'le olan fiziksel benzerliğine çekti. Yahudi düşmanı diktatöre şaşırtıcı derecede benzeyen Yahudi berber hakkındaki taşlamayı, *The Great Dictator*'ı yaparak Nazi Almanyası'na karşı savaş açtı. Tipik bir Chaplin sahnesinde diktatör küreyle dans ederek dünyaya hükmetme isteğini ima ediyordu. Ses bir kez daha sorun olunca Chaplin filmi özgürlük üzerine ateşli bir konuşmayla bitirerek problemi giderdi.

Bir Yıldız Doğuyor

Greta Garbo "yalnız başına bırakılmak" istediğini iddia etmişti, üstelik bunu isteyen tek kişi o değildi. Hollywood'un en büyük ürünleri yıldızlar olunca, seyirciler de onların özel hayatlarıyla ilgili daha fazla bilgi edinmek istiyordu. Clara Bow hayranlığı o kadar yaygındı ki, ruj kullanmak "Clara Bow sürmek" şeklinde ifade ediliyordu. Aktrisin erkeklerle ilişkileri hakkındaki gazete haberleri, bozulan akli dengesi ve ses teknolojisinden korkması en sonunda kariyerini mahvetti. Birçok Amerikalı erkek ise Rudolph Valentino'nun perdedeki "egzotik" doğallığının kendilerini tehdit ettiğini düşündü. Basın da onu sürekli kadınsılıkla suçluyordu. Bu durum oyuncuyu o kadar rahatsız etti ki, sonunda bir gazeteciye boks maçıyla meydan okudu.

■ **Clara Bow** Tatlı, hayat dolu ve hafifmeşrep Bow, 1920'lerin "caz kızı" simgesiydi. Büyük başarı yakalayan *it* (1927) filmindeki başrolü sayesinde Amerika'nın en çok kazanan kadın oyuncusu oldu, ama cazibesinin özel hayatına pek faydası yoktu. Yapımcılar onu istismar etti, Hollywood'un elit tabakası ise kötü davrandı.

■ **Rudolph Valentino** *The Four Horsemen of the Apocalypse*'da (1921) tango yapan "Latin âşık" lakaplı Valentino binlerce hayran kazandı. İlk kadın film idarecisi tarafından keşfedilen Valentino, o zamanın aksiyon odaklı kahramanlarına duygusal bir alternatif sunuyordu. Beklenmedik ölümünün ardından cenazesine 100.000 kişi katıldı.

Greta Garbo'nun mesafeli duruşu ve karşı konulmaz cinsel cazibesi Amerikan sinemasına yeni ve sofistike bir duyarlılık getirdi. Hollywood'da davetlere katılıp, imza ve röportaj vermeyi içeren reklam kampanyalarını reddetmesi *Flesh and Devil* (1926, üstte), *Anna Karenina* (1935) ve *Camille* (1936) filmlerinde coşkuyla canlandırdığı kader mahkûmu kadınların etrafındaki gizemi daha da güçlendirdi.

Douglas Fairbanks kariyerine salon komedilerinde başlasa da onu unutulmaz yapan yakışıklılığıydı. Bir dizi gösterişli aksiyon filmi -en önemlileri *The Mark of Zorro* (1920), *The Three Musketeers* (1921) ve *The Thief of Baghdad* (1924, sağda)- sayesinde sinemanın ilk "fiyakalı maceraperesti" oldu. Fairbanks ve karısı Mary Pickford, "Hollywood Asilzadeleri" olarak bilinirdi.

Avangard

■ Filmi sanat biçimi olarak görür ■ Türü ilk geliştirenler Dadacı ve gerçeküstücü sinemacılardı ■ Soyut canlandırma, dışavurumculuk, yapısalcılık, lirik belgesel ve daha başka birçok üslup yoluyla sinemanın estetik imkânlarını keşfeder ■ Çoğunlukla deneysel anlatı yapıları kullanır ■ *solda:* **L'âge d'or**, yönetmen Luis Buñuel, 1930

■ **1923** Son Dada suaresinde Man Ray'in *Le Retour à la Raison* filmi gösterildi

1943 Maya Deren'in *Meshes of the Afternoon*'u Amerikan avangard filmlerine önayak oldu

1947 Oskar Fischinger *Motion Painting No. 1*'i yaptı

1950 Isidore Isou'nun *Traité de Bave et d'Eternité* filmi Cannes'da gösterildi

1966 Michael Snow etkili, şekilci filmi *Wavelength*'i yaptı

Avangard sinema estetik, sosyal ve siyasi sınırları zorlar. Derek Jarman dahil olmak üzere birçok yönetmenin önünü açan Kenneth Anger, *Fireworks* (1947) gibi filmlerde eşcinselliği açıkça işledi. Andy Warhol ise *Empire* (1964) ve *Poor Little Rich Girl* (1965) filmlerinde Hollywood'la aynı anda hem dalga geçiyor hem de ona saygı gösteriyordu. Stan Brakhage *Dog Star Man* (1961-1964) serisini ve diğerlerini yapmak için ham filmi fiziksel olarak işledi. Birçok çağdaş sanatçı, Tacita Dean'in *Fernsehturm* (2001) filmi gibi, çoğunlukla zamanı ve geçiciliği keşfeden yapıtlarda filmi kullanmaya devam ediyor.

■ **Carl Boese, Paul Wegener: Der Golem, 1920**

Sanat, popüler sinemayı etkiledi. Almanların *Der Golem* gibi dışavurumcu filmleri, çarpık estetiklerini aynı ada sahip sanat akımına borçluydu, birçok başka film ise kurgu üsluplarının ve Dadacılığın etkisinde kaldı.

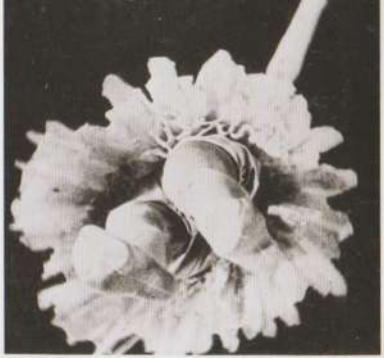
■ **Derek Jarman: Caravagglo, 1986**

Derek Jarman *Jubilee* (1977) ve *The Last of England* (1988) filmleriyle Margaret Thatcher Britanyası'na radikal bir tepki verdi. Jarman akranı Peter Greenaway'le birlikte sık sık klasik sanata başvururdu. *Caravaggio*'da sanatçının hayatını onun resimlerinden alınan görüntülerle anlatır.

René Clair: Entr'acte, 1924

I Dünya Savaşı'nın mantıksızlığından rahatsız olan Marcel Duchamp, Man Ray ve Hans Richter gibi Dadacı sanatçılar, anlamsız kelimelerden oluşan ses şiirlerinde, hazır sanat eserlerinde ve neredeyse her zaman kargaşayla son bulan disiplinlerarası gösterilerde insanlığın nasıl saçmaladığını vurgulamaya koyuldu. Bu kargaşayı aktarmak için de filmi kullandılar. *Entr'acte* gibi filmler, seyirciyi alt üst etmek için stop motion (tek resimli çevrim), alışılmadık açılar ve ağır çekim gibi kamera efektlerini, bir devenin çektiği cenaze arabası gibi tuhaf donatımlar ve karmaşık ya da var olmayan öykülerle birlikte kullanırdı. Çoğu Dadacı filme hınzırlık aşılanmıştır, örneğin sağdaki fotoğraftaki balerin aslında bıyıklı bir erkek.

Luis Buñuel: Un Chien Andalou, 1929

Sürrealistler (gerçeküstücüler), bilinçaltının gücüne büyük saygı duydu. Onların sanatı, Dadacılığın dünyaya yönelik mantıksız bakışını, insan ruhunu irdeleyen Freud'çu bir unsurla birleştiriyordu. Bütün zamanların en ünlü sürrealist filmi *Un chien andalou*'da rahatsız edici bir imgenin üzerine başka bir imge koyar; karıncalar yürüyerek bir adamın elinin içinden çıkar, bir kadının çıplak sırtı celloya dönüşür ve adamın biri usturayla bir kadının gözünü keser. Bu imgeler izleyicileri afallatarak serbest bir çağrışıma itmeyi amaçlıyordu.

Diğer Eserler

Le Sang d'un Poète, yönetmen Jean Cocteau, 1930

Reassemblage, yönetmen Trinh T. Minh-ha, 1983

A Place Called Lovely, yönetmen Sadie Benning, 1991

Sergei Eisenstein

1898, Riga-1948, Moskova

■ Kurgu üstadı ■ Filmin gücü hakkında kuram geliştirdi ■ Atlama ve dış ses gibi kurgu tekniklerini yaygınlaştırdı ■ Jean-Luc Godard ve Francis Ford Coppola dahil olmak üzere birçok yönetmeni etkiledi ■ Rus ■ Propaganda Filmleri, Muazzam Filmler, Sovyet Kurgusu ■ 47 film yönetti

1898 Letonya'da dünyaya geldi

1923 Karl Marx'tan etkilenen Eisenstein, "Atraksiyonlar Kurgusu" bildirisini yazdı ve kısa filmi *Dnevnik Glumova*'yı çekti

1928 Sovyet eleştirmenler, Sovyet kurgulu filmleri "şekilcilikle" suçladı

1929 Eisenstein, Avrupa'yı ve ABD'yi gezmek için SSCB'den ayrıldı

1932 Yarım kalan *Que Viva Mexico!* filmini çekti

1945 *Ivan Groznyy I* ile Stalin ödülünü kazandı, filmin II. ve III. devam bölümleri sonradan Stalin tarafından yasaklandı

1948 Moskova'da öldü

Riga'da, kültürlü bir orta sınıf ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Eisenstein mühendislik eğitimi aldı. 1917'de Rus devrimine katılarak hem bilimsel becerilerini hem de sanatsal yeteneklerini Bolşeviklerin hizmetine sundu. Sirk gösterisi olarak sahnelenen 19. yüzyıl oyunu *Enough Simplicity in Every Wise Man* (1923) ile *Dnevnik Glumova*'yı yönetmeden önce Moskova'daki Proletkult Tiyatrosu'nda birçok yapımda yer aldı. *Bronenosets Potyomkin*'in kazandığı uluslararası başarının ardından, Eisenstein'ın kariyeri hükümetin ideolojik baskısı yüzünden ilerlemedi. Kariyerindeki 10 yıllık sessizliğe Alman karşıtı hikâyesi *Aleksandr Nevskiy* filmiyle son verdi. Çar IV. İvan hakkındaki üçlemesi, zorba çarın gitgide hunharlaşmasını ve aklını yitirmesini gösterene kadar iyi karşılandı. Daha sonraları siyasi sorunlar yaşayan Eisenstein son yıllarını kuramlar yazarak geçirdi.

■ Stachka, 1925

Kurgulu Sovyet filmleri kitlelere propaganda yapmayı amaçlıyordu. İmgeleri özel bir yöntemle birbiri ardına dizip bu imgelerin iç kompozisyonunu dikkatle seçen Eisenstein, düşünceleri ve duyguları harekete geçirmeye çalıştı. İlk uzun metraj filmi olan *Stachka*, işçilerin katledilmesiyle hayvanların kesilmesini karşılaştıran bir sekans da dahil olmak üzere, bunun birçok örneğini içerir.

■ **Bronenosets Potyomkin, 1925**

Halkın ordu tarafından katledildiği Odesa kırları sahnesi o zamanki seyircileri içerdiği vahşet kadar güçlü tekniğiyle de afallattı. Bu sekans -1905'te Çar'a karşı yapılan ve başarısız olan denizci ayaklanması sırasındaki hayali bir an- film tarihinin en ünlü sahnelerinden biri oldu. Filminde herhangi bir karakterin öne çıkmasına izin vermeyen Eisenstein, perdeye çoğunlukla amatör oyuncuların canlandırdığı, kolayca fark edilebilen karakterleri yansıtmıştı. Bunların arasında oğlunu vurdukları için askerleri paylayan bir anne, bebek arabasını merdivenlerden iten genç bir kadın ve korku dolu, kanlı yüzüyle yaşlı bir kadın vardı.

■ **Aleksandr Nevskiy, 1938**

Sovyet kurgu kuramı eleştirmenleri "şekilcilik" diye ifade ettikleri şeyi ortadan kaldırmak için Eisenstein'ın eserlerini alenen kınadı. İlk sesli filmi *Bezhin lug* (1937) devlet tarafından sansürlenince Stalin ona ikinci bir şans verdi: *Aleksandr Nevskiy*. Köylü dostu bir kahraman hakkında yalın bir öykü anlatan Eisenstein, Sovyet üslubuna bağlı kalsa da araya eski kurgu tekniklerinden bazılarını katmayı iyi bildi.

Diğer Eserleri

Oktyabr, 1928, başrolde Vladimir Popov	Ivan Groznyy I, 1944, başrolde Nikolai Cherkasov
Staroye i novoye, 1929, başrolde Marfa Lapkina	Ivan Groznyy II, 1946

Victor Sjöström

1879, Silbodal–1960, Stokholm

■ İsveç sinemasının babası ■ İnce bir zevkle hazırladığı çekimleri ve usta oyunculuğuyla tanınır ■ Doğanın gücünü vurguladı ■ Kader, filmlerinde temel bir öneme sahiptir ■ Ingmar Bergman dâhil olmak üzere birçok yönetmene ilham verdi ■ İsveçli ■ Dram, Korku, Komedi ■ 55 film yönetti

1879 İsveç'te dünyaya geldi

1912 İlk filmi olan *Trädgårdsmästaren*'ı yönetti

1923 MGM Stüdyoları'nda çalışmak üzere Hollywood'a gitti

1930 Ses teknolojisiyle uğraşarak İsveç'e döndü

1942 Yapımcı olarak çalıştığı Svensk Filmindustri'de Ingmar Bergman'ı kariyeri için teşvik etti

1960 İsveç'te öldü

Victor Sjöström 1910'ların ortalarında yurttaşı Mauritz Stiller'la birlikte İsveç'teki ilk film patlaması sırasında ünlü oldu. Yönetmen Ingmar Bergman (s. 230) Sjöström'e büyük saygı ve hayranlık duymuş, onun "gerçeğe yönelik bitmek tükenmek bilmeyen isteğini" överek Sjöström'ün *Körkarlen* filmini kendinin "ilk gerçek büyük sinema deneyimi" olarak tanımlamıştır. Özellikle içerdiği gerçekçilik için beğenilen *Ingeborg Holm* filminin (1913) uluslararası başarısının ardından, Hollywood ve İsveç'teki yönetmenlik kariyeri bütün dünyada etkili oldu. Hayatı boyunca oyunculuk kariyerini de sürdüren Sjöström'ün Bergman'ın *Smultronstället* (1957) filmindeki oyunculuğu, hem eleştirmenler hem de izleyiciler tarafından çok beğenildi.

Diğer Eserleri

Terje Vigen, 1917, başrolde Victor Sjöström

Berg-Ejvind och Hans Hustru, 1918, başrolde Victor Sjöström, Edith Erastoff

Körkarlen, 1921, başrolde Victor Sjöström

■ **He Who Gets Slapped, 1924, başrolde Lon Chaney, Norma Shearer**

Metro-Goldwyn-Mayer Sjöström'ü Hollywood'a gelmeye ikna ettikten sonra yeni kurduğu stüdyoyu yönetmenin ilk Amerikan filmi *He Who Gets Slapped* ile hayata geçirdi. Çocukluğunu New York'ta geçiren Sjöström, ABD'de ticari ve sanatsal başarı elde etmeyi -Mauritz Stiller de dahil bazı Avrupalı yönetmenlerin kurmayı beceremediği bir denge- başardı. Sesli filme geçmekten gözü korkan Sjöström, 1937'de yönetmenliği bıraktı.

■ **The Wind**, 1928, başrolde Lillian Gish

Gişeyle her zaman iyi geçinmeye çalışan Sjöström, birçok film türü keşfetti. Flashback (geriye dönüş) ve üstüste pozlama kullanımına önayak olan korku klasiği *Körkarlen*'in yanında dram ve komediler de çekti. *The Wind*, bir western'in Sjöström yorumuydu. Teksas'ın kırsallarındaki bir çiftlik evinde, zarif bir Güneyli kız (Gish) kendine tecavüz edeni öldürüp gömer, fakat ardından esen rüzgâr mezarı ortaya çıkarınca cinayet aydınlanır. Bu kadar acımasız bir öykünün seyirci çekmeyeceğinden korkan stüdyo patronları, tıpkı Gish ve Sjöström'ün birlikte çalıştığı ilk film olan *The Scarlet Letter*'da (1926) olduğu gibi mutlu bir son yarattılar. *The Wind* vizyona girdiği dönemde pek ilgi görmese de günümüzün sinemaseverleri bu filmi sessiz çağın başyapıtlarından biri olarak kabul etmektedir.

■ **The Tower of Lies**, 1925, başrolde Lon Chaney, Norma Shearer

Sjöström, Nobel ödüllü yazar Selma Lagerlöf'ün eserlerinden uyarladığı beş filmden biri olan *The Tower of Lies*'da Lon Chaney ve Norma Shearer'ı ikinci kez bir araya getirdi. Bu filmlerden bir başkası olan *Berg-Ejvind och Hans Hustru*, Sjöström'ün en ünlü yapımlarından biriydi. Sjöström bu filmde açlıktan hırsızlık yapmak zorunda kalan bir adamı oynadı. Her iki film de Sjöström'ün gözde temalarından birini işler: Kaderi değiştirmeye çalışmanın nafileliği.

Victor Sjöström

La Passion de Jeanne d'Arc

■ yönetmen Carl Theodor Dreyer, Fransa, 1928, Dram

Danimarkalı yönetmen Carl Theodor Dreyer'ın Lutheryen terbiyeyle yetiştirilmesi, yaptığı filmleri derinden etkiledi. Başyapıtı *La Passion de Jeanne d'Arc*'ta Fransız şehidin yargılanmasını, işkence görmesini ve idam edilmesini, zalim bir tutku oyununa dönüştürdü. Tamamen sessiz gösterilmesi planlanan film özgün estetiğini dönemin en önemli üç akımını -Fransız empresyonizmi (izlenimciliği), Alman ekspresyonizmi (dışavurumculuğu) ve Sovyet kurgusu- harmanlamasına borçludur. Dreyer dışavurumcu setler, parlak ışıklandırma ve çarpıcı kamera açıları kullanmıştı.

Jeanne d'Arc Falconetti'nin bu performansı ikinci -ve sonuncu- rolü olduğu halde doğal oyunculuğa yeni bir standart getirdi. Çok yakın planlarda makyajsız oynayan Falconetti, karakterin psikolojisini derinlemesine irdeledi. Dreyer ondan tarihe malolmuş bir kurbanın görkeminden çok, genç bir kızın insancıl kişiliğini canlandırmasını istemişti.

La Passion de Jeanne d'Arc, 1928, başrolde Maria Falconetti

Jeanne'ı esir edenlerin ona zalimce muamele etmesinin tasvir edilmesi ve onunla Hz. İsa arasında kurulan benzerlikler tartışmalara yol açtı, özellikle de filmin yasaklandığı Britanya'da. Ataerkil toplumlarda kadınlara zulmedilmesi Dreyer'ın büyük ilgi duyduğu bir meseleydi: Evlenmemiş annesi onu evlatlık vermeye zorlanmış, sonra da bebek düşürmeye çalışırken ölmüştü. Bu konuyu kariyeri boyunca, özellikle *Vredens Dag* (1943) ve *Ordet* (1955) filmlerinde tekrar tekrar ele aldı.

La Passion de Jeanne d'Arc

Abel Gance

1889, Paris–1981, Paris

■ Fransız empresyonizminin (izlenimciliğinin) öncü yönetmeni ■ Hareketli kamera, hızlı kurgu, karmaşık üst üste çekimler, 3D ve iki kanallı seslendirme dahil olmak üzere birçok teknik geliştirdi ■ Birçok sinemacıyı etkiledi ■ Fransız ■ Tarihi, Dram ■ 42 film yönetti

1889 Paris'te dünyaya geldi

1917 Üzücü finaline rağmen *Mater Dolorosa* büyük başarı yakaladı

1918 *La Dixième Symphonie* ilk büyük empresyonist film oldu; Gance, I. Dünya Savaşı'nda gazdan zehirlenmişti

1919 D. W. Griffith, *J'accuse!* filmini övdü

1927 Avrupalı eleştirmenler *Napoleon*'u başyapıt gibi saygıyla karşılasa da ABD vizyonu için pek çok yeni düzenleme yapıldı

1943 Nazilerden kaçmak için Fransa'dan ayrıldı

1971 Film yapımcılığını bıraktı

1979 Film tarihçisi Kevin Brownlow yeniden kurguladığı *Napoléon*'u gösterime soktu

1981 Paris'te öldü

Abel Gance filmlerinde seyircilerinin kendilerini oyuncu gibi hissetmelerini istemişti. Kameramanların göğsüne, hareket eden atların sırtına kameralar bağladı, hatta iddialara göre bir defasında kurşunun izlediği yolu taklit etmek için onları başıboş dolaşsınlar diye ortalığa bırakmış. Sovyet kurgusu kullanan sinemacılardan çok önce, bir çabukluk hissi vermek ve karakterlerinin ruhlarına ilişkin güçlü bir duygu yansıtmak amacıyla çok hızlı kurgu kullanmıştı. Gance erken yaşlarında tiyatroyu takıntı haline getirdi. 1909'a gelinceye kadar birçok filmde oynamış ve senaryo yazmıştı. Paris tiyatroları 1914'te kapanana kadar sahnede çalışmaya devam etti. Sarah Bernhardt için yazdığı oyunu *Victoire de Samonthrace*'ın iptal edilmesi onu sinemaya yöneltti. Şöhretin doruğuna *Napoléon* ile ulaştı, film stüdyolarının hâkimiyetinin giderek artması kariyerini düşüşe geçirdi.

Napoléon, (yukarıdaki polivizyon sekans ve solda), 1927, başrolde Vladimir Roudenko, Albert Dieudonne

Çocukluğundan (Roudenko) 1796'da İtalya'yı işgal etmesine kadar Napoléon'un (Dieudonné) gençlik yıllarının öyküsünü yazmak, yönetmek, oynamak ve kurgulamak Gance'ın tam dört yılını aldı. Film altı bölüm olması planlanan bir dizinin ilk bölümüydü ve aslında altı saat sürüyordu. Gance üslubunu o anki konuya uydurmak için sürekli değiştirdi: Korku ve dehşet sahnelerinde; krizin kargaşa ve şiddet dolu doğasını ifade etmek için ani kesmeler kullandı. Heyecanın doruğa ulaştığı askeri sahnelerde, "polivizyon" yaratmak için üç kamerayla çekim yaptı ve aynı anda üç ayrı görüntüyü içerecek şekilde perdeyi genişletti. Savaş sahnelerindeki deneysel çalışmalarına *J'accuse!*'de başladı, hızlı ve ekspresyonist (dışavurumcu) kurguyu ise ilk defa Sergei Eisenstein'ın tekniğine ilham veren *La Roue*'da (1923) kullandı. *Napoléon*'da ise ritmik kurguyu üst üste çekimlerden hareketli-kamera görüntülerine kadar çeşitlilik gösteren başka efektlerle birleştirdi. Jacques-Louis David'in 1793 tarihli, *La mort de Marat* resminin canlı bir kopyasını yarattı. Filmin sonunda sola ve sağa dayalı simgeler, Fransız bayrağını çağrıştırmak amacıyla mavi ve kırmızı tonlarında renklendirildi. Filmin ilk gösterimi sinemayı sanat olarak kabul eden bir adama yakışacak şekilde Paris'teki Opéra'da yapıldı.

Diğer Eserleri

J' Accuse!, 1919, başrolde Romuald Joubé, Séverin-Mars

Austerlitz, 1960, başrolde Pierre Mondy, Martine Carol

Das Cabinet des Dr. Caligari

■ yönetmen Robert Wiene, Almanya, 1920, Korku

Das Cabinet des Dr. Caligari yeni bir film yapım üslubunun, Alman ekspresyonistliğinin (dışavurumculuğunun) gelişini ilan etti. I. Dünya Savaşı'nın sonrasında Hans Janowitz ve Carl Mayer tarafından yazılan senaryo; deli bir adam, bir uyurgezer ve çözülemeyen seri cinayetler hakkındaki korku hikâyesini ele alıyordu. Daha sonraları ekspresyonist akımın öncülerinden olan yapımcı Erich Pommer filmi finanse etmeye karar verip yönetmenliğini Fritz Lang'ın (s. 76) yapmasını istedi. Lang teklifi geri çevirdi çevirmesine ama etkileyici bir öykü kurma aracı da önerdi: Son sahne filmin bir delinin düşü olduğunu ortaya açıkça koymalıydı. Çılgın renkler, düzensiz setler, tuhaf bir beden dili, performanslar ve oyuncuların abartılı makyajları aracılığıyla delilik sezdirilmeliydi. Uyurgezeri oynayan Conrad Veidt, ekspresyonist oyuncuların setlerin yansıttığı huzursuz edici güçle hareket ettiğini iddia etti.

F. W. Murnau

1889, Bielefeld-1931, Los Angeles

■ En ünlü sessiz film yönetmenlerinden biri ■ Bir asansör ve döner tabla üzerinden çektiği görüntülerin yer aldığı *Der Letzte Mann* filmi sayesinde hareketli kamerayı popülerleştirdi ■ John Ford ve Terence Malick'e ilham verdi ■ Alman ■ Dram, Korku ■ 21 film yönetti

■ **1889** Friedrich Wilhelm Plumpe ismiyle Almanya'da dünyaya geldi
1919 İlk filmi *Der Knabe in Blau*'yu yönetti
1922 Bram Stoker'ın varisinin açtığı davayı kaybedince *Nosferatu*'nun korsan kopyaları dışındaki bütün kopyaları yok edildi
1924 *Der Letzte Mann* ünlü oldu
1927 Fox Stüdyoları ile anlaşma imzaladı ve Hollywood'a geçti
1931 Trafik kazasında öldü; Fritz Lang, Emil Jannings, Greta Garbo ve Robert J. Flaherty cenazesine katılan 11 kişi arasındaydı

Greta Garbo, F. W. Murnau'nun ölüm maskesini yıllarca masasının üstünde sakladı. Başka takipçileri ona bu kadar bağlı olmasa da Murnau'nun Hollywood ve aslında Avrupa film yapımcılığı üzerindeki etkisi çok derindi. Sinema işine 1. Dünya Savaşı'ndan sonra giren Murnau, Alman ekspresyonistliğinin (dışavurumculuğunun) önderlerinden biri oldu. Kammerspiel üslubundaki *Der Letzte Mann* filmindeki deneysel "sabitlenmemiş kamera" kullanımıyla uluslararası düzeyde ün kazandı. Daha sonra gelişen yeni nesnellik akımına benzeyen Kammerspiel, sosyal gerçekçi "tek mekan sekanslarından" oluşuyordu ve Max Reinhardt'ın aynı adı verdiği tiyatrosundan esinlenmişti. Murnau, Hollywood'a gitmek için Berlin'den ayrıldığında Almanya'nın en iyi yönetmenlerinden biriydi. *Sunrise*'ı yaptıktan sonra günbegün hayal kırıklığına uğradı ve ölümünden kısa bir süre önce sözleşmesini sonlandırdı.

■ **Sunrise, 1927, başrolde Janet Gaynor, George O'Brien**

Murnau'nun ilk Amerikan filmi *Sunrise*'da şehir hayatına hayranlık duyan, yoksul bir çiftçinin öyküsünü anlatmak için abartılı, ekspresyonist (dışavurumcu) setlerden, ışıklandırmadan ve oyunculuktan faydalandı. Sakinlerini cüceleştirmek ve insanlıktan çıkarmak amacıyla şehrin çok daha büyük tasarlandığı set o kadar pahalıya mal oldu ki, filmin elde ettiği başarıya rağmen büyük kâr getiremedi.

Diğer Eserleri

Schloß Vogeloed, 1921, başrolde Arnold Korff

Phantom, 1922, başrolde Alfred Abel

Der Letzte Mann, 1924, başrolde Emil Jannings

Herr Tartüff, 1925, başrolde Hermann Picha

■ **Faust, 1926, başrolde Gösta Ekman, Emil Jannings**

Murnau, yeniden genç olabilmek adına ruhunu şeytana satan Faust efsanesini çekerek epik sinemaya kucak açtı. Pieter Brueghel'in şeytan tasvirlerinden esinlenilen film, Berlin'deki UFA stüdyolarında geniş bir platoda çekildi ve birçok yeni özel efekt kullanıldı.

■ **Nosferatu, 1922, başrolde Max Shreck**

Murnau kariyerinin dönüm noktası olan bu filmi stüdyo dışında çekti. Telif hakkı sorunları filmin vizyondan çekilmesiyle sonuçlandı ama *Nosferatu*'nun ürkütücü öyküsü ve çarpıcı estetiği onu yeraltı filmleri listesinin başına taşıdı. Werner Herzog'un 1979 tarihli tekrar yapımı bu filme atfen çekilmiştir.

Fritz Lang

1890, Viyana-1976, Los Angeles

■ İnsanlığın karanlık tarafını, suç ve intikam gibi konuların karmaşık ahlaki boyutunu irdeledi ■ Usta işi görsel işaretler kullandı ■ Alfred Hitchcock, Tim Burton ve birçok yönetmeni etkiledi ■ Avusturyalı-Amerikalı ■ Dram, Fantezi, Film Noir (kara film) ■ 46 film yönetti

■ **1890** Avusturya-Macaristan'da dünyaya geldi
1919 İlk filmi, *Halbblut*
1920 Senaryolarını birlikte yazdığı karısı Thea von Harbou'yla tanıştı
1933 Goebbels'in, yeni yapım stüdyosunu yönetmesi istenince Almanya'dan ayrıldı
1936 İlk Hollywood filmi, *Fury*'yi tamamladı
1944 Graham Greene'in romanı *Ministry of Fear*'ı yönetti
1963 Jean-Luc Godard'ın *Le mepris* filminde kendini oynadı
1976 Los Angeles'ta öldü

Fritz Lang okuldan kaçtıktan, Asya ve Afrika'da seyahat ettikten, I. Dünya Savaşı'nda savaştıktan ve senaryo yazdıktan sonra 1919'da film yönetmeye başladı. *Dr. Mabuse, der Spieler, Ein Bild der Zeit* gibi başarılı filmler sayesinde Almanya'daki en popüler sinema adamı oldu. Üslubunun kökleri ekspresyonizme (dışavurumculuğa) uzansa da fantastik ve korku filmlerinin yanı sıra cinayet ve dram filmleri de yaparak etkileyici bir çokyönlülük sergiledi. 1920'de birlikte *Metropolis*'ve *M*'i yazacağı, müstakbel karısı Thea von Harbou'yla çalışmaya başladı. 1930'ların başında özel yaşamlarında ve fikirlerinde uyuşmazlığa düştüler, sonunda Lang Naziler'den kaçmak için Almanya'dan ayrıldı. Hollywood'da çok yönlü ve üretken bir meslek hayatı oldu.

■ **M, 1931, başrolde Peter Lorre**

Oyuncu Peter Lorre bir çocuk katili hakkındaki bu cesur dram sayesinde uluslararası bir yıldız oldu. Filmin muğlak ahlak kurallarına ve yeraltı suç dünyasına hem karanlık hem de özgün bakışı *M*'i Lang'in ustası olacağı "film noir"ın temel ilham kaynaklarından biri yaptı.

Diğer Eserleri

Dr. Mabuse, der Spieler · Ein Bild der Zeit, 1922, başrolde Rudolf Klein-Rogge
Frau im Mond, 1929, başrolde Willy Fristch
Fury, 1936, başrolde Spencer Tracy, Sylvia Sidney
The Big Heat, 1953, başrolde Glenn Ford, Gloria Grahame

■ **Metropolis**, 1927, başrolde Brigitte Helm

Muazzam ve gösterişli seti, iki yıllık çekim cizelgesi, 37 bin kişilik figüran kadrosu, karmaşık bir kadın robot kostümü ve inanılmaz bütçeli *Metropolis* Almanya'da o güne kadar yapılan en büyük filmdi. Bilimkurgunun bu ilk örneği totaliter bir devlette gerçekleşen işçi isyanının tarihini anlatıyordu. Berlin prömiyerinde gösterilen versiyonu yaklaşık 150 dakika süren filmin ABD dağıtımı için hazırlanan kopyaları kısaltıldı ama ne yazık ki kesilen görüntülerin çoğu kayboldu.

■ **Die Nibelungen: Siegfried**, 1924, başrolde Paul Richter

Lang epik bir Ortaçağ şiirinden, sisli ve bakir ormanlar, Ortaçağ şatoları, ejderhalar ve intikam duygusuyla yanıp tutuşan gelinler içeren harikulade bir dünya yarattı. Efsane, *Die Nibelungen: Kriemhilds Rache* (1924) filminde daha fazla kan ve şiddetle devam etti. Kostüm ve set tasarımı özenli ayrıntılar içeren film sinema sanayisi için yeni standartlar belirledi.

Fritz Lang

Erich von Stroheim

1885, Viyana-1957, Paris

■ "Kötü adam"ları canlandırmadaki yeteneği nedeniyle "nefret etmeyi sevdiğiniz adam" lakabını aldı ■ Her bir ayrıntının mükemmel olmasında ısrar etti, bunu başarmak için alabildiğine çekim yapmaktan kaçınmadı ■ Sık sık görsel mecazlar kullandı ■ Avusturyalı-Amerikalı ■ Dram, Komedi ■ 9 film yönetti

1885 Viyana'da Erich Oswald Stroheim adıyla dünyaya geldi
1909 ABD'ye taşındı
1919 İlk filmi *Blind Husbands*'ı yazdı ve yönetti
1923 *Merry-Go-Round* filminde masrafları arttırdığı gerekçesiyle işten atıldı
1924 MGM, *Greed*'in ciddi kesintiye uğramış versiyonunu vizyona soktu
1936 Fransa'ya taşındı
1937 Jean Renoir'nun *La Grande Illusion* filminde başrol oynadı
1950 Billy Wilder'ın *Sunset Boulevard* filminde kendi hayatından esinlenilen bir karakteri oynadı
1957 Paris'te öldü

Erich von Stroheim, *Sunset Boulevard*'da bir zamanlar D. W. Griffith (s. 32) ve Cecil B. DeMille (s. 36) ile birlikte çalışmış, unutulmuş bir yönetmen olan Max von Mayerling'i canlandırdı. Karakter, yaşlanan ve bunamaya başlayan bir film yıldızının sadık hizmetçisiydi. Film, Billy Wilder'ın (s. 168) uşak rolündeki büyük sinemacı Erich von Stroheim'a hürmeti niteliğindeydi. *Intolerance: Love's Struggle Throughout the Ages* (1916) filminde Griffith'in asistanlığını yapmanın ardından savaş sonrası dramlarında ahlaksız Almanları oynayan Stroheim, Hollywood basamaklarını hızla tırmandı. Yazar, yönetmen ve yıldız sıfatlarıyla yaptığı aşırı harcamalar çok geçmeden saplantı derecesindeki özgünlük arzusu kadar ünlü oldu. Büyük bir titizlikle çektiği en ünlü filmi *Greed*, King Vidor'un (s. 52) ve Josef von Sternberg'in (s. 136) eserlerini derinden etkiledi. Her ne pahasına olursa olsun ayrıntılara gösterdiği özen başta popülerlik kazandırdıysa da, onu özel yapan her şey sonunda kariyerinin çökmesine sebep oldu. *Walking Down Broadway*'den (1932) kovulunca yönetmenlik kariyeri de mahvoldu.

■ **Foolish Wives**, 1922, başrolde Erich von Stroheim

Stroheim, büyük otel lobisinin çalışır durumdaki çanlarına kadar Monte Carlo'yu stüdyoda yeniden yarattı. *Foolish Wives*, cinsel politikayı çoğu insanın rezalet olarak gördüğünü açıklıkla anlatan bir dram üçlemesinin son filmiydi. Yapımcılar filmin "ilk milyon dolarlık film" olduğunu gururla ilan ederek, yönetmenin (ilgili sahnelerde gerçek havyar ve şampanya servis edilmesindeki ısrarı da dahil olmak üzere) savurgan yöntemlerinden faydalanmasını bildi. Film büyük bir başarı elde etti.

Greed, 1924, başrolde Gibson Gowland

Greed, sessiz sinemanın en büyük "kayıp" başyapıtlarından biridir. Stüdyo dışında çalışan Stroheim, Frank Norris'in para yüzünden mahvolan ilişkileri işlediği epik romanı McTeague'ı hiç kesinti yapmadan filme uyarladı. Hatta oyuncuların Ölüm Vadisi çölünün başdöndürücü sıcağında dövüşmelerinde direttl. Böylesine yoğun bir emek sonucu oluşan filmin süresi dokuz saati aşıyordu. Stüdyo büyük kesintiler yapma konusunda dayatınca orijinal görüntüler de sonsuza dek kayboldu. Yıllar sonra kısa versiyonunu izleyen Stroheim filmin bu halini izlemenin "mezarlıktaki bir cesede bakmaktan" farklı olmadığını söylemiştl.

The Merry Widow, 1925, başrolde John Gilbert, Mae Murray

Stüdyo patronu Irving Thalberg'in *Merry-Go-Round*'un (1923) setine Strohelm'ın yerine başkasını alma kararı Hollywood'un güç yapısını ebediyen değiştirdi. O noktadan sonra hangi filmlerin, nasıl yapılacağı konusundaki son söz yönetmenlerin değil yapımcıların oldu. Bu yeni ve daha sıkı düzen, mukemmeliyetçi Stroheim'ın keyfini kaçırdı. Franz Lehar'ın sevilen operetine dayanan, dokunaklı bir komedi olan ve neredeyse tamamen kendi istediğine göre yaptığı *The Merry Widow* hem seyircileri hem eleştirmenleri hem de yapım stüdyosunu aynı anda memnun etmeyi başarabildiği son filmiydi.

Diğer Eserleri

Hearts of the World (oyuncu), 1918

Blind Husbands, 1919, başrolde Erich von Stroheim

The Wedding March, 1928, başrolde Erich von Stroheim, Fay Wray

The Honeymoon, 1928, başrolde Zasu Pitts

Georg Wilhelm Pabst

1885, Roudnice -1967, Viyana

■ Yeni nesnelliğin öncüsü, ilk Alman sesli film yönetmeni ■ Kostüm ve sahne donanımında karakterlerin temel özelliklerini aktarmak için küçük ayrıntılar kullandı ■ Greta Garbo ve Louise Brooks'un kariyerlerini geliştirdi ■ Alman ■ Dram ■ 31 film yönetti

■ **1885** Günümüzün Çek Cumhuriyeti'de dünyaya geldi
1923 İlk filmi *Der Schatz*'ı ekspresyonist (dışavurumcu) üslupla yönetti
1925 *Die Freudlose Gasse* filmiyle uluslararası başarı elde etti
1928 Oyuncu Louise Brooks ile çalışmaya başladı
1939 Nazi hükümeti için iki film yaptı
1948 *Der Prozess* filmiyle Nazizm'e ve Yahudi düşmanlığına saldırdı
1956 Sinemayı bıraktı
1967 Viyana'da öldü

Georg Wilhelm Pabst "sokak filmleri"ni öyle büyük bir beceriyle çekti ki, ilk denemesi *Die Freudlose Gasse* türünün en popüler örneği oldu. Bir zamanlar ilgi duyduğu ekspresyonizmin (dışavurumculuğun) aşırılığına tepki olarak gelişen sokak filmleri ve daha büyük bir sanatsal akım olan Yeni Nesnellik, toplumsal eleştiriyle savaş sonrası yoksulluğun psikolojik etkileri üzerine yapılan araştırmaları birleştirdi. İnsan zihni Pabst'ı büyüledi ve bir sonraki filmi olan *Geheimnisse einer Seele*, Freudyen psikolojiye odaklanarak yeni bir çığır açtı. Louise Brooks'a oynattığı filmleri ise hayli erotik karakterleriyle meşhur oldu. Sesli filmlerin çıkmasıyla birlikte yeni nesnellikten uzaklaşsa da filmlerinin duyarlılığı ve anlayışlılığıyla tanınmaya devam etti.

Die 3 Groschen-Oper, 1931, başrolde Lotte Lenya

Georg Wilhelm Pabst, Louise Brooks ile sanatsallık ve tartışma boyutunda yeni düzeylere eriştikten sonra sese yöneldi. Çoğu sinemasever barış yanlısı yapımları *Westfront* 1918 (1930) ve *Kameradschaft*'ı (1931) en iyi filmlerinden ikisi olarak kabul eder. Ama Bertolt Brecht ve Kurt Weill'ın taşlamalı operetinin beyazperde uyarlaması 1890'ların Londrası'nda geçmesine karşın, Weimar dönemindeki Berlin'in çok açık bir resmini ortaya koymasından konusunun özgün estetiğine, başroldeki yıldızı büyük oyuncu Lotte Lenya'ya varana kadar yapılabileceklerin en iyisiydi.

Diğer Eserleri

Geheimnisse einer Seele, 1926, başrolde Lil Damita

Die Liebe der Jeanne Ney, 1927, başrolde Brigitte Helm

Tagebuch einer Verlorenen, 1929, başrolde Louise Brooks

Die Freudlose Gasse, 1925, başrolde Greta Garbo, Asta Nielsen

Yeni nesnellik hayata dair kaderci ve gerçekçi görüşleri sunuyordu. Hayat ise 1920'lerin başındaki Almanya ve Avusturya'da çoğunlukla ayakta kalma mücadelesi üzerineydi. İki kadının çöküşünü anlatan *Die Freudlose Gasse*, I. Dünya Savaşı'nın ardından Avusturya'daki suçu, çaresizliği ve fuhuşu açıkça tasvir etmesi nedeniyle protestolara neden olmuştu

Die Büchse der Pandora, 1928, başrolde Louise Brooks

Pabst'ın, Frank Wedekind'in klasik oyununun baştan çıkarıcı kadını Lulu'yu canlandırmak üzere bir Amerikalı seçmesi, neredeyse yönetmenin Louise Brooks'u sergilemeye ikna ettiği performans kadar tartışma yarattı: Brooks'un canlandırdığı Lulu basit ve ama sevimli bir biçimde ahlaksızdı.

Robert J. Flaherty

1884, Irion Mountain-1951, Dummerston

■ Uzun metraj belgesellere öncülük ederek onları popülerleştirdi ■ *Nanook of the North*'un başarısı 1920'lerde egzotik belgesellerin moda olmasını sağladı. Richard Leacock da dahil olmak üzere birçok başka belgesel film yapımcısına ilham verdi ■ Amerikalı ■ Belgesel ■ 8 film yönetti

■ **1884** Michigan'da dünyaya geldi
1910 Kanada'nın kutup bölgesine yapılan keşif gezilerinde rehber olarak çalışmaya başladı
1922 *Nanook of the North* vizyona girdi, eleştirmenler ve halk tarafından büyük övgü topladı
1926 Britanyalı sinemasever John Grierson *Moana*'yı nitelemek için "belgesel" terimini türetti
1929 F. W. Murnau'yla *Tabu* üzerinde çalıştı
1933 Hükümet desteği alan *Industrial Britain*'i yaptı
1942 İlk "deneme" filmi *The Land*'ı gösterime soktu
1951 Vermont'ta öldü

Kendi içinde bölümlere ayrılan bir tür olan belgesel sinemacılıkta en ünlü ilk uygulayıcının oynadığı rol hâlâ tartışılmaya devam ediyor. Robert J. Flaherty'nin filmlerinin sinemasal değeri şüphe götürmez ama o imgeleri elde etmek için kullandığı yöntemler 60 yıldan uzun bir süredir eleştiriliyor. Flaherty, kaydettiği birçok "gerçek yaşam" sahnesini düzenlemişti. *Nanook of the North*'taki İnuitlerin fok avı çekiminde avcılara iyi bir çekim için avlarını yakalamaktan vazgeçmek zorunda kalabileceklerini söyledi, avcılar da "Sen işaret verene kadar hiçbir adam kıpırdamayacak, hiçbir zıpkın fırlatılmayacak" cevabını verdi. Aslında avcıların zıpkın kullanıyor olmaları bile tuhaftı, çünkü o dönemde İnuitlerin çoğu artık tüfekle avlanıyordu. Flaherty geleneksel âdetleri belgelemek ve seyircilerinin hayalgücünü kamçılamak istiyordu.

■ **Louisiana Story**, 1948, başrolde Joseph Boudreaux, Lionel Le Blanc

Cajun bölgesinin bataklıkları ve timsahları arasında geçen *Louisiana Story*, Flaherty'nin öyküllü filmlerindendi ve bölge sakinlerinin petrol sondajcılarıyla ilk tanışma öyküsünü anlatıyordu. Filmin serbest olay örgüsü ve doğaya odaklanması Flaherty'nin belgesel üslubunun özelliklerindendi. Kopuk olay örgüsüne tutarlılık katmak için genellikle coşkulu manzara görüntülerine başvururdu.

■ Nanook of the North, 1922

Flaherty'nin Kanada'nın kutup bölgesine ve İnuit halkına duyduğu sevgi, ilk filmi olan *Nanook of the North*'a esin kaynağı oldu. Belgesel, kuzeye yapılan keşif gezilerine, altın arayan babasıyla birlikte giden Flaherty'nin yanında kamera götürmesiyle amatör bir girişim olarak başladı. Nanook'un bir yıllık hayatını yansıtan uzun metraj film birçok kurmaca içeriyordu (Nanook'un gerçek ismi aslında Allakariallak idi) ama katılımcıların karizması ve içinde bulundukları ortamın egzotizmi filmin son derece popüler olmasını sağladı. Flaherty'nin ticari sponsorlara bel bağlaması da tartışmalara yol açtı. Bu filmi bir kurk şirketi olan Revillion Frères finanse etti. *Louisiana Story* ise Standard Petrol'den alınan parayla yapıldı. Flaherty her iki filmde de hayırseverlerin ticari faaliyetlerini tozpembeye boyadı: Kürk ticareti, Nanook ve ailesi için yiyecek, giyecek ve ihtiyaç duydukları mallarla değiş tokuş etme aracıyken *Louisiana Story*'de petrol kuyusu kulesinin kurulmasının yol açtığı kargaşalar geçiciymiş gibi yansıtıldı.

Diğer Eserleri

Moana, 1926

Tabu: A Story of the South Seas (F. W. Murnau'yla birlikte), 1931, başrolde Matahi, Anne Chevalier

Industrial Britain, 1933

Man of Aran, 1934

Elephant Boy (Zoltan Korda'yla birlikte), 1937

The Land, 1942

Renk ve Ses

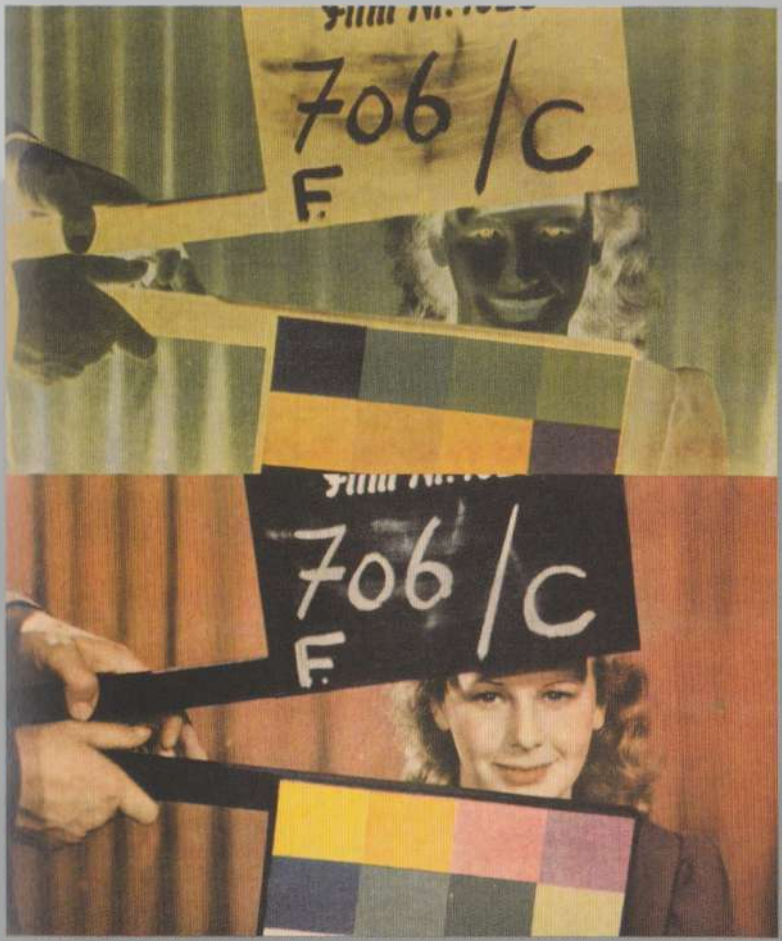

1910'larda ve 20'lerde, siyah beyaz filmler nadiren renksiz ya da sessizdi. İlk sinemacılar rengi başarıyla kullandı: Birçok sessiz film gece sahnelerinde hafifçe mavileştirilir, gündüz sahnelerinde ise hafifçe sarılaştırılır, hatta elle boyanırdı. Sessiz çağ boyunca canlı müzik çalanlar sette ve sinemada "destekleyici ortam" müziği yaparak vazgeçilmez bir rol üstlenmişlerdi. Ses eşleştirmesinin başarılması sinemada devrim yarattı. İlkin kaydedilmiş müzikler kullanıldı, 1920'lerin ortalarında ve ardından ses dalgalarını, resim kuşağının yanında uzayıp giden bir imgeye dönüştüren optik ses kuşakları, bütün film sanayinde bir standart haline geldi.

The Jazz Singer (1927), başrolde Al Jolson'ın oynadığı film olağanüstü bir başarı elde etti. İlk "sözlü" film olan *The Jazz Singer* sesin Hollywood'u ele geçirmesinin yolunu açtı. Ağır ses cihazları ve yeterli kalite düzeyine erişmeyen mikrofonlar 1920'lerin sonlarında -Rouben Mamoulian'ın *Applause*'u (1929) gibi birkaç istisna hariç- Amerikan filmlerinin kalitesinin düşmelerine neden oldu. Birçok Avrupalı yönetmen ise bu sorunu sessiz çekime kayıtlı ses ekleyerek çözdü.

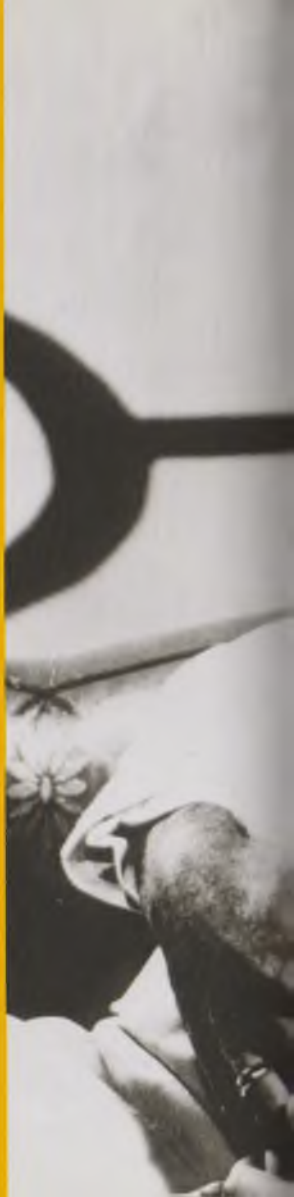

Renk ilk filmlerde duygu ve daha çok gerçeklik hissi yaratmak için kullanılmıştı. Rengi sonradan eklemektense filmi renkli çekme tekniğinin geliştirilmesi ise 1920'leri buldu. Epik sinema renge ihtiyaç duyuyordu, Cecil B. DeMille'in *The Ten Commandments* (1923) gibi filmlerde kullandığı iki bantlı Technicolor teknikleri ise seyircileri büyüledi. 1930'ların başında ışığı dağıtmak için prizmanın kullanıldığı bir işlem olan üç bantlı Technicolor'un bulunması ise renkli film yapımcılığını mümkün hale getirdi.

Savaş Döneminde Sinema 1930–1945

"İşte sana bakıyor, evlat."

Michael Curtiz: Casablanca, 1942, ABD, başrolde Humphrey Bogart, Ingrid Bergman, Paul Henreid
Alıntı: *Casablanca*'da Rick Blaine'i canlandıran Humphrey Bogart

Savaş Döneminde

Hollywood'daki Avrupalılar

Yabancı yönetmenler Hollywood filmlerine zarafet ve yenilik kattı

Ernst Lubitsch s. 112
Josef von Sternberg s. 136
Edgar Ulmer
James Whale s. 98

s. 112

Bağımsız Amerikalılar

Yeni bir nesil, film yapımcılığının sınırlarına meydan okudu

Frank Capra s. 118
Walt Disney s. 130
John Huston s. 138
Vincente Minnelli s. 16
Preston Sturges s. 114
Orson Welles s. 126

1930 1932 1934 1936

Hollywood Stüdyo Üstatları

Türleri geliştiren hünerli profesyoneller, klasik Hollywood üslubunu belirledi

George Cukor s. 116
Michael Curtiz s. 122
Victor Fleming s. 108
Howard Hawks
Mervyn LeRoy
Rouben Mamoulian
Lewis Milestone
Raoul Walsh
William Wellman s. 50
William Wyler s. 124

s. 129

s. 108

Sinema 1930-1945

Avrupalı Belgeselci ve Propagandacılar

Sanatçılar, siyasi ve sosyal amaçlar için konuları gerçeğe dayanan filmleri kullandı

John Grierson
Humphrey Jennings
Leni Riefenstahl s. 142
Dziga Vertov

s. 143

1938 1940 1942 1944 1946

s. 146

Fransa'da Şiirsel Gerçekçilik Akımı

Fransız sinemacılar günlük hayata dair üsluplu öyküler yarattı.

Marcel Carné s. 148
René Clair s. 146
Julien Duvivier
Jean Renoir s. 144
Jean Vigo
Jean Cocteau

Savaş Döneminde Sinema

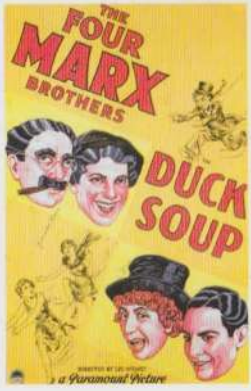
Hollywood Gerçekliği: Buhran ve Savaş

Avrupa, Nazi Almanyası'yla mücadele içindeyken ABD Büyük Buhran'ın pençesindeydi. Buhran'ın doruk noktasında ulusun dörtte biri işsiz, ama sinema salonlarının her bir santimetrekaresi doluydu. Hollywood filmleri seyircilerin neşesini yerine getiriyordu. Stüdyolar *I am a Fugitive from a Chain Gang* gibi sosyal açıdan duyarlı filmler yaptılarsa da, asıl kârı müzikal ve komedi gibi gerçeklerden uzaklaştırıcı türlerden kazanıyorlardı. 1936'da bir Warner Brothers çalışanı Naziler tarafından Berlin'de öldürüldü. Stüdyo *Confessions of a Nazi Spy*'ı çekip misilleme yaparak Amerika'nın dikkatini faşist tehlikeye çekti. 1941'deki Pearl Harbor saldırılarının ardından ABD savaşa katılınca, filmler gerçek olay çekimleri kullanarak savaştaki kahramanlık öykülerini anlatır oldu.

■ **Mervyn LeRoy: I am a Fugitive from a Chain Gang**, 1932, başrolde Paul Muni, Glenda Farrell

■ **Anatole Litvak: Confessions of a Nazi Spy**, 1939, başrolde Edward G. Robinson, Francis Lederer, George Sanders

■ **Robert Z. Leonard: The Great Ziegfeld,** 1936, başrolde William Powell, Myrna Loy, Luise Rainer

■ **Leo McCarey: Duck Soup,** 1933, başrolde Marx kardeşler

Hollywood'un Kaçışı: Müzikal ve Komediler

Buhran dönemi seyircileri, Busby Berkeley'nin bolca dans içeren müzikallerini ve Marx kardeşlerin soytarılıklarını izlemek için salonlara hücum etti. 1930'ların başındaki müzikaller olgunlaşıp Vincente Minnelli'nin nostaljik *Meet Me in St. Louis* (1944) filmi gibi başyapıtlara dönüştü. W. C. Fields ve Mae West gibi vodvil komedyenleri ise oyunculuklarını başarıyla Hollywood'a taşıdı. Gerçekleri reddetmenin bu eğlenceli yolu, işin içine bir miktar gerçeklik de katıyordu. *Gold Diggers of 1933* filminde koro kızlarının *We're in the Money* (Para İçinde Yüzüyoruz) şarkısı nakit para sıkıntısına yapılan bir gönderme, filmin son parçası *Remember My Forgotten Man* (Unutulan Adamımı Hatırla) ise işsiz kalan I. Dünya Savaşı gazilerinin haline hayıflanmaydı. 1930'ların saçma komedileri zenginlerin zaaflarına kuşkuyla yaklaştı, ta ki *My Man Godfrey*'de (1936) sosyetik bir kadın yeni uşağı olması için beş parasız bir "unutulmuş adamı" evine getirene dek... Komedi bu filmle altın madenini bulmuş oldu.

Kadın ve Prestij Filmleri

Hollywood işte tam bu yıllarda sinemaya giden çoğunluğun kadın olduğunu fark ederek "acıklı film" olarak tabir edilen bir dizi kadın filmi yaptı. Bu filmler hastalık, yoksulluk veya karşılıksız aşk gibi zorlukları yenen güçlü kadınlara odaklanıyor ve böylece güçlü kadın rolleri yaratıyordu: *Stella Dallas*'taki (1937) Barbara Stanwyck, *Now, Voyager*'daki Bette Davis ve *Mildred Pierce*'taki (1945) Joan Crawford gibi... MGM'in patronu Irving Thalberg 1936'da *Romeo and Juliet*'i yaptı. Filmin para kaybedeceğini biliyor, ama stüdyosuna prestij kazandıracağını iddia ediyordu. *The Private Life of Henry VIII* (1933) gibi İngiliz yapımlarından esinlenen Hollywood filmleri; edebi uyarlamalar, tarihi dramlar (*The Private Lives of Elisabeth and Essex*, 1939), "prestij filmleri" ve biyografiler (*The Life of Emile Zola*, 1937) içeriyordu. MGM'in edebi türdeki "acıklı filmi" *Gone with the Wind* (1939), zamanının en büyük gişe başarısını elde etti.

George Cukor: The Personal History, Adventures, Experience, and Observation of David Copperfield, the Younger, 1935, başrolde Freddie Bartholomew, Edna May Oliver, W. C. Fields

Irving Rapper: Now, Voyager, 1942, başrolde Bette Davis, Paul Henreid

■ Merian C. Cooper, Ernest B. Schoedsack: King Kong, 1933, başrolde Fay Wray, Robert Armstrong

■ Tex Avery'in Bugs Bunny çizgi filmi

Özel Efektler ve Animasyon

Sinemacılar CGI'dan (Bilgisayar Destekli Betimleme) önce *Things to Come* (1936) filminin fütürist şehirlerini yaratmak için; duman, ayna, minyatür ve resimlerden faydalandı. *King Kong*'a can vermek ise oldukça zahmetli bir teknik olan "stop motion" animasyonu kullanıldı. Walt Disney, *Snow White and the Seven Dwarfs* ile (1937) animasyon filmleri alanında itibar kazandı. Rakibi Fleischers Stüdyosu, Hollywood'un ikinci animasyon filmi *Gulliver's Travels*'ı (1939) yaptı. Stüdyo ayrıca *Supermen* çizgi film dizilerinde animatörlerin kılavuz olarak kullanmaları için gerçek aksiyon film görüntülerini kopyalayabilen "Rotoscope" tekniğinin kullanımına önayak oldu. Warner Brothers'tan Tex Avery, çizgi film ikonu Buggs Bunny'yi 1940'ta seyircilerle tanıştırdı. Üç yıl sonra MGM kendi çizgi film ikonlarını, 1945 yapımı müzikal *Anchors Aweigh*'de Gene Kelly ile dans eden kedi Tom ve fare Jerry'yi yarattı.

Korku

■ Sinemacılar seyircileri etkilemek için korku ve gerilim kullanır ■ Universal Studios, klasik yaratık filmi yapımcılarının en büyüğüydü ■ Korku filmleri özel efektlerin ve makyajın ilerlemesine katkıda bulundu ■ Boris Karloff, Vincent Price ve Christopher Lee gibi aktörler korku filmi ikonları oldu
■ *solda:* The Mummy, yönetmen Karl Freund, 1932, başrolde Boris Karloff

1896 George Melies ilk korku filmi *Le Manoir du Diable*'i yönetti

1925-48 Universal tarihe iz bırakan bir dizi canavar filmi yaptı

1951-57 Filmler, Soğuk Savaş kaynaklı korkulardan faydalandı

1958-74 Britanya kökenli Hammer Films, Dracula'yı ve Frankenstein'ın canavarını yeniden canlandırdı

1960 Alfred Hitchcock, ilk düşük bütçeli kanlı-bıçaklı gerilim filmi *Psycho*'yu yaptı

1966 Hollywood'un sansür kuralının sona ermesi şiddet görüntülerinin yolunu açtı

1999 Doğaüstü gerilim filmleri *The Blair Witch Project*'le yeniden popüler oldu

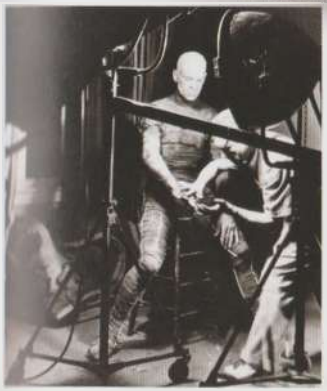
Film, kabuslarla dolu korkulu bir dünya yaratmak için ideal bir araç olarak kullanıldı. Alman yönetmenler, F. W. Murnau'nun (s. 74) ilk vampir filmi *Nosferatu* (1922) gibi ürpertici klasiklerde ekspresyonist (dışavurumcu) setlerin ve ışıklandırmanın kullanımına öncülük etti. Amerikan sessiz film yıldızı Lon Chaney *The Hunchback of Notre Dame* (1923) ve *The Phantom of the Opera* (1925) filmlerinde canavar rolleri yaratmak için yenilikçi makyaj yöntemleri kullandı. Universal Studios, *Frankenstein* (1931), *The Mummy* and *The Wolf Man* (1941) filmlerinin de dahil olduğu bir dizi hayali sinema canavarı filminde *Dracula*'nın ilk sesli versiyonunun başarısından faydalanmayı iyi bildi. Özel efekt ustaları *King Kong* (1933) gibi filmlerde sanatlarının sınırlarını zorladı. II. Dünya Savaşı'ndan sonra korku filmlerine bilimkurgu unsurları eklendi. *The Thing* (1951) ve *Invasion of the Body Snatchers* (1956) gibi insanın kanını donduran filmlerin yaratımında, toplumsal-siyasi kaygılardan faydalanıldı.

George Romero: Night of the Living Dead, 1968

Romero'nun düşük bütçeli klasiği, Vietnam Savaşı döneminin zombi filmlerini, şiddet sahneleri ve ölüleri hayata döndüren gizemli ışımayla güncelleştirdi. Romero, filmin kahramanlarını vahşice öldürüp parçalara ayrılmış cesetleri yiyen zombilerin ürkütücü görüntülerini perdeye yansıtarak korku filmlerinin yazılmamış çoğu kuralını çiğnedi.

Karl Freund: The Mummy, 1932, başrolde Boris Karloff

Freund'un karışık duygular uyandıran klasiği, korkuyu gotik romantizmle birleştirdi. Filmde, arkeologlar Boris Karloff'un canlandırdığı Mısır prensi Imhotep'in mumyasını gün ışığına çıkarıyor ve mumya kazara hayata döndürülünce, kadim aşkının ruhunu çağdaş bir kadının bedeninde yeniden canlandırmaya koyuluyordu.

Tod Browning: Dracula, 1931, başrolde Bela Lugosi

Browning'in gotik esere dayanan yapımı, Universal Studios için yaptığı bir dizi korku filminin ilkiydi. Filmde Britanya'ya giden Kont Dracula (Lugosi) güzel Mina Harker'ın (Helen Chandler) peşine düşüyordu. Lugosi'nin bozuk aksanı, sade ve özgün tarzı sonraki yıllarda filmlerdeki vampir tasvirlerini hayli etkiledi.

1960'lar, başrolde Christopher Lee ve Peter Cushing'in oynadığı korku filmlerinde klasik canavarlar Dracula ve Frankenstein'ın yeniden canlanmasına şahit olurken Vincent Price, Edgar Allan Poe'nun yazdıklarına dayanan *The Pit and the Pendulum* (1961) gibi bir dizi gotik korku filminde başrol oynadı. Sansür kurallarının hafiflemesi *The Texas Chainsaw Massacre* (1974) gibi düşük bütçeli korku filmlerindeki şiddet tasvirlerini teşvik etti. Alfred Hitchcock'un (s.186) çığır açan gerilim filmi *Psycho* (1960), slasher denen (insanların korkunç ölümlerini gösteren korku filmleri) alt türe esin kaynağı oldu. Bu alt tür *Halloween* ve *Friday the 13th* gibi serilerle 1980'lerde doruğa ulaştı. Daha az korkutucu olan *Rosemary's Baby* (1968) ve *The Exorcist* (1973) gibi doğaüstü korku filmleri ise *The Blair Witch Project* (1999) ve *The Grudge* (2004) gibi Japon korku filmleriyle devam ettiriliyor.

Diğer Eserler

Cat People, yönetmen Jacques Tourneur, 1942, başrolde Simone Simon, Kent Smith

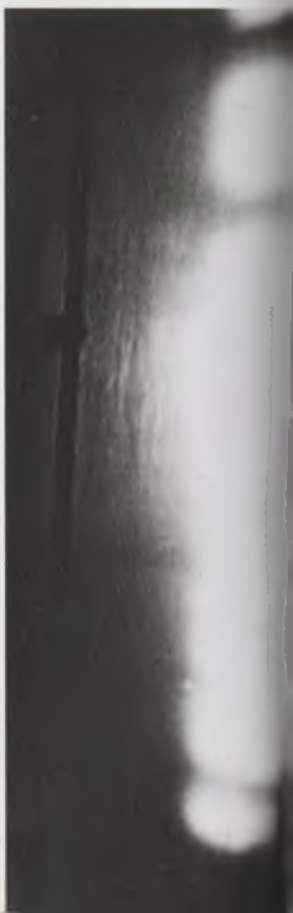
Suspiria, yönetmen Dario Argento, 1977, başrolde Jessica Harper

Saw, yönetmen James Wan, 2004, başrolde Cary Elwes

Gore Verbinski: The Ring, 2002, başrolde Naomi Watts

Gore Verbinski, Japon yönetmen Hideo Nakata'nın *Ringu*'sunu (1998) Batılı seyirciler için uyarladı. *The Ring* izleyenlerin korkudan öldüğü, gizemli bir video kaseti araştıran televizyon muhabirinin (Watts) öyküsünü anlatmak için, Japonların geleneksel hayalet öykülerindeki unsurları kullandı. Kaseti izledikten sonra bir haftası olan muhabir o süre içinde gizemi çözmeyi başaramazsa diğerleriyle aynı korkunç kaderi paylaşacaktı. Filmin başarısı, Japon korku filmlerinin batıl inançlarla bağlantılı, doğaüstü güçler çerçevesinde dönen alt türde başka eserlere esin kaynağı oldu. *The Ring*'deki intikamcı ruh, beyaz kıyafeti ve dağınık saçları Kabuki tiyatrosundan esinlenen bir *yûrei*, yani bir kadın hayaletti.

John Carpenter: Halloween, 1978,
başrolde Donald Pleasence, Jamie Lee Curtis

Bu düşük bütçeli film, 1980 ve 90'lardaki "slasher"ların alt türlerine ilham verdi. Altı yaşındaki Michael Myers kız kardeşinin seks yaptığını öğrenince Cadılar Bayramı'nda onu öldürür. Akıl hastanesinde 15 yıl geçirdikten sonra kaçan Michael yaşadığı yere döner. Şerif, Michael'ın psikiyatrı Dr. Loomis'in (Pleasence) uyarılarına kulak asmayınca cinayet çılgınlığı yeniden başlar. Arkadaşlarının cesetlerini bulan bebek bakıcısı Laurie Strode (Curtis) bıçak kullanan katile karşı kendini savunur. Film, düşük bütçeli estetiği ve olayları katilin bakış açısıyla yansıtan birinci şahıs kamera açısıyla Alfred Hitchcock'un klasik filmi *Psycho*'ya saygı niteliğindeydi. Carpenter filminde *Psycho*'nun yıldızı Janet Leigh'in kızı Jamie Lee Curtis'i oynatmıştı.

James Whale

1889, Dudley–1957, Los Angeles

■ Korku öykülerine alay ve mizah kattı ■ *Frankenstein*, Universal'ın korku klasiklerine ilham verdi ■ Alman ekspresyonistlerden (dışavurumculardan) etkilendi ■ ABD'de çığır açan ilk müzikalleri yaptı ■ Hareketli kamera kullanımının öncüsü oldu ■ Britanyalı-Amerikalı ■ Korku, Dram ■ 20 film yönetti

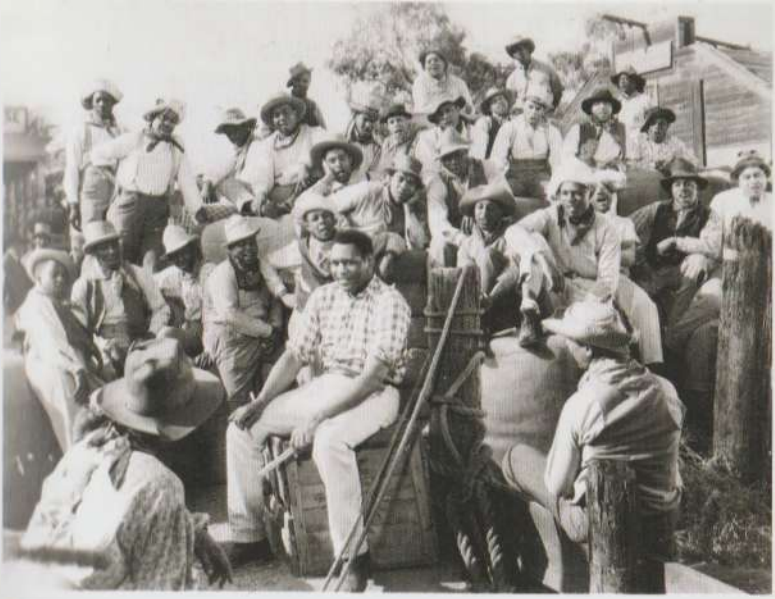
1889 İngiltere'de dünyaya geldi
1928 Londra'da, popüler bir tiyatro oyunu olan *Journey's End*'i yönetti
1930 *Journey's End*'in film versiyonunu yönetmek üzere Hollywood'a gitti
1931 *Frankenstein* hit filmi oldu; yapımcı Carl Laemmle Junior'la ortaklığı başladı
1932-35 Universal'da üç klasik korku filmi daha yönetti
1936 Carl Laemmle Junior, Universal Studios'tan ayrıldı
1937 *The Road Back* mali bir başarısızlık oldu
1957 Los Angeles'ta öldü

James Whale'in tiyatro yönetmenliğindeki yeteneği, Universal'daki bir dizi başarılı filme ironi katmasını sağladı. 1930'da Hollywood'a gelen Whale, Carl Laemmle Junior'la verimli bir işbirliğine girdi. Mary Shelley'nin *Frankenstein*'ından sinemaya yaptığı uyarlama ona çok başarı kazandırarak korku filmlerinde uzman olarak bilinmesini sağladı. *The Old Dark House* (1932) gibi yapımlar sinemaya, günümüzün korku filmlerinde hâlâ kullanılan birçok yöntem kazandırdı. F. W. Murnau (s. 74) gibi Alman sinemacılar, ekspresyonist (dışavurumcu) ışıklandırma ve hareketli kamera kullanma konusunda Whale'e ilham verdi, o da Claude Rains ve Boris Karloff gibi yıldızları Londra'nın tiyatro sahnelerinden Hollywood'a taşıdı. Pahalı bir fiyasko olan *The Road Back* (1937) filminin ardından itibarı zedelenen Whale iş bulamadı. Bu noktadan sonra yalnız geçen yılları Bill Condon'ın *Gods and Monsters* (1998) filmine ilham verdi.

The Bride of Frankenstein, 1935, başrolde Boris Karloff

Filmde Dr Frankenstein (Colin Clive) yarattığı canavarın (Karloff) hâlâ hayatta olduğunu öğrenince yaratığa bir gelin vermek için delibozuk Dr. Pretorius (Ernest Thesiger) ile güçlerini birleştiriyordu. Whale, film üzerinde tam anlamıyla "yaratıcı" bir denetim elde edene kadar *Frankenstein*'ın sonunu çekmeyi reddetti. Frankenstein'ın duygusal karakterini derinleştirirken neşeli mizah unsurları olan bazı sahneler çekmeyi de ihmal etmedi. Gelin (Elsa Lanchester) ve etkileyici doğumu, Fritz Lang'ın *Metropolis*'ine (1927) dayanıyordu.

Showboat, 1936, başrolde Irene Dunne, Allan Jones

Whale'in Broadway klasiğine sadık kalarak yaptığı uyarlama, çığır açan bir Hollywood müzikaliydi. Genç Magnolia (Dunne), babasının Mississippi Nehri'ndeki eğlence gemisinde çalışan ve ünlü olmak isteyen bir şarkıcıdır. Kumarbaz Gaylord'la (Jones) yaşadığı aşk ve evlilik Chicago'ya taşınıp zor zamanlar geçirmeye başlamalarıyla kötüye gider. Film, siyahi ve beyaz sanatçıları bir araya getirmesi ve Julie (Helen Morgan) adında melez bir şarkıcı hakkındaki yan öyküsüyle tartışma yaratmıştı.

The Invisible Man, 1933, başrolde Claude Rains, William Harrigan, Gloria Stuart

Bandajlarla sarılı, gizemli yabancı küçük bir İngiliz kasabasına gelir. Dr. Jack Griffin (Rains) kendini görünmez yapan ama aynı zamanda çıldırtan bir ilaç keşfetmiştir. Yerel halk sırrını öğrenince sevgiyetler işlemeye başlar. Whale filminde dâhiyane tekniklere çığır açan özel efektler kullanır. Eşyalar gizemli bir şekilde yerden havaya kaldırıyor, ayak izleri karın üzerinde sanki mucizevi bir şekilde oluşuyordu.

Diğer Eserleri

Waterloo Bridge, 1931, başrolde Mae Clarke, Douglass Montgomery, Bette Davis

Frankenstein, 1931, başrolde Colin Clive, Mae Clarke, Boris Karloff

The Man in the Iron Mask, 1939, başrolde Louis Hayward, Joan Bennett, Warren William

Gangster

■ Canice suçları, suçluların bakış açısından tasvir etti ■ Çoğunlukla Al Capone gibi gerçek hayattaki canilerden esinlendi ■ Mekân olarak korkutucu büyük şehirlerin yeraltı dünyalarını kullandı ■ Şiddet içeren gangster filmleri katı Hollywood sansür kurallarını da beraberinde getirdi ■ Önde gelen yıldızlar: James Cagney, Edward G. Robinson ve Humphrey Bogart'tı
■ *solda*: **Little Caesar**, yön. Mervyn LeRoy, 1931, başrolde Edward G. Robinson

■ **1912** D. W. Griffith'in suç dramı *Musketeers of Pig Alley* çekildi
1920 ABD'deki yasaklar suç eylemlerini tetikledi
1930-34 Hollywood, bir dizi başarılı gangster filmi yaptı
1934 Hays Yapımcılık Yasası yürürlüğe girdi; Hollywood'da şiddet yasaklandı
1940'lar Film noir, gangster filmlerinin öğelerini ödünç aldı
1972 Francis Ford Coppola'nın *The Godfather* filmi gangster türünü yeniden keşfetti
1983 Brian De Palma, *Scarface*'i daha çok şiddet içerecek şekilde yeniden çekti

D. W. Griffith (s. 32) gibi sessiz film yapımcıları cani suçluların öykülerini anlattığı halde, gangster türü Al Capone gibi gerçek gangsterlerin yükselişiyle 1930'larda olgunlaştı. ABD'de içkinin yasaklanması yeraltı dünyasındaki şiddet eylemlerini tetikleyince Hollywood stüdyoları gazete manşetlerine dayanan çarpıcı öyküler kullandı. Seyirciler yeraltı dünyasının acımasız karakterlerinden büyülendi. Şiddet ve seksi perdeye yansıtan sinemacılar bu tür ahlak dışı olayları günışığına çıkararak halka hizmet ettiklerini savundu. Mervyn LeRoy'un 1931 tarihli *Little Ceasar* filmi bu türün birçok temalünü belirledi. Öyküde, önemsiz bir kabadayı olan Rico Bandello'nun (Robinson) silah gücüyle Chicago'nun yeraltı dünyasının başına geçmesi ve sonra da bir yaylım ateşinde ölmesi anlatılıyordu. Günümüzdeyse, gangster filmlerinin karşı konulmaz bir şekilde harmanladığı ahlaksızlık ve acımasız şiddet, Martin Scorsese'nin (s. 320) ve Japonların Yakuza filmlerinde hayat buluyor.

■ **Howard Hawks: Scarface, the Shame of the Nat**, 1932, başrolde Paul Muni, Ann Drovak, George Raft

Al Capone'dan esinlenilerek yaratılan bu sert dram bir Chicago gangsterinin yükseliş ve çöküşünü anlatıyordu. Rakibini ortadan kaldıran hırslı çete lideri Tony Camonte (Muni) acımasız, çirkin ve ahlaksızdı. Amansız iktidar hırsı 28 cinayete yol açan Tony en sonunda kendi canice ölümüyle de yüzleşti. Film, barındırdığı vahşeti yumuşatmak için kara mizahı kullansa da bu yeterli olmadı ve sansürcüler vizyona girişini iki yıl erteledi.

William Wellman: The Public Enemy, 1931, başrolde James Cagney

Cagney bu ilk başrolünde, Chicago'da faaliyet gösteren bir içki kaçakçılığı İmparatorluğunun liderliğine yükselen, kibirli gangster Tom Powers'ı canlandırdı. Kısa süreliğine ikidalarının keyfini süren Powers hemen ardından çete savaşlarını başlattı ve korkunç bir ölümle yüzleşti. Film, Tom'un çocukluğunun ona kötü muamele eden bir babanın yanında geçtiği ve ailesinin suç dünyasına karışmasına üzülmesi üzerineydi. İnsanı rahatsız eden filminde ise Tom'un cesedinin annesine teslim edilişi gösteriliyordu. Cagney, kısa boyuna ve farklı, makineli tüfek gibi konuşma üslubuna rağmen role seçildi. Bu ilk rolü onu gangster filmleri türünde tarihin en klasik oyuncularından biri yaptı.

Diğer Eserler

White Heat, yönetmen Raoul Walsh, 1949, başrolde James Cagney, Virginia Mayo

Miller's Crossing, yönetmen Joel Coen, 1990, başrolde Gabriel Byrne, Albert Finney, John Turturro

Sergio Leone: Once Upon a Time in America, 1984, başrolde Robert De Niro, James Woods, Elizabeth McGovern

New York şehri gangsterlerinin ihtişamlı öyküsü, İtalyan yönetmen Sergio Leone'nin son filmi oldu. Yaşlı David "Noodle" Aaronson (De Niro), önce 1920'lerde genç bir çete üyesi, ardından yasaklar dönemi gangsteri olarak hayatını gözünün önünden geçirir. Film zamanda ileri ve geri giderek şiddet döngüsüne yakalanan erkeklerin karmaşık bir portresini oluşturur. De Niro'nun onurunu korumaya çabalayan David tasviri, vahşeti bıkkınlık ve pişmanlıkla dengeliyordu.

Beyazperdenin Yıldızları

Gıda karneleri ve belirsizliklerin hüküm sürdüğü bir çağda Hollywood yıldızları cazibenin ve tarzın somut örneği oldu. Louis B. Mayer başta olmak üzere stüdyo patronları çiftçi çocukları ve kadın garsonları plastik tanrılara dönüştürme gücüne sahipti. Oyunculuk yeteneği "perde karizması"nın yanında hafif kalan bir vasıftı. Her stüdyo elinde sözleşmeli oyunculardan oluşan bir servet bulunduruyor ve onları her pahasına koruyordu. Reklam departmanları; isimler, geçmişler ve hatta cinsel hayatlar icat ederek her bir yıldızın medya imajını büyük bir dikkatle biçimlendiriyordu. Bu denetime kızan yıldızlar bağımsızlık için can atsalar da stüdyo sisteminin çöküşü Hollywood'un altın çağının sonunu hazırladı.

Shirley Temple'ın 1934'te rol aldığı *Bright Eyes* filmindeki başarısı onu şöhrete kavuşturunca bu kıvırcık saçlı kız Amerika'nın en sevilen çocuk yıldızı oldu. Şarkı söyleme ve dans etme yetenekleriyle birleşen bulaşıcı iyimserliği, onu milli hazine diye öven Başkan Roosevelt'in de aralarında bulunduğu geniş bir hayran kitlesi kazandırdı. Yetişkin rollerine geçmekte zorlanan Temple'ın kariyeri yaşlanınca son buldu.

Clark Gable 1930'ların ortalarından 40'ların başlarına kadar Hollywood'un kralıydı. Kadınların büyük çoğunluğunu oluşturduğu seyirciler Gable'ın serseri çekiciliğine kapılıp sinemalara akın etti.

Bette Davis'in alışılmadık güzelliği ve kırılgan edası, Kraliçe I. Elizabeth'ten çekingen kızkurularına varana kadar farklı dramatik rolleri başarıyla canlandırmasına imkân verdi

Cary Grant Hollywood bilgeliğinin simgesi olan bu Doğu Londralı, eğitimsiz pandomimci ve akrobat kariyerine Archibald Leach adıyla başladı. Grant'in en iyi rolleri bedensel maharetini ve kusursuz mizah zamanlamasını gözler önüne serer. Kıvrak zekası ve soğuk mizahıyla tanınan Cary Grant, Hollywood'un sansür kurallarını esnetmesini bilse de centilmen imajını hiçbir zaman bozmadı.

Savaş Döneminde Sinema

Marlene Dietrich Hollywood'un en favori baştan çıkarıcısıydı. Duygusallık ve toplumsal tabularla pek işi yoktu, soğuk bir güzelliğe sahipti. Uzun süreli iş arkadaşı Josef von Sternberg'in yönettiği yedi etkileyici melodramda başrol oynadıktan sonra George Marshall'ın 1939 tarihli *Destry Rides Again* filminde bar şarkıcısı olarak rol aldı. Daha sonraki rollerinde duygusallığı kendiyle dalga geçen bir mizah anlayışıyla birleştirdi ama II. Dünya Savaşı'ndan sonra ilgi odağı olmaktan uzaklaştı.

Müzikal

■ Müzik ve dans filmin olay örgüsüyle bütünleşti ■ Şarkılar karakterleri ve öyküyü geliştirdi ■ Dans sekanslarında görkemli setler kullanıldı ■ Müzikaller şarkıları teatral bir olay örgüsüne oturttu ■ Broadway müzikalleri perdeye çok iyi uyarlandı ■ Bu türü birçok yönetmen denedi ■ *solda*: 42nd Street, yönetmen Lloyd Bacon, 1933

1929 *The Broadway Melody* En iyi Film dalında Oscar alan ilk müzikal oldu

1933 *42nd Street* Busby Berkeley'nin kariyerinin başlamasını sağladı

1937 İlk animasyon müzikal olan Walt Disney'nin *Snow White and the Seven Dwarfs*'ı çekildi

1944 Arthur Freed, MGM'de Freed Takımı'nı kurarak, Hollywood müzikallerinin altın çağını başlattı

1950-68 Broadway müzikallerinin film versiyonları gişelerde ilk sıralara yükseldi

1974 Derleme bir film olan *That's Entertainment!* müzikal filmleri yeniden popülerleştirdi

1981 MTV, yeni nesile müzikal film yapımcılığı konusunda ilham verdi

Her neslin yeniden keşfettiği müzikaller sevilen bir türdür. Sinemacılar sesi kullanmaya başlar başlamaz öykülere renk katmak için filmlere şarkı ekledi. *The Jazz Singer* (1927) gibi sessiz filmlere şarkı ve dans sekansları eklendi. İlk gerçek müzikal film olan *The Broadway Melody* (1929), şarkıların teatral bir sette söylendiği kulis filmleri tufanını yarattı. Koreograf Busby Berkeley'nin *42nd Street*'i (1933) devasa setlerle olağanüstü dans gösterilerini (geometrik çiçekdürbünü şeklinde dans eden kızlar) seyircilerle buluşturdu. Olay örgüsünü geliştirmek isteyen Ernst Lubitsch (s. 112), karakterlerin önce şarkı söylediği *The Love Parade* (1929) gibi operetler yönetti. 1930'lardaki müzikal film patlaması Irving Berlin gibi birçok yetenekli şarkı yazarını Hollywood'a sürükledi. *The Wizard of Oz* (1939) filminin başarısından esinlenen MGM, özgün müzikaller yapmak üzere özel bir yapım takımı oluşturdu. Yapımcı Arthur Freed, yönetmen Stanley Donen ve Vincente Minnelli'ye

Milos Forman: Hair, başrolde Treat Williams, John Savage, Beverly D'Angelo

Milos Forman, Broadway'in rock müzikalini, tam Vietnam'daki acemi asker birliğine gideceği sırada hippilerin ona sahip çıkarak LSD ve evlilikdışı ilişkiyle tanıştırdığı bir erin olgunlaşma öyküsüne dönüştürdü. New York sokaklarında ve parklarında çekilen filmin neşe dolu müzikal kısımlarını ödüllü koreograf Twyla Tharp yapmıştı.

Robert Wise, Jerome Robbins: West Side Story, 1961, başrolde Natalie Wood, Richard Beymer

Koreograf Jerome Robbins, *Romeo and Juliet*'in çağdaş bir yeniden anlatımı olan, çığır açıcı Broadway müzikalini büyük bir ustalıkla uyarladı. Tony (Beymer) ve Maria'nın (Wood) trajik aşk öyküsü bir sokak çetesi kavgasının tam ortasında gelişir; şanssız âşıklar çatışan çeteleri barıştırmaya çabalar. Koreografisi yeniden yapılan, heyecan verici dans gösterilerinin yer aldığı filmin sahneleri gerçek New York sokaklarında, stüdyo dışında çekildi.

Mark Sandrich: Top Hat, 1935, başrolde Fred Astaire, Ginger Rogers

Flying Down to Rio'da (1933) uyumalarının ardından Fred ve Ginger bir dizi neşeli romantik müzikal komediyle yıldız oldu. Buhran döneminde vizyona giren filmler, gerçeklerden kaçarak "art deco" büyüsü içinde, dertsiz, tasasız bir hayat sunuyordu. *Top Hat*'te zampara Astaire, cesur Rogers'la Londra'da karşılaşınca havada romantik kıvılcımlar uçuşur ve Irving Berlin'in şarkılarıyla zarif danslar sergiler.

(s. 166) eşi benzeri olmayan sanatsal bir serbestlik tanıdı. Minnelli'nin başyapıtları olan *An American in Paris* (1951) ve *The Band Wagon* (1953), etkileyici kamera kullanımını şahane bir müzik ve görkemli dans gösterisiyle harmanladı. *Singin' in the Rain* (1952) gibi özgün müzikal filmlerin yakaladığı başarıya rağmen yapımcılar *The Sound of Music* gibi Broadway uyarlamalarına yöneldi. Birçok çağdaş yönetmen müzikal film türünü denedi, yeni bir sinemacı nesli de bu kalıcı türde çalışmaya devam ediyor.

Rob Marshall: Chicago, 2002, başrolde Catherine Zeta-Jones, Renee Zellweger, Richard Gere

Rob Marshall, Bob Fosse'un suç ve şöhret konulu, tutkulu taşlamasını genç oyuncularla ve çok hızlı bir kurguyla güncelleştirdi. Bir sahne yıldızı ve ev kadını cinayetten tutuklanır. Yargılanmayı beklerken birbirlerine rakip hale gelen kadınlar manşetlere oturmak için hikâyelerini daha çarpıcı hale getirir.

Diğer Eserler

Meet Me in St. Louis, yönetmen Vincente Minnelli, 1944, başrolde Judy Garland, Margaret O'Brien

An American in Paris, yönetmen Vincente Minnelli, 1951, başrolde Gene Kelly, Leslie Caron

A Star is Born, yönetmen George Cukor, 1954, başrolde Judy Garland, James Mason

Cabaret, yönetmen Bob Fosse, 1972, başrolde Liza Minnelli, Michael York, Joel Grey

New York, New York, yönetmen Martin Scorsese, 1977, başrolde Liza Minnelli, Robert De Niro

Baz Luhrmann: Moulin Rouge!, 2001, başrolde Nicole Kidman, Ewan McGregor

Baz Luhrmann'ın çılgıncasına hareketli aşk hikâyesi geçmişin müzikal filmlerine yakılan bir 21. yüzyıl ağıtıdır. İdealist ve meteliksiz şair (McGregor) 1899'da Paris'e gelir. Çok geçmeden empresyonist (izlenimci) ressam Henri de Toulouse-Lautrec (John Leguizamo) de dahil olmak üzere sanatçıların ve hayalperestlerin yer aldığı bohem hayatta kaybolur. Adı çıkmış bir gece kulübü ve kabare olan Moulin Rouge için bir müzikal yazmakla görevlendirilir. Kulübün esrarengiz yıldızıyla (Kidman) tanışınca ikili birbirlerine delicesine vurulur. Ancak kız, kulübü parasıyla ayakta tutan zengin düke söz vermiştir. Aşıklar, Elton John, T-Rex ve Nirvana'nın eşlik ettiği şarkıları sayesinde yasak asklarını dışavurdukça, yıldızlar da rollerine samimi bir içtenlik katar. Müzik kliplerinin enerjik temposundan ve Bollywood'un renkli savurganlığından esinlenen yönetmen Luhrmann, eski moda melodramla mizahı başdöndürücü bir hızda birleştirmişti.

Victor Fleming

1883, Pasadena–1949, Cottonwood

■ Filmlerinde herhangi bir imzaya gerek duymayan zarif bir sanatkâr ■ Sessiz filmlerde kameraman olarak çalıştı ■ MGM stüdyosunda başarılı filmler yönetti ■ *Gone With the Wind*'le En İyi Yönetmen dalında Oscar kazandı ■ Clark Gable ve Gary Cooper'ın en gözde yönetmeni ■ Amerikalı ■ Epik Dram, Western ■ 45 film yönetti

- **1883** California'da dünyaya geldi
- **1912** Dublör olarak işe alındı
- **1916** D. W. Griffith'in *Intolerance* filminde kameramanlık yaptı
- **1919** İlk filmi *When the Clouds Roll By*'ı yönetti
- **1932** MGM tarafından yönetmen olarak işe alındı
- **1939** *The Wizard of Oz* ve *Gone With the Wind*'i yönetti
- **1939** Gone With the Wind'le En İyi Yönetmen dalında Oscar kazandı
- **1949** Arizona'da öldü

Fleming en çok *The Wizard of Oz* ve *Gone With the Wind* filmleriyle tanınır. Mükemmel bir öykücü ve zanaatkâr olan Fleming'in Hollywood kariyeri sessiz filmlerde dublörlük yaparak başladı. 1929 tarihli western *The Virginian*'da hiç tanınmayan Gary Cooper'ı oynatarak yıldız yaptı. Fleming, şartlara uyum sağlayan, becerikli bir saha adamıydı ve "erkek yönetmeni" olarak tanınırdı. Clark Gable'ın gözde yönetmeni, *Gone With the Wind*'de "kadın yönetmeni" George Cukor'ın (s. 116) işini elinden aldı. Fleming birçok oyuncunun sıradışı oyunculuklar sergilemesini sağladı. En başarılı filmlerinden ikisi, *Red Dust* ve *Bombshell*'de (1933) Jean Harlow'u yönetti. Ingrid Bergman onunla ilgili "Benden daha önce yaptıklarımdan çok farklı şeyler çıkardı. Bir oyuncu daha ne ister ki?" demişti.

Gone with the Wind, 1939, başrolde Vivien Leigh, Clark Gable

Amerikan İç Savaşı döneminde geçen bu efsanevî aşk filmi Margaret Mitchell'ın romanından uyarlandı. Öykü, Ashley Wilkes (Leslie Howard) ve çapkın Rhett Butler'a (Gable) âşık olan dikbaşlı kadın kahraman Scarlett O'Hara'nın (Leigh) hayat mücadelesini aktarıyordu. Filmin güçlü karakterleri ve olaylar Hollywood'un zanaatkârlığını temsil ediyordu.

The Wizard of Oz, 1939, başrolde Judy Garland

Bu müzikal fantezi, bütün zamanların en çok sevilen filmlerinden biri oldu. Bir hortum, Dorothy Gale'i (Garland) büyülü Oz Ülkesi'ne götürür. Orada Korkuluk, Teneke Adam ve Korkak Aslan'ın yardımıyla Kötü Cadı'yı yenerek Kansas'a dönmesine yardım edecek efsanevi Büyücü'yle tanışır. Film 17 yaşındaki Judy Garland'ı yıldız mertebesine taşırken tema şarkısı *Over the Rainbow* da klasikler arasındaki yerini aldı.

Diğer Eserleri

Red Dust, 1932, başrolde Jean Harlow, Clark Gable

Treasure Island, 1934, başrolde Wallace Beery

Captains Courageous, 1937, başrolde Spencer Tracy, Mickey Rooney

Test Pilot, 1938, başrolde Clark Gable

A Guy Named Joe, 1943, başrolde Spencer Tracy

Joan of Arc, 1948, başrolde Ingrid Bergman

Film, dini görüşü onu askeri zafere ulaştırsa da ihanete uğrayıp kazığa bağlanarak yakılan 15. yüzyıl köylü kızı Jeanne d'Arc'ın öyküsünü anlatır. Stüdyo tarafından yeniden kurgulanan film zamanında pek başarılı bulunmamış, ama Fleming'in 1998'de yayımlanan özgün kurgulu filmi büyük beğeni toplamıştı.

Victor Fleming

Çılgın Komediler

■ Hızlı tempolu, nükteli diyaloglar içeren, romantik komediler ■ Genelde karmaşık ortamlardaki uyumsuz çiftleri içerir ■ Olayların seyrinde absürt değişimler ve tuhaf karakterler sunar ■ Alaycı diyaloglar ve slapstick (fiziksel komedi) şiddetiyle yansıtılan cinsel gerilim unsuru içerir ■ Önemli yönetmenler arasında Howard Hawks, Ernst Lubitsch ve Preston Sturges vardır ■ *solda:* **Pillow Talk**, yönetmen Michael Gordon, 1959, başrolde Rock Hudson, Doris Day

1930 Hays Yapımcılık Yasası Hollywood filmlerinde cinselliği yasakladı

1934 İlk çılgın komedi türü örneği *It Happened One Night* büyük başarı elde etti

1934-42 Hollywood çılgın komedilerinin altın çağı

1941 Preston Sturges'in *Sullivan's Travels* filmi komik öykülere toplumsal bilinç unsurları kattı

1942 Hollywood komedileri II. Dünya Savaşı boyunca daha ciddileşti

1988 *A Fish Called Wanda* çılgın komedi unsurları kullandı

2004 David Russell'ın *I Love Huckabees*'i bu türü çağdaşlaştırdı

Hollywood, 1934 ile 1942 arasında çılgın komediler olarak bilinen bir dizi romantik güldürü yaptı. Bu filmler Shakespeare'in ve Oscar Wilde'ın tiyatro güldürülerinden etkilendi ve üzerine çağdaş cinsel gerilim ve çılgınlık ekledi. Hays Yapımcılık Yasası, Hollywood filmlerinde yapılan seks göndermelerini 1934'te yasakladı. Aynı yıl Frank Capra'nın (s. 118) *It Happened One Night*'ı vizyona girdi. Film cinsel enerjiyi sözlü tartışmalara yansıttı. Tipik bir çılgın komedide, uyumsuz bir çift sıradışı olaylar yüzünden birlikte olmaya itilir. Karşılıklı hakaretlerin, hatta fiziksel saldırıların ardından birbirlerinin kollarına atılırlar. II. Dünya Savaşı'nın Hollywood'a ciddiyet kazandırmasıyla çılgın komedilerin altın çağı da sona erdi. Günümüzde birçok film gerek hızı ve temposu gerek ise çılgın komediden esinlenen diyaloglarıyla bu türü yeniden yaşatıyor.

Gregory La Cava: My Man Godfrey, 1936, başrolde William Powell, Carole Lombard

Sosyetik zengin Irene Bullock (Lombard), çekici aylak Godfrey Smith'i (Powell) yeni uşağı olarak evine getirir. Godfrey tuhaf Bullock ailesinde aklı başında tek yetişkinin kendisi olduğunu anlar. Irene'in ona âşık olmasıyla işi daha da zorlaşır. Gregory La Cava, oyuncularına repliklerini doğaçlama yapma özgürlüğünü tanıdı ama filmdeki güldürü kontrolünü elinde tutmayı da iyi bildi.

Rob Reiner: When Harry Met Sally..., 1989, başrolde Billy Crystal, Meg Ryan, Carrie Fisher, Bruno Kirby

Harry (Crystal) ve Sally (Ryan) New York'ta yeniden bir araya gelen iki eski arkadaştır. Aralarındaki kıvılcımları engelleyip arkadaş kalmaya çalıştıkça işler daha da gülünç hale gelir. Reiner'ın büyük başarı kazanan filmi, nükteli diyalogları aracılığıyla klasik romantik komedileri saygıyla anan, ilişkilere yönelik çağdaş bir bakış sundu.

Diğer Eserler

Twentieth Century, yönetmen Howard Hawks, 1934, başrolde Carole Lombard, John Barrymore

Ball of Fire, yönetmen Howard Hawks, 1941, başrolde Gary Cooper, Barbara Stanwyck

Howard Hawks: Bringing Up Baby, 1938, başrolde Cary Grant, Katharine Hepburn

David Huxley (Grant) düğününden bir gece önce, evcil leoparı Baby'yi arayan, çatlak ama bildiğini okuyan bir kadın olan Susan Vence'le tanışır. Yaşadığı talihsizlikler David'in evlilik planlarını bozup hapsi boylamasına neden olur. Oyuncularını yıldırım hızıyla yöneten Hawks'ın bu yöntemi daha sonra bu türün alametifarikası kabul edildi.

Ernst Lubitsch

1892, Berlin–1947, Los Angeles

■ Almanya'da komedi oyunculuğu yaptı ■ Yönetmen olarak Hollywood'a taşındı ■ Komedilerinde ihtilaflı konuları ele aldı ■ Öykülerindeki zekâ karakterlerini ön plana çıkardı ■ Nükteli diyalogları çılgın komedilere ilham verdi ■ Alman-Amerikalı ■ Komedi ■ 46 film yönetti

1892 Berlin'de dünyaya geldi

1913 Kısa komedi filmlerinde oynadı

1914 ilk filmi *Fräulein Seifenschaum*'u yönetti

1922 Hollywood'a taşındı

1923 İlk Amerikan filmi *Rosita*'yı çekti

1929 İlk sesli filmi *The Love Parade*'i yönetti

1935-36 Paramount Stüdyoları'nda yapım şefi oldu

1943 *Heaven Can Wait* ile En İyi Yönetmen dalında üçüncü kez Oscar'a aday oldu

1947 *That Lady in Ermine*'in çekimi sırasında Hollywood'da öldü

Ernst Lubitsch Almanya'dan gelen uçaktan dışarı adımını attığı an Hollywood filmlerine zarafet ve bilgelik kattı. Lubitsch, yeni ve incelikli bir yetişkin komedisi türü yarattı. Sessiz filmleri bir karakterin düşünceleri hakkında onlarca şey anlatan Lubitsch'in davranışlarla ilgili nüanslar hakkında keskin bir burnu vardı. Evlilikte ihanet ve totalitarizm gibi zor konuları şen şakrak bir üslupla işleyen daha sonraki komedileri "Lubitsch dokunuşu" olarak bilinecekti. Bu komediler çoğunlukla Avrupa'da, aylak zenginler arasında geçse de çılgın komedileri etkileyen, Amerikalılara özgü açık bir saygısızlık ve kayıtsızlık da içeriyordu. Arkadaşı Alman Billy Wilder (s. 168) onun izinden Hollywood'a geçince Lubitsch'in çılgın komedileri *Bluebeard's Eighth Wife*'ı ve *Ninotchka*'yı birlikte yazdılar. 1947'de Lubitsch'in ölümünün ardından Wilder'ın ilham versin diye duvarına "Lubitsch olsa ne yapardı?" yazısını asması ünlü olmuştu.

Diğer Eserleri

The Love Parade, 1929, başrolde Maurice Chevalier, Jeanette MacDonald

Design for Living, 1933, başrolde Gary Cooper, Fredric March, Miriam Hopkins

Bluebeard's Eighth Wife, 1938, başrolde Gary Cooper, Claudette Colbert

The Shop Around the Corner, 1940, başrolde James Stewart

Ninotchka, 1939, başrolde Greta Garbo, Melvyn Douglas

Stalin dönemindeki Rusya'yı taşlayan bu film, hem Doğu hem de Batı'yla alay ediyordu. Nina (Garbo), Rusya adına mücevher satmak üzere Paris'e gönderilen sert bir memurdur. Bu satışı önlemek isteyen Fransız zampara Léon (Douglas) içindeki kapitalist ruhu dışarı çıkarıp Nina'nın aklını çeler. Daha önceki bir sahnede mağazanın vitrinindeki tuhaf kadın şapkasının kapitalizmin bir ayağının çukurda olduğunu kanıtladığına dikkat çeken Nina, birkaç gün sonra şapkayı büyük bir mutlulukla satın alır.

To Be or Not To Be, 1942, başrolde Carole Lombard, Jack Benny

Joseph Tura (Benny) ve karısı Maria (Lombard) önderliğindeki tiyatro topluluğu Polonya'yı işgal eden Nazilerle mücadele etmeye karar verir. Naziler, Polonyalıların direnişine yardım eden oyuncuların planlarını öğrenerek peşlerine düşer. Sonuçta topluluk Nazi subaylarının, hatta Hitler'in kılığına girmeye mecbur kalır. 1942'de seyircileri can evinden vuran bu kara güldürünün yönetmeni Lubitsch'in narin dokunuşu bile filmi liste başına taşıyamadı.

Trouble in Paradise, 1932, başrolde Herbert Marshall, Miriam Hopkins

Lubitsch'in kendi filmleri içinde en çok sevdiği *Trouble in Paradise*, Venedik'te tanışıp güçlerini birleştiren mücevher hırsızı çift Gaston ve Lily'yi (Marshall ve Hopkins) anlatır. İkili, parfüm patroniçesi Mariette Colet'i (Kay Francis) dolandırmak amacıyla Paris'e gider. İkisi de onun güvenini kazanmak için Mariette'in malikânesinde işe girer. Gaston, Mariette'e âşık olup Lily de kıskançlık krizleri geçirince çiftin planları suya düşer. Avrupa'da geçen film, hızlı tempolu diyaloglarıyla Lubitsch üslubunun somut bir örneğiydi. Hays Yasası'nın çıkmasından sonra filmin cinsel imaları çok müstehcen bulunup 1968 yılına kadar bir daha gösterilmedi.

Preston Sturges

1898, Chicago-1959, New York

■ Komedi yazarı-yönetmeni ■ Bir dizi hit komedi filmi büyük mali fiyaskoyla sonuçlandı ■ Çılgın komedi dönemi onun filmleriyle sona erdi ■ Sadık ve değişmeyen bir oyuncu kadrosuyla çalıştı ■ Kariyeri Hollywood sürgünü olarak bitti ■ Amerikalı ■ Komedi ■ 12 film yönetti

1898 Illinois'de dünyaya geldi
1920 Öpüşmeye dayanıklı ilk ruju icat etti
1929 İlk oyunu *The Guinea Pig* Broadway'de büyük başarı yakaladı
1932 Hollywood'a yazar olarak geçti
1940 *The Great McGinty* filmiyle En İyi Özgün Senaryo dalında Oscar kazandı
1941-44 Yazıp yönettiği altı komedi çok tutuldu
1944 Bağımsız film yapım şirketi kuruldu
1947 *The Sin of Harold Diddlebock* pahalı bir fiyasko oldu
1955 Fransa'daki son filmini çekti
1959 New York'ta öldü

Preston Sturges, fiyaskoların ve yanlış başlangıçların arasına sıkışmış birçok başarılı komedi yaratan, dengesiz bir dahi olarak tanınmıştı. Yönetmenlere gösterilen saygıya imrenerek Hollywood'da yıllarca yazar olarak çalıştı. 1940 tarihli filmi *The Great McGinty*'le ("Yazan ve Yöneten" jeneriğinin geçtiği ilk film) o saygıyı o da hak etti ve yönettiği ilk filmle En İyi Senaryo dalında Oscar kazandı. Bundan sonraki beş yıl boyunca değişken olay örgüleri barındıran ve neşeli, hızlı tempolu diyaloglar içeren altı klasik komedi yaptı. Ne yazık ki, *The Sin of Harold Didlebock* gibi sonraki filmleri de hayalkırıklığı yarattı ve Sturges pahalı bir mükemmeliyetçi olarak tanınmaya başladı. Yine fiyaskoyla sonuçlanan son filmi *Les Carnets du Major Thompson*'ı (1955) yapmak üzere Fransa'ya taşındı. Sturges'ın hayatındaki iniş çıkışlar filmlerindeki öykülerle boy ölçüşürdü. Anılarının daha yarısını yazmışken hayata gözlerini yumdu.

The Lady Eve, 1941, başrolde Henry Fonda, Barbara Stanwyck

Adem ile Havva'nın öyküsüne dayanan bir çılgın komedi olan *The Lady Eve*'de, dolandırıcılık yapan Jean Harrington (Stanwyck) ve babası Albay (Charles Coburn), bir bira imparatorluğunun yarım akıllı varisi olan "Hopsie"yi (Fonda) hedef alırlar. Sturges, zeki ve komik diyalogları slapstick (fiziksel komedi) mizahıyla harmanlayıp içine cinsel imalar kattı.

Sullivan's Travels, 1941, başrolde Joel McCrea, Veronica Lake

Sturges'ın Hollywood üzerine yaptığı dokunaklı taşlamasının başrolünü, ciddi filmler yapmaya yemin etmiş komedi yönetmeni John Sullivan'ı, Joel McCrea canlandırdı. Sullivan araştırma yapmak için aylak kılığına girer ve işsiz bir aktrisle (Lake) Amerika'yı dolaşır. Romantik güldürü ve slapstick'i (fiziksel komedi), sosyal gerçekçilikle harmanlayan film, kahkahanın yüce gücünü doğruladı.

The Palm Beach Story, 1942, başrolde Joel McCrea, Claudette Colbert

Tom ve Gerry (McCrea ve Colbert), mali nedenlerden ötürü boşanmaya karar veren, sosyetik bir New Yorklu çifttir. Gerry, bu süreci hızlandırmak için Florida'ya taşınır. Güneye giden trende, milyoner Ill. John D. Hackensacker'la (Rudy Vallee) tanışır ve adam ona aşık olur. Boşanma sürecini durdurmak isteyen Tom, Gerry'ye katılır. Heckensacker'ın erkek düşkünü kız kardeşi ise Tom'a abayı yakar. Evlilik kurumu alışkanlıklarına olduğu kadar, çılgın komedi geleneği (romantik ikilemlere düşen, üst sınıftan kahramanlar) üzerine de nükteli ve hareketli bir taşlama olan film bu türün altın çağının sonunu işaret etti.

Diğer Eserleri

Christmas in July, 1940, başrolde Dick Powell

The Great McGinty, 1940, başrolde Brian Donlevy

Hail the Conquering Hero, 1944, başrolde Eddie Bracken

Unfaithfully Yours, 1948, başrolde Rex Harrison

George Cukor

1899, New York–1983, Los Angeles

■ Klasik Hollywood stüdyo filmlerinin bilgili ve çokyönlü yönetmeni ■ Film yapımcılığında 50 yıllık kariyer yaptı ■ Canlandırdıkları rollerle Oscar'a aday olan 21 oyuncuyu yönetti ■ *Gone With the Wind*'den kovuldu ■ Kariyerinin sonlarına doğru *My Fair Lady*'yle Oscar zaferi yaşadı ■ Amerikalı ■ Komedi, Müzikal, Dram ■ 55 film yönetti

1899 New York'ta dünyaya geldi

1926 Broadway gösterisi *The Great Gatsby*'yi yönetti

1929 Hollywood'a geçti

1932 Yeni yıldız Katharine Hepburn, *A Bill of Divorcement* filminde oynadı

1933-38 MGM'de "prestij filmleri" serisi yaptı

1939 *Gone With the Wind*'den kovuldu

1964 *My Fair Lady*'yle En İyi Yönetmen dalında Oscar kazandı

1981 Son filmi *Rich and Famous*'ı yönetti

1983 Los Angeles'ta öldü

George Cukor'ın cüretkâr ve itinalı profesyonelliği, Hollywood'un stüdyo sisteminde 50 yıl boyunca başarılı olmasını sağladı. Klasik Hollywood filmlerinin görüntü ve üsluplarının belirlenmesine katkıda bulunan bir mükemmeliyetçi ve maharetli bir mucit olarak tanınırdı. Eserleri, *Dinner at Eight* (1933) gibi komedilerden, *David Copperfield* (1935) ve *Gaslight* (1944) gibi dramatik "prestij filmlerine" kadar çeşitlilik gösterdi. 1939'da iki filmden (*The Wizard of Oz* ve *Gone With the Wind*) kovulmasına rağmen kariyeri çöküntüye uğramadı. Cukor, mükemmel performans sergileyen kadınları yönetme becerisinden dolayı, sıkça "kadın yönetmeni" olarak tanınır, ama doğrusunu söylemek gerekirse yıldız oyuncuları yönettiği için daha çok "oyuncu yönetmeni" olarak anılırdı. İki filmde Marilyn Monroe'nun yönetmenliğini yaptı, Katharine Hepburn'le 47 yıllık iş ilişkisi vardı ve yönettiği erkek oyunculara en çok Oscar kazandıran yönetmen de o oldu.

The Philadelphia Story, 1940, başrolde Katharine Hepburn, James Stewart, Cary Grant

İkinci evliliğinin arifesindeki sosyetik Tracy Lord (Hepburn), akılsız nişanlısı, çapkın eski kocası (Grant) ve kuşkucu bir muhabir arasında kararsız kalır. Bu çılgın komedinin eşsiz diyalogları seyirciyi büyüleyerek normalde soğuk karakterleri canlandıran Hepburn'ün kariyerini romantik boyutlara taşıdı.

The Women, 1939, başrolde Norma Shearer, Rosalind Russell, Paulette Goddard

Cukor'ın "kadın yönetmeni" namı, 130 konuşan karakterin hepsini kadınların canlandırdığı bu iğneleyici töre güldürüsü sayesinde iyice pekişti. Hayvan rollerini bile kadınlar canlandırdı. Mary Haines (Shearer) mutlu bir evliliği olan New Yorklu bir kadındır ve kocasının bir tezgahtarla (Joan Crawford) ilişkisi olduğunu duyar. Hemen boşanmak için dava açmak üzere Nevada'ya gider. Mary orada kendisiyle aynı kaderi paylaşan, üzgün ve dedikoducu kadınlarla dolu bir tatil köyünde haftalarca kalır. Dönemin genç yıldızlarından birçoğu Cukor'ın oyuncu kadrosundaydı.

My Fair Lady, 1964, başrolde Rex Harrison, Audrey Hepburn

Bir meslektaşıyla şımarık Eliza Doolittle'ı kibar bir İngiliz hanımefendisine dönüştürebileceğine dair iddiaya giren Henry Higgins kadın düşmanı bir dil uzmanıdır. Cukor bu Broadway müzikali uyarlamasıyla En İyi Yönetmen dalında, tek Oscar'ını kazandı.

Diğer Eserleri

Little Women, 1933, başrolde Katharine Hepburn	**A Star is Born, 1954,** başrolde Judy Garland
Adam's Rib, 1949, başrolde Katharine Hepburn, Spencer Tracy	**Love Among the Ruins, 1975,** başrolde Katharine Hepburn, Laurence Olivier

Frank Capra

1897, Palermo-1991, La Quinta

■ İlham verici mesajlar içeren, klasik filmlere imza attı ■ İlk çılgın komedi olan *It Happened One Night*'ı yönetti ■ En iyi Yönetmen dalında üç Oscar kazandı ■ Savaş dönemi belgeseli *Why We Fight* propaganda filmi klasikleri arasında yerini aldı ■ İtalyan-Amerikalı ■ Komedi, Belgesel ■ 37 film yönetti

1897 Sicilya'da dünyaya geldi
1903 Ailesiyle birlikte California'ya taşındı
1920 Sessiz filmlerde birçok işte çalıştı
1928 Columbia Pictures tarafından yönetmen olarak işe alındı
1934 *It Happened One Night* ile En İyi Yönetmen dalında Oscar kazandı
1942-45 Sekiz savaş belgeseli yönetti
1938 *You Can't Take it With You* filmiyle En İyi Yönetmen dalında üçüncü Oscar'ını kazandı
1961 Son filmi *Pocketful of Miracles*'i yönetti
1961 California'da öldü

Frank Capra, İtalya'dan Amerika'ya çocukken göç etti ve Amerikan Rüyası'nı bizzat yaşadı. En iyi filmleri, sıkı çalışmanın değerine ve insanların iyiliğine duyduğu inancı yansıtır. Capra kariyerine sessiz komedilerde başladı, sonra *American Madness* (1932) gibi ilk sesli filmleri yönetti. 1930'larda yaptığı bir dizi popüler film onu Hollywood'un en başarılı yönetmeni koltuğuna oturttu. Capra, seyircilerinin duygularını harekete geçirme konusunda içgüdüsel bir yeteneğe sahipti. Bu yeteneğini, II. Dünya Savaşı hakkındaki belgesel dizisi *Why We Fight* ile propaganda türünde de sergiledi. Eleştirmenler Capra'nın bu filmlerini fazla naif ve duygusal görüp onlara "Capra-dram" etiketi vursalar da *The Bitter Tea of General Yen* gibi ciddi filmleri de eleştirilerek gişede başarısız oldu. Günümüzde Capra-tarzı adıyla bilinen bir film yapım üslubu olan "kendini iyi hisset" filmleriyle hatırlanıyor.

It Happened One Night, başrolde Clark Gable, Claudette Colbert

Capra, çılgın komedilerin kurallarını koydu. Bir vâris (Colbert), baskıcı babasından kaçmaktadır. Bir gece, hikâyesinin haklarını satın almak isteyen kurnaz bir muhabirle (Gable) yolları kesişir. Bir dizi talihsiz olay sonunda birbirlerine âşık olurlar. Capra, diyaloglara daha doğal bir akış katabilmek için oyuncularının doğaçlama yapmasına izin verirdi.

Mr. Smith Goes to Washington, 1939, başrolde James Stewart

Washington şehrindeki yozlaşmanın öyküsünü anlatan bu film, Capra'nın en politik yapımıdır. İdealist Jefferson Smith (Stewart) sahtekâr ve tecrübeli siyasetçilerle ihtilafa düşünce, memleketindeki destekçilerinin yardımına başvurur. Film Capra'nın "kendini iyi hissettiren" türündeki bir işi gibi görülse de, aslında siyasete oldukça kuşkuyla yaklaşır.

Diğer Eserleri

You Can't Take it With You, 1938, başrolde James Stewart, Jean Arthur

Meet John Doe, 1941, başrolde Gary Cooper, Barbara Stanwyck

It's a Wonderful Life, 1947, başrolde James Stewart, Donna Reed

Borç batağındaki George Bailey (Stewart) Noel arifesinde intiharın eşiğine gelmiştir. Bir melek, arkadaşlarının ve ailesinin onsuz hayatlarını gösterir. Capra'nın, Charles Dickens'ın *A Christmas Carol* yorumu, gerçekten karanlık bölümler aracılığıyla hayatın değerini vurgulayan bir sona ulaşır.

Sansür ve Hays Yasası

1920'lerin sonlarında Hollywood "Günahlar Şehri" olarak biliniyordu. Seks ve uyuşturucu madde skandalları sinema camiasının ulusun yüksek ahlaki değerlerini paylaşmadığı izlenimini uyandırdı. Fahişelik, eşcinsellik ve şiddet içeren suç konularını işleyen filmler kilise önderlerini öfkelendirdi. Resmi sansürden korkan stüdyolar, ahlaki ölçütler belirlemek üzere Will H. Hays başkanlığında bir büro kurdu. Hays 1930'da çıplaklık, ırklararası ilişki, uyuşturucu kullanımı ve dinle alay edilmesi gibi konuları içeren bir "yapılmayacaklar ve dikkat edilecekler" listesi çıkardı. Hays Yasası, 1934 senesine kadar pek umursanmasa da sonraki 30 yıl boyunca Hollywood ahlakının sınırlarını çizdi. Sinemacılar *Some Like it Hot* (1959) ve *Psycho* (1960) gibi filmleri resmi onay almadan gösterime sokarak bu kuraflardan zaman zaman da olsa kaçabilmeyi becerdi. 1966'da Yönetim kurulu Başkanı Jack Valenti eski sistemi sınıflayarak değiştirdi.

Howard Hughes: The Outlaw, 1943, başrolde Jane Russell

Büyük göğüsleri yüzünden filmde Russell'ı oynatan Hughes, filmi sahip olduğu güzelliklerin iyice sergilenmesini sağlayacak şekilde yöneterek sansüre meydan okudu. Sansür yetkilileri kesinti yapmasını talep edince medya kampanyası başlatarak dava açtı. Davayı kaybetti ama medyada yayımlanan haberler Hays Yasası'na karşı görüşlerin oluşmasına katkıda bulundu.

Maryland Sansür Kurulu filmleri denetliyordu

Hays Yasası'ndan önce her film sayısız yerel sansür kurulu ve mutlak güce sahip Katolik Ahlak Cemiyeti tarafından denetleniyordu. Hollywood, yasayı bütün grupları memnun edecek kadar sert yaptı. 1952'de ve 1958'de, ABD Yüksek Mahkemesi filmleri Birinci Anayasa Tadilatı kapsamına aldı ve Hays Yasası'nı yasadışı kıldı. Kurullar, porno film dışında herhangi bir şeyi sansürleme yetkisini kaybetti.

Wesley Ruggles: I'm No Angel, 1933, başrolde Mae West, Cary Grant

1926'da, Mae West Amerika'da- ...ir büyük gişe kozuydu ve ...ının büyük oranda ...ğine borçluydu. ...Broadway gös- ...polis tarafından ...ğine girince üne ... Bu şöhret ona ...d'da sözleşme yapma ...rdi. *She Done Him Wrong* (1933) ve *I'm No Angel* ...başarısı yüksek ...mun baştan çıka- ...sini ve müs- ...konusunda- ...mazlığını ...sonuna ser- ... Hays Yasası ...girin- ...nde- ...soze- ...kla

Michael Curtiz

1888, Budapeşte-1962, Hollywood

■ Üretken Hollywood sanatkârı ■ Birçok türün ustası ■ Warner Brothers stüdyolarında uzun bir kariyeri oldu ■ Errol Flynn'in oynadığı 12 film yönetti ■ *Casablanca*'yla En İyi Yönetmen dalında Oscar kazandı ■ Macar-Amerikalı ■ Macera, Müzikal, Film Noir (Kara Film) ■ 160 film yönetti

1888 Mihály Kertész ismiyle Macaristan'da dünyaya geldi
1912 Ulusal Macar Tiyatrosu'nda yönetmen olarak çalıştı
1913 Danimarka'daki Nordisk stüdyosunda film yönetmeyi öğrendi
1919-26 Viyana'da 21 film yönetti
1926 Warner Brothers tarafından işe alındı, Hollywood'a taşındı
1935-40 Errol Flynn'in oynadığı bir dizi başarılı film yönetti
1944 *Casablanca*'yla En İyi Yönetmen dalında Oscar kazandı
1962 Hollywood'da öldü

Michael Curtiz gangster filmlerinden western'lere ve müzikal komedilere kadar çeşitlilik gösteren, dinamik bir yönetmendi. Film yapımcılığını öğrenmek üzere Macaristan'dan Danimarka'ya gitti. Orada yaptığı dini epik filmi *Moon of Israel* (1924), yapımcı Jack Warner'ın dikkatini çekince onu Hollywood'a götürdü. Warner Borthers'ta 18 yıl çalışan Curtiz'in yılda dört film yönettiği oldu. Gerilim filmi *Mystery of the Wax Museum* (1933), Hollywood'un korku klasikleri arasında yer aldı. Bir dizi macera filminde Errol Flynn'i yöneten Curtiz onu yıldızlığa taşıdı. 1943'te, Başkan Franklin Roosevelt, Curtiz'den Sovyet yanlısı propaganda filmi *Mission to Moscow*'u yapmasını istedi. Oscar'a dört kez En İyi Yönetmen dalında aday gösterilen Curtiz heykelciği *Casablanca*'yla 1944'te bir kez kazandı. Daha sonraki yıllarda *King Creole*'da (1958) Elvis Presley'i, *White Christmas*'ta (1958) ise Bing Crosby'i yönetti. Curtiz, çalışmaktan hiçbir zaman usanmayan, hatta ekibin yemek molası vermesine bile söylenen bir mükemmeliyetçiydi. Eserleri Hollywood'un stüdyo yıllarının somut örnekleridir.

■ **Casablanca**, 1942, başrolde Humphrey Bogart, Ingrid Bergman

Bu klasik film birçok türü harmanladı. II. Dünya Savaşı döneminde Fas'ta geçen film, Bogart'ın canlandırdığı alaycı gece kulübü patronu Rick ile Ilsa, Lund (Bergman) arasındaki aşk hikâyesini anlatır. Aynı zamanda bir belirsizlik filmi olan *Casablanca*'da Ilsa Rick'ten direnişçi kocasının Nazilerden kaçmasına yardım etmesini rica eder. Curtiz bu yan öyküleri komedi unsurları, hatta içlerinde *As Time Goes By*'ın da bulunduğu birçok klasik şarkıdan faydalanarak müzikallerle dengeledi.

Angels with Dirty Faces, 1938, başrolde James Cagney, Humphrey Bogart, Pat O'Brien

Rocky ve Jerry, New York'un aşağı doğu yakasının kenar mahallelerinde büyüyen, sokaklarda ayakta kalmasını bilen çocuklardır. Yıllar sonra Rocky (Cagney) acımasız bir gangster, Jerry (O'Brien) ise suç işleyen çocukların kaldığı sığınağı yöneten bir rahip olur. Eski mahallesine dönen Rocky'ye çocuklar hayran olur, iki eski arkadaş her şeyden kolayca etkilenen bu gençleri kazanmak için mücadeleye girişir. Rocky pis işler yapan bir avukata şantaj yapmasının hemen ardından, Jerry'nin siyasi yozlaşmaya karşı yürüttüğü kampanyanın ağına düşer. Film, espirili gangster türünü cesur sosyal gerçekçilikle harmanladı. Hem yetişkin hem de genç oyuncularının üstün performans sergilemesini sağlayan Curtiz, En İyi Yönetmen dalında ilk Oscar adaylığını kazandı.

Diğer Eserleri

The Sea Hawk, 1940, başrolde Errol Flynn, Brenda Marshall

Yankee Doodle Dandy, 1942, başrolde James Cagney

Mission to Moscow, 1943, Sovyet yanlısı propaganda filmi

White Christmas, 1954, başrolde Bing Crosby, Danny Kaye, Rosemary Clooney

The Adventures of Robin Hood, 1938, başrolde Errol Flynn, Olivia de Havilland, Basil Rathbone

12. yüzyıl İngilteresi'nde hain soylularla mücadele etmek için haydut olan Locksleyli Sir Robin (Flynn), hizmetçi Marian'ın kalbini çalar. Curtiz bu büyük bütçeli ilk renkli filminin her bir karesini aksiyon ve kılıç sahneleriyle donattı.

Michael Curtiz

William Wyler

1902, Mülhausen-1981, Los Angeles

■ Savaş döneminde çektiği filmleri zorluklarla mücadelede Amerikalılara yardım etti ■ Oyunculara sert davranan, müşkülpesent bir mükemmeliyetçiydi ■ 12 kez aday gösterildiği En İyi Yönetmen dalında üç kez Oscar kazandı ■ Alman-Amerikalı ■ Dram, Western, Komedi ■ 61 film yönetti

1902 Almanya'da dünyaya geldi
1922 Universal Studios'ta çalışmak üzere Hollywood'a taşındı
1925 *The Crook Buster* ilk filmiydi
1936 Yapımcı Samuel Goldwyn büyük bütçeli filmleri yönetmek üzere işe aldı
1938-41 Bette Davis'i Oscar'a aday gösterilen üç rolde yönetti
1942-45 Askerdeyken propaganda filmleri yaptı
1942 *Mrs. Miniver*'la En İyi Yönetmen dalında Oscar kazandı
1961 Konusu lezbiyenlik olan *The Children's Hour*'u yönetti
1981 California'da öldü

William Wyler, Hollywood kariyerine Universal Studios'ta çalışan en genç yönetmen olarak başladı. İlk işleri, iddialı filmlerle birlikte gösterilen düşük bütçeli yapımlardı. 1936'da, Sinclair Lewis'in *Dodsworth* adlı romanından uyarladığı film ona En İyi Yönetmen dalında ilk Oscar adaylığını kazandırdı. Can çekişen bir evlilik üzerine çekilen bu film yönetmenini büyük bütçeli filmler kategorisine yükseltti. II. Dünya Savaşı'nın zorluklarıyla mücadele eden, orta sınıf bir İngiliz ailesini anlatan *Mrs. Miniver* (1942) Amerikalıları savaş fikrine hazırlarken, Oscar ödüllü *The Best Years of Our Lives* (1946), savaştan dönen Amerikalı gazileri konu edindi. Zor beğenen bir sinema adamı olarak nam salan Wyler, çoğu kez bir planı defalarca çekmek için diretir, sonunda görüşü de çoğunlukla kısa ve öz bir şekilde ifade ettiği gibi "berbattı" olurdu ama, onun teknikleri rekor sayıyla 36 kez Oscar'a aday gösterilen ve 14 kez kazanan performansların doğmasını sağladı.

Wuthering Heights, 1939, başrolde Merle Oberon, Laurence Olivier

Wyler'ın Emily Bronte'nin romanından uyarladığı film, Laurence Olivier'ı yıldız yaptı. Cathy (Oberon), zengin komşusu Edgar ile çocukluk arkadaşı Heathcliff arasında aşk ikilemine düşer. Film romanın sadece yarısını işledi. Yapımcı Samuel Goldwyn'ın, Cathy ve Heathcliff'i cennette birlikte gösteren duygusal bir son eklemesi Wyler'ı kızdırdı.

Roman Holiday, 1953, başrolde Gregory Peck, Audrey Hepburn, Eddie Albert

Bir kraliyet gezisi için İtalya'ya gelen Prenses Ann (Hepburn) korunaklı hayatına isyan ederek şehri keşfetmek için gizlice kaçar. Yoluna çıkan Amerikalı muhabir Joe Bradley (Peck) özel haber yapmak için bir dolap çevirir.

Wyler, henüz pek tanınmayan Audrey Hepburn'ü filmden önce yaptığı deneme çekimine güvenip oynattı.

Jezebel, 1938, başrolde Bette Davis, Henry Fonda, George Brent

1850'lerdeki New Orleans'ta geçen *Jezebel*, kendi istekleri konusunda ısrar ettikçe nişanlısıyla (Fonda) sorunlar yaşamaya başlayan güneyli dilber Julie Mardsen'in (Davis) öyküsünü anlatır. Ünlü vals sahnesinde cinselliği simgeleyen kırmızı elbisesiyle dans ederek insanları adamakıllı şaşırtan sarsıcı bir Julie görürüz. O dönemde renkli filmler hâlâ sıradışı ve pahalı olduğu için sahne siyah beyaz çekilmiş ve renk eksiği diyaloglarla giderilmeye çalışılmıştı.

Diğer Eserleri	
The Desperate Hours, 1955, başrolde Humphrey Bogart	**Ben-Hur**, 1959, başrolde Charlton Heston, Stephen Boyd
The Big Country, 1958, başrolde Gregory Peck, Charlton Heston	**Funny Girl**, 1968, başrolde Barbra Streisand

Orson Welles

1915, Kenosha-1985, Los Angeles

■ Yenilikçi öykü yapıları ve kamera efektleri kullandı ■ En etkili Hollywood yönetmenlerinden biri oldu ■ Daha sonraki filmlerini stüdyolar tekrar kurguladı ■ Projelerine para kaynağı bulmak için mücadele etti ■ Amerikalı ■ Edebi Uyarlama, Film Noir (kara film) ■ 14 film yönetti

1915 Wisconsin'de dünyaya geldi
1931 Dublin'deki Gate Tiyatrosu'nda oynadı
1938 Radyo dramı *War of the Worlds*'ü sundu ve geniş çaplı paniğe neden oldu
1941 *Citizen Kane*'i çekmek için Hollywood'a gitti
1948-56 Söylentilere göre kara listeye alındı; Avrupa'ya taşındı
1970-85 Bağımsız filmler yönetti
1985 Los Angeles'ta öldü

Orson Welles, Amerikan sinemasının en çok zulmedilen dâhisiydi. Bir keresinde kendisinden bahsederken, "İşe zirvede başladım, sonra yavaşça düzlüğe indim" demişti. 25 yaşında *Citizen Kane*'i yapmak üzere Hollywood'a geldiğinde zaten bir Broadway ve radyo yıldızıydı. Yayıncı William Radolph Hearst, filmi kendisinin çirkin bir tasviri gibi gördü ve Welles'in itibarını zedelemek için kampanya başlattı. *Citizen Kane*'den (s. 128) sonra birçok film yönettiği halde, hepsi stüdyoların müdahaleciliğinin veya mali kaynak eksikliğinin kurbanı oldu. İkinci uzun metrajı *The Magnificent Ambersons*, Welles'in elinden alınarak stüdyo tarafından yeniden kurgulandı. ABD'de filmlerine mali destek bulamayan Welles, Franz Kafka'nın *Le proces*'ini ve aralarında *Campanadas a medianoche*'ın da bulunduğu Shakespeare uyarlamaları yönetti. Dur durak bilmeyen, sağı solu belli olmayan Welles; oyuncu, yazar, hatta illüzyonist olarak çalışmaktan hiçbir zaman bıkıp usanmadı ve arkasında birçok yarım kalmış film projesi bıraktı.

Touch of Evil, 1958, başrolde Charlton Heston, Janet Leigh

Touch of Evil, Welles'in bu son Hollywood filmi aynı zamanda son mükemmel film noir (kara film) örneklerindendi. Meksikalı dedektif Mike Vargas (Heston), bir suç çetesinin patronunun öldürülmesini araştırmaya başlayarak kendini ve yeni evlendiği karısı Susan'ı (Leigh) tehlikeye atar. Welles filmde rüşvetçi Texas polisi Vargas'ı canlandırdı. Açılışındaki üç dakikalık hareketli vinçle sahnesiyle ünlenen film, ikinci kez gösterime girerken stüdyonun tekrar kurgulaması yüzünden yapılan tartışmaların ortasında kalmaktan kendini kurtaramadı.

The Lady from Shanghai, 1948, başrolde Orson Welles, Rita Hayworth

Welles, bu ilginç film noir'da (kara film) zengin bir çiftin yatını New York'tan San Francisco'ya götürmek için tutulan İrlandalı denizci Michael O'Hara'yı canlandırır. Yolda adamın baştan çıkarıcı karısıyla (Hayworth) aşk yaşamaya başlayan Michael, onunla kaçmayı planlarken kendini ansızın bir cinayet kumpasının içinde bulur. Welles bu filmde yaratıcı çekim yöntemleri kullandı, özellikle aynalı evde gerçekleşen, filmin sonlarındaki çatışma sahnesi dikkat çekiciydi. Filmi tekrar kurgulayan stüdyo maalesef olay örgüsünü kopuk bıraktı.

Diğer Eserleri

The Magnificent Ambersons, 1942, başrolde Joseph Cotten, Dolores Costello, Anne Baxter, Tim Holt

Macbeth, 1948, başrolde Orson Welles, Roddy McDowall

Le proces, 1962, başrolde Anthony Perkins

The Other Side of the Wind, (bitmemiş), 1970-76, başrolde John Huston

Othello, 1952, başrolde Orson Welles

Welles, Berberi komutan Othello'yu canlandırır. Entrikacı astı Iago, yeni karısı Desdemona'ya karşı kıskançlık tohumları eker ve trajik ölümüne yol açar. Welles, önsezi hissi yaratmak için alametifarikası olan alan derinliğinden ve alçak kamera açılarından faydalandı. Kostüm için para bulamayınca, bir sahneyi hamama taşıyarak oyunculara peştamal giydirdi.

Orson Welles

Citizen Kane

■ yönetmen Orson Welles, ABD, 1941, Dram

Bütün zamanların en iyi filmi olarak anılan *Citizen Kane*, hırslı ve genç Orson Welles'in (s. 126) ilk filmiydi. Welles'in radyo dramı *War of the Worlds* geniş çapta paniğe yol açınca, RKO Stüdyoları genç yönetmenin şöhretinden faydalanmayı umdu. Welles, gazete patronu William Randolph Hearst'ün hayatına dayanan senaryo için yazar Herman Mankiewicz'le birlikte çalıştı. Kullandıkları öykü anlatma tekniği devrim niteliğindeydi. Charles Foster Kane'in ölümüyle başlayan film, Kane'in hayatını taşradaki çocukluğundan ilk gazete başarılarına ve yalnız kaldığı yaşlılığına aktarmak için zaman içinde ileri geri gider. Seyirci, Kane'in trajik hayatının parçalarını bir araya getirir. Filme öfkelenen Hearst, sinema salonlarına filmi göstermemeleri için baskı yapınca film para kaybetti. Welles senaryo dalında Oscar kazansa da Hearst kariyerini ve itibarını onarılamaz bir şekilde zedeledi.

■ **Citizen Kane, 1941,** başrolde Joseph Cotten, Dorothy Comingore, Ruth Warrick, Everett Sloane

Welles, net alan derinliği gibi yaratıcı ve yeni kamera efektlerini elde etmek için kameraman Gregg Toland'la çalıştı. Sıradan kamera çekimlerinde, görüntünün sadece bir kısmına odaklanılırdı, fakat *Citizen Kane*'de kameranın yakınındaki nesneler de uzaktakiler kadar netti. Karakterlere heybetli bir hava vermek için özneye aşağıdan bakan, alçak kamera açıları kullandı. Welles'in radyodaki deneyimi ise sesi, yeni ve farklı şekillerde kullanmasını sağladı: Arka plan sesleri duyguları sinsice uyarırken, bir sahnedeki müzik çoğunlukla sonraki sahnede de devam ettirilerek kesik kurgular arasında yumuşak bir geçiş sağlandı.

Citizen Kane

Walt Disney

1901, Chicago-1966, Los Angeles

■ Animasyon filmlere öncülük eden Hollywood devi ■ İlk uzun metraj animasyon filmi *Snow White and the Seven Dwarfs*'ı yaptı ■ Aile eğlence imparatorluğu kurdu ■ Yaratıcı ekibini yakından denetledi ■ Yeni teknolojiler geliştirdi ■ Amerikalı ■ Animasyon ■ 81 film yaptı

1901 Chicago'da dünyaya geldi
1923 California'ya taşınarak animasyon stüdyosu kurdu
1928 *Steamboat Willie* listesbaşı olunca bir animasyon ekibi tuttu
1932 Renkli kısa filmi *Flowers and Trees* ile ilk Oscar'ını kazandı
1937 *Snow White and the Seven Dwarfs* vizyona girdi
1944 *The Three Caballeros* animasyonu gerçek oyunculartla harmanladı
1955 Disneyland, California'da açıldı
1961 İlk renkli televizyon dizisi *Wonderful World of Disney* yayınlandı
1966 Los Angeles'ta öldü

Walt Disney, dur durak bilmeden sinema sanatının ve teknolojisinin sınırlarını zorlayan bir sinemacı ve hayalperesti. Animasyon işindeki birkaç başarısız denemenin ardından ilk başarısını kısa çizgi film *Steamboat Willie* ile yakaladı. Bu filmden sonra prodüktör olan Disney, popüler Mickey Mouse çizgi filmlerini ve aralarında Oscar ödüllü *Three Little Pigs*'in (1933) de bulunduğu *Silly Symphony* dizisindeki kısa filmleri yaptı. Bu çizgi filmler üç boyut ve çeşitli kamera kullanımları gibi yeni teknikleri denemek için iyi bir fırsattı. Disney, 1937'de ilk uzun metraj animasyon filmi *Snow White and the Seven Dwarfs*'u (s. 134) gösterime sokarak büyük bir kumar oynadı. Ustaca betimlenen karakterler yaratan ve komedi unsurunu karanlık, ürkütücü bölümlerle harmanlayarak devrim yaratan

Walt Disney, Ub Iwerks: Steamboat Willie, 1928

Mickey Mouse (Miki Fare), senkronize müzikli ve ses efektli ilk animasyon olan bu kısa filmle görücüye çıktı. Mickey, kaptanının emirlerine uymayan, kız arkadaşı Minnie'ye kur yapan ve çiftlik hayvanlarını müzik aleti olarak kullanan haşarı bir denizcidir. Yaratıcı animasyonun müzik ve özel efektle birleşimi, filmin sansasyon yaratmasını sağlarken Mickey'yi de yıldızlığa taşıdı.

Clyde Geronimi, Hamilton Luske, Wilfred Jackson: Cinderella, 1950

Disney, konusu bir kız ve cam ayakkabı olan bu masalı, sevimli hayvan arkadaşlar ve hayat dolu şeylerle geliştirdi. Üveyanneleri Cinderella'nın Prens'in verdiği balloya katılmasını yasaklar. Ama İyilik Perisi saat gece yarısı vurunca eve dönmesi koşuluyla Cinderella'ya elbise ve aksesuar temin eder. Prens, Cinderella'yı gerçek aşkı olarak seçer ama o arkasında cam bir ayakkabı bırakarak kaçar.

Hamilton Luske, Ben Sharpsteen: Pinocchio, 1940

Disney, ikinci uzun metrajı için az bilinen bir İtalyan çocuk masalını seçti. Ahşap bir kuklaya, "cesur, doğru sözlü ve özverili olursa" gerçek bir çocuk olabileceği söylenir. Kukla bir dizi talihsiz olayla muzip kötü adamlar tarafından sınanır ve en sonunda kendini balinanın karnında kapana kısılmış halde bulur. Film, *Snow White*'ın getirdiği yenilikleri zengin karakterler ve inanılmaz animasyonlarla bir adım ileri taşıdı.

bu filmin gösterdiği başarı bir dizi animasyonun önünü açtı. 1940'ta, Disney klasik müziğin eşlik ettiği, kısa deneysel animasyon kesitlerinden derlenen sanatsal *Fantasia* filmini vizyona soktu. Daha sonra çekilen *Sleeping Beauty* gibi uzun metraj animasyon filmler, masalları yumuşattıkları gerekçesiyle eleştirildi. Stüdyo, canlı aksiyon filmlerine ve bilimsel belgesellere yer vererek daha da büyüyüp televizyon işine girdi. Disney, yaratıcı sürecin her adımında etkin rol aldı. 1955 yılında California'da, birçok tema parkının ilki olan Disneyland'i açtı. Disney imparatorluğu bugün dünyanın her köşesine yayılmış durumda. Aile eğlencesi ve daha ötesini vaat eden şirketi yeni fikirlerin yuvası olma özelliğini koruyor.

Diğer Eserler

Alice in Wonderland, yönetmen Clyde Geronimi, Wilfred Jackson, Hamilton Luske, 1951

20,000 Leagues Under the Sea, yönetmen Richard Fleischer, 1954, başrolde Kirk Douglas, James Mason

101 Dalmatians, yönetmen Clyde Geronimi, Hamilton Luske, Wolfgang Reitherman, 1961

The Jungle Book, yönetmen Wolfgang Reitherman, 1967

David Hand: Bambi, 1942

Felix Salten'ın romanına dayanan film kaderine Orman Prensi olmak yazılan yavru geyik Bambi'nin öyküsünü anlatır. Annesi tarafından büyütülüp sevimli hayvan arkadaşlarının yardımıyla orman kanunlarını öğrenen *Bambi* dışı geyik Faline'e âşık olur. Hemen ardından annesini bir avcı kurşunu yüzünden kaybedince film duygusal darbesini indirir. Bambi çocukları çok etkileyince daha sonraki Disney filmleri bu tür konulara girmeyerek sadece komediye yöneldi. Disney'nin animasyon sanatçıları canlı geyik yavrularını inceleyerek eşi benzeri görülmemiş bir gerçekliğe imza atmışlardı.

Ben Sharpsteen: Dumbo, 1941

Disney'nin dördüncü uzun metraj animasyon filmi, sirk ortamında geçen ve hoşgörü konusunu işleyen bir masaldı. Dumbo, büyük kulakları nedeniyle dalga geçilen yavru bir fildir. Timothy isimli fare arkadaşının teşvikiyle kulaklarını kanat gibi kullanmayı öğrenen Dumbo çok geçmeden sirkin gözdesi oluverir. Film, Dumbo ile annesi arasındaki dokunaklı sahneleri slapstick (fiziksel komedi) mizahla dengeler. "Pembe Filler Defilede" sekansı *Fantasia*'da gösterilmeye şayan, gerçeküstü bir fantezidir.

Robert Stevenson: Mary Poppins, 1964, başrolde Julie Andrews, Dick Van Dyke

Sihirli güçleri olan bir dadı hakkındaki bu öykü, Disney için hem teknik hem de sanatsal bir atılımdı. Banks ailesinin şımarık çocuklarını terbiye etmek üzere Kral Edward dönemi Londra'sında, gökyüzündeki bulutların arasından aşağı süzülen Mary Poppins'i Julie Andrews canlandırdı. Mary Poppins ve Londralı baca temizleyicisi Bert (Van Dyke) çocuklarla birlikte bir dizi macera yaşar. Mary bu sırada önemli hayat dersleri verir. Senaryosu komediyi ustalıkla harmanlayan film çok iyi bir Hollywood müzikaliydi. Disney'nin sanatkârları o zamanki bütün özel efekt hilelerini kullandı. Bir sahnede Mary ile çocuklar kaldırımdaki tebeşir resimlerinin içine düşüp animasyon karakterlerle buluştu. Julie Andrews'u yıldızlığa taşıyan film ona En İyi Kadın Oyuncu dalında Oscar kazandırdı.

Snow White and the Seven Dwarfs

■ yapımcı Walt Disney Poductions, yönetmen David Hand, ABD, 1937, Animasyon

1930'lu yıllarda Hollywood'da sansasyon yaratan Walt Disney (s. 130) daha fazlası için sabırsızlanıyordu. Hedefi, canlı-aksiyon filmleriyle hem üslup hem de karmaşıklık bakımından boy ölçüşebilecek uzun metraj bir animasyon yapmaktı. *Snow White and the Seven Dwarfs*'un yapımı duyurulduğunda eleştirmenler bu projeye "Disney'in ahmaklığı" adını taktı. Bunu takip eden üç yıl boyunca Disney stüdyolarında çalışan sayısı 300'den 700'e, bütçesi de başlangıçtaki 25.000 dolardan 1.4 milyon dolara çıktı. Disney, projeyi bitirmek için kendi evini bile ipotek ettirdi. İlk kez 1937'de gösterilen film coşku ve övgüyle karşılandı. Oynadığı kumarı kazanan Disney yeni bir öykü anlatma aracı yaratmış oldu.

Pamuk Prenses'in kötü üvey annesi onun güzelliğini kıskanır. Kızı öldürmesi için bir oduncuya emir verir ama kaçan kız cücelerin yanına sığınır. Üvey anne Pamuk Prenses'i kandırarak ona zehirli elma yedirir ve Prenses derin bir uykuya dalar. Üveyannenin ölümünden sonra bir prens onu aşkın ilk öpücüğüyle uyandırır.

Snow White and the Seven Dwarfs, 1937

Disney, seyircilerin dikkatini 83 dakika boyunca canlı tutmak için Pamuk Prenses'in çevresini unutulmaz karakterlerle donattı. Her cücenin farklı bir kişiliği ve beden dili vardı, kötü üvey anne ise akıllara kazınan bir kötü karakter oldu. Karakterlerin düşüncelerini yansıtan şarkılar olay örgüsünü destekledi. Disney'nin animasyon sanatçıları yağmur ve ateşi canlandırmak için zarif suluboya arka planlarla gerçekçi etkiler yarattı.

Snow White and the Seven Dwarfs

Josef von Sternberg

1894, Viyana–1969, Los Angeles

■ Ekspresyonist (dışavurumcu) bir görsel üslubu vardı ■ Egzotik mekânlarda geçen romantik öyküler yazdı ve yönetti ■ Gösterişli setler ve kostümler kullandı ■ Marlene Dietrich'in başrol oynadığı yedi film çekti ■ Toplumsal tabuları yıkan, cesur kadın karakterler yarattı ■ Avusturyalı-Amerikalı ■ Tarih, Dram ■ 30 film yönetti

1894 Avusturya'da dünyaya geldi

1916 ABD'de çırak sinemacı olarak çalıştı

1925 Hollywood'da ilk filmi *The Salvation Hunters*'ı yönetti

1926 Charlie Chaplin bir sessiz film yönetmesi için onu işe aldı

1927 İlk çağdaş gangster filmi *Underworld*'ü yönetti

1930 *Der blaue Engel* filmini yönetmek üzere Almanya'ya gitti

1930-35 Başrolünde Marlene Dietrich'in oynadığı yüksek bütçeli altı Hollywood dramı yönetti

1936 Paramount Studios'un başındaki Ernst Lubitsch tarafından işten kovuldu

1957 Son filmi, *Jet Pilot*'ı çekti

1969 Hollywood'da öldü

Josef von Sternberg, en çok yönetmenliğini yaptığı ve başrolde Marlene Dietrich'in oynadığı yedi filmle tanınan, Hollywood'un en büyük görsel üslupçularından biriydi. Viyana'da Josef Sternberg ismiyle dünyaya geldi ve aristokrat unvanı "von"u 1920'lerde Hollywood'a gelince benimsedi. Sanat ve tiyatro dallarında geçmişi olan Sternberg, filmlerine bir ressamın bakış açısını katmayı bildi. Ekspresyonist (dışavurumcu) ışıklandırma ve yapım tasarımından yararlanarak, gösterişli set ve kostüm kullanımıyla, öykülerinin egzotik mekânlarını Hollywood'un sesli çekim stüdyolarında yeniden yarattı. Sternberg, ideal iş arkadaşını Marlene Dietrich'te buldu. Onun için "Ben Marlene'im, Marlene de ben" dedi. Dietrich için yazdığı, çoğunlukla romantik ve kuşkucu, provokatif kadın karakterler onun perdedeki kişiliğini tanımlar hale geldi. Sternberg'in filmleri günümüzde gülünç melodramları ya da bu tür üzerine alaycı bir yaklaşım gibi yorumlanabilir.

Der Blaue Angel, 1930, başrolde Marlene Dietrich, Emil Jannings

Berlin'de çekilen *Der blaue Engel* Alman dilindeki ilk sesli filmdi. Lola (Dietrich) saygın bir öğretmeni (Jannings) baştan çıkaran bir gece kulübü şarkıcısıdır. İki sevgili evlenince adam işini kaybeder ve sonuçta Lola'nın vodvil gösterisinde ufak bir rol alan oyuncu oluverir. Dietrich'i yıldızlığa taşıyan bu film Sternberg'in çekeceği altı filmin yolunu açtı.

Diğer Eserleri

Shanghai Express, 1932, başrolde Marlene Dietrich, Clive Brook, Anna May Wong

Blonde Venus, 1932, başrolde Marlene Dietrich, Herbert Marshall, Cary Grant

The Devil is a Woman, 1935, başrolde Marlene Dietrich, Lionel Atwell, Edward Everett Horton

Morocco, 1930, başrolde Marlene Dietrich, Adolphe Menjou, Gary Cooper

Sternberg, zengin bir zampara (Menjou) peşinden koşarken, saf bir yabancı lejyonere âşık olan bir gece kulübü şarkıcısı Amy Jolly'nin aşk hikâyesini çekmek için Dietrich'i Hollywood'a getirdi. Çığır açan sahnede Dietrich gece kulübü gösterisini erkeklere özgü silindir şapkası ve frak içinde sahneleyip ardından bir kadını dudaklarından öpüyordu. Filmde duygular ve cinsel gerilim ağır basıyordu.

The Scarlet Empress, 1934, başrolde Marlene Dietrich

Dietrich, Kraliçe Catherine'i soysuz ama masum bir prenses olarak canlandırdı. Seks avcısına dönüşen kadın rakip âşıkları birbirleriyle yarıştırıyordu. Bu Sternberg'in üslubunu en çok gösteren filmi oldu.

Josef von Sternberg

John Huston

1906, Nevada-1987, Middletown

■ Hollywood klasiklerinin bağımsız yazar ve yönetmeni ■ Ahlaki ikilemler arasında kalan sert adamları işledi ■ *The Maltese Falcon* ilk film noir (kara film) olarak kabul edildi ■ Humphrey Bogart'ın perdedeki kişiliğini belirledi ■ 14 kez Oscar'a aday gösterildi ■ Amerikalı ■ Film Noir (kara film), Dram, Macera ■ 38 film yönetti

1906 Missouri'de dünyaya geldi
1921 Boksör olmak için okulu bıraktı
1925 Broadway'de oyuncu olarak görücüye çıktı
1937 Warner Brothers tarafından yazar olarak işe alındı
1941 İlk filmi *The Maltese Falcon*'ı yönetti
1943-45 Savaş belgeselleri yaptı
1949 *The Treasure of the Sierra Madre* ile iki Oscar kazandı
1972 Boks dramı *Fat City* ile kariyerini yeniden canlandırdı
1987 Son filmi *The Dead*'i yönetti
1987 Rhode Island'da öldü

John Huston, macera dolu hayatı filmlerindeki öykülerle yarışan tuhaf bir asiydi. Oyuncu ve senaryo yazarı olarak ortaya koyduğu ilk ürünler onu film yapımcılığına hazırladı. Oscar kazanan rollerinde hem babası Walter'ın hem de kızı Angelica'nın yönetmenliğini yaptı. Kendi oyunculuk kariyerinde ise Roman Polanski'nin (s. 296) Neo Noir (Yeni-Kara) filmi *Chinatown* (1974) öne çıkar. Huston'ın filmlerinin başrolünde karmaşık ahlaki ikilemlere düşen aykırı kişiler olurdu. Basit, hızlı tempolu senaryoları çoğunlukla kendi yazar ve mutlu sonlardan pek hoşlanmazdı. Huston, umursamazlığı ve zorluklarla dolu hayatıyla nam salmıştı. *The African Queen* filminde Uganda'daki dış çekimi fil avına gitmek için erteledi. 1970'lerde Kipling'in macera öyküsünden uyarladığı *The Man Who Would Be King* ile (1975) kariyeri yeniden canlandı.

The Maltese Falcon, 1941, başrolde Humphrey Bogart, Mary Astor

Bu dedektif filmi ilk film noir (kara film) örneği olarak görülür. Mücevher kakmalı bir kartal heykelciği bulmak için tutulan özel dedektif Sam Spade (Bogart), kendini acayip hırsızların ve etkileyici mi etkileyici bir kadının (Astor) karşısında bulur. Huston'ın kamera kullanımı cüretkârdı ve bu cüretkâr sahneler arasında tek seferde çekilen, yedi dakikalık bir plan da vardı. Kuşkucu Spade rolü Bogart'ı yıldızlığa taşıdı.

Prizzi's Honor, 1985, başrolde Jack Nicholson, Kathleen Turner

Huston'ın kariyeri 1960'larda düşüşe geçse de o bir dizi kritik başarılı filmle geri dönmesini bildi. Bu kara komedi, birbirlerini öldürmek için tutulan, ama birbirlerine aşık olmayı engelleyemeyen iki mafya suikastçısının öyküsünü anlatıyordu. Filmin hikâyesi klasik Huston temaları olan ahlaki ikilem ve şahsi onur meselelerine değiniyordu.

The Treasure of the Sierra Madre, 1948, başrolde Humphrey Bogart, Walter Huston

Meksika'da geçen bu klasik macera açgözlülüğün yıpratıcı gücüne odaklanmıştı. Meteliksiz bir Amerikalı olan Fred C. Dobbs (Bogart), altın aramak üzere iki aylakla işbirliği yapar. Büyük bir maden bulurlar ama Dobbs ötekilere olan güvenini yitirir. Paranoyası delilliğe kadar varınca üç ortak boğaz boğaza gelir. Film Huston'ın dokunuşuyla heyecanlı sekanslardan acı ve ironik sona doğru ustaca ilerledi

Diğer Eserleri

Key Largo, 1948, başrolde Humphrey Bogart, Lauren Bacall

The African Queen, 1951, başrolde Humphrey Bogart, Katharine Hepburn

The Misfits, 1961, başrolde Clark Gable, Marilyn Monroe

Propaganda

■ Dram ve belgeseller seyircileri etkilemek için çekildi ■ Hükümet politikalarını desteklemek için kullanıldı ■ Belgesel çekimleri yeniden canlandırmalarla harmanladı ■ Müzik ve anlatı sayesinde duygusal tepkileri arttırdı ■ Kullandığı teknikler daha sonra ticari reklamcılar tarafından benimsendi ■ *solda:* **Jude Süss**, yönetmen Veit Harlan, 1940, başrolde Ferdinand Marian

1915 D. W. Griffith'in *The Birth of a Nation* filmi ırkçı Ku Klux Klan'ın doğuşuna saygı niteliğindeydi
1917 Vladimir Lenin Sovyet propaganda bürosunu kurdu
1918 ABD ordusu II. Dünya Savaşı'na destek olmak için *America Goes Over*'ı yaptı
1925 Sergei Eisenstein'ın *Bronenosets Potyomkin*'i çar baskısını dramatize etti
1935 Leni Riefenstahl'ın müzik kullandığı *Triumph des Willens* filmi, Hitler'i Nazilerin mesihi olarak göstermeyi amaçlıyordu
1939 Britanya'da savaş propagandasını denetlemek üzere İstihbarat Bakanlığı kuruldu
1940 Charlie Chaplin *The Great Dictator*'da Hitler'e komediyle saldırdı
1941-47 Amerikan Savaş İstihbarat Bürosu 200'den fazla propaganda filmi yaptı

Diğer Eserler

Reefer Madness, yönetmen Louis J. Gasnier, 1936, başrolde Dorothy Short, Kenneth Craig

Duck and Cover, yönetmen Anthony Rizzo, 1952

An Inconvenient Truth, yönetmen Davis Guggenheim, 2006

Propaganda filmleri seyircilerin düşüncelerini ve davranışlarını etkilemek üzere tasarlanır. Totaliter rejimlerin 1930'lardaki yükselişi propaganda film yapımcılığını altın çağına taşıdı ve Leni Riefenstahl'ın (s. 142) *Das Dokument vom Reichsparteitag*'ı (1935) yeni bir ölçüt belirledi. II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden sonra müttefik hükümetler bu konudaki açıklarını kapatmak için uğraşıp durdu. Hükümetini propaganda filmlerin değerine ikna etmek isteyen Alexander Korda, Britanya yanlısı *The Lion Has Wings*'i bir aydan kısa bir sürede çekti. Çok geçmeden Britanyalılar ve Amerikalılar savaşa yönelik propaganda yapmak için bürolar kurdu. Bu dönemde geliştirilen teknikler sonraları kendilerine Soğuk Savaş propaganda filmlerinde ve televizyon reklamlarında yer buldu. Gerçekle kurmacayı sık sık birleştiren Amerikalı yönetmen Michael Moore, yeni nesil siyasi film yapımcılarının önde gelenlerinden biri oldu. Filmleri tartışma yaratan yönetmen *Bowling for Columbine* ile (2002) Oscar kazandı.

Veit Harlan: Jude Süss, 1940, başrolde Ferdinand Marian, Werner Krauss

Nazi hükümeti bu dramı Yahudi karşıtı politikalarını meşrulaştırmak için çekti. Açgözlü Yahudi bankacı Joseph "Süss" Oppenheimer (Marian), bir dükü zenginlik vaatleriyle yoldan çıkarır. Zimmetine para geçiren Süss, Alman bir kıza da tecavüz eder. Yönetmen Veit Harlan, gaga burnu ve yağlı saçıyla Süss'ü basmakalıp bir Yahudi gibi gösterdi. Film Fransa'da gösterildikten sonra Yahudilere karşı şiddet eylemleri arttı.

Frank Capra, Anatole Litvak: Why We Fight: The Battle of Russia, 1943–45

Bu yedi filmlik dizi Amerika'nın Nazi savaş propagandasına yanıtıydı. Capra, Amerikan ulusunu faşizme karşı verilen savaşa katılmaya ikna etmeye katkıda bulunmak için Hollywood'un en iyileriyle çalıştı. Belgesel çekimlerine dramatik anlatı ve müzik eklendi, Walt Disney animasyon grafikler temin etti ve ilk film *Prelude to War* Oscar kazandı.

Ilya Kopalin, Leonid Varlamov: Moscow Strikes Back, 1942, anlatan Edward G. Robinson

Oscar'lı bu belgesel, Aralık 1941'de işgalci Nazi ordusunu Moskova'dan dışarı atan Sovyet ordusunun karşı saldırısını anlatıyordu. Cephede görev yapan Rus kameramanlar tarafından çekilen dehşet verici görüntüler, Amerikalı seyirciler için kurgulandı. Sovyet askerler sokaklarda Almanlarla çarpışırken, kahraman Moskovalılar onlara destek veriyordu. Geri çekilen Naziler arkalarında yerle bir olmuş, sivil halkı öldürülmüş kasabalar bıraktı. Film, donmuş ve parçalanmış ceset görüntüleri içeriyordu. Amerikalıların çoğu Sovyet müttefiklerine güvenmiyordu, zaten film de bu yüzden, sempati oluşturup onlara destek sağlamak amacıyla çekilmişti. Yapımda yer alan sinemacılar savaş sonrasında bir senato komitesi tarafından komünizm yandaşı olmakla suçlandı.

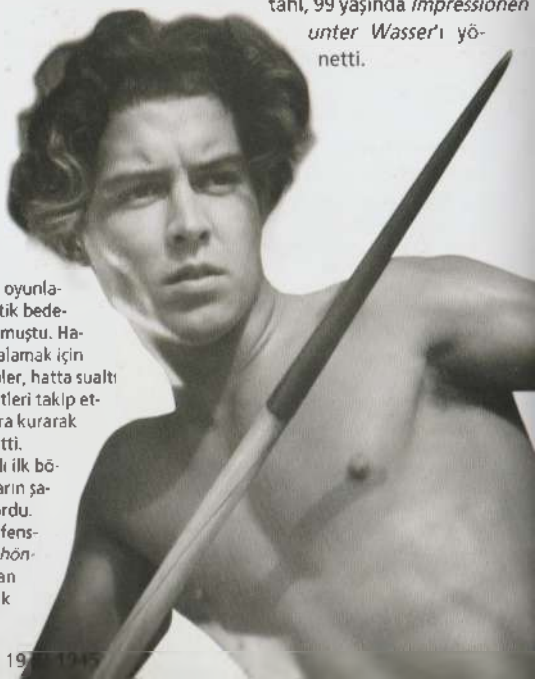
Leni Riefenstahl

1902, Berlin-2003, Pöcking

■ Etkili kadın yönetmen ■ Nazi Partisi için çığır açan propaganda filmleri yaptı ■ Spor fotoğrafçılığında yeni tekniklere öncülük etti ■ Ekspresyonist (dışavurumcu) kamera açıları kullandı ■ Nazi geçmişi kariyerini sekteye uğrattı ■ Son belgeselini 99 yaşında yönetti ■ Alman ■ Belgesel, Dram ■ 7 film yönetti

1902 Helene Bertha Amalie Riefenstahl ismiyle dünyaya geldi
1926 İlk filmi *Der heilige Berg*'de oynadı
1932 *Das blaue Licht* filmini yönetti
1933-35 Nazi mitinglerini çekti
1936 Berlin'deki yaz olimpiyatlarını filme çekti
1945-49 Bir Fransız savaş kampında esir edildi
1949-2000 Nazi geçmişi yüzünden filmlerine mali destek bulamadı, bunun üzerine fotoğrafçılığa yöneldi
2002 Son filmi *Impressionen unter Wasser* ilk kez gösterildi
2003 Almanya'da öldü

Eski bir aktris olan Leni Riefenstahl melodram filmi *Das blaue Licht*'le yönetmenliğe soyundu. Filme hayran kalan Hitler, Riefenstahl'dan çığır açan belgeseller *Das Dokument vom Reichsparteitag*'ı ve *Olympia*'yı yapmasını istedi. 1940'ta İspanyol dramı *Tiefland*'ı (1954'te gösterime girdi) çeken Riefenstahl filmde figüran olarak toplama kampı mahkûmlarını kullandı. Nazi geçmişi 60 yıl boyunca film yapmasına engel olan Riefenstahl, 99 yaşında *Impressionen unter Wasser*'ı yönetti.

Olympia, 1938

Riefenstahl, 1936 yaz olimpiyat oyunları hakkındaki belgeseli için atletik bedene övgü tanımlamasında bulunmuştu. Hareketlerin ince ayrıntılarını yakalamak için alçak kamera açıları, ağır çekimler, hatta sualtı kameraları kullandı. Koşan atletleri takip etmek için rayların üzerine kamera kurarak kaydırmalı çekimlere öncülük etti. Filmin *1. Teil-Fest der Völker* adlı ilk bölüm eski Yunan'da antik oyunların şairane canlandırılmasıyla başlıyordu. Çıplak koşucuların arasında Riefenstahl da vardı. *2. Teil-Fest der Schönheit* adlı ikinci bölüm ise heyecan verici kamera açıları kullanılarak dalış yarışmasını çekmişti.

Das Dokument vom Reichsparteitag, 1935

Riefenstahl'ın Nazi Partisi'nin 1934'teki Nuremberg mitingine dayanan filmi, propaganda filmi yapımcılığında dönüm noktası oldu. Stadyumu devasa bir film seti olarak düzenlendi ve askerler kamera hareketlerine göre sıralandı. Benzersiz açılar elde etmeyi amaçlayan Riefenstahl ucak ve şaryolara yerleştirilmiş yaklaşık 30 kamera kullandı. Ardından 61 saatlik bu görüntüleri kurgulayıp iki saate indirdi. Hitler'in konuşmaları ona tapan dinleyicilerin görüntüleriyle kesilip coşkulu Wagner müziğiyle desteklendi. Festivallerde önemli ödüller kazanan film, birçok ülkede Nazileri desteklediği gerekçesiyle yasaklandı.

Olympia, 1938

1936 Olimpiyat Oyunları'nın amacı Üçüncü İmparatorluk'u kutlamaktı. İşte *Olympia* bu nedenle birçok kişi tarafından Nazi propagandası olarak görüldü. Ancak, film Afrikalı-Amerikalı atlet Jesse Owens'ın zaferlerini ve Hitler'in Owens'ın 14. altın madalyasını kazanması üzerine yaşadığı şoku da belgeledi.

Diğer Eserleri

Das blaue Licht, 1932, başrolde Leni Riefenstahl, Mathias Wieman

Der Sieg des Glaubens, 1933

Tiefland, 1954, başrolde Leni Riefenstahl, Bernhard Minetti

Impressionen unter Wasser, 2002

Jean Renoir

1894, Paris–1979, Los Angeles

■ Romanlarında ve filmlerinde sosyal mücadeleleri şiirsel bir üslupla irdeledi ■ Karakterleri ince ayrıntılar aracılığıyla yansıttı ■ Uzun çekimler yapıp net alan derinliği kullandı ■ Şiirsel gerçekçilik üstatlarından biri ■ Fransız-Amerikalı ■ Dram, Komedi ■ 37 film yönetti

1894 Fransa'da dünyaya geldi
1925 İlk filmi *La Fille de l'eau*'yu yönetti
1935-39 Fransa'da bir dizi klasik film yazıp yönetti
1941 Alman istilası esnasında Fransa'dan kaçarak ABD'ye yerleşti
1945 Hollywood filmi *The Southerner*'da William Faulkner'la birlikte çalıştı
1962 Anılarını anlattığı *Renoir, My Father*'ı yayınladı
1971 Son filmi *Le Petit Théâtre de Jean Renoir*'ı yönetti
1979 Los Angeles'ta öldü

Jean Renoir, film tarihinin en büyük sinemacıları arasında yer alır. Yazar, oyuncu ve yönetmen kimlikleriyle, zamanının sosyal mücadelelerini zarif ve şiirsel bir üslupla irdeledi. *Boudu Sauvé des Eaux* filminde Parisli bir kitapçı serserinin tekini evine getirir ve serseri, burjuvanın evini harap eder. Renoir, işçi sendikası kurduğu için cezalandırılan bir işçi hakkındaki *Le Crime de Monsieur Lange* (1936) filmiyle solcu Popüler Cephe partisini desteklemişti. I. Dünya Savaşı ile ilgili dram filmi *La grande Illusion* (1937), çatışmanın Avrupa'nın sosyal düzenini nasıl değiştirdiğini gösterir. Renoir zarif kamera hareketlerini ve uzun çekimleri, yakınlık hissi vermek ve karakterleri tanıtmak için kullandı. Daha sonraki yıllarında film yapımcılığını bırakarak romanlar, oyunlar ve babası empresyonist (izlenimci) ressam Pierre Auguste Renoir'nun yaşam öyküsünü yazdı.

La règle du jeu, 1939, başrolde Nora Gregor, Marcel Dalio

Bu romantik güldürü, Fransa'daki yönetici sınıfa yönelik muhalif bir tasvirdi. Filmin öyküsü, Yahudi bir aristokrat olan Robert ile karısı Christine'in kır evinde geçirdiği bir haftada gelişir. Aşk üçgenleri oluştukça, Renoir'ın kamerası evin içinde süzülerek iç içe geçen öyküleri gün ışığına çıkarır ve çoğu kez tek karede çözülen iki öyküyü yansıtır. Sonunda, aşk oyunculardan birini "oyunun kurallını çiğnemeye" iter.

La bête humaine, 1938, başrolde Jean Gabin, Simone Simon

Émile Zola'nın romanından uyarlanan film 1940'ların film noir'ının (kara filmlerinin) habercisiydi. Jacques (Gabin) iş arkadaşının karısı Séverine'e (Simon) âşık olur. Jacques'ı baştan çıkaran Séverine onu kocasını öldürmek için işbirliğine ikna etmeye çalışır. Renoir daha sonra Hollywood film noir'larında görülecek öykü unsurları kullandı. Séverine, cinsel çekiciliğiyle erkekleri parmağında oynatan, klasik bir femme fatale'di; Jacques ise cinsel ihtirasları yüzünden korkunç suçlar işleyen, masum bir adam. Film kötü şeyler olacağını sezdirip Jacques'ı kendini mahvetmeye iten yazgının güçlerini simgeleyen görüntülerini içeriyordu.

Diğer Eserleri

Boudu Sauvé des Eaux, 1932, başrolde Michel Simon

French Cancan, 1954, başrolde Jean Gabin

Le Testament du Docteur Cordelier, 1959, başrolde Jean-Louis Barrault

René Clair

1898, Paris-1981, Neuilly-sur-Seine

■ Şiirsel üsluba sahip, saygın senaryo yazarı ve yönetmen ■ Paris'te geçen klasik, romantik filmler yönetti ■ Müziği ve sesi yaratıcı şekilde kullandı ■ Nazi işgalinden kurtulmak için Amerika'ya kaçtı ■ Britanya ve Hollywood'da popüler filmler yönetti ■ Fransız ■ Dram, Komedi ■ 24 film yönetti

1898 Paris'te dünyaya geldi

1924 *Entr'acte* filminde Dadacı ressam Francis Picabia ile birlikte çalıştı

1930-34 Paris'te geçen yedi romantik film yönetti

1935 İlk İngilizce filmi *The Ghost Goes West*'i çekti

1942 Hollywood'a taşındı ve beş film yönetti

1947 Fransa'ya döndü

1965 Son filmi *Les Fêtes Galantes*'i yönetti

1981 Fransa'da öldü

René Clair Fransız sinemasının ilk büyük *auteur* sinemacısıydı. Kendi romantik ve şiirsel üslubuyla senaryo yazdı ve film yönetti. İlk kısa filmi *Entr'acte* imgelerinden oluşturulan sürrealist (gerçeküstücü) bir kolajdı. Bu sessiz film bir bale gösterisinde sergilenmek üzere yapılmıştı. Clair daha sonra çektiği ilk sesli filmlerine müzik ve şarkı ekledi. Çağdaşlaşma üzerine bir taşlama olan *À Nous la Liberté* (1931) filminde, karakterlerinin çevresini müzik sarar, buna şarkı söyleyen çiçeklerin yorumları da dahildir. Clair doğal sesi yeniden yaratmaktansa hem müziği hem de ses efektlerini görsellerinin parçası olarak kullandı. İlk filmlerini Paris'te kurgulayan Clair, bu şehri tatlı ve romantik bir ışık içinde betimledi. II. Dünya Savaşı'nda Fransa'nın Nazi Almanyası tarafından işgal edilmesinin ardından Hollywood'a kaçan Clair'in orada başarılı bir kariyeri oldu ve Fransa'ya bir kahraman olarak döndü. Günümüzde Académie Française'in verdiği saygın ödül onun adını taşıyor.

■ **Sous les toits de Paris**, 1930, başrolde Albert Prejean, Pola Illéry

Film, Paris'in kalabalık gecekondularında geçen romantik imgeler koleksiyonuydu. İki adam, güzel bir kadın olan Pola'nın dikkatini çekmek için birbiriyle yarışır. Albert sokak şarkıcısı, Fred ufak çaplı bir hırsızdır ama Fred'in yerine Albert tutuklanır ve Pola, Albert'in en iyi arkadaşına âşık olur. İlk ses teknolojilerini benimsemeyen Clair, filmin çoğu sahnesini sessiz çekerek müziği sonradan ekledi. Sessiz filmlerde hareketli kameralar kullanabiliyordu, çünkü onlar yeni teknoloji ürünü kameralar gibi ağır değildi. Clair bu sayede birkaç imgeseł kaydırmalı çekim yaptı.

I Married a Witch, 1942, başrolde Veronica Lake, Fredric March, Susan Hayward

Hikâyede, Massachusettsli bir bina sahibi, bir cadıyı kazıkta yakılarak idam edilmeye mahkûm eder. Ama cadı, toprak sahibinin torunu Wallace Wooley'den öcünü almak üzere, yaklaşık 250 yıl sonra şehvetli Veronica Lake'in bedeninde geri döner. Kader, intikamcı cadının planlarını altüst eder ve ikili çok geçmeden evlenir. Clair, hızlı tempolu öyküye usta işi özel efektlerle canlılık kattı.

Quatorze Juillet, 1933, başrolde Annabella, George Rigaud

Marcel'in bir çiçekçi, taksici Jean'ın sevgilisine âşık olur. İkili, Paris'teki Bastille Günü kutlamalarında rüya gibi bir akşam geçirir ama adamın geçmişindeki karanlık sırlar yakasına yapışır. Bir gençlik aşkına şiirsel bir ağıt olan filmin olay örgüsü serbest akışlıydı. Clair, sıradan Parisliler'in hayatlarında ve günlük mücadelelerinde mizah ve duygusallık buluyordu.

Diğer Eserleri

Entr'acte, 1924, başrolde Francis Picabia, Man Ray, Marcel Duchamp

Paris qui Dort, 1925, başrolde Henri Rollan, Charles Martinelli

Le Million, 1931, başrolde Annabella, René Lefèvre

The Ghost Goes West, 1935, başrolde Robert Donat, Jean Parker

René Clair

Marcel Carné

1906, Paris-1996, Clamart

■ Şiirsel gerçekçiliğin üstadı ■ Günlük hayatı yorumlamak için mecazlardan ve sembolizmden yararlandı ■ II. Dünya Savaşı'ndaki Alman istilasını eleştiren filmler yaptı ■ Senaryo yazarı Jacques Prévert'le çalıştı ■ Sonraları Yeni Fransız Dalgası tarafından eleştirildi ■ Fransız ■ Dram, Fantezi ■ 20 film yönetti

1906 Fransa'da dünyaya geldi

1929 Kısa belgesel *Nogent, Eldorado du Dimanche*'i yönetti

1930 *Sous les toits de Paris*'de Rene Clair'a yardım etti

1936-46 Yedi filmde Jacques Prévert ile çalıştı

1944 Müttefik bombardımanı sırasında *Les enfants du paradis*'yi yönetti

1946 Prevert'le yaptığı son filmi *Les portes de la nuit* başarısız oldu

1958 *Les Tricheurs*, François Truffaut tarafından eleştirildi

1996 Fransa'da öldü

Marcel Carné, Jean Renoir (s. 144) ve René Clair (s. 146) şiirsel gerçekçiliğin üstadları olarak kabul ediliyordu. Carné, *Hôtel du Nord* filminden itibaren günlük yaşam mücadelelerini sembolizm ve dramatik beceriyle romantikleştirdi. Şair ve senaryo yazarı Jacques Prévert'le birlikte çalıştığı 10 yılın ürünü bir dizi zarif klasik oldu ve başyapıtı *Les enfants du paradis*'de doruğa ulaştı. Carné, en iyi filmlerini Almanların Fransa'yı işgali sırasında çekti. Nazilerin kurduğu Vichy Hükümeti döneminde çalışırken sanatını kontrol etmeye yönelik girişimleri savmasını bildi. Filmlerinde ince mecazlar kullanarak kurtuluş mücadelesini destekleyen Carné savaştan sonra pek aranmaz oldu ve filmleri çekiciliklerini kaybetti. Yeni Dalga akımına mensup genç sinemacı kuşağı Carné'nin yapay, stüdyoya bağımlı üslubunu benimsemeyerek agresif gerçekçiliğe yöneldi.

Les enfants du paradis, 1945, başrolde Arletty, Jean-Louis Barrault, Pierre Brasseur

1830'lu yıllarda Paris'in tiyatro dünyasında geçen bu romantik epik, iç içe geçen birkaç öyküyle tiyatro ile gerçek hayat arasındaki etkileşimi gösteriyordu. Garance (Arletty), saf pandomimci Baptiste (Barrault) ile çapkın aktör Frederick (Brasseur) arasında aşk ikilemine düşer. Carné, filmi II. Dünya Savaşı sırasında çekmesine rağmen ayrıntılı setler kurup onları kostümlü figüranlarla doldurmayı başardı.

Les visiteurs du soir, 1942, başrolde Arletty, Marie Déa, Alain Cuny

Şeytanın iki elçisi, Gilles (Cuny) ve Dominique (Arletty), aile fertlerinin ruhlarını çalmak üzere Baron Hugues'ün şatosuna gelir. Baron'un kızı Anne (Déa) o kadar temiz kalplidir ki, Gilles'i şeytana (Jules Berry) düşman eder. Bu masal, Fransa'nın Hitler'e karşı mücadelesini simgeleyen bir mecazdı. Carné, şiirsel gerçekçiliğe özgü aşk ve kaybetme meseleleri etrafında dönerken, hayal hissi yaratmak için ağır çekimden yararlandı.

Diğer Eserleri

Jenny, 1936, başrolde Françoise Rosay, Albert Préjean

Hôtel du Nord, 1938, başrolde Annabella, Jean-Pierre Aumont

Le Quai des Brumes, 1938, başrolde Jean Gabin, Michel Simon

Le Jour se lève, 1939, başrolde Jean Gabin, Michel Simon

Bu baramsar, çağdaş trajedi Carné'nin özgün görsel üslubunu buluştu. Hikâye, âşık olduğu genç kadını, onu iğfal eden geçişi adamdan kurtarmak için cinayet işleyen, iyi kalpli, Parisli bir fabrika işçisinin (Gabin) çevresinde gelişir. İyi kalpli işçi, sabah saatlerinde, tutuklanmak için polisi bekler. Romantik ümitsizlikle dolu bu film, II. Dünya Savaşı arifesinde Fransa'daki kötümser karşaşanın dışavurumuydu.

Marcel Carné

Savaş Sonrası Sinema ve 1950'ler

"Görünen o ki, sizi tatmin edecek tek performans ölü taklidi yapmam olacak."

Alfred Hitchcock: North by Northwest, 1959,
ABD, başrolde Cary Grant
Alıntı: North by Northwest'te Roger Thornhill'i canlandıran Cary Grant

Savaş Sonrası

s. 165

Film Noir Üstatları

Savaş döneminin kötümserliğinde tavan yapan film noir (kara film) yönetmenleri, femme fatale kadınlarla işbilir dedektiflere kedi fare oyunu oynattı

Robert Aldrich
Henri-Georges Clouzot
Jules Dassin
Edward Dmytryk
Charles Laughton
Ida Lupino
Otto Preminger s. 182

1944 1946 1948 1950

Hollywood Yönetmenleri

Savaş sonrasının Hollywood'unda yapılan filmler, bol miktarda dans, çölde geçen silahlı çatışmalar, gerilim ve kapana kısılan ev kadınları gibi unsurlar içeriyordu

Richard Brooks s. 178
Roger Corman
Stanley Donen s. 165
John Ford s. 158
Sam Fuller
Alfred Hitchcock s. 186
Elia Kazan s. 176
Gene Kelly
Anthony Mann
Vincente Minnelli s. 166
Douglas Sirk
Max Ophüls
George Stevens
Fred Zinnemann s. 160

Nicholas Ray s. 162
Carol Reed
Robert Siodmak
Jacques Tourneur
Edgar G. Ulmer
Billy Wilder s. 168
Robert Wise
s. 170

s. 163

Sinema ve 1950'ler

Savaş Sonrası Avrupa Sineması

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa kendini yeniden inşa ederken, sinemacılar İtalyanların yeni gerçekçilik üslubundaki cesur hayatlardan soğuk suç öykülerine varana kadar öykü anlatımında çeşitli yollar buldu

s. 204

Luis Berlanga
Robert Bresson
Jean Cocteau
Vittorio De Sica s. 202
Federico Fellini s. 204
Louis Malle s. 196
Jean-Pierre Melville s. 198
Pier Paolo Pasolini s. 210
Michael Powell & Emeric Pressburger s. 194
Alain Resnais
Roberto Rossellini
Jacques Tati s. 200
Luchino Visconti s. 208

1952 1954 1956 1958 1960

Asya Sineması

Yeni gerçekçiliğin samimiyetinden ve westernler'den esinlenen Asyalı yönetmenlerin eserlerinde ortaya koyduğu duyarlılıktan, kendilerinden fersahlarca uzaktaki eleştirmen ve yönetmenler nasipleneмedi

Zheng Junli
Raj Kapoor
Mehboob Khan
Akira Kurosawa s. 216
Kenji Mizoguchi s. 214
Yasujiro Ozu
Satyajit Ray s. 212
Zu Shilin

Savaş Sonrası Sinema ve 1950'ler

Yeni Bir Başlangıç

Avrupalı yönetmen, görüntü yönetmeni ve senaryo yazarları, Nazi rejiminden kaçarak ABD'ye sığındı. Ekspresyonist (dışavurumcu) stillerini Hollywood'a taşıyan Avrupalı sinemacılar çoğunlukla dramatik gölgeler ve alan derinliğiyle kimlik bulan anlayışlarını da beraberinde götürdü. Film noir'ları (kara film) ucuz B-filmleriydi, kahramanlarına hemen sempati duyulmuyor, kötü adamları kolayca teşhis edilemiyordu. Kahramanlar cinsel arzuların ve saplantıların boyunduruğuna girdikçe meydan daha karanlık dürtülere kalıyordu. Film noir sinemacıları, tıpkı Alfred Hitchcock gibi, çoğunlukla Freud'un psikanalizinden etkilenmişti. *The Maltese Falcon* (1941), *Double Indemnity* ve *In a Lonely Place*'teki (1950) baştan çıkaran kadınlarla sert dedektifler ikon oldu ve yeni-film noir'lara ilham vererek Hollywood'un yarattığı karakterlere zenginlik kattılar.

Billy Wilder: Double Indemnity, başrolde Fred MacMurray, Barbara Stanwyck

John Wayne, aktör ve ikon

Douglas Sirk: Imitation of Life, 1959, başrolde Lana Turner

Ed Wood Jr.: Plan 9 from Outer Space, 1959, başrolde Maila "Vampira" Nurmi, Bela Lugosi

Türlerin Yeniden İcat Edilmesi

Düşük bütçeli film çeken yapımcılar arabayla gidilen açıkhava sinemalarının elde ettiği başarı sonucunda, Jacques Tourneur'ün *I Walked with a Zombie*'si (1943) gibi yaratıcı korku filmleri, Ed Wood Jr.'ın *Plan 9 from Outer Space*'i gibi korku/bilimkurgu kırması filmler yapmaya başladı. Televizyon tehdidi altındaki stüdyolar, daha büyük, daha şaşaalı dekorlar kullandı. Geniş ekran ve Technicolor formatları Henry Koster'ın *The Robe*'u (1953) gibi dini epiklerde yükselip Gene Kelly'nin coşkulu müzikalleriyle John Ford'un son eserleri sayesinde ayakta kaldı. Western'ler ve en büyük yıldızı John Wayne ise 1950'lerde karanlık bir havaya büründü. Hollywood'un "kadın filmleri" insanı alt üst ediyor, Douglas Sirk'ün gerçekdışı mutlu sonları ise David Lynch ve Tim Burton'ın 1980'lerde göstereceği gibi, pastel renkli banliyölerde bir şeylerin bozulduğuna ilk kez işaret ediyordu.

■ **Jean Cocteau: Beauty and the Beast**, 1946, başrolde Jean Marais, Josette Day

■ **Robert Bresson: Pickpocket**, 1959, başrolde Martin LaSalle, Marika Gren

Savaş Sonrası Avrupa

Savaş sonrası ortaya çıkan ruh durumu, Avrupa'daki film yapımcılığını canlandırdı. Jean-Pierre Melville, Louis Malle ve Henri-Georges Clouzot gibi Fransız sinemacılar ise gerilimi yüksek dozda filmler yapmaya başladı. Bu türün öncüleri olan Jean Cocteau'nun filmleri, illüzyonun gücüyle ilgili görkemli filmler yaratmak için Georges Méliès'in hilelerine başvurdu. Akılalmaz bir sinemasal tecrübe kazanan *Beauty and the Beast'i* (Güzel ve Çirkin), Disney'in filminden çok daha Freudyendi. Çirkin'in şatosu ve Jean Marais'nin şehvet dolu performansı, Güzel'in aklını öylesine çeler ki, filmin sonunda prensle yüzleşen kız hayalkırıklığına uğramış görünür. Bir gösterimde "Beast'imi bana geri ver!" diye bağıran Marlene Dietrich de onunla hemfikirdi. Gözalıcı performanslar karşısında şaşıran yönetmen Robert Bresson, *Pickpocket* filminde örneği görülen sade üslubu sağlamak için oyuncularını rol yapmayı bırakmaya ve anlattığı hikâyeleri basitçe taklit etmeye davet etmişti.

■ Yasujiro Ozu: Tokyo Story, 1953, başrolde Chishu Ryu, Setsuko Hara

■ Roberto Rossellini: Roma, città aperta, 1945, başrolde Anna Magnani

Yeni Gerçeklik

İtalya'da, Roberto Rossellini ve Vittorio De Sica da benzer şekilde yeni bir sinema türü yarattı. Yeni-Gerçekçi üslupları, sıradan İtalyanların öykülerini belgelemeye yönelik bir ihtiyaçtan doğmuştu. Rossellini'nin Roma'nın direnişçileri hakkındaki etkili filmi *Roma, città aperta*'dan sonra, Federico Fellini ve Luchino Visconti işi daha da ilerleterek insanı şaşırtacak derecede özgün üsluplu filmler yaptılar. Rossellini, ilham perisi Ingrid Bergman'la *Europa '51* (1952) ve *Viaggio in Italia* (1954) gibi, çekildikten yıllar sonra sadeliğin başyapıtları olarak kabul edilecek filmlere imza attı. Hindistan'da Satyajit Ray Yeni-Gerçekçiliği kendine mal ederken, Mehboob Khan ve Raj Kapoor Bollywood'u kurdu. Japonya'da yeniden doğan film sanayi sayesinde Batılı seyirciler Kenji Mizoguchi ve Akira Kurosawa filmleriyle tanıştı. Yasujiro Ozu ise ta 1920'lerden beri film yapıyordu, onun çağdaş Japon ailesi betimlemelerinin ölümsüz oldukları da ispatlandı.

John Ford

1895, Cape Elizabeth–1973, Palm Desert

■ Başka hiçbir yönetmenin başaramadığını yapıp altı Oscar kazandı ■ Sessiz, sesli, kısa filmlerle belgeseller yaptı ■ Göçmen geçmişi filmlerinin konusunu etkiledi ■ John Wayne'le 24 film yaptı ■ Orson Welles'i derinden etkiledi ■ Amerikalı ■ Western, Dram ■ 122 film yönetti

1895 Sean Aloysius O'Feeney ismiyle, göçmen bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi
1915 D. W. Griffith'in *The Birth of a Nation* filminde jenerikte yer almayan bir rolde oynadı
1917 Universal'daki ilk uzun metraj filmi *The Tornado*'yu Jack Ford ismiyle yönetti
1923 *Hoodman Blind* filminde mesleki ismi John Ford'u ilk kez kullandı
1934 ABD Deniz Kuvvetleri'nde binbaşı oldu; orduyla kurduğu önemli ilişki başladı
1935 *The Informer*'la ilk Oscar'ını aldı
1966 Son filmi *7 Women*'ı yönetti
1973 California'da öldü

Sinema dünyasının gerçek bir emektarı olan John Ford, günümüze çok azı ulaşan sayısız sessiz film çekti ve 1930 ve 1940'larda (*The Grapes of Wrath* ve Galler'de geçen kömür madenciliği destanı *How Green Was My Valley* ile) Oscar kazandı. Ne var ki en unutulmaz eserleri, 35 yıldan uzun bir süre *Stagecoach* ve *The Man Who Shot Liberty Valance* da dahil 24 filmde Ford'la birlikte çalışan John Wayne'in oynadığı western'lerdir. Ford'un eserleri, Amerikalıların özgün film türü olan western'lere getirdiği teknikler bakımından etkili olmuştur. Ford; en sevdiği çekim mekânı Utah'ın Monument Vadisi'nin çarpıcı çöl ortamıyla son derece örtüşen panoramik stille uzun planlarda ustaydı. İlk eserleri, Kızılderilileri basite indirgeyen, kırıcı bir tasvirden musdarip olsa da, mesajı göçmenlere her zaman sempatik geldi; bu belki de onun İrlandalı olmasından kaynaklanıyordu.

Diğer Eserleri

Stagecoach, 1939, başrolde Claire Trevor, John Wayne

How Green Was My Valley, 1941, başrolde Walter Pidgeon, Maureen O'Hara

The Quiet Man, 1952, başrolde John Wayne, Maureen O'Hara

The Man Who Shot Liberty Valance, 1962, başrolde John Wayne, James Stewart, Vera Miles

■ **The Grapes of Wrath**, 1940, başrolde Henry Fonda, Jane Darwell

John Steinbeck'in Büyük Buhran döneminde geçen kitabına dayanan bu film, Joad ailesinin tozlu Oklahoma'dan, umut vaat eden California topraklarına göçünü anlatır. Büyük bir doğallıkla çekildiği halde, film kitabın içerdiği sert toplumsal bilinç ve siyasi keskinlik unsurlarından yoksundur. Bunun yerine basit insanlara, hayatlarına gösterilen tarafsız bir saygı havası yaratır, ki bu da Ford'un insancıl ideolojisine uygundur.

My Darling Clementine, 1946, başrolde Henry Fonda, Victor Mature

Earp kardeşler California'ya hayvan sürüsü götürürken kanunsuz Tombstone kasabasında mola verince hayvanları çalınarak en küçük kardeşleri öldürülür. Şık Henry Fonda'nın canlandırdığı Wyatt Earp, kardeşinin öcünü almaya yemin eder ve Vahşi Batı'nın bu ücra köşesine düzen getirmek amacıyla şerif olur. Ford'un *The Searchers* eserinin aksine, OK Corral'daki meşhur silahlı çatışma etrafında dönen bu intikam öyküsü, vahşet dolu olaylardan çok Earp ile banka soyguncusu Doc Holliday'in eski göz ağrısı Bostonlu Clementine arasındaki ilişkiye odaklanır. Filmin temelinde yer alan uygarlık ile ilkellik arasındaki karşılaştırma, kadının şerif ile soyguncu arasında yaptığı seçimle tekrar gözler önüne serilir.

The Searchers, 1956, başrolde John Wayne, Natalie Wood

John Wayne, Ford'un ahlaki açıdan en karmaşık filminde, evine döndüğünde kardeşinin sevdiği kadınla evlendiğini öğrenen, acılı iç savaş gazisi Ethan'ı canlandırır. Bir kızılderili saldırısında bütün ailesi ölünce, Ethan kaçırılan yeğenini (Wood) bulmak üzere destansı bir arayışa koyulan Ethan yeğeni kızılderililere benzemişse onu öldürmeye yemin eder. En sonunda yeğeniyle karşılaşınca, kocası kızılderili şef Scar'ın kafa derisini yüzer ama yeğenini öldürmeyi kendine yedirmez. Irkçı nefretinin boyutlarının farkına varan Ethan en sonunda, yine tek başına, çölde kaybolur. Ford'un İntikamın cazibesini irdelediği bu filmi başyapıt olarak kabul edildi, kızılderililere karşı ırkçılığı gerçekten ele aldığı ilk filmiydi.

Fred Zinnemann

1907, Viyana–1997, Londra

■ Dört Oscar kazandı, Oscar'a aday gösterilen 19 performans yönetti ■ Belgesel filmci Robert J. Flaherty'den etkilendi ■ Stüdyo dışı çekimler ve amatör oyuncular kullanarak gerçekçilik peşinde koştu ■ Stüdyo filmlerine yeni-gerçekçilik kattı ■ Avusturyalı-Amerikalı ■ Çeşitli türler ■ 22 film yönetti

1907 Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi
1929 Almanya'da Billy Wilder ve Robert Siodmak'la çalıştı
1935 İlk uzun metraj filmini yönetti
1945 *The Clock* filminde yerini Vincente Minnelli'ye bıraktı
1948 Savaş sonrası Almanya'sında stüdyo dışında *The Search*'ü çekti
1951 Kısa filmi *Benjy* ile ilk Oscar'ını kazandı
1955 Geniş ekran Todd-AO formatına *Oklahoma!* filmiyle öncülük etti
1982 Yönetmen olarak son filmi, *Five Days One Summer*'ı çekti
1997 Londra'da öldü

King Vidor (s. 52), Sergei Eisenstein (s. 64) ve Erich von Stroheim'ın (s. 78) filmlerini izlemiş olan Fred Zinnemann Paris'teki Teknik Sinema Okulu'na kaydolmak üzere Viyana'dan ayrıldı. Kameraman olarak eğitim alan Zinnemann, belgesel film yapımcısı Robert J. Flaherty ile tanıştığı ve onun çağrısıyla yönetmenliğe başladığı Hollywood'a taşındı. Zinnemann bir sendika kurmaya davranınca bedelini hayatıyla ödeyen bir balıkçının dokunaklı öyküsünü anlattığı *Redes* filmini 1935'te Meksika'da çekti. Sadece amatör oyuncularla çekilen bu film, Luchino Visconti'nin (s. 208) yeni-gerçekçi filmi *La terra trema: Episodio del mare*'dan 13 yıl önce gelir ama sosyal gerçekçiliğe aynı ölçüde bağlıdır. Film MGM'in dikkatini çekti. Zinnemann, Jacques Tourneur ve Jules Dassin gibi geleceğin büyük yönetmenleriyle aynı yerde kısa filmler yapmaya başladı ve yeni-gerçekçi üslubunu neredeyse bütün türlere uygulayarak en ünlü filmlerini çekmeyi sürdürdü.

From Here to Eternity, 1953, başrolde Burt Lancaster, Montgomery Clift, Deborah Kerr

Pearl Harbor saldırısının arifesinde geçen film, dürüst bir yabancı iyi arkadaşı (Oscar kazanan Frank Sinatra), her ikisinin çavuşu ve erkeklerle düşüp kalkan bir asker karısının (her zamanki "tipinin" aksini canlandıran Kerr) kesişen hayatlarını anlatıyordu. Akıllara kazınan plajdaki sevişme sahnesi ve sokaktaki uzun bıçaklı dövüş çekimi, Zinnemann'ın ustaca kurgusunu ve temposunu gözler önüne serdi.

Diğer Eserleri

The Search, 1948, başrolde Montgomery Clift, Aline MacMahon

The Nun's Story, 1959, başrolde Audrey Hepburn, Peter Finch

A Man for All Seasons, 1966, başrolde Paul Scofield, Wendy Hiller, Robert Shaw, Orson Welles

Oklahoma!, 1955, başrolde Shirley Jones, Rod Steiger

The Sound of Music üzerinde de çalışan Rodgers ve Hammerstein'ın, çiftlik kızlarına kur yapan kovboylar hakkındaki müzikali-

ne dayanan *Oklahoma!*, Zinnemann'ın tek müzikal filmi. Yüksek çözünürlüklü 70 mm Todd-AO geniş ekran kamera kullanılarak çekilen ilk film olduğu halde, Zinnemann filmi 35 mm sinemaskop formatında da çekerek bütün salonlarda gösterilebilmesini sağladı. Süre sorunu yüzünden dönemin çoğu müzikal filminin aksine *Oklahoma!*'nın orijinali kısaltılmadı, hatta o kadar uzun oldu ki gösterim sırasında ara veriliyordu.

High Noon, 1952, başrolde Gary Cooper, Grace Kelly

Gary Cooper'ın canlandırdığı sıne şerifi Will Kane, tam istifa edip bahçına çıkmak üzereyken bir suçlunun aralarındaki hesabı kapatmak için kasabaya geldiğini öğrenir. Bütün kasaba onu tek başına bıraktığı halde, o savaşmayı seçer. Film, öğle vaktinde saat 12'ye doğru yaklaşırken gerilim dolu, neredeyse gerçek zamanlı bir geri sayıma dönüşür. Cooper'ın barış yanlısı karısı, en sonunda dinine bağlılığının hayatı arasında bir tercih yapmak zorunda kalarak gerilimi daha da tırmandırır. Zinnemann'ın en sevdiği konu, ister kamusal, ister kişisel planla ilgili olsun, viccan ikilemiydi. Filmin aldığı dört Oscar'dan biri Cooper'a, diğeriyse filmin gerçek zamanlı temposunu ustalıkla hızlandıran ve yavaşlatan, en iyi örneği ise filmin dönüm noktasında sunulan, bölümlü kurgusuna verildi.

Fred Zinnemann

Nicholas Ray

1911, Galesville–1979, New York

■ Mimarlık öğrenimi filmlerine güçlü bir mekân hissi aşıladı ■ Dışlanmışlar ile yalnızlar hakkındaki öyküleri tercih etti ■ Jean-Luc Godard, François Truffaut ve Jacques Rivette gibi Fransız yönetmenler ona büyük saygı gösterdi ■ Amerikalı ■ Film Noir (kara film), Dram, Western ■ 20 film yönetti

■ **1911** Raymond Kienzle ismiyle Wisconsin'de dünyaya geldi
1929 Frank Lloyd Wright Sanat Okulu'nda mimari alanında çalıştı
1945 Elia Kazan'a *A Tree Grows in Brooklyn* filminde yardım etti
1946 Sahne için yaptığı tek müzikal, Duke Ellington'ın *Beggar's Holiday*'i oldu
1961 İlk büyük bütçeli epik filmi, *King of Kings*'i yönetti
1963 Son stüdyo filmi *55 Days at Peking*'in setinde kalp krizi geçirdi
1973 Deneysel ve bitmeyen filmi *You Can't Go Home Again* Cannes'da gösterildi
1979 New York'ta öldü

Jean-Luc Godard (s. 232) film dergisi *Cahiers du Cinéma*'da "Sinema Nicholas Ray'dir" yazmıştı. Yeni Fransız Dalgası yönetmenleri, onun ekspresyonist (dışavurumcu) ve gerçekçilikten uzak renk ve görüntü kullanımını Ray'in türleri harmanlamasını eleştiren Amerikalı seyircilerden çok daha iyi takdir etti. Filmlerinde çoğunlukla *Rebel Without a Cause*'daki James Dean veya *Johnny Guitar*'daki Joan Crawford gibi yalnızlığı seven başkahramanlar vardır. Ray mimarlık eğitiminin kariyerinde mekânın öneminin daha çok farkına varmasını sağladığını söylerdi. Normal resim genişliğinin iki katına çıkmasına imkân veren sinemaskop formatını insanı hayrete düşürecek kadar iyi kullanması, yatay kompozisyon konusundaki güçlü algısını örnekledi. Stüdyosu Ray'e sık sık belirli film türlerini yönetmesi için baskı yapsa da o, kişisel projelerindeki akıcılık ve insanı altüst eden görsel gücü sayesinde ünlendi.

Diğer Eserleri

They Live by Night, 1948, başrolde Farley Granger, Cathy O'Donnell

The Lusty Men, 1952, başrolde Susan Hayward, Robert Mitchum, Arthur Kennedy, Arthur Hunnicutt

Run for Cover, 1955, başrolde James Cagney, Viveca Lindfors

King of Kings, 1961, başrolde Jeffrey Hunter, Siobhan McKenna

■ **Johnny Guitar**, 1954, başrolde Joan Crawford, Mercedes McCambridge

Joan Crawford, işlemediği bir cinayet yüzünden öfkeli bir çeteyi ona karşı kışkırtan, kıskanç bir kadın tarafından kasabadan atılmayı reddeden bar sahibini canlandırır. Filme ismini veren karakter Crawford'a yardım etse de, Ray iki kadın arasındaki savaşa odaklanır. Çağdaş eleştirmenler ve Martin Scorsese gibi sinemacılar bu öncü feminist western'i göz alıcı imgeleri ve yaratıcı tasvirleri nedeniyle övdüler.

Rebel Without a Cause, 1955, başrolde James Dean, Natalie Wood

Yönetmen *Rebel Without a Cause*'da Los Angeles'a yeni gelen, sorunlu bir delikanlıyı canlandırır. Sarhoşluktan ötürü tutuklanınca, polis karakolundaki diğer iki tutuklu olan Natalie Wood ve Sal Mineo ile tanışır. Filmin ünlü karakol havuk oyununda ölen Plato'yla özdeşleyişiyle ettikleri kavgaların ardından, üç genç terk edilmiş bir köşkte saklanıp kısa bir süre evcilik oynadıktan sonra, olayın filmin trajik sonunu hazırlayacak şekilde gelişir. Filmin başındaki çekimden itibaren cinemaskopun geniş ekranından faydalanan Ray, oyuncuya büyük bir zarafetle hareketi

In a Lonely Place, 1950, başrolde Humphrey Bogart, Gloria Grahame

Bogart, cinayetle suçlanan, bıkkın bir senaryo yazarıdır. Ray'in eski eşi Gloria Grahame'ın canlandırdığı komşusu, olay anında başka yerde bulunduğuna dair ifade verince adam ona âşık olur. Kadın adamın masumluğundan şüphe duyunca, ortalık alevlenir. Tipik bir film noir örneği olan karakterler sorunlu iç dünyalarından kurtulamaz.

Nicholas Ray

Singin' in the Rain

■ yönetmen Stanley Donen, Gene Kelly, ABD, 1952, Müzikal

Singin' in the Rain, film endüstrisinin sessizden sesliye geçişinin öyküsünü anlatır. 1927'de Hollywood'da geçen filmde, Gene Kelly yetenekli bir gösterici sanatçısıyken başarılı bir sessiz film aktörüne dönüşen, başrolü ahmak Lina Lamont'la (Jean Hagen) paylaşan Don Lockwood'u canlandırır. Bir gece, bir gösteri kızı olan Kathy Selden'la (Reynolds) tanışır ve birbirlerine âşık olurlar. İlk sesli film olan *The Jazz Singer*'ın (1927) başarısı, stüdyoyu en son yapılan Don–Lina filmini sesliye dönüştürmeye iter. Yaşanan bir dizi gülünç sıkıntının ardından, bir deneme gösteriminde Lina'nın cırtlak sesinin seyircileri rahatsız ettiği ortaya çıkar. Her ne kadar Hollywood'da tanınmasa da Don ve arkadaşı Cosmo Brown (O'Connor), Kathy'nin filmde Lina'yı seslendirmesini önererek sesin zaferini ispatlayıp Kathy'yi yıldızlığa taşıyacak senaryonun yeni bir müzikal versiyonunu yazmaya koyulurlar.

■ **Singin' in the Rain**, 1952, başrolde Gene Kelly, Donald O'Connor, Debbie Reynolds

Ses Hollywood'a ulaşınca senaryo yazarları bu devrim niteliğindeki yeniliği bestecilerin yapıtlarının kataloğu sayılabilecek müzikal filmleri etrafına kurdu. Bu karar, film ekibindeki çoğu kişinin sanayideki bu değişimi bizzat yaşadığı gerçeğiyle de güçlendi.

Gene Kelly'nin üretken Hollywood kariyeri, film tarihindeki en ünlü ve en hayat dolu sahnelerden biri olan, *Singin' in the Rain* şarkısını söylediği performansıyla zirveye ulaştı. Kurgu ve kamera kullanımı Kelly'nin üslubunun Fred Astaire'in öğrenilmiş üslubundan çok, saf atletizme dayandığını vurguluyordu. Kelly'nin arkadaşını canlandıran O'Connor ise sirk gösterisi geçmişine dayanan atletik maharetlerinin altını çizmek için kesme ve kurgunun kullanıldığı, Make 'Em Laugh şarkısıyla ettiği dansla parladı. Filmde Debbie Reynolds'ın şarkı söylediği bölümlere ise gerçekten dublaj yapıldı.

Singin' in the Rain

Vincente Minnelli

1903, Chicago–1986, Los Angeles

■ Set tasarımını ve koreografiyi estetik biçimde kullandı ■ Setlerinde çağdaş sanattan, akıcı kamera kullanımında ise Max Ophüls'ten esinlendi ■ Gene Kelly, Fred Astaire, Judy Garland'la çalıştı ■ Yeni Fransız Dalgası tarafından beğenildi ■ Amerikalı ■ Müzikal, Dram, Romantik Komedi ■ 33 film yönetti

1903 Illinoisli revü göstericisi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi
1931 Broadway'de set ve kostüm tasarımcısı oldu
1943 İlk uzun metraj filmi olan *Cabin in the Sky*'ı yönetti
1945 *Meet Me in St. Louis* filminde birlikte çalıştığı Judy Garland'la evlendi
1946 Kızı Liza dünyaya geldi
1951 Judy Garland'dan boşandı
1958 *Gigi*'yle Oscar ve Altın Küre kazandı
1976 Son filmi *A Matter of Time*'da Liza'nın ilk yönetmeni oldu
1986 California'da Alzheimer hastalığından öldü

Vincente Minnelli kariyerine üç yaşından sekiz yaşına kadar oynadığı ailesinin gezici revü topluluğunda başladı. Tiyatronun cazibesi onu önce Chicago'ya, sonra da New York'a sürükledi. Çok geçmeden Broadway'de dekor ve kostüm tasarımcısı olarak iş buldu. Burada edindiği tecrübe filmlerini derinden etkiledi. 1933'te çalışmaya başladığı Radio City Müzikholü'nde yapımcı ve sanat yönetmeni sıfatıyla her ay yeni bir gösteri yaptı. Eğlenceye yönelik bu yeteneği, türle bağdaştırılan, renkli, gerçeklerden kaçmanın somut örneği olan Hollywood müzikallerinde belirgindir. Max Ophüls'ün akıcı kaydırmalı çekimlerinden etkilenen Minnelli, ilham kaynağını çoğunlukla çağdaş, gerçeküstücü sanatta bulduğu gösterişli ve hayali bir le gösterisini (başrolde Fred Astaire'in oynadığı, 1945 tarihli *Yolanda and the Thief* filmindeki gibi) çekerken, kamerasının bütün yönlere dönmesini sağlayan, kaydırmalı küçük bir vinç kullandı.

■ **The Bad and the Beautiful, 1952, başrolde Lana Turner, Kirk Douglas**

Minnelli'nin konusunu flashback'lerle anlatan, en sert ve kişisel filmi, Hollywood'daki ikiyüzlülüğü ve acımasız hırsı irdeledi. Douglas'ın karakteri kurnaz yapımcılara dayanıyor, filmini gerçekleştirmek için gereken her şeyi yapmaya razı olan, bunu yaparken yıldız oyuncusunu, yönetmenini ve senaristini küstüren bir yapımcıyı perdeye yansıtıyordu.

■ **Designing Woman**, 1957, başrolde Gregory Peck, Lauren Bacall, Dolores Gray

Designing Woman, aralarında bir geçmişleri olduğu ancak evlendikten sonra tartışmalara neden olan uyumsuz bir çift (Peck ve Bacall) hakkında. Çiftin öyküsü, Peck'in bir moda organizatörünün çevirdiği dalavereye karışması ve Bacall'ın seçkin bir moda tasarımcısı olmasıyla daha da karmaşıklaşır. Senarist George Wells'in Oscar aldığı yapım için Yeni Fransız Dalgası eleştirmeni ve yönetmeni Eric Rohmer, Minnelli'nin bu çılgın romantik komedideki büyük emeğinden övgüyle söz eder.

Diğer Eserleri

The Pirate, 1948, başrolde Gene Kelly, Judy Garland

An American in Paris, 1951, başrolde Gene Kelly

Gigi, 1958, başrolde Leslie Caron

Some Came Running, 1959, başrolde Frank Sinatra

■ **The Band Wagon**, 1953, başrolde Fred Astaire, Cyd Charisse

Minnelli'nin bu müzikali, *Faust*'un Broadway versiyonunda sonradan görme genç bir balerinle başrol paylaşan, yaşlanmış bir yıldızın etrafında döner. Bu klasik film gerçeküstü *Triplets* gösterisi ve Mickey Spillane'in sert dedektif öykülerine dayanan *Girl Hunt Ballet*'yi de içeriyor. Filmin ünlü şarkısı *"That's Entertainment!"* Minnelli'nin gösteri tutkusunu temsil eder.

Billy Wilder

1906, Sucha–2002, Los Angeles

■ Altı Oscar kazandı ■ Karşı cins kılığına girme, alkolizm ve fahişelik gibi tabu konuları film dünyasına soktu ■ Dış ses anlatımı ve sert kontrastlı ışık gibi film noir (kara film) tekniklerine öncülük etti ■ Avusturyalı-Amerikalı ■ Komedi, Dram, Film Noir ■ 26 film yönetti

1906 Samuel Wilder ismiyle, Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi
1929 Almanya'da senaryo yazarı olarak çalışmaya başladı
1934 Hollywood'a taşındı
1939 Ernst Lubitsch'in *Ninotchka* filminin senaryosuyla Oscar'a ilk kez aday oldu
1942 Amerikan filmi *The Major and the Minor*'ı yönetti
1945 *The Lost Weekend*'le iki Oscar kazandı
1961 *One Two Three* vizyona girdi
1981 Son filmi, *Buddy Buddy*'yi yönetti
1993 *Schindler's List*'in senaryosu üzerinde Steven Spielberg'le birlikte çalıştı
2002 Los Angeles'ta öldü

Wilder, her ne kadar Marilyn Monroe (*The Seven Year Itch* ve *Some Like It Hot* gibi) ile Audrey Hepburn'ün (*Sabrina* ve *Love in The Afternoon* gibi) başrol oynadığı, nükteli ve taşkın romantik komedilerle tanınsa da, ustalığı o türün çok ötesine geçer. *The Lost Weekend*'deki (1945) işkence gören bağımlı tasvirinin, *Stalag 17*'deki (1953) II. Dünya Savaşı'nda esir kampında geçen gerilim dolu dedektiflik öyküsünün ve *Ace In The Hole*'daki (1951) medya sömürüsü üzerine kısa ve özlü taşlamanın yanında Wilder film noir'ın (kara film) birçok kilit unsurunu *Double Indemnity*'de yarattı. Barbara Stanwyck'in baştan çıkarıcı bir kadını canlandırdığı bu film onun cinayet tezgâhına düşen bir sigortacı hakkındaydı. Film noir ile bağdaştırılan ve yeni film noir'larda hâlâ kullanılan bazı teknikleri sinemaya kazandırdı. Bunlar arasında alaycı bir tonla dış ses anlatımı ile ışık ve gölge sanatının kullanıldığı (ruh halini yüksek kontrastlı görüntülerle anlatma) aydınlatma teknikleri sayılabilir.

■ **The Apartment**, 1960, başrolde Jack Lemmon, Shirley MacLaine

Yalnız bir ofis elemanı (Lemmon), bir grup yönetici tarafından, kaçamaklarında evini kullanmaları için izin vermeye zorlanır. Aşırı doz yüzünden asansör operatörü Shirley MacLaine'i yatağında baygın halde bulan adam kızla ilgilenerek patronunun sırrına ortak olur. Öyküsü uyuşturucu ve zina içerdiği halde, Wilder'ın buruk komedisi büyük başarı yakalayarak beş Oscar kazandı.

Sunset Boulevard, 1950, başrolde Gloria Swanson, William Holden

Sessiz film yıldızı Swanson, filmlere geri dönmesini sağlayacak senaryoyu yazması için tuttuğu genç senarist öldüren, kandırılmış divayı canlandırır. Tutuklandığında haber kameralarıyla film kameralarını karıştırarak "Pekala, Bay DeMille, yakın planım için hazırım" der. Holden'ın karakterinin ölümünden sonra anlattığı filmin senaryosuna Wilder da katkıda bulundu. Bu film noir, film sanayine yönelik bir suçlama ve yanılsamaları yıkma girişimiydi.

Diğer Eserleri

Double Indemnity, 1944, başrolde Fred MacMurray, Barbara Stanwyck, Edward G. Robinson

The Seven Year Itch, 1955, başrolde Marilyn Monroe, Tom Ewell

Irma La Douce, 1963, başrolde Jack Lemmon, Shirley MacLaine

Some Like It Hot, 1959, başrolde Tony Curtis, Marilyn Monroe

İki doğuştan müzisyen, kadın kılığına girip hepsi kadın olan bir grupta katılarak peşlerindeki gangsterlerden kaçmaya çalışır. Curtis, grubun şarkıcısı Monroe'ya tutulunca işler içinden sarar. Wilder, güldürmek için cinsiyet karmaşasını kullandı. Günümüzde övülen film, cinsel tabuları yıkması nedeniyle kınanmıştı.

Robert Wise

1914, Winchester–2005, Los Angeles

■ *Citizen Kane*'de Orson Welles'in kurgucusu olarak çalıştı ■ Tür filmlerinde mesaj vermek için B-filmi yapımcısı ve senarist Val Lewton'dan etkilendi ■ Bir *auteur* sinemacıdan daha çok, mükemmel bir zanaatkâr olarak anıldı ■ Birçok türde uzmanlaştı ■ Amerikalı ■ Müzikal, Bilimkurgu, Film Noir (kara film) ■ 39 film yönetti

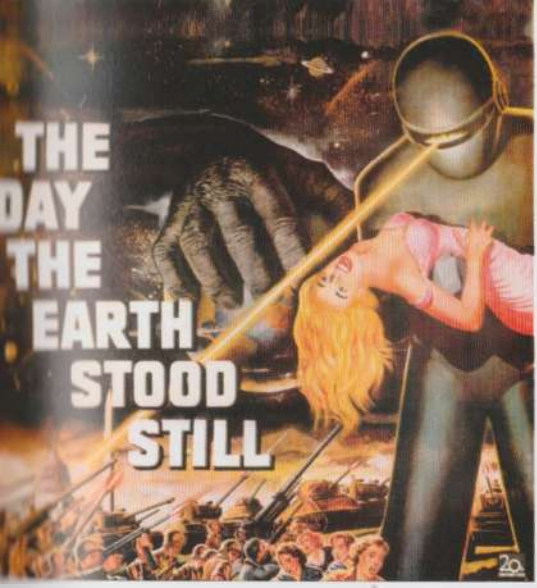
1914 Indiana'da dünyaya geldi
1933 California'ya taşındı, RKO Studios'ta ses efekti ve müzik kurgucusu olarak iş buldu
1935 John Ford'un *The Informer* filminin ses kurgusunu yaptı
1942 Orson Welles Brezilya'dayken, RKO Studios için Welles'in *The Magnificent Ambersons*'ının bazı kısımlarını kurguladı ve yeniden çekti
1944 İlk filmi *The Curse of the Cat People*'ı Val Lewton'la birlikte yönetti
1961 *West Side Story* ile ilk Oscar'ını kazandı
1965 William Wyler'dan devraldığı *The Sound of Music*'le ikinci Oscar'ını kazandı
2000 Son filmi *A Storm in Summer* televizyon için çekildi
2005 Los Angeles'ta öldü

Top Hat (1935) filminde ses efekti kurgucusu olarak işe başlayan Robert Wise, kariyerinde John Ford (s. 158), Orson Welles (s. 126) ve William Dieterle (*The Devil and Daniel Webster*) gibi büyük yönetmenlerin film editörü olarak çalışacak kadar iyiydi. Bu ustalardan birçok değerli ders almasına rağmen, Wise'ın en büyük ilham kaynağı, ilk tür filmlerinin yapımcısı olan, RKO Studios'un korku filmleri departmanını yöneten Val Lewton'dı. Düşük bütçeli, güçlü dramatik ve psikolojik temellere dayalı, muhtesem bir kara üsluba sahip korku filmleri ustası olan Lewton, *The Curse of the Cat People* (Jacques Tourneur'ün cinsel baskı konulu, aydınlatıcı korku öyküsü *Cat People*'ın 1944 tarihli devam filmi) ve Boris Karloff'un başrol oynadığı *The Body Snatcher* (1945) gibi dram ve üslup bakımından en güçlü olduğu bu ilk eserlerinde Wise'a rehberlik etti. Çoğu kişi tarafından usta kurguculuğu ve her türde eser vermesiyle tanınan Wise'ın ilk filmleri güçlü bir yaratıcılığın izlerini taşırken, *West Side Story* (1961) ve *The Sound of Music* (1961) gibi daha sonraki gişe filmleri tanınabilir, bütüncül bir üsluptan yoksundu.

■ **The Sound of Music**, 1965, başrolde Julie Andrews, Christopher Plummer

Von Trapp ailesi ve dadılarının öyküsü Rodgers ve Hammerstein'ın şarkılarında çınlasa da, Nazi rejiminin getirdiği sürekli tehlike bir kontrpuan oluşturur. Avusturya'da stüdyo dışında çekilen film, Wise'ın en uzun soluklu başarısı oldu ve ona daha fazla yaratıcı özgürlük sağladı.

The Day the Earth Stood Still, 1951, başrolde Michael Rennie, Patricia Neal

Bir uzaylı, nükleer silahların yayılmasının tehlikeleri konusunda insanlığı uyarmak üzere dünyaya gelir. Barışçıl mesajını iletmeden önce vurulup yaralanınca, devlet hastanesinden kaçmak zorunda kalır. Bir pansiyondaki birkaç makul insan onun durumunu anlayarak uyarı yapmasına yardım eder. Wise, silahlanma yarışı ve onun olası yıkıcı etkileri hakkında, ders veren bir öykü oluşturmak için bilimkurgu türünü maharetle kullandı. Filmin fütürist müziğini Bernard Herrman yaptı.

The Set-Up, 1949, başrolde Robert Ryan, Audrey Totter

Wise klasik film noir *Born to Kill*'i yönettikten sonra, Joseph Moncure'un uzun, şiirsel dizyazısından yola çıkarak, bir maçı satmak istemeyen, gözden düşmüş boksör hakkındaki bu gerilim filmini yönetti. Neredeyse gerçek zamanlı ilerleyen film, Avrupa ayarındaki gerçekçiliği ve dövüş sahnelerinin itinalı kurgusuyla övgü topladı. Filmin etkisi, Quentin Tarantino'nun *Pulp Fiction* (1994), Martin Scorsese'nin *Raging Bull* (1980) ve Stanley Kubrick'in *The Killing* (1956) filmlerinin olay örgülerinde ve set düzenlerinde gözlenebilir.

Robert Wise

Diğer Eserleri

Born to Kill, 1947, başrolde Claire Trevor, Lawrence Tierney, Walter Slezak

Blood on the Moon, 1948, başrolde Robert Mitchum, Barbara Bel Geddes

I Want to Live!, 1958, başrolde Susan Hayward, Simon Oakland, Virginia Vincent

Star Trek: The Motion Picture, 1979, başrolde William Shatner, Leonard Nimoy

Televizyon, 3-D ve Arabalı Sinemalar

20. yüzyılın ilk yıllarında başlayan filmin havadan iletilmesine yönelik deneyler 1936 yılında, Londra'daki Alexandra Sarayı'ndaki ilk başarılı uygulamayla sonuçlandı. 1945 yılına kadar televizyon, dokuz istasyon ve evlerde yer alan 7.000 civarındaki cihazla ABD'de tutunmasını bilmişti. 1952'te televizyon cihazlarının sayısı büyük bir patlamayla, sadece Büyük Britanya'da 20 milyona ulaştı, sinema izleyicilerinin sayısında ise hatırı sayılır bir azalma gözleniyordu. Televizyon cihazının ve programlarının başarısı, Hollywood'un Smell-O-Vision ve 3D gibi ilgi çekmeye yönelik hilelerinin yanında, daha geniş perde (CinemaScope), daha iyi ses ve öykünün daha geniş perdede anlatılması gibi uzun ömürlü tekniklerle karşılık vermesine yol açtı. Ne var ki film sanayi haftalık seyirci sayısının toplam nüfusun yüzde 65'ine denk geldiği 1930'daki kadar güçlü olmayacaktı bir daha.

Uzun süre sinemanın Kutsal Kasesi olarak görülen 3D film alanındaki araştırmalar, film kendisi kadar eskidir. Beyin iki gözün ayrı ayrı, ama aynı anda gördüğü iki görüntü için kendisi bir derinlik yaratır. Yansıtılan görüntü üç boyutlu film kullanır.Geçici bir heves olarak görülse de, Steven Spielberg ve James Cameron'ın son denemeleri 3D için gelecek vaat etmektedir.

İzleme şekli arabalı sinemalarla köklü bir değişime uğradı. 1933'te Amerika'da keşfedilen arabalı sinemalar, II. Dünya Savaşı sonrasında yaygınlaştı. En çok rağbet gördükleri dönemde ABD'deki sayıları 4.000 civarındaydı. Arabalı sinemalar hem çocuklu aileler hem de mahremiyet peşindeki gençler tarafından çok tutuldu. Teknoloji ilk başta çok basitti -ağaçlara asılan bir çarşaf ve arkadan ses veren bir radyo-, ama sonraları arabalı sinemalar, düşük güçte bir radyo vericisiyle her arabaya iletilen stereo sesle donatıldı. Hava durumundan etkilenmesi ve televizyon sayısının artışı bu sinemaların sayısında ciddi bir düşüşe yol açtı.

Savaş Sonrası Sinema ve 1950'ler

Televizyon, 3-D ve Arabalı Sinemalar

Dram

■ Terim, *melodram* sözcüğüne dayanmaktadır ■ Bir türden ziyade insanlığa ve mücadelelerine odaklanmadır ■ Abartılı duygular ve karakter gelişimi temel temalardır ■ 20. yüzyılın sonlarında biyografik dramlar rağbet görmeye başladı ■ *solda:* **Camille**, yönetmen George Cukor, 1936, başrolde Greta Garbo, Robert Taylor

■ **1912** İlk uzun metraj dram olan *Queen Elizabeth* New York'ta gösterildi
1919 Lillian Gish, D. W. Griffith'in *Broken Blossoms* filminde Çinli bir adama trajik şekilde vuruldu
1939 Bette Davis klasik acıklı film *Dark Victory*'de gözden düşen bir sosyetiği canlandırdı
1959 John Cassavetes *Shadows*'da doğaçlamadan faydalandı
1979 Sally Field, *Norma Rae*'deki rolüyle kazandığı Oscar Ödülünü gözyaşları içinde aldı
1985 Whoopi Goldberg, *Color Purple*'da rol aldı
1996 Tom Cruise *Jerry Maguire*'da özür diledi

Dram terimi, günümüzde edebiyat dünyasındaki *kurmaca* etiketinin kapsadığı kadar geniş bir film yelpazesini kapsıyor olsa da, mevcut kullanımı duyguların abartıldığı ve karakter gelişiminin çok önemli olduğu *melodram*'dan türemiştir. Bu geniş tanım korku ve aksiyon gibi türleri kapsamasa da edebi uyarlamaları, dönem filmlerini ya da müzikalleri içerebilir. Ancak ne var ki, ayrılıklar veya terk edilişlerin yer aldığı acıklı ticari filmler de bu kategoridedir. Çağdaş dünya sineması hayattaki mücadeleleri ve mutlulukları irdeleyen birçok dram filmine ağırlık verir. Genellikle "kadın türü" olarak görülen dramlar gerçekten de çoğunlukla evlerde geçer ama, bir o kadar da mahkeme salonları, soyunma odaları veya askeri barakalarda görüntülenir. Karmaşık ya da romantik olay örgüsüne sahip olan bu tür geleneksel olarak mutlu sonlarla bitse de, acı-tatlı veya belirsiz sonlar günümüzde eşit derecede yaygındır.

Diğer Eserler

Hiroshima Mon Amour, yönetmen Alain Resnais, 1959, başrolde Emmanuelle Riva, Eiji Okada
Kramer vs. Kramer, yönetmen Robert Benton, 1979, başrolde Meryl Streep, Dustin Hoffman
The Shawshank Redemption, yönetmen Frank Darabont, 1994, başrolde Tim Robbins, Morgan Freeman
You Can Count on Me, yönetmen Kenneth Lonergan, 2000, başrolde Laura Linney

■ **Douglas Sirk: All That Heaven Allows**, 1955, başrolde Jane Wyman, Rock Hudson

Bir dram olan *All That Heaven Allows* filmi, zengin bir dul ile kendinden daha genç bahçıvanı arasında geçen tartışmalı aşk ilişkisini irdeler. Kadın, üniversite çağındaki çocukları ve komşuları tasvip etmediği halde, sonuçta gelenekselliğin yerine aşkı seçer. Filmin kuşkulu mutlu sonu, Sirk'ün savaş sonrası banliyö tasvirinin içine soktuğu eleştiriyi gizlemez; üslubu, anlamlı renk eşlemesi aracılığıyla, bunu vurgular.

Todd Haynes: Far From Heaven, 2002, başrolde Julianne Moore, Dennis Haysbert

Max Ophüls: Letter from an Unknown Woman, 1948, başrolde Joan Fontaine, Louis Jourdan

Eski dramlar, sansür yetkililerinin tartışmalı olduğunu düşündükleri şeyleri sadece ima edebilirken Haynes, 1950'lerin melodramlarının tüm karmaşasını gözler önüne sererek, ünlü film eleştirmeni Roger Ebert'in deyişiyle "1957'nin en iyi ve en cesur filmini" yapmıştır. Moore, kocasını bir erkeği öperken görmesiyle huzurlu dünyası yıkılan bir ev kadınını canlandırır. Bunalıma giren kadın Afrikalı-Amerikalı bir bahçıvanla avunurken çevresindekilerin ilişkiler hakkındaki görüşleri hayatını altüst eder. Haynes'in filme katıkları; konu seçiminden, Sirk'ün parlak bir şekilde gösterdiği Technicolor setlere ve Ophüls'ün vinç çekimlerine kadar uzanıyor.

Letter from an Unknown Woman bir kadının, yolunun üç kez kesiştiği dalgın piyaniste duyduğu, trajik ve bir ömürlük aşkı hakkında. Kadının ölüm döşeğinde yazdığı mektup aracılığıyla anlatılan öyküsünü geri dönüşler günışığına çıkarırken, adam da kadını yavaş yavaş tanır. Akıcı, uzun kaydırmalar ve girift vinç çekimleriyle ünlü Ophüls'ün üslubu, Kubrick ve Paul Thomas Anderson'a esin verdi.

Elia Kazan

1909, İstanbul–2003, New York

■ Metod oyunculuğu için New York'taki Actors Studio'yu kuranlardan ■ Sinemaya hassas ve güçlü bir erkeksilik kattı ■ McCarthy'nin komünizm karşıtı Amerika'ya Zararlı Faaliyetleri İzleme Komitesi'ne bazı kişileri ihbar etti ■ Türk-Amerikalı ■ Edebi Uyarlama, Dram ■ 150 film yönetti

■ **1909** İstanbul'da, Elia Kazancıoğlu ismiyle dünyaya geldi
1913 Kazan'ın ailesi New York'a taşındı
1932 Lee Strasberg'in Grup Tiyatrosu'nda çıraklık yaptı
1947 Olumsuz bir eleştiri yüzünden oyunculuğu bıraktı
1947 *Gentleman's Agreement*'la ilk Oscar'ını kazandı
1952 McCarthy için tanıklık yaptı ve film sanayisindeki birçok sözde komünisti ihbar etti
1976 *The Last Tycoon* filmini Mike Nichols'tan devraldı
1998 Kazandığı Ömürboyu Başarı Onursal Oscarı hem kınama hem de gurur alkışları topladı
2003 New York'ta öldü

Tennessee Williams ve Arthur Miller'ın eserlerini tiyatroda büyük bir başarıyla yöneten Elia Kazan, yeni ve daha doğal oyunculuğu savunuyordu. Daha göze batan, serbest ama etkili ve şaşırtıcı performansların doğmasını sağlayan, canlı deneyimlere dayanan "Metod"un (metod oyunculuğunun) geliştirildiği New York'taki Actors Studio'nun kurucularından biriydi. Eskiden komünist olan Kazan, McCarthy'nin Amerika'ya Zararlı Faaliyetleri İzleme Komitesi'ndeki duruşmalarda tanıklık ederek sekiz Hollywood ustasını bilfiil mimleyince, adı ebediyen lekelenecekti. Liberal, yenilikçi yönetmen Sovyetler Birliği'nin neden olduğu korkuları topa tutarak kendini savunduysa da, yanlış anlaşılmasının önüne geçemedi. *On the Waterfront*'ta Brando'nun canlandırdığı kahraman da doğru olduğuna inandığı şeyi savunduğu için dışlandığından, film bu olaylara bir tepki olarak yorumlanabilir.

Diğer Eserleri

A Tree Grows in Brooklyn, 1945, başrolde Dorothy McGuire
The Sea of Grass, 1947, başrolde Katharine Hepburn, Spencer Tracy
Gentleman's Agreement, 1947, başrolde Gregory Peck, Dorothy McGuire, John Garfield
A Face in the Crowd, 1957, başrolde Andy Griffith
Splendor in the Grass, 1961, başrolde Natalie Wood, Warren Beatty

■ **East of Eden**, 1955, başrolde James Dean, Jo Van Fleet

İki erkek kardeş, bir yandan babalarının baskısıyla başetmeye uğraşırken diğer yandan annelerinin fahişe olduğu gerçeğini kabul etmeye çalışır.
Dini Habil ile Kabil öyküsünün sinemaskop formattaki bu şiirsel tekrarı, Kabil rolündeki James Dean'in metod oyunculuğunu gözler önüne serdi. Bazı eleştirmenler *East of Eden*'a çağdışı mührü vursa da, birçok sahne filmin yavaş temposuyla taban tabana zıt bir hiddetle doluydu.

On the Waterfront, 1954, başrolde Marlon Brando, Eva Marie Saint

Marlon Brando filmde [illegible]'nin yasadışı işine karışan, eski bir boks şampiyonunu canlandırıyordu. *On The Waterfront* filminde Eva Marie Saint'in kardeşi rüşvetçi sendika liderlerini ele verme tehdidinde bulunduğu için öldürülür. Bunun üzerine Saint de Brando'yu bu büyük yüzleşmeyi ortaya çıkarmaya teşvik eder. Brando'nun sergilediği metod oyunculuğu, Saint'in [illegible] eldiveni yere düştükten sonra yaptığı doğaçlama [illegible] görüldü. Eldiveni yerden nazikçe alan, hatta deneyen Brando'nun işbirlikçi bir kabadayıdan, sosyal duyarlılık gösteren bir adama dönüşmesi filmde açıkça gösterildi. Bu dönemin, kardeşiyle birlikte [illegible] giderken Brando'nun [illegible] açıklamayı tartıştıkları [illegible] sahnede doruğa ulaşıyordu. Metod oyunculuğu, sıradan bir gangster sahnesi olabilecek bu sahneyi, ince ve ayrıntılı, yaratıcılık dolu bir sahneye dönüştürdü.

A Streetcar Named Desire, 1951, başrolde Marlon Brando, Vivien Leigh

Kazan'ın filminde Stella'nın kız kardeşi Blanche, New Orleans'taki evinin kapısını çalınca, eski sırlar günışığına çıkarak yavaşça alevlenen arzular karakterleri altüst eder. Tartışmalardan kaçınmak için oyunun da bazı bölümleri kesilmişti ama filmin son kurgusu ondan fazla kesintiye uğradı. Brando'nun performansı ve Tennessee Williams'ın sözleri ise seyre değerdir. Filmdeki eşcinsellik, şehvet ve tecavüz gibi tartışmalı konular olduğu gibi kaldı

Richard Brooks

1912, Philadelphia–1992, Los Angeles

■ Sekiz dalda Oscar'a aday gösterildi ■ Sosyal gerçekçi üslubuyla ve güvenilir bütçelendirmeleriyle beğeni topladı ■ Eserlerinde çoğunlukla insanları şiddete iten konuları irdeledi ■ Amerikalı ■ Film Noir (kara film), Edebi Uyarlama, Dram ■ 24 film yönetti

1912 Ruben Sax ismiyle Rus Yahudisi göçmen bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi
1939 New York'ta NBC televizyonunda spor muhabiri ve kadrolu yazar olarak çalıştı
1940 İlk romanı *Splinters* yayımlandı
1947 Romanı *The Brick Foxhole*, *Crossfire* adıyla sinemaya uyarlandı
1948 John Huston'ın film noir'ı *Key Largo*'nun senaryosunu yazdı
1950 İlk filmi *Crisis*'ta Cary Grant'ın yönetmenliğini yaptı
1960 *Elmer Gantry*'in senaryosuyla alacağı tek Oscar'ı kazandı
1985 Son filmi, *Fever Pitch*'i çekti
1992 California'da öldü

Brooks, II. Dünya Savaşı'nda donanmaya iki sene hizmet etmeden önce NBC kanalında spor muhabiri olarak çalıştı. Daha sonra tiyatro yönetmenliği ve dizi yazarlığı alanına geçti. Savaşın ardından Hollywood'da Robert Siodmak'ın *Cobra Woman*'ı (1944) ve Jules Dassin'in *Brute Force*'u (1947) gibi B-filmlerinde senaryo yazarlığı yaptı. John Huston (s. 138) film noir'ı *Key Largo* (1948) için yazdığı kasvetli senaryonun başarısı kendi yazdıklarını yönetmesinin önünü açtı. Sosyal gerçekçi Brooks, çoğunlukla ifade özgürlüğü veya idam cezası gibi girift konuları ele aldı ve şiddetin arkasındaki dürtüleri defalarca irdeledi. Özünde tam bir stüdyo yönetmeni olan Brooks, bütçeyi ve takvimi hiçbir zaman aşmamasıyla tanınırdı. Kariyerinin ilerleyen yıllarında bağımsız çalışan yönetmen çoğunlukla Dostoyevski'nin *Karamazov Kardeşler*'i, Joseph Conrad'ın *Lord Jim*'i gibi beğenilen romanları uyarladı ama daha önceki başarılarına maalesef hiçbir zaman ulaşamadı.

■ **In Cold Blood**, 1967, başrolde Robert Blake, Scott Wilson

Truman Capote'nin gerçek bir olaya dayanan kitabından yola çıkan *In Cold Blood*, Kansaslı bir ailenin nasıl acımasızca öldürüldüğünü ve hazin sonucunu yeniden kurguladı. Filmin etkili siyah-beyaz görüntüleri ve geometrik kompozisyonu görüntü yönetmeni Conrad Hall'un eseriydi. Gerçeklik seviyesini arttırmak isteyen Brooks olayın geçtiği yerlerde çekim yaparak, filmde asıl cellatla jüri üyelerini oynattı.

Cat on a Hot Tin Roof, 1958, başrolde Elizabeth Taylor, Paul Newman

Taylor ve Newman, ölüm döşeğindeki aile reisi Büyük Baba'nın doğumgünü partisine katılmak zorunda kalan alkolik (Newman) ve mutsuz karısı hakkındaki bu dramla Oscar'a aday gösterildi. Tennessee Williams'ın Pulitzer ödüllü tiyatroda Elia Kazan tarafından yönetilen bu büyük oyununun sinemaya uyarlanan film versiyonu eşcinsellik ve intihar gibi tabu konuları dikkatlerden kaçırmak için sansürlendi.

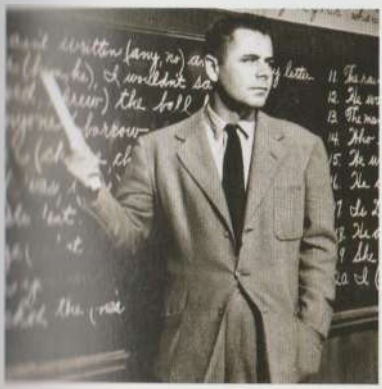
Diğer Eserleri

The Last Time I Saw Paris, 1954, başrolde Elizabeth Taylor

Elmer Gantry, 1960, başrolde Burt Lancaster, Jean Simmons

Sweet Bird of Youth, 1962, başrolde Paul Newman, Geraldine Page

The Professionals, 1966, başrolde Burt Lancaster

The Blackboard Jungle, 1955, başrolde Glenn Ford, Sidney Poitier

Brooks senaryosunu, Ed McBain adıyla yazdığı cinayet romanlarıyla tanınan Evan Hunter'ın otobiyografik kitabına dayandırdı. New York'un çalkantılı kent merkezinde, Poitier'nin canlandırdığı çete liderinin öç almak için tahrip ettiği lisede, bir öğretmen ahlaki değerlerin yerleşmesine çabalar. Çocuk suçları, cinsellik ve ırkçı gerilimleri açıkça ele alması nedeniyle hem tartışmalara sebep olan hem de övgüler toplayan film gündemde önemli bir yer edindi. *The Blackboard Jungle* Sidney Poitier'yi yeni bir yetenek olarak sunmasının yanı sıra bir rock 'n' roll şarkısı (Bill Haley & The Comets'ten Rock Around The Clock) içeren ilk film oldu.

Richard Brooks

Gerilim

■ Kimliklerin kaybedilmesi, tehlikeli takipler veya tutsaklık gibi konular içerir ■ Endişe hissi çoğunlukla zamanın manipülasyonuyla sağlanır ■ Film noir (kara film) hayatı çıkaran kadınların tehlikeli erotik gücünü sinemaya sokar ■ Karanlık konuların biçimsel tasvirleri kullanılır ■ Başkahraman ve seyirci, doğruyu ve gerçekliği sorgulamaya itilir ■ *solda:* **The Night of the Hunter**, yönetmen Charles Laughton, 1955

1945 Hitchcock'un *Spellbound*'u psikanalitik görüşleri sinemaya soktu

1955 Fransızlar, boğucu Amerikan gerilim filmlerini betimlemek için film noir (kara film) terimini türetti

1968 Daha hızlı arabalar ve yeni kamera açılarının kullanıldığı *Bullitt*'de ilk çağdaş araba kovalama sahnesi gerçekleştirildi

1974 Watergate skandalı siyasi gerilim filmlerine ilham kaynağı oldu

1990 Tim Robbins *Jacob's Ladder*'da psikolojiyi çözümledi

1992 Sharon Stone, *Basic Instinct*'te tehlikeli, buz gibi baştan çıkaran kadını tekrar diriltti

En iyi gerilim filmleri, seyircileri koltuğuna mıhlayıp önce kendi kahramanlarının gerçeklik kavramını altüst eder, arkasından yönlerini şaşırtır ve sonunda da entrikanın arkasındaki kötüleri günışığına çıkarır. İlk defa II. Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkan casus filmleri, ihanet, casusların karşılıklı mücadelesi ve kötülüğün doğasını sorgulayan gerilimlere dönüştü. Ardından, film noir'ların (kara film) kötümser bakış açısı (Delmer Daves'in *Dark Passage*'i, 194) ve yeni film noir'lar (John Dahl'in *Red Rock West*'i, 1992), seyircileri germek için muammaları, suçu ve köhne dekorları bir arada kullanırken, aksiyon gerilimlerinin (Jan de Bont'un *Speed*'i, 1994) sunduğu sürükleyici ve basit eğlence, kovalamacaların ve yarışların gücünden faydalandı. Başka bir alt tür olan psikolojik gerilim ise kahramanların aklını karıştırıp gerçeği sorgulamaya iterek çoğunlukla çarpıcı sürpriz sonlarla bitmeyi seçti.

Henri-Georges Clouzot: Diabolique, 1955, başrolde Simone Signoret

İstismarcı ve zampara bir kocadan muzdarip, kırılgan bir kadın, adamın icabına bakmak için onun sevgilisiyle işbirliği yapar. Ancak onlar bu işi hallettikten sonra, adamın cesedi kaybolur ve onun hayaleti gibi görünen şey kadını dehşete düşürür. Hitchcock'un Psycho'suna (1960) ilham veren sürpriz son, yönetmenin seyirciyi de acıklı kadını kandırdığı gibi kandırmasıyla şarsıcı bir etki yaratır.

Diğer Eserler

Cape Fear, yönetmen J. Lee Thompson, 1962, başrolde Gregory Peck, Robert Mitchum

The Fugitive, yönetmen Andrew Davis, 1993, başrolde Harrison Ford, Tommy Lee Jones

The Game, yönetmen David Fincher, 1997, başrolde Michael Douglas, Sean Penn

Carol Reed: The Third Man, 1949, başrolde Joseph Cotten, Orson Welles

Graham Greene'in karşı casusluk hikâyesindeki özgün senaryosunu Viyana'nın harabe ve kanalizasyonlarında çeken Reed, Aykutyü görüntü yönetmeni Robert Krasker'in yardımıyla hikâyeyi geçirdi. Ekspresyonist (dışavurumcu) görüntüleri, her türlü film noir'ı (kara filmi) niteliğini olağanüstü kamera açıları ve çarpıcı gölgeleriyle, savaş sonrası dünyanın muğlak hale gelen ahlak anlayışını ve karmaşık siyasi manzarasını yansıttı.

Christopher Nolan: Memento, 2000, başrolde Guy Pearce, Carrie-Anne Moss

Bu başdöndürücü yeni film noir'da Nolan, uzun süreli hafızasını kaybeden eşsiz bir başkahraman yarattı. Vücuduna yaptığı dövmeler ve çektiği Polaroid fotoğraflarla, intikam arayışını her gün kendine hatırlatıyordu. Filmin gelişigüzel kronolojik yapısı kahramanını boşuna umutlandırarak hayatındaki bazı insanların söyledikleri kişiler olmayabileceği ortaya çıkarınca, ana karakter kimin peşinde olduğunu anlamak için olayları tekrar yorumlamak zorunda kalır. Bu gerilim, filmsel gerçeği sorgulaması ve seyircilerin yüzeydekinin ötesini görmelerini istemesi bakımından özellikle etkili oldu.

Otto Preminger

1906, Viyana–1986, New York

■ Genelde stüdyolardan bağımsız çalıştı ■ Fransız Yeni Dalgası'yla ünlendi ■ Sansürlenmeyen eserlerinin gösterdiği başarı Yapımcılık Yasası'nın yürürlükten kalkmasını sağladı ■ Avusturyalı-Amerikalı ■ Dram, Film Noir (kara film), Müzikal filmler ■ 37 film yönetti

■ **1906** Yahudi bir ailenin çocuğu olarak Viyana'da dünyaya geldi
1931 İlk filmi *Die Grosse Liebe* vizyona girdi
1935 İlk Broadway oyunu Libel'ı yönetti
1944 *Laura* filminde yönetmenlik görevini Rouben Mamoulian'dan devraldı
1953 Oyuncu olarak Billy Wilder'ın *Stalag 17* filminde bir Nazi'yi canlandırdı
1966 Sansürlenmeyen *The Moon Is Blue* filminin başarısı Yapımcılık Yasası'nı yürürlükten kaldırdı
1980 Graham Greene'in romanına dayanan son filmi *The Human Factor*'ı yönetti
1986 New York'ta öldü

Otto Preminger kariyerinin başlarında 20th Century Fox için bir dizi film noir yönetti. Fransız Yeni Dalga yönetmenleri ile Britanyalı meslektaşları tarafından büyük beğeni toplayan bu eserlerin çoğu bugün hâlâ başyapıt olarak kabul edilir.Yönetmenin film tarihine en büyük katkısı ise Katolik Ahlak Cemiyeti'nin yasağına maruz kalmamak adına stüdyo filmlerini sansürleyen Yapımcılık Yasası'nın iptalinde oynadığı rol oldu. Yasa, bağımsız yapılan ve dağıtılan filmlere dokunamıyordu. Söz konusu filmler "bakire" ve "hamile" (*The Moon Is Blue*, 1953) gibi yasak kelimeler içermesinin yanında Frank Sinatra'nın başrol oynadığı *The Man with the Golden Arm*'daki (1955) tecavüz ve bağımlılık gibi tabu konuları irdeledi. Buna rağmen gişede para kazanarak önce Yasa'nın sansürleme yetkisini, 1966'da ise denetleme yetkisini ortadan kaldırdı. Sonraki filmleri, Saul Bass'in ikonik afişleri ve başlık tasarımlarıyla bezendi.

■ **Anatomy of a Murder, 1959, başrolde James Stewart, Lee Remick**

Stewart, karısına tecavüz eden adamı öldüren erkeği savunan eski bir savcıyı canlandırıyordu. Preminger'in kurumlara ilişkin diğer tasvirleri gibi (*Advise & Consent*'te hükümet, 1962, veya *The Cardinal*'da kilise, 1963) bu film de adalet sistemini dürüstçe, bütün kusurlarıyla konu ediyordu. Duke Ellington'ın hareketli müziği filmin ikircikli havasına katkıda bulundu.

Carmen Jones, 1954, başrolde Dorothy Dandridge, Harry Belafonte

Bizet'in operasının Oscar Hammerstein tarafından yapılan [illegible] uyarlamasında, öykü İspanya yerine ABD'de geçiyordu. Preminger filminde sadece Afrikalı Amerikalıları oynattı. Hem Dandridge hem de Belafonte eğitimli şarkıcılar olduğu halde, şarkılarına dublaj yapıldı.

River of No Return, 1954, başrolde Robert Mitchum, Marilyn Monroe

Mitchum filmde hapisten yeni çıkan haşin ve dışlanmış Matt Calder'ı canlandırdı. Matt seksi bar şarkıcısı Kay Weston (Monroe) ve küçük oğlunu nehirde tehlikelerle dolu bir yolculuğa çıkarınca hepsi birbiriyle iyi geçinmeyi öğrenmek zorunda kalır. Preminger ve Monroe, yönetmenin stüdyo için çektiği bu son filmi sözleşmeleri gereği yapmakla yükümlüydü, ama işin içinde varolan bu mecburiyet filmin kalitesini kötü yönde etkilemedi. Aksine temposu ve western türünde bir ilk olan sinemaskop kompozisyonlarıyla övgü aldı. Gerçekçi performanslar elde etmek isteyen Preminger, beceri isteyen birçok sahnede gerçek oyuncuları kullanarak zaman zaman hayatlarını tehlikeye attı.

Diğer Eserleri

Angel Face, 1952, başrolde Robert Mitchum, Jean Simmons

Porgy and Bess, 1959, başrolde Sidney Poitier, Dorothy Dandridge

Exodus, 1960, başrolde Paul Newman, Eva Marie Saint

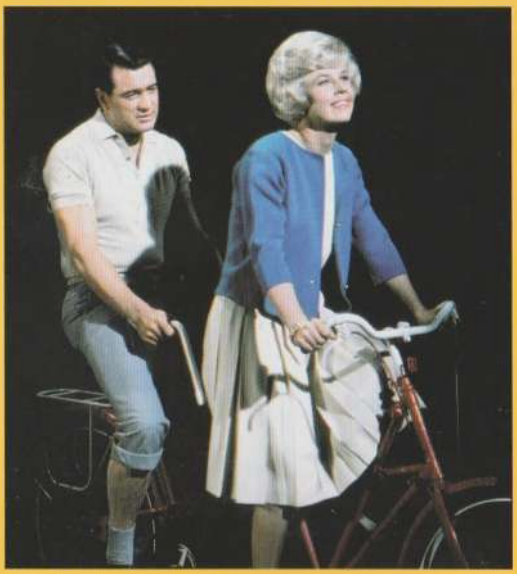
Otto Preminger

Günahkârlar ve Azizler

Hollywood'un altın çağına, film yapım ve dağıtımını neredeyse tamamen denetleyen Hays Yasası damgasını vurdu. Stüdyolar yıldızlara koçluk yapıp onları şekillendirdi. Yıldızların sıradan hayat hikâyelerini magazin dergilerinde yayınlatarak hayranlarını televizyondan sinema salonlarına çekmeyi amaçladı. 1952'deki bir dava, stüdyoları sinema salonları üzerindeki denetimlerini sonlandırmaya zorladı. Üzerinde Hays Yasası'nın onay damgası olmayan filmler daha çok kişi tarafından izlendi.

James Dean sadece birkaç başrol oynamasına rağmen canlandırdığı yalnız ve dışlanmış karakterler onu asi gençlerin idolü yaptı. Dean'in hem perdedeki hem de perde dışındaki tutum ve davranışları çığır açıcıydı.

Rock Hudson ve Doris Day stüdyoların ideal çiftiydi. Erdem timsali ikili birlikte üç romantik komedi yaptı. Day gibi oyuncuların toplumsal imajı, stüdyolar tarafından Hays Yasası'na uyacak şekilde biçimlendiriliyordu. Grace Kelly de masum ve temiz bir imaj yarattı ama Monako Prensi III. Rainier'le evlenince oyunculuğu bırakmak zorunda kaldı ve *Butterfield 8* (1960) filminde olduğu gibi bazı rollerini Elizabeth Taylor devraldı.

Elizabeth Taylor filmlerin ilk tiraslı ve duygusal açıdan tutarsız kadınıydı. Onun seksi davranışları Hollywood kadınlarının çağdaşlaştırılmasına katkıda bulundu. Çocuk yıldız kariyeri stüdyolar tarafından şekillendirilmiş olsa da, onu gelmiş geçmiş en büyük efsanelerden biri yapan kendi kişiliği oldu.

Marilyn Monroe: Norma Jean Mortenson adıyla dünyaya gelen Monroe, akıllara kazınan bir cinsellik simgesine dönüştü. 1953'te çıkış yaptığı *Niagara* filminde, kocasını öldürmeyi planlayan Rose rolünde parlamadan önce, 19 filmde rol aldı. Yine aynı yıl ilk *Playboy* dergisinde boy gösterdi. Monroe, kadın cinselliğini perdeye taşıdı.

Alfred Hitchcock

1899, Londra–1980, Los Angeles

■ Şüphe ve endişe yaratma ustası ■ Seyircinin röntgen konumuna geçmesine öncülük etti ■ Fransız Yeni Dalgası yönetmenlerince beğenildi ■ Yönettiği filmler birçok kez Oscar'a aday gösterildi ama hiç kazanamadı ■ İngiliz-Amerikalı ■ Gerilim, Korku ■ 58 film yönetti

1899 Doğu Londra'da, orta sınıf Katolik bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi

1920 Bir film stüdyosunda çalışmaya başladı, sessiz filmler için altyazı tasarladı

1925 Almanya'da çekip yönettiği ilk filmi başarısız oldu

1926 İkinci filmi *The Lodger* ticari bir başarı kazandı

1929 İlk sesli filmi *Blackmail*'i yönetti

1940 İlk Amerikan filmi *Rebecca*'yla Oscar'a aday gösterildi

1960 *Psycho* dünya çapında gişe rekoru kırdı

1980 Los Angeles'taki evinde öldü

Altmış yıllık kariyeri boyunca sessiz, sesli ve renkli birçok başarılı film yapan birkaç yönetmenden biri olan Alfred Hitchcock, maalesef hayatının büyük bölümünde yeterince takdir edilmemekten muzdarip oldu. Amerikalı eleştirmenler hem televizyon için çekilen bir dizi popüler filme kendi ismini vermesine hem de ticari filmlerine önceleri pek değer vermedi. Ancak, Eric Rohmer, Claude Chabrol (s. 234) ve François Truffaut (s. 236) gibi Fransız Yeni Dalgası yönetmenlerinin 1950'lerin sonlarında eserlerini savunmasıyla Hitchcock bir *auteur*, eşsiz bir görsel üsluba sahip gerçek bir sinema sanatçısı olarak kabul ve saygı gördü.

Sürekli yeni bir acı arayan Hitchcock, klişelerden kaçmanın ve alışılmışı yıkmanın yollarını aradı. Tek ve aralıksız bir planda çekilmiş gibi görünen (*Rope*, 1948), yalnızca küçük bir sandalda geçen filmler (*Lifeboat*, 1944) yaparak veya başroldeki oyuncuyu filmin başlarında öldürerek (*Psycho*, s. 190) ken-

■ **The Birds**, 1963, başrolde Tippi Hedren

Bu filmin kötüleri hayvanlardı; bu Hitchcock için bir ilkti. Tippi Hedren, deniz kenarındaki küçük bir köye gelen ve giderek şiddetlenen kuş saldırılarına maruz kalan sosyetik bir kadını canlandırıyordu. İlk saldırılardan kurtulur. Kuş sürülerinin tehditkâr bir edayla California kıyılarına doğru inişe geçip ciddi saldırılara başlayacakmış gibi göründüğü final sahneleri akıldan çıkmayacak nitelikteydi.

Vertigo, 1958, başrolde James Stewart, Kim Novak

James Stewart, San Francisco'da geçen bu psikolojik gerilim filminde, sorunlu bir kadın olan Kim Novak'ı korumak için işe alınan ve sonra vurulan emekli dedektif rolündedir. İntihar etmeye çalışan kadını kurtarır ama diğerinin kâbusları acı vermeye devam eder. Kadını rüyasında gördüğü çan kulesine götürür, kadın kuleye tırmanır ama Ferguson yükseklik korkusu yüzünden peşinden gidemez ve kadının ölüme atlamasına şahit olur. Ruhsal çöküntüye uğrayan adam, kadının gittiği yerleri ziyaret etmeye başlar, bir yerde ona Kadına çok fazla benzeyen birini (yine Novak canlandırmaktadır) fark eder. Kadın şehre yeni gelen, sıradan bir taşralı kız olduğunu söylese de, adam çok geçmeden gerçeği öğrenir ve bu aldatıcı keşif onu çan kulesinin tepesine çıkarır. Hitchcock, bilmeceyi filmin ortasında çözerek gizemli film turünü altüst etti. Böylece filmi basit bir polisiyeden çok, dedektifin karmaşık kişiliği hakkında bir öykü haline getirdi. Stewart'ın yükseklik korkusunu yansıtmak isteyen Hitchcock kaydırmalı zoom yöntemini geliştirdi. Kamera oyuncudan uzaklaşırken zoom yapıp ön planı aynı bırakırken arka planın önemli ölçüde yakınlaşmasını sağladı. Bu perspektif bozulmasının kafa karıştırıcı bir etkisi vardı. Yönetmen ani ve altüst edici bir algıyı göstermek için bu yöntemi daha sonra *Marnie*'de (1964) tekrar kullandı.

Diğer Eserleri

Dial M for Murder, 1954, başrolde Ray Milland, Grace Kelly, Robert Cummings

The Man Who Knew Too Much, 1956, başrolde James Stewart, Doris Day

Torn Curtain, 1966, başrolde Paul Newman, Julie Andrews

Family Plot, 1976, başrolde Karen Black, Bruce Dern

disine (ve seyircilerine) meydan okumuştur. Seyircilerinin beklentileriyle oynamak, belirsizlik kurmanın Hitchcock'a özgü, etkili bir yoluydu: Giderek artan ve zirveye ulaştığında sona eren bir gerilim hissi! 1936 tarihli filmi *Sabotage*'da, endişe hali masum bir çocuğun taşıdığı, zararsızmış gibi duran, ama seyircinin içinde saatli bomba olduğunu bildiği bir kutu aracılığıyla yakalanmıştı.

Alfred Hitchcock filmi temelde görsel bir araç olarak gördü, bu yüzden en önemli sahnelerde ses veya diyaloğun yerine çoğunlukla görüntüyü vurguladı. Bütün filmlerinin sahne çizimleri (storyboard) büyük bir titizlikle hazırlandı, filmlerinde yer alacak her bir çekim sahnesi önceden elle çizildi.

North by Northwest, 1959, başrolde Cary Grant

Bir reklam yöneticisini canlandıran Cary Grant, Birleşmiş Milletler Binası'nda bir cesetbulunca, onu katil sanıp elindeki mikro filmi almaya çalışan gizemli ajanlarca Amerika'nın bir ucundan diğerine kovalandığı heyecanlı bir takip başlar. Yanlışlıkla suçlanan insan Hitchcock filmlerinde tekrar eden bir temadır. *The 39 Steps*, *The Wrong Man* ve *The Man Who Knew Too Much*'ın her iki versiyonunda da görülür.

Rear Window, 1954, başrolde James Stewart, Grace Kelly

Bacağı kırılan bir fotoğrafçı, oturduğu yerde eğlenmek için komşularını gözetlemeye başlar. Bir süre sonra, karşı apartmanlardan birinde işlenen bir cinayete şahit olduğunu zanneder. Kız arkadaşıyla (Kelly) birlikte, katili adalete teslim etmeyi planlarlar, ancak katil dairesinin parıltısını fark edip peşine düşünce onunla boğuşmak durumunda kalır.

Hitchcock, tekerlekli sandalyede kaplanıp kalan kahramanıyla salonda koltuklarına gömülen seyirciler arasında benzerlik kurmuştu. Komşuların pencereleri birer sinema perdesine dönüşüp hem Stewart'a hem de seyircinin gördüklerine dayanarak kendi özel öykülerini kurma olanağı tanıdı. Seyirci Stewart'ın görüş açısını paylaşıyordu, yani o ne biliyorsa onlar da biliyordu, doğrudan gizemi çözme sürecine dahil oldular. Kelly araştırma yaparken endişe dayanılmaz bir hal alıyor, Stewart onu görebiliyor ama uyaramıyordu. Hitchcock, usta işi bir kurgu ve "bakış açısı" çekimleri aracılığıyla seyircinin başkalarını gözetlemekten zevk aldığı düşüncesini oluşturup suça onları da dahil etti. Böylece seyircinin öyküye daha fazla bağlanmasını sağladı.

Alfred Hitchcock

Psycho

yönetmen Alfred Hitchcock, ABD, 1960, Gerilim

Robert Bloch'un seri katil Ed Gein'ın cinayetlerini temel aldığı kitabına dayanan *Psycho*, köhne bir motelde, kadın kılığına giren bir katil hakkındaydı. Stüdyo öyküsünün çok korkunç olduğunu düşününce bütçeyi bir milyon dolara indiren Hitchcock televizyon yapımlarındaki ekibini kullandı. Renkli çektiği *Vertigo* (1958) ve *North by Northwest*'ten (1959) sonra, duş sahnesinin çok kanlı görünmesinin önüne geçmek için filmi siyah beyaz çekmeyi seçti.

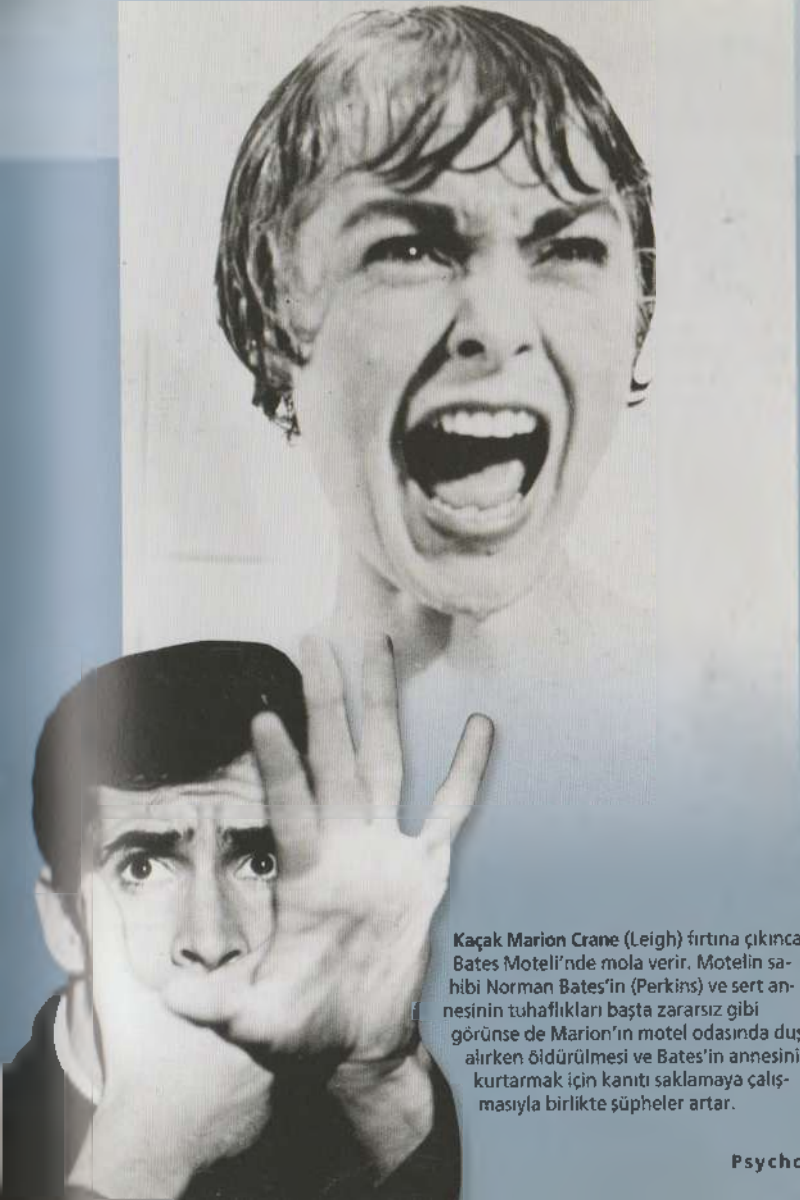
Janet Leigh'nin duş sahnesi filmin aşağı yukarı üçte birlik kısmında yer aldı. Hitchcock'un jeneriklerinin birçoğunu hazırlayan Saul Bass, bu sahne için 90 çekim tasarladı çizdi. Çılgın bir kurgu ve Bernard Herrmann'ın kemanları, sahneden gerçekte gösterildiğinden çok daha fazla kan döküldüğü hissini uyandırdı.

Psycho, 1960, başrolde Janet Leigh, Anthony Perkins

Hitchcock eşi benzeri görülmemiş şekilde kahramanı Janet Leigh'yi filmin başlarında öldürerek seyirciyi psikanalitik çözüme kadar şok içinde bıraktı. Görünürde korku filmi olmasına rağmen, kan asgari düzeyde tutuldu; *Psycho* değişken bir anlatı ve ustalıklı kurgu sayesinde seyircileri endişeye sevk etti.

Psycho evi ile Bates Moteli Universal Studios'ta inşa edildi ve bugün her ikisi de ayakta; tarihte bir ilk gerçekleşerek Gus Van Sant 1998'de filmi planı planına, renkli olarak tekrar çekti.

Kaçak Marion Crane (Leigh) fırtına çıkınca Bates Moteli'nde mola verir. Motelin sahibi Norman Bates'in (Perkins) ve sert annesinin tuhaflıkları başta zararsız gibi görünse de Marion'ın motel odasında duş alırken öldürülmesi ve Bates'in annesini kurtarmak için kanıtı saklamaya çalışmasıyla birlikte şüpheler artar.

Psycho

Tarihi Filmler ve Kostümlü Dramlar

■ Gösterişli dekor tasarımları ve kostümler ayırt edici özellikleri arasında yer alır ■ Tarihi, edebi veya dini öykülerin tüm şatafatıyla görselleştirilmesi senaryonun etkisini arttırır ■ Çoğunlukla üst sınıfları, kraliyet ailelerini veya ünlü sanatçıları tasvir eder ■ *solda:* **The Adventures of Robin Hood**, yönetmen Michael Curtiz, William Keighley, 1938, başrolde Errol Flynn, Olivia de Havilland

1925 MGM zamanın en pahalı filmi olan, *Ben-Hur*'un sessiz versiyonunu vizyona soktu

1939 İç Savaş destanı *Gone with the Wind* gişe rekorları kırdı

1956 Cecil B. DeMille, 1923 tarihli *The Ten Commandments* filmini tekrar çekti

1976 Televizyonda ilk kez gösterilen *Gone with the Wind*'i 34 milyon Amerikalı izledi

1997 *Titanic* gişe rekorları kırdı

2002 Zhang Yimou, MÖ 220'de geçen, Çin'in o zamana kadarki en başarılı uyarlama filmi *Hero*'yu yönetti

D. W. Griffith'in (s. 32) Amerika'nın ilk uzun metraj tarihi filmi, tartışmalı *The Birth of a Nation* (1915), kendinden önceki İtalyan epikleri *Quo Vadis?* (1912) ve muhteşem *Cabiria*'dan (1914) derinden etkilenmişti. Görsel ihtişamıyla seyirciyi büyüleyen bu filmler seyredenlere lüks ve tarihi yaşatıyordu. Bu türün konuları dini öykülerden (ilk geniş ekran sinemaskop film olan, *The Robe*, 1953 ya da Mel Gibson'ın *The Passion of the Christ* filmi, 2004), William Shakespeare, Jane Austen, E. M. Forster veya Henry James gibi saygın yazarların biyografilerinden ve eserlerinden yapılan uyarlamalara kadar çeşitlilik gösteriyordu. Üsluplar da değişiyor; Merchant Ivory'nin filmleri (*A Room with a View*, 1985) geçmişi yeniden yaratsa da mümkün olduğunca aslına sadık kalırken, Baz Luhrmann'ın *Romeo+Juliet*'i (1996) gibi filmler buna daha az riayet eden bir yaklaşım benimsiyordu.

■ **Joseph L. Mankiewicz: Cleopatra**, 1963, başrolde Elizabeth Taylor, Richard Burton

Cleopatra dört Oscar aldığı ve o yıl ABD'de en çok brüt gelir kazanan film olduğu halde, yapımcı stüdyo Fox, filmden çok az kar sağladı. Aslında iki milyon dolar olan bütçesi, yapım zorlukları yüzünden inanılmaz biçimde artıp 44 milyona çıktı (günümüzün 300 milyon doları). Filmin ilk kurgusu altı saat sürüyordu; ilk gösterim için dört saate, dağıtım içinse üç saate düşürüldü.

Shekhar Kapur: Elizabeth, 1998, başrolde Cate Blanchett, Joseph Fiennes

İngiltere'nin bakire kraliçesi beyazperdede sinemanın en büyük oyuncularından bazıları - *Shakespeare In Love*'da (1998) Judi Dench, iki kez Bette Davis (1939, 1955), Mary, *Queen of Scots*'ta (1971) Glenda Jackson tarafından, canlandırıldı. Hatta Sally Potter'ın *Orlando*'sunda (1992) kraliçeyi bir aktör, Quentin Crisp oynadı. Film kostümlü dramların iktidar sahibi kadınları öne çıkarma konusunda başarılı olabileceğini ortaya koydu. Kapur ve Blanchett'ın versiyonunun başarısı, 2007 tarihli devam filmi *Elizabeth: The Golden Age*'e ilham verdi.

Diğer Eserler

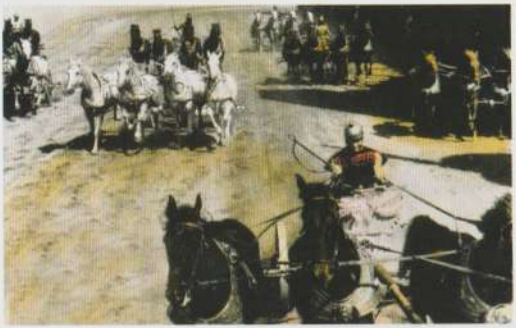
Queen Christina, yönetmen Rouben Mamoulian, 1933, başrolde Greta Garbo, John Gilbert

Great Expectations, yönetmen David Lean, 1946, başrolde Alec Guinness

Howards End, yönetmen James Ivory, 1992, başrolde Emma Thompson, Anthony Hopkins

William Wyler: Ben-Hur, 1959, başrolde Charlton Heston

11 Oscar kazanan *Ben-Hur*, İsa peygamber döneminde geçen, üç nesli aşan destansı bir dini öyküydü. Charlton Heston, çocukluk arkadaşı Romalı subay Messala tarafından haksız yere hapse atılan, Yahudi tüccar Ben-Hur rolündeydi. Ben-Hur yıllar süren kürek mahkûmiyetinin ardından kaçıp intikamını almak için Messala'ya karşı inanılmaz bir savaş arabası yarışına katılıyordu.

Michael Powell ve Emeric Pressburger

1905, Bakesbourne–1990, Avening (Powell)
1902, Miskolc–1988, Saxstead (Pressburger)

■ Teknik yeniliklerden etkilendiler ■ Yazdılar, yönettiler ve yapımcılık yaptılar ■ İngiliz/Macar ■ Müzik, Fantezi, Savaş ■ Birlikte 19 film yönettiler

■ **1902** Pressburger, Macaristan'da dünyaya geldi
1905 Powell, Britanya'da dünyaya geldi
1932 Powell yedi "quota quickie" (devlet destekli İngiliz B-filmi) yönetti
1935 Pressburger Britanya'ya göç etti
1939 *The Spy in Black* filminde ilk kez birlikte çalıştılar
1942 *One of Our Aircraft is Missing*'de yönetmen jeneriğini ilk kez paylaştılar
1943 Yapım şirketi The Archers'ı kurdular
1956 The Archers dağıldı
1984 Powell kurgucu Thelma Schoonmaker'la evlendi
1988 Pressburger Britanya'da öldü
1990 Powell öldü

Michael Powell, Macar senarist Emeric Pressburger'la (1933'ten önce de Berlin'de, 1935'e kadar Paris'te çalışan) tanışmadan önce de nüfuzlu ve yetenekli bir sinemacıydı (1930'larda birçok teşvikli "quota quickies" yani İngiliz B-filmi yapmıştı) ama her ikisinin kariyerinde de en kalıcı eserler ortak yaptıkları olacaktı. Hepsi orduda geçen ilk birkaç film hem Britanya hem de Amerika'da savaş sırasındaki toplumunun dikkatini çekerek, onlara yapım şirketleri The Archers çatısı altında en tutkulu eserlerini kotarma fırsatı tanıdı. Jeneriklerinde senaristliğini, yapımcılığını ve yönetmenliğini hem Powell hem de Pressburger'ın üstlendiği bu özgün İngiliz filmleri; yaratıcı teknik ustalık, incelikli ama güçlü renk kullanımı, zeki ve özlü diyaloglarıyla fark yarattı.

Peeping Tom, 1960, başrolde Carl Boehm, Anna Massey

Pressburger'la yollarını ayıran Powell, yüzlerindeki gerçek korku ifadesini kaydetmek için kurbanlarını öldürürken filmlerini çeken, sapkın bir seri katilin öyküsünü anlattığı bu filmi yönetti. Boehm; bu boğucu ve psikanalitik başyapıtta genelde oynadığı iyi ve saygın rollere tam tersi bir roldeydi.

Black Narcissus, 1947, başrolde Deborah Kerr, Sabu ve Jean Byron

Rahibeler Himalayalar'da bir manastır kurmaya kalkışınca, sıcaklarla karşılaşır ve biri aklını kaçırır. Dekor şaşırtıcı derecede gerçekçi olsa da, filmin tamamı Pinewood Studios'ta çekildi, dikkatli maketlerle matte ve resim-lemenin usta-lıkla kaynaştırıldığı görüldü.

The Red Shoes, 1948, başrolde Moira Shearer, Anton Walbrook, Marius Goring

Yetenekli bir balerin, saygın bir bale topluluğuna katılarak Hans Christian Andersen'in *The Red Shoes* eserinin bale uyarlamasında başrolü alır. Bale, hiç durmadan dans etsin diye kırmızı ayakkabılarına büyü yapılan bir kız hakkındadır. Besteciden hoşlandığını anlayan balerin sonuçta kendi hayatı ile sanatı arasında seçim yapmak zorunda kalır. Kararını verdiğinde ise artık çok geçtir, bale onsuz devam eder. Filmde gerçek dansçılar Powell ve Pressburger'ın usta yönetimi altında birer oyuncuya dönüştü. *The Red Shoes* şiirsel dekor tasarımı, gösterişli Technicolor görüntüleri, ritmik kurgusu ve müziği nedeniyle hâlâ övgü almaya devam ediyor.

Diğer Eserleri

49th Parallel, 1941, başrolde Laurence Olivier

The Life and Death of Colonel Blimp, 1943, başrolde Roger Livesey, Deborah Kerr

A Canterbury Tale, 1944

The Elusive Pimpernel, 1950, başrolde David Niven

The Tales of Hoffmann, 1951, başrolde Moira Shearer

Louis Malle

1932, Thumeries–1995, Beverly Hills

■ Çoğunlukla cinsel içerikli filmler yaptı ■ Kurmaca filmler ve kısa filmlerin yanında belgeseller yönetti ■ Jacques Cousteau ve Robert Bresson'la birlikte çalıştı ■ Hem ABD hem de Fransa'da yönetmenlik yaptı ■ Fransız ■ Dram, Komedi, Tarihi ■ 21 film yönetti

■ **1932** Fransa'da dünyaya geldi
1956 Jacques Cousteau ile birlikte *The Silent World*'ü yönetti
1958 Jeanne Moreau'nun oynadığı *Les Amants* filmine ABD Yüksek Mahkemesi'nde müstehcenlik iddiasıyla dava açıldı
1967 Hindistanla ilgili yedi BBC belgeseli yapmaya yetecek kadar çekim yaptı
1975 ABD'ye taşındı
1981 *My Dinner with Andre* filmi ABD'de başarılı oldu
1992 Müstehcen filmi *Damage*'ı çekti
1994 Son filmi, *Vanya on 42nd Street*'i yönetti
1995 California'da öldü

Fransa'nın taşrasında yaşayan, yarı Yahudi bir babanın oğlu olarak dünyaya gelen Louis Malle, Fransa'da kaldığı halde II. Dünya Savaşı'ndan sağ çıktı, bu tecrübesi daha sonra yaşamı hakkındaki filmi *Au Revoir les Enfants*'a esin kaynağı olacaktı. Savaştan sonra Paris'te siyasi bilimler ve film üzerine öğrenim gören Malle, çok geçmeden sanatta alaylı olmaya karar verdi. Efsanevi okyanus bilimcisi Jacques Cousteau'nun kameramanı olduktan sonra Robert Bresson'la *Un condamné à mort s'est échappé ou Le vent souffle où il veut*'de (1956) birlikte çalıştı. İlk yönetmenlik çalışmaları çağdaşlarınınkilerden (Fransız Yeni Dalgası sinemacılarından) farklıydı. Malle çoğunlukla insanı içine çeken, zarif filmler yapmaya çalıştı. Sinemanın dilini yıkmak ya da yapısını bozmakla hiç ilgilenmiyordu. Görsel açıdan görkemli, siyasi açıdan irdeleyici belgeselleri -özellikle Hindistan konulu filmi *Calcutta* (1969) ve dolaysız sinema üslubundaki sokak röportajı deneyi *Place de la Republique* (1974)- kökenlerini ve bir estetikçinin ruhunu yansıttı.

■ **Pretty Baby**, 1978, başrol de Susan Sarandon, Brooke Shields, Keith Carradine

Film 1917'de, New Orleans'ın ünlü Storyville mahallesinde geçiyordu. 12 yaşındaki Shields, bir fahişenin bekareti açık arttırmaya çıkarılan kızını canlandırdı. Carradine ise kadınların hayatını belgeleyen ve Shields'i takıntı haline getiren fotoğrafçıyı oynadı. Malle çoğu kez tartışmalara yol açtı; içten bir dille çekilen *Les Amants* filmi ABD Yüksek Mahkemesi'nde müstehcenlik iddiasıyla dava edildi.

■ **Ascenseur pour l'échafaud**, 1958, başrolde Jeanne Moreau, Maurice Ronet

Kendine güvenen genç bir adam, sevgilisinin kocasını öldürmeyi planlar ama bir asansörde sıkışıp kalınca, arabasıyla kimliği iki çocuk suçlu tarafından çalınır ve iki farklı cinayetle bağlanır. Asansörden kurtulmaya çalışırken Paris'in yağmurlu sokaklarında dolaşan sevgilisi (ilk büyük filminde oynayan Jeanne Moreau) onu arar. Öykü, bu planların feci şekilde aksadığı klasik bir film noir (kara film) gibi gözükse de, tuhaf bir soğukluğa sahip performansı ve film müziği dünyasında Miles Davis'in bir ilk olan hipnotik ve ürkü doğaçlama caz müziğiyle devin bir hava yaratmayı başarır.

■ **Zazie dans le métro**, 1960, başrolde Catherine Demongeot, Philippe Noiret

Bir hafta sonunu dayısıyla birlikte Paris'te geçirmek zorunda kalan ağzı bozuk, küçük kız Zazie'nin tüm yapmak istediği metroya binmektir. Grev yüzünden bu imkansızlaşınca çevresindeki yetişkinlerin hayatını anarşik müdahalelerle altüst etmeye karar verir. Malle'ın bu en tuhaf eseri, dilbilimci Raymond Queneau'nun bir kitabından uyarlamaydı. Malle hiçbir zaman yeni dalga sinemacısı olmadığı halde, hızlandırılmış film ve türün başka hilelerini kullanarak slapstick'i (fiziksel komedi) yücelten bu film, François Truffaut'nun övgüsünü kazandı.

Diğer Eserleri

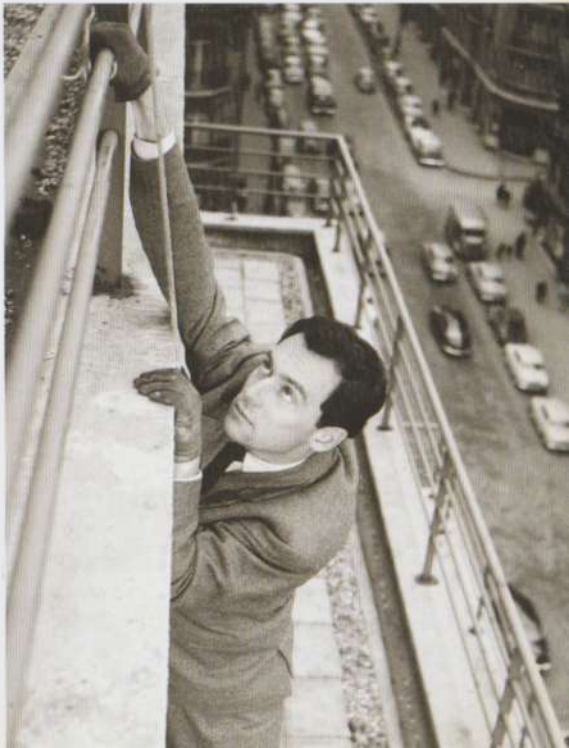
Les Amants, 1958, başrolde Jeanne Moreau

Viva Maria!, 1965, başrolde Brigitte Bardot

Le Voleur, 1967, başrolde Jean-Paul Belmondo

Atlantic City, 1980, başrolde Burt Lancaster

Au Revoir les enfants, 1987

Jean-Pierre Melville

1917, Paris–1973, Paris

■ Hollywood ve film noir'dan (kara film) derinden etkilendi ■ Diyalog yerine sessizliği ve görselleri güçlü bir şekilde vurguladı ■ Yönetmenlik, yapımcılık, tasarımcılık, senaristlik, kameramanlık ve oyunculuk yaptı ■ Bağımsızlığı Fransız Yeni Dalgası yönetmenlerine ilham verdi ■ Fransız ■ Suç, Savaş, Edebi Uyarlama, Dram ■ 12 film yönetti

■ **1917** Jean-Pierre Grumbach ismiyle Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi
1937 Fransız ordusunda askerliğe başladı
1940 *Moby Dick*'in yazarından esinlenerek Fransız Direnişi sırasında Melville soyadını aldı
1943 *Citizen Kane*'i izledi
1946 Yönetmen olarak ilk filmini çekti
1948 Telif haklarını almadan, Vercors'un *Le Silence de la Mer* eserinin filmini çekti
1967 Stüdyosu yanıp kül oldu
1973 Kalp krizinden öldü

Kafasını Amerikan filmlerine takan Melville, çocukluğunu Paris sinemalarında film izleyerek geçirdi. Sonraları John Huston (s. 138), Howard Hawks ve John Ford (s. 158) gibi Amerikalı üstatlara hürmeten Stetson şapka ve gözlük kullanmayı benimsedi. Fransız çağdaşlarının aksine, bir arada kullandığı stüdyo ve açık hava çekimlerini titizlikle tasarlayıp benzersiz kent-gangster filmleri yarattı. Örneğin *Le samouraï*'da, Paris'in bir ucundan diğerine, katilin adet edindiği rotalara odaklandı. Filmin dingin estetiği ve sessizlik üzerine vurgusu bu gerilime heyecanlı olduğu kadar kaygılı bir hava da kattı. Hepsi göze başarısı elde eden filmleri yapımın her karesinde eşsiz *auteur* dokunuşu taşıyan eserlerdi. Bu bağımsızlığının yanında sesten ve coğrafyadan kusursuzca faydalanması sonraları Fransız Yeni Dalgası'na, Quentin Tarantino'ya (s. 416) ve Michael Mann'a ilham verdi.

■ **Le samouraï**, 1967, başrolde Alain Delon, François Perier

Filmde neredeyse hiç konuşmayan Delon'un canlandırdığı yalnız bir kiralık katilin, polis tarafından yakalanmasına ramak kala kaçışı anlatılıyordu. Cinayeti işlemesini emreden gangsterler ve suç anında başka bir yerde olduğu yönündeki iddiasına inanmayan polis adamın peşine düşmüştü. Bu gangster öyküsü sonradan John Woo'nun *Dip huet seung hung* (1989) ve Jim Jarmusch'un *Ghost Dog: The Way of the Samurai* (1999) filmlerine ilham verdi

Les enfants terribles, 1950, başrolde Nicole Stephane, Edouard Dermithe

...un direniş romanı *Le Sixième de la Mer* uyarlamasını izleyen yazar Jean Cocteau, Melville'den *The Strange Ones* olarak da bilinen bu filmi yapmasını istedi. Kendisi de başarılı bir sinemacı olan Cocteau (*Beauty and the Beast*, 1946), Melville'in kahramanlarının iç dünyasını ve dıştan gelen mücadelesini betimlerken kullandığı dış ses anlatımı ile sessizliği birleştirmesinden etkilenmişti. Bu yaratıcı ses kullanımı Melville'in sonraki suç filmlerinin de simgesi oldu. Cocteau'nun birbirlerini mahvolmaya iten, ensestlik derecesinde yakın iki erkek ve kız kardeş hakkındaki öyküsünü çekerken Melville bazı ilginç seçimler yaptı: Erkek kardeşin lisell erkek sevgilisini ve daha sonra ümitsiz bir aşkla ona tutulan kızı aynı oyuncuya oynattı. Olağanüstü kamera efektlerinin hepsi düşük bütçe nedeniyle kendiliğinden ortaya çıktı: Filmin sonundaki müthiş vinç çekimi bir asansörden yapıldı, diğer çekimler de Théâtre Pigalle'in taşınabilir sahnelerinde gerçekleştirildi.

Diğer Eserleri

Bob le Flambeur, 1955, başrolde Roger Duchesne

Léon Morin, Prêtre, 1961, başrolde Jean-Paul Belmondo, Emmanuelle Riva

Le Doulos, 1962, başrolde Jean-Paul Belmondo, Serge Reggiani

L'armée des Ombres, 1969, başrolde Lino Ventura

Le Cercle Rouge, 1970, başrolde Alain Delon, Yves Montand

Un Flic, 1972, başrolde Alain Delon

Jacques Tati

1908, Le Pecq–1982, Paris

■ Teknoloji ve çağdaş yaşamın tuhaflıklarına mizahı zarafetle dahil eden slapstick (fiziksel komedi) uzmanı ■ Bütün filmlerinde başrol oynadı ■ Çektiği uzun planlar zeka ürünü görsel komiklikleri bulmayı seyirciye bıraktı ■ Fransız ■ Komedi, Kısa Film ■ 6 uzun metraj yönetti

■ **1908** Paris'in batısında, banliyöde dünyaya geldi
1932 İlk kısa filminde yönetmenlik ve oyunculuk yaptı
1939 II. Dünya Savaşı nedeniyle askere alınınca New York Radio City Müzikholü'ndeki gösterisini kaçırdı
1958 *Mon Oncle*'la Oscar kazandı
1964 *Playtime*'ın seti bir fırtınada feci şekilde hasar gördü
1967 *Playtime* ticari başarı elde edemedi
1971 Neredeyse iflas etti. *Trafic*'i yapmak için borçlandı
1974 Son filmi, yarı-belgesel *Parade*, İsveç televizyonu için yapıldı
1977 İsveçli bir dağıtımcı Tati'nin borçlarını ödeyerek filmi gösterime soktu
1982 Paris'te öldü

Tati'nin spor tutkusu onu meslek hayatının ilk yıllarında pan domimci olmaya itti. 1930'lardaki başarılı gösterisi ona birkaç kısa komedide oyunculuk, senaristlik ve yönetmenlik yapma imkanı verdi. Sahne kariyeri askerlik görevi yüzünden kısa kesilen Tati savaştan sonra film yönetmeni oldu. İlk uzun filmi *Jour de Fête*, aşırı gayretli bir posta işçisi hakkındaki kendi taşlamalı kısa filminin ayrıntılı öyküsüydü. İlk Fransız renkli filmi olması amaçlandığı halde, film banyosunda sorun çıktı. Neyse ki Tati aynı anda siyah beyaz çekim de yapmıştı, böylece filmi gösterime sokmayı başararak hem eleştirel hem de ticari zafer kazandı. İkisinde Mösyö Hulot rolünde kendisinin oynadığı ilk üç filmi uluslararası düzeyde eleştirel ve maddi başarı elde etti. Tati'nin başarılarıyla yetinmeyerek Hulot dizisinin devamını çekme kararı mali çöküntüye uğramasına neden oldu. Tüm filmlerindeki ortak özellik zarif bir slapstick (fiziksel komedi) üslubudur. Tati bu komedilerde Buster Keaton (s. 56) ve Charlie Chaplin (s. 58) filmlerinin aksine komik dünyadaki durüst adamı canlandırdı.

■ **Les Vacances de Monsieur Hulot**, 1953, başrolde Jacques Tati, Nathalie Pascaud

Bu film, Jacques Tati'yi simgeleyen karakteri, sakarca ama iyi niyetli eylemleri büyük kargaşaya yol açan, teknoloji cahili Mösyö Hulot'yu dünyaya tanıttı. Bu ince taşlamalı filmde Mösyö Hulot plajı, kaldığı pansiyonu ve çevresindeki tatilcileri birbirine katıyordu.

Playtime, 1967, başrolde Jacques Tati, Barbara Dennek

Tati'nin başyapıtı sayılan filmde Mösyö Hulot ve Amerikalı bir grup turistin, ismi belirsiz, modern ötesi şehirde geçirdikleri bir gün konu edildi. 70 mm ile çekim yapan Tati, yüksek çözünürlüklü formatın sağladığı berrak alan derinliğinden ekranın köşelerine görsel komedi unsurları yerleştirerek yararlandı.

Diğer Eserleri

L'École des Facteurs (kısa), 1947, başrolde Jacques Tati

Jour de Fête, 1949, başrolde Jacques Tati, Guy Decomble

Trafic, 1971, başrolde Jacques Tati

Parade, 1974, başrolde Jacques Tati

Mon Oncle, 1958, başrolde Jacques Tati, Alain Bécourt

Başyapıtı *Play Time*'ın ana konusu teknoloji korkusunu ilk defa işleyen *Mon Oncle*, Tati'nin en başarılı filmi oldu. Tati; Hulot'nun yaşamını ileri teknolojiyle donatılmış, modern bir evde sersem anne ve babasıyla birlikte yaşayan küçük yeğeninin-kiyle karşılaştırdı. Ailenin verimlilik ve maddecilik kültürü, Hulot'nun gülünç teknolojik aksaklıklara yol açan bohem yaşam tarzına taban tabana zıttı. Diyaloglar filmin çoğunda önemsiz bir yer tutsa da Tati *Mon Oncle*'ın İngilizce versiyonunu da yaptı; işaretler tercüme edilerek bazı konuşmalara dublaj yapıldı.

Jacques Tati

Vittorio De Sica

1901, Sora–1974, Paris

■ Stüdyo dışı çekimler, farklı durumlardan meydana gelen olay örgüsü ve sıradan konuları çekerek yeni gerçekçiliği başlattı ■ Eserleri belli belirsiz bir komedi unsuru taşımasına rağmen çoğunlukla duygusal açıdan yoğundu ■ Çocuk oyuncularla iyi anlaştı ■ Charlie Chaplin'e hayranlık duydu ■ İtalyan ■ Dram, Komedi ■ 26 film yönetti

■ **1901** İtalya'da dünyaya geldi

1917 İlk filmi *Il Processo Clemenceau*'da oynadı

1949 *Ladri di Biciclette*'le Onursal Oscar kazandı

1953 Max Ophüls'ün romantik dramı *Madame de. .* filminde oynadı

1957 *A Farewell to Arms*'taki yardımcı oyunculuğuyla Oscar'a aday gösterildi

1968 Fransız vatandaşı oldu

1974 Ölmeden önce son filmi *Il Viaggio*'yu yönetti

Vittorio De Sica, 20'li yaşlarının başında dikkat çekici genç bir tiyatro ve sinema idolü olmasına rağmen kalıcı şöhretini yönetmen kimliği ve tüm dünya sinemacılarını etkileyen yeni gerçekçilik akımını yaratmasıyla kazandı. II. Dünya Savaşı'ndan sonra İtalyan Cinecittà stüdyosunun mülteci merkezi olarak kullanılması De Sica'yı dış çekime mecbur etti. Yönetmen, sokaklarda yaptığı çekimlere sonradan ses ve diyalog ekleyerek bu engeli lehine çevirdi. Belgesel üslubu ve filmlerinde amatör oyuncuları oynatması, sıradan ve kusurlu insanların başına gelen trajedilere odaklı öykülerini pekiştirdi. Filmleri üslup bakımından çoğunlukla farklı olayları bir araya getirir; olaylar nedensel olarak birbirine bağlı değildir, bu da daha güçlü bir gerçeklik hissi vurgular. Çocuklarla çektiği filmler ve incelikle yoğrulmuş umut konuları De Sica filmlerine özgü unsurlardır.

■ **Umberto D., 1952, başrolde Carlo Battisti**

Bu, kirasını ödeyemeyen emekli bir profesörün, sevgili köpeğini artık bakamayacağını yavaş yavaş fark edişini anlatan yürek parçalayıcı bir öyküdür. Yönetmen film boyunca umutsuzluk içinde eski püskü eşyalarını satmayı deneyen, hastaneye yatırılmaya göz yuman, hatta intihar etmeyi bile düşünen ama bir türlü köpeğini bırakamayan bir adamı izleyicilere adım adım takip ettirme yolunu seçer. Yeni gerçekçilik üslubundaki bu film, De Sica'nın en acı tatlı eseri sayılabilir, çünkü filmin sonunda köpek ve adam bir araya gelse de seyirci bunun geçici olduğunu bilir.

Ladri di Biciclette, 1948, başrolde Enzo Staiola

Uzun süren işsizlik döneminin ardından ilan dağıtma işi bulan adamın bisikleti sahip olduğu en önemli eşya haline gelir. Bisiklet çalınınca da küçük oğluyla birlikte aramaya çıkarlar. Tamamı Roma sokaklarında çekilen, amatör oyunculara yer veren ve sıradan insanların hayatını yansıtan *Ladri di Biciclette*, İtalyan yeni gerçekçilik akımının en bilinen filmi oldu. Dokunaklı sonu bu akımın simgeler hale geldi.

Diğer Eserleri

Miracolo a Milano, 1951, başrolde Francesco Golisano

Matrimonio all'Italiana, 1964, başrolde Sophia Loren, Marcello Mastroianni

Il Giardino dei Finzi-Contini, 1970, başrolde Helmut Berger

Sciuscià, 1946, başrolde Rinaldo Smordoni, Franco Interlenghi

At almaya uğraşan iki öksüz çocuk, askerlerden para kazanmaya çalışır, suça başvurunca da sefil bir hapishaneyi boylarlar. De Sica'nın ilk stüdyo filmleri onu İtalyanların ikonu haline getirecek insalcılığa dair ipuçları veriyordu Yedinci filmi *Sciuscià* ise bütün merhametini ve yeni gerçekçi özelliklerini -belgesel üslubunda dış çekim, amatör oyuncular ve serbest, parçalı olay örgüsü- gösteriyordu.

Vittorio De Sica

Federico Fellini

1920, Rimini–1993, Roma

■ Çağrışımsal, gerçeküstücü üslubu ve kişisel öykü anlatımını meşhur et ti ■ Sirk, kilise ve deniz tekrarlayan motifleridir ■ Roberto Rossellini ve Michelangelo Antonioni ile birlikte çalıştı ■ Besteci Nino Rota en ünlü film müziklerini yaptı ■ İtalyan ■ Dram, Komedi ■ 19 film yönetti

1920 İtalya'nın küçük bir sahil kasabasında dünyaya geldi
1938 Roma'ya taşındı
1939 Bir vodvil grubuyla ülkeyi dolaştı
1943 İlham perisi, oyuncu Giulietta Masina'yla evlendi
1945 *Roma, Città Aperta* filminin senaryosunu Rossellini ile birlikte yazdı
1952 İlk filmi *Lo Sceicco Bianco*'yu yönetti
1974-75 *Amarcord* üç dalda Oscar'a aday gösterildi
1990 Son filmi *La Voce Della Luna*'yı yönetti
1993 Roma'da öldü

Federico Fellini'nin adı hayalgücü yüksek ve son derece kişisel filmlerle eş anlamlı hale geldiyse de, sinemaya ünlü yeni gerçekçi Roberto Rossellini'yle birlikte başladı. Savaş sonrasındaki harap İtalya'da geçen, cesur ve gerçekçi öyküler yazdı. Fellini'nin üslubu "ayağı yere basan" yeni gerçekçilikten saptıysa da, öykü anlatımı bu ilk filmlerdeki çağrışımlı çoklu olay örgülerine dayanmaktan uzaklaşmadı. Eserleri gitgide parçalı ve kişisel hale geldikçe tekrarlayan üç motifli, sirk, deniz ve kilise sırasıyla özgürlüğü, kurtuluşu ve baskıyı simgeler oldu. Daha sonraki eserleri eleştirmenleri ikiye böldü; kimileri *Fellini–Satyricon* gibi filmlerini hayalcilikle damgalarken, diğerleri geleceği gören filmler olarak saygıyla karşıladı.

■ **La Strada, 1954,** başrolde Giulietta Masina, Anthony Quinn

Fellini'nin ilk uluslararası başarı yakalayan filmi *La Strada*'da bir sirk gösterisine satılan, kadın rolünü yönetmenin genç karısı oynadı. Kökleri yeni gerçekçi geleneğe dayansa da, sonradan Fellini'nin eserlerini simgeler hale gelen birkaç anlık gerçeküstücü sahneyi bu filmde ilk kez kullandı.

La Dolce Vita, 1960, başrolde Marcello Mastroianni

La Dolce Vita, Hollywood'daki stüdyo sisteminin çöküşünün ve kısa listenin felç edici etkilerinin uluslararası yetenekleri Roma film sanayine yönlendirdiği yılların essiz bir belgeseliydi. Magazin muhabiri Marcello Rubini yedi gün, yedi gece boyunca Roma sokaklarında çok haberin peşinde koşarken, diğer yandan da hayatındaki kadınlarla (aralarında Anouk Aimée ve Anita Ekberg de yer) uğraşıyordu. En İyi Yönetmen dalında Oscar'a aday gösterilen film hem en iyilerin arasında yer alıyor hem de *paparazzi* kelimesinin kaynağı olarak gösteriliyor.

Diğer Eserleri

I Vitelloni, 1953, başrolde Franco Fabrizi, Alberto Sordi

Giulietta degli Spiriti, 1965, başrolde Giulietta Masina

Satyricon, 1969, başrolde Martin Potter, Hiram Keller

Amarcord, 1973, başrolde Bruno Zanin

Le notti di Cabiria, 1957, başrolde Giulietta Masina, François Perier, Amedeo Nazzari

Fellini'nin karısı Giulietta Masına, bir fahişe hakkındaki bu trajik öyküde aşkı ararken zorluklara göğüs geren saf kız Maria "Cabiria" Ceccarelli rolünde sinemaya döndü. Metni ve trajik olay örgüsüyle yeni gerçekçi üsluba dayanan *Le notti di Cabiria*, Fellini'nin erken dönem üslubunu, sonraki eserlerinde baskın çıkacak görsel özgürlük ve hayali atmosfer dokunuşlarıyla harmanladı. Film, En İyi Yabancı Film dalın bir Oscar'la ödüllendirildi

$8^{1}/_{2}$

■yönetmen Federico Fellini, İtalya, 1963, Dram

Yapımcılarının peşine düştüğü, eleştirmenlerin saldırdığı ve birçok oyuncunun ikna etmeye çalıştığı Guido Anselmi (Mastroianni), sinemacı Roger Ebert'in "yönetmen tıkanması" dediği şeyden muzdariptir. Uzak bir kaplıcaya kaçar ama kendisiyle birlikte bir şamata götürdüğünün farkına sonradan varır. Sert karısı ve kaprisli metresi kaplıcada kazara çarpışınca özel hayatı mahvolur. Gerçeküstücü, çağrışımsal bir üslupla anlatılan filmin çoğu, diyalogların başladığı ve devam ettiği, ama asla bitirilmediği bir karşılaşmalar zincirinden oluşur. Yönetmen verdiği mücadelede hayatın talepleriyle ne kadar çok yüzleşirse, başka hayatların hayali dünyasına ve geçmişteki anılarına da o kadar kapanır. Yaratıcı süreç hakkında kusursuz bir film olan $8^{1}/_{2}$ herhangi bir başarılı sanatçının sağlıklı bir özel yaşam sürdürürken medyayı, ticari kaygıları ve sanatsal bütünlüğü iyi idare etmesi gerektiğini irdeler.

Filmin sonundaki sirk sahnesi aslında hareket halindeki bir vagonda geçiyordu. Vagonda çekilen bütün sekans kaybolu. Guido Anselmi'nin hayatındaki kadınlar sayesinde en sonunda kurtuluşu, saf beyaz dekorlarda çekildi. Guido'nu zampara karakteri Fellini'ye dayandığı için, film yönetmenin daha sonraki eserleri için bir tür bildiri özelliği taşıdı; yeni gerçekçilik üslubunun sınırlarıyla boğuşan Fellini, no taljik ama ham öykülerine h yallerin gerçeküstü güçlerini hafızanın ilham verici etkisin ve simgeciliği aşıladı.

8½, 1963, başrolde Marcello Mastroianni, Claudia Cardinale, Anouk Aimée, Sandra Milo

Kadın karakterler, çılgın ve fantezide yönetmenin hareminde görünür, onu şımartır ve kendi aralarında hafiften çekişirler. Parodi oyuncusu Jacqueline Bonbon (Yvonne Casadei) çok yaşlı olduğu gerekçesiyle reddedilir. Çılgına dönen kadın, yönetmeni ve diğer kadınları dişi bir deleninin baştan çıkarıcı güçlerini kaybetmediğine ikna etmeye çalışır.

Luchino Visconti

1906, Milano–1976, Roma

■ Şaşaalı set tasarımı ve kostümler ■ Başarılı tiyatro ve opera yönetimi ■ Aristokrat köklerine rağmen bariz bir Marksistti ■ Son filmlerinde değerlerin yıkılmasını ve aristokrasinin çöküşünü irdeledi ■ İtalyan ■ Tarihi Film, Edebi Uyarlama, Dram ■ 14 film yönetti

1906 İtalya'da aristokrat bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi

1936 Fransa'da yönetmen Jean Renoir'ya yardım etti

1939 Hollywood'u ziyaret etti

1942 İlk filmi *Ossessione*'yi yönetti

1954 İlk Maria Callas operasını yönetti

1960 *Rocco e i suoi fratelli* filminde yeni gerçekçiliğe döndü

1963 *Il Gattopardo*'yla Altın Palmiye kazandı

1969 Oscar'a tek sefer *La Caduta degli dei*'yle aday gösterildi

1976 *L'Innocente*'nin kurgusunu yaparken öldü

Zengin bir İtalyan ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Visconti, sa... dece zenginlerin lüks hayatlarını değil, aşırılığın ve çöküşün duygu... sal ve siyasi sonuçlarını da tam olarak yansıtma konusunda mükem... mel bir yönetmendi. Jean Renoir'yla (s. 144) çalışmakla edindiği tecrübe ve opera yönetmenliğindeki yetileri, çoğunlukla karakt... lerinin bütün hayatını ele alan, güçlü tarihi filmlerinde belirgindi. İ... kış filmi olan benzersiz *Ossessione* (1942), erotik takıntıyı çarpıcı bir öyküyle anlatır: Önce aşığıyla kocasını öldüren kadını gösterir, ard... dan da bu ikisinin birbirini mahvedişini. James M. Cain'in *The Postman Always Rings Twice* eserine dayanan üçlemenin birinci fi... minin vizyonu önce Mussolini diktatörlüğünce, sonra da Visconti'... telif haklarını almaması yüzünden ertelendi. Stüdyo dışı çekimleri ve alt sınıflara odaklanması nedeniyle çoğunlukla yeni gerçekçi bir film olarak alkışlanan yapıtın film noir (kara film) örgüsü tesadüfen be... lirlenmiş gibi görünüyordu ve Vittorio de Sica (s. 202) gibi yönetmen... lerin toplumsal bilincinden de yoksundu.

Diğer Eserleri

La terra trema: Episodio del mare, 1948, başrolde Alfio Fichera

Le notti bianche, 1957, başrolde Maria Schell, Marcello Mastroianni

Rocco e i suoi fratelli, 1960, başrolde Alain Delon, Renato Salvatori, Annie Girardot

La caduta degli dei, 1969, başrolde Dirk Bogarde

Ludwig, 1972, başrolde Helmut Berger, Romy Schneider

Senso, 1954, başrolde Alida Valli, Farley Granger

Göz kamaştırıcı, Venedikli bir kontes, İtalyan partizan direnişinin birikmiş parasını saklamakla sorumludur. Avusturya Macaristan kuvvetlerinden bir subayla yasak bir ilişkiye girince tutkularının esiri olarak parayı adamla çarçur eder, ama hemen ardından adam kadını terk eder. Visconti, kadının şaşaalı sarayının parlak renklerinden, ümitsizlik içinde sevgilisini aradığı Venedik'in arka sokaklarının karanlık gölgelerine debdebeli ama sert bir şekilde düşüşünü büyük bir etkileyicilikle gözler önüne serdi.

Morte a Venezia, 1971, başrolde Dirk Bogarde, Björn Andresen

Visconti; Thomas Mann'ın ünlü romanında yazar olan başkahramanı, coşkulu besteleri filmin en dramatik noktalarını vurgulayan Gustav Mahler'e belli belirsiz gönderme yapan bir besteciye dönüştürdü. Kötüye giden sağlığını düzeltmek için Venedik'e gelen besteci, aynı otelde kalan, gözalıcı bir gence gönlünü kaptırır. Saplantısı güçlendikçe sağlığı kötüye gider ve gösterişli Venedik manzaraları çirkinleşerek harabeye döner.

Il gattopardo 1963, başrolde Burt Lancaster, Alain Delon, Claudia Cardinale

Sicilya manzaralarının ortasında kötüye giden talihiyle boğuşan aristokrat bir aile reisinin eski konumuna erişmek için oğlunun zengin bir tüccarın kızıyla evlenmesine izin verişi konu ediliyordu. Visconti'nin, Kenji Mizoguchi'nin gücü sahneleme becerisine hayrandığı, filmin sonundaki 40 dakikalık balo sahnesinde kendini gösterdi. Vincente Minnelli'nin etkisi set yapım tasarımında ve canlı renklerin kullanımında görülüyordu.

Pier Paolo Pasolini

1922, Bolonya–1975, Ostia

■ Giotto, Mantegna ve Bosch gibi ressamlardan ilham aldı ■ Carl Theodor Dreyer ve Robert Bresson'dan etkilendi ■ Sessiz filmlere dayanan üsluplu sahnelemeler tercih etti ■ En başarılı filmleri çoğunlukla çıplaklık içeriyordu ■ İtalyan ■ Dram, Taşlama, Tarihi ■ 12 film yönetti

■ **1922** İtalya'da dünyaya geldi
1950 Annesiyle Roma'ya taşındı
1954 İlk şiir kitabı *La Meglio Gioventù*'yu yayımladı
1957 Fellini'nin *Le notti di Cabiria* filminin senaryosunu yazdı
1961 İlk filmi, İtalyan Yeni Gerçekçi *Accattone*'yi yaptı
1962 Kısa filmi *La Ricotta*'da Orson Welles'in yönetmenliğini yaptı
1963 Belgesel filmi *Sopralluoghi in Palestina*'yı çekti
1975 Ostia'da bir kumsalda öldürüldü

Gerçek bir evrensel sanatçı olan Pasolini yazar, eleştirmen, şair, oyuncu, ressam ve sinemacıydı. İlk filmleri yeni gerçekçilik üslubuna sıkı bir şekilde bağlı olsa ve gizli siyasi izler barındırsa da ardından gelenler Robert Bresson ve Carl Theodor Dreyer sinemasını çağrıştıran, daha üsluplu ve soyut yaklaşım taşıyordu. Sonraki eserleri ise yönetmenin geçmişini gözler önüne seren, sanat tarihine yapılan göndermeler doluydu. Ticari başarı yakalayan *Hayat Üçleme* filmleri, *Il Decameron* (1971), *I racconti di Canterbury* (1972) ve 1001 *Il fiore delle mille e una notte* (1974) dolu bir cinsellik içeriyordu ve çağının simgesiydi. Filmlerinde kendi eşcinselliğiyle verdiği mücadeleyi ve genç kahramanları üzerinden aktardığı ölüm kaygısını okumak mümkündür.

■ **Mamma Roma**, 1962, başrolde Anna Magnani

Temelde Roma'daki ilk yıllarına esas alan Pasolini, delikanlılığın vesayetini kazandıktan sonra oun bir işte tutunamaması sonucu tekrar fahişeliğe sürüklenen annenin (Magnani) öyküsünü anlatır. Geri Roma caddelerine geceleri hâkimlan hiddet, fahişe ve müşterilerin anlatımı etkileyici ve lüdür Pasolini, Magnani'nin yaşlanan yüzündeki çizgiler sözde kahramanının yozlaşmaya düşmesini dokunaklı bir çimde tasvir ederek etkileyici bir dille perdeye yansıttı.

Il vangelo secondo Matteo, 1964, başrolde Enrique Irazoqui

İki peygamberin hayatına dayanan bu basarılı uyarlamanın tamamı görülmeye değer bir kasaba olan Matera'da çekildi. Pasolini'nin ateist ve Marksist düşüncelerine rağmen film şaşırtıcı derecede başarılıydı.

Diğer Eserleri

Accattone, 1961, başrolde Franco Citti, Franca Pasut

Uccellacci e Uccellini, 1966, başrolde Totò

Edipo Re, 1967, başrolde Franco Citti

Teorema, 1968, başrolde Silvana Mangano, Terence Stamp

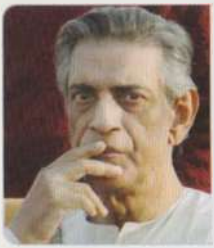
Porcile, 1969, başrolde Jean-Pierre Léaud

Salò o le 120 giornate di Sodoma, 1975, başrolde Paolo Bonacelli

Marquis de Sade'ın romanından yapılan bu cesur uyarlama, konuyu 1940'ların faşist İtalya'sına taşıdı. Film, dört güçlü adamın esir aldığı gençleri 120 gün boyunca ağza alınmayacak rezaletlere maruz bırakmasını anlatıyordu. Çok az yakın plan kullanan Pasolini'nin üslubunun cepheden tasvir ve yalınlık üzerine oturması, sessiz film kısıtlamalarını hatırlatıyordu.

Satyajit Ray

1921, Kalküta–1992, Kalküta

■ İtalyan yeni gerçekçilik akımından ve Jean Renoir'dan etkilendi ■ Küçük çaplı, şiirsel öyküleri Hollywood ve Bollywood'un abartılarına meydan okudu ■ Filmlerinin çoğu Bengal dilinde çekildi ■ Hint ■ Dram, Komedi, Müzikal, Tarihi, Suç ■ 31 film yönetti

1921 Batı Bengal'de dünyaya geldi
1949 *The River* filmi için Hindistan'daki dış mekân keşiflerinde Jean Renoir'ya yardım etti
1950 Avrupa'da izlediği yaklaşık 100 film arasında en çok *Ladri di Biciclette*'den etkilendi
1956 İlk filmi *Pather Panchali* Cannes'da iki ödül aldı
1956-81 Arasında yıl başına bir film yaptı
1992 Ömürboyu Onursal Başarı Oscarı aldıktan sonra öldü

Hint sinemasında Satyajit Ray'ın filmleri kadar beklenmedik ancak birkaç keşif vardır. Kendi kendini yetiştiren bir sinemacı olan Ray'ın çıkış filmi *Pather Panchali*, sadece amatör oyuncuların rol aldığı kadroyla çekildi. Filmin uluslararası başarısı Ray'ın her sene bir film yapmasını sağladı; bunların arasında çıkış filminin devamı niteliğindeki iki filmi de vardı. Tek bir ailenin hayatını yansıtan *Apu* üçlemesi etkileyiciliğini hâlâ koruyor. İtalyan Yeni Gerçekçilik akımının derin izlerini taşıyan bu filmleri, Bollywood'la sıklıkla bağdaştırılan şatafat, şarkı ve dansı kullanmaksızın, kenara itilen alt sınıfın basit öyküelerini anlattı. Bu yeni film türü Raj Kapoor'un Chaplinvari *Awaara* (1951) ve Mehboob Khan'ın *Mother India* (1957) filmlerinde de ima edildi. Bengal dilini kullanan Ray'ın filmleri Hindistan'ın geri kalanında çok az gösterildi.

Mahanagar 1963, başrolde Madhabi Mukherjee, Anil Chatterjee

Aynı zamanda bilinen bu film, [illegible] yenilikçi bir yaklaşımla kadın haklarını ele alıyordu. Genç bir kadın, kocası ailesini geçindirmeye [illegible] toplum tarafından nasıl tanılansa da dikiş makinesi satmaya başlar. Önceleri kocası da işi bırakması gerektiğini düşünürken işten kovulunca fikri değişir. Artık ailesini tek başına geçindiren kadın, İngiliz arkadaşı ve meslektaşı etnik kökeninden dolayı işten atılınca seçim yapmak durumunda kalır; ya işine devam edecek ya da dayanışma namına işini bırakarak şansını büyük şehirde arayacaktır.

Aranyer Din Ratri, 1969, başrolde Soumitra Chatterjee, Sharmila Tagore

Dört kibirli genç adam, sükûnet arayışı içinde Kalküta'dan ayrılarak kırsala doğru yola düşer. Orada birkaç şehirliyle karşılaşır ve ne tuhaftır ki onlarla kaynaşırlar. Olay örgüsünden yoksun olan ve Renoir'nun *La Règle Du Jeu* filmini andıran bu hikâye bir "füg" -konu üzerinde bir dizi yineleme ve çeşitleme anlamına gelen müzik terimi- olarak betimlenebilir: Füg burada , şehirliler ile kırsaldaki emsallerinin kıyaslanması ve yaşadıkları komik talihsizlikler olarak yorumlanabilir. Bu filmin ahlaki odağını canlandıran Sharmila Tagore, kendi zamanının en iyi oyuncularından biri olarak kabul edilir. Apu'nun bahtsız karısını canlandırdığı Ray'ın *Apur Sansar* (1959) ve kayınpederinin Hint tanrıçası olduğuna inandığı kadını oynadığı *Devi* (1960) filmlerinde kariyerinin en parlak dönemindeydi.

Diğer Eserleri

Pather Panchali, 1955, başrolde Subir Bannerjee, Chunibala Devi

Aparajito, 1956, başrolde Smaran Ghosal

Apur Sansar, 1959, başrolde Soumitra Chatterjee, Sharmila Tagore

Satyajit Ray

Kenji Mizoguchi

1898, Tokyo–1956, Kyoto

■ Siyah beyaz filmlerinin yarısından çoğu kayboldu ■ Üslubu uzun ve az sayıda yakın plandan oluşuyordu ■ Ana konularını ilerici, hatta feminist yoksul kadınlardan belirliyordu ■ Fransız Yeni Dalga sinemacıları tarafından takdir edildi ■ Japon ■ Edebi Uyarlama, Kostümlü Dram ■ 88 film yönetti

■ **1898** Japonya'da dünyaya geldi
1905 Kız kardeşi fahişe olarak satıldı
1907 Sonradan birlikte senaryo yazdığı Matsutaro Kawaguchi'yle tanıştı
1909 Babası tarafından okulu bırakmaya zorlandı
1923 İlk filmi *Ai ni yomigaeru hi*'yi yönetti
1930 İlk Japon sesli filmlerinden biri olan *Fujiwara Yoshie no Furusato*'yu çekti
1952 *Saikaku ichidai onna* Venedik'te Uluslararası Ödül kazandı
1956 Japonya'da öldü

Akira Kurosawa'nın (s. 216) ışıldayan kurgusunun ve kamera kullanımının aksine Kenji Mizoguchi'nin çalışmaları kalıcı bir etki bırakan kaydırmalı çekimler ve dramatik ani patlamaların sonrasını gösteren uzun süreli planlar sunar. Filmlerinde nadiren yakın plan kullanan yönetmen sahnedeki gerilimi uzatır. Kariyerinin büyük bölümünü; kadınların demokratik olmayan, ataerkil bir toplumda çektiği sıkıntılara odaklanan, hafiften trajik bir insancıllığın dışavurulduğu kostümlü dramlara adadı. Filmlerinde sık sık çarpıcı bir keskinlikte tasvir edilen kaba şiddet sahneleri kullandı. Sonradan uluslararası eleştirmenlerin beğenisini kazanarak Venedik Film Festivali'nde *Saikaku ichidai onna, Ugetsu Monogatari* ve *Sanshô Dayû*'yla ödül aldı. Egzotik üslubu ve hipnotik kamera kullanımı birçok kişinin hayranlığını kazandı. Bu hayranlar arasına gitti; Michelangelo Antonioni (s. 238) ve Nicholas Ray'in (s. 162) eserlerinde izleri görülebilir.

■ **Sanshô Dayû, 1954,** başrolde Yoshiaki Hanayagi

Mizoguchi'nin en güçlü kostümlü melodramlarından biri olan film, sürgün edilen bir valiye ailesinin dramatik öyküsünü anlatıyordu. Filmde çocuklar köleliğe mecbur bırakılırken, anneleri de fahişelik yapmak zorunda kalır. Mizoguchi'nin epik filminde yetişkin oğlanın saldırgan bir şekilde kaçmasını ve köleliğe son verilmesini isteyerek ailesini kurtarmaya çalışmasını gözler önüne serer.

Ugetsu Monogatari, 1953, başrolde Masayuki Mori, Machiko Kyô

Mizoguchi'nin uluslararası başarısı, *Tales of the Pale and Silvery Moon After the Rain* adıyla da bilinen bu projesine yaratıcı denetim fırsatı verdi. Filmin akıllara kazınan imgeleri ve epik öyküsü, sürekli hareket eden bir vinç kamerasıyla çekilerek olay akışı ve doğaüstü anları vurguladı. Ugetsu Monogatari, bir iç savaşta ızdırap çeken iki çiftin hayatını ele alıyordu. Erkekleri açgözlülük ve hırsın etkisiyle ailelerini yıkıma sürükler. Adamlardan biri, hayalete benzeyen, aristokrat bir kadına âşık olur, ama kadının gerçekten hayalet olduğunu öğrenince onu terk eder. Eve döndüğünde karısının onu sıcak bir şekilde karşılamasının ise zalim bir rüya olduğunu keşfeder.

Akasen Chitai, 1956, başrolde Machiko Kyô

Mizoguchi'nin son (ve en büyük gişe başarısı yakalayan) filmide, çağdaş Tokyo'nun "Hayal Ülkesi" genelevindeki beş fahişenin kederli hayatlarını ve gerçekleşmeyen hayallerini ele aldı. Yönetmenin eleştiri yaptığı kadınların güvensiz konumuyla ilgilenen duygudaşlık büyük ihtimalle kız kardeşinin yanında büyüdüğü çocuk fahişelik yazgısı sonucunda intihar eden *Akasen Chitai*'nin duyarlı tasviri bu konu üzerindeki siyasi tartışmanın da yolunu açtı.

Diğer Eserleri

Zangiku Monogatari, 1939, başrolde Shôtarô Hanayagi

Gion no Shimai, 1936, başrolde Yoshiko Yamaguchi

Oyû-sama, 1951, başrolde Kinuyo Tanaka

Saikaku ichidai onna, 1952, başrolde Kinuyo Tanaka, Tsukie Matsuura

Kenji Mizoguchi

Akira Kurosawa

1910, Tokyo–1998, Tokyo

■ Bütün karakterlerin net olarak görülmesine olanak veren derin odaklı çekimlere öncülük etti ■ 16 filmde oyuncu Toshirô Mifune'yle birlikte çalıştı ■ Western'lerden, Amerikan suç filmlerinden ve John Ford ile Jean Renoir'nin sanatından esinlendi ■ Birçok yönetmenden saygı gördü ■ Japon ■ Dram, Samuray, Edebi Uyarlama, Suç ■ 31 film yönetti

1910 Japonya'da dünyaya geldi
1943 Çıkış filmi, *Sugata Sanshiro*'yu yönetti
1948 *Yoidore Tenshi*'de Toshirô Mifune'yi ilk kez yönetti
1950 *Rashômon*'la Oscar kazandı
1980 *Kagemusha* Altın Palmiye ödülü aldı
1982 Otobiyografisi Something Like an Autobiography (Türkçe'ye *Kurbağa Yağı Satıcısı* adıyla çevrilen) yayınlandı
1990 Ömürboyu Başarı Oscarı aldı
1997 Toshirô Mifune öldü
1998 Tokyo'da öldü

Akira Kurosawa 1950'de *Rashômon*'la uluslararası düzeyde tanındıktan sonra, dünyanın en iyi filmleri olarak hâlâ övgü toplayan bir dizi film yaptı. Değişmeyen üslubu çerçevesinde, bir çekimin menzilini uzatarak kareyi düzleştiren uzun odaklı mercekler kullandı. Bu mercekler sayesinde kamerasını uzağa kurup oyuncuların performansının etkilenmesini de engelledi. Bir mükemmeliyetçi olan Kurosawa, epik filmlerinin kusursuz olması için çatıları söktürmesiyle, akarsuları tersine akıtmasıyla ve yüzlerce at ithal ettirmesiyle tanındı. Gerçekten de kostümle yaşamış bir oyuncu görüntüsü elde etmek için oyuncuların kostümlerini haftalarca öncesinden temin ettirirdi. *Akahige*'nin iki yıllık çekiminin ardından 16 filminin yıldızı Toshirô Mifune'yle yollarını ayıran yönetmenin bu kararından

Ran, 1985, başrolde Tatsuya Nakadai, Mieko Harada

Bir kral (Nakadai) krallığını oğulları arasında bölüştürür. Oğullarının açgözlülükleri acımasız bir savaşa tetikler. *Ran* şık kostümleriyle bir Oscar ödülü aldı. Shakespeare'den yaptığı bu uyarlamayla önce Kurosawa Macbeth'i *Kumonosu jô* (1957) adıyla sinemaya uyarladı. Çeşitli kültürlerden Japon üslup, kültür ve tarihiyle harmanladığı edebi uyarlamalar yönetmen için gözde bir türdü. Ayrıca, içlerinde Gorki'nin *Na Dne* (1957) ve Dostoyevski'nin *İdiot*'u (1951) gibi Batı klasiklerine dayanan uyarlamalar da çekti.

Shichinin no samurai, 1954, başrolde Takashi Shimura, Toshirô Mifune

Samurayların bilgeliği ile Hollywood western'lerinin bu büyüleyici harmanı bütün dünyada etkili oldu, hatta John Sturges tarafından Amerika'da *The Magnificient Seven* (1960) adıyla yeniden çekildi. Aksiyon sekanslarını aynı anda farklı açılardan çekmek için birkaç kamera birden kullanan Kurosawa, kurgu odasında devamlılığın yanı sıra dinamik sahneler de oluşturdu. 150 milimetreden daha uzun, görüntüyü biraz düzleştiren mercekler kullanarak daha geniş bir ölçekte daha fazla netlik sağlıyordu. Kurosawa'nın keskin kurgusu ve ustalıkla düzenlediği aksiyon, sonraki yıllarda üslup açısından bu filmin mirasını yiyen, yeni ve neredeyse baleyi andıran dövüş sanatı filmleri türüne ilham verecekti.

Diğer Eserleri

Waga seishun ni kuinashi, 1946, başrolde Setsuko Hara

Nora inu, 1949, başrolde Toshirô Mifune

Akahige, 1965, başrolde Toshirô Mifune

Kagemusha, 1980, başrolde Tatsuya Nakadai

sonra Japon fonlarından mali destek bulması zorlaştı. Amerikalı yönetmen arkadaşlarının ve Sovyet yapımcıların *Dersu Uzala* (1975) filmindeki yardımlarıyla, 83 yaşına kadar film yapmaya devam etti. Bu dönemde Japon eleştirmenler tarafından Batılı seyircilerin zevkine uygun filmler yapmakla suçlansa da geçmişe bakıldığında onun yaptığının filmlerinde yabancı sinema etkileri ve teknolojik ilerlemeleri irdelemek olduğu görülebilir. Kurosawa; John Ford'un (s. 158) sanatındaki Batılı unsurları ya da Ed McBain'in sert suç romanlarını kullandıysa da, her zaman Japon tarihi ve kültürüyle harmanladığı güçlü bir dinamizm yarattı. Arthur Penn ve Francis Ford Coppola (s. 314) gibi Amerikalı yönetmenler onun etkisini kabul etti ve hatta George Lucas (s. 358) *Star Wars*'un anlatı temelini oluşturmak için *Kakushi-toride no san-akunin*'in (1958) iskeletini kullandı.

Rashômon, 1950, başrolde Toshirô Mifune, Machiko Kyô

Çığır açan bir anlatımla; dört farklı kişinin bakış açısı ve öznel yaklaşımıyla tekrar tekrar anlatılan sözde bir tecavüzü, seyircinin zihninde yan yana getirerek ona hangisinin "doğru" olduğuna dair karar verme seçeneği sundu. Bu öykü anlatım tekniği daha sonra Bryan Singer'ın *Usual Suspects* filminde kullanıldı. *Rashômon*'un uluslararası başarısı Japon ekonomisinin özgüvenin artmasıyla aynı zamana rastlayınca Japon film endüstrisi yılda 500 film yapar hale geldi.

■ **Dreams, 1990, başrolde Akira Terao, Martin Scorsese**

Akira Kurosawa'nın gördüğü rüyalara dayanan sekiz bölümden oluşan bu *Dream*, yönetmenin tek konusu yazdığı tek filmdir. Hayranları George Lucas, Francis Ford Coppola ve Steven Spielberg filmin mali kaynağının temin edilmesine yardım etti. Scorsese *Kargalar* bölümünde, bir resim öğrencisine (karakter genç Kurosawa'ya dayanıyordu) resimlerinde yol gösteren Vincent Van Gogh rolünü canlandırdı. *Kızıl Fuji Dağı* gibi daha korkutucu bölümler nükleer yaygınlaşma ve savaş konusunda uyarıda bulunmasına karşın, en az *Kargalar* kadar sanatsaldı.

■ **Yojimbo, 1961, başrolde Toshirô Mifune, Tatsuya Nakadai**

Verimli geçen 1950'lerden sonra, Akira Kurosawa yeni onyıla Amerikan gangster ve western filmlerine dayanan bir kara komediyle başladı. Mifune geriye sadece kendisi kalana kadar çatışan, kasaba çetelerini birbirine düşüren kurnaz samurayı canlandırdı. Sergio Leone *Yojimbo* filmini neredeyse planı planına, başrolünde Clint Eastwood'un oynadığı spagetti western *Per qualche dollaro in piu* (1964) ismiyle tekrar çekti.

Yeni Dürtüler 1960–1974

"Özgürlüğün nesi yanlış ki! Olup biten bundan ibaret."

Dennis Hopper: Easy Rider, 1969, ABD, başrolde Dennis Hopper, Peter Fonda ve Jack Nicholson
Alıntı: *Easy Rider*'da Billy'yi canlandıran Dennis Hopper

Yeni Dürtüler

Fransız Yeni Dalgası

Bir grup özgür ruhlu yönetmen, 1950'lerden 60'ların sonlarına kadar kullandıkları radikal sinema dili ve teknikleriyle sinemacılar üzerinde nesiller boyu sürecek bir etki bıraktı

s. 228

Amerikan Sineması

Yeni öykü anlatım yöntem leri daha karmaşık karak terler, muğlak mesajlar ve yaratıcı çekimler kullandı

Robert Aldrich
Hal Ashby s. 294
John Frankenheimer s. 2
George Roy Hill s. 274
Norman Jewison

1960 1962 1964 1966

Claude Chabrol s. 234
Jean-Luc Godard s. 232
Chris Marker
Jacques Rivette
Eric Rohmer
François Truffaut s. 236
Agnès Varda

Avrupa Avangard Sineması

Üç ikon, esrarengiz ve karşı konulmaz eserleriyle dünya sinemasında devrim yaptı

Michelangelo Antonioni s. 238
Ingmar Bergman s. 230
Luis Buñuel s. 228

Stanley Kubrick s. 24
Sydney Lumet s. 268
Mike Nichols s. 276
Sam Peckinpah s. 270
Arthur Penn
Sydney Pollack s. 278

s. 233

s. 274

1960–1974

1968

Avrupa Sineması

Çağdaş sinemanın düşünsel mimarları

Bernardo Bertolucci s. 240
John Boorman
David Lean s. 244
Sergio Leone s. 264
Joseph Losey s. 284
Roman Polanski s. 296
Nicolas Roeg s. 288

1970

Bağımsızlar

Bağımsız sinema görüşüyle harmanlanmış, radikal gerçekçiliği benimsediler

John Cassavetes s. 292
Dennis Hopper
Glauber Rocha

1975

İngiliz Özgür Sineması

1956'dan 1960'ların ortalarına kadar, siyasi bilinç barındıran yarı-belgesel bir üslupta, kasvetli bir sosyal zemine oturtuldu

Lindsay Anderson s. 282
Jack Clayton
Richard Lester
Ken Loach
Tony Richardson
Ken Russell
John Schlesinger s. 286
Andrei Tarkovsky s. 298
Andrzej Wajda
Peter Yates

s. 291

s. 256

ABD'de komedi

Slapstick (fiziksel komedi) ve çılgın komedilerin varisleri

Mel Brooks s. 258
Blake Edwards s. 260
Jerry Lewis s. 256

Yeni Dürtüler

Taze Fikirler ve Yeni Gerçeklikler

1950'lerde, en köklü ve etkili akımlardan biri olan Fransız Yeni Dalgası -*Cahiers du Cinema* dergisine yazan bir grup eleştirmen- klasik film yapımcılığında kökten değişim çağrısında bulundu ve İtalyan Yeni Gerçekçilik akımı gibi yeni yaklaşımlara kucak açtı. Bu grubun "*auteur* kuramı"na göre bir film, yönetmenin benzersiz üslubunun imzasını taşımalıydı, John Ford ve Alfred Hitchcock bunun somut örneğini oluşturdu. Başka bir ilham kaynağı, Alain Resnais'nin *Hiroshima, Mon Amour* filminin temsil ettiği deneysel Yeni Roman'dı. Doğaçlama diyalog, hızlı sahne değişimleri ve atlama gibi yeni üslup ve anlatı teknikleri, izleme kalıplarını kökten değiştirme çabaları çerçevesinde kullanıldı.

■ **Agnès Varda: Cléo from 5 to 7**, 1962, başrolde Corinne Marchand

■ **Alain Resnais: Hiroshima Mon Amour**, 1959, başrolde Emmanuelle Riva, Eija Okada

■ Richard Lester: A Hard Day's Night, 1964, başrolde Beatles

■ Mike Hodges: Get Carter, 1971, başrolde Michael Caine, Britt Ekland

Avrupa Sineması: İkonlar ve putkırıcılar

Avrupa, kendileri belirli bir akımla bağdaştırılamasa da nevi şahsına münhasır imzaları ve özgün üslupları nesiller boyunca sinemacıları etkileyen, olağanüstü üç yönetmene ev sahipliği yaptı: Yarattığı yabancılaştırma hissi ve zaman manipülasyonuyla Michelangelo Antonioni; eserleri ayırt edici bir felsefi derinlik barındıran Ingmar Bergman; ve burjuva sınıfını işlediği gerçeküstücü filmleriyle ünlenen Luis Buñuel. Avrupa sinemasının bu ikonlarıyla Fransız Yeni Dalgası'nın yanında, yalın ve yarı-belgesel bir üslupla işçi sınıfı konularına odaklanan İngiliz Yeni Dalgası gibi başka akımlar da gelişti. *Get Carter* gibi klasik suç gerilimleri şehrin hüznünü yansıtırken, Richard Lester, Beatles filmlerinde Britanya'nın "çalkantılı altmışlar"ına daha neşeli bir bakışı yansıttı. Büyük Hollywood yapımlarının süregiden çekiciliği, David Lean, Bernardo Bertolucci ve Segio Leone'nin sinemaskop epiklerine yansıdı.

Amerikan Sineması: Yeni Bir Ruh

Avrupa'da gerçekçiliği farklı şekillerde betimlemeyi irdeleyen yeni akımlar gelişirken, Hollywood televizyon teknolojisinin yaygınlaşmasının ve film sanayindeki mali sorunların tetiklediği stüdyo sisteminin düşüşe geçmesiyle yüzleşmek durumunda kaldı. Avrupa sinemasının simgesi haline gelen, cinselliğe ve şiddete karşı daha özgürlükçü yaklaşımlar, Yapımcılık Yasası'nın yürürlükten kalkmasıyla birlikte sinemaya girdi ve sinemacılar bu yeni özgürlüğün sınırlarını zorladı. Sam Peckinpah'ın şiddet sahneleri, Bob Fosse'un komedyen Lenny Bruce hakkındaki *Lenny* filminin müstehcen dili bu yeni tutumun belirtilerindendi. ABD'deki gerçeklik kavramını ele almak demek, köklü ırksal meselelerle çatışmaları, bilinç sorunlarını irdelemek anlamına geliyordu; bu konular suç gerilimi *In the Heat of the Night*'tan başlayıp Robert Mulligan'ın yaptığı dokunaklı edebiyat uyarlaması *To Kill a Mokingbird*'e kadar çeşitli filmlerde işlendi. Bu Amerikan

Norman Jewison: In the Heat of the Night, 1967, başrolde Sidney Poitier, Rod Steiger

Robert Mulligan: To Kill a Mockingbird, 1962, başrolde Gregory Peck, Mary Badham

■ Bob Fosse: Lenny, 1974, birlikte Dustin Hoffman

■ Jack Clayton: The Great Gatsby, 1974, birlikte Robert Redford, Mia Farrow

klasiğinin başkahramanı dürüst avukat Atticus Finch (Gregory Peck), bugün "Amerikan sinemasının en büyük kahramanı" olarak selamlanıyor ve Amerikan hukuk sistemindeki etkisi kabul ediliyor.

1960'larda ve 70'lerin başlarında kültürel ve siyasi çalkantının bibirine karışması, karşı kültür hareketlerinin yolunu açtı. Liberal düşünce; film gişelerinde Mike Nicholds'un *The Graduate*'i (1967) kadar Hal Ashby ve Arthur Penn gibi genç yönetmenlerin, tümü o zamana kadar Amerikan filmlerinde belirgin bir şekilde görülen "tipleri" ortadan kaldıran, alışılmadık karakterleri betimleyen eserlerinin başarısıyla belirginleşti. Bu filmler aynı zamanda Fransız Yeni Dalgası sinemacılarının estetiğine de bir saygı niteliğindeydi. Jack Clayton'ın *The Great Gatsby* filmindeki büyü ve yanılsama klasik Hollywood üslubunun yavaşça kaybolan etkisini temsil ederken, John Cassavetes'in deneysel filmleri bağımsız yönetmenlerin yolunu açtı.

Luis Buñuel

1900, Calanda–1983, Mexico City

■ Sinemasal gerçeküstücülüğün babası ■ Filmlerinin çoğunu Meksika ve Fransa'da çekti ■ Örgütlü dini ve burjuvaziyi eleştirdi ■ Cannes'da iki kez aldığı Altın Palmiye dışında 29 film ödülü var ■ İspanyol-Meksikalı ■ Gerçeküstücü, Avantgard, Dram ■ 32 film yönetti

■ **1900** Burjuva bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi ve İspanya'daki baskıcı bir Cizvit okulunda yetiştirildi
1920 Madrid'de edebiyat ve felsefe üzerine eğitim aldı; Salvador Dalí ve Federico García Lorca'yla tanıştı
1933-35 Paris ve İspanya'da Amerikan filmlerini seslendirdi
1938-42 New York Çağdaş Sanat Müzesi'nde işe girdi
1944-46 Hollywood'da Warner Brothers'la çalıştı
1947 Meksika'ya taşındı
1949 Meksika vatandaşlığına geçti
1983 Otobiyografisi *My Last Sigh (Son Nefesim)* yayınlandı
1983 Mexico City'de öldü

Özünde bir *auteur* ve provokatör olan Buñuel, yönetmenlik kariyerine gerçekliğe gerçeküstü imgeler aşılamakla başladı. Sanatı üç yaratıcı döneme bölünebilir. Salvador Dalí'yle birlikte çektikleri, çığır açan kısa filmi *Un chien andalou* (1928) onu gerçeküstücü akımın üyesi yaptı; daha büyük bir skandal olan *L'âge d'or* (1930) durumunu pekiştirdi. Provokatif kısa belgesel *Las Hurdes*'ten (1932) sonra İspanya'dan ayrılan Buñuel 15 yıl boyunca film yönetmedi. Meksika döneminde, Meksika piyasası için putkırıcı damgası taşıyan birkaç iş yaptı. Anavatanında yaptığı tek uzun metraj film olan *Viridiana* (1961), ruhban sınıfı karşıtı imgeleri (içinde bir de Son Yemek parodisi vardı) yüzünden İspanya'da yasaklandı. Sonraki Fransız filmleri, yürekten hissettiği gerçeküstücülüğü daha yıkıcı ve taşlamalı betimlemelerle birleştirdi.

Diğer Eserleri

Nazarín, 1959, başrolde Francisco Rabal
Le Journal d'une Femme de Chambre, 1964, başrolde Jeanne Moreau
Le fantôme de la liberte, 1974, başrolde Jean-Claude Brialy, Michel Piccoli, Monica Vitti

■ **Le charme discret de la bourgeoisie**, 1972, başrolde Fernando Rey, Stephane Audran

Bu gerçeküstücü başyapıt, bir dizi komik ve kaçınılmaz hayalden oluşuyordu. Üst sınıf mensubu soğukkanlı altı arkadaş, birlikte yemek yemek için boşuna uğraşır ve abes olaylar nedeniyle sürekli engellenirler. Bu gülünç kapitalizm yergisi, En İyi Yabancı Film dalında Oscar kazandı.

■ **Belle de Jour, 1967,** başrolde Catherine Deneuve, Michel Piccoli, Pierre Clementi

Deneuve zengin bir doktorun karısını canlandırır; doktorun bastırılmış cinsel arzuları kadını fuhuşa sürükler. Kadının mazoşist doğası bir dizi erotik hayalde su yüzüne çıkarken, müşterisi ilham çalışsız gangsterle ciddi bir ilişkiye girer. Kıskanç adam önce kadının kocasını vurur, sonra da intihar eder.

■ **Los olvidados, 1950,** başrolde Alfonso Mejia, Roberto Cobo

Mexico City'nin kenar mahallelerinde geçen film, bir grup çocuk suçlunun şiddet dolu hayatlarını anlatır. Vittorio De Sica'nın *Sciuscià* (1946) filminden esinlenen Buñuel, "çocukların bir şans elde edemeden hayatlarının mahvolmasına bir saldırı" diye tarif ettiği gözlemini destekleyecek soğuk ve tavizsiz bir tutum takındı. Annesinin ihmal ettiği bir delikanlı çeteye katılır. Çete liderinin işlediği bir cinayete şahit olunca, başka bir iş aramaya karar verir ama çetin koşullar vahim bir sona neden olur. Filmin kahince mirası, yarım yüzyıl sonra Brezilya filmi *Cidade de Deus*'a (2002) yansıdı.

Luis Buñuel

Ingmar Bergman

1918, Uppsala–2007, Fårö

■ Cannes'da Palmiyelerin Palmiyesi ödülünü kazandı ■ Psikolojik-varoluşsal filmlerin mimarı ■ Filmlerinin çoğunun senaryosunu yazdı ■ Aldığı 60 film ödülünün yanında dokuz kez Oscar'a aday oldu ■ İsveç ■ Avangard, Dram ■ 40 film yönetti

■ **1918** İsveç'te ateşli bir Luteryen ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi
1937 Stockholm Üniversitesi'nde sanat ve edebiyat alanında öğrenim gördü
1945 İlk filmi *Kris*'i yönetti
1963 Stockholm'deki Kraliyet Dram Tiyatrosu'nda yönetmen oldu
1976-85 Münih'te gönüllü sürgün, *The Serpent's Egg*'i (1977) yaptı
2007 İsveç'te öldü; bütün filmleri UNESCO'nun Dünya Belleği arşivine dahil edildi

Tüm zamanların en üretken yönetmenleri arasında yer alan Ingmar Bergman, aralarında Stanley Kubrick (s. 246), Andrei Tarkovsky (s. 298), Woody Allen (s. 326) ve David Lynch (s. 350) gibi yönetmenler bulunan bir kitleyi etkiledi. Tiyatro eğitimi alan Bergman'ın derin düşünceler içeren, duygu yüklü filmleri, fanilik gibi metafizik konuları, yalnızlık, kader ve ergenlerle yetişkin arasındaki çatışmaları irdeler. *Sommaren med Monika* (1953) gibi filmler, Bergman'ın en önemli konusu olan kadınlara ve onların kimliklerine değinirken, 1960'lardaki üçlemesi *Såsom i en spegel*, *Nattvardsgästerna* ve *Tystnaden* ile Tanrı'nın "yokluğunu" masaya yatırdı. Eserlerinde, oyuncuları doğaçlamaya sevk eden, eşsiz ve büyüleyici bir kamera üslubuyla insan doğasının karmaşıklığını betimledi.

■ **Smultronstället**, 1957, başrolde Victor Sjöström, Ingrid Thulin

Yaşlı bir profesör, fahri unvan almak üzere eski üniversitesine gider. Yoldaki çeşitli karşılaşmalar, geri dönüşler ve ölümünü haber veren gerçeküstü rüyalar profesörün bir ömürlük kusurlarını, yalnızlığını fark etmesini sağlar.

Diğer Eserleri

Det sjunde inseglet, 1957, başrolde Bibi Andersson, Max von Sydow

Scener ur ett äktenskap, 1973, başrolde Liv Ullmann, Erland Josephson

Tystnaden, 1963, başrolde Ingrid Thulin, Gunnel Lindblom

İki kız kardeş ile 10 yaşında bir çocuk, dilini anlamadıkları yabancı bir ülkedeki otelde kalırlar. Soyutlanma, iletişim kuramama ve karanlık, huzursuz edici seks sahneleri içeren bu filmin ana konuları arasındaydı. Görüntü yönetmeni Sven Nykvist, Bergman'ın radikal anlamda klostrofobik filmini alan derinliğini fazlaca kullanarak çekmeyi tercih etti.

Fanny and Alexander, 1982, başrolde Pernilla Allwin, Bertil Guve

Bergman, dört Oscar ödüllü bu otobiyografik eseri için sinema yaşamının özeti yorumunda bulunmuştu. Kardeş olan Fanny ve Alexander, İsveç'te refah içinde bir evde büyür. Babalarının ani ölümünün ardından, annesi bir piskoposla evlenir. Onun sofu dünyasına taşınan çocuklar bu yalıtılmış yaşama uyum sağlamakta zorlanırlar.

Jean-Luc Godard

1930, Paris

■ Sinema tarihinin esas entelektüeli ■ Nouvelle Vague (Fransız Yeni Dalgası) akımının öncüsü ■ Yeni bir film estetiği, üslubu ve tekniği icat etti ■ Filmleriyle 30 ödül kazandı ■ Fransız-İsviçreli ■ Avangard, Dram, Taşlama ■ 40 film yönetti

■ **1930** Zengin bir Fransız-İsviçreli ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi

1950 Jacques Rivette'le film dergisi kurdu

1954 İlk kısa filmi, *Operation Beton*

1968 Marksist film yapım şirketi Dziga Vertov Group'u kurdu

1988-89 *Histoire(s) du Cinema*, sinema ve 20. yüzyıl tarihi konulu video projesi

2007 Ömürboyu Başarı dalında Avrupa Film Ödülü kazandı

Fransız Yeni Dalgası'nın açık ara en radikal ismi Godard başka hiçbir çağdaş yönetmenin yıkamadığı kadar çok sinema teamülünü çökertti. Yeni sanatsal anlatı arayışı ve solcu siyaseti perdeye yansıtmada izlediği amansız yolla efsane oldu. *Auteur* sinemacıların ilk örneği olan Godard, toplumu cesaretle eleştirdi ve perdeyi bir ressam gibi kullandı. İlk ve en etkili filmleri, klasik anlatı yapılarını yok saymasıyla ve türleri karıştırmasıyla dikkat çeker. Birçok yönetmen, *Bande à Part* (1964) ve *Pierrot le Fou* (1965) gibi klasiklerden etkilendi. Godard, yoğun bir siyasi dönemden sonra, televizyon için yazdığı özgün film makaleleri ne odaklandı, ardından *Je vous salue, Marie* (1985) gibi provokatif filmlerle perdeye döndü.

■ **Le mépris, 1963, başrolde Brigitte Bardot, Michel Piccoli, Jack Palance, Fritz Lang**

Le mépris sinemacılık üzerine eleştirel bir söylemdi. Parlak Akdeniz renklerine batırılan ve bir Yunan trajedisi gibi üç bölümden oluşturulan film, gerçek, kurmaca ve bıkkınlık üzerine kasvetli bir yapbozdur.

Diğer Eserleri

Week End, 1967, başrolde Mireille Darc, Jean Yanne

Détective, 1985, başrolde Laurent Terzieff, Jean-Pierre Léaud

Notre Musique, 2004, başrolde Sarah Adler, Nade Dieu

■ **À bout de souffle**, 1960, başrolde Jean-Paul Belmondo, Jean Seberg

Fransız Yeni Dalgası akımının Truffaut'nun bir fikrine dayanan bu önemli filmi, canlı ve değişik. Belmondo, Humphrey Bogart'ın hareketlerini taklit eden bir kabadayıyı canlandırır. Kazara bir polisi vurunca, kız arkadaşıyla (Seberg) birlikte Paris'ten kaçmayı planlar. Heyecanlı bir takip olan film, gerilime odaklı değildir, aşka yeni bir tanım vermek isteyen bir çifti anlatır. Film popüler kültüre göndermede bulunmasının yanı sıra canlılığı, doğaçlama diyalogları, yaratıcı atlamaları, doğal setleri ve el kamerası kullanımıyla üne kavuştu.

■ **Alphaville**, 1965, başrolde Eddie Constantine, Anna Karina

Godard, bilimkurgu ile film noir'ı (kara film) gerçeküstücü bir takipte harmanlayarak, Fritz Lang'ı selamlarken, Kubrick'in bilgisayarların insanlığa hükmettiği bir geleceğe dair öngörüsüne de öncülük etti. Ütopik Alphaville kasabasını yaratmak için özel efekt kullanmak yerine Paris'i neon ışıklar ve soğuk betonla dolu, karanlık bir şehir manzarasına dönüştürmeyi tercih etti. Film, hayali teknokrasiye karşı silah ve nükteli bir dil kullanarak savaşan gizli ajanın öyküsünü aktarır.

Jean-Luc Godard

Claude Chabrol

1930, Paris–2010, Paris

■ Fransız Yeni Dalgası'nın öncüsü ■ Alfred Hitchcock'un geleneğini devam ettiren endişe yaratma ustası ■ Burjuvazinin zekice analizi ■ Avrupa Film Akademisi Ömürboyu Başarı Ödülü, 2003 ■ Fransız ■ Gerilim, Film Noir (kara film), Dram, Komedi ■ 54 film yönetti

■ **1930** Bir eczacının oğlu olarak dünyaya geldi
1958 İlk filmi, *Le Beau Serge* Fransız Yeni Dalgası'nın başlangıcı oldu
1959 *Les cousins*'le Berlin'de Altın Ayı kazandı
1964 Bir dizi casus gerilim filmine başladı
1978 1930'lardaki bir cinayet vakasından uyarladığı ve gayet başarılı olan, başrolünde Isabelle Huppert'in oynadığı *Violette Nozière*'i yönetti
1988 *Une affaire de femmes*'da Nazi işgalindeki Fransa'daki bir arka sokak kürtajcısını betimledi
2007 *La fille coupee en deux* ile Venedik Film Festivali'nde Eleştirmenler Ödülü aldı

Nouvelle Vague (Fransız Yeni Dalgası) akımındaki birçok arkadaşı gibi, Chabrol işe *Cahiers du Cinéma* dergisinde film eleştirmenliği yaparak başladı. 1950'lerin başlarında, kendi anlatımını derinden etkileyen Alfred Hitchcock (■ 186) hakkında bir kitap yazdı. İlk filmleri, Fransız Yeni Dalgası'na özgü olan ve *Les Bonnes Femmes*'da büyüleyici bir şekilde uygulanan doğaçlama gerçekçiliğin damgasını taşıyordu. Chabrol'ün daha sonra titizlikle yaptığı filmlerinin çoğu, Fransız toplumunun günlüğünü tutarken cinayet ve saplantı konularını irdeledi. Filmleri, burjuvaziye ve riyakar ahlaki değerlerine yönelik -tıpkı Hitchcock gibi toplumsal bilince dayanan- alaylı gözlemler sundu. Başrolde çoğunlukla Stéphane Audran'ı (1964-1980 yılları arasında evliydiler) oynatan Chabrol boşanmalarının ardından genellikle Isabelle Huppert'le çalışmayı tercih etti.

■ **L'enfer**, 1994, başrolde Emmanuelle Béart, François Cluzet

Belirsizliği kullanan Fransız gerilminin bir başka üstadı olan Henri Georges Cluzot'nun 1964 tarihli bir senaryosundan uyarlanan *L'enfer*, psikolojik incelemenin ilk örneklerinden biriydi. Çarpıcı güzellikteki Nelly ile mutlu bir evliliği olan Paul, git gide kıskançlaşır. Gerçeklikten çok hayalin etkisi altına giren adam, karısının yaptığı her şeyden giderek daha çok şüphelenerek yavaşça deliren bir canavaya dönüşür. Nelly, mazoşist bir sadakatle bütün ızdıraplara katlanır.

■ **Les innocents aux mains sales**, 1975, başrolde Romy Schneider, Rod Stelger, Paolo Giusti

Les innocents aux mains sales, genç yazar sevgilisi Giusti'yle anlaşmalı alkolik ve iktidarsız kocası Stelger'i öldürmeyi planlayan Schneider'in öyküsünü anlatır. Neden sonra, ceset gizemli bir şekilde para ve Giusti'yle birlikte ortadan kaybolur. Filmin alaycı ve gülünç olay örgüsü, ahlak ile ahlaksızlık arasında gidip gelirken, bir dizi beklenmedik sürpriz sunuyordu.

Diğer Eserleri

Les Fantômes du Chapelier, 1982, başrolde Charles Aznavour, Michel Serrault

La Cérémonie, 1995, başrolde Isabelle Huppert, Sandrine Bonnaire

■ **Que la bête meure**, 1969, başrolde Michel Duchaussoy, Jean Yanne

Charles (Duchaussoy) oğlunu vurup kaçan katilden intikam alma peşindedir. Şüpheliyi -tamirhane sahibi Paul (Yanne)- bulunca, ailenin içine girmek için baldızı ayartır. Cinayet planlarını bir günlüğe kaydeder ama zanlının canice davranışlarına rağmen cinayet işleyemeyeceğini anlar. Charles, Paul'un oğlunun da babasının ölmesini istediğini keşfedince, kaderin ve intikamın güçleri çakışır. Berrak anlatı yapısı, sıkı performanslar ve duyguları incelikle harekete geçiren görüntüler, bu filmi Chabrol'ün en inandırıcı gerilimlerinden -Hitchcock'tan çok Fritz Lang'dan esinlenen- biri yaptı.

François Truffaut

1932, Paris–1984, Neuilly-sur-Seine

■ Fransız Yeni Dalgası'nın önde gelen ismi ■ Auteur sineması savunucusu ■ Sanat sinemasının öncüsü ■ Renoir ve Hitchcock'tan derinden etkilendi ■ 28 film ödülü kazandı, üç kez Oscar'a aday gösterildi ■ Fransız ■ Dram, Film Noir (kara film), Komedi ■ 21 film yönetti

■ **1932** Paris'te gayrimeşru bir çocuk olarak dünyaya geldi
1955 Jacques Rivette ve Alain Resnais'yle ilk kısa filmini çekti
1960 Jean Cocteau ve Jacques Rivette'in yapımcısı oldu
1967 Hitchcock'la uzun bir röportaj yayımladı
1974 *La Nuit Americaine* Oscar kazandı
1977 Spielberg'in *Close Encounters of the Third Kind* filminde oynadı
1984 Fransa'da öldü

Truffaut bir sinema aşığıydı. Zor geçen bir çocukluğun ardından, yayıncı André Bazin'in de desteğiyle *Cahiers du Cinema* için film eleştirmeni olarak çalıştı. Eleştirmen kimliği sinemacı kimliğinden daha radikal olduğu halde, Fransız Yeni Dalgası'nın önde gelen isimlerinden biri olması çok zaman almadı. Truffaut bütün filmlerinin senaryoları üzerinde çalıştı ve *Tirez sur le pianiste* (1960) ile *La sirène du Mississipi* (1969) gibi film noir'lar (kara film) için uyarladığı suç romanlarına çoğunlukla büyük ilgi duydu. Başka bir ortak özellik ise eserlerindeki çocuklardı, *L'enfant sauvage* (1970) ve *L'argent de poche* (1976) filmleri bunun en iyi örnekleri oldu. Yaratıcı üretiminin arkasındaki itici güç, kendi sinema tutkusunu seyircisiyle paylaşma duygusuydu.

Yeni Dürtüler 1960–1974

Diğer Eserleri

La mariée était en noir, 1968, başrolde Jeanne Moreau

La Nuit Américaine, 1973, başrolde Jacqueline Bisset, Valentina Cortese

Le dernier métro, 1980, başrolde Gerard Depardieu, Catherine Deneuve

Vivement dimanche!, 1983, başrolde Fanny Ardant

■ **Jules et Jim, 1962, başrolde Jeanne Moreau, Oskar Werner, Henri Sere**

Alman Jules (Werner), Fransız Jim (Sere) ve anlaşılmaz Catherine (Moreau) arasındaki üçlü ilişkiyi anlatan bu öyküye varolmanın hafifliği damgasını vursa da ihtiras kısa sürede melankoliye dönüşür. Olağanüstü performanslar, muhteşem kurgu, anamorfik objektif ve George Delerue'nün lirik müziği, Chaplin ve Renoir'ya saygı niteliğindeki bu film şiirsel sinemanın ölümsüz başyapıtı yaptı.

■ **Les quatre cents coups, 1959, başrolde Jean-Pierre Léaud**

Tüm zamanların en çarpıcı, ilgi çekici ergenlik tasvirlerinden biri olan bu çıkış filmi, Truffaut'ya Cannes'da En İyi Yönetmen ödülü kazandırdı. Yönetmenin yoksul çocukluğunu çağrıştıran film, annesinden ve üvey babasından sevgi bekleyen ama reddedilen Truffaut'nun öteki kişiliği Antoine Doinel'in (Leaud) öyküsünü anlatır. Antoine okulda sürekli başını belaya sokar, hırsızlık yaparken yakalanır, ıslahevine gönderilir ve deniz kıyısına kaçar. Canlı belgesel üslubunda çekilen film, çocuğun iz bırakan bir dondurulmuş yakın plan görüntüsüyle belirsizlik içinde burada biter. *Les quatre cents coups*, evlilik ve boşanma üzerine filmler içeren Antoine Doinel serisinin başlangıcı oldu.

■ **Fahrenheit 451, 1966, başrolde Oskar Werner, Julie Christie**

Truffaut'nun en büyük amacı kitaplar üzerine bir film yapmaktı. Ray Bradbury'in bilimkurgu romanından esinlenen yönetmen, kitapların yasaklandığı bir geçmiş-gelecek dünya yarattı. Filmde Werner, görevi kitapları yakmak olan ancak yasadışı bir kitap düşkününe (Christie) vurulunca içine şüphe düşen bir itfaiyeci canlandırdı.

François Truffaut

Michelangelo Antonioni

1912, Ferrara–2007, Roma

■ Savaş sonrası sinemanın öncüsü ■ Estetik açıdan en etkili sanat sineması yönetmenlerinden biri ■ Ucu açık filmler çekti ■ Ömürboyu Başarı Oscarı kazandı ■ 35 uluslararası film ödülü aldı ■ İtalyan ■ Dram, Deneysel ✳ 17 film yönetti

● **1912** İtalya'da dünyaya geldi
1936 Ekonomi öğrenimi gördü; film eleştirmeni olarak çalıştı
1942 Roberto Rossellini'yle senarist, Marcel Carné'yle ise yardımcı yönetmen olarak çalıştı
1943 Yeni gerçekçi kısa belgesellerinin ilki *Gente del Po*'yu çekti
1983 Venedik'te Altın Aslan ve Ömürboyu Başarı Ödülü aldı
1995 Wim Wenders'la birlikte birkaç bölümlü *Al di là delle nuvole* filmini yönetti
2007 Ingmar Bergman'la aynı gün öldü

Antonioni'nin sanatı, özellikle de sanat sinemasını nesiller boyunca etkileyen ve yeni estetiğin tanımını yapan 1960'lar da yönettiği filmleri, dünyaya karşı kötümser bir bakış taşır. Düşündürücü ve üsluplu filmleri insanların kendi hayatlarını anlama aczini irdeler. Antonioni'nin ünlü "İtalyan üçlemesi" sanatçının temel konularından yabancılaşmaya odaklanmıştı. Uzun planlarla sunulan mimari ve manzara görüntüleri, karakterler kadar önemliydi. Son dönem eserleri, ışığı ve rengi harmanlayan muhteşem mizansenleriyle kompozisyondaki ustalığını yansıtır. Klasik doğrusal bir nedensellik barındırmayan filmleri, muğlak sonları, tamamlanmamışlıklarına rağmen mükemmellik barındıran gizemli öyküler sundu.

Diğer Eserleri

Cronaca di un Amore, 1950, başrolde Lucia Bose, Massimo Girotti	**Professione: reporter**, 1975, başrolde Jack Nicholson, Maria Schneider
Il Deserto Rosso, 1964, başrolde Monica Vitti, Richard Harris	**Identificazione di una donna**, 1982, başrolde Tomas Milian

■ **L'eclisse, 1962, başrolde Monica Vitti, Alain Delon**

L'avventura (1960) ve *La notte*'nin (1961) ardından, Antonioni İtalyan üçlemesini bu filmle sonlandırdı. Filmde, canı sıkılan Vitti'nin materyalist borsa simsarıyla olan ilişkisi, simgecilik ve geometrik çerçeveye oturtulan çekimlerle pekiştirildi. Siyah beyaz üç bölümden oluşan bu imgeler, ayrıksı bir ruh haliyle birleşip yeni bir dil yarattı. Antonioni filmini "Hiçbir şeyin kesin olmadığı bir dünyada, hiçbir şey gerektiği gibi görünmez" diye yorumladı.

■ **Blowup**, 1966, başrolde David Hemmings, Vanessa Redgrave

1960'lar Londra'sının canlı bir portresini çizen film, tanımadığı bir çiftin fotoğrafını çekerken tesadüfen cinayete şahit olan, bencil ama düş kırıklığına uğramış bir moda fotoğrafçısının hayatından bir günü anlatır. Kadın, cinayeti fotoğraflayan adamı stüdyosuna kadar takip ederek filmi vermesi için ona yalvarır. Şüphelenen adam fotoğrafları basar -banyo süreci gerçekle hayal arasındaki çizgi üzerinde dönüşen bir düşünme sürecine dönüşür ve fotoğrafta bir ceset tespit eder. En sonunda cesedi parkta bulduğunda, fotoğraf makinesi yanında yoktur. Bir süre sonra ceset ortadan kaybolur, tıpkı film ve fotoğraflar gibi. Antonioni, ne yapacağı kestirilmeyen kahramanının tuhaf macerasında, partileri, hippi gençleri, rock müziği ve hippileri, popüler sanatın sıkıcı renklerine bulanmış yapay şehir manzarasının içine yerleştirdi. Nihayetinde, *Blowup* gerçeklik ile onu nasıl algıladığımız ya da algılayamayacağımızı düşündüğümüz üzerinedir.

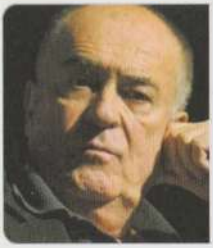

■ **Zabriskie Point**, 1970, başrolde Mark Frechette, Daria Halprin

1960'larda saykodelik sanat ve romantik kavramlarla flört eden Amerikan karşıkültürü üzerine bir deneme olan film, amatör oyuncu kadrosuyla iki idealist sevgilinin öyküsünü anlatıyordu. Filmde Ölüm Vadisi'ndeki bir sahne, cinsel özgürlüğe yönelik çarpıcı bir görüşe ve ağır çekimde Pink Floyd'un müziğinin kullanıldığı bir patlamayla simgelenen tüketim toplumuna karşı bir eleştiriye dönüştü. Film ticari başarı elde edemedi.

Michelangelo Antonioni

Bernardo Bertolucci

1940, Parma

■ Filmleri insan ruhunun ve zihninin çözümlenmesine odaklanır ■ Jean-Luc Godard ve Pier Paolo Pasolini'den etkilendi ■ Yeni Hollywood yönetmenlerine ilham verdi ■ 2007'de Venedik'te Altın Aslan Onur Ödülü aldı ■ 27 film ödülü kazandı ■ İtalyan ■ Dram, Epik Dram ■ 51 film yönetti

■ **1940** Ünlü bir İtalyan şairi ve film eleştirmeninin oğlu olarak dünyaya geldi
1960 Ödüllü şiir kitabı *In cerca del mistero*'yu yayımladı
1961 *Accattone*'de Pier Paolo Pasolini'nin yardımcı yönetmenliğini yaptı
1962 İlk filmi, *La commare secca*'yı çekti
1964 *Prima della rivoluzione*, Max Ophüls ödülünü kazandı
1968 Sergio Leone'nin *C'era una volta il West* filminin senaryosunu yazdı
1971 Komünist partinin seçim kampanyası filmini yönetti
1989 Bolonya'da 1990 FIFA Dünya Kupası filmini çekti

Bernardo Bertolucci'nin eserlerinin ayırt edici özelliği Marksist siyaset, Freudçu psikanaliz, derin bir sanat sevgisi ve cinsellik saplantısıdır. Sanatçı babasının aydın çevresinde büyüyen Bertolucci, amatör film denemeleri yapmaya ergenlik döneminde başladı. İlk vasıflı filmleri zaman kaydırmalı anlatı yapısı, dışavurumcu ışık ve yaratıcı kamera hareketleri gibi güçlü özellikler sergiliyordu. En büyük eleştirel tepki *Il conformista*'ya verilmişse de, *Ultimo tango a Parigi*'deki (1972) erotizm dünya çapında sansasyon yarattı. Sınıflararası mücadele konulu beş saatlik epik filmi *1900*'ün (1976) ardından, eleştirmenlerin beğenisini kazanan *The Last Emperor* (1987), *The Sheltering Sky* (1990) ve *Little Buddha*'dan (1993) oluşan, yalıtılmışlık üzerine daha ticari ve serbest bir üçleme geldi. Bertolucci *The Dreamers*'la, romantik bir bakışla yücelttiği 1960'ların karmaşasına dönerek, seks, sinema ve siyaseti bir kez daha irdeledi.

■ **Ultimo tango a Parigi,** 1972, başrolde Marlon Brando, Maria Schneider

Amerikalı Paul (Brando) ile Parisli Jeanne (Schneider) arasındaki adı belirsiz cinsel ilişkiyi anlatan son derece tartışmalı gişe filmi, İtalya'da yasaklandı ve her yerde sansürlendi. İç mekânlarına Francis Bacon'ın düşsel resimlerinin ilham verdiği filmi başarıya taşıyan Brando'nun üstün performansı oldu.

■ **The Last Emperor, 1987,** başrolde John Lone, Joan Chen, Peter O'Toole

Devasa boyutlu bu epik, olağanüstü kostümler, egzotik setler ve kaleydoskopik bir atmosfer yaratan etkileyici mer-

kezi perspektifiyle fazlasıyla övgüye layıktır. Film dokuz Oscar kazandı. Bertolucci, Çin'in son hükümdarının öyküsünün geçtiği Yasak Şehir'de film çekmesine izin verilen ilk yönetmen oldu.

■ **Il conformista, 1970,** başrolde Jean-Louis Trintignant

Bertolucci'nin, bilinç akışındaki flashback'lerle aktardığı faşizmin mekanizmaları hakkındaki bu entelektüel öyküsü, görüntü yönetmeni Vittorio Storaro'nun sıradışı görsel üslubuyla, baba katilliği, eşcinsellik ve ihanete dair konusuyla gözlerle akılları afallatan bir şölene dönüştü.

Yalıtılmışlık içinde büyüyen çocuk imparator komünistler tarafından kovulur, Japonlar tarafından kukla olarak kullanılır, Sovyetler tarafından hapse atılır ve en sonunda Pekin'de bahçıvan olur.

Diğer Eserleri

Strategia del ragno, 1970, başrolde Giulio Brogi, Alida Valli

La tragedia di un uomo ridicolo, 1981, başrolde Ugo Tognazzi, Anouk Aimee

Stealing Beauty, 1996, başrolde Liv Tyler, Jeremy Irons

The Dreamers, 2003, başrolde Michael Pitt, Eva Green

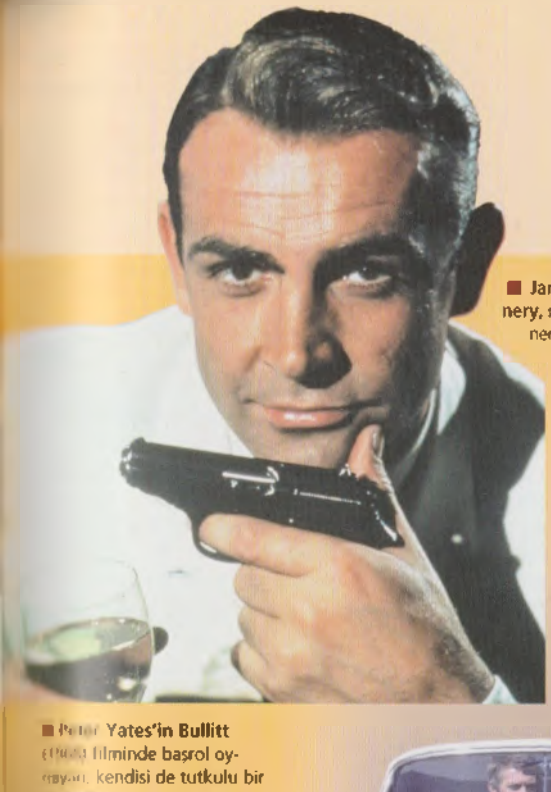

Öfkeli ve Maceracı

Vietnam Savaşı ve 1960'ların karşıkültürü Amerikalı genç yönetmenlerle oyuncuların üzerinde kalıcı bir etki bıraktı. Eski Holywood sisteminin çökmesi ve Yapımcılık Yasası'nın yürürlükten kaldırılması değişimin bariz kanıtıydı. Filmler daha çok şiddet içerdiğinden film kahramanları da daha ahlaksızlaştı. Paul Newman zekice ve cesur filmler için bir rol modeli olurken, Clint Eastwood (s. 384) sert kovboyu temsil ediyordu. Onların Avrupalı emsali Fransız oyuncu Alain Delon, *Le samouraï* (1967) ile *Le clan des Siciliens*'ta (1969) başrol oynayınca Avrupalı soğuk, çekici erkek ikonu orda vücut buldu. *L'homme de Rio*'daki (1964) Jean-Paul Belmondo Fransa'nın neşeli aksiyon kahramanıydı. Bu arada, Jane Fonda'nın *Barbarella*'daki (1968) performansı, 1960 ve 70'lerin başlarında sert aksiyon kahramanlarının dişi emsaliydi.

■ **Easy Rider** (1969) filmindeki Dennis Hopper ve Peter Fonda, Amerikan yol filmlerini popülerleştirdi. İlk uzun filmi, düşük bütçeli *Easy Rider*'ı yönettiği dönemde Hopper zaten asi bir oyuncu ve Hollywood'un uyumsuzuydu. Motosikletlilerin maceralı öyküsünde western'lerden alınan nükteli isimleriyle Billy (Hopper) ve Wyatt (Fonda) başrolü paylaştığı filmde 1960'ların karşıkültürünün üç önemli unsuru işleniyordu: Seks, uyuşturucu ve rock'n'roll. Filmin kahramanlarının özgürlük arayışı, hayalkırıklığı yaratan ölümleriyle Billy (Hopper) ve Wyatt (Fonda) başrolü paylaştığı filmde 1960'ların karşıkültürünün üç önemli unsuru işleniyordu: Seks, uyuşturucu ve rock'n'roll. Filmin kahramanlarının özgürlük arayışı, hayalkırıklığı yaratan ölümleriyle son buluyordu. Doğaçlama öykü, inanılmaz diyaloglar ve insanı afallatan manzaralar, kısacası ölümsüz bir başyapıt.

■ **James Bond rolündeki Sean Connery,** nazik gizli ajan ikonunu yarattı. Sinema tarihinin en uzun soluklu film serisi, Ian Fleming'in (romanından uyarlanan) İngiliz Gizli Servis ajanı 007, perdede ilk kez *Dr. No*'da (1962, solda) boy gösterdi. Casus birçok 007'nin bedeninde vücut buldu -Sean Connery, Roger Moore, Pierce Brosnan ve Daniel Craig bu rolü oynayan aktörlerden bazıları. Soğuk İngiliz mizahı, her durumda kahramanlık, son model arabalar ve cihazlar, dünyaya hükmetmek isteyen kötüler ve kötülüğüyle ünlü Bond kızlarıyla simgelenen Bond serileri, sayısız yeni "tipin" yolunu açtı.

■ **Peter Yates'in Bullitt** (1968) filminde başrol oyuncusu kendisi de tutkulu bir motosikletçi ve araba yarışçısı olan Steve McQueen için bu rol biçilmiş kaftandı. Bu nedenle gerilim onu daha çok aksiyon başında gösterdi, filmin en önemli bölümü ise bol kaskısız efsanevi takip sahnesiydi. San Francisco'daki bu takibin görsel mükemmelliği aksiyon türü üzerinde etkili olduğu kadar, izleri *Dirty Harry* (1971) ve *The French Connection* (1971) gibi filmlerde görülen itaatsiz polis memuru karakterini de belirledi.

David Lean

1908, Crydon–1991, Londra

■ Kurgucu ve yönetmen ■ Sinemasal ihtişamın epikleriyle ünlü John Ford'u derinden etkiledi ■ Steven Spielberg, Martin Scorsese ve George Lucas'ın hayranlığını kazandı ■ İki Oscar ve 24 film ödülü daha kazandı ■ İngiliz ■ Dram, Epik, Aşk ■ 16 film yönetti

■ **1908** Kuveykir mezhebine mensup, filmlerin günah olduğuna inanan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi
1930 Haber filmleri kurguladı
1942 İlk filmi *In Which We Serve*'ü, Noël Coward'la birlikte yönetti
1984 Şövalye nişanı aldı
1990 Amerika Film Enstitüsü Ömürboyu Başarı Ödülü verdi
1991 Londra'da öldü

Şövalyelik unvanı perde maceralarına yansıyan bir İngiliz yönetmen olmuşsa, o Sir David Lean'dir. Sadece birkaç epikle sinema tarihi yazdı. İngiliz film sanayiinde yaptığı çeşitli işlerin ardından Lean 1930'larda kurgucu oldu. Muazzam filmleriyle bir hayli uluslararası ödül kazanmadan önce, 1940 ve 50'lerde yaklaşık bir düzine dikkat çekici film yaptı. İlk uzun filmleri, oyun yazarı Noël Coward'la birlikte çalıştığı birkaç işten biri olan, klasik aşk filmi *Brief Encounter* gibi hüzünlü dramlardı. Charles Dickens'ın *Great Expectations* (1946) ve *Oliver Twist* (1948) romanlarının beyazperde uyarlamaları, tarihî doğruluk ve görsel mükemmellik eğilimini gözler önüne serdi. Bu ayırt edici özellikleri, kıtaları ve insan varlığının bütün yönlerini kapsayıp zamanı aşarak son sinemasal anıtlarıyla birlikte sanatsal doruğa ulaştı.

Diğer Eserleri

Brief Encounter, 1945, başrolde Celia Johnson

Ryan's Daughter, 1970, başrolde Robert Mitchum

A Passage to India, 1984, başrolde Judy Davis, Victor Banerjee, Peggy Ashcroft

■ **The Bridge on the River Kwai**, 1957, başrolde Alec Guinness

Bu savaş dramı, asgarî düzeyde çarpışma ama bol miktarda psikolojik unsur barındırdı. Japon esir kampında tutsak düşen İngiliz Albay Nicholson (Guinness), köprü yapmaya zorlanır. Bu görevi onun için bir gurur meselesine dönüşür ve müttefikler köprüyü yıkmayı planlayınca, öykü ölümcül bir doruğa ulaşır. Bu heyecanlı epik film, içinde En İyi Film ve En İyi Yönetmen ödüllerinin de bulunduğu yedi Oscar kazandı.

Doctor Zhivago, 1965, başrolde Ömer Şerif, Julie Christie

Boris Pasternak'ın ünlü romanının uyarlamasını çekmek tam üç yıl sürdü. Seyirciler acımasızca eleştiriden, ama beş Oscar ödüllü film bu aşk hikâyesinin etkisinden kurtulamadı. Film, Yuri Zhivago (Şerif) ile Lara'nın (Christie) aşkı üzerinden 20. yüzyıl başlarındaki Rus toplumunu ve tarihini anlattı. Maurice Jarre'ın bestelediği tema *Zhivago*'yu müziğiyle de ölümsüzleştirdi.

Lawrence of Arabia, 1962, başrolde Peter O'Toole, Omar Şerif, Alec Guinness, Anthony Quinn

Tarihteki en iyi filmlerden biri olarak görülen bu yedi Oscar'lı film, zamanla büyüsünden hiçbir şey kaybetmedi. İngiliz T. E. Lawrence'ın Arabistan'daki maceralarını anlattığı otobiyografisi, çölün daha önce hiç böyle gösterilmediği bu şiirsel başyapıtın temeli oldu. Lawrence (O'Toole), gizemli ve tuhaf bir İngiliz subaydır ve Arabistanlı Bedevilere yardım eder. Siyasetle kültür bilgisi, çöl aşkı ve Şerif Ali'yle olan eşcinsel ilişkisi inanılmaz bir karakter incelemesi oluşturuyordu. 1989'da, Steven Spielberg ve George Lucas filmin gerçek uzunluğunun yeniden kurgulanmasına yardım etti.

Stanley Kubrick

1928, New York–1999, Childwickbury Manor

■ Çektiği bütün film türlerini mükemmelleştirdi ■ Sanatsal denetim ■ Max Ophüls'ten etkilendi ■ Steven Spielberg, Ridley Scott ve James Cameron gibi birçok yönetmeni etkiledi ■ 31 film ödülü kazandı ■ Amerikalı-İngiliz ■ Dram, Bilimkurgu, Savaş, Tarih ■ 13 film yönetti

■ **1928** Bir doktorun oğlu olarak dünyaya geldi

1946 Fotoğrafçı çıraklığı yaptı

1951 İlk belgeseli, *Day of the Fight*'ı çekti

1953 İlk uzun filmi, *Fear and Desire*'ı yönetti

1968 Hiçbir zaman hayata geçiremediği başyapıtı *Napoleon* üzerinde çalışmaya başladı

1997 Amerika Yönetmenler Sendikası'nın Ömürboyu Başarı Ödülü ve Venedik'te Kariyer Altın Aslanı kazandı

1999 İngiltere'de öldü

Gözünü fotoğrafçılıkla eğiten Stanley Kubrick, çağdaş sinemanın en başına buyruk sanatçılarından biri oldu. Bu tutkulu satranç oyuncusu, filmlerinin her ayrıntısı üzerinde özenle çalışarak, çekim sırasında sahneleri çoğu zaman sayısız kez, mükemmel olduğuna kanaat getirene kadar tekrarlatarak saplantılı bir sinemacı konumuna oturdu. Nabokov'un *Lolita* romanı uyarlamasından itibaren, yapımın başından sonuna kadar her aşamasında sanatsal denetimi, hatta pazarlama ve toplu gösterim denetimini de ele geçirdi. Münzevi yönetmen hazırlaması çoğunlukla yıllar alan her yeni girişimde farklı bir türü hayata geçirmeye çalıştı. Doyumsuz merakı sık sık teknik buluşların önünü açtı. *2001: A Space Odyssey* (s. 250) filminde sayısız özel efekt cihazı kullanmasının yanında, *Barry Lyndon*'da doğal mum ışığında 18. yüzyıl dünyasını yansıtmak

■ **Lolita**, 1962, başrolde Sue Lyon, James Mason, Shelley Winters

Kubrick, Nabokov'un skandal yaratan romanını psikolojik bir güç gösterisine dönüştürdü. Bir yeniyetmeye (Lyon) âşık olup ona yakın olmak için annesiyle (Winters) evlenen, orta yaşlı, sübyancı bir profesörün (Mason) öyküsünde yabancılaşma ve saplantıyı, aldatma ve bağımlılığı trajik bir farsla anlattı. · David Lynch için bir ilham kaynağı.

■ **A Clockwork Orange**, 1971, başrolde Malcolm McDowell

Ölen, yakalanıp rehabilitasyon görmek zorunda kalana kadar Beethoven'ı, öldürmeyi ve tecavüz etmeyi seven çete lideri Alex DeLarge (McDowell) hakkındaydı. Film, "İnsan kötülüğü seçme yetisinden mahrum bırakılırsa, ister istemez iyi olur mu" sorusunu sordu. Dolby'nin ilk kez kullanıldığı film, İngiltere'de büyük bir şok yaratıp gösterimden kaldırıldı.

■ **Spartacus**, 1960, başrolde Kirk Douglas, Laurence Olivier, Charles Laughton, Jean Simmons

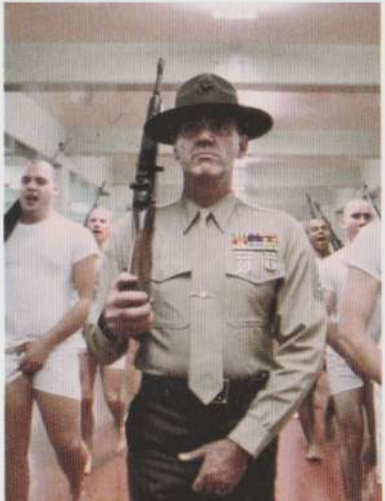
Spartacus, Kubrick'in Amerikan stüdyo sistemiyle kurduğu tek maceraydı. Anthony Mann'ın koltuğuna oturan Kubrick, büyük ölçekli bir işte yönetmen olarak neler yapabileceğini ilk kez ve etkileyici bir şekilde gösterdi. İnandırıcı bir tarihi epik yaptığı halde, yapımcı Kirk Douglas'ın iktidarı ve etkisi onu alt üst etti. 70 mm süper Technirama formatında çekilen film, gladyatör arkadaşlarını Roma İmparatorluğu'na karşı bir isyana sürükleyen, asi köle Spartacus'ün (Douglas) öyküsünü anlatır. Bu isyan iki senatör, Crassus (Olivier) ile daha ılımlı Gracchus (Laughton) arasındaki siyasi mücadelenin tartışmalı konusu haline gelir.

için (aslında NASA için üretilen) özel bir mercek kullandı. Diğer ayırt edici özellikleri arasında, genellikle bir anlatıcının kullanılması ve olay zincirlemesini güçlendirmek için müziğin, özellikle klasik müziğin, güçlü bir şekilde vurgulanması sayılabilir. Sanatının ana konusu, bireyin ikircikli bir dünyada karar verme yeteneği ile korkularının ve arzularının güdümündeki insanın yanılma payıydı. Eski arkadaşı Steven Spielberg (s. 354) onun için "insanî hallerin kusursuz ressamı" demiştir. Dünya görüşü kötümser olsa da sinema başyapıtlarıyla bıraktığı miras dünyanın en zor koşullarında yaşadığımıza dair güvence vererek yüreğimize su serper.

■ **The Shining**, 1980, başrolde Jack Nicholson, Shelley Duvall

Vahşi korku hikâyesinin geçtiği otelin uzun koridorlarındaki ve bahçe labirentindeki kovalama sahneleri, kısa bir süre önce bulunan Steadicam'in verimliliğini gözler önüne serdi. Kubrick, Stephen King'in romanını zırdelilik dünyasında yapılan bir hız treni yolculuğuna dönüştürdü. Nicholson dudak uçuklatan bir haldeydi ve söylentiye göre yönetmen, Duvall'ı sinir krizinin eşiğine getirdi.

■ **Full Metal Jacket**, 1987, başrolde Matthew Modine

Cimino'nun *The Deer Hunter*'ı (1978) ve Coppola'nın *Apocalypse Now*'ı (1979) gibi çarpıcı Vietnam Savaşı filmlerinin ardından Kubrick'in bu çalışması geldi. İlk bölümünde acemi erleri utanç verici bir eğitime tabi tutan sert astsubayın işlendiği öykünün devamı Vietnam'da geçer.

Diğer Eserleri

The Killing, 1956, başrolde Sterling Hayden

Paths of Glory, 1957, başrolde Kirk Douglas

Barry Lyndon, 1975, başrolde Ryan O'Neal

Eyes Wide Shut, 1999, başrolde Tom Cruise, Nicole Kidman

■ **Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb**, 1964, başrolde Peter Sellers, George C. Scott, Sterling Hayden

Soğuk Savaş'ın yükseliş döneminde yönetilen bu sarsıcı komedi, nesiller boyunca sanat sineması izleyicilerinin hoşuna gitti. Bir İngiliz subayı, ABD başkanı ve gizemli danışman Dr. Strangelove'ı canlandıran Peter Sellers'ın komik replikleri güldürse de, ima edilen nükleer tehlike meselenin ciddiyetini vurgulandı.

Stanley Kubrick

2001: A Space

■ yönetmen Stanley Kubrick, Britanya, 1968, Bilimkurgu

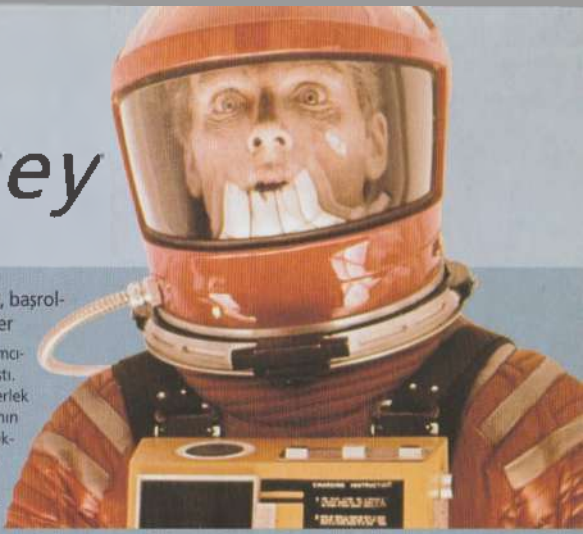

Kubrick (s. 246), *2001 A Space Odyssey*'yi Arthur C. Clarke'ın bir romanına dayandırdı ve öyküyü uzay, zaman ve dünya dışında yaşam ihtimali üzerine felsefi bir söyleme dönüştürecek şekilde geliştirmek için yazarla birlikte çalıştı. Film, üzerli ve siyah bir kaya parçası bulan ve alet kullanmayı öğrenen maymunlarla başlar. Eşleşmesiyle efsaneleşen bir geçişle film üç milyon yıl ileri atlarken kemik parçası uzay gemisine dönüşür. 2001'de, bir bilimci başka bir gizemli kaya parçasını incelemek üzere Ay'a gider. 18 ay sonra Jüpiter'de bir görevi daha vardır. Akıllı bilgisayar Hal 9000, onu kapatmayı başarabilen astronot Bowman dışındaki bütün mürettebatı öldürür. Mitolojik uzay macerası hâlâ pek çok tartışmaya ilham veriyor.

For Dawn of Men: 2001: A Space Odyssey'nin dört bölümünden birincisi olan İnsanoğlunun Şafağı için, Kubrick'in Oscar ödüllü özel efekt ekibi, stüdyoda çekim yapmaya imkan veren bir ön plan projeksiyon sistemi geliştirdi. Özel bir projektör, Afrika çölünün görüntüsünü devasa bir perdeye yansıtıyor ve bu görüntü ön plandaki oyuncuların üzerine düşmüyordu. Bir başka özgün teknik de Yıldız Geçidi sekansı için yapılan, saykodelik ışık ve şekillerle sonsuzluk hissi oluşturan "kayarak pozlama" makinesiydi. Günümüz CGI teknolojisi, her iki tekniği de rafa kaldırdı.

Odyssey

2001: A Space Odyssey, 1968, başrolde Keir Dullea, William Sylvester

Kubrick, bilimcilere, bilgisayar tasarımcılarına ve havacılık uzmanlarına danıştı. Uzay araçları, özellikle de döner tekerlek içeren uzay gemisi Discovery (NASA'nın sonradan benimsediği bir isim) gerçekçiydi. Düz ekranlar, biyometrikler ve ses tanıma sistemleri de gerçek hayatta kullanılmaya başlamadan filmde kullanıldı.

2001: A Space Odyssey

Bilimkurgu

■ İlk film türlerinden biri ■ Konuları arasında uzay ve zaman yolculuğu; ütopya ve distopya; uzaylılar, androidler ve kıyamet yer alır ■ Karmaşık özel efektler ■ Klasikleri arasında *Metropolis, 2001: A Space Odyssey, Alien, Star Wars* ve *Matrix* serisi bulunur ■ *solda:* **Planet of the Apes**, yönetmen Franklin J. Schaffner, 1968, başrolde Charlton Heston

1902 Georges Méliès'in *Le Voyage dans la Lune*'ü türü başlattı
1927 Fritz Lang'in *Metropolis*'inde distopik bir toplum vardı
1966 Richard Fleischer'in *Fantastic Voyage*'i insan vucudu içinde bir yolculuktu
1973 Michael Crichton'in *Westworld* eseri CGI ile çekilen ilk film oldu
1982 *Blade Runner* siber punk'ı başlattı
1999 *Star Wars* serisi 16 yıllık aradan sonra *The Phantom Menace*'in gösterime girmesiyle devam etti

Bilimkurgu filmleri film sanayi kadar eskidir. Türün ilk patlaması, Jack Arnold (*The Incredible Shrinking Man*, 1957) ve Roger Corman (*Day the World Ended*, 1955) gibi kült kahramanların sayısız B-filmi yaptığı 1950'lerdeki nükleer yaygınlaşma başlangıcında görüldü. Başka bir gözde konu olan uzaylılar, Robert Wise'ın (s. 170) *The Day the Earth Stood Still* (1951) filminde örneklendi. Stanley Kubrick'in *2001: A Space Odyssey* (1968) filmi daha ciddi çalışmaya yönelik bir dönüm noktasıydı. *Mad Max*'teki kıyamet benzeri senaryolardan tutun da *Star Wars*'daki gibi masalsı uzay maceralarına varana kadar, bilimkurgunun popülerliği sürüyor. 21. yüzyılda CGI özel efekt imkanlarını bir hayli arttırdı.

Diğer Eserler

Invasion of the Body Snatchers, yönetmen Don Siegel, 1956, başrolde Kevin McCarthy, Dana Wynter
Johnny Mnemonic, yönetmen Robert Longo, 1995, başrolde Keanu Reeves
V for Vendetta, yönetmen James McTeigue, 2005, başrolde Natalie Portman

■ **Richard Fleischer: Soylent Green**, 1973, başrolde Charlton Heston, Edward G. Robinson

Ciddi iklim değişikliklerini anlatan bu distopik film ayrıca kitleler için sera etkisini, nüfus aşırılığını, yiyecek kıtlığını, ötenaziyi ve filme adını veren yeşil Soylent Green gofretlerini betimledi.

■ **Roland Emmerich: Independence Day**, 1996, başrolde Will Smith, Jeff Goldblum

Bu klasik olan *World of the Worlds*'e dayanan 70 milyon dolarlık bu epikte, uzaylı istilası geniş ölçekte ele alındı. Uzaylılara ait muazzam bir gemi dünyanın yörüngesine girer ve büyük şehirlere saldıran uzay araçları gönderir. Anagemiye bilgisayar virüsü sokan ve nükleer bomba yerleştiren ABD karşı saldırıyı başarıyla yürütür.

■ **Douglas Trumbull: Silent Running**, 1972, başrolde Bruce Dern

Silent Running, Kubrick'in *2001: A Space Odyssey*'si için geliştirilen özel efektlerin birçoğunu kullandı. Trumbull'ın yönetmen sıfatıyla tanınmasını sağlayan film, dünyadan habitat örnekleri taşıyan bir uzay gemisi olan *Valley Forge*'un öyküsünü anlatır. Asi astronot Lowell (Dern), projeden vazgeçmesi emredilince, sevgili bitkilerini ve hayvanlarını kurtarmak adına öteki mürettebat üyelerini öldürür. Trumbull daha sonra birçok başka bilimkurgu klasiği yaptı.

■ **Steven Spielberg: A.I.: Artificial Intelligence**, 2001, başrolde Haley Joel Osment

Kubrick'in Steven Spielberg'e mirası, her iki yönetmenin de imzasını taşıyan bu felsefi ve duygusal filmdi. *Pinocchio*'daki motifi kullanan film, bir çocuğun (Osment) insan olmak isteyen kopyasının da içinde bulunduğu, son derece gelişmiş robotların üretildiği bir dünyanın gelecekçi öyküsünü sundu.

Özel Efektler

Stanley Kubrick 1966'da (s. 246) bilimkurgu epiği *2001: A Space Odyssey* filmini yapmaya koyulduğunda özel efektler sessiz sinema döneminden beri çok az değişmişti. Her stüdyonun, mekanik efektler (örneğin, Godzilla kıyafeti giyerek minyatür Tokyo'yu tahrip eden bir adam) ve optik efektler (oyuncu çekimlerinin bir Ortaçağ şehrinin maket resmi üzerine bindirilmesi) konusunda uzmanlaşmış teknisyenleri vardı. Kubrick'in Douglas Trumbull yönetimindeki kendi takımı, *2001*'e görülmemiş bir gerçeklik katmak için gelenekselleşen yöntemleri ilerleterek yenilerini geliştirdi. Bu film yeni bir bağımsız özel efekt ustası nesline ilham verdi. *Star Wars*'u (1977) çekmek için bilgisayar güdümlü kameralar tasarlayan John Dykstra, Industrial Light & Magic şirketini kurdu.

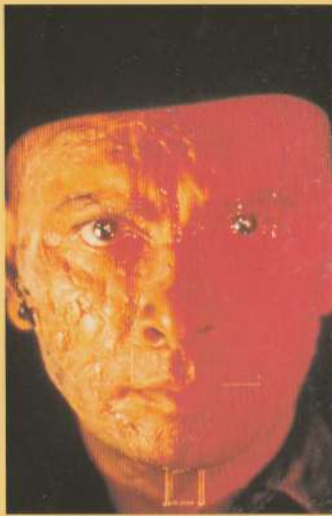

On Close Encounters of the Third Kind (1977) filminde, Steven Spielberg *2001: A Space Odyssey*'nin özel efekt mühendisi Douglas Trumbull'la birlikte çalıştı. Trumbull minyatür uzaylı gemilerini içeri duman verdiği odalarda çekti, kameranın merceğinden yansıyan ışığın sağladığı parlamaya ise bilerek izin verdi. Bu yolla çekilen görüntü, minyatür şeytan dağı ve tam ölçekli iniş pisti görüntülerinin üzerine bindirildi.

Chroma-key effects ayrı çekilen görüntüleri üst üste bindirmede kullanılan optik bir tekniktir. Bir oyuncu veya nesne mavi veya yeşil perde önünde çekilir. Renkli alan yönetmenin istediği herhangi bir arka planla değiştirilebilir. İlk kez 1940'ta *The Thief of Baghdad* filminde kullanılan bu efekt bilgisayar teknolojisi sayesinde büyük ölçüde geliştirildi. Günümüzde çekilen tüm filmlerde bu yöntem kullanılıyor.

Michael Crichton'ın Westworld (1973) filmi, misafirlerin Yul Brynner'ın Gunslinger'ı gibi gerçekçi android karakterlerle etkileşim kurduğu bir eğlence parkında geçer. Optik efektleri oluşturmak için bilgisayar kullanılan ilk filmdi. Androidin bakış açısını yansıtmak için, iki dakikalık görüntü piksellendirildi. Asidin yüzünü nasıl yaktığını göstermek için Brynner'ın yüzüne toz Alka-Seltzer sürülerek üzerine su serpiştirildi.

Jerry Lewis

1926, Newark

■ Slapstick (fiziksel komedi) ustası ■ Oyuncu, yazar, yönetmen ve yapımcı ■ Charlie Chaplin, Stan Laurel ve Harold Lloyd gibi sessiz sinema yıldızlarından etkilendi ■ Woody Allen ve Steve Martin'e ilham verdi ■ Amerikalı ■ Slapstick (fiziksel komedi) ■ 13 film yönetti

■ **1926** Gösteri dünyasında çalışan bir ailenin çocuğu olarak Joseph Levitch ismiyle doğdu
1946 Dean Martin'le ilk gösterisi kısa sürede başarı yakaladı
1949 Sinema çıkışı *My Friend Irma* ile oldu
1956 Martin ve Lewis'in yolları ayrıldı
1971 Paris'teki Olympia müzikholünde kapalı gişe yaptığı 16 geceyle zirveye çıkıp, Fransa'da kult kahraman oldu
1977 Hayır işleri nedeniyle Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterildi
1982 Otobiyografisi yayımlandı

Doğuştan bir mimik ustası olan ve sahneye ilk kez boş yerine şında çıkan Jerry Lewis, Dean Martin'le çalışmaya başladığında deneyimli ama eli boş bir komedyendi. Yapım sürecinden kameraya, ışıklandırmadan kurguya kadar her alana ilgi duydu. Düşünceleri Lewis'in gerçeküstücü Slapstick (fiziksel komedi) çılgınlıklarıyla örtüsen yönetmen Frank Tashlin'den çok şey öğrendi. Işık ve sesten tutun kurguya varana kadar bütün teknolojik imkânları bir arada kullanan Lewis, çevrelerindeki tuhaf dünyayı gözlemleyen, çocuksu ve aykırı tipler hakkında filmler yaptı. Film yapımındaki ideali "topyekûn sinemacı" olmaktı. Charlie Chaplin (s. 58) gibi yönetmen, oyuncu, senarist ve yapımcı sıfatlarını kendinde toplamak istiyordu. Bozulan sağlığı yüzünden yönetmenliği bırakan Lewis, Martin Scorsese (s. 320), Emir Kusturica (s. 458) ve Peter Chelsom'ın filmlerindeki karakter rollerini başarıyla canlandırdı.

■ **The Bellboy**, 1960, başrolde Jerry Lewis

Bellboy, Lewis'in yönetmenliğini, senaristliğini ve yapımcılığını üstlendiği ilk filmdi. Miami'deki Fontainebleau Oteli'yle sözleşmesi vardı, bunun üzerine o da çekebileceği bir öykü buluverdi ve slapstick (fiziksel komedi) daha iyi sahnelemek için teknolojiden faydalandı. Lewis, Jacques Tati'nin Mösyö Hulot'suna benzeyen otel çalışanı Stanley'yi canlandırarak genellikle günlük otel işlerinin neden olduğu, tuhaf serüvenler sergileyip sessiz film yıldızlarına saygısını sundu.

Jerry Lewis ve Dean Martin - kusursuz bir uyum

1946'da, New York'un komedi sahnesi yeni bir ekip tarafından fethedildi: Dean Martin ve Jerry Lewis. Vurdumduymaz ve alaylı slapstick (fiziksel komedi) güldürüleri tam da insanların savaştan sonra ihtiyaç duyduğu şeydi. Hazırladıkları gösterilerin yapısı gayet basitti: Şarkı söyleme yeteneğine sahip Martin zeki romantiği, Lewis ise soytarı ve yerinde duramayan delifişeği canlandırıyordu. Üç yılın ardından hem ABD'nin en popüler televizyon ekibi hem de canlı şovların aranan ekibi olduklarında artık gişe başarısı güvencesi de veriyorlardı. 1949 ile 1956 arasında 16 uzun film çeken ikili bunların yanında düzenli olarak televizyona çıkıp en çok rağbet gören gece kulüplerinde gösteri de yaptı.

Diğer Eserleri

Cinderfella, 1960, başrolde Jerry Lewis, Count Basie

The Ladies Man, 1961, başrolde Jerry Lewis

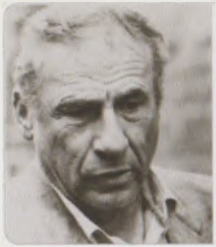
The Family Jewels, 1965, başrolde Jerry Lewis

Which Way to the Front?, 1970, başrolde Jerry Lewis

The Nutty Professor, 1963, başrolde Jerry Lewis

Bu becerikli ve sevimli aptal Julius Kelp, Lewis'in yarattığı karakterlerin tipik örneğini sunuyordu. Profesör öğrencilerinden saygı görmemesi üzerine, kendini Dean Martin-tarzında çapkına dönüştüren bir iksir kullanmak durumunda kalır. Özenli bir değişimle gerçekleştirdiği çift kişilik motifi Mamoulian'ın *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* (1931) filmini çağrıştırıyordu

Mel Brooks

1926, New York

■ Yönetmen, senarist, oyuncu, yapımcı, besteci ve söz yazarı ■ Buster Keaton, Charlie Chaplin ve Marx kardeşlere ilham verdi ■ Oscar, Grammy, Emmy ve Tony ödülleri alan tek yönetmen ■ Amerikalı ■ Komedi, Slapstick (fiziksel komedi), Parodi ■ 11 film yönetti

■ **1926** Melvin Kaminsky ismiyle Brooklyn'de dünyaya geldi

1949-59 Televizyon programlarında (*Your Show of Shows*) espri yazarı ve oyuncu olarak çalıştı

1960 *The 2000-Year-Old Man*'i kaydetti

1963 Oscar ödüllü kısa animasyon *The Critic*'i yaptı

1965 Buck Henry'le birlikte casusluk parodisi olan televizyon dizisi *Get Smart*'ı yaptı

1980 Yapım şirketi Brooksfilms'i kurdu

2001 Kendi önemli başarısı *The Producers*'ın Broadway müzikali versiyonunu yönetti

2008 *Get Smart* uzun metraj filme dönüştürüldü

■ **The Producers, 1968, başrolde Zero Mostel, Gene Wilder**

Brooks'un ilk uzun metraj filmi aynı zamanda en büyük zaferiydi. Gösteri dünyasının mali yönüne bir bakış atan film, Hitler hakkında kasten başarısız bir müzikal yaparak para kazanmayı uman, entrikacı bir yapımcı (Mostel) ile muhasebecisinin (Wilder) öyküsünü anlattı.

Mel Brooks'un el atmadığı bir film türü neredeyse yoktur. Kovboy ve korku filmlerinden tutun da epik, bilimkurgu ve maceraya varana kadar Brooks seyircileri her alanda gülücü yağmuruna tuttu, hatta Alfred Hitchcock (s. 186) ve Frank Capra'nın (s. 118) özgün üsluplarında da film derlemeleri yaptı. Ünlü komedyen; bayağı esprilerin ve gülünç eylemlerin yanında, pek çok türden özgün filme yaptığı göndermelerdeki –özgün mekânda yapılan çekimler, özgün aksesuar ve dekorlar, hatta özel üslup, kamera hareketi ve perspektif özelliklerinden yararlandığı- titiz ayrıntıcılığıyla da dikkat çeker. Brooks'un filmlerinde tekrar eden konular baba-oğul ilişkileri ve köklerin kişi üzerindeki etkileriydi. Genel seyirci kitlesiyle son derece başarılı olmasına rağmen, meslek hayatında sık sık mücadele de verdi. Nedeni belki de, 1983'te başrolünde Anne Bancroft'un oynadığı bir müzikale dönüştürdüğü Ernst Lubitsch'in (s. 112) *To Be or Not to Be* (1942) filmi gibi ünlü klasiklerden saygısız, hatta art niyetli parodiler yapmasıydı.

Blazing Saddles, 1974, başrolde Cleavon Little, Gene Wilder

Hollywood'a saygı duyulan bir western'in nihai parodisi olan *Blazing Saddles*, ırkçı bir kasabanın inatçı yetkililerinin en sonunda evlerini terk etmelerini sağlayıp yeni ray hattı yolunun açılacağı umuduyla kasabaya siyahi bir şerif (Little) atayan valinin öyküsünü anlatır. "Putkırıcı" Brooks, karakterlerden tutun da üçünü kendisinin yazdığı ve bestelediği özgün kamp şarkılarına varana kadar, klasik western öğelerini harmanlayıp yeniden tanımladı. Film Count Basie'nin çöldeki kısa bir görüntüsünü de içeriyordu.

Diğer Eserleri

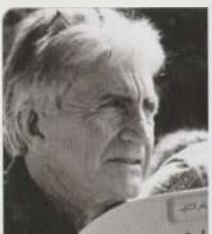
Young Frankenstein, 1974, başrolde Gene Wilder, Peter Boyle, Gene Hackman

High Anxiety, 1977, başrolde Mel Brooks, Madeline Kahn, Cloris Leachman

Silent Movie, 1976, başrolde Mel Brooks, Marty Feldman

Hem ABD yıldız sistemiyle eğlenen hem de sinemanın ilk döneminin önde gelen kişilerine saygı ve sevgi ile selamlayan *Silent Movie*, uzun yıllar sonra bir sessiz filmi yapmayı planlayan üç hevesli sinemacının öyküsünü anlatır. Filmi daha pazarlanabilir kılmak için aralarında Burt Reynolds, James Caan, Paul Newman, Anne Bancroft ve Liza Minnelli gibi bazı seçkin yıldızları oynatmaya çalışırlar. Bütün filmde tek bir kelime vardır, o da efsanevi pandomimci Marcel Marceau'nun ağzından çıkar.

Blake Edwards

1922, Tulsa-2010, California

■ Filmlerinin çoğunun hem senaristliğini hem de yapımcılığını üstlendi ■ Pembe Panter serisiyle ünlendi ■ Laurel ve Hardy'nin komedi üslubundan etkilendi ■ 22 film ödülü kazandı ■ Amerikalı ■ Slapstick (fiziksel komedi), Dram, Aşk ■ 37 film yönetti

■ **1922** Bir tiyatro yönetmeni ve film yapım menajerinin oğlu olarak Oklahoma'da dünyaya geldi

1942-48 20'den fazla ikinci sınıf Hollywood filminde ufak roller aldı

1954 Televizyon dizileri yönetmeye başladı

1958 Popüler televizyon dizisi *Peter Gunn*'ın yaratıcılığını, yapımcılığını ve yönetmenliğini üstlendi

1972 Amerikan stüdyolarıyla yaşadığı sorunların ardından Britanya'ya gitti

1979 Gişede başarı yakalayan *10* için ABD'ye döndü

1995 Julie Andrews'un başrolde oynadığı *Victor/Victoria*'yı başarılı bir şekilde Broadway müzikali olarak uyarladı

2003 Sıradışı filmlerdeki senaryo yazarlığı, yönetmenlik ve yapımcılığının taktir edildiği bir Oscar Onur Ödülü aldı

2010 California'da öldü

Diğer Eserleri

The Great Race, 1965, başrolde Jack Lemmon

Darling Lili, 1970, başrolde Julie Andrews, Rock Hudson

That's Life!, 1986, başrolde Julie Andrews

Blake Edwards kariyerine sinema ve radyo oyunlarında oyunculukla senaristlik yaparak başladı. Daha çok *The Pink Panther* gibi komedileriyle tanınsa da, alkol üzerine dikkate değer bir dram da yaptı. Meslek hayatı boyunca, filmleri için yazdığı müziklerle birçok Oscar kazanan besteci Henry Mancini'yle çalıştı. Genellikle slapstick (fiziksel komedi) olarak yansıyan benzersiz mizah anlayışı ve *Party* (1968) gibi filmlerde rol alan oyuncu Peter Sellers'la yaptığı eserleri mukayese kabul etmez. 1969'dan itibaren eşi olduğu Julie Andrews, Hollywood'u yeren *S.O.B.* (1981) ve geleneksel cinsiyet rollerini yıkan komedi *Victor/Victoria* (1982) filminin de içinde bulunduğu eserlerinin çoğunda başrol oynadı.

■ **Days of Wine and Roses,** 1963, başrolde Jack Lemmon, Lee Remick

Bir çiftin giderek artan alkolikliği hakkındaki bu melodram, başarılı bir televizyon yapımına dayanıyordu. Joe (Lemmon) masum Kirsten'la (Remick) evlenir ve onu sosyal içici yapar. Parti içkilerinin günlük ihtiyaca dönüşmesi ve ne yazık ki çok zaman almaz. Joe, İsimsiz Alkolikler'in yardımıyla kendine hâkim olmaya çalışır. Lemmon, Remick ve Edwards çekim boyunca bolca içki içince film üşünün içme alışkanlıklarını gözden geçirmelerine neden oldu.

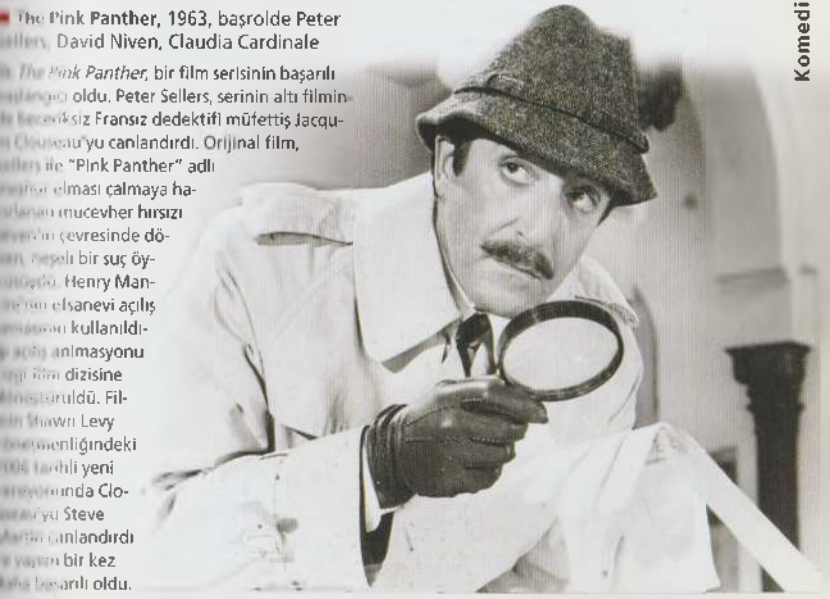

Breakfast at Tiffany's, 1961, başrolde Audrey Hepburn, George Peppard

Truman Capote'nin kısa romanından uyarlanan bu komedi, uçarı Holly Golightly'nin hayatına ışık tutarak, içten içe kadınların savaş sonrası geleneksel rollerini sorgulayıp yeni ve özerk kimlik arayışlarını yansıtır. Sosyetik ve aynı zamanda saf bir kız olan Holly (Hepburn) ile kedisi, geçimini yaslı sevgilileriyle gezip tozarak kazanan hevesli genç yazar Paul Varjak'la (Peppard) aynı apartmanda yaşar. New York'taki telaşlı ve yüzeysel yaşam her ikisini de tatmin etmez. Capote'nin öyküsü belirsizlikle sonlanırken, filmde Holly ve Paul için mutlu son vardır. Holly'yi gece kıyafeti içinde, gözünde güneş gözlüğüyle, Tiffany's vitrinindeki mücevherlere bakarken gösteren açılış sekansı, Audrey Hepburn'ü bir stil ikonuna dönüştürdü. Henry Mancini filmle En İyi Şarkı (Moon River) ve En İyi Özgün Müzik Oscar'larını kazandı.

The Pink Panther, 1963, başrolde Peter Sellers, David Niven, Claudia Cardinale

The Pink Panther, bir film serisinin başarılı oldu. Peter Sellers, serinin altı filmin- bezeksiz Fransız dedektifi müfettiş Jacqu- Clouseau'yu canlandırdı. Orijinal film, ellers ile "Pink Panther" adlı elması çalmaya ha- lan mücevher hırsızı çevresinde dö- neşeli bir suç öy- Henry Man- elsanevi açılış kullanıldı- animasyonu dizisine dönüştürüldü. Fil- Blake Edwards Levy liğindeki yeni Clo- Steve canlandırdı yapım bir kez beğenildi.

Dövüş Sanatları

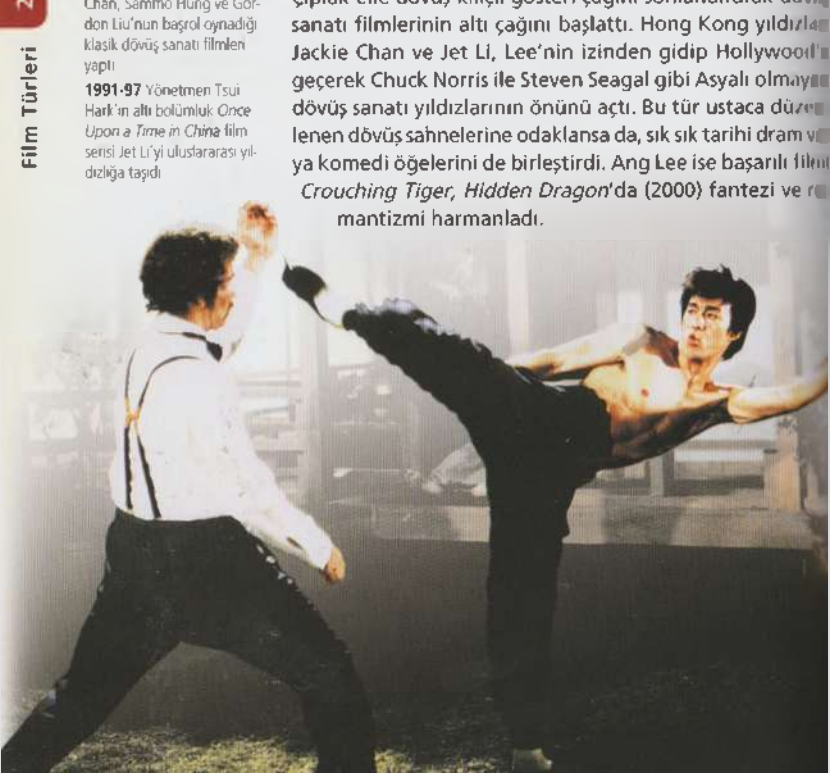
■ Aksiyon filmleri geleneksel Asya dövüş tekniklerine odaklandı ■ Çin ve Hong Kong'da başladı ■ Tarihi dram, komedi ve fantezi öğelerini birleştirdi ■ Uluslararası popülerliğini Amerika doğumlu oyuncu Bruce Lee sayesinde kazandı ■ Jackie Chan ve Jet Li Hollywood yıldızlığına geçti ■ *solda:* **The Fearless Hyena**, yönetmen Jackie Chan ve Kenneth Tsang, 19[illegible]

■ **1973** Bruce Lee'nin gizemli ölümü onu kült bir oyuncuya dönüştürdü

1973-83 Hong Kong, Jackie Chan, Sammo Hung ve Gordon Liu'nun başrol oynadığı klasik dövüş sanatı filmleri yaptı

1991-97 Yönetmen Tsui Hark'ın altı bölümlük *Once Upon a Time in China* film serisi Jet Li'yi uluslararası yıldızlığa taşıdı

Amerika doğumlu kung fu yıldızı Bruce Lee 1970'lerin [illegible] larında dünya çapında dikkat çekmeden önce, film sanatı Çin ve Hong Kong'ta zaten gelişme göstermeye başlamıştı. Çıplak elle dövüş kılıçlı gösteri çağını sonlandırarak dövüş sanatı filmlerinin altı çağını başlattı. Hong Kong yıldızları Jackie Chan ve Jet Li, Lee'nin izinden gidip Hollywood'a geçerek Chuck Norris ile Steven Seagal gibi Asyalı olmayan dövüş sanatı yıldızlarının önünü açtı. Bu tür ustaca düzenlenen dövüş sahnelerine odaklansa da, sık sık tarihi dram ve ya komedi öğelerini de birleştirdi. Ang Lee ise başarılı film *Crouching Tiger, Hidden Dragon*'da (2000) fantezi ve r[illegible] mantizmi harmanladı.

Stephen Chow: Kung Fu Hustle, 2004, başrolde Stephen Chow, Yuen Wah

Chow, dövüş sanatları yıldızlarına saygı niteliğindeki bu filmde, Bruce Lee'yi ve -1970'lerin kungfu yıldızlarını komikçe canlandırılan- bir kenar mahallenin yaşlıları arasındaki savaşa karışan düzenbaz rolündeydi.

Andrzej Bartkowiak: Romeo Must Die, 2000, başrolde Jet Li, Aaliyah, Delroy Lindo

Şehirli çete savaşlarını konu alan aksiyon dolu bir Romeo ve Juliet öyküsü. Ölen kardeşinin intikamını almak için yola koyulan Han Sing (Li) rakip çete liderinin kızına gönlünü kaptırır.

Diğer Eserler

Enter the Dragon, yönetmen Robert Clouse, 1973, başrolde Bruce Lee, John Saxon

Drunken Master, yönetmen Yuen Woo-Ping, 1978, başrolde Jackie Chan

The Shaolin Temple, yönetmen Chang Hsin-Yen, 1982, başrolde Jet Li

Lo Wei: Fist of Fury, 1972, başrolde Bruce Lee, Nora Miao

Bruce Lee, dövüş sanatları filmlerini Hatı'da sevdirip ölmeden önce, film sanayinde devrim yaratti. İkinci filminde, ölen ustasının intikamını almak için rakip Japon karate okuluyla çarpışan, 1930'ların Şanghay'ındaki dövüş sanatı öğrencisini canlandırdı. Lee'nin kung fu yetenekleri ve Çin'in işgalci Japonya'nın Çinlileri ırkçı edişini yansıtması çığır açmıştı.

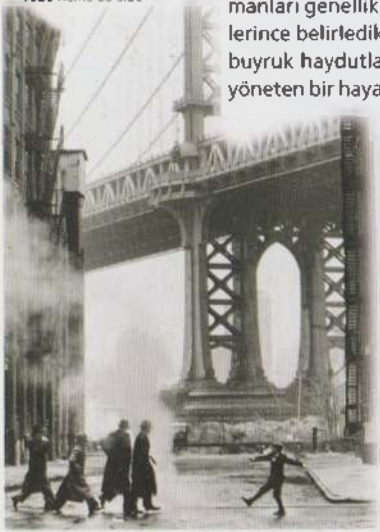
Sergio Leone

1929, Roma–1989, Roma

■ Spagetti western'in en önemli yönetmeni ■ Akira Kurosawa ve western klasiklerinden etkilendi ■ Sam Peckinpah, Quentin Tarantino ve popüler kültüre ilham verdi ■ Ennio Morricone'nin film müzikleriyle ünlü ■ İtalyan ■ Spagetti Western, Epik Dram ■ 7 film yönetti

■ **1929** Avangard sinemacı Vincenzo Leone (diğer adıyla, Roberto Roberti) ve aktris Bice Waleran'ın oğlu olarak dünyaya geldi
1947 Roma'daki Cinecittá stüdyolarında çalışmaya başladı
1959 *Ben-Hur*'da yönetmen yardımcılığı yaptı
1961 *Il colosso di Rodi*'yle ilk yönetmenlik çıkışı gerçekleşti
1973 Spagetti western komedisi *Il mio nome è Nessuno*'nun yapımcılığını üstlendi
1989 Roma'da öldü

Sergio Leone unutulan western türünü birkaç filmle yeniden icat etti. "İtalo" veya spagetti western, Sergio Corbucci'nin *Django*'su gibi düşük bütçeli filmlerle 1960'ların ilk yıllarında başladı. Gençliğinden itibaren film işinde çalışan Leone yönetmenliğe soyunduğunda deneyimli bir senarist idi. Akira Kurosawa'nın (s. 216) samuray filmi *Yojimbo*'sundan (1961) dayanan ve *Dolar* üçlemesinin ilki olan *Per un pugno di dollari* (1964), Leone'nin Amerikan western'i yeniden yorumunun tonunu belirledi. Clint Eastwood'un önayak olduğu karakterlerin yüzleri tıpkı filmlerin çekildiği mekânlar gibi iklim şartlarından hırpalanmıştı. Leone'nin kusurlu kahramanları genellikle alçakça dövüşen, ilk ateş eden ve kendilerince belirledikleri bir adalet hissine sahip, sert ve başına buyruk haydutlardı. Leone, filmlerini sahne operaları gibi yöneten bir hayalperestti. Ennio Morricone'yle kurduğu yönetmen-besteci işbirliği sinema tarihinin en verimli örneklerinden biridir. Leone'nin etkisi sinemada olduğu kadar televizyon reklamlarında kendini gösterir.

■ **Once Upon a Time in America**, 1984, başrolde Robert De Niro, James Woods

1968'de, sürgünde geçen 35 yılın ardından, David "Noodle" Aaronson (De Niro), suç anılarıyla dolu Brooklyn'e geri döner. Ve ardından gerçekleşen bir dizi flashback'le bir gangster öyküsü günışığına çıkar. 1920'lerde kanun dışı işlere bulaşan David ve arkadaşı Max (Woods), cezaevinden çıktıktan sonra çetelerinin servet yaptığı 1930'lardaki yasaklar dönemi boyunca da bu işe devam ederler. Büyüleyici öykü, David'in öldüğünü sandığı arkadaşı Max'in hâlâ yaşadığı ve eski bir defteri kapatmak istediğini öğrenmesiyle doruğa ulaşır.

■ **C'era una volta il West**, 1968, başrolde Charles Bronson, Henry Fonda, Claudia Cardinale, Jason Robards

Leone'nin eşsiz başyapıtı, zekice kurgulanan aşk ve cinayet, ihanet ve intikam öyküsü son derece yavaş bir tempoda geçer. Yaratıcı film tasarımı, ana karakterlerin perdeyi kaplayan yakın planlarıyla birlikte kullanılan görkemli panorama çekimleri sundu. Yönetmenin üslubunu yansıtan şiddet sahneleri ağır çekimle gösterildi ve her karakter için bir tema yazan Ennio Morricone'nin unutulmaz müziğini yer yer kullanılan diyaloglar tamamladı. Amerika'nın batısının fethinin öyküsü daha önce hiç bu kadar ustaca anlatılmamıştı.

■ **Il buono, il brutto, il cattivo**, 1966, başrolde Clint Eastwood, Lee Van Cleef, Eli Wallach

Dollars üçlemesinin (*The Man with No Name* üçlemesi adıyla da bilinir) en dikkat çekicisi, spagetti western'lere örnek teşkil eden bu film, gerçeküstü imgelere sahiptir. Normal yüzlerin üzerindeki imgeler, daha önce Amerikan İç Savaşı'nda geçen bu western'deki kahramanları belirgin olmamıştı hiç. Eastwood (İyi), Van Cleef (Kötü) ve Wallach (Çirkin) altından servet kazanma peşindedir. Seyircinin öfkeyi ve gerilimi hissedebildiği, son bir hesaplaşmada karşı karşıya gelirler. Leone ender ve çoğunlukla basit diyaloglar tercih ederek, görüntüyü vurguladı. Buna rağmen; puro içme alışkanlığı ve alaylı mizahıyla Eastwood, komik ve taşkın öfkesiyle Wallach ve tehditkâr davranışlarıyla Van Cleef, güçlü karakterler yaratmasını bildi.

Diğer Eserleri

Per qualche dollaro in più, 1965, başrolde Clint Eastwood

Giù la testa, 1971, başrolde James Coburn, Rod Steiger

İstismar

■ Suç teşkil eden veya provokatif temaları, seks, uyuşturucu ve şiddet gibi konuları içerir ■ Genellikle sınırlı bir bütçeyle çekilir ■ 1960'larda popüler leşti ■ Yapım kalitesinden çok içeriğe odaklanır ■ Hızlı kâr sağlamayı amaçlar ■ Çarpıcı reklamlardan yararlanır

■ *solda:* **Undercover Brother,** yönetmen Malcolm D. Lee, 2002, başrolde Eddie Griffin

■ **1953** *The Wild One* muhalif motosiklet filmlerini popüler leştirdi
1959 Pornografik olmadan çıplak kadın gösteren ilk film, *The Immoral Mr. Teas* çekildi
1968 *Night of the Living Dead* açık seçik şiddet sahneleri içerdi
1971 *Shaft* zenci istismarı türünün öncüsü oldu
2007 *Planet Terror* ve *Death Proof*'tan oluşan "iki film bir arada" yapımı *Grindhouse*, vizyona girdi

Sinemacılar film tarihi boyunca uyuşturucu kullanımını anlatan *Reefer Madness*'tan (1936) *Faces of Death*'e (1978) varana kadar *snuff* filmlerle (özel efekt kullanılmayan, kişilerin gerçekten öldüğü ya da öldürüldüğü) şok ederek epey kazanç sağladılar. Genellikle düşük bütçeyle, yapım kalitesi kaygısı duyulmadan yapılan istismar filmleri aşırı şiddet, seks, sakatlanma ve uyuşturucu kullanımı gibi provokatif malzemeler içerir. Çoğunlukla belgesel ve korku filmleri gibi başka türlerin biçimsel unsurlarını ödünç alan istismar filmleri, içlerinde cinsel sömürü, siyahların sömürülmesi, mondo, spagetti western'ler ve kanlı filmlerin de bulunduğu birçok alt tür barındırır. İstismar filmleri, film içeriğini belirleyen yasaklamaların azaldığı, arka sokaklardaki daimi sinemaların rağbet gördüğü 1960'larda popüler oldu. Bu türde çalışan yönetmenler arasında George Romero, Quentin Tarantino (s. 416), John Waters (s. 346) ve Jack Smith bulunuyor.

■ **Mario Bava: Reazione a Catena, 1971,** başrolde Claudine Auger, Isa Miranda, Claudio Camaso, Luigi Pistilli

Bay of Blood (ya da *Twitch of the Death Nerve*) adıyla da bilinen bu İtalyan korku filmi, kesme biçme türünün öncüsü oldu ve *Friday the 13th*'in de aralarında bulunduğu birçok korku filmini etkiledi. *Reazione a Catena* insanı afallatacak kadar kanlı, tüyler ürpertici bir hava barındıran, kesintisiz bir katliamı anlatır. Körfez kıyısındaki bir mülk için yapılan savaşın doğurduğu bir dizi cinayete odaklanan, bir filmdir. Çoğu kişi tarafından tüm zamanların en iyi kesme biçme-korku filmlerinden biri olarak görülen yapım, kült bir klasiktir.

Russ Meyer: Beyond the Valley of the Dolls, 1970, başrolde Dolly Read, Marcia McBroom, Cynthia Myers

Beyond the Valley of the Dolls 1967 tarihli *Valley of the Dolls*'un devamı niteliğinde çılgın bir müzikal komediydi. Film, Hollywood yollarına düşen üç müzisyen kadının sonuçta kendilerini uyuşturucu ve seks dolu bir dünyada bulan, bütün üyelerini kadınların oluşturduğu rock grubu The Kelly Affair'in maceralarına odaklanıyordu. Bir sonraki kült klasiği olan film, komedi ve provokatif yapısıyla John Waters dahil olmak üzere sonraki birçok yönetmeni etkiledi.

Gordon Parks: Shaft, 1971, başrolde Richard Roundtree

Genellikle Afrikalı Amerikalıları istismarı konu eden türün öncüsü olarak görülen *Shaft*, New York'ta geçiyordu. Karizmatik özel dedektif Shaft'ın (Roundtree) çevresinde dönen etkili bir aksiyon/suç filmiydi. Funk/soul film müziği kullanan ve film noir (kara film) öğelerini bünyesinde toplayan yapım, zekice bir hamleyle birkaç devam filminin de yolunu açtı: *Shaft's Big Score*, *Shaft in Africa*. 2000 tarihli, başrolünde Samuel L. Jackson'ın oynadığı aynı adlı film ise tekrar yapımdı.

Diğer Eserler

Blood Feast, yönetmen Herschell Gordon Lewis, 1963, başrolde William Kerwin

Caged Heat, yönetmen Jonathan Demme, 1974, başrolde Juanita Brown

Planet Terror, yönetmen Robert Rodriguez, 2007, başrolde Rose McGowan

Sidney Lumet

1924, Philadelphia

■ Örnek bir oyuncu yönetmeni ■ Filmlerinin çoğu New York'ta geçer ■ 2004'te Ömürboyu Onursal Başarı Oscarı aldı ■ 28 film ödülü ve 39 adaylık kazandı ■ Amerikalı ■ Dram, Suç, Mahkeme Dramı, Polisiye Gerilim ■ 43 film yönetti

1924 Tiyatro oyuncusu Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi
1929 Çocuk oyuncu olarak ilk kez sahneye çıktı
1939 *One Third of a Nation*'da oynadı
1947 The Actor's Workshop'ı kurdu
1950 Televizyon dizisi *Danger*'ın yönetmenliği yaptı
1970 Joseph L. Mankiewicz'le birlikte Martin Luther King üzerine bir belgesel yönetti
1974 Britanya'da Agatha Christie'nin *Murder on the Orient Express*'ini yönetti
1995 Geniş kapsamlı film kitabı *Making Movies*'i yayımladı

Lumet, zamanımızın en üretken ve çok yönlü yönetmenlerinden biri. Teknik açıdan bilgili, oyuncuları idare etme konusunda üstün bir duyarlılığa sahip ve mekân olarak New York'u tercih eden bir yönetmen. En dikkat çekici filmlerinden bazıları, tıpkı *Dog Day Afternoon*'daki tuhaf banka soygunu tasviri, polisiye gerilim *Prince of the City* (1981) ve ya mahkeme dramları *Q & A* (1990) ile *Night Falls on Manhattan* (1997) filmlerinde olduğu gibi, suç ve yozlaşma üzerine odaklandı. Girift senaryolarla kolayca başa çıkan Lumet'nin karakterleri sanat sinemasını derinden etkileyecek derecede karmaşık kişilikler yansıttı. Son filmlerini selüloit yerine HD formatında çeken bu gerçek aydın, yeni tekniklere karşı da hayranlık uyandıran bir açıklık sergiledi. Klasik filmi *The Pawnbroker*'da (1965) kullandığı bilinçaltı algısından faydalanan yaratıcı geçiş, televizyon reklamlarında ve çağdaş sinemada bir standart oluşturdu.

■ **Network**, 1976, başrolde Faye Dunaway, Peter Finch, William Holden

Yaşlanan haber spikeri Howard Beale (Finch), düşük izlenme oranı yüzünden televizyon kanalı tarafından kovulmasının ardından canlı yayında intihar etme tehdidinde bulunur. İnanılmaz bir izlenme oranı sağlayan bi eylem onu değerli kılsa da nihayetinde bir kiralık katilin kurbanı yapar. 10 dalda aday olduğu Oscar'da kazandığı dört ödül, hâlâ geçerli bir medya yergisi olan filmin etkisini ispatlar.

■ 12 Angry Men, 1957, başrolde Henry Fonda

Bu ilgi çekici mahkeme dramında Henry Fonda, genç bir cinayet zanlısını idam cezasından kurtarmak için öteki jüri üyelerini mantıklı bir ihtimale karşı uyarmaya çalışan jüri üyesini canlandırır. Lumet, filmdeki jüri odasını kalabalık bir sahneye dönüştürmek için tiyatro tecrübesinden faydalandı. Geniş alan derinliği kullanan yönetmen filminde gergin, bazen de klostrofobik bir hava yarattı. Televizyon için birçok kez alıntı yapılan filmin Rus yönetmen Nikita Mikhalkov tarafından kısa süre önce çekilen yeniden yapımı büyük beğeniyle karşılandı.

■ Serpico, 1973, başrolde Al Pacino

New York polisi Frank Serpico'nun gerçek öyküsü, ilk başrollerinden birini oynayan Pacino tarafından inandırıcılıkla canlandırdı. Belgeseli çağrıştıran bir üslupla çekilen film, suçluların ve meslektaşlarının yolsuzluklarından farklı olmadığı bir yolsuzluk sistemini göstermek için idealist polisin üstlendiği gizli görevi yansıttı. Serpico'nun üstlendiği bu görev en sonunda bir komitenin kurulmasına ve kendisinin de ilgi görmesine neden oldu.

Diğer Eserleri

Dog Day Afternoon, 1975, başrolde Al Pacino

The Verdict, 1982, başrolde Paul Newman, Charlotte Rampling

Guilty as Sin, 1993, başrolde Rebecca De Mornay

Before the Devil Knows You're Dead, 2007, başrolde Philip Seymour Hoffman

Sam Peckinpah

1925, Fresno–1984, Inglewood

■ Açık seçik şiddet tasvirleri nedeniyle "Kanlı Sam" lakabı verildi ■ Sürekli işlediği konular ahlaki belirsizlik ve kovboy efsaneleriydi ■ Yakın planları ve ağır çekimleri sonradan Quentin Tarantino ve John Woo'yu etkiledi ■ Amerikalı ■ Western, Dram, Suç ■ 15 film yönetti

■ **1925** David Samuel Peckinpah adıyla bir hakimin oğlu olarak dünyaya geldi, bir çiftlikte büyüdü
1950'ler Televizyon için yapılan kovboy dizilerinde, *Gunsmoke*, *The Rifleman* ve *The Westerner*'da senarist ve yönetmen olarak çalıştı
1954 *Riot in Cell Block 11*'da film yönetmeni Don Siegel'in asistanlığını yaptı
1961 İlk filmi, *The Deadly Companions*'ı yönetti
1965 Stüdyo tarafından ciddi şekilde yeniden kurgulanan *Major Dundee* filmindeki denetimini kaybetti, yönetmenin kurgusu yıllar sonra 2005'te piyasaya sürüldü
1973 *Pat Garrett and Billy the Kid* MGM tarafından değiştirildi ve ticari başarı elde edemedi
1984 California'da öldü

Sam Peckinpah, stüdyo patronlarıyla sık sık sorun yaşayan, tutkulu ve muhalif bir sinemacıydı. Güçlü şiddet sahneleri ve sert erkek değerlerine yönelik bariz tercihi, ruhsal derinliğe sahip karakterler yaratmaktaki muhteşem becerisini gölgede bıraktı. Kahramanları çoğunlukla toplumdaki değişimlere göğüs geren dışlanmış erkeklerdi. İlk televizyon işleri western'lere duyduğu ilgiyi dile getiriyordu, adını da bu türle duyurdu. *The Ballad of Cable Hogue*'daki (1970) bahtsız girişimci, *Junior Bonner*'daki (1972) rodeocunun incelikli tasviri, daha şiddetli diğer eserleriyle tezat oluşturdu. En yaratıcı dönemlerinde bile, inatçılığıyla nam salan Peckinpah askerliğinden itibaren muzdarip olduğu alkolizmin pençesindeydi.

■ **Straw Dogs**, 1971, başrolde Dustin Hoffman, Susan George

Çekingen bir Amerikalı matematikçi karısıyla birlikte Britanya'ya taşınır. Çiftle yerel halk arasında başlayan gerginlik şiddete dönüşür. Tartışmalara yol açan tecavüz sahnesine rağmen *Straw Dogs* saldırganlığın mekanizması üzerine mükemmel bir inceleme sunar.

■ **The Getaway, 1972,** başrolde Steve McQueen, Ali MacGraw

Jim Thompson'ın bir romanına uyarlanan *The Getaway*, Peckinpah'ın en büyük ticari başarısıydı. Klasik kaçan âşıklar kurgusunu yineleyen film, hapisteki Doc McCoy'la, açgözlü bir işadamıyla ilişkisi kalırsa yapılacak bir banka soygunu için anlaşan karısı Carol'ın öyküsünü anlatır. İki kez ihanete uğrayan çift Meksika'ya kaçmak zorunda kalır. Film; hızlı kurgulama sahneleri içeren aksiyonu ve seyircilere hissettirdiği gerilim duygusuyla başarı kazandı.

Diğer Eserleri

Ride the High Country, 1962, başrolde Randolph Scott, Joel McCrea

Bring Me the Head of Alfredo Garcia, 1974, başrolde Warren Oates

■ **The Wild Bunch, 1969, başrolde William Holden, Ernest Borgnine, Warren Oates, Ben Johnson**

1960'ların en sert filmlerinden olan *The Wild Bunch*, Meksika devrimi sırasında değişimle yüzleşen, yaşlanan bir çetenin öyküsünü anlatıyordu. Altta yatan ihanet temasıyla birlikte ana karakterlerin karmaşık tasviri, giriş sekansında akreplerle kendilerine ziyafet çeken karıncaları eğlenerek izleyen çocuklar sahnesiyle (bu üç saatlik epikteki hunharca katliamlara yönelik bir mecaz), önceden ima edilen, şiddet patlamaları çerçevesinde aktarıldı. Çete üyelerinin kaderleriyle yüzleşmeye giderkenki ünlü son yürüyüşü, başka yönetmenlerce defalarca alıntılandı. Ağır çekim kan banyosu balesi ise zamana direnmeyi başardı.

Bonnie and Clyde

■ yönetmen Arthur Penn, ABD, 1967, Dram

Gerçek bir öyküden esinlenen yönetmen Arthur Penn, efsanevi gangsterler Bonnie Parker (Dunaway) ve Clyde Barrow'u (Beatty) beyazperdeye şaşaayla taşıdı. Tıpkı *The Graduate* (1967) ve *Easy Rider* (1969) gibi, *Bonnie and Clyde* da 1960'larda doğan yeni Amerikan sinemasının çığır açan filmlerinden biri oldu. Film görünüşte bankaları, marketleri ve yakıt istasyonlarını soyan iki haydutla çetelerinin yükselişini ve düşüşünü anlatır. Buhran'ın vurduğu 1930'larda Güney eyaletlerinde sürekli kaçış halinde bulunan çete sonunda pusuya düşer ve Bonnie ile Clyde sanat eserlerine gönderme yapan, grafik anlatımı güçlü bir sahneyle vurulur. Sansür konusunda değişen Hollywood siyasetinin bir örneği olmasının yanında, Vietnam Savaşı boyunca birçok kişinin hissettiği toplumsal değişimi de yansıttı.

■ **Bonnie and Clyde, 1967, başrolde Faye Dunaway, Warren Beatty**

İlk önce François Truffaut'ya teklif edilen filmin giriş sekansı sinemaya dair mükemmel bir ustalık örneği sunar. Penn, hüsrana uğramış Bonnie'yi can sıkıntısı kadar erotizmi de çağrıştıran bir dizi samimi görüntüyle seyirciye tanıştırır. Kesik, bağımsız tarzdaki kurgusu, Fransız Yeni Dalgası'nın eğlenceli yanından etkilenen aceleci temposuna [illegible] giriş niteliğindedir. *Bonnie and Clyde* klasik anlatı yapısından kopmadan kurgulanan uzun planlar[illegible]ş çekimleri, sahneler arasında atlamalı geçişleri, ağır çekimi ve dondurulmuş görüntüleri incelikle kullandı. Klasik Avrupa ve Amerikan sanatsal sinema üsluplarını etkili biçimde birleştiren film En İyi Görüntü Oscar'ını kazandı. Bonnie ile iktidarsız olarak tasvir edilen Clyde arasındaki zor cinsel ilişki, Dunaway ve Beatty tarafından inandırıcılıkla canlandırıldı. Yıllar boyunca toplumsal cinsiyetle ilgili tartışmalara yol açan film, sinema kahramanlarının karmaşık tasvirleri için de bir ölçüt oldu.

Bonnie and Clyde

George Roy Hill

1922, Minneapolis–2002, New York

■ Tiyatro oyuncusu, yönetmen, senarist, yapımcı ■ Hollywood'un altın çağı ile yeni Hollywood yönetmenleri arasında köprü kurdu ■ Bir Oscar ve beş film ödülü kazandı ■ Amerikalı ■ Dram, Western, Komedi, Gangster ■ 14 film yönetti

■ **1922** Bir gazete yayıncısının oğlu olarak dünyaya geldi
1948 İlk kez Dublin'de sahneye çıktı
1950 Kore'de pilot olarak görev yaptı
1957 Aralarında *Look Homeward, Angel*'ın bulunduğu Broadway oyunlarını yönetti
1962 İlk uzun filmi, *Period of Adjustment*'ı çekti
1964 İlk büyük başarısı, başrolünde Peter Sellers'ın oynadığı *The World of Henry Orient*'ı yönetti
2002 New York'ta öldü

Eğlenceli filmleri sayesinde seyirci ve eleştirmenlerin gö desi olan George Roy Hill, iddialı televizyon filmleri ya maya başlamadan önce, epey sahne tecrübesi edindi. Tu kulu donanma pilotu, Yale ve Dublin'de öğrenimi gördüğü müzik aşkının da etkisinde kaldı. Hill, 1967'd başrollerinde Julie Andrews ve James Fox'ın oynadığı mu zikal komedi *Thoroughly Modern Millie*'yi yönetti. Yed dalda Oscar'a aday gösterilen film En İyi Özgün Film Mü ziği ödülünü aldı. Paul Newman ve Robert Redford'l yaptığı en başarılı iki filmi *Butch Cassidy and the Sundan ce Kid* ve *The Sting*'dir. Bu çok yönlü yönet menin kendine özgü üslubu zarif ve har ketliydi, yapımlarında zekice seçilmi film müzikleri ve nükteli diyalo lar kullanırdı.

■ **Butch Cassidy and the Sundance Kid, 1969, başrolde Paul Newman, Robert Redford, Katherine Ross**

Film, kötü adamların çekiciliğinin ve esprilerinin iş dikleri suçu gölgede bıraktığı, trajikomik bir kovboy öyküsü anlatır. Bu filmde, Burt Bacharach'ın başarılı şarkısı *Raindrops Keep Fallin' on My H ad* eşliğindeki unutulmaz bisiklet sahnesinin de ispatladığı gibi, h yat uzun bir piknik gibi görünür. Hill'in, rüya ekibi Newman ve R ford ile gangster epiklerinin 196 tarihli kilometretaşı *Bonnie and Clyde*'a atıfta bulunduğu bu film dört Oscar kazandı.

■ **The Sting**, 1973, başrolde Paul Newman, Robert Redford

Dört bölümden oluşan bu klasik komedi, 1930'ların Chicago'sunda bir çete patronunu dolandırmaya çalışan iki üçkağıtçı hakkındaydı. Yapım içinde En İyi Film ve En İyi Yönetmen ödülleri de dahil olmak üzere tam yedi Oscar kazandı.

■ **The World According to Garp**, 1982, başrolde Robin Williams, Mary Beth Hurt, Glenn Close

John Irving'in romanına dayanan bu komedi uluslararası çapta başarısı yakaladı. Hill, örtülü mizahla Batı toplumunun sözümona nimetlerini farklı bir açıdan gösterdi.

Diğer Eserleri

The Great Waldo Pepper, 1975, başrolde Robert Redford, Susan Sarandon

The Little Drummer Girl, 1984, başrolde Diane Keaton, Klaus Kinski

Hill'in çok yönlülüğünü ispatladığı *The Sting*, onun özgün üslubunu sevdirdi. Yönetmenin film müziği için seçtiği Scott Joplin'in *The Entertainer*'ı unutulmaz ezgileri olağanüstü kullanımıyla dikkat çekti.

Mike Nichols

1931, Berlin

■ Yönetmen, yapımcı, oyuncu ■ Sam Mendes, Wes Anderson, Spike Jonze, Steven Soderbergh ve Coen kardeşlere ilham verdi ■ Hem sinema hem de tiyatroda birçok ödül kazandı ■ Alman-Amerikalı
* Dram, Aşk Filmi, Komedi, Taşlama ■ 20 film yönetti

■ **1931** Michael Igor Peschkowsky ismiyle, Rus ve Yahudi bir doktorun oğlu olarak dünyaya geldi
1938 Ailesi ABD'ye göç etti
1956 Doğaçlama oyuncu grubu The Compass Players'ın üyesi oldu, toplumsal yergileriyle ulusal düzeyde takdir edilen Eliane May'le birlikte tura çıktı
1963 *Barefoot in the Park* ile Broadway yönetmeni olarak çıkışını yaptı
1993 *The Remains of the Day*'in ortak yapımcılığını üstlendi
2003 33 ödül kazanan televizyon dizisi *Angels in America*'nın dört bölümünü yönetti

Almanya doğumlu Mike Nichols sinemaya yönelmeden önce, tipik Amerikan orta sınıf konuları ve sıradan kadın erkek çekişmeleriyle alay eden, son derece başarılı bir tiyatro yergicisiydi. İlk iki uzun metrajı, Broadway hiti *Who's Afraid of Virginia Woolf?* ve Oscar ödüllü *The Graduate* onu bir anda 1960'ların en iyi yönetmenlerinden biri olarak konumlandırdı. Avrupalı sinemacıların izinden gidip stilize edilmiş görsel dekor, yaratıcı kurgu ve görüntü ile yapım tasarımından yararlandı. 1970'lerin ortalarında Nichols tiyatro yapımlarına odaklansa da 10 yıl sonra *Silkwood* (1983) ve *Primary Colors* (1998) gibi toplumsal ve siyasi meseleleri dile getiren filmlerle sinemaya geri döndü. Nichols'un son dönem filmleri daha çok, insanın iç dünyasına yönelerek bireyleri trajikomik günlük mücadelelerinde göstermeyi tercih etti.

■ **The Graduate,** 1967, başrolde Dustin Hoffman, Anne Bancroft, Katherine Ross

1960'ların ikonları arasındaki bu film, bugün de ergen yabancılaşmasının simgesi olarak görülüp isyan etmenin zorluğunu gözler önüne incelikle serer. Benjamin'in üniversite hazırlık öğrenciliğinden genç bir adama dönüşme öyküsünde Hoffman yeni bir erkek kahraman türü, Bancroft ise gayet erotik ve baştan çıkarıcı büyük kadın rolünü ilk kez sundu. Simon & Garfunkel'ın güçlü şarkıları eşliğinde zoom, görüntüyü çapraz eritme ve uzak kamera açılarını başarıyla harmanlayan Nichols, En İyi Yönetmen dalında Oscar ödülü kazanarak Hollywood'un birinci sınıf yönetmenleri arasına yerleşti.

■ **Closer, 2004, başrolde Natalie Portman, Julia Roberts, Jude Law, Clive Owen**

Eş değiştirme oyununa girişerek duygusal çöküntüye uğrayan iki Londralı çifti anlatan üçlü karakter incelemesi *Closer*, Nichols'un alametifarikası keskin diyalogları ve oyuncuların inandırıcı performanslarıyla büyük başarı yakalayan film yönetmenin çokyönlülüğünü de ispatladı. 73 yaşındaki Nichols, Patrick Marber'ın ödüllü tiyatro dramını çağdaş sinemanın etkileyici ve izlemeye değer bir örneğine dönüştürdü.

Diğer Eserleri

Catch-22, 1970, başrolde Alan Arkin, Art Garfunkel

Heartburn, 1986, başrolde Meryl Streep, Jack Nicholson

Working Girl, 1988, başrolde Melanie Griffith

■ **Charlie Wilson's War, 2007, başrolde Tom Hanks, Julia Roberts, Philip Seymour Hoffman**

Bu film, mücahitlere silah desteği sağlayarak Afganistan halkına yardım etmeye çalışan bir Teksas eyalet vekilinin deneyimlerine dayanıyordu. Hanks, kahramanının yaşadığı gelişimi ve değişimi betimleyen filmi Nichols'ın yönetmesini istedi.

■ **Who's Afraid of Virginia Woolf?, 1966, başrolde Elizabeth Taylor, Richard Burton**

Nichols'un yönetmen koltuğundaki ilk filmi, zayıflayan bir evliliği ele alan bu cesur incelemedir; gerçek hayatta da evli olan Taylor ve Burton, Hollywood'un ahlak tabularını yıkan, şiddete yol açan bir ilişkiyi canlandırdı. Film noir (kara film) üslubu ve perspektif değişimleri çok başarılıydı.

Sydney Pollack

1934, Lafayette–2008, Los Angeles

■ Oyuncu, yönetmen ve yapımcı ■ Woody Allen, Robert Altman ve Stanley Kubrick'in filmlerinde oyuncu ■ Ang Lee, Anthony Minghella ve Tom Tykwer'in yapımcısı ■ İki Oscar ve sekiz ödül kazandı ■ Amerikalı ■ Dram, Western, Gerilim, Aşk ■ 21 film yönetti

■ **1934** Rus-Yahudisi Amerikalı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi
1952 New York'ta oyunculuk eğitimi aldı
1961 Frankenheimer'ın *The Young Savages* filminde diyalog yönetmenliği yaptı
1965 İlk uzun filmi *The Slender Thread*'i çekti
2007 *Michael Clayton*'da rol aldı
2008 Los Angeles'ta öldü

Sydney Pollack, oyuncuları olağanüstü derecede iyi idare etmesiyle ünlüdür. Filmleri genellikle toplumun geleneklerine karşı mücadele eden ve alternatif bir yaşam şekli arayan karakterleri yansıtır. Pollack, McCarthy döneminden (*The Way We Were*), Watergate skandalına (*Three Days of the Condor*, 1975), tüketicilik akımına ve çevresel konulara (*The Electric Horseman*, 1979) varana kadar, ABD'deki siyasi krizlerden esinlendi. İlk Hollywood tecrübesi 1962 tarihli *War Hunt* filmindeki oyunculuk seçmeleri sırasında tanıştığı ve filmlerinin yedisinde başrol oynayan Robert Redford'la bir ömürlük dostluk kurdu.

■ **They Shoot Horses, Don't They?**, 1969, başrolde Jane Fonda, Susannah York, Gig Young

Dokuz dalda Oscar'a aday gösterilen bu film acı dolu Buhran yıllarını insafsızca betimler. Filmde, yarışmacılar 1500 dolarlık ödül için Amerika'nın en berbat dans maratonlarından birinde ölümüne mücadele ederler.

■ **Out of Africa**, 1985, başrolde Robert Redford, Meryl Streep, Klaus Maria Brandauer

Karen Blixen'in II. Dünya Savaşı öncesinde ve esnasında Kenya'daki hayatını anlatan otobiyografisinden yapılan bu uyarlama, En İyi Film ve En İyi Yönetmen dalında Oscar kazandı. Maceraperest pilotu canlandıran Redford ile kahve çiftliği işletmeye çalışan vebenzer şekilde alışılmadık bir kadını canlandıran Streep'in nefes kesen sahneler eşliğinde sundukları olağanüstü performanslar yapımı tüm zamanların klasik aşk filmi yaptı.

■ **Jeremiah Johnson**, 1972, başrolde Robert Redford, Will Geer

Pollack dağlarda huzur ve sığınak arayan eski bir asker hakkında, seyredenleri düşündüren, akıcı bir western yaptı. Asker, uçsuz bucaksız manzara çekimleriyle aktarılan avcı hayatını öğrenirken, farkında olmadan Kızılderililer arasındaki bir kan davasına dahil olur.

Diğer Eserleri

The Way We Were, 1973, başrolde Barbra Streisand, Robert Redford

Tootsie, 1982, başrolde Dustin Hoffman

The Firm, 1993, başrolde Tom Cruise

Sydney Pollack

John Frankenheimer

1930, New York–2002, Los Angeles

■ Yönetmen ve yapımcı ■ Kapsamlı siyasi gerilimlerin yönetmeni ■ Hollywood'un önde gelen sanatkârlarından biri ■ Carol Reed ve Orson Welles'ten etkilendi ■ Yaratıcı kamera kullanımıyla nam saldı ■ Amerikalı ■ Dram, Siyasi Gerilim, Aksiyon ■ 29 film yönetti

1930 Alman-Yahudi bir borsa simsarının ve İrlandalı bir annenin oğlu olarak dünyaya geldi

1953/54 CBS-TV'de yardımcı yönetmen oldu

1954 *You Are There* dizisinin yönetmenliğini Sydney Lumet'ten devraldı

1956 İlk uzun metraj filmi, *The Young Stranger*'ı çekti

1961 İkinci uzun metrajı, *The Young Savages*'ı yönetti

1968 Robert F. Kennedy için kampanya filmleri çekti

2002 Televizyon Şöhretler Salonu'na kabul edildi

2002 Los Angeles'ta öldü

John Frankenheimer film tekniklerini, birkaç kısa belgesel çektiği orduda öğrendi. Ardından televizyon yönetmenliğinde ilerledi, 125'ten fazla program yönetti ve beğeniyle karşılanan ilk uzun filmini tamamladıktan sonra bile televizyondan ayrılmadı. 1960'larda geçen *Seven Days in May* (1964) gibi gerilimler, onu belgeselci yaklaşımından uzaklaştırmadan Amerika'daki sosyal ve siyasi meseleleri yakından gözlemleyen, en iyi Hollywood yönetmenlerinden biri yaptı. Avrupa'da 10 yıl geçiren Frankenheimer'ın buradaki tecrübeleri II. Dünya Savaşı'ndan sonraki popüler film serilerinden olan *French Connection II*'ye (1975) ilham verdi. Sanatındaki baskın konular; toplumla mücadele eden bireylerin kimlik sorunları, çevreyle yaşadıkları uyum ve algının güvenilirliğiydi.

Birdman of Alcatraz, 1962, başrolde Burt Lancaster, Karl Malden

Robert Stroud'un (Lancaster) gerçek yaşam öyküsüne dayanan bu film, en etkileyici ve samimi cezaevi filmlerinden biridir. Ömürboyu hücre hapsine mahkûm edilen Stroud, kuş hastalıkları konusunda dünyanın önde gelen uzmanlarından biri haline gelir. Lancaster, en iyi başrollerinden birini inandırıcılıkla canlandırarak toplumdan kaçan karakterini insancıl ve hassas birine dönüştürdü.

■ **The Manchurian Candidate**, 1962, başrolde Frank Sinatra, Laurence Harvey, Angela Lansbury, Janet Leigh

Bu siyasi gerilim, Soğuk Savaş dönemi Amerika'sının birtakım klişelerini günışığına çıkararak; çürük ve teslimiyetçi siyasetçilerin, entrikacı komünistlerin vekendini bilmez teröristlerin pençesindeki toplumun resmini çizdi. Film, 360 derece kamera kullanımıyla ünlendi.

Diğer Eserleri

Grand Prix, 1966, başrolde James Garner
Black Sunday, 1977, başrolde Robert Shaw
Ronin, 1998, başrolde Robert De Niro
Reindeer Games, 2000, başrolde Ben Affleck

■ **The Train**, 1964, başrolde Burt Lancaster, Paul Scofield, Michel Simon

Lancaster'ın talebi üzerine, Frankenheimer II. Dünya Savaşı'nda geçen bu sürükleyici filmin yönetmenliğini Arthur Penn'den devraldı. *The Train*'in öyküsü Nazi işgalinin sonlarında meydana gelen gerçek olaylara dayanıyordu: Paris demiryolu işçileri Musée du Jeu de Paume'un çağdaş sanat koleksiyonunun Almanya'ya götürülmesini engellemişti.

İngiliz Özgür Sineması

■ Önemli isimleri Lindsay Anderson, Tony Richardson ve Karel Reisz ■ Yarı-belgesel ve gerçekçi film üslubu ■ İtalyan Yeni Gerçekçilik ve Fransız Yeni Dalgası'ndan etkilendi ■ Ken Loach, Mike Leigh ve Michael Winterbottom'a ilham verdi ■ *solda:* **The Loneliness of the Long Distance Runner**, yönetmen Tony Richardson, 1962

■ **1947** Lindsay Anderson ve Karel Reisz, çığır açan film dergisi *Sequence*'i kurdular

1956 İngiliz Özgür Sinema akımı Anderson, Reisz, Richardson ve Lorenza Mazzetti tarafından başlatıldı

1958 John Osborne ve Tony Richardson film yapım şirketi Woodfall'u kurdu

1963 Anderson'ın ilk uzun metrajı *This Sporting Life* İngilizlere özgü iki konuyu bir araya getirdi: Kömür madenciliği ve ragbi

1956'da kurulan İngiliz Yeni Dalgası ya da İngiliz Özgür Sinema akımının; İtalyan Yeni Gerçekçilik ve Fransız Yeni Dalgası'nın sanat ve görüş benzerliği taşıyan bir karşılığı olduğu söylenebilir. Başlangıçta İngiliz Özgür Sineması çoğu 1956 ile 1959 arasında çekilen bir dizi kısa belgeselden oluşuyordu. En ünlüsü, Lindsay Anderson'ın Venedik Film Festivali'nde En İyi Belgesel ödülünü kazanan *Every Day Except Christmas*'ıydı (1957). Anderson ile dostları Karel Reisz ve Tony Richardson'ın uzun metraj filmlerinin temel öğeleri; toplumsal uyum ve gerçekçi insan davranışıydı. İngiliz Özgür Sineması yönetmenleri işçi sınıfı öykülerini tercih etti ve gerçek mekânlarda birçok film çekti. John Schlesinger'ın (s. 286) ilk filmleri Yeni İngiliz Dalgası akımıyla bağlantılı, tıpkı sosyalist muhalif sinemacı Ken Loach'unkiler gibidir. İngiliz yönetmenler Mike Leigh (s. 466) ve Michael Winterbottom, bu akımın günümüzdeki sanatsal mirasçıları olarak, bireyleri ve toplumsal mücadeleyi gerçeğe mümkün olduğunca sadık yansıtmaya devam ediyorlar.

■ **Lindsay Anderson: If...., 1968, başrolde Malcolm McDowell**

McDowell, Anderson'ın ikl anarşik filminde, *O Lucky Man!* (1973) ve *Britannia Hospital*'da (1982), başrol oynadı. *If....* uluslararası öğrenci ayaklanmaları döneminde yapıldı. Film seçkin bir okulda, sert eğitim sistemiyle mücadele eden boyuneğmez bir öğrencinin öyküsünü anlatıyordu. Filmin kahramanı asi gençliğin simgesi haline geldi.

Tony Richardson: Look Back in Anger, 1958, başrolde Richard Burton, Claire Bloom

John Osborne'un uluslararası düzeyde beğenilen sahne dramı, "öfkeli genç adam" sözünü türetti. Richardson'ın sinema uyarlamasında, iş hayatında dikiş tutturamayan Jimmy Porter (Burton) dünyaya isyan eder, hamile karısına kötü davranır ve en iyi arkadaşıyla ilişkiye girer. Psikolojik şiddet karmaşası olan bu iyi gözlemlenmiş, zalimane tutum, feminist gruplarca acımasızca eleştirildi.

Karel Reisz: Saturday Night and Sunday Morning, 1960, başrolde Albert Finney, Shirley Anne Field

Alan Sillitoe'nun sosyal gerçekçi romanına dayanan film, 1960'ların ilk yerel gerçekçilik dramı olarak görüldü; filmin dış çekimlerinin hepsi açıkhavada yapıldı. Nottingam'daki bir fabrikada çalışan genç ve dikbaşlı Arthur Seaton (Finney) iş arkadaşının karısıyla ilişki yaşar. Kadın hamile kalınca kürtaj için ısrar eden Seaton, genç bir kızla da aşk yaşamaya başlar.

Diğer Eserler

Roomat the Top, yönetmen Jack Clayton, 1959, başrolde Laurence Harvey, Simone Signoret

A Kind of Loving, yönetmen John Schlesinger, 1962, başrolde June Ritchie, Alan Bates

Joseph Losey

1909, La Crosse–1984, Londra

■ Sinema, radyo ve tiyatro alanlarında çalıştı ■ Sergei Eisenstein, Bertolt Brecht, Fritz Lang ve İtalyan Yeni Gerçekçilik akımından etkilendi ■ Nobel ödüllü Harold Pinter'la çalıştı ■ Aydınların kült ismi ■ Amerikalı ■ Dram, Gerilim ■ 31 film yönetti

■ **1909** Hollanda kökenli bir avukatın oğlu olarak Wisconsin'de dünyaya geldi
1935 Moskova'da Sergei Eisenstein'in derslerine katıldı
1936 Yaratıcı tiyatro yapımı, *Living Newspaper*'ı sahneledi
1947 Brecht'in *Galileo Galilei* eserini sahneye koydu, başrolde Charles Laughton oynadı
1948 İlk uzun metraj filmi, *The Boy with Green Hair*'i çekti
1951 Britanya'da siyasi sürgüne gitti
1971 *The Go-Between*'le Altın Palmiye kazandı
1976 Fransa'ya taşındı
1979 *Don Giovanni*'nin sinema uyarlamasını yönetti
1980 Paris'te *Boris Godunov*'u sahneye koydu
1984 Londra'da öldü

Joseph Losey, meslek hayatına 1930'larda New York'ta ra dikal tiyatro oyunlarının yönetmeni olarak başladı. Kendi deyimiyle "romantik Marksist" olan bu opera aşığı, 1951'de komünizm karşıtı kurula ifade vermeyi reddedince Holl ywood'un kara listesine alındı. Bunun üzerine Britanya'ya giden Losey, 1960'larda Avrupa sinemasının önde gelen isimlerinden biri oldu. Toplumsal meseleleri kötümser yak laşımla irdeledi; duygusal ve fiziksel baskı altındaki bireyle ri, ahlaksızlık ve yozlaşma, şiddet ve erotik iktidar oyunla rının kurbanlarını tasvir etti. Öfkeli ve etkili filmleri, kahramanlarının zihinlerini resmeden, yalın simgesellikle fark yarattı.

■ **The Servant, 1963,** başrolde Dirk Bogarde, Sarah Miles, James Fox

The Servant, gizemli ve fesat uşak Barrett'ın (Bogarde) aristokrat patronu Tony'nin (Fox) ayağını kaydırıp işvereni üzerinde gitgide artan, hafiften erotik güç de kullandığı, olağandışı bir sınıf incelemesi sundu. Losey'in özgün ayna çekimleriyle özdeşleşen film yedi ödül kazandı.

■ **Modesty Blaise, 1966, başrolde Monica Vitti, Terence Stamp, Dirk Bogarde**

1960'ların renkli ve gösterişli Londra'sında geçen, kadın iktidarı konulu bu taşlamalı film, Jim Holdaway'in sevilen çizgi romanından uyarlandı. Bir gizli ajan (Vitti), Gabriel Fothergill'in (Bogarde) planladığı elmas soygununu engellemek için arkadaşıyla (Stamp) işbirliği yapar. Jean-Luc Godard'ın *À bout de souffle*'una saygı niteliğindeki film Altın Palmiye'ye aday gösterildi.

Diğer Eserleri

Eva, 1962, başrolde Jeanne Moreau
The Go-Between, 1970, başrolde Julie Christie, Alan Bates
Mr. Klein, 1976, başrolde Alain Delon, Jeanne Moreau

■ **Accident, 1967, başrolde Dirk Bogarde, Stanley Baker, Michael York, Jacqueline Sassard**

Harold Pinter işbirliğinde, İngiliz toplumuna yönelik, zekâ ürünü bir çözümleme. Film, kendini toplumsal geleneklerin kıskacında hisseden ve öğrencisi Anna'yla (Sassard) aşk ilişkisine giren Oxford profesörü Stephen'ın (Bogarde) duygusal karmaşasını anlatır.

Joseph Losey

John Schlesinger

1926, Londra–2003, Palm Springs

■ Samimi dramları tercih etti ■ İngiliz Özgür Sineması'nın kilit ismi ■ 1960'ların sonlarında Yeni Hollywood akımına katıldı ■ 2002'de Britanya Yönetmenler Sendikası'nın Ömürboyu Başarı ödülünü kazandı ■ İngiliz ■ Dram, Gerilim, Aşk ■ 17 film yönetti

■ **1926** Aydın bir orta sınıf ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi

1953-58 İngiliz filmlerinde ve televizyon dizilerinde küçük roller oynadı

1961 BBC belgeseli *Terminus*'la İngiliz film ödülü ve Venedik'te Altın Aslan kazandı

1962 Çıkış filmi, *A Kind of Loving*'i çekti

1970 Britanya İmparatorluğu Komutanı nişanını aldı

1998 *Sweeney Todd*'u televizyona uyarladı

2003 California'da öldü

Ölümünden bir sene önce ödülünü alırken yaptığı konuşmasında, John Schlesinger "Sinemanın, kişilerin birbiriyle ve toplumla ilişkisini ele almaya yöneldiği bir dönemde film yapma ayrıcalığına sahip oldum" demişti. Bu sözleri, Atlas Okyanusu'nun her iki yakasında yaptığı filmler için geçerliydi. İlk uzun metrajları İngiliz Özgür Sineması geleneğinde, açık sözlü dramlardı ve genellikle cinsiyet rollerini irdeliyordu. Bu samimi dramlar yönetmenin orta sınıf bakış açısını yansıtırken, ABD'deki Oscar ödüllü çıkış filmi, *Midnight Cowboy*, duygularını paylaştığı dışlanmışlara odaklandı. En kişisel filmi, *Sunday Bloody Sunday* (1971), Yahudilik dinini ve egemen sinemaya kattığı bir konuyu, eşcinselliği ele aldı.

■ **Midnight Cowboy, 1969, başrolde Jon Voight, Dustin Hoffman**

Dolandırıcı olmak isteyen saf Teksaslı Joe Buck (Voight) şehre taşınır. Ufak çapta bir hırsız olan veremli Ratso Rizzo (Hoffman) ile sinema tarihinin en tuhaf çiftlerinden biri olurlar. İnsanın gözünü açan bu şiirsel New York betimi, eşsiz karakter incelemesi ve kent toplumunun acımasız tahliliyle hem Schlesinger'a üç Oscar kazandırdı hem de Yeni Hollywood akımına beklenmedik bir katkıda bulundu.

■ **Marathon Man**, 1976, başrolde Dustin Hoffman, Laurence Olivier, Roy Scheider

Çığır açan bu gerilim, kahredici diş işkencesi sahnesiyle unutulmazlar arasına girdi. Thomas "Bebe" Levy (Hoffman), boş zamanını maratonlarda koşarak geçirir. İstemeden bulaştığı casusluk olayı sonucunda, gizli ajan olan kardeşi Doc'u (Scheider) öldüren, Szell adlı (Olivier) korkunç bir eski Nazi tarafından kaçırılır. Filmin güncel konulara da değinen karmaşık olay örgüsü, çağdaş gerilimlere ilham verdi.

■ **Darling**, 1965, başrolde Julie Christie, Dirk Bogarde

Sosyal sınıf merdivenlerini tırmanmak için hiçbir kariyer fırsatını kaçırmayan, kaprisli manken Diana Scott (Christie), umursamaz bir eda içinde, sohbet edercesine istikrarsız hayatının pek çok farklı dönemini anlatmaya başlar. Gerçek aşkı, kültürlü televizyon muhabiri Robert Gold'dan (Bogarde) zengin bir İtalyan prensinin karısı olmak için ayrılsa da sonunda hayalkırıklığı yaşar. Aristokrat ve canlı mı canlı Londra'ya yönelik bu ilk ve iyi gözlemlenmiş tasvir, En İyi Kadın Oyuncu da dahil üç dalda Oscar kazandı.

Diğer Eserleri

Billy Liar, 1963, başrolde Tom Courtenay, Julie Christie

Sunday Bloody Sunday, 1971, başrolde Peter Finch, Glenda Jackson

The Day of the Locust, 1975, başrolde Donald Sutherland, Karen Black

John Schlesinger

Nicolas Roeg

1928, Londra

■ Kariyerine görüntü yönetmeni olarak başladı ■ Yönetmen kimliğiyle, doğrusal ilerlemeyen anlatı biçimi ve kurgu teknikleriyle ünlendi ■ Michael Powell'dan etkilendi ■ Ridley Scott ve François Ozon'u etkiledi ■ İngiliz ■ Dram, Bilimkurgu, Gizem ● 14 film yönetti

■ **1928** Londra'da dünyaya geldi

1950 MGM stüdyolarında çalışmaya başladı; 1951'de kamera asistanı oldu

1962 David Lean'in *Lawrence of Arabia* filminde ikinci birim fotoğrafçısı olarak çalıştı

1964 Roger Corman'in *The Masque of the Red Death*, 1966'da Truffaut'nun *Fahrenheit 451* ve 1967'de Schlesinger'in *Far from the Madding Crowd* filmlerinde görüntü yönetmenliği yaptı

1970 Yönetmenlik çıkışı, *Performance*'ı çekti

1999 Britanya Bağımsız Film Ödülleri'nden Ömürboyu Başarı ödülü kazandı

Nicolas Roeg'un 1960'larda görüntü yönetmeni sıfatıyla yaptığı ustaca işler, tüm zamanların en vizyon sahibi İngiliz yönetmenlerinden biri olmasının güçlü temellerini oluşturdu. Roeg'un filmlerine karışık olay örgüleri, karmaşık kurgu ve mükemmel renkler damgasını vurdu. Genellikle geçmişe dönüş ve geleceğe sıçrama teknikleri kullanan dalgalı üslubu 1970'lerdeki filmlerinin alametifarikası oldu. Geçmiş, bugün ve geleceğin sezgisel karışımı yanında, ünlü müzisyenleri oyuncu olarak kullanması, pop yıldızı David Bowie'nin kapitalizmle ve uygarlıkla savaşan bir uzaylıyı canlandırdığı bilimkurgu filmi *The Man Who Fell to Earth* ve Art Garfunkel'ın cinsel saplantılı bir profesörü başarıyla canlandırdığı *Bad Timing*'de (1980) büyük bir beceriyle dışa vurulmuştu. Genç nesil yönetmenler bile onu büyük bir ilham kaynağı olarak görüyor.

■ **Don't Look Now**, 1973, başrolde Donald Sutherland, Julie Christie

Bu esrarlı başyapıta sürekli ve bilinçdışı bir tehdit hâkimdir. Laura (Christie) ve John Baxter (Sutherland) Venedik'te kızlarının ölümünün üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Geleceği görebilme yetisinin farkında olmayan John, eski kiliseleri restore eder; Laura kızını gördüklerini söyleyen iki rahibeyle karşılaşır. O sırada, bir katil şehri kasıp kavurmaktadır. Filmin vahim zirvesi, ateşli aşk sahnesi kadar ünlü oldu.

■ **Performance**, 1970, başrolde James Fox, Mick Jagger, Anita Pallenberg

Nicolas Roeg'un öncü ressam Donald Cammell'la birlikte yönettiği çıkış filmi hâlâ, çağrışımsal anlatı tekniklerini kurguyla birleştiren, en karmaşık filmlerinden biri olma özelliğini korur. Fırtınalı 1960'ların Londrasında, korkunç bir gangster olan Chas (Fox) meslektaşlarından birini öldürünce ötekilerden kaçarak yaşlanan bir rock yıldızının (Jagger) konukevine sığınır. Bu kült klasiği seks, uyuşturucu ve kimlik bunalımı besler.

Diğer Eserleri

Walkabout, 1971, başrolde Jenny Agutter, Luc Roeg

The Man Who Fell to Earth, 1976, başrolde David Bowie

Insignificance, 1985, başrolde Theresa Russell, Tony Curtis

■ **Eureka**, 1984, başrolde Gene Hackman, Theresa Russell, Rutger Hauer

Eureka, Roeg'un en pahalı ama layığını en az bulan filmi oldu. Altın madencisi Jack McCann (Hackman) servet yapıp dünyanın en zengin adamı olarak Karayip adalarına taşınsa da huzur bulamaz. Welles'in *Citizen Kane* ve Chaplin'in *Gold Rush* filmlerine göndermede bulunarak türüne has sekanslarla ilerleyen film, hızlı kurgusu ve zarif zoomlarıyla Roeg'un son serbest yapılı öyküleme klasiği oldu.

Nicolas Roeg

Felaket

■ Felaket veya yıkım olaylarını tasvir eder ■ Çarpıcı özel efektler kullanır ■ 1970'lerin başında popüler oldu ■ Gişede başarılı ■ Geniş seyirci kitlelerince beğenilir ■ Genellikle başrolsüz oyuncu kadrosu ve popüler oyuncular içerir

■ solda: **Godzilla, King of the Monsters!**, yönetmen Ishiro Honda, Terry O. Morse, 1956

■ **1933** *King Kong*'da, New York'taki kocaman gorili betimlemek için yeni özel efektler kullanıldı

1937 *In Old Chicago* için Büyük Chicago Yangını yeniden canlandırıldı

1953 *The War of the Worlds* hayatta kalma uğruna verilen galaktik bir savaşı yansıttı

1970 Vizyona giren *Airport*, felaket filmlerinin altın çağının başlangıcıydı

1972 *The Poseidon Adventure* yılın gişe rekortmeni oldu

1996 *Independence Day* görsel efektleriyle Oscar kazandı

1997 *Titanic* tüm zamanların gişe rekortmeni oldu

Felaket filmleri çoğunlukla bütün insanlığı tehdit eden bir yıkım veya felaket olayının etkilerinin üstesinden gelmek durumunda kalan bir grup karaktere odaklanır. Bu türün filmleri, özel efektlere ve görülmeye değer aksiyon sahnelerine verdiği ağırlıkla, genellikle yıldızlarla dolu, başrolsüz oyuncu kadrosu içerir ve geniş seyirci kitlelerine hitap eder, böylece gişede büyük başarı elde eder. 1970'lerin başı *Airport* ve *The Towering Inferno* gibi yapımların popülerliğine şahit olsa da *The War of the Worlds*, *Godzilla, King of the Monsters* ve *The Day the Earth Caught Fire* (1961) gibi ilk felaket filmleri zaten sinema kültürünün uzun süredir parçasıydı. 1990'lar felaket filmlerinin yeniden canlanmasına şahit oldu, *Independence Day* ve *Titanic* gibi büyük bütçeli yapımlar popüler sinemaya hâkim oldu.

■ **Mark Robson: Earthquake**, 1974, başrolde Charlton Heston, George Kennedy, Ava Gardner

Los Angeles'ta 9,9 büyüklüğündeki bir depremin yarattığı yıkımı ve kaosu betimleyen, etkili bir felaket filmi. *Earthquake*, fevkalade ayrıntılı ve son derece korkutucuydu. İleri düzeydeki özel efektleri (Sensurround yöntemi gibi) ve eşsiz pazarlama stratejileri sayesinde gişede büyük bir yakalayan film, beş dalda Oscar adaylığı kazandı.

■ **Ronald Neame: The Poseidon Adventure, 1972,** başrolde Gene Hackman, Ernest Borgnine, Red Buttons

The Poseidon Adventure, son talihsiz seferine çıkan, eski yolcu gemisi görkemli Poseidon'un bir grup yolcusunu konu edindi. Nefes kesen görsel efektleri ve Oscar ödüllü müziği, yarattığı güçlü gerilim duygusuyla bu heyecanlı kaçış filmine 1972'nin en yüksek hasılatını kazandırırken, James Cameron'ın 1997 tarihli gişe rekortmeni *Titanic*'ini derinden etkiledi.

Diğer Eserler

Airport, yönetmen George Seaton, 1970, başrolde Burt Lancaster

The Towering Inferno, yönetmen John Guillermin, Irwin Allen, 1974, başrolde Steve McQueen, Paul Newman

Twister, yönetmen Jan de Bont, 1996, başrolde Helen Hunt

■ **Roland Emmerich: The Day After Tomorrow, 2004,** başrolde Dennis Quaid, Jake Gyllenhaal, Emmy Rossum

The Day After Tomorrow, küresel ısınmanın yıkıcı etkilerini tasvir eden, kıyamete dair bir bilim-kurgu macerasıydı. İz bırakan görüntüler ve gerilim yaratan aksiyon sekansları içeren film, klasik felaket unsurlarını çağdaş meselelerle harmanladı.

John Cassavetes

1929, New York–1989, Los Angeles

■ Oyuncu, yönetmen ve senarist ■ Yeni Hollywood ve Avrupalı Dogma yönetmenleri etkiledi ■ Bağımsız sinemanın Amerikalı öncüsü ■ Keskin karakter incelemeleri ve toplumsal eleştirileriyle nam saldı ■ Amerikalı ■ Dram, Gerilim ■ 12 film yönetti

1929 Göçmen Yunan bir ailenin oğlu, çocukluğunun ilk dönemlerini Yunanistan'da geçirdi

1950 Amerikan Tiyatro Sanatları Akademisi'nden mezun oldu

1956 New York'ta metod oyunculuğu dersleri verdi

1957 İlk *Shadows* versiyonunu yönetti ve 1959'da çıkış filmi olarak yeniden gösterime soktu

1964 Don Siegel'ın *The Killers*'ında başrol oynadı

1968 Roman Polanski *Rosemary's Baby* filminin başrolünde onu oynattı

1989 California'da öldü

John Cassavetes, alçakgönüllü bir edayla kendisi için profesyonel oyuncu ve amatör sinemacı demişti. Oyuncu sıfatıyla, en çok *Saddle the Wind* (1958), *The Dirty Dozen* (1967) ve *The Fury* (1978) gibi filmlerde canlandırdığı zeki, kötü adam rollerinde yıldız gibi parladı. Yönetmen olarak da karmaşık karakterler içeren, açıksözlü filmleri -insanın her durumdaki halinin yansımalarını muhteşem bir açıklıkla ortaya koyan- tercih etti. Örneğin dağılan bir evliliği içtenlikle irdeleyen *Faces* (1968), üç dalda Oscar'a aday gösterildi. "Oyuncu yönetmeni" olarak tanınan Cassavetes sürekli kendisine ilham veren aynı oyuncularla -karısı Gena Rowlands da dahil olmak üzere- çalıştı. Özgür ruhlu ve doğal bir yönetmen olarak nam saldıysa da pek doğaçlama yapmaz ama her senaryo üzerinde kılı kırk yararak çalışırdı. Genç nesiller üzerindeki sanatsal etkisi hâlâ devam ediyor.

■ **Shadows**, 1959, başrolde Ben Carruthers, Leila Goldoni, Hugh Hurd

Ailesi ve arkadaşlarından mali destek alan Cassavetes'in yönetmen olarak yaptığı, düşük bütçeli çıkış filmi. Doğaçlama çekilen *Shadows*, Beat Kuşağı'nın ruhunu yansıtmasının yanı sıra bağımsız sinema açısından da büyük önem taşır. Filmde kullanılan 16 mm el kamerası bütün doğaçlamayı kaydederken, Charles Mingus'un caz parçası gibi avarelik eden üç Afrikalı Amerikalı kardeşin öyküsünü takip eder.

Diğer Eserleri

A Woman Under the Influence, 1974, başrolde Gena Rowlands

The Killing of a Chinese Bookie, 1976, başrolde Ben Gazzara

■ **Gloria**, 1980, başrolde Gena Rowlands, John Adames

Cassavetes'in serbest akışlı yaklaşımını devam ettiren, ısmarlama stüdyo çalışması Gloria, ailesi çete tarafından kurşuna dizilen altı yaşındaki erkek çocuğuyla gönülsüzce ilgilenen, sert ve acımasız kadın hakkındaydı. Sıradışı gangster filmi bir yandan onların kaçış öyküsünü aktarırken diğer yandan da annelik bağlarının doğasını irdeledi.

Hal Ashby

1929, Ogden–1988, Malibu

■ Başarılı kurgucu ve yönetmen ■ Sosyopolitik mesajlar veren bir yergici ■ Sean Penn ve Wes Anderson'ın yönetmenliğini etkiledi ■ Yeni Hollywood akımının başlatıcısı ■ Amerikalı ■ Dram, Kara Komedi, Biyografi ■ 12 film yönetti

■ **1929** Utah'ta Mormon tarikatına mensup bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi

1950 Başarısız iki evliliğinin ardından otostopla Los Angeles'a ulaştı

1956-65 William Wyler ve George Stevens'ın yardımcı kurgucusu oldu

1965-69 Tony Richardson ve Norman Jewison'ın filmlerinde kurguculuk yaptı

1970 Yönetmen olarak çıkış filmi *The Landlord*'u çekti

1976 Halk efsanesi Woody Guthrie hakkındaki biyografik film *Bound for Glory*'yi Steadicam'le çekilen ilk filmyönetti

1988 California'da öldü

Diğer Eserleri

The Last Detail, 1973, başrolde Jack Nicholson, Otis Young

Shampoo, 1975, başrolde Warren Beatty, Julie Christie, Goldie Hawn

Bound for Glory, 1976, başrolde David Carradine

Coming Home, 1978, başrolde Jane Fonda, Jon Voight, Bruce Dern

Second-Hand Hearts, 1981, başrolde Robert Blake

Hal Ashby sıkıntılı bir çocukluğun ardından California'ya taşındı ve filmlerde kurgu yapmaya başladı; 1967'de Norman Jewison'ın *In the Heat of the Night* filmiyle Oscar kazandı. Yönetmen olarak çıkış filmi *The Landlord*, bir dizi zekice çekilmiş dramın ilkiydi. Ashby'nin eserleri 1970'lerde birçok Oscar adaylığı kazansa da bu başarıyı kaldıramayan yönetmen uyuşturucu bağımlısı oldu. Rolling Stones belgeseli *Let's Spend the Night Together*'ın (1982) çekimleri sırasında çöküntüye uğradı ve çoğunlukla haksız yere gözardı edildi.

■ **Harold and Maude**, 1971, başrolde Bud Cort, Ruth Gordon

Hastalıklı genç Harold (Cort), yaşlı Maude'la (Gordon) bir cenazede tanışır. Kadın ona hayatın güzelliklerini gösterir. Başlangıçta fiyaskoyla sonuçlanan film sinema tarihinin en sıradışı aşk öykülerinden biriydi. Geleneklerin kısıtlamaları hakkındaki bu yergili film, kült bir hayran kitlesi edindi. Ashby, Harold'ın dünya görüşünü yansıtmak için geniş planlar ve kasvetli iç mekânlar kullandı.

Being There, 1979,
Başrolde Peter Sellers, Shirley MacLaine, Melvyn Douglas

Sellers son rollerinden birinde, tüm yaşamını yaşlı bir beyefendinin evinde, dünyaya ilişkin tüm bilgisini televizyondan edinip izole bir hayat süren bahçıvan Chance olarak karşımıza çıktı. İşvereni ölünce kendisine yabancı bir dünyaya çıkıp bir arabaya çarpar; arabanın sahipleri Eve (MacLaine) ve Ben Rand (Douglas) onu evlerine götürür. Bahçıvanlık ilkelerini hayatı meselelere uygulayan Chance dünya çapında takdir edilen bir siyasi danışman, hatta muhtemel başkan adayı olur. *Being There* hem dokunaklı hem de düpedüz komiktir.

Roman Polanski

1933, Paris

■ Yönetmen, oyuncu, senarist ve yapımcı ■ Oyun yazarı Samuel Beckett, Eugene Ionesco, Harold Pinter, Franz Kafka ile yönetmen Luis Buñuel ve Alfred Hitchcock'tan etkilendi ■ Polonyalı-Fransız ■ Dram, Gerilim, Korku, Komedi ■ 17 film yönetti

1933 Fransa'da Polonya Yahudisi bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi
1936 Kraków'a taşındı
1947 Önce tiyatroda, sonra da filmlerde oyuncu olarak çalıştı
1955 Ünlü Polonyalı yönetmen Andrzej Wajda'nın *Pokolenie* filminde oynadı
1969 Polanski'nin hamile karısı, oyuncu Sharon Tate öldürüldü
1975 Fransız vatandaşlığı aldı
1993 Venedik'te Kariyer Altın Aslanı'nı kazandı

Teknik açıdan bir usta olan Roman Polanski'nin sanatına; saplantı, korku, yabancılaşma, şiddet, dehşet ve sapkınlık dolu bir hava hâkimdir. Kraków'da annesi bir Nazi toplama kampında öldüğü ve mahallesinden kaçıp Polonya kırsalına sığınmak zorunda kaldığı, dehşet verici bir çocukluktan sonra ayakta kalmasını bildi. Tutkulu sinema aşığı, daha sonra Lodz'daki ünlü Film Okulu'nda öğrenim gördü. İlk uzun metraj filmi *Nóz w wodzie* (1962), onu uluslararası başarı ve Oscar adaylığı kazandırdı. Bütün türleri deneyen Polanski absürd ve gotik temaları tercih etti.

■ **The Pianist**, 2002, başrolde Adrien Brody, Thomas Kretschmann

Ünlü piyanist Widyslaw Szpilman (Brody), Nazi zulmü yüzünden Varşova'daki Yahudi mahallesinde bar müzisyenliği yaparak hayatını kazanmak durumunda kalır. Çalışma kampından kaçtıktan sonra harap şehirde dolanırken keşfettiği, içinde piyanosu da olan, terk edilmiş bir villada saklanır. Bir gün çaldığı piyanonun sesi onu ele verince bir Nazi subayı onu bulur. Uluslararası başarı yakalayan film üç Oscar ve Altın Palmiye kazandı.

■ **Rosemary's Baby**, 1968, başrolde Mia Farrow, John Cassavetes

Genç bir çift, karanlık geçmişi olduğu söylenen bir eve taşınır. Yaşlı komşuları, hamile Rosemary'le (Farrow) ilgilendikçe, genç kadının hayatı kabusa dönüşür. Ira Levin'in gerçeküstü romanına dayanan Polanski, seyircileri rüyanın, saplantının ve gerçekliğin birbirine karıştığı bir dünyaya sürükler. Polanski *Rosemary's Baby* ile her sahne ve durumun huzursuz havayı güçlendirdiği, sonuç olarak uyandırıcı ve şeytanca bir korku geriliimi yarattı.

Diğer Eserleri

Repulsion, 1965, başrolde Catherine Deneuve

The Tenant, 1976, başrolde Roman Polanski

Oliver Twist, 2005, başrolde Barney Clark, Ben Kingsley

■ **Chinatown**, 1974, başrolde Jack Nicholson, Faye Dunaway, John Huston

Otuzlarda Los Angeles'ta geçen bu polisiye gerilim, 11 dalda Oscar'a aday gösterilerek Robert Towne'ye En İyi Senaryo ödülü kazandırdı. Türünün ölümsüz klasiği, daha komik ve gerçekçi olsa da, film noir (kara film) kahramanları Philip Marlowe ve Sam Spade'e saygı niteliğindeydi.

Andrei Tarkovsky

1932, Moskova–1986, Paris

■ Yönetmen ve senarist ■ Rusya'nın en sıradışı sinemacısı olarak uluslararası düzeyde övgü topladı ■ Filmlerinin çoğunun senaryosuna katkıda bulundu ■ Luis Buñuel ve Ingmar Bergman'dan etkilendi ■ 19 ödül kazandı ■ Rus ■ Avangard, Dram, Tarih, Bilimkurgu ■ 7 film yönetti

■ **1932** Tanınan bir Rus şairin oğlu olarak dünyaya geldi
1951 Arapça öğrendi
1954 Sovyet Devlet Film Okulu'nda sinema öğrenimi gördü
1961 Ödüllü mezuniyet filmi, *Katok i skripka*'yı çekti
1962 İlk filmi, *Ivanovo detstvo*'yu yönetti
1983 *Boris Gudonov*'un tiyatro yapımını Londra, Covent Garden'da yönetti
1984 Sovyetler Birliği'nden Batı'ya resmen iltica etti
1987 Sinema sanatı, estetiği ve poetiği hakkındaki Sculpting in Time (*Zaman Zaman İçinde Günlükler*) kitabını yayımladı
1986 Paris'te öldü

Diğer Eserleri

Ivanovo detstvo, 1962, başrolde Nikolai Burlyayev

Nostalghia, 1983, başrolde Oleg Yankovsky, Erland Josephson, Domiziana Giordano

Offret, 1986, başrolde Erland Josephson, Susan Fleetwood

Andrei Tarkovsky'nin lirik ve düşsel dili, Venedik Film Festivali'nde Altın Aslan kazanan ilk uzun metrajı *Ivanovo detstvo*'yla bile kendi anavatanında kabul görmedi. Çıkış filmi sosyalist bakış açısına sahipken sonrakiler giderek yenilikçi ve muhalif hale geldi. Yönetmenin ünü yurtdışında giderek artsa da, anavatanı Sovyetler Birliği'nde ciddi engellere göğüs germek zorunda kaldı. Otobiyografik filmi *Zerkalo*'da (1975), şair babasının dizelerini aktardı. Açık uçlu bu film, doğrusal olmayan olay örgüsü ve devrim yaratan Batılı görüntü teknikleriyle Rus seyircileri afallattı. Tarkovsky'nin nevi şahsına münhasır öyküleri; hasreti, yalıtılmışlığı, manevi bağlılığı ve bireyin dünyadaki yaşamı iyileştirmedeki rolünü anlattı.

■ **Andriej Rublow,** başrolde Anatoli Solonitsyn, Ivan Lapikov

Bir Ortaçağ ressamı hakkındaki bu tartışmalı tasvir Rusya'da yasaklanmasının ardından Cannes'da ödül alınca 1971'de uluslararası gösterime girdi. Tarkovsky'nin konuyli ilgili açıklaması şöyleydi: "Bir sanatçı hiçbir zaman ideal koşullar altında çalışmaz. Aksi takdirde, eseri ortaya çıkmaz. Sanatçı, dünya mükemmel olmadığı için vardır. Sanat kusurlu bir dünyadan doğar. *Rublyov*'daki mesele de zaten budur."

■ **Stalker**, 1979, başrolde Aleksandr Kaidanovsky, Alisa Freindlikh

Tarkovsky'nin Rusya'da yaptığı son film, Boris ve Arkadi Strugatzky'nin kısa romanına dayanan *Stalker*, sanatçının ana konularını ele aldı: Bilim ile din arasındaki ayrılık ve nükleer tehditlerin karşısında insanlığın geleceği... Stalker (iz sürücü) insanları, gizli umutlarının ve hayallerinin gerçek olacağı, dikenli tellerle çevrili bir bölgeye sürükler. Tek seferde iki kişiyi, bir yazarla bir bilimciyi taşımaya çalıştığında ise en büyük karar anlarından birini yaşar.

■ **Solaris**, 1972, başrolde Natalua Bondarchuk, Donata Banionis

"Kubrick'in *2001*'ine Rus yanıtı" olarak addedilen film, aşk ve hayata dair, felsefi bir bilimkurgu hikayesiydi. İnsan düşüncelerinin somut biçime dönüştüğü bir uzay görevi olan filmin içerdiği özgürlük, Tarkovsky'yi Rusya'nın en seçkin sinemacısı yaparak Steven Soderberg'e 2002'de tekrar çekim için ilham verdi.

Siyasi Filmler ve Gişe Rekortmenleri 1975–1989

"Galiba bize daha büyük bir tekne gerekecek."

Steven Spielberg: Jaws, 1975, ABD, başrolde Roy Schreider, Robert Shaw, Richard Dreyfuss
Alıntı: *Jaws*'ta polis şefi Martin Brody'yi canlandıran Roy Schreider

Siyasi Filmler ve

Yeni Hollywood

1970'ler, yaratıcılığı ve özgünlüğü Hollywood stüdyolarının mali desteğiyle birleştiren, genç nesil sinemacılara tanıklık etti

1975 — 1980

Woody Allen s. 326
Francis Ford Coppola s. 314
Brian De Palma s. 318
William Friedkin s. 310
Terrence Malik
Arthur Penn
Martin Scorsese s. 320

Yeni Alman Sineması

Fransız Yeni Dalgası'ndan etkilenen genç kuşak Alman yönetmenler, 1960'ların sonlarından 1980'lerin ortalarına kadar radikal ve tartışmalı filmler yaptı

Rainer Werner Fassbinder s. 334
Werner Herzog s. 336
Alexander Kluge
Volker Schlöndorff
Hans-Jürgen Syberberg
Margarethe von Trotta
Wim Wenders s. 338

s. 320

Gişe Rekortmenleri

Gişe Filmleri

Yeni teknolojilerden ve pazarlama yöntemlerinden faydalanan bu filmler seyircileri büyüleyerek gişe rekorları kırdı s. 351

1985 1990

Michael Bay
James Cameron s. 366
George Lucas s. 358
Ivan Rietman
Steven Spielberg s. 354
Robert Zemeckis s. 362

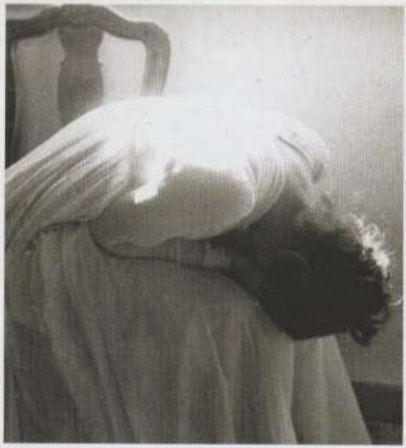

s. 359

Yeni Bağımsız Filmler

Hollywood stüdyolarından mali destek almadan yapılan bağımsız filmler, egemen sinemanın geleneklerine meydan okudu

Joel & Ethan Coen s. 408
Peter Greenaway s. 352
Jim Jarmusch s. 386
Spike Lee s. 388
David Lynch s. 350
Steven Soderbergh s. 412

Siyasi Filmler ve Gişe Rekortmenleri

Devrimler ve yenilikler eşliğinde geçen çalkantılı 1970'lere siyasi ve sosyal değişimler damga vurdu. Sinemacılar cinsiyet devrimi, siyahi güç ve karşıkültür akımlarından tutun da, Vietnam Savaşı ve yeni-muhafazakâr siyasete varana kadar gerçeklerden ilham aldı. 1970'lerin ilk yılları, yeni bir Alman sinemacı neslinin doğuşuna şahit oldu. Yeni Fransız Dalgası'ndan etkilenen Yeni Alman Sineması, düşük bütçeyle çalışıp amatör oyuncular kullanarak çektiği sürprizli anlatıları tercih etti. Yeni Alman Sineması, düşsel *Die Blechtrommel* ile Werner Herzog'un epik filmi *Aguirre, der Zorn Gottes*'te (1972) çağdaşlığı, savaşı ve tarihi işleyişi, tecimsel değil de sanatsal dürtülere ağırlık vermesi nedeniyle övgü topladı.

Eric Rohmer: Die Marquise von O, 1976, başrolde Edith Cleve

Andrzej Wajda: Czlowiek z marmuru, 1976, başrolde Krystyna Janda

Volker Schlöndorff: Die Blechtrommel, 1979, başrolde Mario Adorf, Angela Winkler

Neil Jordan: We're No Angels, 1989, başrolde Robert De Niro, Sean Penn

Brian De Palma: Carrie, 1976, başrolde Sissy Spacek, Piper Laurie

Yeni Hollywood

Genç Hollywood yönetmen kuşağı kendilerine özgü bir akım başlattı. Projeleri üzerinde daha fazla denetim hakkı almanın desteğiyle, Yeni Hollywood yönetmenleri hem sanatsal açıdan çığır açıcı hem de ticari açıdan başarılı birçok iddialı film yapmak için özgürlüklerinden ve mali güvencelerinden faydalanmasını bildi. Peter Bogdanovich'in dokunaklı *The Last Picture Show*'undan (1971) Woody Allen'ın entelektüel aşk filmi *Annie Hall*'a (1977) kadar, 1970'li yılların sonlarında Amerikan beyazperdesine cüretkar ve kışkırtıcı filmler hâkim oldu. Francis Ford Coppola ve Martin Scorsese gibi yeni Hollywood yönetmenleri biçim ve alışkanlıklar üzerine deney yapmak için büyük bütçelerden ve şöhretlerden faydalandı ve sonuçta bilinçli bir sinema seyircisi kuşağına hitap eden, muhteşem ve epik filmler ortaya koydu.

Eğitimli ve birbirlerine sıkıca bağlı yeni Hollywood yönetmenleri türlerin sınırları içinde kalmakla yetinmediler, 1976 tarihli *Carrie* gibi karmaşık ve göndermeli filmler yapmak için film tarihinden serbestçe alıntı yaptılar.

■ George Miller, George Ogilvie: Mad Max Beyond Thunderdome, 1985, başrolde Mel Gibson, Tina Turner

Gişe Filmlerinin Doğuşu

Hem ergenlik filmi, hem korku sineması ve lise dramı, hem de gerilim özelliği taşıyan *Carrie*'nin başarılı unsurları parlak bir şekilde harmanlaması, tür geleneklerini altüst ederek seyircilerin yeni beğeni alanlarından zekice yararlandı. Bu durum yol filmlerini, felaket sonrası dramları ve aksiyon filmlerini Carrie ile benzer ve çığır açan bir şekilde harmanlayıp, eleştirmenlerin dikkatini çeken ve Avustralya sinemasının popülerleşmesinde önemli bir isim haline gelen *Mad Max* gibi yapımların yolunu açtı.

1975'te, Steven Spielberg'in gerilim filmi *Jaws*, genellikle az hasılat toplanan yaz mevsimini kâr yapılacak önemli bir döneme dönüştürünce sinemacılıkta yeni bir çağ başlatmış oldu. Ülke çapında son derece göze çarpan bir pazarlama kampanyası yürütülerek ABD'nin tüm eyaletlerinde 675 salonda birden gösterime giren *Jaws*, sinema tarihinde 100 milyon dolardan fazla kazanan ilk film olarak yeni Hollywood akımının sonuna ve yaz gişe filmlerinin şafağına damgasını vurdu.

■ Wes Craven: A Nightmare on Elm Street, 1984, başrolde Robert Englund

■ Ted Kotcheff: First Blood, 1982, başrolde Sylvester Stallone, Richard Crenna

■ Joe Dante: Gremlins, 1984, başrolde Zach Galligan, Phoebe Cates

1980'lerde Film Patlaması

Sinemacılar 1970'li yılların sonlarında *Jaws* gibi filmlerin gişe başarılarından, VCR ile ev videolarının satış fiyatlarındaki düşüşten ve seyircilerin video dükkânlarından kiralık filmlerdeki artıştan cesaret aldı. 1980'li yılların başında yapılan filmler, özel efektlerden, büyük bütçeli estetik anlayışından ve geniş seyirci kitlelerinin beğenisinden faydalanarak hâkimiyet kurmaya çabaladı. Bu dönemde yaratıcı pazarlama ve satış yöntemleri kullanıldı ve filmlerin popülerliğinden seri filmler yapmakta faydalanıldı. Dönemi simgeleyen, *Rambo* serisinin ilk filmi *First Blood* gibi başarılı yapımlar yeni bir süper yıldız neslî yarattı; Arnold Schwarzenegger ve Sylvester Stallone yeni çıkan türleri simgeler hale geldi. İkili, yıldızlar ve filmler için yeni tipler yarattı ve gişe başarısı yakalayan filmlerde ilk sıraları onlar çekti. Bu arada, Wes Craven türde devrim yaratan korku filmleri yapmaya başladı.

1980'ler sineması hızlı tempolu aksiyon filmleri ve *Gremlins* (1984) ile *ET: The Extra-Terrestrial* (1982) gibi aileye yönelik gişe filmleriyle patladı. Hayal dünyasına hitap eden fantezi ile komedi türlerinin yükselişinden ve özel efektlerdeki yeniliklerden yararlanan yönetmen Tim Burton, grotesk bir film olan *Beetle Juice*'la (1988) egemen sinemaya alaylı ve yaratıcı bir yaklaşım getirdi. Komediyi, çığır açan animasyon tekniklerini ve eşsiz, dışavurumcu bir görüşü zekice harmanlamayı iyi bilen Burton filmleri, klasik Hollywood öykülerine yeni bir üslup getirerek 80'li yıllar boyunca beyazperdede gayet olumlu karşılandı.

Filmciler, bildikleri eğilimleri etkileyici ve yeni bir şekilde kullanarak zengin film tarihi bilgilerinden sonuna kadar faydalandı; seyircileri hayretler içinde bırakan sinemacılar yepyeni bir film kültürü biçimi yarattı.

■ **Stephen Frears: My Beautiful Laundrette**, 1985, başrolde Daniel Day-Lewis, Gordon Warnecke

■ **Lasse Hallström: Mitt liv som hund**, 1985, başrolde Anton Glanzelius

■ Giuseppe Tornatore: Nuovo cinema Paradiso, 1988, başrolde Salvatore Cascio, Marco Leonardi

Yeraltı Sineması ve Bağımsız Filmler

Yaratıcı, çoğunlukla kışkırtıcı, yeni bir bağımsız yönetmen kuşağının doğması ve Hollywood'daki çağdaşlarına meydan okumasıyla, Hollywood'un süper yönetmenleri ile yeraltı sinemacıları arasında derin mi derin bir uçurum açıldı. Stephen Frears'ın 1985'te çektiği *My Beautiful Laundrette* filmi, önem atfedilmemiş estetiği, kusurlu karakterleri ve siyasi konulu hikâyesiyle övgü topladı. Film, yeni bir bağımsız sinema türünü temsil ediyordu. Atlas Okyanusu'nun diğer yakasında, Jim Jarmusch'un eşsiz, resim gibi filmleri, örneğin *Down by Law*'u (1986), etkileyici görüntüler, serbest anlatılar ve eklektik müziği harmanlayarak Beat Sineması'nı ateşledi, yeni seyirci kitleleri buldu ve gelecekteki genç yönetmen kuşağı üzerinde kalıcı bir etki bıraktı. 1988'de, yönetmen Giuseppe Tornatore'nin çektiği dram filmi *Nuovo cinema Paradiso*, İtalyan sinemasına yeniden hayat verdi; En İyi Yabancı Film dalında Oscar kazanan yapım, sosyal bilince sahip uluslararası sinemanın hâkim olacağı yeni bir onyılın yolunu açtı.

William Friedkin

1935, Chicago

■ Tüm zamanların en çok kazanan korku filmlerinden birini yaptı ■ Yeni Hollywood akımını simgeledi ■ Avrupa sinemasından etkilendi ■ Belirsizlik ve aksiyon ustası ■ Tartışmalı konu ve görüntüler kullandı ■ Amerikalı ■ Gerilim, Dram, Aksiyon ■ 18 film yönetti

1935 Chicago'da dünyaya geldi
1955 Bir televizyon kanalında çalışmaya başladı
1965 Hollywood'a geçti
1967 İlk uzun filmi *Good Times*'ı çekti
1968 Britanya'da *The Birthday Party*'nin yapımcılığını ve yönetmenliğini üstlendi
1973 *The Exorcist*'i yönetti
1985 *To Live and Die in L.A.* gösterime girdi
2000 Daha önce kesilen görüntülerin eklendiği *The Exorcist* yeniden gösterime girdi

William Friedkin film kariyerine çalıştığı televizyon kanalının posta odasında başladı; daha sonra aynı yerde yapım görevlisi koltuğuna terfi etti. İlk uzun filmi, Sonny ve Cher parodisi *Good Times* gösterime girmeden önce birçok televizyon programı ve belgesel yönetti. 1968'de, Friedkin *The Birthday Party*'yi çekmek üzere Britanya'ya gitti ama ona En İyi Yönetmen dalında Oscar kazandıran filmi 1971 tarihli The *French Connection* oldu. Film ritmiyle, üslubuyla ve beyazperdede yarattığı gerilimle eleştirmenleri etkiledi. Friedkin en büyük başarısını ise 1973'te, kendisinin yeni Hollywood seçkinleri arasındaki itibarını pekiştiren, tedirgin edici ve kışkırtıcı korku filmi *The Exorcist* ile yakaladı.

■ **The Exorcist**, 1973, başrolde Ellen Burstyn, Linda Blair

The Exorcist, içine şeytan girdiğine dair belirtiler göstermesi üzerine annesinin şeytan çıkarma ayini yapmaları için iki rahip tuttuğu, 12 yaşındaki Regan MacNeil'in (Blair) öyküsünü anlatıyordu. Gerilim yüklü olay örgüsünü son derece yaratıcı özel efektler ve bilinçaltı imgelerliyle birleştiren, klasik bir korku filmi olan *The Exorcist*, 10 dalda Oscar adaylığı kazandı ve tüm zamanların en çok kazanan korku filmlerinden biri oldu.

■ **The French Connection**, 1971, başrolde Gene Hackman, Roy Scheider

Fransız Yeni Dalgası'ndan esinlenen *The French Connection*, bunu cesur bir Brooklyn estetiğiyle birleştirdi. İki kural tanımaz dedektif (Hackman ve Scheider), bir grup uluslararası suçlunun peşine düştükleri, aksiyon dolu ve başdöndürücü kovalamacada, bir paket uyuşturucunun izini sürer. Özenle yazılan, oynanan ve yönetilen *The French Connection*, bu eseri sinemanın en başarılı polisiye filmlerinden biri yapan nefes nefese geçen kovalama, gerilim dolu gözetleme ve takip sahneleriyle seyirci leri koltuklarına çivileyen hoş bir film oldu.

Diğer Eserleri

Sorcerer, 1977, başrolde Roy Scheider, Bruno Cremer

Rules of Engagement, 2000, başrolde Tommy Lee Jones, Samuel L. Jackson

Bug, 2006, başrolde Ashley Judd, Michael Shannon, Harry Connick Jr

William Friedkin

Peter Bogdanovich

1939, Kingston

■ Yeni Hollywood akımının öncü üyesi ■ Ergenlik filmlerinin ustası ■ Filmleri çoğunlukla kırsal Amerika'da geçti ■ Cinsel ve sosyal siyaseti değiştirmekle ilgilendi ■ Amerikalı ■ Dram, Komedi ■ 17 film yönetti

1939 New York'ta dünyaya geldi
1955 Kariyerine oyuncu ve yazar olarak başladı
1966 Los Angeles'a taşındı
1966 *The Wild Angels*'ta Roger Corman'ın yardımcı yönetmeni olarak çalıştı
1971 *The Last Picture Show*'u yönetti
1972 William Friedkin ve Francis Ford Coppola'yla birlikte Directors Company'ye katıldı
1974 *Daisy Miller* gişede başarı yakalayamadı
1999-2007 Eleştirmenlerden övgü toplayan televizyon dizisi *The Sopranos*'a konuk yıldız olarak katıldı

Kariyerine yazar ve oyuncu olarak başlayan Peter Bogdanovich'in çevresinde çoğunlukla Hollywood'un seçkinleri vardı. 1971'de kendi çıkış filmi *The Last Picture Show*'u yönetmeden önce, 1966'da *The Wild Angels* filminde Roger Corman'ın yardımcı yönetmenliğini yaptı. Bogdanovich'in ilk filmleri, ABD'nin sönmekte olan Altın Çağı'ndaki sosyal ve cinsel politikaları ele alan, karaktere dayalı incelemelerdi. Kırsal Amerika'da geçen *Paper Moon* ve *The Last Picture Show* karmaşık karakterleri ve sosyal eleştirileriyle sinema adamlarından hayli övgü toplasa da Bogdanovich'in sonraki filmleri çoğunlukla olumsuz eleştiriler aldı. Yönetmen 2000 yılında, HBO'nun uzun süre gösterilen televizyon dizisi *The Sopranos*'taki performansıyla eleştirmenlerin beğenisini tekrar kazandı.

■ **The Last Picture Show**, 1971, başrolde Timothy Bottoms, Jeff Bridges

Bir ergenlik dramı olan film, kendini keşfetme yolculuğuna çıkan iki arkadaşın öyküsünü anlatır. Değişen sosyal ve cinsel ortamın betimlenişiyle eleştirmenlerin beğenisini kazanan *The Last Picture Show*, sekiz dalda Oscar adaylığı kazanarak Bogdanovich'i yeni Hollywood akımının merkezine oturttu.

Diğer Eserleri

They All Laughed, 1981, başrolde Audrey Hepburn, Dorothy Stratten

Texasville, 1990, başrolde Harvey Christiansen, Pearl Jones

■ **What's Up Doc?, 1972, başrolde Barbra Streisand, Ryan O'Neal, Madeline Kahn**

What's Up Doc?, birbirinin aynısı dört bavulun sahiplerinin etrafında dönen bir çılgın komediydi. *Bringing Up Baby* (1938) gibi eski filmleri saygıyla anan *What's Up Doc?*, San Francisco bölgesinin müthiş görüntüleri ve Barbra Streisand'ın performansıyla unutulmazlar arasına girdi. Aksiyon ve kurnazca diyaloglarla dolu, iyi yazılmış ve örülmüş öyküsüyle 1972'nin en başarılı filmlerinden biriydi.

■ **Paper Moon, 1973, başrolde Ryan O'Neal, Tatum O'Neal, Madeline Kahn**

Siyah-beyaz ve açıkhavada çekilen *Paper Moon*, yeni bir başlangıç yapmaya çalışan dolandırıcı bozuntusu bir çifti anlatan bir "kendini-iyi-hisset" komedisiydi. Film, aile ve bağlılık kavramlarını nükteli bir edayla irdeledi. Filmdeki performansıyla En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu dalında Oscar kazanan Tatum O'Neal, Oscar tarihinde bu ödülü kazanan en genç kişi oldu.

Peter Bogdanovich

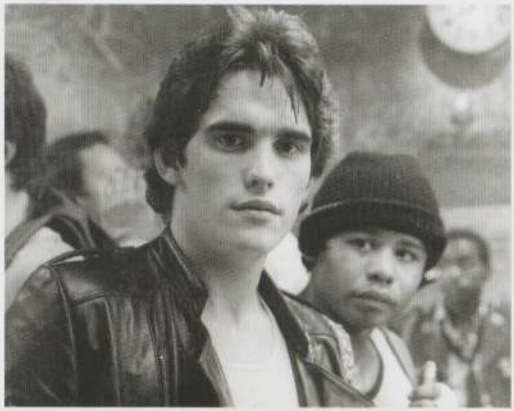
Francis Ford Coppola

1939, Detroit

■ Yaratıcı ve özgün Amerikan sinemasının öncüsü ■ Fransız Yeni Dalgası'ndan etkilendi ■ Yeni Hollywood akımının kilit ismi ■ Tartışma yaratan toplumsal meseleleri tasvir etti ■ Bütün zamanların en çok kazanan filmlerinden birini yaptı ■ Amerikalı ■ Gangster, Savaş, Dram ■ 23 film yönetti

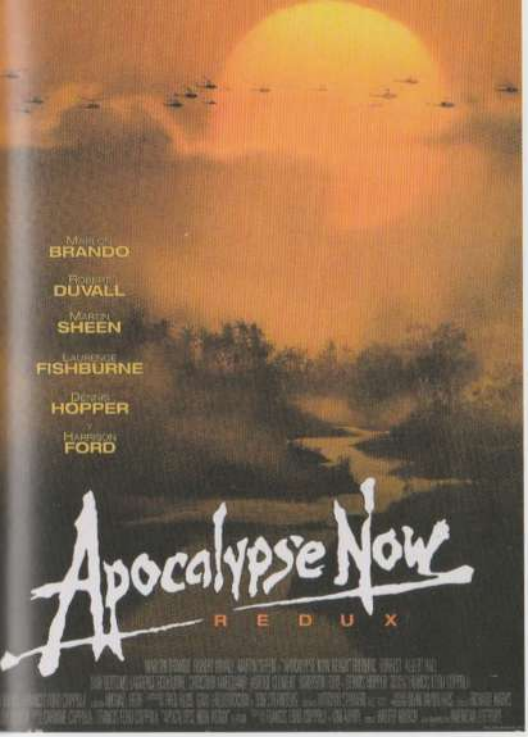
■ **1939** Detroit'te sanatçı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi
1961 Roger Corman'ın stüdyosunda sinemacılığa başladı
1963 İlk filmi, *Dementia 13*'ı çekti
1966 American Zoetrope yapım şirketini kurdu
1972 *The Godfather* vizyona girdi ve büyük başarı yakaladı
1973 *American Graffiti*'nin yapımcılığını üstlendi
1979 *Apocalypse Now* Altın Palmiye kazandı
1997 Edebiyat dergisi *Zoetrope. All Story*'nin ortak kurucusu oldu
2007 *Youth Without Youth*'u yönetti

Yeni Hollywood akımının en etkili ve simgesel üyelerinden biri olan Francis Ford Coppola'nın filmleri bir zamanın ya da dönemin ruhunu ustalıkla yansıtan siyasi ve toplumsal eleştirilerdir. Detroit'te dünyaya gelen Coppola, UCLA'da sinema öğrenimi gördükten sonra Roger Corman'ın film fabrikasına girdi ve orada ilk filmi olan *Dementia 13*'i yaptı. Coppola 1969'da, onu karşıkültür akımının saflarına katan ve kendi yapım şirketi American Zoetrope'u kurmasına yetecek kadar başarı sağlayan *The Rain People*'ı yönetti. 1972'de, onu Hollywood'un en seçkin yönetmenleri arasına sokan ve gişe rekorları kıran *The Godfather*'ı (s. 316) çekti. Zekice seçilmiş oyuncu kadrosu, iyi yazılmış senaryolar ve tartışma yaratan konular içeren birkaç Brat Pack (velet takımı/gençlerden oluşan oyuncu kadrosu) filmiyle 1980'lerde tekrar başarı yakaladı.

■ **Rumble Fish**, 1983, başrolde Matt Dillon, Mickey Rourke, Diane Lane

Bir ergenlik dramı olan *Rumble Fish*, Rusty James ve abisi Motorcycle Boy'un (Motosiklet Çocuğu) öyküsünü anlatıyordu. Aile, rekabet, kopukluk ve iktidar konularını irdeleyen *Rumble Fish*, yüksek kontrastlı siyah-beyaz film kullanılarak çekildi; dışavurumcu görüntüleri ve Stewart Copeland'in deneysel film müziği öne çıktı. Fransız Yeni Dalgası'ndan esinlenen film, Coppola'nın en üsluplu yapımlarından biri oldu.

■ **Apocalypse Now**, 1979, başrolde Martin Sheen, Robert Duvall, Marlon Brando, Frederic Forrest, Laurence Fishburne, Dennis Hopper

Vietnam'da, muhalif Albay Kurtz'u arayan bir grup Amerikalı asker nehrin yukarısına doğru ilerledikçe kendilerini anarşiye saplanmış halde bulur. Nefes kesici hava çekimleri ve aksiyonla tüyler ürpertici performanslar, yapımı korkuya yönelik ikonik bir inceleme ve sinema tarihindeki en provokatif savaş filmlerinden biri yaptı. Joseph Conrad'ın Heart of Darkness (*Karanlığın Yüreği*) adlı romanına dayanan yapım, Werner Herzog'un 1972 tarihli *Aguirre, der Zorn Gottes* filminden de esinlendi.

■ **The Conversation**, 1974, başrolde Gene Hackman, John Cazale, Allen Garfield

The Conversation, hayatı ile işi arasında ikilemde kalan, paranoyak bir gözetim uzmanının öyküsünü anlatan, etkileyici ve gizemli bir gerilim filmiydi. Üç dalda Oscar'a aday gösterilen film, siyaset, iktidar ve denetimi irdeleyen karanlık, George Orwell tarzı bir öyküdür.

Diğer Eserleri

The Rain People, 1969, başrolde James Caan, Robert Duvall

The Cotton Club, 1984, başrolde Richard Gere, Gregory Hines

One from the Heart, 1982, başrolde Frederic Forrest, Teri Garr

Youth Without Youth, 2007, başrolde Tim Roth, Bruno Ganz

Francis Ford Coppola

The Godfather

■ yönetmen Francis Ford Coppola, ABD, 1972, Dram

Zengin, çok katmanlı bir epik olan The Godfather, sadece mafya filmi olmanın çok ötesindedir. Amerika'nın savaş sonrası siyasetine yönelik bir çözümleme sunan, aile ile iktidar kavramının samimi bir incelemesi olan *The Godfather*, Francis Ford Coppola'nın en ünlü filmi ve yeni Hollywood'un doruklarından biridir. Kısıtlı bir renk ve gölge paletiyle çekilen, çoğunlukla aksiyondan yararlanan *The Godfather*'a, mafyanın güçlü Corleone ailesinin reisi rolündeki Marlon Brando ile isteksiz oğlunu canlandıran Al Pacino'nun olağanüstü performansları damga vurdu. Devasa ve dramatik boyutuyla aynı oranda güçlü bir tepkiyle karşılanan *The Godfather*, 11 dalda Oscar adaylığı kazanarak gişe rekorları kırdı.

The Godfather geniş bir oyuncu kadrosu içeriyordu, ki oyuncuların çoğu devam filmlerinde aynı rolleri sürdürdü. Görüntü yönetmeni Gordon Willis'in uzun, yavaş zoomları ve panları, ayrıntıları feda etmeden destansı ve gösterişli bir estetik sunarken, filmin klasik besteci Nino Rota ile Coppola'nın babası Carmine Coppola'nın ortak çalışmasının ürünü olan çarpıcı müziği, yapıta özgünlük ve ayrıntı zenginliği kattı.

The Godfather, 1972, başrolde Marlon Brando, Al Pacino, James Caan, Diane Keaton, Robert Duvall

The Godfather'a 1974 ve 1990 yıllarında iki devam filmi çekildi. Seyirciler tarafından her ikisi de beğeniyle karşılanan serinin ikincisi tüm zamanların en iyi devam filmi olarak tanımlandı. En İyi Film dahil olmak üzere altı Oscar kazanan *The Godfather II*, ilk filmdeki olayları devam ettirerek Vito Corleone ve ailesinin iktidara yükselişini ayrıntılarıyla anlatan bir "halef" olması kadar "selef"dir de. Üçüncü bölüm, Corleone ailesini yeni bir sinema seyircisi kuşağıyla tanıştırdı ve kurgulanmış gerçek hayat olaylarını ailenin efsanesiyle harmanladı. Üçleme, yönetmen Francis Ford Coppola, yazar Mario Puzo ve görüntü yönetmeni Gordon Willis arasındaki ortaklığın, Amerikan sinemasının en bereketli ve en çok eleştirel övgü toplayan işbirliklerinden biri olduğunu doğruladı.

The Godfather

Brian De Palma

1940, Newark

■ Fransız Yeni Dalgası'ndan etkilendi ■ Yeni çekim tekniklerine öncülük etti ■ Film tarihinden öğeler kullanarak onları yeni teknolojilerle birleştirdi ■ Yeni Hollywood akımının üyesi ■ Tempoyu ve olay çözümlenişini ustaca denetledi ■ Amerikalı ■ Gerilim, Gangster, Aksiyon ■ 28 film yönetti

■ **1940** New Jersey'de dünyaya geldi
1960'lar New York'ta fizik ve tiyatro öğrenimi gördü
1966 Belgesel filmi *The Responsive Eye*'ı yönetti
1969 Wilford Leach ve Cynthia Munroe'yla birlikte *The Wedding Party*'yi yönetti
1969 *Greetings*'le Berlin Film Festivali'nde Gümüş Ayı kazandı
1976 *Carrie*'yi yönetti
2006 *The Black Dahlia*'yı çekti
2007 *Redacted*, Venedik Film Festivali'nde Gümüş Aslan kazandı

Fransız Yeni Dalgası'ndan etkilenen Brian De Palma, Amerika'nın Jean-Luc Godard'ı (s. 232) olmak üzere yola koyuldu. Sinemacılığa 1966'da belgesel film *The Responsive Eye*'la başladı. Sanatı 1968 tarihli *Greetings*'le şekillendiyse de, De Palma yıldızlığa ancak *Carrie*'nin vizyona girmesiyle erişti. Yönetmen 1980'lerde, her ikisi de bolca mermi, kan ve yeni bir gangster estetiği içeren *Scarface* ve *The Untouchables*'ı çekerken, 1990'lar ve 2000'ler *Mission: Impossible* ve *The Black Dahlia* gibi De Palma'nın daha popüler filmlerine tanıklık etti. Yönetmenin filmlerine çoğunlukla doygun bir renk paleti, panoramik çekimlerle intikam konuları hâkim oldu. Kolajın üstadı olan De Palma, film tarihinden sıklıkla ödünç aldığı öğeleri genç nesil için yeniden canlandırdı.

■ **Scarface**, 1983, başrolde Al Pacino, Michelle Pfeiffer

Al Pacino'nun canlandırdığı Tony Montana, Miami'nin yeraltı dünyasının basamaklarını tırmanan, acımasız ve dengesiz bir gangsterdi. Şiddetin ve uyuşturucu kullanımın yer aldığı sahneler gösteren *Scarface*, MPAA tarafından önce X sınıfına girmesi uygun görülse de daha sonra R sınıfına düşürüldü. Hem seyircilerin hem de eleştirmenlerin büyük beğenisini kazanan *Scarface*, gangster türüne duyulan ilgiyi yeniden canlandırdı.

■ **The Untouchables**, 1987, başrolde Kevin Costner, Sean Connery, Robert De Niro

The Untouchables'ta ünlü Al Capone önderliğindeki Chicago suç çetesini çökertmek için tutulan polis memurlarının hikâyesi anlatılıyordu. Eliot Ness'in biyografisine dayanan film, etkileyici sahne düzeni ve Connery'nin Oscar kazanan performansıyla yasaklar çağını olduğu gibi yansıtan, cesur bir polisiye dramdı.

Diğer Eserleri

Carrie, 1976, başrolde Sissy Spacek, Piper Laurie

Blow Out, 1981, başrolde John Travolta

Raising Cain, 1992, başrolde John Lithgow, Lolita Davidovich

Carlito's Way, 1993, başrolde Al Pacino, Sean Penn

■ **Mission: Impossible**, 1996, başrolde Tom Cruise, Jon Voight, Emmanuelle Beart

Mission: Impossible, 1996 yazının gişe filmi, klasik bir uluslararası casusluk yapımıydı. Komplo ağının içindeki CIA ajanı Ethan Hunt'ı konu edinen film, özel efektleri ve çok katmanlı öyküsüyle övgü toplayan, aksiyon dolu bir gerilimdi.

Martin Scorsese

1942, New York

■ Yeni Hollywood akımının kurucu üyelerinden ■ John Cassavetes'ten etkilendi ■ Tartışmalı konuları ele aldı ■ Din ve kültürel kimlikle ilgilendi ■ Doygun renk paleti, geniş kaydırmalı çekimler ve dışavurumcu ışık kullandı ■ Amerikalı ■ Gangster, Gerilim ■ 20 film yönetti

1942 Long Island'da dünyaya geldi, Lower East Side'da büyüdü
1969 New York Üniversitesi'nden film yönetmenliği dalında yüksek lisans derecesi aldı
1970'ler Francis Ford Coppola, Brian De Palma ve Steven Spielberg'le tanıştı
1973 *Mean Streets*'le dikkatleri üzerine çekti
1987 Michael Jackson'ın *Bad* klibini yönetti
2006 *The Departed*'la En İyi Yönetmen dalında Oscar kazandı

Çağdaş Amerikan sinemasının en güçlü ve en çok tanınan yönetmenlerinden biri olan Martin Scorsese, New York Üniversitesi Film Okulu'nda sinemacılık öğrenimi görmeden önce, şansını rahiplikte denemesiyle tanınır. New York'ta İtalyan-Amerikalı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Scorsese'nin kültürel kimliğini göz önünde tutması, yönetmen olarak yakaladığı başarıyı şekillendirmede pay sahibiydi ve *Raging Bull* ile *Goodfellas* gibi klasik filmler yapmasına neden oldu. 1970'lerde Francis Ford Coppola (s. 314), Brian De Palma (s. 318), Steven Spielberg (s. 354) ve en başarılı filmlerinde başrolünde oynayacak adamla, Robert De Niro'yla arkadaşlık kurmasıyla birlikte, yeni Hollywood akımıyla anılmaya başlandı. Bu dönem içinde güçlü ve cesur üslubu

■ **Raging Bull,** 1980, başrolde Robert De Niro, Cathy Moriarty, Joe Pesci

Jake La Motta (De Niro), hayatta önüne çıkan her şeyle savaşan, klasik bir mazlumdur—ama onu ringde başarıya taşıyan acımasızlık, özel hayatında yenilgiye uğratır. Başdöndürücü kaydırmalı çekimler, dondurulmuş görüntüler, ağır çekim ve amatör kayıtlardan faydalanan film iki Oscar kazanan, yaratıcı ama düşündürücü ve başarılı bir filmdi.

■ **Goodfellas,** 1990, başrolde Ray Liotta, Robert De Niro

Çetenin zirvesine uzanan basamakları tırmanan, pişmanlık tanımaz bir çift gangsterin acımasız biyografik filmi *Goodfellas*'ın destansı kaydırmalı çekimleri ve cesurca diyalogları vardı.

■ **Taxi Driver,** 1976, başrolde Robert De Niro, Jodie Foster

De Niro, çağdaş şehir hayatının sınırlarını zorladığı, dengesiz bir taksi şoförü olan Travis Bickle rolünde kariyerinin en iyi performanslarından birini sergiledi. Zekice bir tempo ve çarpıcı hız unsurları içeren film seyirciler ve eleştirmenler arasında ihtilaflı bir başarı elde etti. Yeni Hollywood akımında önemli bir yer tutan bu film, Amerikan toplumunun karanlık yüzündeki reddedilme, yabancılaşma, şiddet ve ahlak değerleri üzerine samimi bir inceleme sundu.

Martin Scorsese

genç yönetmen üzerinde derin bir etki bırakan, *Mean Streets* gibi filmlerine ilham veren bağımsız yönetmen John Cassavetes'le (s. 292) tanıştı. Scorsese'nin müzik sanayine duyduğu ilgi 1970'ler boyunca onu karşıkültür akımının saflarına kattı ve *The Last Waltz* (1978) ile daha sonraki *No Direction Home: Bob Dylan* (2005) gibi müzik belgesellerini çekmesine neden oldu. Scorsese'nin filmlerine çoğunlukla ağır çekim, atlamalı kurgu, karaktere güçlü bir şekilde odaklanma, sıradışı ve dışavurumcu ışık kullanımları damgasını vurdu. Erkeklik, kültürel kimlik, din ve suç konularını işleyen Scorsese, aşk filmleri ve dönem dramları da yöneterek esnekliğini ispatladı. İkonik ve saygı duyulan bir halk adamı olan Scorsese'nin eserleri 1970'lerden beri Amerikan sinemasının ayrılmaz ve başarılı bir parçası oldu; eleştirmenlerin beğenisini toplarken, 2006'da *The Departed*'la aldığı En İyi Yönetmen Oscar'ı dahil olmak üzere pek çok ödül kazandı.

Diğer Eserleri

Mean Streets, 1973, başrolde Harvey Keitel, Robert De Niro

Alice Doesn't Live Here Anymore, 1974, başrolde Ellen Burstyn

Cape Fear, 1991, başrolde Nick Nolte, Robert De Niro

Casino, 1995, başrolde Robert De Niro ve Sharon Stone

Bringing Out the Dead, 1999, başrolde Nicolas Cage, John Goodman

Gangs of New York, 2002, başrolde Leonardo DiCaprio, Daniel Day-Lewis

The Aviator, 2004, başrolde Leonardo DiCaprio

■ **The Age of Innocence**, 1993, başrolde Daniel Day-Lewis, Michelle Pfeiffer, Winona Ryder

The Age of Innocence, başka bir kadına duyduğu ilgi sonucu yaklaşan düğününü sorgulayan zengin bir avukatın (Day-Lewis) öyküsünü anlatan bir Kraliçe Victoria dönemi dramıydı. Edith Wharton'ın 1920 tarihli romanına dayanan film, görkemli kostüm tasarımlarıyla Oscar kazanan, ahlak ve skandal üzerine, karmaşık bir aşk filmiydi.

■ **The Departed**, 2006, başrolde Leonardo DiCaprio, Matt Damon, Jack Nicholson, Mark Wahlberg

The Departed, yönetmenin uzun süre merakla beklenen bu filmi seyirciyi çok etkiledi. Yıldızlarla dolu oyuncu kadrosu ve 1970'lerle 80'lerin iz bırakan parçalarından oluşturulan popüler müziğiyle zeki bir suç gerilimiydi. *The Departed*, Hong Kong gişe filmi *Mou gaan dou*'nun (2002) İngilizce tekrar çekimiydi. Boston'da geçen film, kimlik ve erkeklik kavramlarını büyük bir etkileyicilikle perdeye yansıttı.

■ **The Last Temptation of Christ**, 1988, başrolde Willem Dafoe, Harvey Keitel

Senarist Paul Schrader'la birlikte çalışan Scorsese'deki bu şaşırtıcı değişim kimi hayranlarını afallatırken, filmin gösterime girmesi kimi dini toplulukları da öfkelendirdi. Düşündürücü bir epik olan *The Last Temptation of Christ*, bilindik bir öykünün tekrar anlatımı olmasının yanında, sonsuz gibi gözüken kaydırmalı çekimler, geniş planlar ve dışavurumcu ışığıyla, bağlılık, korku ve baştan çıkarma üzerine bir inceleme niteliğindeydi.

Martin Scorsese

Savaşçılar ve Sefa Sürenler

Aksiyon ve gişe film türlerinin patlamasıyla yeni bir Hollywood kahraman kuşağı doğdu. *Rain Man*'in sinir hastası ve sorunlu karakterlerinden, *The Terminator*'ın (1984, en sağda) maço ve güçlü kahramanlarına varana kadar 1970'ler ile 80'ler arası süper yıldızların çağıydı. Oyuncular sonu gelmeyecek gibi görünen devam filmlerinde başrol oynarken aksiyon figürleri, video oyunları ve televizyon dizileri de dahil olmak üzere ticaretin öznesi haline geldiler. Kitle iletişim araçlarının artmasından ve geniş çaplı gösterimlerden yararlanan süper yıldız filmleri uluslararası gişe hasılatında başı çekti.

■ **Dustin Hoffman**, İki Oscar ödüllü Dustin Hoffman, *The Graduate* (1967) filminde kendinden büyük bir kadın tarafından ayartılan üniversite öğrencisini canlandırdığında, daha o zamandan yetenekli ve kültürlü bir yıldız olarak nam salmıştı. 1980 ve 90'larda beyazperde karizması ve içten performanslarıyla seyircilerin gönlünü çelen Tom Cruise, Hoffman'ın *Rain Man*'deki (1988, yukarıda) rol arkadaşıydı.

■ **Jack Nicholson**, Hollywood'un en ünlü simalarından biri; çeşit çeşit sinir hastası katil ve kibar Kazanova tiplemeleriyle 50 yıldır seyircileri hem korkuttu hem baştan çıkardı. Oscar tarihinde ödüle en çok aday gösterilen erkek oyuncu da o oldu.

Sylvester Stallone'un kaslı vücudu ve ifadesiz oyunculuğu, onu bir aksiyon kahramanı ve müthiş bir beyazperde gücü haline getirdi. *Rocky* (1976) ve *Rambo* (1982, solda) filmleriyle 1980'lerde kariyeri bir anda parlayan Stallone, Amerika'nın en çok tanınan oyuncularından biri oldu ve maçoluğun simgesine dönüştü.

Eski bir vücutçu olan Arnold Schwarzenegger'in dağ gibi fizliği, oyuncuyu aksiyon türündeki gişe filmlerinin demirbaşı yaptı. Hem korkulacak kötü adam, hem de cesur kahraman kimliğiyle sevilen oyuncunun sert vücudu 1980'lerin bütçelerinin fiziksel tezahürüydü. Bir dizi başarılı filmde rol alan Avusturya doğumlu Schwarzenegger tüm dünyadaki aksiyon yıldızlarının temsili karakteri oldu.

Woody Allen

1935, New York

■ Amerikalı üretken ve *auteur* sinemacı ■ Akıllara kazınan, etkili romantik komediler yaptı ■ İlişkilerle ve psikanalizle ilgilendi ■ Sinemanın alışkanlıklarına meydan okumak üzere kara mizah, parodi ve son derece yaratıcı görüntülerden yararlandı ■ Amerikalı ■ Komedi, Dram ☆ 36 film yönetti

■ **1935** New York'ta Allen Stewart Konigsberg ismiyle dünyaya geldi

1954 *Ed Sullivan Show* ve *The Tonight Show* için hikâyeler yazdı

1961 Greenwich Village'da tek kişilik komedyen olarak sahneye çıkmaya başladı

1969 *Auteur* sinemacı kimliğiyle ilk filmi, *Take the Money and Run*'ı yönetti

1977 *Annie Hall*'la En İyi Yönetmen Oscarı'nı aldı

2002 Cannes Film Festivali'nde Ömürboyu Başarı Ödülü kazandı

Kariyerine komedyen ve oyun yazarı olarak başlayan Woody Allen, *Ed Sullivan ile Tonight Show* için metin yazarak New York'taki komedi kulüplerinde kendi yazdığı tek kişilik oyunları oynadı. Kültürlü mizahı onu kısa sürede şöhrete taşıdı ve böylece 1969'da *Take the Money and Run*'ı hem yönetti hem de başrolünde oynadı. Filmleri genellikle çağdaş ilişkiler üzerine ayrıntılı psikolojik incelemelerdi; mizahı tuhaf, sevecen karakterlerle beraber kullandı. En başarılı iki filmi, *Annie Hall* ve *Hannah and Her Sisters*, romantik komedilerin mihenk taşı olarak gişede sıradışı bir başarı elde etti. Oscar'a birçok kez aday gösterilen Allen üç kere kazandı. Birçok eleştirmen en iyi yapıtlarını 1970'lerde verdiğini savunsa da, Allen, *Melinda and Melinda* (2004) ve *Match Point* gibi bazı son dönem filmleriyle de övgü topladı.

■ **Hannah and Her Sisters,** 1986, başrolde Woody Allen, Mia Farrow, Michael Caine

Hannah and Her Sisters üç kadının hayatındaki çalkantılı bir yılı anlatan romantik komediydi. Hannah'nın kocası evliliğinden tatmin olamamaya başlayınca huzuru karısının kız kardeşi Lee'yle yaşadığı metres ilişkisinde arar. Bu sırada en küçük kardeşleri Holly, bağımlılığa, iniş çıkışlı bir meslek hayatına ve bir dizi sonuçsuz aşka karşı mücadele vermektedir. Hayalkırıklığı, mizah ve aşk dolu film, eleştirmenlerle seyircilerin övgüsünü kazandı ve yedi dalda Oscar'a aday gösterildi.

Diğer Eserleri

Sleeper, 1973, başrolde Woody Allen, Diane Keaton, Mews Small

Annie Hall, 1977, başrolde Woody Allen, Diane Keaton, Tony Roberts

■ **Manhattan,** 1979, başrolde Woody Allen, Diane Keaton, Michael Murphy

Genç kız arkadaşından zihinsel anlamda haz alamayan Isaac Newton, en yakın arkadaşlarından biriyle birlikte olan, asabi gazeteci ve müzikhol şarkıcısına gönlünü kaptırır. *Manhattan*, ilginç görüntüler, yaratıcı diyaloglar ve Gershwin'in etkili film müziğiyle, karışık ilişkiler üzerine zekice bir incelemeydi.

■ **Match Point,** 2005, başrolde Scarlett Johansson, Brian Cox

Match Point, başarısızlığa sürüklenen tenis şampiyonu Chris Wilton'ın hayatta yeni bir yön arayışı üzerinedir. Şans, cinayet ve zenginlik konulu film unutulmaz görüntüler, nükteli diyaloglar, başrolsüz oyuncu kadrosu ve Johansson'ın muhteşem performansını yansıtır. Oscar'a aday gösterilen film büyük bir dönüş başarısı oldu.

Woody Allen

Robert Altman

1925, Kansas City–2006, Los Angeles

■ Yaratıcı kurgu teknikleri kullandı ■ Çoğunlukla başrolsüz oyuncu kadrolarıyla çalıştı ■ Öyküden ziyade karakterleri ve diyalogu vurguladı ■ Filmlerinde doğaçlama kullandı ■ Çoğunlukla yapım sonrası sürece ağırlık verdi ■ Amerikalı ■ Taşlama, Komedi, Dram ■ 35 film yönetti

● **1925** Kansas'ta dünyaya geldi
1943 II. Dünya Savaşı'nda görev aldı
1947 Film senaryoları yazdı
1957 İlk uzun filmi, *The Delinquents*'ı çekti
1970 Cannes Film Festivali'nde *MASH*'le En İyi Film ödülü kazandı
1976 Yapım şirketi Lionsgate Films'i kurdu
1992 *The Player*'ı yönetti
1993 *Short Cuts*, Venedik Film Festivali'nde Altın Aslan kazandı
2005 Ömürboyu Başarı Oscarı aldı
2006 California'da öldü

Becerisi, mizahı ve Amerikan toplumu üzerine keskin yorumlar yapma yeteneğiyle tanınan Robert Altman'ın kariyeri 50 yıl sürdü. Bombardıman pilotu olarak savaştığı II. Dünya Savaşı'ndan döndükten sonra, kariyerine senaryo yazıp televizyonda çalışarak başladı. Televizyondaki ilk deneyimi, sinemacılık üslubu üzerinde çok etkili oldu; iki veya üç kamerayı aynı anda kullanması ve konuşmanın ortasında karakterlere zoom yapması gibi sıradışı teknikleriyle kendini gösterdi. Altman ayrıca çekim sırasında oyuncularını konuşmaya, doğaçlama yapmaya da teşvik etti; anlam bütünlüğü sağlamak amacıyla filmin sahnelerinin kurgulandığı yapım sonrası aşamasını yönetmenlik sürecinin önemli bir parçası haline getirdi. En beğenilen filmleri, karakterlerin gelişimini -ve setlerin genel havası ile bizzat içinde bulundukları durumları- vurgulayan günlük Amerikan yaşamının sürekli değişen görüntülerinden oluşuyordu. En büyük ticari başarısını 1970 tarihli kara komedisi *MASH*'le yakaladı.

■ **MASH**, 1970, başrolde Donald Sutherland, Elliott Gould

İçten içe alaylı ve iyice muhalif *MASH*, kısa zamanda karşıkültür seyircisinin içinde kendine yer edinerek zamanının en başarılı komedilerinden biri oldu. Kore Savaşı'nda geçen film, bir grup sıhhiyeci bozuntusunun dramlarını ve ahmaklıklarını anlatıyordu. Muhteşem bir şekilde çekilen bu komedi, nükteli diyalogları, yaratıcı kamera kullanımı ve yenilikçi kurgusuyla dikkat çekti.

■ **Short Cuts**, 1993, başrolde Fred Ward, Andie MacDowell, Bruce Davison, Tim Robbins, Julianne Moore, Jack Lemmon

Raymond Carver'ın aynı isimli kitabına dayanan *Short Cuts*, Los Angeles'ta yaşayan 22 kişinin birbiriyle iç içe geçen öyküsünü anlatır. Geniş bir başrolsüz oyuncu kadrosu içeren *Short Cuts*; ilişkiler, aşk, inziva üzerine odaklanan ve alâkasız karakterleri birbirine bağlamak için doğaçlama diyaloglar, tekrarlar ve düzenlemeler kullanan iddialı bir filmdi.

■ **Prêt-à-Porter**, 1994, başrolde Marcello Mastroianni, Sophia Loren, Julia Roberts, Kim Basinger

Prêt-à-Porter, bir grup manken, ünlü, muhabir, fotoğrafçı ve tasarımcıyı Paris Moda Haftası'nda bir araya getirir. Moda Haftası'nda bir ceset bulununca, cinayeti araştırmaları için iki muhabir tutulur. Film moda endüstrisinin yanardöner karakteri üzerine nükteli bir parodi ve cesur bir yorumudur. *Prêt-à-Porter* bunun yanı sıra belgesel görüntülerini anlatı sahneleriyle birleştirerek şöhret ve güvensizliğe odaklandı.

Diğer Eserleri

Nashville, 1975, başrolde Ned Beatty, Ronee Blakley
3 Women, 1977, başrolde Shelley Duvall, Sissy Spacek
A Prairie Home Companion, 2006, başrolde Woody Harrelson

Robert Altman

Michael Cimino

1939, New York

■ Tüm zamanların en başarılı savaş filmlerinden birini yaptı ■ Epik öykülerde eski âdetleri kullandı ■ Değişik türlerde birçok film yönetti ■ Yeni Hollywood akımının üyesi ■ Çoğunlukla işçi sınıfı karakterlerini yansıttı ■ Amerikalı ■ Savaş, Aksiyon ■ 7 film yönetti

● **1939** New York'ta dünyaya geldi
1963 Yale Üniversitesi'nden güzel sanatlar dalında yüksek lisans derecesi aldı
1972 *Silent Running*'in senaryosunun ortak yazarı oldu
1974 *Thunderbolt and Lightfoot*, Clint Eastwood'un yapım şirketi Malpaso tarafından satın alındı
1978 *The Deer Hunter*'la En İyi Yönetmen dalında Oscar kazandı
1980 *Heaven's Gate* fiyaskoyla sonuçlandı
1985 *Year of the Dragon* ona Tayland Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin Onursal Albay unvanını kazandırdı
1987 *The Sicilian* tartışmalara yol açtı
2001 *Big Jane* adlı romanını yazdı

Mimarlık öğrenimi gören Michael Cimino'nun film sanayisine girişi, *Thunderbolt and Lightfoot* filmi Clint Eastwood'un (s. 384) stüdyosu tarafından kabul edilince gerçekleşti. Çıkışı üstün bir ticari başarı yakalayamasa da, Cimino'ya En İyi Film ve En İyi Yönetmen dallarında Oscar kazandıran, gayet iyi eleştiriler alan, dokunaklı filmi *The Deer Hunter*'ı yapma fırsatını tanıdı. Başarısını sürdürmeye çabalayan Cimino, *Heaven's Gate*'i çekti. Ancak film, etkileyici oyuncu kadrosu ve içeriğine rağmen amaçladığı hedefe ulaşmanın çok gerisinde kaldı. *Heaven's Gate*'in yol açtığı mali zarar, United Artists'in Cimino'yu kovmasına ve 1970'ler boyunca genç yönetmenlere tanıdıkları özgürlüğün dizginlemesine neden oldu; kimileri bunun yeni Hollywood akımının sonunu getiren bir önlem olduğunu ileri sürdü. Şöhreti zedelenen Cimino bağımsız filmler yapmaya devam etse de ne yazık ki bunların hiçbiri *The Deer Hunter*'ın şöhretine erişemedi.

Diğer Eserleri

Thunderbolt and Lightfoot, 1974, başrolde Clint Eastwood

The Sicilian, 1987, başrolde Christopher Lambert, Terence Stamp

Desperate Hours, 1990, başrolde Mickey Rourke, Anthony Hopkins

Sunchaser, 1996, başrolde Woody Harrelson

■ **Year of the Dragon**, 1985, başrolde Mickey Rourke, Arianne Koizumi, John Lone

Suç ve etnik köken kavramlarını irdeleyen ve karşılaştırmalarla şiddetten bolca faydalanan *Year of the Dragon*, 1985'te gösterime girmesiyle tartışmalara yol açtı. Irkçı ve klişe olmakla yaftalanan bu cesur polisiye dram, Oliver Stone'un senaryosuna ve Mickey Rourke'un inandırıcı performansına rağmen çoğunlukla olumsuz eleştiriler aldı.

■ **The Deer Hunter,** 1978, başrolde Robert De Niro, Christopher Walken, John Savage, Meryl Streep

The Deer Hunter, siyaset, dünya ve birbirlerinden kopan arkadaşların acımasız ve samimi bir tasvirlydi. Christopher Walken ve Robert De Niro, aşk, korku ve savaş nedeniyle birleşen ve ayrılan iki çelik işçisi rolünde en iyi performanslarını sundu. Ölçeği ve öyküsüyle bir epik olan *The Deer Hunter*, günışığına çıkan kişisel dramları gölgelemeyen bir estetik sundu. Zekice geliştirilen, ustalıkla yazılmış bir öykü anlatan film; savaşın psikolojik etkilerinin ön plana çıkardığı renk, ritüel ve seyir üzerine derinlemesine bir incelemeydi.

■ **Heaven's Gate,** 1980, başrolde Kris Kristofferson, Isabelle Huppert, Christopher Walken

The Deer Hunter'ın elde ettiği başarıya göz dikmek korkutucu bir görev olsa da *Heaven's Gate*'in sinema tarihine kazınan bu fiyaskosunu hiç kimse beklemiyordu. Geniş mi geniş, yıldız dolu bir oyuncu kadrosu içeren, destansı bir western olan bu yapıt, eleştirmenler tarafından aşırı bulundu. Sadece 12 milyon dolar kazanılabilen bu yapımın maliyeti 38 milyon doları bulmuştu. Bu harcama yapımcı United Artists'i mahvedince şirketi *auteur* sinemacıların yaratıcı özgürlüklerini kısıtlamaya sevk etti. Her şeye rağmen *Heaven's Gate*, aşk, onur ve ideoloji üzerine odaklanan, sinemasal açıdan cesur, güçlü ve betimleyici bir filmdir.

Michael Cimino

Saturday Night Fever

■ yönetmen John Badham, 1977, ABD, Dram

Saturday Night Fever'ın başarısı iistebaşı olan film müziği ve John Travolta'nın benzersiz performansıyla bağdaştırıldı. Disko patlaması yaratıp dans filmi türünü yeniden canlandıran bu kült klasik, cumartesi gecesi gezmeleri üzerine uyuşturucu ve alkolün beslediği bir tasvirdi. Tony Monero (Travolta) ve arkadaşları hayalkırıklıklarını 2001 Odyssey Kulübü'nün dans pistinde atan, işçi sınıfından gençlerdir. Rekabet, üstünlük ve gerçeklerden kaçma gibi konuları ele alan *Saturday Night Fever,* parlak disko ışıklarının cazibesine kapılan sinema seyircisi kuşağından ustalıkla faydalanmasını bilen, sorunlu bir ergenlik filmiydi.

■ **Saturday Night Fever,** 1977, başrolde John Travolta, Karen Lynn Gorney

Çıplaklık, argo ve uyuşturucu sahneleri çıkarılıp tekrar kurgulanan film, 1978'de yeniden gösterime girdi. Bee Gees'in birçok hit parçasını içeren *Saturday Night Fever,* "platin" satış rakamlarına 15 kez ulaşarak tüm zamanların en başarılı film müziği oldu. Zamanlaması ve pazarlaması zekice yapılarak 70'lerin sonundaki ergen kuşağına ulaştı.

Saturday Night Fever

Rainer Werner Fassbinder

1945, Bad Wörishofen–1982, Münih

■ Yeni Alman Sineması'nın üretken ve başat üyesi ■ Yönetmen, yapımcı, besteci ve oyuncu olarak çalıştı ■ Bertolt Brecht ve Douglas Sirk'ten etkilendi ■ Abartılı renkler kullandı ■ Birçok bağımsız yönetmeni etkiledi ■ Alman ■ Dram ■ 41 film yönetti

1945 Almanya'da dünyaya geldi

1964 Münih'teki Fridl-Leonhard Stüdyosu'nda tiyatro öğrenimi gördü

1964 Oyuncu Hanna Schygulla'yla tanıştı

1969 Franz Walsch takma ismiyle, ilk uzun filmi, *Liebe ist kälter als der Tod*'u çekti

1972 Batı Almanya Televizyon İstasyonu'na girdi ve Peter Märtesheimer'le birlikte çalışmaya başladı

1974 *Angst essen Seele auf*'u yönetti

1977 Manhattan'da Fassbinder'in filmlerinin gösterildiği bir festival düzenlendi

1978 *Almanya* üçlemesinin ilki, *Die Ehe der Maria Braun*'u yönetti

1980 *Berlin Alexanderplatz*'ı yönetti

1982 Münih'te öldü

Diğer Eserleri

Liebe ist kälter als der Tod, 1969, başrolde Rainer Werner Fassbinder, Hanna Schygulla

Chinesisches Roulette, 1976, başrolde Anna Karina, Margit Carstensen

Rainer Werner Fassbinder, Yeni Alman Sineması'nın üretken ve gözalıcı ismiydi. Savaş sonrası Almanya'da geçirdiği zor çocukluğun ardından avangard Münih Aksiyon Tiyatrosu'nda tiyatro yönetmeni oldu. Brecht, Fransız Yeni Dalgası ve Douglas Sirk gibi yönetmenlerden etkilenip sinemacılığa soyunan Fassbinder, 1974'te *Angst essen Seele auf*'la büyük başarı yakaladı. Fassbinder, medyanın yoğun ilgisini çeken, renkli ve tartışmalı bir yaşam sürdü. Trajik karakterleri, doğaçlama diyalogları ve girift konuları kullanması sinemacılar arasında ona büyük itibar kazandırdı ve Krzysztof Kieślowski (s. 342), John Waters (s. 346) gibi yönetmenleri etkiledi. Hans Günther Pflaum, Fassbinder'in ölümünden sonra hayatı ve sanatı hakkındaki *Ich will nicht nur, daß ihr mich liebt - Der Filmemacher Rainer Werner Fassbinder* belgeselini yaptı.

■ **Angst essen Seele auf**, 1974, başrolde Brigitte Mira, El Hedi ben Salem, Barbara Valentin, Irm Hermann

Orta yaşlı, Alman bir kadın ile Faslı, genç bir gurbet işçisi arasındaki ümitsiz aşkı içtenlikle anlatan bir dram olan *Angst essen Seele auf*, ayrımcılık, yalıtılmışlık ve bağlılık üzerine dürüst ve yalın bir öyküydü. Zekice diyaloglar ve aşırı derecede yakın plan kullanımı içeren *Angst essen Seele auf*, Fassbinder'in en kolay bulunabilen filmi ve Yeni Alman Sineması'nın en ünlü simgesidir.

■ **Die Ehe der Maria Braun**, 1978, başrolde Hanna Schygulla, Ivan Desny, Klaus Löwitsch

Savaş sonrası Almanyası'nın bulanık bir tasviri olan *Die Ehe der Maria Braun*, kaos içinde yaşanan aşk üzerine özgün bir incelemeydi. Alelaçele evlenen bir kızın duygusal ve maddi çabalarını aktaran Fassbinder, tahripkar bir savaşın sonucunda kendini yeniden inşa etme mücadelesi veren Almanya'yı betimlerken çarpıcı görüntüler, etkili karşılaştırmalar ve simgesel kültürel göndermelerden faydalandı.

■ **In einem Jahr mit 13 Monden**, 1978, başrolde Volker Spengler, Ingrid Caven, Gottfried John, Lilo Pempeit

Fassbinder, *In einem Jahr mit 13 Monden*'i yazdı, yönetti, tasarladı, çekti, kurguladı ve filmi en otobiyografik ve kişisel yapıtlarından biri haline getirdi

Zor günler geçirmiş bir transseksüel olan Elvira Weishaupt'un trajik öyküsünü anlatan film, melodram, trajedi ve mizahı harmanlayarak eşsiz bir görsel şiir, zekice bir anlatı sundu. *Die dritte Generation*'la (1979) birlikte yönetmenin düşük bütçeli ve kişisel filmler çektiği döneme alttır.

Rainer Werner Fassbinder

Werner Herzog

1942, Münih

■ Yeni Alman Sineması'nın ikon ismi ■ Filmleri genelde devasa ölçeklidir ■ Dışavurumcu görüntüler kullanır ■ Manzarayı filmin bir karakteri yapar ■ Klaus Kinski'yle çok sık çalıştı ■ Film setlerini uzak yörelerden seçer ■ Alman ■ Opera, Belgesel, Korku ■ 19 film yönetti

1942 Almanya'da dünyaya geldi
1954 Klaus Kinski'yle tanıştı
1962 Münih Üniversitesi'nde öğrenim gördü
1962 Çalıntı bir kamerayla *Herakles*'i çekti
1963 Kendi yapım şirketini kurdu
1968 İlk uzun filmi, *Lebenszeichen*'ı yönetti
1975 *Jeder für sich und Gott gegen alle* Cannes Film Festivali'nde Jüri Ödülü kazandı
1978 Hakkında, *Was ich bin, sind meine Filme* adlı belgesel yapıldı
2006 *Rescue Dawn*'ı yönetti

Hayalci ve yenilikçi Werner Herzog, Yeni Alman Sineması'nın önemli bir simgesidir. Çağdaşları Rainer Werner Fassbinder (s. 334) ve Wim Wenders'in (s. 338) yanı sıra Herzog'un tutkulu ve anlamlı filmleri, sıradışı hayatlarla mekânların öykülerini anlattı. Manzara, Herzog'un filmlerinde çoğunlukla önemli bir yer tutarak motivasyon ve aksiyon için bir katalizör görevi üstlendi -1982 tarihli başyapıtı *Fitzcarraldo*'da tanımlanan ve onu her kıtada film yapmaya iten bir tema. Werner Herzog alışılmadık ve değişken bir oyuncu ekibiyle çalıştı. En çok çalıştığı oyuncu ise fevri Klaus Kinski'ydi. Herzog 1999'da aralarındaki çılgın ve dalgalı ilişkiyi anlatan belgeseli *Mein liebster Feind - Klaus Kinski*'yi çekti. 2006'daki *Rescue Dawn* sayılmazsa, Herzog 1987'den itibaren çoğunlukla belgesel yönetmeyi tercih etti.

■ **Aguirre, der Zorn Gottes,** 1972, başrolde Klaus Kinski, Helena Rojo

Efsanevi El Dorado'yu arayan çılgın bir kaşif, Peru Amazon'unda bir yolculuğa çıkar. 500 kişilik oyuncu ekibiyle üç haftada ve düşük bir bütçeyle çekilen *Aguirre, der Zorn Gottes*, sel, ırmaktaki amansız akıntılar ve geçit vermeyen ormanlar gibi yapım sorunlarıyla boğuştu. Film buna rağmen kendi kült seyirci kitlesini bularak birçok seçkin yönetmeni etkiledi.

■ **Jeder für sich und Gott gegen alle,** 1974, başrolde Bruno S.

Esaret altında büyütülen, gizemli ve genç bir adamın hayatını aktaran, dışavurumcu dönem dramı *Jeder für sich und Gott gegen alle*, farklılık ve yalıtılmışlık üzerine bir incelemeydi. Hayatının çoğunu hastanelerde geçiren Bruno S., tıbbi kuruluşun sömürgeci çalışmalarına karşı mücadele eden, uyumsuz Kaspar Hauser rolünde büyüleyici bir performans sergildi.

Diğer Eserleri

Stroszek, 1977, başrolde Bruno S. ve Eva Mattes

Woyzeck, 1979, başrolde Klaus Kinski

Rescue Dawn, 2006, başrolde Christian Bale, Steve Zahn, Jeremy Davies

■ **Fitzcarraldo,** 1982, başrolde Klaus Kinski, Jose Lewgoy

Klaus Kinski; hırs ve özlem hakkındaki bu sömürge dönemi dramında, opera âşığı kauçuk kralı rolünde en hayalperest ve alışılmadık performanslarından birini sergiledi. *Fitzcarraldo* sinema ve mühendisliğin inanılmaz bir başarısıydı. Filmde 329 ton ağırlığındaki buharlı gemiyi Peru ormanlarının uzak bir bölgesindeki dağın üzerinden aşıran muazzam bir figüran kadrosu kullanıldı. Filmin yapım aşamasında çekilen sıkıntılar, Les Blank'in 1982 tarihli belgeseli *Burden of Dreams*'e konu oldu.

Wim Wenders

1945, Düsseldorf

■ Fransız Yeni Dalgası'ndan etkilendi ■ Parçalı ve karmaşık olay örgüleri kullandı ■ Uzun çekimler ve dışavurumcu bir sinemasal üslup kullandı ■ Filmlerinde genellikle ahlaki çöküntü içindeki karakterleri yansıtır ■ Alman ■ Dram ■ 28 film yönetti

■ **1945** Almanya'da doğdu
1963-65 Tıp ve felsefe öğrenimi gördü
1967 Almanya'da UAP Stüdyoları'nda çalıştı
1967-70 Münih'te sinema öğrenimi gördü
1970 İlk uzun filmi, *Summer in the City*'yi çekti
1978 Francis Ford Coppola'nın stüdyosuna katıldı
1987 *Der Himmel über Berlin* ile Cannes'da En İyi Yönetmen Ödülü'nü kazandı
1991-96 Avrupa Film Akademisi'nin başkanlığına getirildi
1999 *Buena Vista Social Club*, Oscar'a aday oldu

1945'te Düsseldorf'ta dünyaya gelen Wim Wenders, Yeni Alman Sinema hareketinin bir parçası olmadan önce sanat öğrenciliği ve film eleştirmenliği yaptı. İlk filmi *Summer in the City*'yi (1970) İngiliz pop müzik grubu The Kinks'e adayınca müziğin ileride kariyerine nasıl nüfuz edeceğinin de ilk sinyallerini vermiş oldu. 1970'lerde yapım şirketi Filmverlag der Autoren'ın kuruluşunda rol oynayan Wenders, dönemin en yetenekli yeni yönetmenlerinden biri olarak dikkatleri üstüne çekti. 1970'lerin sonunda Francis Ford Coppola'nın (s. 314) American Zoetrope stüdyosu tarafından kabul edilince Amerika'ya gitmek üzere Almanya'dan ayrıldı. Wenders'in filmleri; uzun çekimler ile karmaşık antikahramanları, açık uçlu anlatılar ve parçalı öykülerle bir araya getirdi. Bugüne kadarki en başarılı çalışması 1987'de Altın Palmiye kazanan gerçeküstü filmi *Der Himmel über Berlin*'di.

■ **Der Himmel über Berlin**, 1987, başrolde Bruno Ganz, Solveig Dommartin

Der Himmel über Berlin, Berlin'de insanları gözlemleyen bir meleğin (Ganz) gezintisini anlatan dışavurumcu bir fanteziydi. Özlem ve empatiyle dolu bu epik dram, Wenders'in en çok övgü toplayan filmidir. Çarpıcı siyah-beyaz görüntüleri ve müziği, onu unutulmazlar arasına yerleştirdi.

■ **Der amerikanische Freund,** 1977, başrolde Dennis Hopper, Bruno Ganz

Film noir'dan (kara film) esinlenen *Der Amerikanische Freund,* bir suikasta suç ortağı olması için ölümcül hastalığa yakalanan bir adamı (Ganz) ikna etmeye çalışan, sahte sanat eserleri pazarlayıcısı Amerikalı'nın (Hopper) öyküsünü anlatır. Kader ve ahlak üzerine zekice bir dram olan bu suç gerilimi, Cannes'da Altın Palmiye'ye aday gösterildi.

Diğer Eserleri

The Million Dollar Hotel, 2000, başrolde Jeremy Davies, Milla Jovovich

■ **Paris, Texas,** 1984, Harry Dean Stanton, Nastassja Kinski, Hunter Carson

Paris, Texas yolunu kaybetmiş bir adamın, kendi ayakizlerini takip ederek geçmişine dönen Travis Henderson'ın (Stanton) öyküsünü anlatır. ABD'nin güneydeki çöllerinde, büyük zorluklarla çekilen *Paris, Texas,* zekice bir yorumlama ve karakter denetimi sergileyen, dokunaklı bir dramdı. Film, Altın Palmiye kazanan Harry Dean Stanton'ın harikulade performansı ve Ry Cooder'ın insanı alıp götüren müziğiyle de ölümsüzleşti.

Peter Weir

1944, Sidney

■ Farklı türlerden filmler yönetti ■ Avustralyalı'ların hayatını yansıttı ■ Sıradışı ve gerçeküstü dünyalar yarattı ■ Uzun kaydırmalı çekimler kullandı ■ Başarılı Hollywood yönetmeni ■ Belirsiz sonları sevdi ■ Avustralyalı ■ Dram, Macera ■ 15 film yönetti

■ **1944** Avustralya'da dünyaya geldi
1965 Sydney Üniversitesi'nde sanat ve hukuk öğrenimi gördü
1969 Yapım şirketi Film Australia'ya katıldı
1974 İlk uzun filmi, *The Cars That Ate Paris*'i çekti
1981 *Gallipoli*'yi yönetti
1985 İlk Hollywood filmi, *Witness*'la En İyi Yönetmen ödülüne aday gösterildi
1998 *The Truman Show*'u yönetti
2003 *Master and Commander: The Far Side of the World* gösterime girdi

Avustralya sineması 1970'lerde patladığında, Peter Weir de *Picnic at Hanging Rock* ve *The Last Wave* (1977) filmleriyle dikkatleri üstüne çekti. Sidney'de doğup büyüyen Weir, sanat ve hukuk öğreniminin ardından 1960'ların ortalarında televizyona yöneldi. İlk uzun filmi, yeraltı klasiği *The Cars That Ate Paris*'ti (1974), sonra 1975 tarihli *Picnic at Hanging Rock* geldi. Weir'ın filmleri çoğunlukla isabetli gözlemleri, olağandışı manzaraları ve çok yönlü karakterleriyle övgü aldı. Filmlerinin merkezinde ustalıkla yoğrulmuş görüntüler ve öyküler aracılığıyla günışığına özenle çıkarılan felsefi bir ikilem yatıyordu. 2003'te, Weir büyük bütçeli dramı *Master and Commander: The Far Side of the World*'le 10 dalda Oscar'a aday gösterildi.

■ **Picnic at Hanging Rock**, 1975, başrolde Rachel Roberts, Vivean Gray, Helen Morse, Kirsty Child, Tony Llewellyn-Jones

Avustralya'nın ücra köşelerinde kaybolan üç kızı anlatan bir gizemi beyazperdeye taşıyan *Picnic at Hanging Rock*, o kadar büyük bir inandırıcılıkla çekildi ki bir şehir efsanesi başlattı. Aynı isimli romana dayanan film, çağrışımlarla dolu müziği ve zaman-olay örgüsünün zekice manipülasyonunuyla tanınır. Yakaladığı uluslararası başarı, hem Weir'ın kariyerini başlattı hem de çağdaş Avustralya sinemasına dünya çapında ilgi uyandırdı.

■ **Gallipoli, 1981, başrolde Mel Gibson, Mark Lee, Bill Kerr**

Gallipoli, I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale'ye gönderilen, hırslı ve tezcanlı genç Frank Dunne'nin (Gibson) öyküsüne odaklanır. Bir ergenlik dramı olan film, genç Avustralya-lı'ların dünyasını ve onların savaş meydanındaki ürkütücü yaşamını büyük bir gerçeklikle yeniden kurdu. Üç bölüme ayrılan *Gallipoli*, arkadaşlığı ve kaybolan gençliği ele alışıyla çığır açarak Avustralya tarihi üzerine akılcı bir yorum sunar.

Diğer Eserleri

Witness, 1985, başrolde Harrison Ford

Dead Poets Society, 1989, başrolde Robin Williams

The Truman Show, 1998, başrolde Jim Carrey, Laura Linney

■ **Green Card, 1990, başrolde Gerard Depardieu, Andie MacDowell**

Fransız bir erkek (Depardieu) ve Amerikalı bir kadın (MacDowell) kültürlerarası çıkar evliliği yapar. Hem eğlenceli hem de duygusal bir romantik komedi olan *Green Card*, aşk, bürokrasi ve evlilik konularını işledi. Öyküsü ve sempatik karakterleri seyircilerin hoşuna giden film, En İyi Senaryo dalında Oscar'a aday gösterildi.

Peter Weir

Krzysztof Kieślowski

1941, Varşova–1996, Varşova

■ Polonya "kino moralnego niepokoju" (Ahlaksal Kaygı Sineması) üyesi ■ Genelde seri filmler yönetti ■ Toplumsal siyaset ve Fransız Devrimi'nin idealleriyle ilgilendi ■ Simgesel görüntüler ve renkler kullandı ■ Polonyalı ■ Dram ■ 10 film yönetti

■ **1941** Polonya'da doğdu
1957 Tiyatro Teknik Okulu'na gitti
1964–68 Lodz Film Okulu'nda öğrenim gördü
1975 İlk uzun filmi, *Personel*'i yönetti
1979 *Amator* Moskova Film Festivali'nde büyük ödülü kazandı
1988 Televizyon için *Dekalog*'u yaptı
1993–94 *Trois Couleurs (Üç Renk)* üçlemesi
1996 Varşova'da öldü

Avrupa'nın en saygın yönetmenlerinden biri olan Krzysztof Kieslowski'nin filmleri ilişkiler ve birbirine bağlılık üzerine, iddialı ve şiirsel irdelemelerdir. II. Dünya Savaşı sırasında Polonya'da doğan Kieslowski, Lodz Film Okulu'na gitti. 1970'lerin sonlarında, Roman Polanski ve Andrzej Wajda'yla birlikte, toplumsal meselelere odaklanan gerçekçi akım Polonya Ahlaksal Kaygı Sineması'nın kilit isimlerinden biri oldu; *Amator* (1979) dahil olmak üzere zeki siyasi taşlamalara imza attı. En büyük başarıları arasında On Emir'e dayanan, 1988 tarihli efsanevi televizyon dizisi *Dekalog* ve *Trois Couleurs* (Üç Renk) üçlemesi bulunur. Kieslowski'nin filmleri, dışavurumcu görüntüleri, simgeselleşmeleri ve karmaşık ahlaki konularıyla övgü toplar.

■ **Trois couleurs: Blanc,** 1994, başrolde Zbigniew Zamachowski, Julie Delpy

Trois couleurs üçlemesinin ikincisi olan *Blanc*, nispeten yumuşaktı. Hırs ve eşitlik üzerine iyi yazılmış, zekice bir inceleme olan film, gösterime girmesiyle çağdaş Avrupa sinemasının başyapıtı kabul edilerek övgüyle karşılandı.

Diğer Eserleri

Krótki film o zabijaniu, 1988, başrolde Miroslaw Baka, Krzysztof Globisz, Jan Tesarz

Dekalog, (TV), 1989-90, başrolde Miroslaw Baka, Henryk Baranowski, Artur Barcis

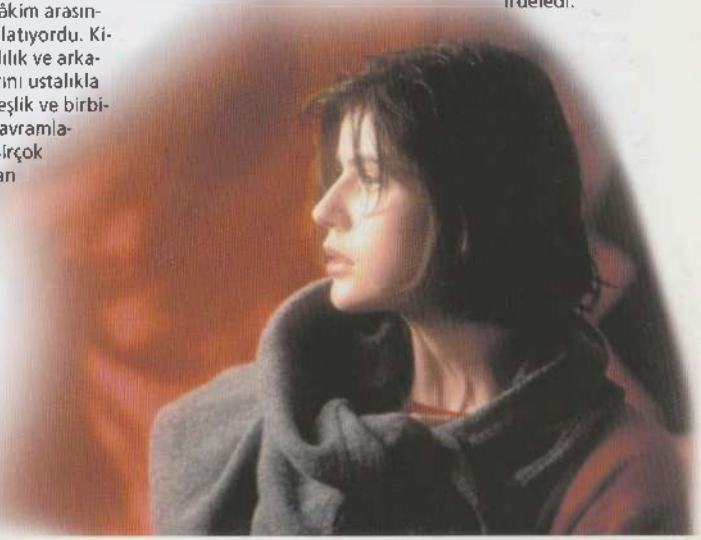
La double vie de Veronique, 1991, başrolde Irène Jacob

Bez konca, 1985, başrolde Grazyna Szapolowska, Maria Pakulnis

Karanlık ve dokunaklı *Bez konca*, kocasının ölümünü kabullenmeye çalışan çevirmen Ulla etrafında şekilleniyordu. Ustalıkla yoğrulan bu etkileyici film, Polonya'daki siyasi özgürlüğü ve ahlak anlayışını irdeledi.

Trois couleurs: Rouge, 1994, başrolde Irène Jacob, Jean-Louis Trintignant

Rouge, başlarına gelen bir kaza sonucunda yaşamları karışan bir manken ile münzevi bir hâkim arasındaki ilişkiyi anlatıyordu. Kieslowski, farklılık ve arkadaşlık konularını ustalıkla inceledi; kardeşlik ve birbirine bağlılık kavramlarını irdeledi. Birçok kez tekrarlanan imge ve simgesel renk kullanımı içeren film, Kieslowski'nin son filmiydi. Gösterime girmesiyle birlikte, *Rouge* eleştirmenlerden büyük övgü aldı ve En İyi Yönetmen dahil olmak üzere üç dalda Oscar'a aday gösterildi.

Krzysztof Kieslowski

Bağımsız

■ Büyük Hollywood stüdyolarının dışında yapılır ■ Çoğunlukla film yapımcılığının alışkanlıklarına meydan okur ■ Sinema teknikleriyle deney yapar ■ Genelde kısıtlı bir bütçeyle çekilir ■ Sanatsal denetim yönetmendedir ■ Çağdaş sinemanın gelişiminde pay sahibi oldu
■ *Solda:* **Little Shop of Horrors**, yön. Frank Oz, 1986, başrolde Rick Moranis

■ **1940** Orson Welles *Citizen Kane*'de tüm denetimi eline geçirdi
1959 Cassavetes *Shadows*'da doğaçlama diyaloglar ve alaydan yetişmiş oyuncular kullandı
1978 İlk Sundance Film Festivali yapıldı
1979 Miramax Films kuruldu
1990'lar Yapım yazılımları daha kolay bulunabilir hale geldi
1999 *The Blair Witch Project* kendi bütçesinin 11.000 katı hasılata ulaştı

Büyük Hollywood stüdyolarının dışında yapılan bağımsız filmler genellikle film yapımcılığının alışkanlıklarına meydan okuyan, ihtilaflı konuları ele alan, sinema ve anlatı teknikleriyle deneyler yapan ileri görüşlü yapıtlardır. *Citizen Kane* (1941) ve *Shadows*'tan (1959), *Pink Flamingos* (1972) ve *Sex, Lies and Videotape*'e (1989) kadar, bağımsız sinema türü çağdaş sinema üzerinde büyük bir etki bırakan, canlı ve öncü bir akım oldu. Yapım yazılımlarının daha kolay edinilebilir hale gelmesi, 1990'larda bağımsız film türüne hayat verdi; *The Blair Witch Project* (1999) ve *George Washington* (2000) gibi filmler çekildi.

■ **Milos Forman: One Flew Over the Cuckoo's Nest**, 1975, başrolde Jack Nicholson, Louise Fletcher

Bir bağımsız sinema klasiği olan *One Flew Over the Cuckoo's Nest*, En İyi Yönetmen dahil olmak üzere beş dalda Oscar kazandı. Büyüleyici performanslar, unutulmaz karakterler ve yenilikçi bir çekim anlayışına sahip olan film, bir akıl hastanesindeki hayatın zorluklarını anlatıyordu.

■ **Harmony Korine: Gummo**, 1997, başrolde Jacob Reynolds, Nick Sutton, Chloe Sevigny

Kült klasik *Gummo*, Ohio'nun kırsalı Xenia'daki kasaba hayatını tasvir eder. Amatör oyuncuların canlandırdığı, huzursuz edici ve korkutucu çok sayıda karakter içeren film, gerçeküstücü estetiği, ilaç sulistimali, cinsellik, ötenazi, depresyon, sınıf ve intihar gibi tartışmalı konularıyla dikkat çekiciydi. Senaryoyu da yazan yönetmen Korine, "heavy metal" müziği ile aktarılan rahatsız edici, gerçeküstü imgelerle dolu kısa skeçlerden oluşan, serbest zaman akışlı bir olay örgüsü kullandı.

■ **Sam Mendes: American Beauty**, 1999, başrolde Kevin Spacey, Mena Suvari

Zorlayıcı bir komedi-dram olan *American Beauty*'nin cinsiyeti, babalığı ve popüler kültürü yıkıcı bir yaklaşımla ele alması birçok yönetmeni etkiledi ve film kült bir klasik oldu. Dağılan bir ailenin banliyödeki hayatını irdeleyen film, yalnızlık ve itaat üzerine bir inceleme sundu. En İyi Film dalında Oscar, etkili ve dokunaklı müziğiyle de Grammy ödülü kazandı.

Diğer Eserler

Shadows, yönetmen John Cassavetes, 1959, başrolde Ben Carruthers

Heavy, yönetmen James Mangold, 1995, başrolde Pruitt Taylor Vince

Little Miss Sunshine, yönetmen Jonathan Dayton ve Valerie Faris, 2006, başrolde Abigail Breslin

John Waters

1946, Baltimore

■ Genelde tartışma yaratan konular kullandı ■ Oyuncularını doğaçlamaya teşvik etti ■ Sıradışı setleri ve kostümleriyle ünlendi ■ Şok-istismar filmleri üstadı ■ David Lynch ve Todd Solondz gibi yönetmenleri etkiledi ■ Amerikalı ■ Komedi, İstismar ■ 12 film yönetti

■ **1946** Baltimore'da doğdu
1964–66 Baltimore Üniversitesi ve New York Üniversitesi'nde kısa süre öğrenim gördü
1964 *Hag in a Black Leather Jacket*'ın ilk gösterimi yapıldı
1966 *Roman Candles*'ı yönetti
1969 İlk uzun filmi, *Mondo Trasho*'yu çekti
1972 "Çöp Üçlemesi"nin ilk filmi, *Pink Flamingos*'u hayata geçirdi
1988 İlk piyasa filmi olan *Hairspray*'i yönetti
1988 Birlikte çalıştığı Divine, Los Angeles'ta 42 yaşında öldü
1994 *Serial Mom*'ı yönetti
2007 Televizyon programı 'Til Death Do Us Apart'ı sundu

Diğer Eserleri

Polyester, 1981, başrolde Divine

Cry-Baby, 1990, başrolde Johnny Depp

Serial Mom, 1994, başrolde Kathleen Turner, Sam Waterston

A Dirty Shame, 2004, başrolde Tracey Ullman, Johnny Knoxville

Mizah ve imgelem ustası John Waters sinemanın en yaratıcı ve kışkırtıcı yönetmenlerinden biridir. Filmleri geçmişi fazlasıyla çağrıştıran estetiği ve ensest, yamyamlık, kürtaj gibi suç kabul edilen temalarıyla ünlendi. Baltimore'da doğan Waters kısa bir süre Baltimore Üniversitesi ve New York Üniversitesi'nde öğrenim gördü. 1968'de, başrolünde çocukluk arkadaşı ve uzun süreli ortağı Divine'ın oynadığı *Eat Your Make-up*'ı yönetti. Ortaklıkları 20 yıl sürdü ve birlikte çalıştıkları son film, şok edici yeraltı kült yapıtlarından *Cry-Baby* ve *Serial Mom* gibi piyasa filmlerine geçişi simgeleyen, 1988 tarihli *Hairspray* oldu.

■ **Pink Flamingos**, 1972, başrolde Divine

Atıl bir aile hakkındaki *Pink Flamingos*, karizmatik Divine'ın başını çektiği, hedonistik ve sarsıcı bir komediydi. Karışık görüntüler, avangard estetik ve çoğunlukla doğaçlama senaryoyla çekilen film, ahlak ve değerleri rahatsız edici bir şekilde sorgulayan, tehlikeli derecede karışık ve eğlendirici bir filmdi.

■ **Hairspray**, 1988, başrolde Ricki Lake, Divine, Sonny Bono

Hairspray, bir televizyonun dans programında şöhret peşinde koşan, dışlanmış öğrenci Tracy Turnblad'ın (Lake) öyküsünü anlatıyordu. Waters'ın X sınıfına sokulmayan ilk filmi olan *Hairspray*, önceki yeraltı üslubundan dikkat çekici bir kopuşu simgeleyerek büyük izleyici kitleleri arasında kült oldu.

Terry Gilliam

1940, Minneapolis

■ Kara komedinin üstadı ■ Monty Python komedi grubunun üyesi ■ Avangard bir estetik kullandı ■ Filmleri genelde siyasi veya sosyal yorum içerir ■ Animasyon ve özel efektlerden yararlandı ■ Amerikalı-İngiliz ■ Komedi, Fantezi ■ 10 film yönetti

■ **1940** Minnesota'da dünyaya geldi
1958 Fizik, güzel sanatlar ve siyaset öğrenimi gördü
1963 *Help!* dergisi için çizer olarak çalıştı
1967 Londra'ya taşındı
1977 İlk uzun filmi *Jabberwocky*'yi çekti
1991 *The Fisher King* beş dalda Oscar'a aday gösterildi
2006 Amerikan vatandaşlığından çıktı

Monty Python ile başlayan kariyerinden bilimkurgu hiti *Twelve Monkeys* filmine kadar Terry Gilliam, imgelemin yanı sıra sinemada gerçekleştirilmesi zor, alışılmadık dünyaları yaratmasıyla övgü topladı. Harvey Kurtzman'ın dergisi *Help!* için çizimler yapmadan önce fizik, sanat ve siyaset öğrenimi gördü. 1967'de Britanya'ya göçtü ve orada dergilerde, birtakım televizyon gösterilerinde çalıştı. Bu esnada Michael Palin, Eric Idle ve Terry Jones'la tanıştı ve onların televizyon komedi gösterisi *Monty Python's Flying Circus*'a katıldı. Monty Python kısa sürede kendine tutkulu bir izleyici kitlesi edindi ve çizimlerinin estetiği fazlasıyla beğenildi. Tıpkı çizimlerinde olduğu gibi, Gilliam'ın filmleri de genelde karmaşanın ve mizahın hüküm sürdüğü, tuhaf dünyaları yansıtır. *Brazil*, *The Fisher King* (1991) ve *Twelve Monkeys* gibi uzun filmleri, avangard imgeleri zekice olay örgüleriyle birleştirebilmesiyle övgü topladı.

■ **Monty Python and the Holy Grail**, 1975, başrolde Graham Chapman, John Cleese, T. Gilliam, Eric Idle, Terry Jones, Michael Palin

Terry Jones'la birlikte yönettiği *Monty Python and the Holy Grail*, Ortaçağ'da geçen, tantanalı bir güldürüdür, ki bütün zamanların en iyi komedilerinden biri olarak kabul edilir. Tamamıyla yeni malzeme kullanılan, bu ilk Monty Python filmi, Gilliam'ın özgün animasyonlarını ve düşsel anlatılarını tescilli Python mizahıyla harmanlayan nükteli bir tarihi parodiydi.

■ **The Adventures of Baron Munchausen**, 1988, başrolde John Neville

23,5 milyon dolarlık bütçesini hemen hemen ikiye katlamış olmasına ve Gilliam'ın mali güvenilirliği konusunda şüpheler yaratmasına rağmen, *The Adventures of Baron Munchausen* seyirciler arasında kült bir film oldu. Öykü anlatma hastası Baron Munchausen'in maceralarını aktaran bu büyük bütçeli fantezi, geniş bir oyuncu kadrosu ve tuhaf bir anlatı içeriyordu. Filmin yapım şirketiyle yaşanan sorunlar nedeniyle, *The Adventures of Baron Munchausen*, ABD'de sınırlı sayıda dağıtılmış olmasına karşın hayalgücü, özgünlüğü ve mizahıyla hep övüldü.

■ **Brazil**, 1985, başrolde Jonathan Pryce, Robert De Niro, Katherine Helmond, Kim Greist

Brazil, Gilliam'ın olağanüstü hayalgücü ve kara mizah anlayışını simgeleyen, gerçek üstü bir maceraydı. Memur Sam Lowry'nin (Pryce) çevresinde dönen *Brazil*, abartılı, berbat bir ortam içinde özgün karakter içeriyordu. Gilliam'ın en kolay anlaşılır ve ünlü filmi olan Brazil, avangard estetiği korku, denetim ve uyumluluk üzerine bir öyküyle harmanladı.

Diğer Eserleri

Twelve Monkeys, 1995, başrolde Bruce Willis, Madeleine Stowe, Brad Pitt

Fear and Loathing in Las Vegas, 1998, başrolde Johnny Depp

Terry Gilliam

David Lynch

1946, Missoula

■ Zamanı ve anlatıyı yönlendirdi ■ Dışavurumcu görüntüler kullanır ■ Filmleri geneltikle banliyölerde geçer ■ Gerçeküstü renkler kullanır ve dengesiz, nevi şahsına münhasır karakterlere yer verir ■ Amerikalı ■ Korku, Gerilim, Avangard ■ 12 film yönetti

■ **1946** Montana'da doğdu
1966 Philadelphia'da sanat okuluna girdi
1966 İlk kısa filmi *Six Figures Getting Sick*'i çekti
1970 Amerikan Film Enstitüsü'nden 5.000 dolarlık ödül kazandı
1970 30 dakikalık filmi *The Grandmother*'ı çekti
1971 Los Angeles'taki AFI Konservatuarı'nda öğrenim gördü
1990 Televizyon dizisi *Twin Peaks*'i yarattı
2002 Cannes Film Festivali'nde jüri üyeliği yaptı

Montana doğumlu David Lynch, Boston ve Philadelphia'da sanat okullarına gitti ve ilk kısa, sanat filmi *Six Figures Getting Sick*'i (1966) orada yaptı. Lynch, 1970'ler boyunca, yani geceyarısı klasiği *Eraserhead* ile başarıyı yakalayana kadar deneysel filmler yapmaya devam etti. 1980'de hem dokunaklı hem de tartışmalı *The Elephant Man* ile eleştirel övgü topladı ama gerçek başarısı, Amerikan banliyölerinin korkutucu ve karanlık yüzünü günışığına çıkaran gerilim, 1986 tarihli *Blue Velvet*'la geldi. 1990'larda, kült televizyon dizisi *Twin Peaks*'te sinemadaki başarısından yararlandı; 2001'deyse tuhaf ve gizemli *Mulholland Dr.*'la En İyi Yönetmen Oscar'ını kazandı. Lynch'in filmleri ürkütücü bir hava, sarsıcı karakterler ve avangard imgelerle belirginleşir.

■ **Mulholland Dr., 2001, başrolde Naomi Watts, Laura Harding**

Büyüleyici ve kuşku dolu bir cinayet gizemi olan *Mulholland Dr.*, ünlü olmaya çabalayan bir aktrisin yanılsamalarını anlatır. Dedektiflik rolünü seyirciye bırakan Lynch, gerçekliği ve anlatı yapılarını manipüle eder. Gölgeli bir renk paletiyle çekilen film, NY Film Eleştirmenleri Derneği tarafından En İyi Film seçildi.

Diğer Eserleri

Wild at Heart, 1990, başrolde Nicolas Cage, Laura Dern

Lost Highway, 1997, başrolde Bill Pullman, Patricia Arquette, Balthazar Getty

The Straight Story, 1999, başrolde Richard Farnsworth, Sissy Spacek

Inland Empire, 2006, başrolde Laura Dern, Jeremy Irons, Justin Theroux

The Elephant Man, 1980, başrolde Anthony Hopkins, John Hurt, Anne Bancroft

Kabusu andıran bu etkileyici filmde toplumca dışlanan, son derece çirkin bir adamın öyküsünü anlattı. Siyah-beyaz çekilen film, geleneksel bir senaryoyu eşsiz bir estetikle harmanladı ve büyük oranda olumlu eleştiri aldı.

Eraserhead, 1977, başrolde Jack Nance

Jack Nance, mutant çocuğa ve günü gününe uymayan bir kız arkadaşa sahip ilginç bir babayı canlandırdı. Kıyamet sonrası dünyayı andıran bir sanayi bölgesinde geçen *Eraserhead*, babalık ve korku üzerine geleneksel olay örgüsüyle anlatıya kafa tutan gerçeküstü bir öykü anlattı. Kült bir klasik olan film, kullandığı kendine özgü sembolizm ve animasyonlarıyla övgü topladı.

Blue Velvet, 1986, başrolde Kyle MacLachan, Isabella Rossellini, Dennis Hopper

Jeffrey Beaumont, huzurlu banliyösünde kesik bir kulak bulunca, suçluyu yakalamak üzere işe koyulur ve karşısına inanılmaz bir örgüt çıkar. *Blue Velvet*'ın sıradışı öykü anlatım araçları ve alışılmadık karakterleri filmi kült bir hit yaptı.

Peter Greenaway

1942, Newport

■ En başarılı sanat filmi yönetmenlerinden ■ Simgesel görüntüler kullanır ■ Ressam Johannes Vermeer'den etkilendi ■ Olay örgüsü ve anlatıdan ziyade kinaye ve görüntüye önem verir ■ Çeşitli kurgu teknikleri kullanır ■ İngiliz ■ Avangard ■ 12 film yönetti

● **1942** Britanya'da doğdu
1962 Londra'daki Walthamstow Sanat Koleji'nde resim öğrenimi gördü
1965 Merkezi İstihbarat Bürosu'nda yönetmen ve kurgucu olarak çalıştı
1980 İlk uzun filmi *The Falls*'u çekti
1991 *Prospero's Books*'u yönetti
2007 *Nightwatching*'i yönetti ve Britanya İmparatorluğu Nişanı ile ödüllendirildi

Peter Greenaway'in filmleri, betimleme ve alegoriden faydalanan, resimsel ve dışavurumcu eserlerdir. Britanya'da dünyaya gelen Greenaway, 1965'te Merkezî İstihbarat Bürosu'na film yönetmeni ve kurgucu olarak girmeden önce, ressamlık yaptı. Greenaway 1980'de ilk uzun filmi *The Falls*'u çekti, bunu her ikisi de çarpıcı görsel betimlemeler ve değişken olay örgüleriyle övgü toplayan *The Draughtsman's Contract* ve *A Zed & Two Noughts* (1985) izledi. 1989'da, Greenaway açgözlülük ve tüketim üzerine tartışmalı, provokatif bir parodi olan, en başarılı filmi *The Cook, the Thief, His Wife, & Her Lover*'ı çekti.

Drowning by Numbers, 1988, başrolde Hoan Plowright, Juliet Stevenson, Joely Richardson

Film kocalarını boğarak öldüren üç kuşak kadının öyküsüne odaklanır. Tekrar, yapı ve simetrinin yanında oyunlardan ve halk kültüründen de faydalanan film, cinayet ve arzu üzerine, yavaş, akıcı görüntüler içeren, coşkulu ve anlamlı bir öyküydü. 1'den 100'e kadar olan sayılar film boyunca sıralanırken perdedeki aksiyona eşsiz ve canlı bir yan hikâye kattı. Film Michael Nyman'ın tema müziğini kullandı.

Diğer Eserleri

The Belly of an Architect, 1987, başrolde Brian Dennehy, Chloe Webb, Lambert Wilson

The Draughtsman's Contract, 1982, başrolde Anthony Higgins, Janet Suzman, Anne-Louise Lambert

1694'te geçen film, zengin bir kadının bir dizi portresini yapmak için tutulan genç ressamın öyküsüne odaklanır. Film; olay örgüsünde zekice değişimler ve sanat üzerine entelektüel önermeler barındıran gizemli bir dramdı.

The Cook, the Thief, His Wife, & Her Lover, 1989, başrolde Michael Gambon, Helen Mirren

Greenaway'in en kolay ulaşılabilen filmlerinden biri olan *The Cook, the Thief, His Wife, & Her Lover*, çağdaş toplumdaki oburluğun taşlamalı tasvirini sunar. Şiirsel bir dram olan film, insafsız ve açgözlü kocası Albert'ın işkence yaptığı, hüsrana uğramış, sadakatsiz eş Georgina'yı anlatır.

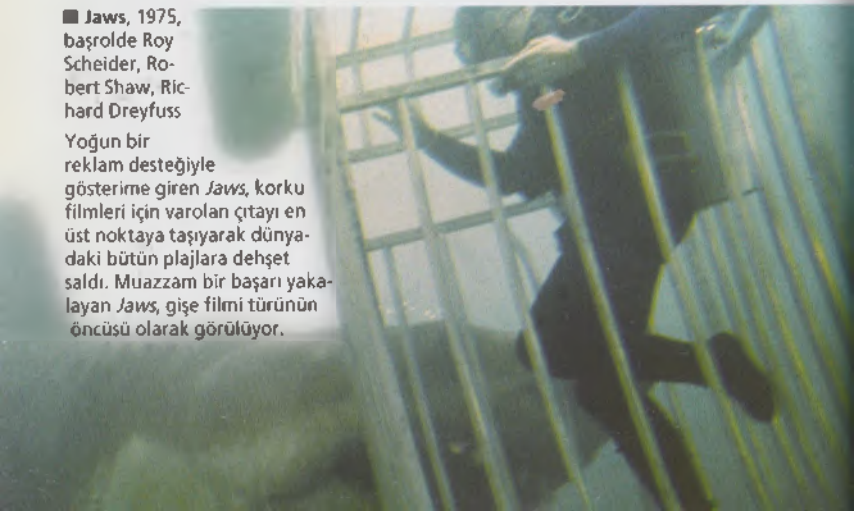
Steven Spielberg

1946, Cincinnati

■ Gişe filmlerinin babası ■ Tüm zamanların en çok kazanan filmlerinden bazılarını yönetti ■ Çığır açan özel efektler kullandı ■ Farklı türlerden filmler yönetir ■ Genelde zor konuları ele alır ■ Amerikalı ■ Bilimkurgu, Aksiyon, Dram ■ 30 film yönetti

● **1946** Ohio'da doğdu
1964 Universal Studios'da çalıştı
1965 California Devlet Üniversitesi'ne girdi
1969 Televizyon dizisi *Night Gallery*'in pilot bölümünü yönetti
1971 Televizyon filmi *Duel*'i yönetti
1974 İlk önemli yönetmenlik projesi, *The Sugarland Express*'i çekti
1984 Amblin Entertainment'ı kurdu
1994 DreamWorks Studios'u kurdu

Hollywood'un en etkili sinemacılarından biri olan Steven Spielberg, film sanayine küçük yaşlarda ilgi duydu. Çocukken amatör filmler yapan Spielberg, ilk bağımsız filmini yönettiğinde henüz lisedeydi. Universal Studios'ta stajyer olarak çalıştıktan sonra 1969'da başrolünde Joan Crawford'un oynadığı bir televizyon programının pilot bölümünü yönetmek üzere anlaşma yaptı. Çıkışı ise 1975 tarihli korku filmi *Jaws*'la geldi. Bu film zekice senaryosu, şaşırtıcı özel efektleri ve geniş seyirci kitlelerinin ilgisini çekmesi sayesinde alkış topladı. *Close Encounters of the Third Kind, E.T: The Extra-Terrestrial* ve *Indiana Jones* üçlemesiyle yükselişe geçen Spielberg, başarısından faydalanmayı bilerek Hollywood'un en çok kâr sağlayan yönetmenlerinden biri oldu.

■ **Jaws**, 1975, başrolde Roy Scheider, Robert Shaw, Richard Dreyfuss

Yoğun bir reklam desteğiyle gösterime giren *Jaws*, korku filmleri için varolan çıtayı en üst noktaya taşıyarak dünyadaki bütün plajlara dehşet saldı. Muazzam bir başarı yakalayan *Jaws*, gişe filmi türünün öncüsü olarak görülüyor.

■ **ET: The Extra-Terrestrial**, 1982, başrolde Henry Thomas, Dee Wallace, Robert MacNaughton, Drew Barrymore

Seyirciye moral ve mutluluk veren bir drama olan *ET: The Extra Terrestrial* gelişen bilimkurgu pazarından faydalanarak gişede büyük bir heyecana yol açtı. Dışlanmış bir genç ile yolunu kaybetmiş bir uzaylı arasındaki arkadaşlığı anlatan bu büyük bütçeli aile filmi, çığır açan özel efektler kullandı. 1985'te ve 2002'de ek sahneler ve güncellenen özel efektlerle yeniden gösterime giren *ET*, hâlâ en çok kiralanan filmler arasında. Bir hayalgücü ve yaratıcılık eseri olan film, hem birçok ödül aldı hem de Spielberg'e BM barış madalyasını kazandırdı.

■ **Jurassic Park**, 1993, başrolde Sam Neill, Laura Dern, Jeff Goldblum, Richard Attenborough

Yaşlı bir bilimcinin tarihöncesi eğlence parkı yaratmak için faydalandığı klonlama pek de istenen sonuçlar doğurmaz. Nefes kesen seti, iyi seçilmiş oyuncu kadrosu ve çarpıcı CGI kullanımı *Jurassic Park*'ı büyük başarıya taşıdı; film, bilimsel gelişmeler ve ahlak üzerine ürpertici incelemesiyle seyircinin gönlünü çeldi.

1993'te *Jurassic Park* ile büyük bir başarı daha yakalayan Spielberg, bir yıl sonra DreamWorks Studios'u kurdu. Filmleri; zekice pazarlama yöntemleri, kullanılan ileri teknik ve konularındaki çeşitlilik sayesinde hem sinema gişelerinde hem de video (DVD) piyasasında olağanüstü ticari başarılar yakaladı. 100'den fazla filmin yapımcılığını üstlenen yönetmenin yapımları genelde yalnızlık, teknoloji ve iktidar konularını ele alır; erkek ve kadın kahramanlarıysa genelde sıradışı olaylara karışan, sıradan insanlardır. Görsel dili; genellikle yavaş hareketlerle, düşük açılı, kaydırmalı çekimler ve hafifçe aydınlatılmış açık alanlarla karakter kazanır. Ancak yönetmenin en büyük başarısı, geniş seyirci kitlelerine hitap ederken etkileyiciliğini ve kalıcılığını koruyan filmler yapabilme yeteneğidir.

Diğer Eserleri

Close Encounters of the Third Kind, 1977, başrolde Richard Dreyfuss, François Truffaut

The Color Purple, 1985, başrolde Whoopi Goldberg, Danny Glover, Oprah Winfrey

Saving Private Ryan, 1998, başrolde Tom Hanks, Edward Burns, Matt Damon

Munich, 2005, başrolde Eric Bana, Daniel Craig, Ciaran Hinds

■ **Catch Me If You Can**, 2002, başrolde L. DiCaprio, Tom Hanks, Christopher Walken, Amy Adams, Martin Sheen

ABD ve Kanada'da sadece 56 günde çekilen *Catch Me If You Can*, genç bir dolandırıcı ile azimli bir FBI ajanını anlatan, hızlı tempolu bir kedi-fare filmiydi. 1960'larda geçen üsluba uygun bu suç filmi, çok yıldızlı bir oyuncu kadrosu, iğneli diyaloglar ve olay örgüsünde zekice değişimler içeriyordu. İki dalda Oscar'a aday gösterilen film seyirciler ve eleştirmenler tarafından çok beğenildi.

■ **Schindler's List, 1993, başrolde Liam Neeson, Ben Kingsley**

Gerçek bir öyküye dayanan *Schindler's List*, Nazilerin Polonya'yı işgali sırasında fabrikasında Yahudi işçi çalıştıran, ileri görüşlü Alman işadamı Oskar Schindler'in (Neeson) öyküsünü anlatır. Nazilerin politikası günyüzüne çıktığında Schindler de işçilerini toplama kamplarından kurtarmaya girişir. Çoğunluğu Polonya'da stüdyo dışında, el kamerasıyla çekilen *Schindler's List*, En İyi Film, En İyi Yönetmen ve En İyi Film Müziği dallarında Oscar kazandı.

Steven Spielberg

George Lucas

1944, Modesto

■ Gişe filmlerinin babası ■ Çığır açan özel efektler kullandı ■ Steven Spielberg ve Francis Ford Coppola ile birlikte çalıştı ■ Filmlerinde hayalı karakterlere ve aksiyon görüntülerine yer verdi ■ Birçok yapım şirketi kurdu ■ Amerikalı ■ Bilimkurgu ■ 6 film yönetti

■ **1944** California'da doğdu.
1963–66 Güney California Üniversitesi'nde film öğrenimi gördü
1971 İlk uzun metraj bilimkurgu gerilimi *THX 1138*'i çekti
1991 Irving G. Thalberg Ödülü'nü aldı
1999 *Star Wars: Episode I—The Phantom Menace*'ı yönetti

George Lucas, Steven Spielberg'le (s. 354) gişe filmlerinin babası olarak kabul edilir. 1944'te dünyaya gelen Lucas, California'da sakin bir hayat sürdü, arabalara ve yarışa tutkusu burada başgösterdi. 1962'de öğrenim görmeye başladığı Güney California Üniversitesi Sinema Okulu'nda birkaç bağımsız film çekti. 1960'ların sonunda Lucas, Hollywood'daki genç oyuncu kadrosuna (Brat Pack / Velet Takımı) yardımcı oldu. *The Rain People* (1969) filminde Francis Ford Coppola ile (s. 314) çalışmasının ardından ikili bağımsız yapım şirketi Zoetrope'yi kurdu. Lucas, 1973'te nostaljik *American Graffiti*'yi yazıp yönettikten sonra, bilimkurgu klasiği *Star Wars*'a girişti. Filmin yoğun aksiyon sahneleri, coşkulu müziği ve heyecan verici özel efektleri (ki, bazıları o zamanın en gelişmişlerindendi) Lucas'ı yıldızlığa taşırken, popüler kültür devrimini başlatan yönetmen-yapımcı gişe filmlerinin de başlangıcı oldu.

■ **American Graffiti**, 1973, başrolde Richard Dreyfuss, Paul Le Mat, Ron Howard, Candy Clark

American Graffiti şeker renklerinde, hareketli çekimlerle yapılmış bir ergenlik dramıydı. 1962'de geçen film, bir arkadaş grubunun yaşadığı olaylı geceyi anlatıyordu. Dopdolu bir gençlik filmi olan yapım, romantizm, yarış ve rock and roll dönemini yaşayan gençlerin nostaljik, dokunaklı öyküsünü sundu.

■ **Star Wars, 1977,** başrolde Mark Hamill, Harrison Ford, Carrie Fisher, Peter Cushing

Star Wars, bir grup gerilladan oluşan Asi Birliği'nin öyküsünü anlatır. Yakalanan liderlerinin gönderdiği önemli mesaj, Luke Skywalker'ın eline geçer. Klasik bir iyi-kötü öyküsü olan *Star Wars* kendine yepyeni bir seyirci kuşağı yaratarak gişe filmi çağını başlattı. Dikkatleri Lucas'ın üstüne çeken yapım sinemayı sonsuza dek değiştirdi. Film yeniden dağıtıma girdiğinde adı *Star Wars IV: New Hope* olarak değiştirildi.

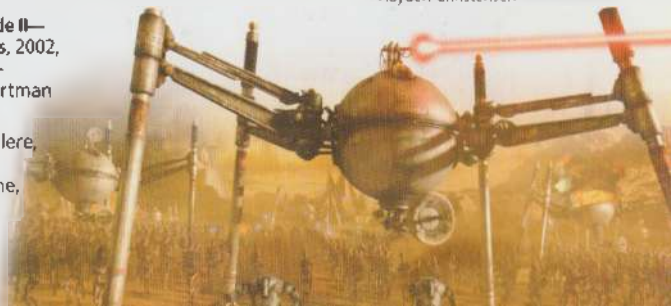
Diğer Eserleri

Star Wars: Episode I—The Phantom Menace, 1999, başrolde Liam Neeson, Ewan McGregor

Star Wars: Episode III—Revenge of the Sith, 2005, başrolde Ewan McGregor ve Hayden Christensen

■ **Star Wars: Episode II—Attack of the Clones, 2002,** başrolde Ewan McGregor, Natalie Portman

Star Wars dünyası gelişmiş özel efektlere, devam filmlerine, televizyon dizilerine, kitaplara ve çizgi romanlara ilham verdi.

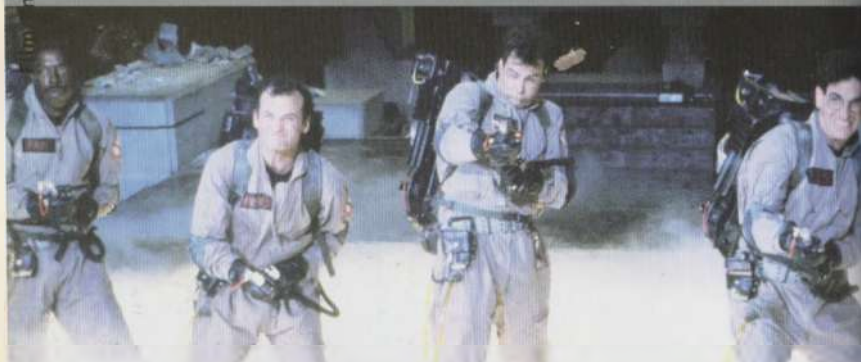

Gişe Filmleri, Kiralık Videolar ve Sınıflandırmalar

1970 ve 80'lerde film sanayinde büyük değişiklikler oldu. Yeni pazarlama stratejileri, dağıtım ağlarının genişlemesi ve özel efektlerde yaşanan olağanüstü gelişmeler seyircilerin gişe filmlerini izlemek üzere sinemaları doldurmasına yol açtı. Fiyatların düşmesiyle kiralık video pazarı da büyüyordu. Aile filmi türünün popülerleşmesinin hemen ardından video filmler, sinema salonlarının dışında alternatif ve kârlı bir ortama kavuşarak kazançlı, listebaşı yapımlar haline geldi. 1990'da Amerikan değerlendirme sistemi Philip Kaufman gibi yönetmenlerin baskılarına yanıt verdi: Pornografi içermeyen yetişkin konuları ve şiddet içeren filmler için daha önce X sınıfının yasakladığı pazara erişim olanağını arttıran yeni bir sınıflandırma benimsendi, NC-17.

■ **Beverly Hills Cop** (1984) son derece etkiliydi. Martin Brest'in yönettiği yapıma iki devam filmi çekildi ve Oscar'a aday gösterildi.

■ **Ivan Reitman'ın Ghostbusters'ı** (1984) Bilimkurgu, aksiyon ve özel efektlerin çığır açan bir karışımı olan film, New York'ta doğa üstü olaylarla mücadele eden sıradışı adamların öyküsünü anlatıyordu. Bu gişe filmi iyi pazarlanan bir kiralık video oldu.

Blockbuster Inc. ilk dükkânını 1985'te Teksas'ta açtı. Yeni doğan kiralık video pazarından faydalanan şirket, çok tanınan bir video mağazası oldu. Video kaset oynatıcıların fiyatlarının ucuzlaması, hatta 1990'larda DVD'lerin daha ucuza üretilmesi yeni bir pazarın kapılarını açtı.

Richard Donner'ın *Lethal Weapon*'ında (1987) Mel Gibson ve Danny Glover başrolü paylaştı. Seyircilerin ilgisini çeken film unutulmaz performans, aksiyon ve iyi kurgulanmış dövüş sahneleriyle tüm dünyada başarı sağlayan bir gişe yapımı oldu. *Lethal Weapon*'ın popülerliği üç devam filmine ilham verdi ve *Bad Boys* (1995) ile *Rush Hour* (1998) gibi filmleri etkiledi.

Roger Zemeckis

1952, Chicago

■ Disney'den etkilenip gerçek aksiyon ile animasyonu birleştiren yeni animasyon tekniklerine öncülük etti ■ Steven Spielberg'le çalıştı ■ Birçok gişe filmi yönetti ■ Çığır açan özel efektler kullandı ■ Amerikalı ■ Komedi, Dram ■ 16 film yönetti

■ **1952** Chicago'da doğdu
1970'ler Film okuluna girdi
1979 *1941* filminde Steven Spielberg ile çalıştı
1984 İlk büyük başarı yakalayan filmi *Romancing the Stone*'u yönetti
1985 *Back to the Future*'ı çekti
1988 *Who Framed Roger Rabbit*'te yeni animasyon tekniklerine öncülük etti
1994 *Forrest Gump* ile En İyi Yönetmen Oscarı'nı kazandı
2000 Tom Hanks, *Cast Away* ile Oscar'a aday oldu
2007 *Beowulf*'ta öncü hareket yakalama teknikleri kullandı

Robert Zemeckis'in ünü büyük oranda öncü animasyon yöntemlerinden gelse de, çalıştığı film türleri komediden maceraya, dram ve aşk filmlerine kadar her türü kapsadı. Chicago'da dünyaya gelen Zemeckis özel efektlerle sinemacılık öğrenimi görürken tanıştı. Walt Disney'nin (s. 130) sanatından etkilenen Zemeckis, birkaç kaliteli öğrenci filmi yapınca Steven Spielberg'in (s. 354) dikkatini çekti. Spielberg, Zemeckis'in akıl hocası oldu ve ikili *1941* filminde birlikte çalıştı. *1941* gişede başarısız olunca Zemeckis'in çıkışı 1984 tarihli macera filmi *Romancing the Stone*'a kaldı. *Back to the Future, Death Becomes Her* ve *Forrest Gump* gibi daha sonra çektiği filmler Zemeckis'in Hollywood başarısını tescilledi; 1994'te En İyi Yönetmen Oscar'ını kazandı. Son filmleri yeni sinema yöntemlerine öncülük etmeye devam ediyor.

■ **Romancing the Stone, 1984, başrolde Michael Douglas, Kathleen Turner**

Eleştirmenler *Romancing the Stone*'un büyük bir fiyaskoyla sonuçlanacağına inanmıştı ama film 1984'ün en çok kazandıran, sürpriz macera hiti oldu. Çok sayıda aksiyon sahnesi içeren film Zemeckis'in kariyerini başlatarak *Back to the Future*'ı yapmasına olanak tanıdı.

■ **Who Framed Roger Rabbit**, 1988, başrolde Bob Hoskins, Christopher Lloyd

Gişede büyük kazanç sağladığı halde 70 milyon dolarlık yapım masrafıyla zamanının en pahalı filmlerinden biri oldu. Canlı aksiyonu animasyonla harmanlayan *Who Framed Roger Rabbit*'e seyircinin ilgisi yüksekti. Bilgisayar destekli tasarım henüz emekleme döneminde olduğu için çizgi karakterler çoğunlukla el çizimi ve analog efektler kullanılarak, yapım sonrasında eklendi.

Diğer Eserleri

Death Becomes Her, 1992, başrolde Meryl Streep, Bruce Willis

Forrest Gump, 1994, başrolde Tom Hanks

Cast Away, 2000, başrolde Tom Hanks

The Polar Express, 2004, başrolde Tom Hanks

■ **Back to the Future**, 1985, başrolde Michael J. Fox, Christopher Lloyd

Marty McFly (Fox) ve Profesör Doc (Lloyd) zamanda geri dönünce hem geleceği hem de kendi varlıklarını tehlikeye atarlar. *Back to the Future* yaratıcı özel efektleriyle kült bir film oldu.

Tim Burton

1958, Los Angeles

■ Çığır açıcı animasyon teknikleri kullandı ■ Gotik fantezi türünün üstadı ■ Karanlık ve dışavurumcu görüntüler tercih eder ■ Filmlerinde genelde soyutlanmış veya dışlanmış karakterlere yer verdi ■ Amerikalı ■ Fantezi, Animasyon ■ 14 film yönetti

■ **1958** California'da doğdu
1975 Animasyon öğrenimi gördü
1978 Walt Disney Studios'da çırak animasyoncu olarak çalıştı
1982 İlk stop motion filmi *Vincent* ile live-action filmi *Frankenweenie* çekti
1984 *Vincent*, Ottawa Animasyon Festivali'nde Seyirci Ödülü kazandı
1999 *Sleepy Hollow*'u yönetti
2005 *Charlie and the Chocolate Factory*'yi yönetti
2005 *Corpse Bride* Oscar adaylığı kazandı

Sinemanın gerçek ötesi dünyası Tim Burton'ı çocukluğundan itibaren büyülemişti. Sinemacılığa ilk adımını 1978'de, alışılmadık, karanlık karakterleriyle kısa sürede ünlendiği Walt Disney Stüdyoları'nda çırak animatör olarak attı. 1985'te ilk hiti *Pee-wee's Big Adventure*'ı yönetmesi işi verildi. Burton, 1980'lerin sonları ile 90'ların başlarında *Beetle Juice* (1988), *Batman* ve *Edward Scissorhands* de dahil bir dizi kült klasikle bu filmin başarısını devam ettirdi. Hollywood'un hayalgücü en zengin ve özgün sinemacılarından biri olarak övgü toplayan Burton'ın filmleri genellikle çocukluk imgelerinin yetişkin konularıyla harmanlandığı, gotik ve yeni bir dışavurumcu üslupla farklılaştı. Genelde yeteneklerinin sınırlarını zorladığı aynı oyuncularla çalışır.

Edward Scissorhands, 1990, başrolde Johnny Depp, Winona Ryder, Dianne Wiest

Edward Scissorhands, insanın ilgisini çekecek kadar biçimsiz bir adam ile banliyöde yaşayan bir ev kadını arasındaki imkansız ilişkiyi anlatıyordu. *Frankenstein*'dan esinlenen bu fantastik yapım, yalnızlığı ve aşkı ele aldı. Florida banliyösünde çekilen film, 1950 ve 60'ların üslubunu başarıyla bir araya getirdi.

Corpse Bride, 2005, seslendirenler: Johnny Depp, Helena Bonham Carter, Emily Watson

Corpse Bride, seyircileri canlılar dünyasıyla ölüler dünyası arasında bir yolculuğa çıkaran stop motion animasyondu. Üslup bakımından *The Nightmare Before Christmas*'a (1993) benzeyen *Corpse Bride* fotoğraf makinesiyle çekildi. Dişli ve çark tekniğiyle yüz ifadeleri değiştirilebilen kuklaların kullanıldığı ilk filmdi.

Batman, 1989, başrolde Michael Keaton, Jack Nicholson, Kim Basinger

1990'ların başında en başarılı gişe filmlerinden biri olan *Batman*, yapımı neredeyse 10 yılı bulan, etkileyici bir filmdi. DC'nin son derece başarılı çizgi romanı ve aynı isimli televizyon programına dayanan *Batman*, yaratıcı özel efektler, bolca aksiyon ve ikonlaştırılmış karakterler içeriyordu. Burton, ürkütücü ve karanlık bir Gotham dekoru yarattı. Akıllıca planlanan çekimlerde bilgisayar destekli tasarıma yer verilmedi; uyumsuz mimari tarz ve estetikle yaratılan setlerde devasa arka perdeler kullanıldı. Film, sanat yönetmenliği dalında Oscar kazandı. Birkaç devam filmi çekildiği halde popülerlik ve en yüksek gişe başarısı hâlâ ilkine aittir.

Diğer Eserleri

Ed Wood, başrolde J. Depp, Martin Landau, Sarah Jessica Parker

Mars Attacks!, 1996, başrolde Jack Nicholson, G. Close, Annette Bening

Sweeney Todd: The Demon Barber of Fleet Street, 2007, başrolde Johnny Depp, Helena Bonham Carter

Alice in Wonderland, 2010, başrolde J. Depp, Mia Wasikowska, Helena Bonham Carter

James Cameron

1954, Kapuskasing

■ Tüm zamanların en çok kazanan filmini yönetti ■ Çarpıcı özel efektler kullanır ■ Bilimkurgu ve aksiyonu ustalıkla harmanlar ■ Filmleri genelde felaket konularını işler ■ Kanadalı ■ Aksiyon, Gerilim, Bilimkurgu ■ 9 film yönetti

■ **1954** Kanada'da doğdu
1980 Roger Corman'ın *Battle Beyond the Stars* filminde çalıştı
1981 İlk filmi *Piranha Part Two: The Spawning*'i yönetti
1991 *Terminator 2: Judgement Day*'i çekti
1997 *Titanic* 11 dalda Oscar kazandı
2009 *Avatar* dokuz dalda Oscar adayı ve gişe rekortmeni oldu

James Cameron'ın filmleri ustaca kurgulanmış, gösterişli, büyük bütçeli gişe filmleridir. Kariyerine senarist ve set tasarımcısı olarak başlayan Cameron, Roger Corman'ın film şirketinde çalıştıktan sonra 1981'de ilk filmi *Piranha Part Two: The Spawning*'i yönetti. Bunu eleştirmenler tarafından takdir gören bilimkurgu filmi *The Terminator* izledi. Cameron, *Aliens* ve *The Abyss* gibi bir dizi büyük bütçeli, aksiyon/bilimkurgu karışımı filmle kariyerine devam etti. Bu filmlerde yakaladığı ticari başarı bir yana, seyirci ve eleştirmenlerin büyük coşkuyla karşıladığı ilk yapım 1997 tarihli *Titanic* oldu. Film öncü bilgisayar efektleri ve Leonardo DiCaprio ile Kate Winslet'in olağanüstü performansları sayesinde 11 Oscar kazandı ve Cameron'ın son filmi *Avatar*'a kadar gişe rekortmeni olarak kaldı. Yüzde 60'ı bilgisayarla yaratılan, sinema tarihinin yapımı en pahalıya mal olan filmi, dokuz dalda Oscar'a aday gösterilerek tüm zamanların en büyük mali başarısını elde etti.

■ **The Terminator**, 1984, başrolde Arnold Schwarzenegger, Michael Biehn, L. Hamilton

Sarah Connor (Hamilton), bir devrimci olacak oğlunu doğurmasını engellemek için gelecekten gönderilen ölümsüz cyborg'un (Schwarzenegger) hedefidir. Gelecekten Sarah'yı koruması için bir de insan gönderilir; sonuçta işler bir saklambaç oyununa dönüşür. Müthiş bir başarı elde eden *The Terminator*, zekice ayarlanmış tempoda gerilim, korku ve şüphe hisleri uyandıran, iyi çekilmiş bir karanlık filmdi.

■ **Aliens**, 1986, başrolde Sigourney Weaver, Michael Biehn

Cameron'ın yönetmenliğini Ridley Scott'tan devraldığı, 1979 tarihli *Alien* filminin devamı olan bu eser, dehşet verici bir düşmana karşı verilen korku dolu bir savaşı anlattı. Uzay gemisi Nostromo'dan kurtulan tek kişi, cesur ve korkusuz Ellen Ripley rolündeki Weaver kariyerinin en iyi performansını sergiledi. *Aliens*, bu dünyaya yabancı görüntüleri, yarattığı belirsizlik ve vahşi finaliyle hem seyircilerin hem de eleştirmenlerin beğenisini kazandı.

Diğer Eserleri

The Abyss, 1989, başrolde Ed Harris

Terminator 2: Judgment Day, 1991, başrolde Arnold Schwarzenegger, Linda Hamilton, Edward Furlong

True Lies, 1994, başrolde Arnold Schwarzenegger, Jamie Lee Curtis

■ **Titanic**, 1997, başrolde Leonardo DiCaprio, Kate Winslet

Sinemaseverler ile eleştirmenlere göre 90'ların epik filmi *Titanic*'ti. Şaşırtıcı bir performans sergileyen DiCaprio ve Winslet'in başrolü paylaştıkları film, talihsiz transatlantiğin ilk yolculuğunu konu aldı. 200 milyon dolarlık dev bir bütçeyle çekilen *Titanic*, çekim sırasında geminin eğilip doğrulmasına olanak tanıyacak şekilde inşa edilen devasa bir sette, gerçek okyanus gemilerinde çekildi. Setin üzerinde aydınlatma ve kamera hareketlerine olanak sağlayan bir platform vinci vardı. Cameron'ın filmi büyük bir gişe hasılatı elde ederek *Avatar*'a kadar en çok kazanan yapım oldu.

John Hughes

1950, Lansing-2009, New York

■ Üretken senarist ■ Gençlerden oluşan oyuncu kadrosu Brat Pack'le çalıştı ■ Alışılmadık anlatı teknikleri kullandı ■ Ergenlik filozofu olarak tanındı ■ Popüler kültüre göndermeler yaptı ■ Amerikalı ■ Gençlik, Komedi ■ 8 film yönetti

■ **1950** Michigan'da doğdu
1979 *National Lampoon* dergisinde editör olarak çalıştı
1982 Basılan ilk senaryosu *Class Reunion*'ı yazdı
1984 İlk büyük başarısı, gençlik filmi *Sixteen Candles*'ı yönetti
1987 *Planes, Trains & Automobiles*'ı çekti
2002 *Maid in Manhattan*'ın senaryosunu yazdı
2009 New York'ta öldü

Münzevi sinemacı John Hughes, kendisine "ergenlik filozofu" unvanını kazandıran, gerçekçi ve eğlendirici gençlik filmleri yaratma yeteneğiyle ünlendi. Michigan'da dünyaya gelen Hughes, Glenbrook North Lisesi'ne gitti; en başarılı iki filmi *Ferris Bueller's Day Off* ve *The Breakfast Club*'ı çekmek için sonradan döneceği yer de yine burası olacaktı. İlk olarak komedide adını duyuran Hughes, ünlüler için skeçler yazdı. Üretken bir senarist olan sinemacının ilk senaryosu *National Lampoon's Class Reunion* (1982) başarılı olamasa da, Hughes komedi yazarlığıyla hatırı sayılır bir övgü sağladı. Bununla birlikte esas başarısını 1980'lerdeki usta oyuncu seçimiyle elde etti. Bir kuşağı temsil eden gençlik filmi türünün mihenk taşlarından olan Hughes'un filmleri, sessizliği kullanışı ve gerilimli, uzatılmış zaman anlayışıyla geleneksel kalıpları kırdı. Üslubu çektiği filmlere damgasını vurdu.

■ **Pretty In Pink** (senarist), 1986, başrolde Molly Ringwald, Andrew McCarthy

Pretty In Pink, Hughes'un yazdığı ve Molly Ringwald'ın başrol oynadığı bir dizi filmden birliydi. Filmi Howard Deutsch'ün yönetse de aykırı karakterler, toplumsal hiyerarşiden tatminsizlik ve pop kültürüne yapılan göndermeler tümüyle Hughes'un imzasını yansıtıyordu. Üretken ve takdir gören bir senarist olan Hughes, *Home Alone* (1990), *101 Dalmatians* (1996) ve *Maid in Manhattan* (2002) gibi 34'ten fazla senaryo yazdı.

■ **The Breakfast Club**, 1985, başrolde Molly Ringwald, Emilio Estevez, Paul Gleason, Anthony Michael Hall

The Breakfast Club, cumartesi günü okula gelme cezası alan, beş aykırı lise öğrencisinin her yerde rastlanabilir öyküsüyle seyircileri okul yıllarına geri götürdü. Diyalogları ve popüler müziğiyle titizlikle kurgulanmış bir ergenlik dramı olan *The Breakfast Club*, lise filmleri için bir mihenk taşı oldu ve aykırı gençlik filmleri dalgasına ilham verdi.

■ **Ferris Bueller's Day Off**, 1986, başrolde Matthew Broderick, Alan Ruck, Mia Sara, Jeffrey Jones

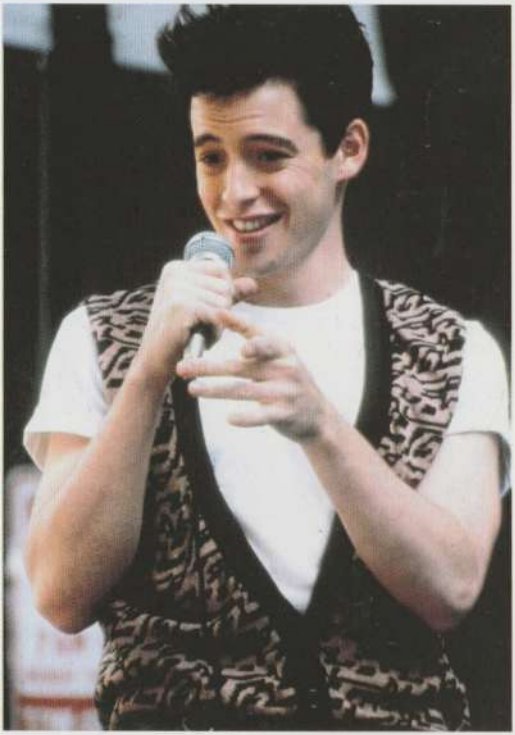
Ferris Bueller's Day Off, okul müdürünün işkencesine maruz kalan 16 yaşındaki karizmatik genç Ferris Bueller'ın (Broderick) okul dışında geçirdiği bir günü anlatıyordu. Neşeli bir gençlik komedisi olan film beyazperde ile seyirci arasındaki duvarı yıkmak gibi alışılmadık öyküleme araçlarını kullandı. Derleme film müziği, ilginç karakterler ve zekice yazılmış diyaloglar içeren *Ferris Bueller's Day Off*, tüm zamanların en çok hayranlık uyandıran gençlik komedilerinden biri oldu.

Diğer Eserleri

Weird Science, 1985, başrolde Anthony Michael Hall, Kelly LeBrock, Ilan Mitchell-Smith

Planes, Trains & Automobiles, 1987, başrolde Steve Martin, John Candy

Uncle Buck, başrolde John Candy, Macaulay Culkin

John Hughes

Ridley Scott

1937, South Shields

■ Çarpıcı özel efektler kullanan, etkili bilimkurgu filmleri yönetti ■ "Cyberpunk" akımını başlattı ■ Tarihsel epik türünün bir alt kategorisi olan peplumu yeniden canlandırdı ■ Filmleri 9 Oscar kazandı ■ İngiliz ■ Bilimkurgu, Gerilim ■ 18 film yönetti

■ **1937** İngiltere'de doğdu
1954–58 West Hartlepool Sanat Koleji'nde öğrenim gördü
1962 Londra'daki Kraliyet Sanat Koleji'nden grafik tasarımı alanında derece aldı
1963 BBC'de çalıştı
1965 İlk kısa filmi *Boy and Bicycle*'ı çekti
1977 İlk uzun metraj filmi *The Duellists*'i yönetti
1982 *Blade Runner*'ı çekti
2000 *Gladiator* 5 Oscar aldı

İngiltere'de dünyaya gelen Ridley Scott, Londra'daki Kraliyet Sanat Koleji'nden mezun olduktan sonra televizyonda çalışmaya başladı. 1960'ların ortasında BBC'ye girdi, burada *The Informer* gibi televizyon dizilerinde çalıştı. 1970'lerin sonlarında Scott dikkatini uzun metraj filmlere çevirdi ve olağanüstü bir başarı yakalayan *Alien*'ı yönetti. Üç yıl sonra çığır açan görsel efektleri, distopik estetiği ve yeni film noir (kara film) anlayışıyla övgü toplayan bilimkurgu klasiği *Blade Runner* ile tekrar başarıya ulaştı. Scott, 1991 tarihli filmi *Thelma & Louise*'de erkek kahramanlarını kadın kahramanlarla değiştirdi; 2000'deyse Oscar'lı gişe filmi *Gladiator* ile yıldızı bir kez daha parladı.

■ **Thelma & Louise**, 1991, başrolde Geena Davis, Susan Sarandon

İki kadın, sorunlu ev hayatlarından uzaklaşmak için haftasonu yolculuğuna çıkar ama işler planladıkları gibi gitmez. *Thelma & Louise* çağdaş sinemanın en ikonik yol filmlerinden biri oldu ve senaryosuyla Oscar kazandı.

Diğer Eserleri

Alien, 1979, başrolde Sigourney Weaver, Tom Skerritt

American Gangster, 2007, başrolde Denzel Washington, Russell Crowe

■ **Blade Runner**, 1982, başrolde Harrison Ford, Rutger Hauer, Daryl Hannah

Philip K. Dick'in *Do Androids Dream of Electric Sheep* (Androidler Elektrikli Koyun Düşler mi? adıylaTürkçe'ye çevrilen) romanına dayanan *Blade Runner*, yeni film noir (kara film) üslubunda, "cyberpunk" akımını başlatarak *Matrix* (1999) gibi filmlere ilham verdi. 2019'da geçen film, bir grup tehlikeli androidi "emekli etmesi" için tutulan eski bir polisin öyküsünü anlatıyordu. Geçmiş-gelecek karışımı estetiği, karanlık atmosferi ve çarpıcı özel efektleriyle gişede başarı yakalayamasa da geniş kapsamlı video kaset dağıtımı sayesinde sinemaseverler arasında bir kült oldu.

■ **Gladiator**, 2000, başrolde Russell Crowe, Joaquin Phoenix

En İyi Film dahil beş dalda Oscar kazanan *Gladiator*, *Troy* (2004), *Alexander* (2004) ve *300* gibi tarihsel epik türünün bir alt kategorisi olan peplum modasını başlatan film oldu. Etkileyici çarpışma sahneleri, görkemli setler ve coşkulu performanslar içeren *Gladiator*, 103 milyon dolarlık bütçesini iki haftada çıkardı.

David Cronenberg

1943, Toronto

■ Tartışma yaratan açık saçık filmler yönetti ■ Bağımsız film türünün önde gelen ismi ■ Filmleri genelde şiddet, biyoloji ve hastalık konularını ele alır ■ Çığır açan özel efektler kullandı ■ Şok edici filmler yapma ustası ■ Kanadalı ■ Korku, Bilimkurgu, Dram ■ 19 film yönetti

■ **1943** Toronto'da doğdu
1967 Toronto Üniversitesi'nden mezun oldu
1969 İlk kısa filmi *Stereo* için Kanada Meclisi'nden mali destek aldı
1975 Yönetmen Ivan Reitman'la çalıştı
1975 İlk uzun filmi, *Shivers*'ı yönetti
1984 *Videodrome* ile Genie Ödülü'nü kazandı
1996 *Crash*, Cannes Film Festivali'nde Jüri Özel Ödülü aldı
2006 Cannes'da Örnurboyu Başarı Ödülü verildi

David Cronenberg'in filmleri bilimkurgudan korkuya, dramdan gerilime kadar birçok türü kapsar. Yapımlarında, geleneksel görüşü değiştiren bir özgünlükle film türlerini harmanlar. Kanada'da dünyaya gelen Cronenberg, ilk uzun filmi *Shivers*'ı 1975'te yönetti, en başarılı filmi *The Fly*'ı 1986'da gösterime soktu, 1990'larda ise *Naked Lunch* ve *Crash* gibi kışkırtıcı filmler yaptı. Seks, hastalık ve ters giden bilimsel çalışmalar gibi konuları filmlerinde tekrar tekrar ele aldı. Yeraltı sinemasının en önemli isimlerinden biri olan Cronenberg, şiddeti veya mide bulandırıcı konuları açık seçik gösterdiği için şok edici filmlerin üstadı unvanıyla anılır. Son filmleri *A History of Violence* (2005) ve *Eastern Promises*'la piyasa başarısını da yakaladı.

■ **The Fly**, 1986, başrolde Jeff Goldblum, Geena Davis

The Fly, başkalaşım deneylerinin korkunç ve beklenmedik sonuçları nedeniyle kendini yarı-insan, yarı-sinek bir yaratığa dönüştüren, devrimci bilimadamı Seth Brundle'ın (Goldblum) öyküsünü anlatır. Hem korku hem de bilimkurgu için yeni ölçütler koyan, türün ezberlerini bozan *The Fly*, gelişmiş özel efektlerini önceden tahmin edilemeyen olay örgüsü ve başarılı oyuncu seçimiyle birleştirdi. Film, Goldblum'u sinek-adama dönüştürmek için yapımı yaklaşık beş saati bulan makyajıyla Oscar kazandı. Cronenberg'in ilk filmlerinin çoğu gibi, *The Fly* da teknolojiyi ürkütücü bir bakış açısından ele aldı.

■ **Eastern Promises**, 2007, başrolde Viggo Mortensen, Naomi Watts, Vincent Cassel

Üslup bakımından *A History of Violence*'a (2005) benzeyen kasvetli ve dokunaklı *Eastern Promises*, bir İngiliz hemşire ile organize suç örgütü arasındaki olaylara odaklanıyordu. Londra'daki Rus mafyasının gerçekçi tasviriyle övgü toplayan film, Cronenberg'in bilindik üslubunda bir yeniliği temsil etti.

Diğer Eserleri

Videodrome, 1983, başrolde James Woods, Deborah Harry

Naked Lunch, 1991, başrolde Peter Weller

Crash, 1996, başrolde James Spader

Spider, 2002, başrolde Ralph Fiennes, Miranda Richardson

■ **Shivers**, 1975, başrolde Paul Hampton, Barbara Steele, Lynn Lowry

Bu kaotik bilimkurgu/korku karışımı film, gösterime girmesiyle birlikte tiksindirici sahneleri ve tiplemeleri yüzünden görülmedik bir tartışma kopardı. Yerleştirdiği parazitlerle bir apartmanın tüm sakinlerini şiddet ve cinsellik dürtülerine sahip zombilere dönüştüren bir bilimadamının ölüm saçan öyküsünü anlatan *Shivers*, izle şok ediyordu. Filmlerindeki bu istismar edici tarz, Cronenberg'in adını kötüye çıkardı.

David Cronenberg

Aksiyon ve Macera

■ Araba takibi, patlama ve çarpışmalar içerir ■ Eğlendirmeye odaklanır ■ Zorlukların üstesinden gelen kahramanları işler ■ Özel efekt kullanır ■ Erkek seyircileri hedefler ■ Western ve suç türleriyle bağdaştırılır

solda: **Casino Royale**, yön. Martin Campbell, 2006, başrolde Daniel Craig

■ **1903** İlk etkili aksiyon sekansları *The Great Train Robbery*'de kullanıldı

1962 *Dr. No*'da aksiyon kahramanı James Bond boy gösterdi

1968 *Bullitt*'te ilk çağdaş araba takip sekansı kullanıldı

1973 Bruce Lee ilk Hollywood yapımı filmi *Enter the Dragon*'da başrol oynadı

1982 Sylvester Stallone *First Blood*'da Rambo tiplemesiyle başrol oynadı

1988 *Die Hard*, komedi ve gerilimi harmanladı

2000 Kadın aksiyon filmi *Charlie's Angels* çekildi

2006 *Mission: Impossible III*, 397,9 milyon dolar hasılat yaptı

Etkileyici gösteriler, çarpıcı araba takipleri ve patlamalı sekanslar içeren aksiyon ve macera filmleri genelde zorlukları yenen veya kötü adamları alt eden bir kahramanın etrafında döner. Kökenleri 1920'le 30'ların western'lerine dayanan aksiyon ve macera türü, 1960'lı yıllarda, sonradan *Bullit* ve *The French Connection* (1971) gibi birçok gösterişli aksiyon/suç filmine ilham veren *James Bond* filmleriyle popülerleşti. Gişe filmlerinin yükselişi ve film bütçelerindeki artışlar sayesinde yeniden çıkışa geçen *Under Siege, Terminator II: Judgment Day* (1991) ve *Indiana Jones* üçlemesi gibi filmler 1980 ve 90'larda sinemaya egemen oldu. Olağanüstü özel efektler içeren aksiyon ve macera filmleri çoğunlukla büyük bütçelerle çekilir, geniş seyirci kitlelerine hitap eder ve gişede başarılı olurlar.

■ **Irvin Kershner: Robocop 2, 1990, başrolde Peter Weller, Nancy Allen, Daniel O'Herlihy**

Otorite ve denetim kavramlarını irdeleyen *Robocop*, çığır açan özel efektleri ve daha önce korku türünün dışında görülmemiş şiddet sahneleri içeren, fütürist bir aksiyon serisiydi. Amerikan Film Derneği (MPAA) tarafından X sınıflandırması alan *Robocop*, iki devam filmi çekilen ve eleştirmenlerin bolca tartıştığı, etkili bir yapımdı.

■ **John McTiernan: Die Hard, 1988, başrolde Bruce Willis, Alan Rickman**

Büyük gişe başarısı yakalayan *Die Hard* tüm zamanların en başarılı aksiyon filmlerinden biriydi. 80 milyon dolardan fazla gişe hasılatı yapan film, gerilim ve yaratıcılık alanına yeni bir ölçüt getirerek *Under Siege* ve *Speed* gibi yapımlara ilham verdi. Sinemanın en karizmatik kahramanlarından birine yer veren film, teröristlerin entrikasına sürüklenen sorunlu bir dedektifin öyküsünü anlattı.

■ **Steven Spielberg: Indiana Jones and the Temple of Doom, 1984, başrolde Harrison Ford, Kate Capshaw**

Indiana Jones üçlemesinin ikincisi olan bu film, zamanının en çok kazanan filmlerindendi. *Indiana Jones and the Temple of Doom* etkileyici kovalama sekansları, inanılmaz görsel efektleri ve Indiana Jones rolündeki Harrison Ford'un unutulmaz performansıyla akıllara kazınmıştı. Öyküyü bir sene öncesinde Çin'de başlatan *Raiders of the Lost Ark*'ın (1981) yapımı sırasında 7.000'den fazla yılan kullanıldı. Özel efektleri, mizah gücü, hızlı tempolu aksiyonu ve alışılmadık kahramanını başarıyla bir araya getiren *Indiana Jones and the Temple of Doom*, 1980'lerde gişelere egemen oldu.

Diğer Eserler

Bullit, yön. Peter Yates, 1968, başrolde Steve McQueen

Under Siege, yön. Andrew Davis, 1992, başrolde Steven Seagal, Tommy Lee Jones

Speed, yön. Jan de Bont, 1994, başrolde Keanu Reeves, Sandra Bullock

The Bourne Identity, yön. Doug Liman, 2002, başrolde Matt Damon

John G. Avildsen

1935, Oak Park

■ Yaratıcı çekim teknikleri kullandı ■ Ezilen erkeklere odaklandı ■ Başarılı bir film kurgucusu ■ Kariyerine reklamcılıkla başladı ■ Dövüş sporları içeren filmler yaptı ■ Filmleri video pazarında popüler oldu ■ Amerikalı ■ Aksiyon, Dram ■ 12 film yönetti

1935 Illinois'de doğdu
1959 Reklam müdürü olarak çalıştı
1965 Arthur Penn'in *Mickey One* filminde yapım sorumlusu oldu
1967 Kısa filmi *Light-Sound-Diffuse*'u yönetti
1969 Yönetmen olarak ilk filmi *Turn On to Love*'ı çekti
1973 Jack Lemmon *Save the Tiger*'daki rolüyle Oscar kazandı
1976 *Rocky* ile En İyi Yönetmen dalında Oscar aldı
1992 *The Power of One*'ı yönetti

John G. Avildsen mesleğe düşük bütçeli filmlerde ve reklamlarda yardımcı yönetmen olarak başladı. Çıkışı, iyi bir zamanlamayla başarı elde ettiği, Yeni Hollywood akımından ve dönemin siyasi çalkantısından faydalanan *Joe*'yla 1970 yılında gerçekleşti. Ve altı yıl sonra, 1976'da *Rocky* ile En İyi Yönetmen dalında Oscar kazandı. 1980'lerde daha popüler bir yaklaşım benimseyen Avildsen, *The Karate Kid* ve *Lean on Me* ile kiralık film piyasasında büyük başarı yakaladı. Zorlukların üstesinden gelen alışılmamış erkek kahramanları konu edinen filmler çeken Avildsen, birçok oyuncunun kariyerine ilk adım attığı filmlerinin kurgusunu da geneellikle kendi yapmayı tercih etti.

■ **Rocky**, 1976, başrolde Sylvester Stallone, Talia Shire

Aksiyon filmlerinin vazgeçilmez oyuncusu Sylvester Stallone bu filmle tanındı. Bu klasik mücadele-zafer öyküsünde itibar ve şöhret için yılmadan savaşan Rocky Balboa karakterine ruh kattı. Steadicam çekimi kullanılan ilk filmlerden biri olan *Rocky*, En İyi Yönetmen dahil üç Oscar kazandı ve ardından beş devam filmi çekildi.

■ **The Karate Kid**, 1984, başrolde Ralph Macchio, Pat Morita, Elisabeth Shue

1980'lerin sonlarında beklenmedik bir çıkış yapan *The Karate Kid*, azim ve başarı konularına odaklanan bir dövüş sanatları filmiydi. *Rocky* gibi, *The Karate Kid*'in başarısı da birkaç devam filminin yolunu açtı. Filmin iş yapması oyuncak karakterler ve video oyunları için telif hakkı verilmesine fırsat doğurdu.

Diğer Eserleri

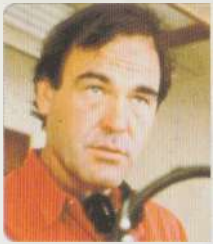
Joe, 1970, başrolde Peter Boyle ve Dennis Patrick

Save the Tiger, 1973, başrolde Jack Lemmon

Lean on Me, 1989, 1989, başrolde Morgan Freeman

The Power of One, 1992, başrolde Guy Witcher, Armin Mueller-Stahl

John G. Avildsen

Oliver Stone

1946, New York

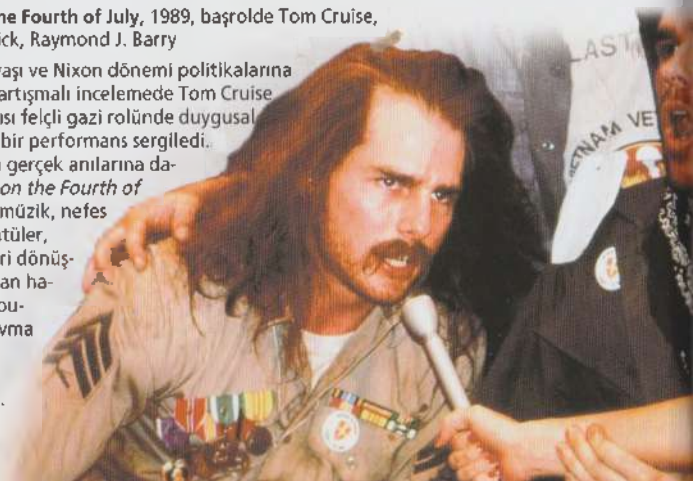
■ Genelde tartışma yaratan, kışkırtıcı filmler yönetti ■ Uzun metraj ve belgeseller çekti ■ Çeşitli film formatlarını birleştirdi ■ Birçok başarılı senaryoya imza attı ■ Filmlerinde genelde panoramik hava çekimleri kullanır ■ Amerikalı ■ Aksiyon, Siyasi ■ 21 film yönetti

■ **1946** New York'ta doğdu
1967 ABD ordusuna katılarak Vietnam'da görev yaptı
1974 İlk filmi *Seizure*'ı çekti
1983 *Scarface*'in senaryosunu yazdı
1986 *Platoon* ile Oscar aldı
1989 *Born on the Fourth of July* ile En İyi Yönetmen dalında ikinci Oscarı'nı kazandı
1991 *The Doors*'u yönetti
2006 Amerika'daki 9 Eylül saldırılarını konu alan *World Trade Center* gösterime girdi

Çoğunlukla gerçek olaylardan esinlenen Oliver Stone'un karamsar Amerikan hayatı tasvirleri genelde tartışmalara yol açtı. Vietnam Savaşı'na katılmak üzere 1967'de üniversiteyi bırakan Stone geri dönünce öğrenimini New York Üniversitesi'nde sinema dalında tamamladı. İlerideki yıllarda Vietnam deneyimini ele alan üç film yapacaktı: *Platoon, Born on the Fourth of July* ve *Heaven and Earth* (1993). Stone filmlerinde siyah-beyaz, animasyon ve el kamerasıyla çekilen görüntüler gibi çeşitli formatları bir arada kullandı. Yönetmen 1990'larda *Natural Born Killers* ve *The Doors* (1991) filmleriyle karşıkültür akımından faydalanırken, 2000'lerde televizyon için yapılan *America Undercover: Persona Non Grata* (2004) filmiyle kamuoyuna meydan okudu ve büyük bütçeli *Alexander*'ı yönetti.

■ **Born on the Fourth of July**, 1989, başrolde Tom Cruise, Kyra Sedgwick, Raymond J. Barry

Vietnam Savaşı ve Nixon dönemi politikalarına yönelik bu tartışmalı incelemede Tom Cruise belden aşağısı felçli gazi rolünde duygusal ve etkileyici bir performans sergiledi. Ron Kovic'in gerçek anılarına dayanan *Born on the Fourth of July*; çarpıcı müzik, nefes kesen görüntüler, duygusal geri dönüşlerle yansıtılan hayalkırıklığı, bunalım ve travma sonrası stres üzerine bir öykü anlatır.

■ **Platoon**, 1986, başrolde Charlie Sheen, Willem Dafoe

Platoon, gençlik, gaddarlık ve içteki düşman üzerine çekilen büyük bütçeli bir irdelemeydi. Yaklaşık 30 kişilik oyuncu kadrosu bulunan film hem eleştirmenlerin övgüsünü kazandı hem de gençlik tarafından çok sevildi. Silahlı kuvvetlerin imajını tartışılabilir kılan *Platoon*'da Stone seyirciyi savaş meydanına sokabilmek için ani geçişlerle hava çekimleri kullandı.

■ **Natural Born Killers**, 1994, başrolde Woody Harrelson, Juliette Lewis

17 yaşından küçüklerin seyredemeyeceği R sınıflandırmasına girmesine rağmen *Natural Born Killers*, o dönem MTV kuşağı film izleyicisinin ilgisi sayesinde Tarantino'nun *Pulp Fiction*'ıyla aynı kategoride yer aldı. Muhalif tutumlu bu film, şaşırtıcı kamera hareketleri, başdöndürücü kesmeler, el kamerası çekimleri, aşırı miktarda şiddet sahnesi ve taşlama içeren bir Bonnie ve Clyde macerasıydı.

Diğer Eserleri

JFK, 1991, başrolde Kevin Costner

Any Given Sunday, 1999, başrolde Al Pacino, Cameron Diaz

Alexander, 2004, başrolde Colin Farrell, Angelina Jolie

Jonathan Demme

1944, New York

■ Geniş izleyici kitlelerine hitap eder ■ Sinema unsurlarını ve türlerini harmanlar ■ En İyi Yönetmen dalında Oscar kazandı ■ Genelde tartışmalı konuları masaya yatırır ■ Bir dizi müzik belgeseli yönetti ■ Amerikalı ■ Gerilim ■ 22 film yönetti

■ **1944** Robert Jonathan Demme ismiyle, New York'ta dünyaya geldi
1965–69 Yazar ve film eleştirmeni olarak çalıştı
1971 Roger Corman'ın stüdyosuna girdi
1974 İlk uzun metraj filmi *Caged Heat*'i yönetti
1980 İlk eleştirel başarı yakalayan filmi *Melvin and Howard* gösterime girdi
1993 *Philadelphia* Tom Hanks'e Oscar kazandırdı
2000 Cannes Film Festivali'nin jürisinde yer aldı
2004 *The Manchurian Candidate*'ı yönetti

Jonathan Demme film eleştirmeni ve televizyon yönetmeni olarak başladığı kariyerine Roger Corman'ın stüdyosunda reklamcı olarak devam etti. 1980'de sıradışı görüntüleri ve eğlenceli anlatısıyla övgü toplayan *Melvin and Howard*'la ilk başarısını yakaladı. Bunu, tuhaf bir komedi olan *Married to the Mob*'dan dokunaklı *Philadelphia*'ya (1993) kadar çeşitli türlerde filmler izledi. Uzun metraj filmlerinin yanında, Talking Heads'i konu alan *Stop Making Sense* (1984) ile *Neil Young: Heart of Gold* (2006) gibi birkaç müzik belgeseli de yönetti. Demme'nin değişik film türlerine yatkınlığı ve komedi yeteneği, onu yaratıcı olduğu kadar gişede de başarılı bir yönetmen olarak üne kavuşturdu.

■ **Something Wild,**
1986, başrolde Jeff Daniels, Melaine Griffith

Eğlenceli çılgın bir komediyi film noir (kara film) ve yol türüyle karıştıran film, sıkıntılı bir maceraya atılan garip çiftin öyküsünü anlatan, kaygısızca yapılmış bir türler buluşmasıydı. Filmde iş adamı Charles (Daniels), asi ve özgür ruhlu bir kadın olan Lulu'nun (Griffith) ağına düşer ve ikili ömürboyu sürecek bir yolculuğa çıkar.

Diğer Eserleri

Swing Shift, 1984, başrolde Goldie Hawn, Kurt Russell

Swimming to Cambodia, 1987, başrolde Spalding Gray

Married to the Mob, 1988, başrolde Alec Baldwin, Michelle Pfeiffer

Jimmy Carter Man from Plains, 2007

■ **The Manchurian Candidate,** 2004, başrolde Denzel Washington, Meryl Streep, Liv Schreiber, Bruno Ganz

Beyinleri yıkanmış -ya da yıkanmamış- bir grup asker etrafında dönen entrikayı anlatan *The Manchurian Candidate*, değişken olay örgüsüyle tempolu bir gerilimdi. Richard Condon'un 1959 tarihli aynı adlı romanına dayanan film, çağdaş izleyiciler için öyküyü güncelleştirdi.

■ **The Silence of the Lambs,** 1991, başrolde Jodie Foster, Anthony Hopkins

Film, bilge suçlu Dr. Hannibal Lecter rolündeki Anthony Hopkins ile dikbaşlı, çaylak FBI ajanı Clarice Starling'i canlandıran Jodie Foster'ın Oscar ödüllü performanslarıyla zenginleşti. İkili, bir seri katilin bulunması için zorunlu olarak bir araya getirilince ortaya psikolojik bir gerilim çıktı. Çok yakın planlar, soluk renk paleti ve hızlı kurgusunun dopdolu bir gerilime dönüştürdüğü *The Silence of the Lambs*, temposu ve kontrollü bir biçimde yaptığı olay çözümlenmesiyle seyircileri koltuklarına yapıştırdı. Film, En İyi Yönetmen ve En İyi Film dahil beş Oscar dışında, daha pek çok ödül ve adaylık kazandı.

Romantik

■ Aşk, tutku ve arzu üzerine odaklanır ■ Kadın seyircileri hedefler ■ Genelde basmakalıp bir öykü yapısı kullanır ■ Değişen toplumsal tutumları yansıtır ■ Tatminkâr çözümler ile mutlu sonlar içerir ■ *Solda:* **The Princess Bride**, yönetmen Rob Reiner, 1987, başrolde Cary Elwes, Mandy Patinkin

■ **1896** Öpüşen bir çiftin görüldüğü ilk film, *The Kiss* çekildi

1920'ler Rudolph Valentino romantik bir ikon oldu

1927 Greta Garbo ve John Gilbert, beyazperdenin en gözde çifti oldu

1934 Çılgın romantik komedi *It Happened One Night* çekildi

1977 *Annie Hall* dört Oscar kazandı

1998 17 yaşından küçüklere yasaklanan *There's Something About Mary* 176 milyon doları aşkın gişe hasılatı yaptı

Genelde gamsız ve dokunaklı bir havayla farklılaşan aşk filmleri, sevgi, tutku ve duygu gibi konulara odaklanır. 1920'lerin görkemli epiklerinden beri seyirci bütün engelleri aşan bu aşk öykülerini hep sevdi. 1930 ve 40'larda romantik filmler daha çok komedi öğesi içermeye başlayınca ortaya çılgın bir komedi alt türü çıktı. 1970'lerde Woody Allen (s. 326) aşk filmlerine düşünsel bir boyut katarak *Annie Hall* (1977) gibi hit filmlerle türü yeniden canlandırdı. 1980'lerin sonlarındaki kiralık film piyasası bu türün popülerliğinde büyük etki yaratan *Sleepless in Seattle* (1993) gibi hit filmlere önayak oldu. 1998 tarihli *There's Something About Mary* ise iğrenç filmleri romantik temalarla harmanlayarak yeni bir romantik komedi döneminin başlangıcını temsil etti.

■ **Garry Marshall: Pretty Woman**, 1990, başrolde Richard Gere, Julia Roberts

Sindrella öyküsünün çağdaş bir uyarlaması olan *Pretty Woman*, başdöndürücü ve ilgi çekici kimyaya sahip, klasik bir romantik komediydi. Zengin müşteri (Gere) fahişeye (Roberts) âşık olunca kadın bir anda sefaletten zenginliğe ulaşır.

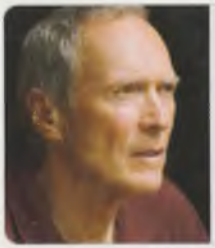
■ **Jerry Zucker: Ghost**, Jerry Zucker: Ghost, 1990, başrolde P. Swayze, Demi Moore, W. Goldberg

Öldürülen Sam'in (Swayze) kız arkadaşı Molly'ye (Moore) duyduğu aşk kendisiyle birlikte ölüp gitmez. Genç adam aşkını kurtarmak amacıyla hayalet olarak geri döner. Aşk, fantezi, dram ve intikam gibi birçok türü bir arada kullanan *Ghost*'un 500 milyon dolarlık başarısının ardında bu özellikler yatıyordu. Kaybetme ve kurtarma üzerine dokunaklı bir dram olan *Ghost*, akıllara kazınan sevişme sahneleri ve popüler film müziğiyle çağdaş bir aşk ve ahlak öyküsü anlattı.

Diğer Eserler	
When Harry Met Sally..., yön. Rob Reiner, 1989, başrolde Billy Crystal, Meg Ryan	Bridget Jones's Diary, yön. Sharon Maguire, 2001, başrolde Renée Zellweger

■ **Bobby, Peter Farrelly: There's Something About Mary**, 1998, başrolde Ben Stiller, Cameron Diaz, Matt Dillon

İğrenç film ile romantik komedinin eşsiz bir bileşimini sunan *There's Something About Mary*, birçok taklidine ilham verdi. 17 yaşından küçüklerin seyredemeyeceği R sınıflandırılmasına girmesine rağmen acayip karakterleri ve kaba saba espirileri genç seyircileri etkiledi.

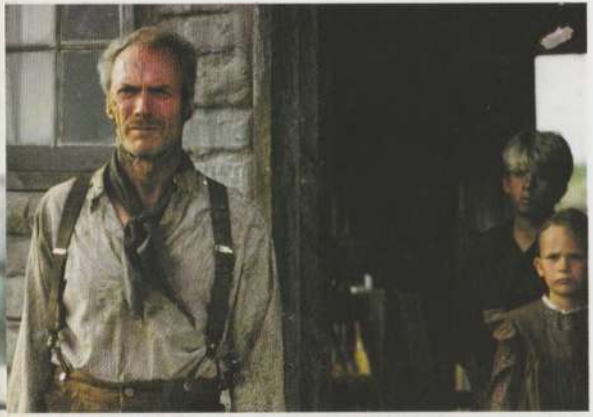
Clint Eastwood

1930, San Francisco

■ Filmlerinin çoğunda başrol oynadı ve yönetmenlik yaptı ■ Karmaşık kişilikli kahramanları ve ezilenleri anlatır ■ Sergio Leone'den etkilendi ■ Filmleri adalet ve günahtan arınma konuları üzerinedir ■ Amerikalı ■ Western, Gerilim, Aksiyon, Dram ■ 27 film yönetti

■ **1930** California'da doğdu
1955 *Tarantula*'da başrol oynadı
1964 *Per un pugno di dollari*'de Sergio Leone ile çalıştı
1970 Yapım şirketi Malpaso'yu kurdu
1971 Yönetmenlik çıkış filmi olan *Play Misty for Me*'yi çekti
1976 *The Outlaw Josey Wales*'i hem yönetti hem de başrolünde oynadı
1988 Charlie Parker'ın yaşamını anlatan *Bird*'ü yönetti
1992 *Unforgiven*'la Oscar kazandı
1996 AFI Ömürboyu Başarı ödülü kazandı
2004 *Million Dollar Baby* ile En İyi Yönetmen Oscarı aldı

Herkesin tanıdığı bir oyuncu olan Clint Eastwood, 40 yıl önce sinemaya adım attığından bu yana 27 film yönetti. 1970'te kendi yapım şirketi Malpaso'yu kurdu ve ilk uzun metrajı *Play Misty for Me*'yi çekti. Birlikte çalıştığı Sergio Leone'nin (s. 264) sanatından derinden etkilenen Eastwood'un ilk yapımları çoğunlukla tür filmleriyken, 2004 tarihli *Million Dollar Baby* ve etkileyici savaş filmi *Letters from Iwo Jima* gibi son dönem eserleri, alışkanlıklarından sıyrılmasıyla olağanüstü sonuçlar verdi. Eastwood'un filmleri genelde karmaşık kişilikli kahramanlara; günahlardan arınma, adalet ve kefaret konularına yer verdi. Yönetmenlik dalında birçok Oscar adaylığı kazanan Eastwood, geleneksel Hollywood öykülerinin, türlerinin ve araçlarının sınırlarını genişletmeyi amaçlayan filmler yapmaya devam ediyor.

■ **Unforgiven**, 1992, başrolde Clint Eastwood, Morgan Freeman, Gene Hackman

Unforgiven, sınır bölgesinde geçen, sadakat ve adalet üzerine samimi bir incelemeydi. Genç yaşta ölen karısının yasını tutan, ıslah olmuş bir katilin çevresinde dönen film, kalıpları yıkarak kahramanlar ile kötüler arasındaki çizgiyi bulanıklaştıran, alışılmadık bir western'di. Çağrışımsal çekim üslubu, özenle kurulan setleri ve Freeman'ın olağanüstü performansıyla zenginleşen *Unforgiven*, klasik bir Hollywood öyküsü üzerine beklenmedik bir çeşitleme getirdi.

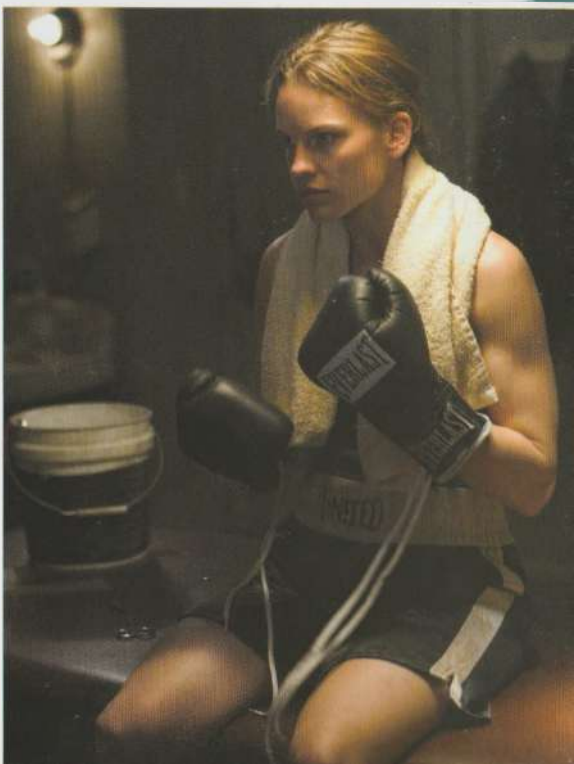

■ **The Bridges of Madison County, 1995** başrolde Clint Eastwood, Meryl Streep, Annie Corley, Victor Slezak

Eastwood'un şirketi Malpaso ortak yapımı olan *The Bridges of Madison County*, bir ev kadını ile gizemli bir fotoğrafçı arasındaki kısa aşk ilişkisini anlattı. Kadının günlüğü aracılığıyla geçmişe dönerek anlatılan *The Bridges of Madison County*, yalnızlık ve sadakat konularını işleyen, hassas ve karmaşık bir aşk filmiydi.

■ **Million Dollar Baby, 2004,** başrolde Clint Eastwood, Hilary Swank

Hilary Swank, emektar boks antrenörü Frank Dunn'ın (Eastwood) ümit vadetmeyen, hırslı öğrencisi Maggie Fitzgerald rolünde etkileyici bir performans sergiledi. Klasik bir ezilen dramını anlatan film, tartışmalı konusu nedeniyle malı destek bulmakta sorun yaşamıştı. Yıllar süren yapım sürecinin ardından en sonunda gösterime giren *Million Dollar Baby* hem eleştirmenlerden büyük övgü aldı hem de 2004 Oscar Ödülleri'nde Scorsese'nin *The Aviator*'ını geride bırakarak En İyi Film dalında Oscar kazandı.

Diğer Eserleri

True Crime, 1999, başrolde Clint Eastwood, James Woods

Mystic River, 2003, başrolde Sean Penn, Tim Robbins

Letters from Iwo Jima, 2006, başrolde Ken Watanabe, Kazunari Ninomiya

Jim Jarmusch

1953, Akron

■ Filmlerinde genelde birden fazla öykü anlattı ■ John Cassavetes'ten etkilendi ■ Müzisyenler, sanatçılar ve ünlülerle çalıştı ■ Filmlerini siyah-beyaz ya da stilize renklerde çekti ■ Kısa öyküleri ve seçkileri tercih etti ■ Amerikalı ■ Komedi ■ 10 film yönetti

1953 Ohio'da doğdu
1975 Columbia Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu
1975 Paris'te, Cinémathèque Française'in arşivlerini keşfetti
1979 Amerika'ya döndü ve New York Üniversitesi'nde sinema öğrenimi gördü
1980 İlk filmi, *Permanent Vacation*'ı çekti
1984 *Stranger Than Paradise*'la Cannes'da Altın Kamera ödülü kazandı
1989 *Mystery Train*'i yönetti
2005 *Broken Flowers*'la Cannes'da Büyük Ödül aldı

Jim Jarmusch ilk başarılı uzun filmi *Stranger Than Paradise* gösterime girdiğinden beri bağımsız sinemanın ön saflarında yer aldı. Jarmusch ilk kez Paris'te, Cinémathèque Française'in arşivlerini keşfettiğinde filmin büyüsüne kapıldı. Amerika'ya dönüp New York Üniversitesi'nin film okuluna kaydoldu, burada yönetmen Nicholas Ray (s. 162) ve Wim Wenders'le (s. 338) tanıştı. Jarmusch 1980'lerde "beat" akımından esinlenen *Down by Law*, tuhaf bir seçki olan *Mystery Train* (1989) ve *Night on Earth* (1991) gibi başarılı filmler yaptı. Jarmusch'un yeteneği kuşakları iyi canlandırmasında ve öyküleri alışılmadık yollarla anlatmasında gizlidir. Filmleri genelde parçalı anlatılar, çoklu olay örgüleri ve geniş açılı, siyah-beyaz görüntüler gibi özelliklerle farklılaşır. Aynı oyuncularla, her seferinde tamamen farklı roller vererek defalarca çalışır.

■ **Stranger Than Paradise,** 1984, başrolde John Lurie, Eszter Balint

Yenilik meraklısı Willie (Lurie), Macar kuzeni Eva (Balint) New York'a onu ziyarete gelince "modern" yaşamının değişmeşinden pek hoşnut olmaz. Etkileyici siyah-beyaz tonlarda çekilen *Stranger Than Paradise*, ikilinin birlikte yaşadığı macerayı anlatırken etkileyici karakterler ve samimi gözlemlere yer vererek aile ve birey olmanın anlamını irdeledi.

■ **Dead Man**, 1995, başrolde Johnny Depp, Gary Farmer

Karmaşık yapılı bir post-western olan *Dead Man*, ABD'yi baştan başa geçtiği son yolculuğundaki bir adamın çöküşünü ve kurtarılmasını anlatıyordu. Kızılderili ilişkilerinin eşsiz bir betimlemesini barındıran yapıt, Neil Young'ın akıllardan silinmeyen müziğinin eşlik ettiği bir aydın filmiydi.

Diğer Eserleri

Down by Law, 1986, başrolde Tom Waits, John Lurie, Roberto Benigni

Broken Flowers, 2005, başrolde Bill Murray, Jeffrey Wright, Sharon Stone

■ **Coffee and Cigarettes**, 2003, başrolde Roberto Benigni, Steve Buscemi, Iggy Pop, Tom Waits, Cate Blanchett, Bill Murray

11 kısa öyküden oluşan *Coffee and Cigarettes*, bağımlılık, alışkanlık ve şans üzerine bir araştırmadır. Siyah-beyaz çekilen film 1980 ve 1990'lardan kısa filmlerle yeni görüntüleri birleştiriyordu. Film Hollywood yenilikçileri ve müzisyenlerden oluşan başrolsüz bir oyuncu kadrosuna sahip mizahi bir derlemedir.

Jim Jarmusch

Spike Lee

1957, Atlanta

■ Yazar, oyuncu ve yönetmen ■ 40 Acres & A Mule yapım şirketini kurdu ■ Birçok oyuncuya kariyer yolu açtı ■ Sosyal kalıplarla önyargıları hedef alır ■ Nefessiz monologlar ve kafa karıştıran kamera hareketleri kullanır ■ Amerikalı ■ Politik, Dram ■ 18 film yönetti

■ **1957** Georgia'da, Shelton Lee ismiyle dünyaya geldi
1977 Atlanta'daki Morehouse Koleji'ne girdi
1977 İlk öğrenci filmi: *Last Hustle in Brooklyn*'i yönetti
1980 New York Üniversitesi'nin sinema okulundan mezun oldu
1983 *Joe's Bed-Stuy Barbershop: We Cut Heads* öğrenci filmi ödül kazandı
1986 İlk uzun filmi *She's Gotta Have It*'i çekti
1997 *4 Little Girls*'ü yönetti
2002 BAFTA Özel Başarı Ödülü'nü kazandı

Belki de bütün zamanların en ünlü Afrikalı-Amerikalı sinemacısı olan Spike Lee, cinsel, ırksal ve siyasi meselelere odaklanan, muhalif, zihin kamçılayan filmler yaptı. Atlanta'da dünyaya gelen Lee, ilk filmi *Last Hustle in Brooklyn*'i (1977) daha 20 yaşındayken çekmişti. Geniş kitlelerce tanınması, bütün bir sinemacı kuşağını etkileyen ve Denzel Washington'ın kariyerini başlatan biyografik *Malcolm X* ile gerçekleşti. Lee, çağdaş sorunlara ışık tutmak için sinemayı kullandı. 2002'de 11 Eylül 2001 saldırılarını ele alan ilk film özelliğini taşıyan *25th Hour*'u, 2006'daysa Katrina Kasırgası sonrasındaki New Orleans'ı anlatan *When the Levees Broke: A Requiem in Four Acts*'i gösterime soktu.

■ **Jungle Fever**, 1991, başrolde Wesley Snipes, Annabella Sciorra, Halle Berry

New York'ta geçen *Jungle Fever*, özgürlük, seks ve önyargı üzerine karmaşık bir filmdi. Evli bir Afrikalı-Amerikalı mimar (Snipes) ile İtalyan-Amerikalı sekreteri arasındaki ilişki ırkçı gerginliklere neden olunca, olayın sosyal yankıları tüm karakterler üzerinden incelenir.

Diğer Eserleri

Do the Right Thing, 1989, başrolde Danny Aiello, Ossie Davis, John Turturro

Summer of Sam, 1999, başrolde John Leguizamo, Mira Sorvino

■ **Malcolm X, 1992,** başrolde Denzel Washington, Angela Bassett

Lee'nin en popüler filmi *Malcolm X* oldu. Güçlü ve muhalif film, savaş sonrası ABD'de ırkçılık, din, şiddet ve önyargı konularını irdeliyordu. İyi gözlemlenmiş bir biyografi filmi olan *Malcolm X*, Siyahi Milliyetçilik akımının kendi kendini yetiştiren liderinin yaşamını anlattı. Filmin bir diğer özelliği de belgesel dışında Mekke'de dış çekim yapılan ilk Amerikan filmi olmasıydı. Gerçek görüntüler ve konuşmaların kullanıldığı filmde Washington, canlandırdığı İnsan hakları savunucusu ve dindar Müslüman portresiyle Oscar'a aday gösterildi.

■ **Inside Man, 2006,** başrolde Denzel Washington, Clive Owen, Jodie Foster, Christopher Plummer, Willem Dafoe

Birçok büyük oyuncunun yer aldığı ama başrolsüz bir film olan *Inside Man*, komplo, yozlaşma ve çokkültürlülük konularına odaklanan, zekî bir suç dramıydı. İki aydan kısa bir sürede çekilen film, gerilim dolu bir rehine olayına dönüşen, heyecanlı bir banka soygunundaki olayları anlatıyordu. Washington'ın filmde banka soyguncularını durdurmak zorunda olan tecrübeli bir polisi canlandırdığı *Inside Man*'in nefes kesen aksiyon sahneleri ile olay örgüsünde zekice değişimler barındıran çok iyi bir senaryosu vardır.

Spike Lee

Sinema Dolu Bir Dünya 1990'dan – Günümüze

"İşte gelecek bu. Video kaset doğru söylüyor."

Paul Thomas Anderson: Boogie Nights, 1997, ABD, başrolde Mark Wahlberg, Heather Graham
Alıntı: *Boogie Nights*'ta Floyd Gondolli'yi canlandıran Philip Baker

Sinema Dolu Bir Dünya

Yenilikçi Hollywood Yönetmenleri

Dijital teknolojiyi sinema tarihiyle harmanlayan bu yönetmenler, sinemaseverleri görsel hamlelerle şaşırtıp nefes kesen filmler yarattı

Darren Aronofsky
Joel ve Ethan Coen s. 408
Alfonso Cuarón s. 428

1990 1992 1994 1996 1998

David Fincher s. 420
Paul Greengrass s. 424
Spike Jonze
Baz Luhrmann
Christopher Nolan
Robert Rodriguez
Zack Snyder
Quentin Tarantino s. 416
Guillermo del Toro

s. 427

Amerika'daki Bağımsızlar

Bu yönetmenlerden bazıları popüler filmler yapmış olsalar da, genelde bağımsız sanat filmlerine sadık kalıp kaliteli dramlara imza attılar

Paul Thomas Anderson s. 406
Wes Anderson
Jane Campion s. 404
Vincent Gallo
Harmony Korine
Ang Lee s. 444
Richard Linklater
John Cameron Mitchell
Gus Van Sant s. 398
Steven Soderbergh s. 412

1990'dan-Günümüze

Çağdaş Avrupalı Ustalar

Daha özgür bir yaratıcılığa sahip Avrupalı yönetmenler, görsel açıdan usta işi, düşündürücü filmlere yöneldi

Pedro Almodóvar s. 432
Alejandro Amenábar
Stephen Frears
Michael Haneke
Jean-Pierre Jeunet s. 462

s. 443

2000 2002 2004 2006 2008

Emir Kusturica s. 458
Mike Leigh s. 466
Ken Loach
Lukas Moodysson
Nanni Moretti s. 468
Cristian Mungiu
François Ozon s. 464
Lars von Trier s. 456
Tom Tykwer s. 460
Thomas Vinterberg

s. 463

Dünya Sineması

Latin Amerikalı, Asyalı, Orta Doğulu ve Afrikalı sinemacılar şehir ve kır hayatına yeni bakış açıları getirdi

Hou Hsiao-Hsien
Alejandro González Iñárritu s. 430
Abbas Kiarostami s. 452
Fernando Meireilles
Hayao Miyazaki s. 436
Deepa Mehta
Mira Nair s. 448
Idrissa Ouedraogo
Abderrahmane Sissako
Tsai Ming-Liang
John Woo
Wong Kar-Wai s. 442
Zhang Yimou s. 440

Sinema Dolu Bir Dünya

Küreselleşmiş Bir Dünyada Öykü Anlatmanın Yeni Yolları 1990'lar film noir'ın (kara film) canlanmasına şahit oldu. *Basic Instinct* ve David Lynch'in *Lost Highway*'inde, bir zamanlar alt metin olan cinsellik tamamen ön plana çıktı. Quentin Tarantino ve Coen kardeşler, özgün ve genelde şiddet dolu filmleriyle sinema tarihini selamladılar. Sınırsız bir film kütüphanesiyle yetişen "VCR kuşağı" sinemacılar, Paul Thomas Anderson, Todd Haynes ve Baz Luhrmann gibi daha büyük ve cesur yönetmenler yetiştirdi. Luhrmann'ın *Romeo + Juliet* uyarlaması, öyküyü Shakespearevari sloganlarla donatılmış reklam panolarının bulunduğu çağdaş bir kentte, günümüze taşıdı. Hollywood, internet ve video oyunlarının giderek daha çok seyirci çekmesine karşı mücadele veriyor, gişe filmlerinin daha büyük sıçrama yapması gerekiyor, stüdyolar *Shrek* (2001) ya da *X-Men* (2000) gibi hit yapımların devam filmleriyle sağlam adımlar atmayı tercih ediyor.

■ **Paul Verhoeven: Basic Instinct,** 1992, başrolde Sharon Stone, Michael Douglas

■ **Baz Luhrmann: Romeo + Juliet,** 1996, başrolde Leonardo DiCaprio, Claire Danes

■ Andrew Stanton, Lee Unkrich: Finding Nemo, 2003

■ Sam Raimi: Spider-Man, 2002, başrolde Tobey Maguire, Kirsten Dunst

Daha Gösterişli Gişe Filmleri

Hareketli, sürükleyici ve eğlendirici eserler yaratmak üzere büyük bütçeleri göze alan bazı yetenekli yönetmenler, bu sayede hem gişe rekorları kırdı hem de eleştirmenlerin övgüsünü kazandı. *The Evil Dead*'in (1981) kült yönetmeni Sam Raimi bugüne kadar yaptığı üç *Spider-Man* filminde, süper kötüleri alt edebildiği gibi, iktidar ve sorumluluk üzerine siyasi mesaj da verebilen bir süper kahramana hayat verdi. Diğer yandan Paul Greengrass, Alfonso Cuarón ve Peter Jackson gibi Amerikalı olmayan bazı yönetmenler ise yeni bir gerçeklik yaratmak amacıyla eserlerinde dijital teknolojiden faydalanarak aksiyon filmlerine yeni ve zeki bir yaklaşım kattılar.

Asya İşgali

Yönetmen Ang Lee, küreselleşmiş yeni yönetmenler kuşağının bir simgesi. Anadili dışındaki bir dilde, İngilizce film çekerken kendinden son derece emin bir edayla farklı kültürlere dayanan filmler yapıyor. Lee, *Wo hu cang long*'un 2000'de yakaladığı gişe başarısının ardından, eşit derecede övgü toplayan *Brokeback Mountain*'ı yönetirken de bir o kadar rahat görünüyordu. Malezya doğumlu, Tayvanlı yurttaşı Tsai Ming-Liang ise Lee kadar çok yönlü olmayıp daha çok şehirdeki kanunsuzluk ve düzensizlik üzerine, gizemli ve yavaş tempolu tasvirler sunmayı tercih ediyor. Ming-Liang'ın heyecan verici *Tian bian yi duo yun*'ı kuraklığın getirdiği sıkıntıyla yüzleşen porno film yapımı üzerineydi. Wong Kar-Wai'nin duygu dolu filmleri de dünya çapında sinemacılığı canlandırdı.

Tsai Ming-Liang: Tian bian yi duo yun, 2005, başrolde Lee Kang-Sheng, Chen Shiang-Chyi

Fernando Mereilles, Kátia Lund: Cidade de Deus, 2002, başrolde Alexandre Rodrigues, Seu Jorge

Corneliu Porumboiu: A fost sau n-a fost?, 2006, başrolde Mircea Andreescu, Teodor Corban

Küreselleşen Bakış Açıları

Brezilyalı Walter Selles ve Fernando Mereilles, Latin Amerika'da devasa şehirlerinin başdöndüren enerjisini ifade etmek için güçlü yöntemler geliştirirken, Avrupa'nın son yetenek patlaması sinema salonlarının sayısı 80'i bile bulmayan Romanya'dan geldi. Tıpkı Christian Mungiu'nun Altın Palmiye ödüllü *4 luni, 3 saptamâni si 2 zile* (2007) isimli, kürtaj konulu dramı gibi, Cristi Puiu'nun *Moartea domnului Lazarescu*'su (2005) ve Corneliu Porumboiu'nun *A fost sau n-a fost?*'u (12:08 East of Bucharest) gibi filmleri Demir Perde'nin 1989'da çökmesinden beri yaşanan hayatı gözükara ama sanatkâr bir üslupla aktardı. Porumboiu'nun filmi, Rumen diktatör Çavuşesku devrildiğinde nerede oldukları sorulan birkaç sıradan konuğun bulunduğu bir televizyon stüdyosunda geçmekteydi. Gündelik üslubu insanı aldatacak derecede yalın olan bu film, uzun çekimler, belgesel tarzında kurgu ve basit ışıklandırmadan faydalandı. Dünya sinemasının en iyi örneklerinde olduğu gibi, Hollywood'un görsel abartılarına karşı güçlü bir alternatif sağlayarak umursanmama tehlikesiyle yüz yüze kalan, sıradan insanların savunucusu oldu.

Gus Van Sant

1952, Louisville

■ Hollywood'da hayalkırıklığına uğrayınca bağımsız sinemaya geri döndü ■ Hayal ürünü görüntüleri ve alışılmışın dışındaki anlatı tarzıyla tanındı ■ Stanley Kubrick ve John Cassavetes'ten etkilendi ■ Amerikalı ■ Dram, Komedi, Kısa Film, Korku ■ 12 film yönetti

1952 Kentucky'de doğdu

1970 Rhode Island Tasarım Okulu'na kaydoldu

1985 İlk filmi *Mala Noche* eleştirel başarı yakaladı

1992 Red Hot Chili Peppers'ın *Under The Bridge* klibini yönetti

1993 *Even Cowgirls Get the Blues*'u oyuncu River Phoenix'e ithaf etti

1995 Nicole Kidman, *To Die For* filminde oynadı

1997 *Good Will Hunting* dünya çapında 220 milyon dolar hasılat yaptı

2003 *Elephant*'la bağımsız sinemaya geri döndü; Cannes'da iki ödül kazandı

Van Sant'in ilk eserleri, olay örgülerinde değişimler içeren altkültür betimlemelerine adanmıştı, *My Own Private Idaho* (1991) yönetmenin ilk deneysel filmiydi. Shakespeare'in *Henry IV*'ve Orson Welles'in (s. 126) *Campanadas a medianoche* uyarlamasından esinlenen Van Sant, öyküsünü Portland'ın genç erkek fahişelerinin bulunduğu bir mekâna oturttu. Filmin beklenmedik başarısı, yıldızları River Phoenix ve Keanu Reeves'i ilgi odağı, Van Sant'i de talep edilen bir yönetmen yaptı. *Good Will Hunting* gişe başarısı yakaladığı halde, Hollywood âdetleri Van Sant'ı hayalkırıklığına uğrattı. Sonraki filmlerinde daha uzun çekimlere yer verirken anlatıyı azalttı; Béla Tarr ile Alan Clarke gibi idolleri saygıyla andı. Çölde kaybolan iki arkadaş hakkında, büyüleyici bir film olan *Gerry*'den, Kurt Cobain'in son saatlerini ele alan *Last Days*'e ve suçlulukla mücadele eden bir ergeni anlatan *Paranoid Park*'a değin, Van Sant çok yönlülüğünü ve becerisini kanıtladı.

■ **Good Will Hunting**, 1997, başrolde Matt Damon, Ben Affleck

Pek çok müzik klibi ve reklam filmi yönetse de bu Gus Van Sant'ın ilk popüler uzun metrajı oldu. *Good Will Hunting*'de yönetmenin serserilere ve dışlanmışlara karşı önceden duyduğu saplantının izi çok silikti; aydınlık Boston görüntülerinde sadece birkaç çekici lekeye rastlanıyordu. Filme senaryo dalında Oscar kazandıran genç başrol oyuncuları ilerleyen yıllarda büyük film yıldızları oldular.

Drugstore Cowboy, 1989, başrolde Kelly Lynch, Matt Dillon

Uyuşturucu bağımlılığı hakkında, insanların uyuşturucudan aldığı hazzı irdeleyen bir ilk niteliğindeki bu yol filmi, uyuşturucu müptelası, çarpık alleyi eleştirel olmayan bir bakış açısıyla sundu. Portland eczanelerini soyan kahramanlarının başına gelenleri anlatan Van Sant, kullandığı cüretkar üslup çeşitlemesi ve teknik sayesinde cesur ve vurucu bir eser yarattı. Beat kuşağı şairi ve efsanevi müptela William Burroughs'un oynadığı kısa sahne, filmin en önemli bölümlerinden biriydi.

Elephant, 2003, başrolde John Robinson

Alan Clarke'ın K. İrlanda'daki IRA cinayetleri ile ilgili aynı ismi taşıyan deneysel televizyon filminden esinlenen Van Sant, Amerika'daki Columbine Lisesi katliamındakine benzer bir okul cinayetini beyazperdeye yansıtırken, aynı uzun çekimleri kullandı. Béla Tarr'ın yedi saatlik çiftlik filmi *Sátántangó*'yu andıran üst üste binen sekanslar, Hollywood'un alışılmış sebep ve sonuç öykülerliyle tamamen zıt, ürkütücü bir etki yarattı.

Diğer Eserleri

Gerry, 2002, başrolde Casey Affleck

Last Days, 2005, başrolde Michael Pitt

Paranoid Park, 2007, başrolde Gabe Nevins

Eşcinsel Sinema

■ Todd Haynes, Gregg Araki, Lizzie Norden ve Derek Jarman gibi birkaç yönetmen için kullanılan bir etiket ■ Lezbiyen, "gay", biseksüel ve cinsiyet değiştirenleri konu alan filmleri kapsıyor ■ Klişelerin abartılsa da doğrudan canlandırıldığı, "şakacıktan" duyarlılıkları ele alan filmler ■ *solda:* **Boys Don't Cry**, yön. Kimberly Peirce, 1999, başrolde Hilary Swank

■ **1938** "Gay" sözcüğü ilk kez *Bringing Up Baby*'de kullanıldı

1950 Jean Genet hapishane fantezisi *Un chant d'amour*'u yönetti

1976 Derek Jarman çıkış filmi *Sebastiane*'i Paul Humfress ile yönetti

1991 Bruce LaBruce ilk filmi *No Skin Off My Ass*'ı yönetti

1992 "Gay" konulu yeni film dalgasına Yeni Eşcinsel Sineması adı verildi

1994 Yönetmen Derek Jarman AIDS'ten öldü

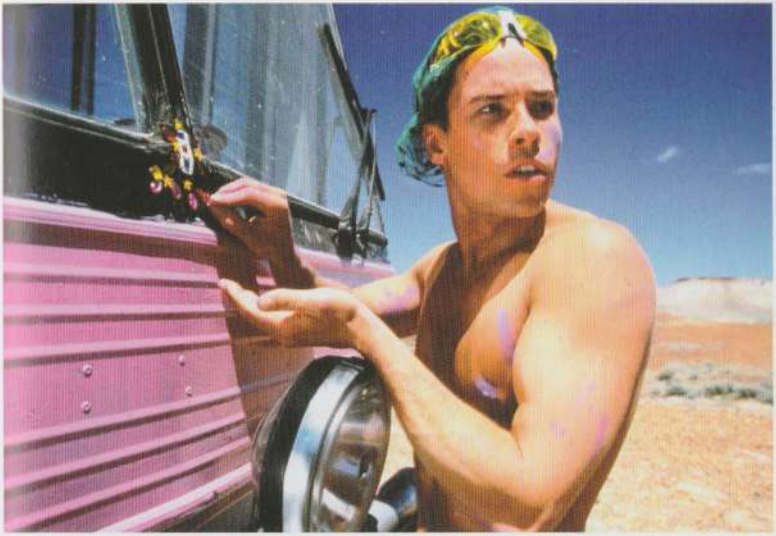
2006 John Cameron Mitchell'in cinselliğe açık bir övgü olan filmi *Shortbus*'ın prömiyeri Cannes'da yapıldı

Yeni Eşcinsel Sinema aslında dünya film festivallerini dolaşan belirli bir grup Amerikalı yönetmen (Todd Haynes, 1991, *Poison*; Gregg Araki, 1995, *The Doom Generation*; Tom Kalin, 1992, *Swoon*) için kullanılan bir etiket olarak algılandıysa da, bu sinemacılar o zamandan beri anlatı alanlarını heteroseksüel konuları da kapsayacak şekilde genişletti. Eşcinsel konuları, kahramanlarının cinsel yönelimlerini paylaşmayan yönetmenlerce de hayalgücüne dayanarak başarıyla işlendi. İzleyicinin bu filmlere karşı tepkisi dünya çapında daha ılımlı hale geldi. Ang Lee (s. 444) ve Peter Jackson gibi takdir edilen ve ticari anlayışa hitap eden yönetmenlerin başarısı bu açıdan anlamlıdır. Uzun zamandır sinemada varolan eşcinsel karakterler genelde önemsiz ve küçük rollerde oynatılıyor. Eşcinsel Sineması ise karakterleri dürüst ve eşitlikçi bir yaklaşımla yansıtmaya çabalıyor.

■ **John Cameron Mitchell: Hedwig and the Angry Inch**, 2001, başrolde John Cameron Mitchell, Michael Pitt

Doğu Berlinli delikanlı Hedwig, Amerikalı bir askerin özgürlüğüne kavuşan karısı olmak için yüksek bir bedel öder. Becerisizce yapılan cinsiyet değişimi ameliyatı sonucunda kendisine "öfkeli çıkıntı" lakabı yakıştırılır. Bu hareketli rock müzikali, restoran zincirlerinde ve kenar mahalle lokantalarında geçiyor. Yönetmen Mitchell'in çıkış filmi, kendi Broadway-dışı sahne müzikaline dayanıyordu.

Stephan Elliott: The Adventures of Priscilla, Queen of the Desert, 1994, başrolde Terence Stamp, Guy Pearce

Avustralya'nın kültleşen travesti-yol filmi, asi bir genç, yaşlı bir adam ve Orta Avustralya'yı geçerken bir taraftan da baba olmakla mücadele eden bir başkasını anlatıyordu. Gülünç ve dokunaklı öyküde yer alan ABBA şarkıları -tıpkı aynı yıl çekilen Avustralya filmi *Muriel's Wedding*'de olduğu gibi- bir anda film müziğinin arasına giriyordu.

Peter Jackson: Heavenly Creatures, 1994, başrolde Melanie Lynskey, Kate Winslet

Jackson, iki genç kız (Lynskey ve Winslet) arasındaki tehlikeli aşk ilişkisini ele alan, bu incelikli ve hayali öyküyle eleştirmenleri şaşırttı. Gerçeği ve fanteziyi birleştirmesi, önceki üslubundan çarpıcı bir sapmayı simgeliyordu.

Diğer Eserler

Orlando, yönetmen Sally Potter, 1992, başrolde Tilda Swinton

The Adventures of Sebastian Cole, yön. Tod Williams, 1998, başrolde Adrian Grenier

Mysterious Skin, yönetmen Gregg Araki, 2004, başrolde Joseph Gordon-Levitt, Brady Corbet

Sofia Coppola

1971, New York

■ Yönetmen, oyuncu ve moda tasarımcısı ■ Gerçek bir Hollywood ailesi üyesi ■ İzlenimci anlatılarını vurgulamak için çağdaş müzik kullanır ■ Kadın kahramanlarını hassas ve güçlü karakterler olarak işler ■ Amerikalı ■ Dram, Tarihi Biyografi ■ 4 film yönetti

■ **1971** Yönetmen Francis Ford ve Eleanor Neil'in kızı olarak dünyaya geldi
1972 *The Godfather*'da ilk kez beyazperdede göründü
1990 *The Godfather. Part III*'de Winona Ryder'ın yerine geçti
1997 Kocası Spike Jonze'un yönettiği The Chemical Brothers klibi *Elektrobank*'te oynadı
2003 En İyi Yönetmen dalında Oscar'a aday gösterilen ilk Amerikalı kadın oldu
2010 *Somewhere* Venedik Film Festivali'nde Altın Aslan aldı

Francis Ford Coppola'nın (s. 314) kızı ve oyuncu Jason Schwartzman ile Nicolas Cage'in kuzeni olan Sofia Coppola, sanıldığı gibi film sanayinin en talihli başlangıcını yapmadı. Babasının üçüncü *Godfather* filmindeki oyunuyla bolca alay edilmesinin ardından, yeteneklerini kameranın diğer tarafında denemeye karar verdi; çok geçmeden izlenimci anlatım ve canlı renklerle farklılaşan, özgün bir üslup geliştirdi. Bu ayırt edilebilen, zarif üslubunu çağdaş pop müziğiyle vurguladı. Yönetmenin kadın kahramanları eşsiz yaratıklardır. Yaşadıklarından tuhaf bir şekilde yara almadan çıkarlar ama yine de dünyadan bezmişlerdir. Coppola, En İyi Yönetmen, Film ve Özgün Senaryo dallarında üç Oscar adaylığı kazanan tek kadın yönetmen oldu. Stephen Dorff'un rol aldığı 2010 tarihli *Somewhere* Venedik'te Altın Aslan aldı.

■ **The Virgin Suicides**, 1999, başrolde Kirsten Dunst, Josh Hartnett

Senaryosunu Jeffrey Eugenides'in romanından esinlenerek kaleme alan Coppola, 1970'lerin solgun banliyölerini tıpkı kitaptaki gibi ürkütücü bir gerçeklikle yeniden canlandırdı. Eugenides'in romanında yaptığı gibi, o da aynı aile içindeki bir dizi intihar öyküsünü geçmişe duyulan özlem ve anıya dönüştürdü. Yönetmenin çıkışı olan bu film; mahallenin ahmak delikanlılarının gizemli Lisbon kız kardeşlere şehvetle tapınmasını açık bir gerçekçilikle gözler önüne seriyordu.

■ **Lost In Translation**, 2003, başrolde Bill Murray, Scarlett Johansson

Bir fotoğrafçı, onun genç karısı ve bitkin bir oyuncu arasında geçen, pek aşk sayılmayacak bir ilişkiyi anlattığı öyküsüyle Oscar'a aday gösterilen ve olumlu eleştiriler alan yönetmen, hak ettiği yere geldi. Coppola; Japon kültürünü egzotik hale getirmek yerine, son derece değişik bir şehir karşısında kahramanlarının yabancılaşmasına ve yalnızlaşmasına odaklanmayı yeğledi. Filmin çağdaş pop müziği -bütün eserlerinde olduğu gibi-, parlak görüntülerle pekiştirilen izlenimci bir hava yarattı. Murray, canlandırdığı karakterin duygusal kopukluğunu yüzünün donuk ifadesiyle mükemmel yorumladı.

Diğer Eserleri

Bed, Bath, and Beyond (kısa film), 1996, başrolde Roman Coppola

Lick the Star (kısa film), 1998, başrolde Peter Bogdanovich

■ **Marie Antoinette**, 2006, başrolde Kirsten Dunst, Jason Schwartzman

Coppola, tarihin trajik biçimde hataya sürükienmiş kraliçesini anlatan bu biyografisi için, yıldızı Dunst'la yeniden bir araya geldi. Dönemsel olanların yanı sıra Air ve New Order gruplarının dönem dışı ama etkili müziğiyle filmi zenginleştirerek cüretkâr bir adım attı. Kostümler de o döneme saygıda kusur etmiyordu doğrusu: Görüntülerden birinde yer alan Converse marka ayakkabı dikkatli seyircilerin gözünden kaçmadı.

Sofia Coppola

Jane Campion

1954, Wellington

■ Güçlü kadın kahramanlarıyla geleneklere meydan okudu ■ İhtiras ve cinselliği açıkça gösterdi ■ Filmlerinin havası imgeleriyle ve renk şemalarıyla güçlü bir şekilde örtüştü ■ Yeni Zelandalı ■ Dram, Tarihsel, Komedi ■ 7 film yönetti

■ **1954** Yeni Zelanda'da dünyaya geldi
1975 Antropoloji okudu
1979 Sidney Güzel Sanatlar Koleji'nde resim öğrenimi gördü
1982 1986'da Cannes'da ödül kazanan, ilk kısa filmi *An Exercise in Discipline - Peel*'i yönetti
1984 İki kısa film, *After Hours* ve *A Girl's Own Story*'yi çekti
1986 TV için ilk uzun metraj, *Two Friends*'i yönetti
1993 Lina Wertmüller'den sonra En İyi Yönetmen Oscarı'na aday gösterilen ikinci kadın oldu
2006 Mira Nair, Wim Wenders ve Gus Van Sant gibi yönetmenlerle derleme *8*'i çekti

Bir Oscar, Gümüş Aslan ve iki Altın Palmiye kazanan Campion, tüm dünyada en olumlu eleştirileri alan kadın yönetmen oldu. Filmlerinin çoğu kadınlara odaklansa da, feminist bildirgelerden ziyade kadın karakterlerinin seçimlerini tüm eksiklikleri ve hatalarıyla göstermeyi tercih eder. Zeka ürünü bir dizi kısa filmin ardından Campion, sorunlu iki kız kardeşle ilgili övgü toplayan uzun metraj filmi *Sweetie*'yi yaptı. Yönetmen ikinci filmi *An Angel at My Table*'la yine tehlikeli ergenlik konusundan yola çıktı. *Holy Smoke*'ta, Kate Winslet bir tarikata karıştıktan sonra, kaba saba Harvey Keitel'ın ellerinde "yoldan çıkmaya" zorlanan genç bir kadını canlandırdı. Ama sonunda, Campion, Winslet'ın Keitel'ı sadece cinsel anlamda değil, düşünsel olarak da devşirmesini sağladı. Yine de, Campion'un filmleri yalnızca cinsel özgürlüğün keyfini değil, insanı afallatan *In the Cut*'ta olduğu gibi, şehvete dayanan bir istismar ilişkisinin tehlikelerini de gözler önüne serdi.

■ **An Angel at My Table,** 1990, başrolde Kerry Fox

Yeni Zelandalı Janet Frame'in otobiyografik yazılarına dayanan film, aslında mini televizyon dizisi olarak gösterildi. Bunalımdaki utangaç yazara yanlış tanıyla şizofren denilince, o da hayatının büyük bir kısmını akıl hastanelerinde geçirir. Filmde kıvırcık kızıl saçlı Frame'i canlandıran üç oyuncu çoğunlukla yakın planlar ve bel çekimlerine dayanan görsel bir sadelikle sunuldu.

■ **The Piano**, 1993, başrolde Holly Hunter, Anna Paquin

İskoçyalı sade bir dul, kızıyla bir bilinmeze doğru yola çıkıp hiç tanımadığı bir adamla (Sam Neill) evlenmek üzere yemyeşil, ama bunaltıcı Yeni Zelanda'ya gelir. Ada isimli bu kadın (Hunter) altı yaşından beri hiç konuşmamıştır. Kızının (Paquin) tercümanlığı aracılığıyla işaret dili ve müzikle (Peter Greenaway'in bestecisi Michael Nyman tarafından film için yazılan) iletişim kurmaktadır. Ada ve kızı yanlarında getirdikleri piyanoyla ıssız bir sahile bırakılırlar ama kocası ve işçiler ağır piyanoyu çengelin içinde taşımayı reddeder. Ada'nın sahilde çaldığı müziği duyan bir komşu (Harvey Keitel) piyanoyu kocasından satın alır. Genç kadına cinsel ilişki karşılığında piyanoyu geri vermeyi teklif edince Ada erotik uyanışa doğru yol alır. Tüm dünyada büyük başarı yakalayan, Amerika'da 40 milyon dolardan fazla hasılat yapan film üç Oscar kazandı.

Diğer Eserleri

Sweetie, 1989, başrolde Genevieve Lemon

Holy Smoke, 1999, başrolde Kate Winslet

In the Cut, 2003, başrolde Meg Ryan, Jennifer Jason Leigh

■ **The Portrait of a Lady**, 1996, başrolde Nicole Kidman, John Malkovich

Campion, Henry James'in 19. yüzyıl romanından yaptığı uyarlamayı cüretkâr bir tutum sergileyerek, ilk öpüşmelerini anlatan çağdaş genç kızların görüntüleriyle başlattı. Bu plan Isabel Archer'ın (Kidman) bastırılmış çehresine bağlanır, böylece seyircinin kadın özgürlüğüne yapılan saldırıların farkına varması sağlanır. Mali bağımsızlığı olduğu için çoğu talibini başından defedebilse de Isabel çok geçmeden art niyetli Malkovich'in tuzağına düşüyordu. James'in romanının sonunu geliştiren Campion, kadınlara bağımsızlık verildiğinde zayıf tabiatları nedeniyle başarısız olacakları savına karşı çıktı. Filmin muhteşem ve başrolsüz oyuncu kadrosunda Barbara Hershey, Viggo Mortensen, Christian Bale ve Mary-Louise Parker vardı.

Jane Campion

Paul Thomas Anderson

1970, Studio City

■ Max Ophüls ve Jean Renoir'dan etkilenen yönetmenin kamerası sürekli hareket halindedir ■ Geniş ve başrolsüz oyuncu kadroları, uzun çekimleri Robert Altman'ı andırır ■ Amerikalı ■ Dram, Komedi, Tarihsel, Müzik klipleri ■ 5 film yönetti

■ **1970** California'da doğdu
1988 *Boogie Nights*'a ilham veren kısa filmi *The Dirk Diggler Story*'yi çekti
1990 Televizyon şovu *The Quiz Kids Challenge*'da yapım asistanı olarak çalıştı
1993 Kısa filmi *Cigarettes & Coffee*, Sundance'te gösterildi, büyük övgü topladı
2000 Fiona Apple'ın müzik klipleri *Paper Bag* ve *Limp*'i yönetti
2006 Robert Altman'ın *A Prairie Home Companion* filminde yardımcı yönetmenlik yaptı
2007 *There Will Be Blood* En İyi Senaryo dalında Oscar'a aday gösterildi ve Gümüş Ayı kazandı

Takdirle karşılanan çıkış filmi *Hard Eight*'in ardından, Paul Thomas Anderson'un ikinci filmi *Boogie Nights* film dünyasında fırtına gibi esti. Yönetmenin sinema aşkı, Martin Scorsese'nin (s. 320) *Goodfellas* ve Mikhail Kalatozov'un *Soy Cuba* filmlerindeki klasik sahnelere yaptığı saygılı göndermelerle kendini belli etti. İkinci filmi olan *Magnolia*, başrolsüz oyuncu kadrosunu Robert Altman tarzında dengede tutmayı başardı. *There Will Be Blood* (2007) Anderson'un en olgun eseri oldu. Yönetmenin önceki güldürücü yaklaşımından yoksun olan film, başına buyruk kapitalizm ve örgütlü dinin Amerikan topraklarındaki yıkıcı gücü üzerine acımasız bir bakış açısı getirdi. Daniel Day-Lewis Oscar kazanan performansında yönetmen John Huston'ın (s. 138) güçlü sesinden etkilendi. Film Coen kardeşlerin (s. 408) *No Country for Old Men*'inin (2007) geçtiği Teksas'taki ıssız Marfa'da geçiyordu.

■ **Boogie Nights**, 1997, başrolde Mark Wahlberg, Heather Graham

Anderson'ın, California porno sanayiinin son 20 yılını ele aldığı başrolsüz dramı şaşırtıcı derecede dokunaklıydı. Yönetmenin tonu çoğunlukla komedi ağırlıklı olsa da, yetişkin filmi stüdyosunu çarpık bir aile gibi sergiledi: Julianne Moore'un oynadığı karakter Mark Wahlberg'in canlandırdığı Dirk Diggler'ın başarısız annesiydi. Filmde ayrıca Burt Reynolds, John C. Reilly, Luis Guzman ve William H. Macy gibi yıldızlar da rol aldı.

Magnolia, 1999, başrolde Tom Cruise, Melora Walters, Julianne Moore

Bu cüretkâr ve başrolsüz dram, Los Angeles'ta geçen, aynı dramatik gün içinde karakterleri tesadüfen bir araya getirmesiyle kesişen dokuz öyküden oluşuyordu. Şok edici yağmur sahnesiyle akıllara kazınan filmin müziğini şarkıcı Aimee Mann yaptı. Muazzam oyuncu kadrosunda Philip Seymour Hoffman, John C. Reilly ve William H. Macy yer aldı.

Punch Drunk Love, 2002, başrolde Adam Sandler, Emily Watson

Hollywood'un en çok kazanan oyuncusu olduğu dönemde bu filmde rol alan Sandler, küçük bir işyeri sahibiyle gizemli bir kadın hakkındaki bu sade komedide, çarpıcı bir karakterle şansını denedi. Yönetmenin öteki yapımlarından daha küçük ölçekte çekilen bu film, genellikle akıcı görüntüler içeriyordu.

Diğer Eserleri

Hard Eight, 1996, başrolde Philip Baker Hall

There Will Be Blood, 2007, başrolde Daniel Day-Lewis

Paul Thomas Anderson

Joel ve Ethan Coen

1955 (Joel) ve 1958 (Ethan), Minneapolis

■ Preston Sturges ve Frank Capra'dan etkilendiler ■ Çoğunlukla alaycı bir dış ses kullanırlar ■ Güldürmek için açık seçik şiddet sahnelerine yer verirler ■ Filmlerini Roderick Jaynes takma adıyla kurguladılar ■ Amerikalı ■ Komedi, Dram, Edebi Uyarlamalar ■ 12 film yönettiler

■ **1955** Joel doğdu
1958 Ethan doğdu
1981 Joel, Sam Raimi'nin *The Evil Dead* filminin yardımcı kurgucusu oldu
1984 Kardeşler ilk yapıtları, film noir (kara film) *Blood Simple*'ı yönetti
1991 *Barton Fink* onlara Cannes'da Altın Palmiye ve En İyi Yönetmen ödülünü kazandırdı
1996 *Fargo* En İyi Özgün Senaryo dalında Oscar'a layık görüldü
2007 *No Country for Old Men* ile üç Oscar kazandılar

Alaylı diyaloglar ve grotesk rollere yönelik keskin gözlere sahip Joel ve Ethan Coen kardeşler, kariyerlerini boylarından büyük işlere kalkışan beceriksiz karakterlerle yaptı. Tüm filmlerinde, senaryo yazarlığı, yönetmenlik, yapımcılık ve editörlüğü ise kendileri üstlendiler. Coen'ler genelde öykülerine karamsar ve şiddetli altmetinler katmayı tercih etti. Öykülerindeki mizah unsuru Preston Sturges (s. 114) ve Frank Capra'nın (s. 118) çılgın komedilerine bir saygı ifadesidir. Filmleri her zaman belirli ve önemli bir arazi ya da mekânda geçer. Coen kardeşlerin Hollywood sisteminin dışında, çağdaş ve bağımsız Amerikan öykü anlatımını simgeleyen, eşsiz bir üslupları vardır.

Diğer Eserleri

Blood Simple, 1984, başrolde Frances McDormand

Raising Arizona, 1987, başrolde Nicolas Cage

Miller's Crossing, 1990, başrolde Gabriel Byrne

Barton Fink, başrolde John Turturro

The Man Who Wasn't There, 2001, başrolde Billy Bob Thornton

■ **No Country for Old Men**, 2007, başrolde Josh Brolin, Javier Bardem

No Country for Old Men'de yaşlı bir polisi canlandıran Tomy Lee Jones acımasız bir katilin (Javier Bardem) izini sürüyordu. Yönetmenlerin diğer eserlerinin ayırt edici özelliği olan ince nükte ve canlılıktan büyük ölçüde yoksun film, kendine koyduğu sınırla dikkat çekiciydi. Romanın yazarı Cormac McCarthy'in özlü eseriyle uyum içindeki yalın görüntüler, kasvetli manzaranın bir ifadeye dönüşmesine olanak tanıdı. Coen kardeşlerin daimi mesai arkadaşı Carter Burwell'in tüyler ürperten müziği de minimalistti.

The Big Lebowski, 1998, başrolde Jeff Bridges, John Goodman

Halısını arayan bir adamın çılgın öyküsü; Lebowski'nin tercih ettiği kokteyli (White Russian) içen, tekrarlamaya değer diyalogların çoğunu ezbere bilen veya John Turturro'nun top atıcısı Jesus gibi giyinen kendini adamış bir hayran kitlesine sahiptir.

Fargo, 1996, başrolde Frances McDormand, William H. Macy

Gerçek ticari başarı yakalayan ilk Coen filmi olan, ürkütücü biçimde ters giden bir adam kaçırma olayını anlatan bu öykü, yönetmenlerin memleketi Minnesota'nın karlı arazilerinde geçiyordu.

Joel Coen'in karısı Frances McDormand'ın canlandırdığı mutlu hamilelik geçiren polis memuru bir dizi cinayeti araştırınca ipuçları onu asabi araba satıcısı Jerry Lundegaard'a (Macy) ulaştırır. Polis memuru olay örgüsündeki karmaşık ve kanlı birtakım değişimler sonucu, fazla araştırma yapmadan gerçeği öğrenir: Jerry, fidye parasıyla kumar borcunu ödeyebilmek için karısını kaçırmak üzere iki adamla anlaşmıştır. Abartılı ve yavaş bir Orta Batı şivesiyle konuşan oyuncular nedeniyle, Coen kardeşler karakterleri gülünç ahmaklar gibi göstermekle suçlandı.

oel ve Ethan Coen

Kült

■ Bir kuşak içinde geniş izleyici kitlesi edinen ve genelde üslup bakımından etkisini sürdüren filmler ■ Gişede başarısız olsalar da geceyarısı gösterimleri sayesinde sonradan dikkati çekerler ■ Coşkulu hayran kitleleri olur ■ *solda*: **Blues Brothers**, yönetmen John Landis 1980, başrolde John Belushi, Dan Aykroyd

■ **1958** "Gelmiş geçmiş en kötü yönetmen" Ed Wood Junior, *Plan 9 From Outer Space*'i çekti

1970 New York'taki Elgin Theater, Kenneth Anger'in *Invocation of My Demon Brother* filminin geceyarısı seansını başlattı

1981 Danny Peary bu terimi *Cult Movies* başlıklı kitabında genelleştirdi

1994 Tim Burton, başrolünde Johnny Depp ve Martin Landau'nun oynadığı *Ed Wood*'u çekti

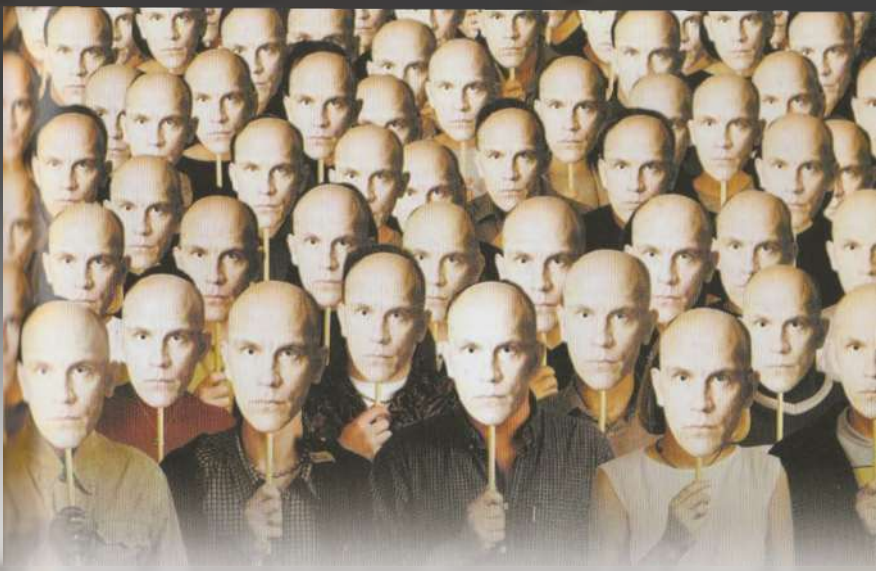
2004 David Lynch'in kült ve başarılı filmi *Eraserhead*, ABD Kongre Kütüphanesi'nin Ulusal Film Kayıtları'na geçti

Çoğu kült filmler ikiye ayrılır: Birinci türden filmler "o kadar kötü ki iyi" olanlardır, ikincilerse ticari olmayan, normal dağıtımda gösterilemeyecek kadar karmaşık ve sanatsal olanlar. İstismar filmlerinin geceyarısı gösterimlerinin yapılması 1930'lara dayansa da New York, Chelsea'deki bir sinema salonu tuhaf ve ender filmlerin geceyarısı gösterimlerini başlatana kadar filmlerin gerçek anlamda kült izleyici kitlesi edinmesinden söz edilmiyordu. Bu filmler, barındırdıkları dışlanmışlığa benzer ruh halinin tetiklediği hayran kitleleri edindi. Bu sinemalardaki gösterimlere katılan seyirciler şarkılara eşlik edip karakterlerin kostümlerine bürünerek ya da filmle ilgili alaylı yorumlarda bulunarak etkileşim yarattı. DVD kült filmlerin hayran kitlesi edinmesini çabuklaştırırken çoğu zaman da yeniden dağıtımlar ve devam filmlerini teşvik etti.

■ **Jim Sharman: The Rocky Horror Picture Show**, 1975, başrolde Tim Curry, Susan Sarandon

Fırtınalı bir gecede korkmuş bir çift, yıllık Transilvanya Toplantısı'nın düzenlendiği şatoya sığınır. Bir İngiliz sahne müzikaline dayanan film, en başarılı ve en uzun süre gösterilen geceyarısı filmi oldu. Hayranlarının katılımıyla etkileşimli gösterimler düzenlendi. İzleyiciler perdeye bağırıyor, karakterlerin kıyafetlerinden giyiyor ve şarkılara eşlik ediyordu. Bazı gösterimlerde yapımda rol alan oyuncular filmi perdenin önünde canlandırıyordu.

Spike Jonze: Being John Malkovich, 1999, başrolde John Cusack, Catherine Keener

Adaptation (2002) ve *Synecdoche, New York*'un (2008) senaryolarını da yazan Charlie Kaufman, kendi yaşamının bir iz düşümü olarak yazdığı senaryoda, büro memuru olarak iş bulmak zorunda kalan, hayalkırıklığı içindeki kuklacıyı anlattı. Kuklacı, yediyle sekizinci kat arasındaki yedi buçukuncu katta yer alan odasında çalışırken oyuncu John Malkovich'in (John Malkovich canlandırdı) kafasının içine açılan, gizemli bir geçit keşfeder. Oyuncunun beynine girmek isteyen ofis çalışanları, para karşılığında geçitten faydalanmaya başlar. Öykü ilerledikçe, giderek tuhaflaşır. Üç dalda Oscar'a aday gösterilen *Being John Malkovich*, tıpkı adını aldığı oyuncu John Malkovich gibi, kült bir izleyici kitlesine sahip oldu.

Richard Kelly: Donnie Darko, 2001, başrolde Jake Gyllenhaal, Patrick Swayze

Kader ve anılma üzerine, yakın gelecekten tuhaf mesajlar alan, sorunlu bir genç hakkındaki bu dolambaçlı öykünün yapımcılığını Drew Barrymore üstlendi. Tuhaf bir tavşan Donnie Darko'nun hayatına egemen oldukça, öykünün şizofreni ile olağandışılık arasındaki çizgisi bulanıklaşıyordu. Gişede başarı sağlayamayan film iki yıldan fazla geceyarısı seanslarında gösterilmesini takiben 2004'te yönetmeninin kurgusuyla 20 dakika uzatılmış olarak yeniden gündeme getirildi.

Diğer Eserler

Freaks, yön. Tod Browning, 1932, başrolde Wallace Ford

Valley of the Dolls, yön. Mark Robson, 1967, başrolde Patty Duke

Heathers, yön. Michael Lehmann, 1989, başrolde Winona Ryder

Steven Soderbergh

1963, Atlanta

- Ticari stüdyo filmleri ile daha küçük çaplı, deneysel filmler yaptı
- Yazdığı filmleri çekti, kurguladı ve takma isimler altında yönetti
- Canlı kurgusu ve yenilikçi zaman/dizin kullanımıyla tanındı
- Amerikalı ■ Dram, Komedi, Aksiyon, Suç ■ 17 film yönetti

1963 Georgia'da doğdu
1976 Film yapmaya başladı
1986 Hollywood'da başarısızlıkla sonuçlanan bir senaryo yazma girişiminin ardından, müzik belgeseli *Yes: 9012 Live*'ı yaptı
1989 *Sex, Lies, and Videotape*'le o zamana kadar Cannes'da Altın Palmiye kazanan en genç yönetmen oldu
1995 Robert Siodmak'ın *Criss Cross* (1949) filmini *Underneath* ismiyle yeniden çekti
2000 *Erin Brockovich* ve *Traffic*'le iki kez En İyi Yönetmen dalına Oscar'a aday gösterildi; *Traffic*'le kazandı
2001 George Clooney'le birlikte Section Eight Productions'ı kurdu
2005 *Bubble*'ı gösterime soktu, aynı hafta içinde DVD'si de dağıtıma girdi

Steven Soderbergh'in çıkış filmi *Sex, Lies, and Videotape*, günümüzde Sundance film festivali ve Harvey Weinstein'ın yapım şirketi Miramax'la bağdaştırılan bir bağımsız film dalgasının önünü açtı. 1980'lerin sonlarında video kaset piyasasının yükselişi, stüdyoların tek başlarına karşılayamadığı bir film talebi yarattı. Bu büyük talep dağıtımcıların ve bağımsız yapımcıların kendi kendilerine film yapmalarına olanak tanıdı. Bu yeni bağımsızlar estetik ve ticari duyarlılık bakımından Jim Jarmusch'un (s. 386) düşük bütçeli filmlerinden John Cassavetes'in (s. 292) yalın eserlerine kadar çeşitlilik gösterdi. Soderbergh'in şaşırtıcı derecede çok yönlü eserleri, yıldız oyuncu dolu filmlerden (*Ocean's Eleven*) tutun da, insanı eğlendirecek derecede deneysel olanlara (*Schizopolis*); akıldan çıkmayan suç filmlerinden (*The Limey*) sadece amatör oyuncuların rol aldığı kasaba dramlarına (*Bubble*, 2005) varana kadar çeşitlilik gösterdi. Sinemaya duyduğu tutku, kurguyu kullanmasındaki oyunbazlık ve başka filmlere yaptığı göndermelerde kendini belli etti. Oyuncu George Clooney'le işbirliği yapan Soderbergh, *Michael Clayton* (2007) gibi siyasi açıdan sert filmlerin de yapımcılığını da üstlendi.

Diğer Eserleri

Gray's Anatomy, 1996, başrolde Spalding Gray

Schizopolis, 1996, başrolde Steven Soderbergh

The Limey, 1999, başrolde Terence Stamp

Solaris, 2002, başrolde George Clooney

The Good German, 2006, başrolde Cate Blanchett, Tobey Maguire

Sex, Lies, and Videotape, 1989, başrolde Andie MacDowell, James Spader

Düşük bütçeli *Sex, Lies, and Videotape* bağımsız filmlere pazar yaratan Harvey Weinstein tarafından satın alındı. Weinstein'ın uluslararası başarıya dönüşmesini sağlayan saldırgan bir kampanyayla pazarladığı yapım, ticari ses getiren ilk bağımsız Amerikan filmi oldu. Genelde kötü karakterleri canlandıran Spader, video kamerayı kullanan kahraman rolünü üstlendi.

Ocean's Eleven, 2001, başrolde G. Clooney, Brad Pitt

İki devam filminin (*Ocean's Twelve*, 2004 ve *Ocean's Thirteen*, 2007) yolunu açan bu başrolsüz soygun filmi, 1960 yapımının sadece ismini yeniden uyarladı. Neşeli bir aksiyon-soygun filmi olan *Ocean's Eleven*, en çok da gözler önüne serdiği yıldız dolu oyuncu kadrosunun mükemmelliğiyle başarı kazandı. Fransız Yeni Dalgası'ndan esinlenen seri, özdüşünümseldi -örneğin Julia Roberts, *Ocean's Twelve*'te kendine tıpatıp benzeyen kadını canlandırdı.

Out of Sight, 1998, başrolde Jennifer Lopez, George Clooney

Scott Frank, Steven Soderbergh'in stüdyo sinemacılığına dönüşü için, Elmore Leonard'ın hapisten kaçan ve federal bir ajanı (Lopez) kaçıran banka soyguncusu (Clooney) hakkındaki seksi suç romanını filme uyarladı. *Out of Sight* görev ve şehvet arasındaki çatışmayı anlatıyordu. Clooney ve Lopez'in ateşli sevişme sahneleri keskin kurguyla aktarıldı ve zaman dizini karıştırılarak sunuldu. Film iki dalda Oscar'a aday gösterildi.

Erin Brockovich, 2000, başrolde Julia Roberts

Çarpıcı bir çevre davasının çek öyküsüne dayanan bu film, Steven Soderbergh'in anlaşılır eseriydi. Julia Robe filmdeki performansıyla Os kazandı.

Steven Soderbe

Yeni Yıldızlar

Stüdyoların tanıtım bölümlerinin artık kısıtlamadığı zamane yıldızları, günümüzde siyasi görüşlerini daha fazla yansıtma eğilimindeler. Görünen o ki, siyasi tabanlarının büyüklüğünün, filmlerinin siyasi ve eleştirel başarısına bağlı olduğunun artık onlar da farkında. Tabii bunların yanı sıra bir de daha yoğun olarak maruz kaldıkları isimsiz blog yazarlarının ve paparazzilerin kontrolündeki medyayla başa çıkmak zorundalar. Günümüzün en başarılı yıldızları ya (Johnny Depp gibi) kararlılıkla gözlerden uzak duruyor ya da şöhretlerini siyasi meselelere dikkat çekmek için kullanarak bu mayınlı arazide kendi alanlarını idare ediyorlar.

Johnny Depp 1980'lerde genç bir yıldız olarak tanındı. Televizyon dizisi *21 Jump Street*'te poster figürü olmasının ardından, *Edward Scissorhands*'teki (1990) rolüyle ticari anlamda zirveye ulaşan Depp, *Pirates of the Caribbean* üçlemesinde Keith Richards'dan esinlenen rolüyle daha da mükemmelleştirdiği eşsiz, sıradışı bir kariyer oluşturmaya başladı. Oynadığı roller genellikle, kendisi gibi dışlanmışlar ve eksantrik kişilerdir. 1999'da, Fransa'ya taşındı; oyuncu Vanessa Paradis ile yaşıyor.

Scarlett Johansson 1990'larda bir çocuk yıldız olarak başlayan oyuncu günümüzün seks sembolüne dönüştü. Coen kardeşler, Woody Allen, Brian DePalma ve Christopher Nolan gibi yönetmenlerle çalıştı ve birçok çağdaş oyuncu gibi inançları uğruna savaştı, buna Demokrat Parti adına kampanya yapmak dahil. Sofia Coppola'nın *Lost In Translation*'ında bugüne kadarki en unutulmaz performansını sergiledi.

Leonardo DiCaprio *Titanic*'teki (1997) oyunculuğunun ardından ciddi roller kapmak için mücadele etmek zorunda kaldı. Scorsese'yle iki kez çalışan oyuncu, kısa bir süre önce seslendirdiği çevre belgeseli *The 11th Hour*'un (2007) yapımcılığını da üstlendi.

George Clooney kariyerine televizyon dizisi *ER*'da doktor rolüyle başladı. *Batman & Robin*'in (1997) ardından ticari sinemaya tövbe ederek senaristlik, yapımcılık ve yönetmenlik gibi çeşitli alanlarda çalışarak başarılı oldu..

Brad Pitt ve Angelina Jolie sinemanın güçlü çiftini temsil ediyor. Pitt; Gwyneth Paltrow ve Jennifer Aniston'la yaşadığı, bıkkınlık veren medyatik ayrılıkların ardından, daha önceki karanlık kişiliğini birdenbire insancıl bir süper kadına dönüştüren Jolie'yle çabucak büyüyen, çokkültürlü bir aile kurdu. İkili, *Mr. and Mrs. Smith*'te (2005) başrolü paylaşmıştı.

Quentin Tarantino

1963, Knoxville

■ İstismar filmleri ve B-filmlerinden ilham aldı ■ Filmlerinde şiddetin dozunu arttırdı ■ Genelde popüler kültür jargonunu kullandı ■ Filmlerinin müziklerini popüler şarkılardan ve başka filmlerin müziklerinden oluşturdu ■ Amerikalı ■ Suç, Dram, Aksiyon ■ 5 film yönetti

■ **1963** Tennessee'de doğdu
1979 Oyunculuk için liseyi bıraktı
1985 California'daki Manhattan Beach Video Archives'de, *Pulp Fiction*'ı birlikte yazdığı Roger Avary'le tanıştı
1988 *The Golden Girls*'ün bir bölümünde Elvis taklitçisi olarak oynadı
1993 Tony Scott, Tarantino'nun senaryosunu yazdığı *True Romance*'i yönetti
1994 *Natural Born Killers*'ın senaryosu Oliver Stone tarafından uyarlandı ve yönetildi
2007 Takashi Miike'nin *Sukiyaki Western Django* filminde oynadı

Diğer Eserleri

Pulp Fiction, 1994, başrolde John Travolta, Samuel L. Jackson
bkz s. 418

Four Rooms, 1995, *The Man from Hollywood* bölümü, başrolde Tim Roth

Jackie Brown, 1997, başrolde Pam Grier, Robert Forster

CSI: Crime Scene Investigation (TV), 2005, iki bölüm: *Grave Danger: Volume 1-2*

Senaryolarında popüler kültürü hesapsız ve haddinden fazla şiddet içererek anlatıp, Yeni Film Noir (kara film) modasını yaratarak bağımsız sinemayı küçük düşürmekle suçlandığı halde Tarantino'nun filmleri, popüler "B" ve istismar filmlerinden, asi ve yeni bir popüler üslup yaratmak amacıyla faydalandı. Filmlerindeki stilize şiddet; uzuvlar, silahlar ve kan içeren koreografilere dönüşerek çağdaş aksiyon filmlerindeki emsallerinden ayrışır. Tarantino'nun yaratıcılıkla yapılandırılmış zaman dizinleri de atıfta bulunduğu filmlerden farklıdır. Bunda altın çağları geride kalmış oyuncuları seçmesinin özel bir etkisi var. Pam Grier'in *Jackie Brown*'daki güçlü kadın kahramanı, Grier'in daha önce oynadığı *Foxy Brown* (1974) gibi zenci istismar filmlerine dayanıyordu; böylece filme hem oyuncunun hem de bu türün geçmişi dahil edilmiş oldu. Tarantino'nun film müzikleri de aynı işlevi gördü; eski bir Ennio Morricone bestesinden yaptığı alıntıyla filme zenginlik katan bir gönderim yaptı.

■ **Kill Bill: Vol. 1 & 2**, 2003/4, başrolde Uma Thurman

Bir kadın (Thurman) dul bırakılmasının ve kilisenin sunağında ölüme terk edilmesinin ardından iyileşerek bu katliamın arkasındakilerden intikam almak üzere işe koyulur. *Kill Bill*, spagetti western'leri, samuray filmlerini ve istismar sinemasını saygıyla anan, iki bölüm halinde gösterime sokulan, kanlı ama zarif bir filmdi.

Reservoir Dogs, 1992, başrolde Steve Buscemi, Tim Roth

Bir soygun filmi olan *Reservoir Dogs*, olayı hiç göstermeden öyküsünü anlattı. Tarantino'nun çıkış filmi sonraki eserlerinin bütün ayırıcı özelliklerini barındırıyordu: Popüler kültüre atıfta bulunan diyaloglar, açık seçik ve ani şiddet patlamaları, oyuncuların geçmişini hesaba katan etkileyici seçim ve Stealers Wheel'ın "Stuck in the Middle with You" parçasının alaycılıkla kullanıldığı film müziği.

Death Proof, 2007, başrolde Zoë Bell, Kurt Russell

Filmin birinci kısmı, psikopat bir gösteri şoförünün Teksas'ta bir grup genç kadını takip ederek öldürmesini anlatır. İkinci yarı onu, kendisine karşılık veren genç kadın dublörlerle yüzleştirir. ABD'de Robert Rodriguez'in *Planet Terror*'ı ile birlikte afişteki adı *Grindhouse* olarak gösterime sokulan filmin bakış açısı ve öyküsü, bir zamanlar "grind house" adı verilen sinemalarda, iki film birden düzeninde oynatılan istismar B-filmlerine bir saygı niteliği taşıyor.

Quentin Tarantino

Pulp Fiction

■yönetmen Quentin Tarantino, ABD, 1994, Suç Dramı

Gösterime girmesiyle uluslararası düzeyde sansasyon yaratan bu post-modern suç dramı 100 milyon doları aşan ilk "bağımsız" film oldu. Tarantino'nun zaman düzeni kendine özgü bir şekilde altüst edilmiş filmi, birbirinin içine geçen üç öyküden oluşuyordu: Bruce Willis'in maçı satmamaya cüret eden boksörü canlandırdığı; geçkin gangster John Travolta'nın patronunun edepsiz kız arkadaşıyla ilgilendiği ve Travolta'nın suç ortağı, dinsel bir aydınlanma yaşayan Samuel L. Jackson hikâyeleri. Zengin senaryosu, popüler kültüre yaptığı pek çok göndermeve şiddet sahnelerine sahip olan film, aday olduğu yedi dal arasından tek Oscar kazandı.

■ **Pulp Fiction**, 1994, başrolde John Travolta, Samuel L. Jackson

Travolta ile Uma Thurman'ın dans düeti Travolta'nın *Saturday Night Fever*'daki (1977) rolüne özellikle dayanmıyordu; Tarantino, yapım şirketi A Band Apart'a isim babalığı yapan Godard'ın *Bande à Part* (1964) filmindeki doğaçlama dans sekansına hatırşinas bir göndermede bulunmak istemişti.

Pulp Fiction

David Fincher

1962, Denver

■ Loş ışık ve netliğin azaltılarak kullanılması ayırt edici özelliğidir ■ Tüketici kültüründeki duyarsızlık ve tembellikle mücadeleye odaklandı ■ Set tasarımını geliştirmek için dijital teknolojiden faydalandı ■ Amerikalı ■ Gerilim, Müzik klipleri ■ 6 film yönetti

■ **1962** Colorado'da dünyaya geldi, California, Marin County'de büyüdü

1983 Reklam filmleri ve müzik klipleri çekmeye başladı; *Star Wars: Episode VI– Return of the Jedi*'da yardımcı kameramanlık yaptı

1984 İlk müzik klibini Rick Springfield için çekti

1986 Klip yapım şirketi Propaganda Films'in kurucuları arasında yer aldı

1994 Rolling Stones için çektiği *Love is Strong* klibiyle Grammy kazandı

2002 Steven Soderbergh'in *Full Frontal* filminde oynadı

George Lucas'ın (s. 358) şirketi Industrial Light & Magic'te özel efekt alanında çalıştı, ardından kanser konusunda, anne karnında sigara içen bir bebeği konu alan ürkütücü bir bilinçlendirme reklamıyla beğeni topladı. Önce müzik klibi yönetmenliğinde isim yaptı, Billy Idol (Cradle of Love), Madonna (Vogue) ve George Michael (Freedom '90) için hafızalara kazınan klipler yönetti. Bu klipler Fincher'ın etkileyici üslubunu gözler önüne serdi. Karakteristik olarak koyu ve doygun renkler, bir sahnenin belirli açılarına vurgu yapan veya görüntüye gizemli bir hava katan aydınlık ile karanlık arasında yüksek karşıtlık yaratmak amacıyla loş ana ışık kullandı. Kısa alan derinliğini tercih ederek görüntülerinin çoğunu odak dışında bıraktı. Perdede şimşek hızıyla görünüp kaybolan, bilinçaltıyla algılanan tek karelik görüntüleri denemesiyle tanındı. Fincher bu üslubunu, ayrıntıya gösterdiği büyük itina ve en unutulmaz karakterleriyle paylaştığı tutkuyla birleştirdi.

Diğer Eserleri

Express Yourself ve **Oh Father** 1989, Madonna klipleri

Alien^3, 1992, başrolde Sigourney Weaver

Who Is It? 1993, Michael Jackson klibi

The Game, 1997, başrolde Michael Douglas, Sean Penn

Zodiac, 2007, başrolde Jake Gyllenhaal, Robert Downey Jr.

Fight Club, 1999, başrolde Edward Norton, Brad Pitt

Fincher, Chuck Palahniuk'un tüketicilik karşıtı terörizm ve engellenmiş maçoluk üzerine öfke dolu romanını filme uyarlarken kitabın saf enerjisini kullanarak eşi görülmemiş unsurlar kattı. Pitt'in karakterini tam anlamıyla çerçevenin dışına taşırması, filmin makaraları arasındaki birleşme noktalarına işaret eden "sigara yanıklarına" dikkat çekmesi, sadece bilinçaltının algılayabildiği, araya sokulan tek karelerde göründü.

Se7en, 1995, başrolde Morgan Freeman, Brad Pitt

Fincher'ın ayrıntıyla saplantısı, Se7en'ın özenle hazırlanmış setlerinde kendini gösterdi. İşlediği cinayetlerle yedi ölümcül günahı sahneleyen bir seri katilin izini süren iki dedektifin (Freeman ve Pitt) öyküsünü anlatan filmin loş ana ışıklandırması ile kısa alan derinliği kullandığı görüntüler, filmin karanlık havasını güçlendirdi. Kasvetli ve ürkütücü bir gerilim olan *Se7en*, daha zarif ama eşit derecede ürkütücü, gerçek olaylara dayanan suç gerilimi *Zodiac*'a zemin hazırlardı.

Panic Room, 2002, başrolde Jodie Foster, Kristen Stewart

Aslında filmde oynamak üzere Nicole Kidman seçilmişti ama oyuncu provalar sırasında yaralanınca Kidman'ın yerini Foster aldı. Fincher; endişe hissi vererek evi baştan aşağı dolaşan, normalde gerçekleşmesi mümkün olmayan kaydırmalı çekimlerde dijital teknolojiden yararlandı.

David Fincher

Belgesel

■ Seslendirmeye daha az, gözleme daha fazla bağlı, farklı üsluplara olanak tanır ■ Popüler konular, yaban hayat, müzik, tarih ve siyaset ■ Nesnel olma iddiası taşıdığı halde, günümüzde öznel bakış açıları sunar ■ *solda*: **La marche de l'empereur**, yön. Luc Jacquet, 2005

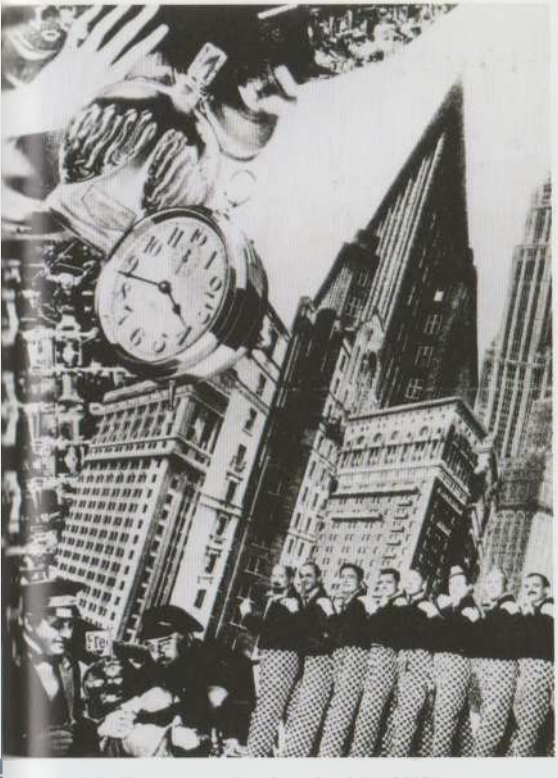
■ **1926** John Grierson, Robert J. Flaherty'in *Moana* eseri üzerine yazdığı bir eleştiride "belgesel" terimini türetti
1960 Robert Drew, ilk dolaysız sinema filmi *Primary*'yi çekti
1965 Peter Watkins, nükleer bir saldırının öncesini ve sonrasını anlatan kurmaca belgesel *The War Game*'i yönetti
1979 David Attenborough'un *Life on Earth* serisi yaban hayat belgeselleri için bir mihenk taşı oldu
1997 Sinemacı Errol Morris, röportaj yapılan kişinin, röportajı yapanı kamera merceğinin üzerindeki küçük bir monitörde görmesini sağlayan Interrotron adlı cihazı ilk kez kullandı

Gazetecilik ile kurmaca arasındaki bir noktada bulunan belgeseller, sinema teknolojileriyle birlikte tarihin akışı içinde değişmiştir. Robert J. Flaherty'nin (s. 82) etnografik canlandırma belgeseli *Nanook of the North*'u (1922) gibi ilk belgeseller, sessizdi. Sonraki belgeseller çoğunlukla dış sesle anlatımı kullandı, soğukkanlı ve otoriter ses, belgesellere nesnel ve yansız bir hava katarak türün geçerliliğinin artmasına katkıda bulundu. 1960'larda dolaysız sinema yönetmenleri, daha az göze batan hafif kamera ve mikrofonlarla öznelerini takip ederek nesnel olmanın yeni bir yolunu buldu. Bu teknik sonraları ünlülerin hayatını "casusluk yaparak" göstermeye çalışan, son zamanların Reality TV akımı tarafından da benimsendi. Günümüzün belgeselcileri ise; günlükleri filme alıyor, yeniden canlandırmalarla sahneleri açık bir şekilde manipüle ediyor veya Michael Moore gibi filmlerinin içinde ve merkezinde yer alarak öznel görüşleri lehine, nesnel görünme çabasını bir kenara bırakan son moda filmler çekiyor.

■ **D. A. Pennebaker: Dont Look Back**, 1967, başrolde Bob Dylan, Joan Baez

Pennebaker'ın, kökenleri "Cinéma Vérité" de denilen, dolaysız sinemaya dayanan filmleri genelde anlatıcıdan kaçındı. Bunun yerine "casus" el kamerasıyla çekilen sahneler kullandı. *Don't Look Back*, Dylan'ın 1965'teki karmaşık İngiltere turnesini anlatıyordu.

Walter Ruttmann: Berlin: Die Sinfonie der Großstadt, 1927

Çağdaş metropol hayatındaki bir günü yansıtan bu sessiz ve öncü belgeselin geleneksel bir olay örgüsü veya anlatısı yoktu. Ama kendi içinde veya kendi kendine Berlin'deki hayat üzerine bir sekans veya öykü olarak algılanabilecek güçlü bir görsel kolaj sundu. Ruttmann, Berlin'in farklı kesitlerini üst üste koyarak yakaladığı anlık kent yaşamı ve hareketiyle, Sovyet kurgu tekniğini filminde saygıyla andı.

Diğer Eserler

High School, yönetmen Frederick Wiseman, 1968

Woodstock, yönetmen Michael Wadleigh, 1970

Grey Gardens, yönetmen Albert Maysles, David Maysles, Muffie Meyer, Ellen Houde, 1975

Bewogen Koper, yönetmen Johan van der Keuken, 1993

Tarnation, yönetmen Jonathan Caouette, 2003

Michael Moore: Bowling for Columbine, 2002

Amerikan silah kültürünü ve doğurduğu şiddeti incelemek üzere Colorado okul katliamını bir başlangıç noktası olarak alan *Bowling for Columbine*, Moore'un daha geniş bir izleyici kitlesiyle tanışmasını sağladı. *Fahrenheit 9/11* (2004) ve *Sicko* (2007) yönetmenin öznel ve etkileyici siyasi şovmenliğini sonradan mükemmelleştirdi. Filmlerinde bizzat yer alması ve genelde eğlendirici kolaj üslubu yüzünden kendini belgesellerine yansıttığı yaftası yapıştırıldı, propagandacılıkla ve gerçekler bakımından güvenilmez olmakla eleştirildi.

Paul Greengrass

1955, Cheam

■ Belgesel gazetecilikteki geçmişinden edindiği bilgiyle güncel olaylara ve siyasi meselelere odaklandı ■ El kamerası kullanımının ve hareketli kurgunun simgelediği, sürükleyici ve gerilimli bir üslubu vardır ■ İngiliz ■ Belgesel, Dram, Aksiyon ■ 8 film yönetti

■ **1955** İngiltere'de doğdu

1980 Üniversiteyi bıraktı, *World in Action* üzerinde çalışırken Kuzey İrlanda'yı ziyaret etti

1985 Kıdemli bir MI5 ajanının yasaklanan otobiyografisi olan *Spycatcher* adlı kitabın ortak yazarlığını üstlendi

1988 *Spycatcher*'ın İngiltere'de satılmasına en sonunda izin verildi

1989 Falkland Savaşı'nda kaybolan bir asker hakkındaki, ilk uzun metraj filmi *Resurrected*'ı yönetti

2004 1998'de İrlanda'daki bombalama olayını ele alan televizyon filmi *Omagh*'ın ortak yazarı oldu

2007 *The Bourne Ultimatum* gösterime girdi

10 yıl boyunca çalıştığı ITV'nin *World in Action* programında araştırmacı gazeteci olarak yetişen Greengrass, sert ve genelde siyasi unsurlar içeren filmlerine bir belgesel duyarlılığı katar. 1998'de daha geleneksel bir dram olan *The Theory of Flight*'ı çekmek için yaptığı başarısız girişimin ardından televizyona yönelik çarpıcı filmlerle başarıyı yakaladı. Cinayete kurban giden genç bir siyahın tutuklanan ama ırkçılık yüzünden asla hüküm giymeyen katillerini konu alan *The Murder of Stephen Lawrence* filminde olduğu gibi, travmatik güncel vakaları büyük bir etkileyicilikle tekrar tekrar canlandırdı. Gerçek yaşam meselelerine odaklanma, el kamerası kullanımı, hızlı kurgu ve basmakalıp olmayan karakterler yaratması, Bourne efsanesinin iki bölümünde meyvelerini veren bir üslup yarattı. En son projesi olan *Green Zone* (2010), savaş tarihçisi Rajiv Chandrasekaran'ın Bağdat'ın Yeşil Bölge'sindeki hayatı ele alan kitabına dayanıyor.

■ **The Bourne Supremacy,** 2004, başrolde Matt Damon, Joan Allen

Damon'ın hafıza kaybı, kimlik arayışını kamçılar; vardığı nokta kendisini canlı silaha dönüştürmek isteyen bir devlet kurumudur. *Bourne* üçlemesi yönetmen Doug Liman'la başlamıştı, ama öykünün ayırt edici özelliğini Greengrass'ın son iki filmdeki enerjik ve hareketli el kamerası çekimleri ile sert dövüş sahneleri belirledi.

United 93, 2006, başrolde Khalid Abdalla

United 93, 11 Eylül 2001'de Pennsylvania'daki uçağın düşmesine yol açan olayların yeniden canlandırmasıydı. Belgesel yaklaşımlı film, yer sahnelerinde gerçek şahıslardan bazılarını -örneğin Federal Havacılık İdaresi Müdürü Ben Sliney'i- kullandı. Böylece karakterlere basmakalıp kimlikler vermeyerek aşırı duygusallığı bertaraf etmiş oldu.

Diğer Eserleri

The Theory of Flight, 1998, başrolde Kenneth Branagh, Helena Bonham Carter

The Murder of Stephen Lawrence (TV), 1999, başrolde Marianne Jean-Baptiste, Hugh Quarshie

Bloody Sunday, 2002, başrolde James Nesbitt

Televizyon için çekilen film, 1972'de Kuzey İrlanda'da yapılan IRA karşıtı yürüyüşün kanlı finalinin canlandırmasıydı; Berlin Film Festivali'nde Altın Ayı kazandıktan sonra tüm dünyada gösterime girdi. Alışılmamış kamera kullanımı ve devingen kurgusuyla Greengrass'ın üslubu bu filmde rüştünü ispatladı. Filmin konusu ise yönetmenin sanatına özgüydü; şiddet ve siyaset üzerine, karmaşık ve ahlaki bakımdan muğlak bir inceleme.

The Lord of the Rings

yönetmen Peter Jackson, Yeni Zelanda, 2001-2003, Fantastik

Elijah Wood; gizemli bir gezgin rolündeki Viggo Mortensen, mağrur bir elf rolündeki Orlando Bloom, onun sevgi dolu arkadaşı Sam rolündeki Sean Astin ve bilge büyücü Gandalf rolündeki Sir Ian McKellen'ın içinde bulunduğu grubun liderlik için en son akla gelebilecek üyesi, azimli hobbit Frodo'yu canlandırdı. Öykünün akışında kahramanlar birbirinden ayrı kalınca, herkes esas kötüyü, Sauron'u alt etmek için kendini aşmak zorunda kaldı. 13 dalda Oscar'a aday gösterilen filmler dördünü kazandı.

Yönetmen Peter Jackson bazı komik ve düşük bütçeli korku filmleri yaptıktan sonra *Heavenly Creatures* (1994) ile *The Lord of the Rings*'i yapma şansı buldu. 280 milyon dolarlık bütçeye sahip olan film büyülü dünyaları kesin gerçeklikle birleştiren muhteşem bir zemine oturtuldu ve ortaya, dönemin en ileri özel efektleriyle desteklenmiş edebî bir uyarlama çıktı. Üç filmdeki temel görüntü çalışması yaklaşık bir yıl sürdü, bazen yönetmen Jackson'ın uydu aracılığıyla denetlediği birkaç farklı ekip tarafından, aynı anda 150 dış mekânda çekim yapıldı. Devinim ve mimikleri hareket yakalama teknolojisiyle Andy Serkis'in yüzünden ve bedeninden dönüştürülen, tamamen dijital bir yaratık olan Gollum karakteri gibi üst düzey özel efektlerle nefes kesen manzaralar, üçlemeyi başarıya taşıdı.

The Lord of the Rings

Alfonso Cuarón

1961, Mexico City

■ Çocuk filmlerinde de etkileyici sanat filmlerinde de eşit derecede usta ■ Guillermo del Toro, Alejandro González Iñárritu ve Guillermo Arriaga'yla birlikte Yeni Meksika Sineması'nın öncüsü ■ Meksikalı ■ Dram, Komedi, Fantezi ■ 7 film yönetti

■ **1961** Meksika'da doğdu

1973 İlk kamerası doğum günü hediyesi olarak alındı

1983 İki kısa film, *Vengeance Is Mine* ve *Who's He Anyway*'i çekti

1988 Meksika'da bilimkurgu televizyon programı *Hora Marcada*'nın altı bölümünü çekti

1991 Çıkış filmi, *Solo con tu pareja*'yı yönetti

1993 Sydney Pollack, *Fallen Angels*'ın iki bölümünü yönetmesini istedi

2006 *Paris, je t'aime*'e katıldı

2007 Oğlu Jonás'ın, Naomi Klein üzerine kısa belgeseli *The Shock Doctrine*'in senaryosunu onunla birlikte yazdı

Cuarón'un zarif ve seksi komedisi *Sólo con tu pareja*'yı izleyen Sydney Pollack (s. 278) ona ilk şansını tanıyarak ABD'de bir televizyon programında çalışma fırsatı verdi. İlk İngilizce filmi *A Little Princess* eleştirel övgü topladı. Cuarón'un sık sık çalıştığı Emmanuel Lubezki'nin muhteşem görüntüleri ise fazlasıyla takdir aldı. Charles Dickens'ın Büyük Umutlar uyarlamasını yönetmesiyle hayalkırıcı bir deneyim yaşamasının ardından, Cuarón *Y tu mamá también*'i çekmek üzere Meksika'ya döndü. Yol filminin ergen cinselliğine yönelik canlı tasviri ve içerdiği ince siyasi ima ona büyük övgü kazandırdı ve çok geçmeden Warner Bros. yöneticileri tarafından bir *Harry Potter* filmi yönetme şansı tanındı. O da, tam iki yıl boyunca, Potter serisinde bugüne kadar en olumlu eleştiriyi alan film üzerinde çalıştı. Cuarón elde ettiği mali kaynağı siyasi mesajlar içeren bilimkurgu/aksiyon filmi *Children of Men*'i çekmek için kullandı.

■ **Children of Men**, 2006, başrolde Clive Owen, Julianne Moore

P. D. James'in küresel kısırlık üzerine, distopik romanından yapılan bu uyarlamadaki nefes kesen, tek seferde çekilmiş gibi görünen sekanslar aslında özenli koreografi, ileri kamera teknolojisi ve biraz da bilgisayar ürünü görüntünün bileşimiydi. Gerçekliğe yönelik, katıksız duygular sunan sahneler karnınızda hissedeceğiniz bir gerilim yaratır.

Harry Potter and the Prisoner of Azkaban, 2004, başrolde Daniel Radcliffe, Alan Rickman

J. K. Rowling'in son derece başarılı kitap serisine dayanan üçüncü film için Cuarón cüretkâr bir seçimdi. Stüdyonun oynadığı kumarın karşılığını gişe hasılatında alması sevindirici oldu. Bunun yanı sıra filmin kitaptaki paralel konularla bağdaşan karanlık niteliğini fark eden eleştirmenler Cuarón'un, perdede ergenliğe geçme mücadelesi veren genç büyücü kahramanların hızını yakalayarak, Harry Potter filmlerinin olgunlaşmasına katkıda bulunduğunu belirttiler.

Diğer Eserleri

Solo Con Tu Pareja, 1991, başrolde D. Giménez Cacho

A Little Princess, 1995, başrolde Liesel Matthews

Great Expectations, 1998, başrolde Ethan Hawke, Gwyneth Paltrow

Y Tu Mamá Tambien, 2001, başrolde Gael Garcia Bernal, Diego Luna

En çok övgü toplayan Yeni Meksika Sineması filmlerinden biri olan *Y tu mamá tambien*, seksi ve yaşça büyük bir kadını çıkacakları yolculuğa katılmaya ikna eden iki gencin öyküsünü anlatır. Bu aşk üçgeni beklenmedik sonuçlar doğurur. Cuarón yolculuğun kilit noktalarına güncel siyasi yorumlar içeren küçük parantezler ekledi.

Alejandro González Iñárritu

1963, Mexico City

■ Genelde farklı sosyal sınıflarda, hatta kıtalarda geçen öyküleri harmanlayarak kullandı ■ Filmleri çoğunlukla küreselleşmeyi irdeler ■ Quentin Tarantino, Lars von Trier ve Wong Kar-Wai'den etkilendi ■ Meksikalı ■ Dram ■ 4 film yönetti

■ **1963** Meksika'da dünyaya geldi

1984 Mexico'daki WFM'de radyo DJ'liği yaptı

1989 Hernando Name'nin *Garra de tigre* filminin müziğini besteledi

1991 Kendi yapım şirketi Zeta Films'i kurduktan sonra reklam filmleri yönetmeye başladı

1995 İlk kısa filmi *Detrás del dinero*'yu yönetti

2000 Çıkış filmi *Amores Perros*, Cannes'da iki ödül kazandı

2002 *11'09"01 - September 11*'in Meksika bölümünü yaptı

2006 En İyi Yönetmen dalında Oscar'a aday gösterilen ilk Meksikalı oldu

Enerjik üslubu ve anlatı yeteneğiyle eleştirmenlerden övgü toplayan Iñárritu, sinemacılığa yönelik son derece ciddi bir yaklaşım sergiledi. Meksikalı çağdaşları -Alfonso Cuarón (s. 428), Guillermo del Toro ve Guillermo Arriaga- arasında küreselleşmenin olumsuz etkilerini ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemelere rağmen çağdaş insanın iletişim kuramamasını perdeye yansıtmaya kendini en çok adayan yönetmen oldu. Karakterleri birbirlerine sadece eylemleri aracılığıyla bağladı; ait oldukları sınıf veya kültürel farklılıklar onların insan olarak birbirlerine bağlanmalarını engelliyordu. Yönetmenlerin yönetmeni Iñárritu'nun bu işi en iyi yapanlardan öğrendiği gayet açık; doygun renkli görüntüleri Wong Kar-Wai'i (s. 442) andırır, özenli sinematografisi ve kültürel kötümserliği Lars von Trier'i (s. 456) çağrıştırır. Öykü parçalarını beceriyle harmanlamasını bir nebze Quentin Tarantino'nun (s. 416) *Pulp Fiction*'ına (1994) borçlu olsa da, eserlerinde Meksika yeraltı dünyasını yansıtan başka büyük yönetmenlerin etkisi de ayırt edilir: Luis Buñuel (s. 228), Arturo Ripstein ve Alejandro Jodorowsky.

■ **21 Grams**, 2003, başrolde Naomi Watts, Benicio Del Toro

Üç çiftin hayatı bir trafik kazası yüzünden ebediyen değişir. Yönetmen (ve senaryoyu birlikte yazdığı Guillermo Arriaga), ters zaman akışlı parçalarla anlattığı öyküde kurduğu gerilimi, filmin sonunda açıkladığı yürek burkucu kaza ayrıntılarıyla doruğa çıkardı. Iñárritu, muhteşem kurguya sahip bu filminin ismini, ruhun iddia edilen ağırlığından esinlenerek koydu.

■ **Babel**, 2006, başrolde Brad Pitt, Rinko Kikuchi

Beş kıtaya yayılan ve bir o kadar dilde çekilen bu başrolsüz dram, küreselleşmiş tesadüfler ve kültür çatışması ağı içindeki bağlantıları gözler önüne serdi. Cate Blanchett ve Gael Garcia Bernal de filmin yıldızları arasındaydı.

Diğer Eserleri

El Timbre, 1996, başrolde Damián Alcázar

Powder Keg (kısa film), 2001, başrolde Clive Owen, Stellan Skarsgård

Mexico (*11'09"01 - September 11* içinde bir bölüm), 2002

Anna (*Chacun son cinéma* içinde bir bölüm), 2007, başrolde Luisa Williams

■ **Amores Perros**, 2000, başrolde Gael Garcia Bernal, Emilio Echevarría

Iñárritu, tıpkı ikinci filminde olduğu gibi, çıkış filminin üç ayrı öyküsünü de bir trafik kazasıyla birleştirmişti. Görüntü yönetmeni Rodrigo Prieto'yla birlikte, Mexico City'de geçen her bir öykü için farklı renk şemaları kullandı. Tarantino'nun kopuk ve şiddet dolu *Pulp Fiction*'ını andırsa da, Iñárritu'nun üslubu daha çok melodrama ve sosyal gerçekçiliğe dayanır.

Pedro Almodóvar

1949, Calzada de Calatrava

■ Kendi kendini yetiştirdi ama Douglas Sirk, Rainer Werner Fassbinder ve Federico Fellini'den etkilendi ■ Görüntüleri ve setleri canlı renklerle boyamayı tercih etti ■ Kadınları ön plana çıkardı ■ İspanyol ■ Melodram, Komedi ■ 17 film yönetti

■ **1949** İspanya'nın küçük bir kasabasında dünyaya geldi
1968 Madrid'e taşındı
1972 Kısa filmler çekmeye başladı
1978 İlk 8 mm uzun metrajı *Folle... folle... folleme Tim*'i çekti
1980 İlk 35 mm filmi *Pepi, Luci, Bom y otras chicas del montón*'u yönetti
1987 Erkek kardeşi Agustín'le birlikte yapım şirketi El Deseo'yu kurdu ve *La ley del deseo*'yla Berlin Film Festivali'nde Teddy Ödülü kazandı
1990 *¡Átame!* filminin ABD gösterimi üzerine doğan hukuk mücadelesi yeni bir sınıflandırma olan NC-17 ile sonuçlandı
2002 *Hable con ella* En İyi Özgün Senaryo dalında Oscar kazandı

1960'ların sonlarında Madrid'e taşınan Almodóvar, Franco diktatörlüğü sırasında bitpazarında ikinci el eşyalar sattı ve bir yandan da ulusal telefon şirketinde çalışıp para kazandı. Bu arada Madrid'in hareketli sanat hayatının ve eşcinsel çevrelerinin de önemli bir figürü oldu; basına girip taşlamalı çizgi romanlar ve gazetecilik alanlarında çalıştı; deneysel tiyatrolara katıldı, hatta müziği deneyip bir glam-rock ikilisinde sahneye bile çıktı. Almodóvar'ın eserleri eski moda gelenekleri, yine bu gelenekleri yıkmak amacıyla, ironik bir yaklaşımla vurgular. Almodóvar'ı simgeleyen canlı, parlak renkler ve histerik olay örgüleri, Douglas Sirk'ün 1950'lerdeki geniş ekran melodramlarından çok daha şok edici ve cüretkârdır. Tıpkı Sirk gibi Almodóvar da ilham perileri Carmen Maura, Victoria Abril ve Penélope Cruz'un canlandırdığı kadın kahramanları yeğledi; onlara tanıdığı bağımsızlık ve dramatik sağlamlık, saf duygusal güçte karakterler yarattı.

■ **Todo sobre mi madre**, 1999, başrolde Cecilia Roth, Marisa Paredes

Almodóvar'ın yürek titreten melodram yeteneği ile daha cüretkâr güdülerini mükemmel bir şekilde dengelediği bu ilk filmi, Barcelona transseksüel dünyasındaki acının öyküsünü anlattı. Tesadüf ve parodiyle dolu olsa da senaryo yönetmenin karakterlerini gözler önüne rahatlıkla serdi. Penélope Cruz, ölümcül sır saklayan rahibeyi canlandırdığı küçük rolünde göz doldurdu.

Mujeres al borde de un ataque de nervios, 1988, başrolde Carmen Maura, Antonio Banderas

Çığırından çıkmış çılgın bir komedi havasında kaleme aldığı zina ve terörizm temalı cüretkâr öyküleri birleştiren Almodóvar, kadın kahramanının bütünlüğünü ve saygınlığını pembe dizi mantığı çerçevesinde korumasını bildi. Carmen Maura'yı *Johnny Guitar*'dan (1954) bir sahneye İspanyolca dublaj yaparken gösteren Almodóvar, yönetmen Nicholas Ray'in radikal renklerine ve feminist duyarlığına hatırşinas bir göndermede bulundu.

Volver, 2006, başrolde Penelope Cruz, Carmen Maura

Büyük bütçeli bir dizi Hollywood rolünün ardından Cruz yaşam, ölüm ve kadın dayanışmasına övgü üzerine olan bu yalın komedi için İspanya'ya döndü. Raimunda'nın (Cruz) kızı kendini savunmak amacıyla istismarcı ve alkolik erkek arkadaşını öldürür. Raimunda'nın ölü annesi (Maura) kızına ve ailedeki öteki kadınlara yardım etmek için öbür dünyadan geri döner, amacı hayatlarının kontrolünü ele almalarıdır.

Diğer Eserleri

Carne trémula, 1997, başrolde Javier Bardem

Hable con ella, 2002, başrolde Javier Cámara

La mala educación, 2004, başrolde Gael García Bernal

Animasyon

■ Teknikler arasında "stop motion", el çizimi, "Claymation", "rotoscoping", 2-D ve 3-D dijital animasyon veya bunların birleşimleri bulunur ■ Çoğunlukla çocuklara hitap eder ama bazı animatörler yetişkin konularını da ele alır
■ *solda*: **Ratatouille**, yönetmen Brad Bird, Jan Pinkava, 2007

■ **1906** J. Stuart Blackton ilk animasyonu yaptı
1921 Walter Ruttman ilk soyut animasyon *Opus I*'i yaptı
1928 Miki Fare *Steamboat Willie*'de hayat buldu
1937 Marlene Dietrich *Snow White and the Seven Dwarfs*'un galasına katıldı
1945 Salvador Dalí, 2003'te biten *Destino* üzerinde Disney'le birlikte çalıştı
1986 Pixar animasyon stüdyoları kuruldu
1988 *Akira*'nın başarısı Japon animasyonlarına yönelik dünya çapında bir ilgi fırtınasına yol açtı
2007 *Beowulf* hareket yakalama oyunculuğundan faydalandı

Amerikalı animatörler 20. yüzyılın başlarından beri, filme aktardıkları bir dizi ardışık çizimi hareket yanılgısı yaratacak şekilde perdeye yansıtıp kısa animasyonlar yaptı. Walt Disney'in (s. 130) yanında Winsor McCay (*Little Nemo*, 1911), Max Fleischer (*Betty Boop*, 1930) ve Tex Avery (*Looney Tunes* serisi, 1935'te başladı) de bu tekniğin diğer öncüleri arasında yer alır. ABD'de yalnızca eğlence olarak görülen animasyon, daha çok yetişkinlere yönelik konuları ele almaya ilk kez eski Demir Perde ülkelerinde başladı. Jiří Trnka ve sonradan Jan Švankmajer gibi Çek animatörler, kuklaları gerçek arkaplanlar ve aksesuarlarla bir araya getiren gerçeküstücü stop motion eserlerinde, yetişkinlere yönelik siyasi konuların öncüsü oldular. 1907'den beri Japonya'da köklü bir uygulama olduğu halde, 1970'lerden itibaren manga çizgi romanlarının artan popülerliğiyle birlikte Japon animasyonlar kendilerine daha geniş bir hayran kitlesi edindi. Bu türün konuları da dramatikten gelecekçiliğe, şiddetten erotizme uzanarak çeşitlilik gösterdi. Çağdaş animasyon, yaratılmasına katkıda bulunan bilgisayar desteğiyle şekillendi.

Diğer Eserler

Akira, yönetmen Katsuhiro Ôtomo, 1988
The Nightmare Before Christmas, yönetmen Henry Selick, 1993
The Fall, yönetmen Aurel Klimt, 1999
Shrek, yönetmen Andrew Adamson, Vicky Jenson, 2001
The Incredibles, yönetmen Brad Bird, 2004

■ **Nick Park, Bob Baker: Wallace and Gromit—A Close Shave, 1996**

Wallace camları silerken bir dükkan sahibine âşık olur. Bu sırada cesur ama sessiz köpeği Gromit, bir koyunu öldürmekten tutuklanır ve ardından bir dizi çılgın olay yaşanır. Plastisin kullanılarak gerçekleştirilen *Wallace and Gromit-A Close Shave* "stop motion" animasyon tekniği kullanılarak çekildi.

John Lasseter: Toy Story, 1995

Tamamen bilgisayarla yaratılan bu ilk uzun animasyon filmi; George Lucas'ın Industrial Light and Magic adlı efekt stüdyosunda doğdu ve Disney ile Steve Jobs'un yönettiği Pixar Studios tarafından yapıldı. Film, çocuklar oynamadıkları sırada canlanan oyuncakları konu alıyor. Andy'nin en sevdiği oyuncağı olan (Tom Hanks tarafından seslendirilen) kovboy Woody, (Tim Allen tarafından seslendirilen) yeni havalı astronot Buzz Işıkyılı tarafından pabucu dama atılınca kıskançlıktan kudurur. İkisinin çocuğun dikkatini çekmek için kapışması, western'lerin 1950'lerdeki azalan popülerliği ile bilimkurgu türünün yükselen başarısını gösteriyordu. Televizyon filmi *Buffy*'in yaratıcısı Joss Whedon bu muhteşem senaryoya katkıda bulundu.

Marjane Satrapi, Vincent Paronnaud: Persepolis, 2007

Nefis siyah-beyaz tonlarda üretilen Persepolis, İran'da reşit olan ama Avusturya'ya sürgün edilen, açık sözlü bir kızın dokunaklı öyküsünü anlattı. İçerdiği siyasi mesaj, filmin gösterime girmesiyle birlikte tartışmalara yol açtı.

Robert Zemeckis: Beowulf, 2007

8. yüzyıla uzanan epik bir şiire dayanan bu IMAX 3-D animasyon film, *The Lord of the Rings*'in Gollum'unu hayata geçirmekte kullanılan hareket-yakalama teknolojisinin bir benzeriyle yapıldı. Animatörler hareketleri, hatta yüz ifadelerini yakalamak için Angelina Jolie gibi oyunculardan faydalandı ve bunları tümüyle dijital emsallerine aktardı. Bilgisayar ürünü karakterleri kullanmasıyla devrim niteliği taşıyan *Beowulf*, animasyon ile animasyon olmayan filmler ve gerçeklik ile sinemanın büyüsü arasındaki çizgiyi bulanıklaştırdı.

Hayao Miyazaki

1941, Tokyo

■ Kahramanları genelde iyimser ve genç kızlardır ■ Bilgisayar ürünü görüntü yerine el çizimi animasyonu tercih eder ■ Çocuksu ve genelde mantık dışı anlatılarının altmetninde mistik unsurlar gizlidir ■ Japon ■ Animasyon Çocuk Dramı, Fantezi ■ 12 film yönetti

■ **1941** Japonya'da doğdu
1963 Siyasi bilimler ve ekonomi dallarından mezun olduktan sonra meslek değiştirip animasyonu seçti
1965 Meslektaşı Akemi Ota'yla evlendi
1969 İlk manga çizgi romanı *Nagagutsu wo Haita Neko*'yu yayınladı
1978 İlk televizyon dizisi *Mirai shônen Konan*'ı yönetti
1979 İlk uzun filmi *Rupan sansei: Kariosutoro no shiro*'yu yaptı
1985 Studios Ghibli'nin ortak kurucusu oldu
2006 Oğlu Goro ilk filmi *Gedo senki*'yi yönetti

Miyazaki'nin filmlerinin hayali ve çağrışımsal niteliği, yönetmenin yaratım süreciyle doğrudan bağlantılıdır; hiçbir zaman senaryo üzerinden çalışmaz, resimli taslakları çizmeye başlayınca öykünün kendiliğinden ortaya çıkacağından emindir. Akıcı üslubunda, Paul Grimault, Yuri Norstein ve Lev Atamanov gibi animatörlerden ilham aldı. 1984 tarihli *Kaze no tani no Naushika* filminden beri, iyimser kız kahramanlarının kökleri Astrid Lindgren'in Pippi Longstocking örneğine dayanıyormuş gibidir. 1930'larda geçen hava korsanları konulu filmi *Kurenai no buta* dışındaki bütün filmleri -her ne kadar şiddet sahneleri naif Batılı ebeveynleri korkutsa da- çocuklara yönelikti. Miyazaki ve Studio Ghibli'nin *Mononoke-hime* filmi Miramax tarafından ABD'de gösterime sokulunca yönetmen uluslararası şöhrete kavuştu ve *Sen to Chihiro no kamikakushi* bir Oscar'ın yanında bir de Altın Ayı kazandı.

■ **Sen to Chihiro no kamikakushi**, 2001

Alice In Wonderland'e bir yanıt olan bu film, şımarık ve küçük bir kızın, cadıların ve ruhların bulunduğu, gizemli bir dünyada kaybolmasını konu alır. Miyazaki'nin filmleri çocuklara hitap ettiği halde, karakterleri ahlaki açıdan basit değildir; öyküleri kötünün yok edilmesiyle değil, uzlaşmayla son bulur.

Diğer Eserleri

Kaze no tani no Naushika, 1984
Tenkû no shiro Rapyuta, 1986
Tonari no Totoro, 1988
Majo no takkyûbin, 1989
Kurenai no buta, 1992

Mononoke-hime, 1997

Bu çevreci öykü Japon tarihinin önemli bir zamanında -barut ve endüstrileşmenin ülkeyi ve halkı altüst ettiği Demir Çağı'nın başlarında- geçer. Karmaşık öykü ilerledikçe, antik orman tanrıçaları da mücadeleye dahil olur ve iki genç kahraman, gelenekselliğe ile çağdaşlık arasındaki mistik savaşta bir taraf seçmek durumunda kalır.

Hauru no ugoku shiro, 2004

Çağdaşı Katsuhiro Ôtomo (*Akira*, 1988) veya Mamoru Oshii'ye (*Ghost in the Shell*, 1995) nazaran daha az gelecekçi ve distopik olan Miyazaki, karelerinin kenarlarına bile küçük ayrıntılar eklediği fantastik dünyaların içindeki gerçekliğe bağlıdır. Diana Wynne Jones'un kitabına dayanan bu büyülü film yönetmenin ilk edebi uyarlamasıydı.

Dijital Teknoloji ve Büyük Bütçeler

Steven Spielberg (s. 354) ve George Lucas (s. 358) filmlerinin 1980'lerde yakaladığı başarıların ardından, Jerry Bruckheimer (Tony Scott: *Top Gun*, 1986) gibi yapımcılar ve yönetmen Michael Bay (*Armageddon*, 1998; *Transformers*, 2007) şiddeti vurgulayan yaz gişe filmleri çağına öncülük etti. Stüdyoların en büyük yıldızların ve patlamaların peşine düşmesiyle birlikte bütçeler de şiştikçe şişti. Miktar 150 milyon doları aşmaya başlayınca sendeleyen stüdyolar, daha da göz alıcı efektler yaratmak için devreye dijital teknoloji soktu. Kevin Reynolds'ın *Waterworld*'ü (1995, üstte) veya Chris Weitz'ın *The Golden Compass*'i (2007) gibi filmler yapım ve tanıtım için harcanan büyük yatırımları kısa sürede telafi edemeyince fiyasko damgasını yedi.

Teknolojiden *Matrix*'te (1999, altta sağda) Keanu Reeves'in çevresine yerleştirilen kameralar gibi farklı kameralardan elde edilen görüntüleri bir araya getirmekte yararlanılabilir. Yönetmen Zack Snyder, *300*'de (2006, üstte sağda) bir adım daha ileri giderek, bütün bir seti yaratmak için CGI tekniğini kullandı.

Hareket yakalama teknolojisindeki gelişme, tüm dijital karakterlerin daha canlı gözükmesine olanak tanıyor. Oyuncuların vücutlarına yerleştirilen hareket yakalayan sensörler gerçeği 3-D dijital görüntüye aktarırken buna oyuncunun hareketindeki doğallığı da aşılıyor. Douglas Corrigan'ın *The Polar Express*'inin (2004) başarısızlığı, karakterlerin cansız gözlerine bağlandı; Peter Jackson'ın *King Kong* (2005) filmindeyse "elektrookülogram" kullanımı sayesinde bu sorunun üstesinden gelindi. King Kong'un göz hareketlerini tek tek yaratmak için oyuncu Andy Serkis'in (*Lord of the Rings*'teki *Gollum*, 2001, sağda) göz çevresine üç sensör takıldı.

Zhang Yimou

1950, Xi'an

■ Çinli Beşinci Nesil yönetmenlerinden biri ■ Öykülerinde Taoculuk önemli bir rol oynadı ■ Görüntü yönetmeni olarak yetişti ■ Görüntülerine göz alıcı renkler ve mükemmel simetrik çerçeveleme damga vurdu ■ Çinli ■ Dram, Tarihsel, Dövüş Sanatları ■ 14 film yönetti

■ **1950** Çin'in Shaanxi eyaletinde dünyaya geldi
1978 Film okuluna kaydolmak için hükümete dilekçe verdi
1982 Pekin Film Akademisi'nden mezun oldu
1984 Chen Kaige'nin özgün ve etkileyici *Huang tu di* eserini filme çekti
1986 Wu Tian-Ming'in *Lao jing* filminde başrol oynadı
1988 Çıkış filmi *Hong gao liang'la* Berlin'de Altın Ayı kazandı
1991 *Da hong deng long gao gao gua*, Oscar'a aday gösterildi
2006 Besteci Tan Dun'un operası *The First Emperor*'ı New York'ta sahneledi
2008 Pekin Olimpiyatlarının açılış ve kapanış törenleri için görevlendirildi

Pekin Film Akademisi, Başkan Mao'nun Kültür Devrimi'nin dayattığı 12 yıllık kapanmanın ardından, 1978'de kapılarını yeniden açınca, 1982'de mezun olan ilk sınıfı Beşinci Nesil olarak tanınacaktı. Tian Zhuangzhuang *(Lan feng zheng*, 1993) ve Chen Kaige *(Ba wang bie ji, 1993)* yönetmen, Zhang Yimou ise görüntü yönetmeni olarak mezun oldu. Zhang, kendi çıkış filmi olan *Hong gao liang*'ı (1987) yapmadan önce aralarında Chen'in *Huang tu di* (1984) filminin de olduğu tam dört filmin yönetmenliğini yapacaktı. Eserleri görsel açıdan canlı renkler ve durgun, simetrik çerçevelemeyle öne çıktı. İdeolojikaçıdan, siyah-beyaz bir ahlaki yaklaşım sergilemediğinden Taocu olarak yorumlanabilir. Zhang'ın uluslararası başarısı Jia Zhang Ke (*Shijie*, 2004) Wang Xioashuai (*Jidu Hanleng*, 1996), Lou Ye (*Suzhou he*, 2000) ve Zhang Yuan (*Dong gong xi gong*, 1996)gibi Altıncı Nesil yönetmenlerin yolunu açtı.

■ **Da hong deng long gao gao gua**, 1991, başrolde Gong Li

Beşinci Nesil sinemacılar geleneksel Yeni Çin Gerçekçiliği'nden saparak siyasi açıdan düşündürücü, yeni yollar seçtiler. Tiananmen Meydanı protestolarına verilen olumsuz tepkiler yönetmenleri yeni ve dolaylı bir yaklaşım benimsemeye itti. Zhang'ın bir adamın dördüncü karısının uyum sağlama mücadelesi hakkındaki Technicolor başyapıtı, komünist otoriteriğe yönelik bir kinaye olarak okunabilir.

Ying xiong, 2002, başrolde Jet Li, Zhang Ziyi

Üçlü epik dövüş sanatları serisinin (*Shi mian mai fu* ve *Man cheng jin dai huang jin jia*) ilki olan Ying xiong'un zarif dövüş sahneleri Zhang için tamamen yeni bir alandı. Filmin *Rashômon* benzeri anlatısı, farklı karakterlerin bakış açılarından oluşuyordu. Asyalı yıldız oyuncu kadrosu, Maggie Cheung'u *Fa yeung nin wa*'da Tony Leung'la ve görüntü yönetmenleri Christopher Doyle'la tekrar bir araya getirdi.

Diğer Eserleri

Ju Dou, 1990, başrolde Gong Li

Shi mian mai fu, 2004, başrolde Zhang Ziyi

Man cheng jin dai huang jin jia , 2006, başrolde Chow Yun-Fat

Huozhe, 1994, başrolde Gong Li, Ge You

Zhang'ın ilham perisi ve sevgilisi Gong Li'yle birlikte yaptığı sekiz filmden altıncısı olan *Huozhe* dirençli bir ailenin, 1940'lar ile 1960'lar arasındaki Kültür Devrimi boyunca sorunlarla geçen hayatına odaklandı. Filmin çıplak gerçekliği ve siyasi mesajı Çin'de yasaklanmasına neden oldu.

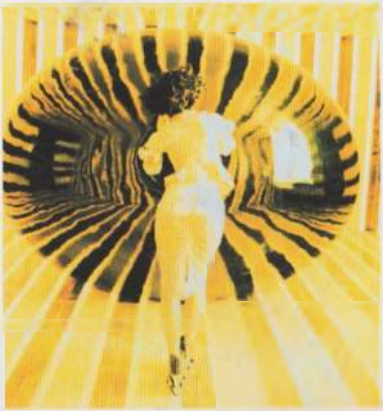
Wong Kar-Wai

1958, Şangay

■ Etkileyici bir renk paleti ile hızlandırılmış ve yavaşlatılmış görüntüler kullanır ■ Senaryosuz çalışır ■ Batı'nın pop şarkılarını ve operaya benzeyen film müziklerini alışılmadık bir şekilde kullanır ■ Çinli ■ Dram, Dövüş Sanatları ■ 9 film yönetti

■ **1958** Çin'de doğdu
1963 Hong Kong'a göç etti
1980 Grafik üzerinde çalıştıktan sonra senaryo yazarlığı programına kaydoldu
1982 İlk uzun senaryosunun filmi çekildi
1987 Patrick Tam'in *Zui hou sheng li* filminin senaryosunu yazdı
1988 Yönetmen olarak çıkış filmi, *Wong gok ka moon*'u çekti
1994 *Dung che sai duk*'u gösterime soktu
1997 *Chun gwong cha sit*'le Cannes'da En İyi Yönetmen ödülünü kazandı
2006 Cannes jürisine başkanlık etti
2007 *Dung che sai duk*'u gözden geçirip Berlin'de gösterdi

Ticari açıdan daha cazip filmler yapan John Woo (*Dip huet seung hung*, 1989), Tsui Hark (*Wong Fei Hung*, 1991) veya Johnny To (*Hak se wui*, 2005) gibi birinci dalga Hong Kong yönetmenlerinden daha çok övgü toplayan Wong'un yapımları, tüm zamanların en iyi filmleri listelerinde sürekli üst sıralarda yer aldı. Çoğunlukla romantik konuları, çok eskide kalan ilişkileri veya karşılıksız kalan aşkları ele alır. Hareketli şehirlerde geçen filmleri genelde ülkeler arasında gidiş gelişlere sahne olur, bu İngiliz sömürge zamanıyla 1997'de Çin'e devredilmesi arasında Hong Kong'un kimliğinin uğradığı değişime yönelik bir mecazdır. Gus Van Sant (s. 398), Pen-Ek Ratanaruang ve Philip Noyce'la da çalışan görüntü yönetmeni Christopher Doyle'la birlikte yaptığı eserleri üslup bakımından görsel bir enerji fırtınası yaratan göz alıcı renkler, renk dereceleri ve film hızındaki cesur manipülasyonuyla farklılaşır. Wong asla bitmiş bir senaryoya dayanarak çalışmadığı için, öyküleri filmi çekerken keşfedebilme şansını kullandı. Bu serbest yaklaşım bazen yapımın gecikmesine de neden oluyor hiç kuşkusuz. Tıpkı çekmesi iki yılı bulan ve Cannes'daki gösterimine ucu ucuna yetiştirilen *Fa yeung nin wa*'da olduğu gibi.

■ **2046**, 2004, başrolde Tony Leung

Leung, *Fa yeung nin wa*'nın bu çağrışımsal devam filminde Hong Kong'a geri döner. Bir bilimkurgu romanı yazmak için 2047 numaralı otel odasına kendini kapatırken, yanındaki oda eski aşk yaralarını hâlâ aklından çıkaramayan birkaç kadına (Carina Lau, Faye Wong, Zhang Ziyi ve Gong Li) evsahipliği yapmaktadır. Filmin görüntü yönetmenliğini Christopher Doyle üstlendi.

Fa yeung nin wa, 2000, başrolde Tony Leung, Maggie Cheung

1960'ların Hong Kong'undaki kültür fırtınasında, bir adam ve bir kadın komşu daireler kiralar. Her ikisi de eşlerinin kendilerini aldattığını öğrenince, aralarında çok muğlak bir ilişki başlar. Zengin ve dışavurumcu renklerde çekilen film, trajedi derecesinde romantik gerilimini ağır çekim ve tekrarla oluşturdu. Cheung, her çekimde vücudu saran farklı kesim bir "cheongsam" giydi. Filmin gizemli sonu Kamboçya, Angkor Wat'ta geçer.

Diğer Eserleri

Duo luo tian shi, 1995, başrolde Leon Lai
Chun gwong cha sit, 1997, başrolde T. Leung
My Blueberry Nights, 2007, başrolde Norah Jones

Chung Hing sam lam, 1994, başrolde Faye Wong, Takeshi Kaneshiro

İki Hong Kong polisi sokakları kolaçan ederken bir yandan da sevdikleri kadınları düşünürler, onlar burunlarında tüter. Kadınların gündemindeyse başka şeyler vardır; biri kaçakçılık, ötekiyse hırsızlık yapmakla meşguldür. Wong'un eşsiz üslubunu belirleyen bu enerji dolu, iki bölümlük romantik komedi, Jean-Luc Godard'ın doğaçlama yaklaşımından ilham almıştı. Batılı pop şarkıları veya bunların Çinli uyarlamaları, film müziğinde fazlasıyla, çoğunlukla tekrarlarla yer aldı. Filmin orijinalindeki üçüncü bölüm daha sonra *Duo luo tian shi* adıyla gösterime sokuldu.

Ang Lee

1954, Pingtun

■ Aile samimiyetini yansıtmada usta ■ Huzur dolu ve gösterişsiz imgeleriyle ünlü ■ İngilizce ve Çince filmler çekti ■ Filmlerinin senaryosunu genelde yapımcı James Schamus yazdı veya katkıda bulundu ■ Tayvanlı-Amerikalı ■ Dram, Aksiyon ■ 10 film yönetti

1954 Tayvan'da doğdu
1975 Tayvan'daki güzel sanatlar okulundan mezun oldu
1983 Spike Lee'ye tez filminde yardım etti
1984 New York Üniversitesi'nden güzel sanatlar dalında yüksek lisans derecesi aldı
1992 Amerika'da ilk uzun metraj filmi, *Tui shou*'yu yönetti
1993 *Xi yan*'la Berlin'de Altın Ayı kazandı
1995 *Sense and Sensibility* yedi dalda Oscar'a aday gösterildi, birini kazandı
2000 *Wo hu cang long* tam 10 dalda Oscar'a aday gösterildi, bunlardan dördünü kazandı
2005 Hakkında epey konuşulan *Brokeback Mountain*'la En İyi Yönetmen dalında Oscar kazandı

Tayvanlı Ang Lee, Edward Yang (*Yi yi*, 2000), Hou Hsiao-Hsien (*Hai shang hua*, 1998) ve Tsai Ming-Liang (*Bu san*, 2003) gibi daha sanatsal filmler yapan çağdaşları arasında ticari açıdan ve uluslararası düzeyde en başarılı olmuş yönetmendir. 1992 yılı yapımı *Tui shou*'yla başlayan ilk üç komedi-dram filmi Tayvan ve Çin meselelerini açıkça ele alırken, sonraki eserleri her tür konuya ve her türe dokundu: Jane Austen'ın inceden inceye alaylı romantik öyküsü *Sense and Sensibility*'den, İç Savaş epiği *Ride with the Devil*'a, hatta süper kahraman dramı *Hulk*'a varana kadar büyük bir çeşitlilik gösterdi. Huzur dolu imgeleriyle tanındığı halde, gerçek gücü çarpıcı öykü anlatımında gizliydi. Focus Features'ın yapımcısı James Schamus'ın ortak yazar ya da senarist olarak yer aldığı tüm filmlerinde (Emma Thompson'ın yazdığı *Sense and Sensibility* ile Larry McMurty ve Diana Ossana'nın kaleme aldığı *Brokeback Mountain* gibi iki Oscar ödüllü film hariç) aileye dair samimi ayrıntıları büyük bir maharetle sergiledi.

■ **Yin shi nan nu, 1994, başrolde Sihung Lung**

Bir başaşçı emekli olmak zorunda kalınca, üç kızının ne tarifleriini ne de öğüdünü hiç tutmamış olduklarını anlar. Lee'nin Tayvan'da çekilen ilk filmi olan bu öykü, kültürel geleneklere dair bir özlem barındırıyordu ama aynı zamanda kuşaklararası hoşgörüye ilişkin gerekçeler de sundu. 2001'de Maria Ripoll tarafından *Tortilla Soup* ismiyle yeniden çekildi.

Wo hu cang long, 2000, başrolde Chow Yun Fat, Michelle Yeoh

Lee'nin ilk dövüş sanatları epiği, bu türe şiirsel bir ruh katarken, öykü anlatım şeklini korudu. *Matrix*'in koreografı Yuen Woo-Ping'in eseri olan bu yapım izleyenleri büyüledi. Yerçekimiyle dalga geçen aksiyon sahneleri bile bir Fred Astaire müzikalinin zarafetiyle dalgalandı.

Diğer Eserleri

Xi yan, 1993, başrolde Winston Chao
Sense and Sensibility, 1995, başrolde Kate Winslet
The Ice Storm 1997, başrolde Elijah Wood
Hulk, 2003, başrolde Eric Bana

Brokeback Mountain, 2005, başrolde Jake Gyllenhaal, Heath Ledger

İki kovboy arasındaki imkânsız aşkı anlatan bu hüzünlü öykü Annie Proulx'un bir hikâyesinden uyarlandı. Birbirinden farklı tepkiler alan film kendi içinde abartısız ve yalındı. 1960 ve 70'lerde geçen film, iki erkeğin dağ başında kamp yaparken gerçekleşen ilk karşılaşmalarını, daha sonraki yıllık "balık avı gezilerini" ve ilişkilerinin trajik sonunu anlatıyordu.

Lee filme mekân olarak seçtiği doğal ve ücra Wyoming manzaralarını erkeklerin ilkel tutkularını ifade etmek için kullandı.

Bollywood ve Ötesi

- Hollywood'unki kadar eski ve zengin bir tarih
- Bollywood filmleri ünlü şarkıcıların haricen seslendirdiği, bol miktarda müzikal sekans içerir
- Hollywood'un tür sınırlarına mahkûm değildir
- Vincente Minnelli'nin Amerikan filmlerini çağrıştırır
- *solda:* **Mother India**, yönetmen Mehboob Khan, 1957, başrolde Nargis

- **1896** Lumière kardeşler Mumbai'de sessiz kısa filmler gösterdi
- **1913** İlk sessiz Hint filmi *Raja Harischchandra* çekildi
- **1931** İlk sesli film olan *Alam Ara* büyük başarı yakaladı
- **1957** *Mother India* Oscar'a aday gösterildi
- **1996** Deepa Metha'nın *Fire* filmi büyük tartışmalara yol açtı
- **2006** İlk Hint süper kahraman filmi *Krrish* çekildi
- **2007** Navdeep Singh, Roman Polanski'nin *Chinatown* filmini tekrar çekti

Bombay ve Hollywood kelimelerinin kaynaşımı olan Bollywood, yılda yaklaşık 1.000 film üreten ve günde aşağı yukarı 14 milyon kişiyi eğlendiren Hint sinema sanayinin tamamını simgeler hale geldi. Batı sineması kadar eski ve zengin geçmişiyle, kullandığı yedi farklı dille Hint filmlerinin kalıba sokup, özgün özellikleri şu veya budur demek yeterli olmaz. Yine de, Bollywood filmlerini farklı kılan, üç dört saat süreli, melodram tarzı performanslardır. Tür sınırları Hollywood'daki kadar keskin değildir, komik ve dramatik sahneler suç, tarih hatta korku filmlerinde bile görülebilir. Bol miktardaki müzikal bölüm, her zaman Lata Mangeshkar, Asha Boshle ve Geeta Dutt gibi gerçek icracılar tarafından seslendirilir ve genelde film tanıtımlarından en çok parayı kazanan da onlar olur.

Sanjay Leela Bhansali: Devdas, 2002, başrolde Madhuri Dixit, Shahrukh Khan

İngiltere'de uzun süre kaldıktan sonra geri dönen Devdas'ın gerçek aşkı, sert bir aristokratla evlendirilmiştir. O da kendini seven bir fahişenin kollarında avuntu arar. 1917 tarihli bir hikâyenin üçüncü ve ilk renkli uyarlaması olan bu müzikal melodram, 500 milyon rupilik bütçesiyle o zamana kadar çekilen en pahalı Hint filmi oldu.

■ **Ashutosh Gowariker: Lagaan, 2001,** başrolde Aamir Khan, Gracy Singh

Yabancı Film dalında Oscar'a aday gösterilen bu üçüncü Hint filmi 1893'te geçer. Öykü, zalim İngiliz idarecilerle, fakir köylülerin yeni kurdukları takım arasındaki çekişmeli kriket maçına odaklanır. Maç, aşırı derecede yükseltilen toprak vergisi (lagaan) üzerine yapılır. Olay örgüsü Hollywood'un sonunda kaybedeceği muhtemel sporcu dramlarına benzese de, kuraklığın vurduğu manzaralar ve siyasi altmetni filme daha keskin bir hava katmıştı.

Diğer Eserler

Awaara, yön. Raj Kapoor, 1951, başrolde Nargis, Prithviraj Kapoor

Sholay, yön. Ramesh Sippy, 1975, başrolde Dharmendra, Amitabh Bachchan

■ **Deepa Mehta: Water, 2005,** başrolde Sarala, Seema Biswas

Mehta'nın hiçbir açıdan geleneksel Bollywood filmlerine benzemeyen *Elements* üçlemesi (*Fire, Earth ve Water*), sosyokültürel ve siyasi meselelere odaklanmıştı. *Water*, Hint kanunlarının dullara karşı tutumuna yönelik açık eleştirilere yer vermesi yüzünden Hindistan'da hatırı sayılır tartışmalara yol açtı.

Mira Nair

1957, Bhubaneshwar

■ Bollywood filmlerini andıran canlı renkler kullandı ■ Filmlerinde genelde güçlü kadın kahramanlar ve komedi unsuru yer alır ■ Bağımsız Hindistan ve Afrika sinemasını canlandırmaya yönelik siyasi tutumuyla dikkat çekti ■ Hintli ■ Dram, Komedi, Belgesel ■ 9 film yönetti

■ **1957** Orissa vilayetinde dünyaya geldi
1976 Harvard'da sosyoloji öğrenimi gördü
1979 Sinema bölümünden mezun oldu; ilk kısa belgeseli, *Jama Masjid Street Journal*'ı çekti
1985 Bombay striptizcileri hakkındaki belgeseli, *India Cabaret*'yi yönetti
1988 İlk uzun filmi *Salaam Bombay!*'i yönetti
2002 Berlin Film Festivali'nde jüri başkanlığı yaptı
2003 Uma Thurman *Hysterical Blindness*'taki rolüyle Altın Küre ödülü kazandı

Harvard'daki bir fotoğraf kursu sırasında belgesel sinemaya adım atmasının ardından, Nair efsane yönetmenler Richard Leacock ve D. A. Pennebaker'la birlikte çalıştı. Hindistan'a özgü sorunlar üzerine bazı kısa ve uzun filmler yaptığı halde, sinemacı kimliğiyle elde ettiği gerçek başarı ilk kurmaca filmiyle geldi. Senaryosunu sonradan üç kez daha birlikte çalışacağı Sooni Taraporevala'yla birlikte yazdığı *Salaam Bombay!*'in içerdiği "cinema verité" (gerçek sinema) unsurları, bütün dünyada alkış toplayan, öyküye belgeseli andıran bir dolaysızlık hissi kattı. Sonraki eserlerinde Bollywood'un zengin renk paletinden ilham aldı ama aynı zamanda ırk, cinsiyet ve sosyal sınıf üzerine siyasi yorumlar yapmaktan da geri kalmadı. Aşırı derecede bağımsız kadın karakterlere, incelikli ve komik dramlarında başrol oynattı.

■ **Salaam Bombay!, 1988,** başrolde Shafiq Syed

En İyi Yabancı Film dalında Oscar'a aday gösterilen bu umut dolu film Mumbai sokaklarında, 24 sokak çocuğuyla çekildi.

■ **Vanity Fair, 2004,** başrolde Reese Witherspoon, E. Atkins

Hindistan'da dünyaya gelen William Thackeray'in romanına dayanan bu öykü, 19. yüzyılda sınıf atlayan Becky Sharp'ın yaşadıklarını anlatıyordu.

■ **Monsoon Wedding**, 2001, başrolde Vasundhara Das, Naseeruddin Shah

Nair, Yeni Delhi'de görücü usulü yapılan bir düğün hakkındaki bu başrolsüz dramını, Columbia Üniversitesi'ndeki asistanı Sabrina Dhawan'la birlikte çekti. Nair Bollywood filmlerinin aksine, şarkı ve dansları öyküye mantıklı bir şekilde kattı. Film Venedik Film Festivali'nde Altın Aslan kazanınca, Nari bu ödülü alan ilk kadın ve ikinci Hintli oldu (ilki, Satyajit'in 1957 tarihli *Aparajito*'suydu).

Diğer Eserleri

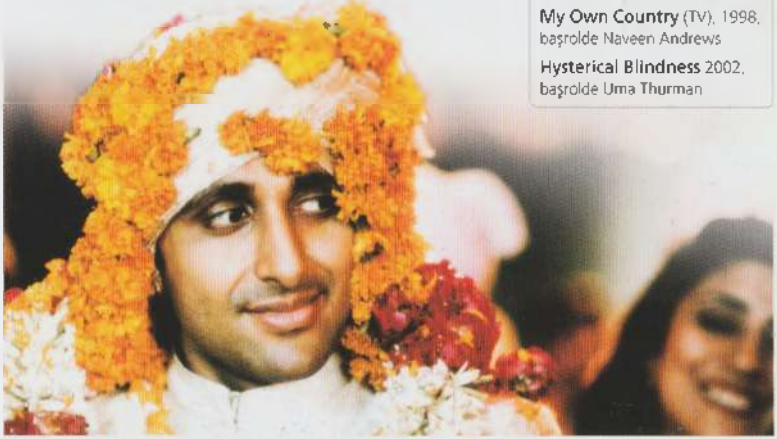
Mississippi Masala, 1991, başrolde Denzel Washington

The Perez Family, 1995, başrolde Marisa Tomei, Alfred Molina

Kama Sutra: A Tale of Love, 1996, başrolde Indira Varma

My Own Country (TV), 1998, başrolde Naveen Andrews

Hysterical Blindness 2002, başrolde Uma Thurman

■ **The Namesake**, 2006, başrolde Kal Penn, Zuleikha Robinson

Jhumpa Lahiri'nin Pulitzer ödüllü romanından uyarlanan bu film, Kalküta'dan New York'a göç eden Ganguli ailesinin birkaç kuşaklık öyküsünü beyazperdeye ustalıkla yansıttı. Nair filminde tıpkı *Mississippi Masala*'da olduğu gibi, kendini ne Hintli ne de Amerikalı hisseden ikinci kuşak göçmenlerin yaşadığı kültürlerarası zorluklara değindi. Ganguli ailesinin mücadeleci oğlu rolünü *Harold & Kumar Go to White Castle*'ın komik yıldızı Penn üstlendi.

Mira Nair

Yeni Afrika Sineması

■ Yerli Afrika film yapımcılığı ancak 1950'lerin sonlarında, sömürge döneminin ardından başladı ■ Bazı yönetmenler sözel anlatım geleneklerini filmde de devam ettiriyor ■ Nijerya kısa sürede dünyanın en çok film üreten üçüncü ülkesi haline geldi ▪ *solda*: **Moolaadé**, yönetmen Ousemane Sembène, 2004, başrolde Fatoumata Coulibaly

■ **1954** Mısırlı yönetmen Yusuf Şahin, Ömer Şerif'i *Sıraa Fil-Wadi*'de ilk kez oynattı

1965 Senegalli yönetmen Ousmane Sembène ilk yerli Afrika filmi *La noire de...*'yi yönetti

1969 Afrika Film Festivali FESPACO Burkina Faso'da kuruldu

1973 Djibril Diop Mambéty Senegal komedisi *Touki Bouki*'yi gösterime soktu

1982 Gaston Tabore ilk Burkina Faso filmlerinden biri olan *Wend Kuuni*'yi yönetti

2007 Ousmane Sembene 84 yaşında öldü

Mısır'ın sinema sanayi 1930'larda etkin olduğu halde, kıtanın geri kalanında film yapımcılığı ancak sömürge sonrasında mümkün oldu. Senegal, Djibril Diop Mambéty ve sinemadaki çıkışı Afrikalı-Amerikalı sinemacılardan üç yıl önce gerçekleşen Ousmane Sembène (*Xala*, 1975) gibi öncülerle ön planda yer alıyordu. Burkina Fasolu Idrissa Ouedraogo (*Yaaba*, 1989) ve Dani Kouyaté (*Këita! L'héritage du griot*, 1994) eski griot (sözlü anlatım) geleneklerini devam ettirdi. 1992'de, Kamerunlu Jean-Pierre Bekolo kentte geçen ilk Afrika filmi olan *Quartier Mozart*'ı çekti. Son 15 yıl içinde, Nijerya dünyanın en hızlı büyüyen film sanayine ev sahipliği yaptı. Ucuzlayan dijital teknolojilerin desteğini arkasına alan Izu Ojukwu ve Chico Ejiro gibi "Nollywood" yönetmenleri, konuları korkudan romantik komedilere uzanan çeşitlilikte filmleri doğrudan DVD halinde piyasaya sürerek, ayda 200'den fazla film yapan bir sanayide pay sahibi oldular.

■ **Yusuf Şahin: Al-massir, 1997, başrolde Nur El-Şerif**

Bab el hadid'ten 40 yıl sonra, Mısırlı yönetmen Şahin 12. yüzyılda yaşayan sürgün filozof İbn Rüşd'ün hayatını anlattı. Müzikal sahneleri Lübnan ve Suriye'de çekilen film, hoşgörüsüzlük karşıtı bir mesaj verdi.

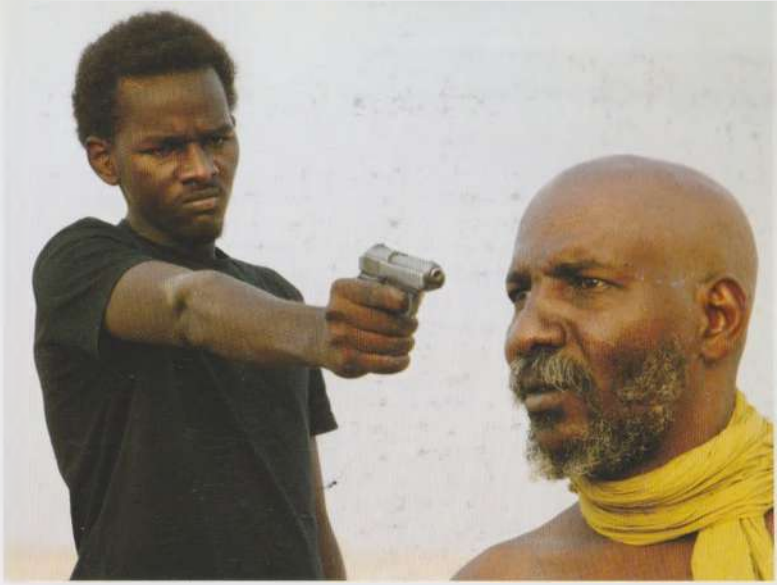
Diğer Eserler

Hyenas, yönetmen Djibril Diop Mambéty, 1992, başrolde Ami Diakhate

Samt el qusur, yönetmen Moufida Tlatli, 1994, başrolde Amel Hedhili

U-Carmen e-Khayelitsha, yönetmen Mark Dornford-May, 2005, başrolde Pauline Malefane

Bamako, yönetmen Abderrahmane Sissako, 2006, başrolde Aïssa Maïga

■ **Mahamat-Saleh Haroun: Daratt,** 2006, başrolde Ali Bacha Barkai, Yusuf Djaoro

Çad'daki iç savaş suçlularının bir hükümet affıyla serbest kalmasının ardından, yas tutan bir dede, oğlunu öldüren adamı vurması için torununu şehre gönderir. Çocuk adama daha yaklaşamadan, çocuğu olmayan katil, ki artık örnek ve nazik bir vatandaş olmuştur, ona iş teklif eder. Çok geçmeden bu ikisi, adamın fırınında yan yana çalışmaya başlarlar; şiddet dolu geçmişleri içten içe alevlenir. Çocuğun ara ara anlatıcı rolü üstlendiği bu kasvetli ve yalın film, 30 yıllık savaş boyunca harap olan bir ülkedeki barışı güçlü bir şekilde vurguladı.

■ **Gavin Hood: Tsotsi,** 2005, başrolde Presley Chweneyagae, Terry Pheto

Sabıkalı genç hırsız bir kadını öldürerek arabasını çalar, ama arabada bebek olduğunu görünce onu da öldürmeye içi elvermez. Mecbur bırakılan bir komşu kadının yardımıyla, engebeli ve az da olsa duygu dolu bir arınma yoluna girer. En ünlü Afrika filmlerinden biri olan *Tsotsi*, En İyi Yabancı Film dalında Oscar kazandı.

Abbas Kiarostami

1940, Tahran

■ Genelde İran'ın kırsal bölgelerinde geçen ve günlük hayat üzerine, uzun planlar içeren belgesel yaklaşım ■ Sansür tehdidi filmlerindeki bütün siyasi imaların seyirciye ulaşmadan çıkarılmasına neden oldu ■ İran Yeni Dalgası üyesi ■ İranlı ■ Dram ■ 14 film yönetti

1940 İran'da doğdu

1958 Bir resim yarışmasını kazanarak grafik tasarım öğrenimi görmeye başladı

1969 İranlı Çocuk ve Genç Yetişkinlerin Düşünsel Gelişimi'nde sinema bölümünü kurdu

1979 Ayetullah Humeyni'nin İslam Devrimi Şah monarşisini yıktı

1993 Oğlu Bahman ilk belgeselini yönetti

1997 *Ta'm e guilass* Cannes Film Festivali'nde Altın Palmiye kazandı

2005 Yine Cannes'da Altın Kamera Jürisi'ne başkanlık etti

1970'lerde başlayan ve Majid Majidi, Mohsen Makhmalbaf ve kızı Samira Makhmalbaf gibi sinemacıların dahil olduğu İran Yeni Dalgası'nın en çok tanınan yönetmeni. Parçalı öykü anlatımı ve sosyal gerçekçiliği vurgulaması bakımından İtalyan Yeni Gerçekçilerine benzeyen şiirsel üslubu, ressamlara özgü bir duyarlılık barındırıyordu. Kiarostami'nin hiçbir zaman açıkça siyasi unsur içermeyen -zaten İran'da imkânsız olan- ve insanın direncini vurgulayan eserleri genelde Afganistan, Kürdistan gibi ihtilaflı bölgelerde veya yakınlarında geçiyordu. Filmleri Batı'da siyasi bulundu. Eleştirmenler yönetmenin şiirsel ve genelde kendini yansıtan üslubunun sansüre bir tepki olduğunu ileri sürdü. Kadın oyuncuların çoğunlukta olduğu ve Tahran'da bir taksede doğaçlama çekilen *Ten*, kadınların seslerinin İran dışında duyulması için büyük bir fırsat tanıdı.

Bad ma ra khahad bord, 1999, başrolde Behzad Dorani

Bir grup mühendis, iletişim projesi kisvesi altında, yas tutma geleneklerini kayda almak amacıyla Tahran'dan küçük bir Kürt dağ köyüne gider. Kasabadakiler 100 yaşını dolduran kişinin ölmesini beklerken, çevrelerindeki hayat da akmaya devam eder; izleyici İranlı Kürt azınlığın günlük hayatına tanık olur. Filmin bir noktasında yavaşça yürümesini engellemek amacıyla bir kaplumbağayı sırtüstü çeviren başkahramana, bir doktor doğayı gözlemlemenin değeri konusunda öğüt verir; ölümü insanın "gözlerini dünyanın güzelliklerine kapaması" olarak tanımlar. Filmde Kiarostami'nin yaşam ve ölüm arasındaki diyalektiğe odaklanması, sıradan şeylerdeki güzellik temeline aktarıldı. Yönetmenin çoğu eserinde olduğu gibi, birçok karakter kadrajın dışında kaldı. *Bad ma ra khahad bord*'daki betimlemeler İran'ın en ünlü şiirlerinden bazılarına gönderme yapıyordu.

Ta'm e guilass, 1997, başrolde Homayoun Erhsadi

Bir adam intihar etmeye karar verir ve kendisini gömecek birini bulmak için kırsal kesimde dolaşmaya başlar. Bu işe talip olabilecek birini bulunca da onu gezintiye çıkarır. Seyirci hipnotik çekimle yapılan sahneleri uzaktan izlerken arabanın tozlu tepeler arasında rüzgar estirerek ilerleyişini görüp bir yandan da konuşulanları duyar. Peş peşe konuştuğu -hepsi de kendince ölüme aşina olan- bir asker, bir işçi ve bir ilahiyat öğrencisi onu reddeder. En sonunda, hayvan postu dolduran biri teklifi kabul eder. Adam bir kuyuya uzanıp gözlerini kapattıktan sonra büyük bir cesaret gösteren Kiarostami tepelerde çekim yapan film ekibinin bulanık görüntüsünü perdeye yansıtır. Film ekibi arka plan sesini kaydederken, sözde ölü adam sigara içer. Filmin başlığı, en küçük hazların bile insanın yaşama arzusunu geri getirebileceği fikrine atıfta bulunuyordu.

Diğer Eserleri

Nema-ye Nazdik, 1990, başrolde Mohsen Makhmalbaf

Zendegi va digar hich, 1991, başrolde Farhad Kheradmand, Buba Bayour

Zire darakhatan zeyton, 1994, başrolde Mohamad Ali Keshavarz

Ten, 2002, başrolde Mania Akbari

Tickets, 2005, başrolde Carlo Delle Piane, Valeria Bruni Tedeschi, Silvana De Santis

Dogma 95

■ Thomas Vinterberg ve Lars von Trier tarafından kuruldu ■ El kamerası ile stüdyo dışında çekilir, ses ve görüntü aynı anda kaydedilir ■ Yönetmen tanıtımı, ek set donanımları veya müzik, yapay ışıklandırma ve tür filmleri yasaktır ■ Dogma'nın üslubu merkeze oyuncuları koyar ■ *solda:* **Mifunes sidste sang**, yön. Søren Kragh-Jacobsen, 1999, başrolde Iben Hjejle

■ **1995** Dogma 95 Paris'teki "Le Cinema Vers Son Deuxieme Siècle" konferansında kuruldu

1998 *Festen* ilk tescilli Dogma filmi oldu

1999 Oyuncu/yönetmen Jean-Marc Barr, Danimarka ürünü olmayan ilk Dogma filmi *Lovers*'ı yaptı

1999 Thomas Vinterberg, Blur'ün *No Distance Left to Run* klibini yönetti

2002 31 filmin ardından, artık bu sıfatın gerekli olmadığı kabul edildi ve Dogma akımı fiilen son buldu

Dijital kameraların getirdiği imkanlardan esinlenen ve geleneksel sinemaya tepki duyan Thomas Vinterberg ile Lars von Trier (s. 456), yönetmenleri büyük çaplı bir girişim haline gelen sinemayı küçültmeye ve üzerine düşünmeye iten biçimsel kuralların oluşturduğu bir taslak olan Dogma 95 manifestosunu hazırladı. Dogma tescili için gereken 10 kural, yapımın yanında senaryoyla da ilgiliydi: "Ses asla görüntüden ayrı üretilmemelidir veya tam tersi" ve "film şu anda ve burada meydana gelir." El kameralarıyla, stüdyo dışında, sadece mevcut olan malzemeleri kullanarak film çekmek sadeleştirici ve arındırıcı bir fırsat oldu. Dogma akımı özenli düzenleme ve risk içeren engeller aracılığıyla, sinemanın ilk zamanlarından beri kaybolan masumiyeti yeniden yakalamayı amaçladı.

■ **Lars von Trier: Idioterne**, 1998, başrolde Bodil Jørgensen, Jens Albinus

Dogma tescili alan ikinci yapım olan bu film, özellikle açık saçık seks sahnesi yüzünden büyük tartışma yaratmıştı. Trier'in *Golden Heart* üçlemesinin ikincisi olan bu film, zihinsel engelli gibi davranarak burjuvaların rahatlık kültürünü protesto eden bir grubun huzursuzluk veren öyküsünü anlatıyordu. Dogma sinemacıları adap ve geleneklerden sıyrılma yoluyla belirli bir tür masumiyeti yeniden yakalamaya çalışmaları açısından bir bakıma, Trier'in "delileriyle" kıyaslanabilir.

Diğer Eserler

Italiensk for begyndere, yönetmen Lone Scherfig, 2000, başrolde Anders Berthelsen, Anette Støvelbæk

The King Is Alive, yönetmen Kristian Levring, 2000, başrolde Miles Anderson

Elsker dig for evigt, yönetmen Susanne Bier, 2002, başrolde Mads Mikkelsen

■ **Thomas Vinterberg: Festen, 1998, başrolde Ulrich Thomsen**

Vinterberg'in ilk ve en başarılı Dogma eseri olan çıkış filmi *Festen* öfke doluydu. Geniş bir aile Helge'nin (Henning Moritzen) doğumgününü kutlamaya hazırlanırken, oğulları (Thomsen) kendisi ve ölen ikiz kız kardeşinin Helge'nin ensest istismarına maruz kaldıklarını sakince dışa vurur. Kara mizahla dolu filmin enerjisi, sürekli hareket eden bir kameradan geliyordu ve Dogma'nın canlandırıcı etkisinin kanıtı gibiydi.

■ **Harmony Korine: Julien Donkey-Boy, 1999, başrolde Chloë Sevigny, Ewen Bremner**

Tuhaf *Gummo*'nun ardından, Korine, altıncı ve Amerika'daki ilk Dogma filmini yaptı. Genelde 30 kadar kamera kullanan yönetmen, filmi anneannesinin evinde ve çevresinde çekti. Korine idolü olan yönetmen Werner Herzog'u şizofren Julien'in babası rolünde oynattı.

Lars von Trier

1956, Kopenhag

■ El kamerası kullanımını destekleyen, sadelik yanlısı Dogma 95 akımının kurucularından ■ Setsiz film çekmek veya 100 kamerayla bir müzikal sekansı çekmek gibi, kendini zorlayıcı engeller koymaktan keyif aldı ■ Danimarkalı ■ Dram, Komedi, Müzikal ■ 11 film yönetti

■ **1956** Danimarka'da dünyaya geldi
1977 Uluslararası başarı yakalayan ilk filmi, *Orchidegartneren*'i çekti
1979 Danimarka Sinema Okulu'na kaydoldu
1984 *Europa* üçlemesinin birincisi olan *Forbrydelsens element*'i gösterime girdi
1992 Yapım şirketi Zentropa'nın kurucuları arasında yer aldı
1994 TV hastane korku dizisi *Riget*'i yönetti
1995 Thomas Vinterberg ile birlikte Dogma 95 manifestosunu yazdı
1998 Zentropa'nın ilk "hardcore" porno filmi *Constance* çekildi
2006 *Direktøren for det hele*'yi yönetti

Lars Trier, adına "von" unvanını 1982'de sinema okulundan mezun olduktan sonra ekledi. Karmaşık çekimler, üst üste pozlamalar ve önceden çekilmiş arka planlar kullandığı ilk filmleri teknik ustalıklarıyla fark yarattı. Sakin üslubu, bir televizyon dizisini yapıp yönetmeye yeltenmesinin ardından değişti. Amerikan televizyon programlarında gördüğü teknikleri kullanan von Lars Trier, storyboard'lu çekimlerden, oyuncuları ön plana çıkaran el kamerasının bulanık dünyasına geçti. Dogma 95 manifestosu yazarlarından olan yönetmen çok geçmeden tekrar kendi başına çalışmaya başladı, kendi kendine koyduğu kısıtlamalar nedeniyle, sınırlı olduğu kadar seyircileri de zorlayan -ve çileden çıkaran- filmler yaptı. Amerika hakkında yaptığı siyasi filmleri *Dogville* ve *Manderlay*'in ikisi de tıpkı bir sahne oyunun provası gibi, ses geçirmeyen bir stüdyoda, set kullanılmadan çekildiler.

■ **Dancer in the Dark,** 2000, başrolde Björk, Catherine Deneuve, David Morse

Björk'ün özgün müziğini kullanan film, gözlerini gün be gün kör eden genetik hastalıktan oğlunu korumaya çalışırken birini öldürmek zorunda kalan göçmen fabrika işçisi Selma'nın (Björk) karmaşık öyküsünü anlattı.

Breaking the Waves, 1996, başrolde Emily Watson, Stellan Skarsgård

1970'lerin başlarında, Skye Adası'ndaki küçük bir toplum içinde yaşayan Bess (Watson), bir tür aptal deha; ciddi bir edayla Tanrı'yla konuşurken iki tarafın cümlelerini de söyleyen çocuksu bir kadındır. Yeni kocasının petrol kuyusu kulesinde çalışmak için evden ayrılmasının ardından, geri gelmesi için durmadan dua eder ama kocası eve felç olmuş halde döner. Kadın kendi hayatına mal olacak ama kocasınınkini kurtarabilecek bir fedakârlık yolculuğuna çıkar. Başdöndürücü bir el kamerasıyla çekilen ve sonra usta görüntü yönetmeni Robby Müller tarafından bir monitörden sinemaskopa aktarılan film, Dogma'yla biçim benzerlikleri taşıyordu ama nihayetinde von Trier'in hayal dünyasının ürünü olan karamsar bir öyküydü.

Dogville, 2003, başrolde Nicole Kidman

Babasından kaçan bir kadın, ücra bir köye sığınınca köylüler ondan faydalanmaya başlar. John Hurt'ün duygusuz anlatıcılığını üstlendiği ve yüksek çözünürlük-videoya çekilen *Dogville*'e set kurulmamıştı; örneğin bir kapının açılması sesle ve oyuncunun tebeşirle çizilen bir çizgiyi geçmesiyle tasvir ediliyordu.

Diğer Eserleri

Epidemic, 1987, başrolde Lars von Trier

Europa, 1991, başrolde Jean-Marc Barr, Barbara Sukowa

Riget II (TV), 1997, başrolde Ernst- Hugo Järegård

Manderlay, 2005, başrolde Bryce Dallas Howard

Emir Kusturica

1954, Saraybosna

■ Komik ve karmaşık üslubu çingene kültürüne ve Federico Fellini'nin filmlerine dayanıyordu ■ Arada kendi grubunun da çaldığı çingene müziği, eserlerine enerji kattı ■ İki Altın Palmiye kazanan altı yönetmenden biri ■ Sırp ■ Dram, Komedi, Belgesel ■ 9 film yönetti

1954 Yugoslavya'da doğdu
1978 Prag'taki Gösteri Sanatları Akademisi'nden mezun oldu
1981 Çıkış filmi *Sjecas li se* ile Venedik'te Altın Aslan kazandı
1985 *Otac na sluzbenom putu* Cannes'da Altın Palmiye kazandı
1986 No Smoking Orchestra'da bas çalmaya başladı
1995 *Underground*'la ikinci Altın Palmiye'sini kazandı
2007 Paris Ulusal Operası'nda *Dom za vesanje*'ye dayanan bir operası ilk kez sahnelendi
2008 Futbolcu Diego Maradona hakkındaki belgeseli *Maradona* gösterime girdi

Yeni vatanı Fransa'da son derece popüler olan ama anavatanı eski Yugoslavya'da tartışmalara yol açan Emir Kusturica, hareketli, karışık ve karmaşık üslubuyla, kimi zaman da sert siyasi mesajlarıyla seyircileri ikiye böldü. Gerçeküstücü komedileri Federico Fellini'nin (s. 204) başrolsüz sekanslarını andırıyordu; derme çatma evler ve binalar, bağrışan hayvanlar ve enerji dolu mızıka bandoları içeren büyük ölçekli setler kullandı. İyimser ve romantik filmi *Zivot je cudo*'yu Batı Sırbistan'da çekmesinin ardından, evini savaşta kaybettiği için satın alıp onardığı terk edilmiş evleri kullanarak orada bir kasaba kurmaya karar verdi. Küstendorf Kasabası, günümüzde açılışı *Die Hard* (1988) için simgesel bir cenaze töreniyle yapılan film festivaliyle övünüyor.

■ **Arizona Dream**, 1993, başrolde J. Depp, Faye Dunaway

Amcasının düğünü için Arizona'ya dönen, New Yorklu bir balık etiketçisi (Depp) hakkındaki bu absürd komedi mali açıdan bir fiyaskoyla sonuçlandığı halde, kendine kült bir izleyici kitlesi buldu. Rüyaya benzeyen öykü, Depp'in tek hayali uçmak olan yaşlı bir kadın ile kaplumbağalara akordeon çalan kızı arasında ikilemde kalışını anlatıyordu Kusturica'nın ABD'de geçen tek filmi, kutupta yaşayan iri bir balığın öyküsüne dayanır, Jerry Lewis ve Depp uydurma bir Eskimo dilinde konuşurlar.

Diğer Eserleri

Dom za vesanje, 1988, başrolde Davor Dujmovic

Zivot je cudo, 2004, başrolde Slavko Stimac, Natasa Solak

Zavet, 2007, başrolde Uros Milovanovic, Marija Petronijevic

■ **Underground,** 1995, başrolde Miki Manojlovic, Lazar Ristovski

Bir silah kaçakçısı, Nazilerden kaçmak için bir grup mülteciyle yeraltına saklanmak zorunda kalır, ama çıkışta nöbet tutan arkadaşı çatışmanın sona erdiğini ona haber vermez. 40 yıl sonra yeryüzüne çıkan adam başka bir savaşın ortasında kaldığını ve Yugoslavya'nın artık var olmadığını öğrendiğinde kafası fazlasıyla karışır. Eleştirmenler gerçeküstü ve komik bir hikâyesi olan öykünün Balkanlar'daki savaş ve komünizm karmaşasını irdelediğini vurguladı.

■ **Crna macka, beli macor,** 1998, başrolde Bajram Severdzan, Florijan Ajdini

Underground'un yarattığı tartışmaların ardından, Kusturica Avrupa'daki en büyük ticari başarısını getirecek bu küçük çaplı ama şamatalı komediyi yönetti. Yönetmenin Tuna Nehri'nin kenarlarında geçen filminde, bir çingene bandosunu iki ayrı öykü içinde izleriz: Biri sarpa saran bir soygunu, öteki de olmayacak bir düğünü anlatır. Tıpkı Fellini'nin filmleri gibi, Kusturica'nın slapstick (fiziksel komedi) ve dram karışımının tadı en iyi yaşamın kutlanmasıyla çıkar.

Emir Kusturica

Tom Tykwer

1965, Wuppertal

■ Tesadüflerin insanları birbirine bağlamakta ya da bu bağı engellemekteki rolünü irdeledi ■ Filmlerinin müziklerinin bestelenmesine katkıda bulundu ■ Çeşitli sinema teknikleri kullandı ■ Alman ■ Dram, Aksiyon, Edebi Uyarlama ■ 9 film yönetti

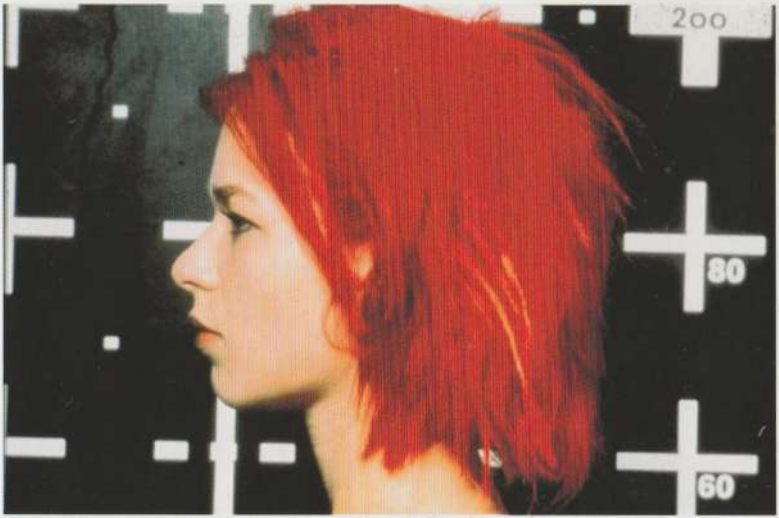
1965 Almanya'da dünyaya geldi
1987 Berlin'deki Moviemento sinemasında programcılık yaptı
1990 İlk kısa filmi, *Because*'u çekti
1993 İlk uzun metrajı *Die tödliche Maria*'yı yönetti
1994 Yapım şirketi X Filme'nin kurucularından biri oldu
1997 Wolfgang Becker'in *Das Leben ist eine Baustelle* filminin senaryosuna katkıda bulundu
1998 *Lola rennt* Venedik Film Festivali'nde Altın Aslan'a aday gösterildi
2002 Yönetmen Krzysztof Kieslowski'nin bir senaryosuna dayanan, ilk İngilizce filmi *Heaven*'ı çekti

Kendi kendini geliştiren bir sinemacı olan Tykwer, eserlerine her zaman gösterişli bir üslup kattı. İlk kısa filmi *Because*'dan itibaren, filmleri kaderin tesadüfi güçlerine odaklandı. *Because*'da, bir çiftin kavgası yanlarından geçen birinin ölümüne yol açıyordu; en olgun eseri *Heaven*'da, bir teröristin yaptığı saldırının yarattığı tali hasardan ötürü suçlu bulunmasında kader önemli bir rol oynar. Buna rağmen, Tykwer'in öyküleri katı bir kadercilik içermiyordu; daha çok, *Lola rennt*'teki çoklu ihtimallerde veya *Der Krieger und die Kaiserin*'in sonunda sevginin iyileştirici gücünün takdir edilmesinde olduğu gibi, kimi zaman daha mutlu bir son doğurabilecek metafizik güçleri ima etti. Tykwer bu öyküleri beyazperdeye taşırken, geniş bir sinema tekniğinden faydalandı: Ağır çekim, zarif vinç çekimleri, hatta animasyon... Bu biçimsel harman, öykülerine sessizce katkıda bulunmuşsa da, yıllar geçtikçe daha fazla vurgulanır hale geldi.

The Princess and the Warrior, 2000, başrolde Benno Fürmann, Franka Potente

Potente, kaçak bir banka soyguncusu tarafından garip bir şekilde hayatı kurtarılan kimsesiz hemşireyi canlandırır. Birbirlerine ait olduklarına inanan kadın gönülsüz hırsızı bulunca kadar arar ve çalıştığı hastanede onu gizler; gerisini de kaderin ellerine bırakır. *Lola rennt*'teki gibi, soyut ve romantik *The Princess and the Warrior*'da tesadüflerin insanları birbirine bağlamadaki rolünü irdeledi. Tykwer bu naif filmi memleketi Wuppertal'da çekti.

Lola rentt, 1998, başrolde Franka Potente, Moritz Bleibtrau

Lola'nın (Potente) erkek arkadaşının kaybettiği parayı bulup sevgilisi bankayı soymadan önce ona ulaştırması için sadece 20 dakikası vardır. Lola'nın ilk girişimi başarısızlıkla sonuçlanınca, Tykwer seyirciye iki olası sonuç daha sunar ve farklı bir rota izleyen Lola Berlin'de tekrar koşturur. Yönetmen hızlı tempolu filmini anime ve siyah-beyaz görüntülerle harmanlayarak, o tarihe kadar sinemada ilk kez tanık olunan video oyunu benzeri eserini yarattı. Tykwer, *Le fabuleux destin d'Amélie Poulain* filminde de kullanılan bir teknikle, ufak rollerdeki karakterlerin gelecekteki yaşamlarını birkaç anlık görüntülerle anlattı.

Perfume: The Story of a Murderer, 2006, başrolde Ben Whislaw, Dustin Hoffman

Partick Süskind'in romanından yapılan bu uyarlama Tykwer'in o zamana kadarki en büyük bütçeli filmiydi. Kokuları saklamaya tutkun bir seri katile dair öykü, muhteşem manzaralar ve şaşırtıcı set tasarımları içeriyordu; yönetmenin gezici kamera kullandığı filmin müziği akıldan çıkmayacak nitelikteydi.

Diğer Eserleri

Die tödliche Maria, 1993, başrolde Nina Petri

Winterschläfer, 1997, başrolde Ulrich Mattes

Heaven, 2002, başrolde Cate Blanchett, Giovanni Ribisi

The International, 2008, başrolde Clive Owen, Naomi Watts

Tom Tykwer

Jean-Pierre Jeunet

1953, Roanne

■ Filmleri, Marc Caro'yla birlikte yaptığı karanlık eserlerden ilham alan, farklı ve görsel açıdan dağınık bir üslup barındırır ■ *Alien* serisiyle yaptığı çıkışın ardından Hollywood'da hayalkırıklığına uğradı ■ Fransız ■ Dram, Komedi, Edebi uyarlama ■ 6 film yönetti

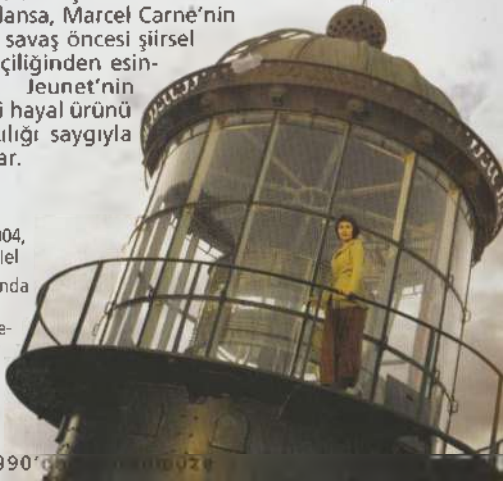
1953 Fransa'da doğdu
1978 Marc Caro'yla birlikte ilk kısa animasyon filmi olan *L'évasion*'u yaptı
1989 Ödül kazanan kısa filmi *Foutaises*'i yönetti
1991 Caro ve Jeunet uzun metraj çıkış filmleri olan *Delicatessen*'i yaptılar
2001 Jeunet'nin tek başına çıkış filmi olan *Le fabuleux destin d'Amélie Poulain* En İyi Özgün Senaryo dalında Oscar'a aday gösterildi
2008 Caro tek başına çıkış filmi *Dante 01*'i gösterime soktu

Diğer Eserleri

La cité des enfants perdus (Marc Caro'yla birlikte), 1995, başrolde Ron Perlman, Judith Vittett

Alien: Resurrection, 1997, başrolde Sigourney Weaver, Winona Ryder

Jean-Pierre Jeunet; Marc Caro'yla birlikte bir seri animasyon ve kısa film yaptıktan sonra, ikilinin yıldızının parladığı uzun metraj film *Delicatessen*'le ilk kez başarıyı yakaladı. Filmin tuhaf üslubu ve kara mizahı, ikilinin her yaştan çocuğa hitap eden ürpertici bir masal olan *La cité des enfants perdus*'yü yapmasına imkan veren kült bir izleyici kitlesi yarattı. Hollywood bunu gözden kaçırmadı ve Jeunet *Alien: Resurrection* filmi için işe alındı. Film gişede başarı yakaladığı halde, bir stüdyoyla çalışma deneyimi yönetmenin cesaretini kırdı. Alman çağdaşı Tom Tykwer (s. 460) veya Amerikalı selefi Terry Gilliam (s. 348) gibi, Jeunet de sinemanın *Amelie*'de çarpan kalplerden intihar eden balığa kadar, hayal edilebilen her şeyi yansıtabilme gücünden zevk aldı. İkon kahramanı, onun büyülü gerçekçi hünerini yansıttı: Çevresindeki insanların hayallerini gerçeğe dönüştürmek. Fransız Yeni Dalgası'ndansa, Marcel Carné'nin (s.148) savaş öncesi şiirsel gerçekçiliğinden esinlenen Jeunet'nin filmleri hayal ürünü yaratıcılığı saygıyla selamlar.

■ **Un long dimanche de fiançailles**, 2004, başrolde Audrey Tautou, Gaspard Ulliel

Tuba çalan bir kadın, I. Dünya Savaşı'nda siperde öldüğü söylenen nişanlısını çılgıncasına arar. Jeunet savaşın vahşetini açıkça gözler önüne sererken, bir yandan da Marion Cotillard ve Jodie Foster'ın üstlendiği şiirsel arasözlerle öyküyü ayrıntılandırdı.

■ **Le fabuleux destin d'Amélie Poulain**, 2001, başrolde Audrey Tautou, Mathieu Kassovitz

Hayali ve romantize edilmiş bir Paris'te dünyaya gelen Amélie (Tautou), "nevrozlu bir anne ile buz gibi bir babanın" zeki kızıdır. Garsonluk yapan Amélie, başkalarının hayatlarına gizlice müdahale ederek eğlenir ama doğasındaki yaramazlık, sevdiği adama duygularını ifade etmesine engel olur. Bunun yerine, efsanevi Montmartre'da bir "ipucu takibi" tasarlar. *Amélie*'nin öyküsü ve görüntüleri, hepsi filmin sonunda çözüme kavuşturulan, dolambaçlı yan öyküler, ayrıntılar ve anlatı sapmalarıyla dağınık bir halde sunulur. Caro'yla birlikte yaptığı filmlerden daha başarılı olan bu film, Jeunet'nin egemen sinemadaki çıkışı oldu ve beş dalda Oscar adaylığı kazandı.

■ **Delicatessen** (Marc Caro'yla birlikte), 1991, başrolde Dominique Pinon, Karin Viard

Yiyeceğin karneye bağlandığı kıyamet sonrası dünyada, girişimci bir kasap elinden her tür iş gelen adamlar işe alır, onları şişmanlatır, sonra doğrar ve etlerini komşularına satar. Jeunet'nin diğer yönetmen Caro'nun eseri olduğunu söylediği şahane ayrıntılarla süslü bu korkutucu komedi, sapkın karakterlerle doluydu. Biçimsel olarak Terry Gilliam'ın anarşizmini andıran komik, iğrenç setlerle donattıkları, heyecanı giderek tırmanan bir film yaptılar. Bütün filmlerinde olduğu gibi *Delicatessen*'de de her çekimin görsel bulmacalara dönüştüğü eşsiz kamera hareketleri vardır.

Jean-Pierre Jeunet

François Ozon

1967, Paris

■ Kısa ve teatral oyunculuğu tercih etti ■ Filmleri genelde başka eserlere açık göndermelerde bulundu ■ Rainer Werner Fassbinder, Luis Buñuel ve Douglas Sirk'ten esinlendi ■ Fransız ■ Dram, Komedi, Tarihsel, Müzikal, Gerilim ■ 28 film yönetti

1967 Fransa'da doğdu
1988 İlk kısa filmi *Photo de Famille*'de ailesini oynattı
1993 Paris'teki sinema okulundan mezun oldu
1998 Çıkış yakaladığı uzun filmi *Sitcom*, Cannes'da Eleştirmenler Haftası yarışmasına seçildi
2000 *Gouttes d'eau sur pierres brûlantes* Berlin'de Teddy Ödülü kazandı
2004 *5x2* Altın Aslan'a aday gösterildi
2007 İlk İngilizce filmi *Angel*'ı yönetti

Diğer Eserleri

Sitcom, 1998, başrolde Marina de Van

Gouttes d'eau sur pierres brûlantes, 2000, başrolde Malik Zidi, Anna Levine

5x2, 2004, başrolde Valeria Bruni Tedeschi, Stéphane Freiss

Yaklaşık bir düzine kısa film yönettikten sonra, ki hâlâ bu türde filmler yapar, François Ozon'un çıkış filmi *Sitcom* televizyon filmi türünün canlı ve panseksüel bir parodisi. Yönetmenin cinsel eğilim karmaşası yaşayan karakterler içeren sonraki filmleri de dünya çapındaki festivallerde övgü toplamasını sağladı. Popüler sinemadaki şöhreti, Charlotte Rampling'le yaptığı filmlerle devam edecekti. O andan itibaren Ozon, Fransa'nın en üretken sinemacısı oldu. 2007 yılında, Douglas Sirk'ün *All That Heaven Allows* ve Rainer Werner Fassbinder'in (s. 334) bu filme atfen yaptığı *Angst essen Seele auf* filminin yaratıcı bir görsel karışımı olan *Angel*'ı yönetti. Ozon, hem Sirk'ün insanı alt üst eden "kadın resimleri"ne hem de Fassbinder'in stilize edilmiş abartılı biçimine bağlılığını göstererek sevdiği iki yönetmeni saygıyla andı.

■ **Sous le sable**, 2000, başrolde Charlotte Rampling, Bruno Cremer

Ozon'un ilk "sade" dramı, bir kadının kederini gerçekçi bir yaklaşımla ele alıyordu. 25 yaşındaki kocası, birlikte çıktıkları tatilde ansızın ortadan kaybolunca, ölümünü kabullenemeyen kadın her yerde onu görmeye başlar. Ozon'un filmi, Rampling'in kusursuz oyunculuğu ve etkileyici müziği sayesinde Hitchcock'u andırıyordu, ama dram ile hayal arasında hassas bir denge kurmayı da başardı.

■ **8 femmes**, 2002, başrolde Isabelle Huppert

Vincente Minnelli'nin müzikalleri ile Agatha Christie'nin dedektif romanlarının bir karışımı olan bu filmde, evin erkeğini öldürdüklerinden şüphelenilen kadınları Fransız beyazperdesinin efsaneleri oynadı. Ozon her kadına 1950'lerden bir müzik parçası verdi. Bir oyuna dayanan film, örneğin bahçeyi içi doldurulmuş hayvanlarla süsleyerek doğallıktan kasten uzaklaşıyordu. Ayrıca üslupsal benzerlikler kuran Ozon oyuncuların Fransız sinemasını saygıyla anmasını da sağladı.

■ **Swimming Pool**, 2003, başrolde Charlotte Rampling, Ludivine Sagnier

Yönetmenle birlikte çalıştığı *Sous le sable* sayesinde kariyeri yeniden canlanan Charlotte Rampling, Ozon'la ikinci çalışmasında Fransa'da inzivaya çekilmişken bir genç kız tarafından ayartılıp, kendi esrar dolu cinayetine karışan Sarah adında gizemli roman yazarı İngiliz'i canlandırdı. Ozon, *Swimming Pool*'un senaryosuna katkıda bulunduğu sırada Rampling'in yeteneğini de hesaba kattı: Rampling, Woody Allen ve Luchino Visconti'nin filmlerinde şöhrete ulaşmıştı ve burada da korkusuzca bir seksi performans sundu.

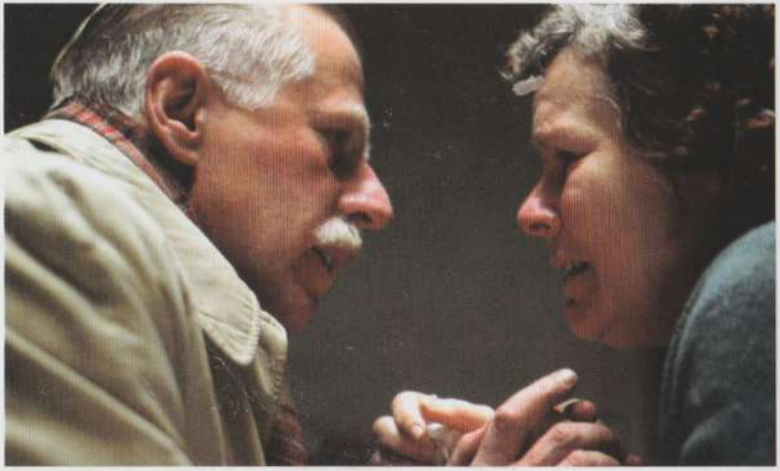
Mike Leigh

1943, Broughton

- Senaryolarını oyuncularla birlikte doğaçlama yazdı, oyuncuların karakterlerini sıfırdan yaratıp, dram ve komediyi harmanladı
- Sosyal gerçekçi üslubunda İngiliz Özgür Sineması'ndan esinlendi
- İngiliz ■ Dram, Komedi, Tarihsel ■ 10 film yönetti

1943 İngiltere'de doğdu
1971 İlk uzun metrajı *Bleak Moments*'ı yönetti
1977 *Abigail's Party* adlı oyunun televizyon versiyonu büyük başarı yakaladı
1988 *High Hopes*'u yönetti
1993 *Naked* Cannes'da En İyi Yönetmen ödülü kazandı
1999 *Topsy-Turvy* Makyaj ve Kostüm Tasarımı dallarında Oscar aldı
2004 *Vera Drake*'le Altın Aslan kazandı
2008 *Happy-Go-Lucky* gösterime girdi

Tipik olarak yalın bir tür olan sosyal gerçekçilik, İngiliz Özgür Sineması'nın belgesel üslubuna ve odaklandığı sıradan insanların hayatına dayanır. Mike Leigh'in eserleri bu türe senaryosuz ve komik bir gerilim kattı. Yine de, hem oyunları hem de filmleri Özgür Sinema projesinin bir devamı olarak görülebilir, tıpkı çağdaşı Stephen Frears (*The Queen*, 2006), Ken Loach (*Ladybird Ladybird*, 1994) ve Alan Clarke'ın (*Elephant*, 1989) filmleri gibi. Bu sosyal gerçekçi yönetmenlere benzer olarak Leigh de Antonia Bird (*Priest*, 1994), Lynne Ramsay (*Morvern Callar*, 2002) ve Shane Meadows (*This Is England*, 2006) gibi kendinden sonraki İngiliz sinemacılar kuşağının yalın filmlerine ilham verdi.

Secrets & Lies, 1996, başrolde Brenda Blethyn, Marianne Jean-Baptiste

Leigh'nin hiçbir zaman senaryo içermeyen yaratım süreci, seçtiği oyuncuların kendi kafasındaki öyküyü canlandırmaları ve diyalog oluşturmalarıyla başlar. Karakterlerini daha en baştan oluşturan oyuncular sürekli gerçekliğe dayanır ve asla dramatik veya komik bir etki yaratmak için abartıya kaçmazlar. Bu sayede, yönetmenin dolaysız çekilen öyküleri belgesellerin sosyopolitik farkındalığına duygusal gerçekliği aşılar. Hafif aile komedisi *Life is Sweet* (1991) ve bir kadın düşmanının Londra'nın karanlık sokaklarındaki maceralarını anlatan sert *Naked* filmlerinin ardından Leigh, bir dönüş yaparak gözlerini bir evlat edinme komedisine dikti. *Secrets & Lies*'da, konuşulmayan dargınlıkların ıstırabını çeken Londralı beyaz bir aileyi ele aldı. Filmde günün birinde, bir zamanlar kendisini evlatlık verdiklerini iddia eden zenci bir kadın çıkagelince, ailenin unutulan sırları su yüzüne çıkıyordu.

Vera Drake, 2004, başrolde Imelda Staunton, Philip Davis

Müzisyen Gilbert ve Sullivan'ın yaşam öyküsünü anlattığı, şamatalı komedi *Topsy-Turvy*'nin ardından, Leigh'nin dönem öyküsü anlatımındaki ikinci girişimi çok daha sade oldu. 1950'lerde geçen film, kaçak çalışan, iyi yürekli bir kürtajcının yasalarla mücadelesini konu alıyordu. Leigh, kendine özgü üç boyutlu karakterlerini kullanarak savaş sonrası toplumsal dokunun acı gerçekliğini perdeye yansıttı. Hamilelik ve evlat edinme konularını daha çok aile dramlarında irdelemişse de, bu film tartışmalı kürtaj meselesini Britanya'da yasallaşmasından hemen önceki dönemin koşullarında geniş bir şekilde araştırdı.

Diğer Eserleri

Naked, 1993, başrolde David Thewlis

Topsy-Turvy, 1999, başrolde Jim Broadbent

All or Nothing, 2002, başrolde Timothy Spall

Happy-Go-Lucky, 2008, başrolde Sally Hawkins, Alexis Zegerman

Nanni Moretti

1953, Brunico

■ Moretti hayatını tasvir edenlerin de içlerinde bulunduğu kendi filmlerinde rol aldı ■ Silvio Berlusconi ve İtalyan solcuların uyguladığı siyaset yüzünden uğradığı hayalkırıklığını ifade etti ■ İtalyan ■ Dram, Komedi, Belgesel ■ 16 film yönetti

1953 İtalya'da doğdu
1973 İlk kısa filmi olan *Pate de bourgeois*'yı çekti
1976 İlk filmi *Io sono un autarchico*'yu yönetti
1978 *Ecce Bombo* İtalya'da kendine büyük bir kült izleyici kitlesi edindi
1981 *Sogni d'oro* Venedik'te Büyük Jüri Ödülü kazandı
1996 Raoul Ruiz'in *Trois vies & une seule mort* filminde oynadı
2001 *La stanza del figlio* Altın Palmiye'yi kazandı
2006 Silvio Berlusconi'ye dair taşlamalı tasviri *Il Caimano* İtalya'da tartışmalara yol açtı

Nanni Moretti, kendi orta sınıf geçmişini ve komünist görüşlerini paylaşan, hafiften üstü kapalı bir ikinci kişilik olan Michele Apicella tiplemesiyle ilk dört uzun filminde başrol oynadı. İkinci filmi olan *Ecce Bombo* (1978) -2001 tarihli *La stanza del figlio*'ya kadar- büyük bir gişe başarısı yakaladı. Moretti, siyasetin ve yozlaşmanın farkına varan ama aynı zamanda İtalyan solunun siyasi eylemleriyle de hayalkırıklığına uğrayan İtalyan gençliğinin ahlak pusulası haline geldi. Yıllar geçtikçe, yönetmenin kahramanları giderek kendini daha fazla çağrıştırmaya başladı ve en sonunda yanlış bir kanser teşhisi yüzünden başından geçenlerin öyküsü *Caro diario*'da kendi hayatını tekrar canlandırdı. Roma'daki tek bağımsız sinema salonunun sahibi; burada François Ozon (s. 464) ile Abbas Kiarostami (s. 452) gibi yönetmenlerin filmlerini göstererek onlara destek olmaya devam ediyor.

■ **Caro Diario**, 1993, başrolde Nanni Moretti

Cannes'da En İyi Yönetmen Ödülü'nü kazanmasının ardından, Moretti'nin yurtdışına dağıtılan ilk filmi oldu. Filmin üçüncü kısmı yönetmenin kanser korkusunu komik bir üslupla yeniden canlandırdı.

Diğer Eserleri

Bianca, 1984, başrolde Nanni Moretti, Laura Morante
La messa è finita, 1985, başrolde Nanni Moretti
Palombella rossa, 1989, başrolde Nanni Moretti
Il caimano, 2006, başrolde Silvio Orlando

■ **La stanza del figlio, 2001,** başrolde Nanni Moretti

Önceki filmlerinin canlı yapısından mahrum olan, kederin bu sessiz incelemesindeki tempo kusursuzdur. Moretti'nin ilk katışıksız dramı olan film, aynı zamanda Roma'da geçmeyen ilk eseridir. Aile babası Moretti, mutlu ve sıradan ailesiyle yaşadığı evinde çalışan bir terapisti canlandırıyordu. Akciğer kanseri bir hastasıyla acil görüşmesi yüzünden oğluyla yapacağı koşuyu iptal etmesi ve oğlunun bir dalış kazasında ölmesi üzerine, terapist kendini suçlamaya ve gerçekleşmemiş ihtimalleri hayal etmeye başlar. Karısı ve kızı da kederle kendi içlerine kapanırlar. Oğlanın bir arkadaşından gelen mektup, aileyi yavaşça yeniden bir araya getirir. Gerçekçi filmin son sahnesi, hayattaki aile üyelerini şafak vaktinde bir kumsalda, birbirinden ayrı ama duygusal olarak yine yakın ve huzurlu bir halde perdeye yansıttı.

■ **Aprile,** 1998, başrolde Nanni Moretti

Moretti'nin filmde canlandırdığı karakter siyasi bir film yapmaya çabalar. Gerçek hayatı ve Troçkici bir fırıncı hakkında Vincente Minnelli tarzında bir müzikal yapmak üzere neredeyse unutulmuş arzusu, onu bu filme başlamaktan alıkoyar. *Caro Diario*'nun devamı olan filmde, başrolleri Moretti ve karısı paylaştı ve oğulları Pietro'nun doğumuna yer verildi. Siyasi mesajını kinayelerle aktaran, öncekilere kıyasla daha açık olarak bu film, İtalyan hükümetinin yönetmen üzerinde bıraktığı hayalkırıklığını dile getiriyordu.

Dizin

Dizinde, kitaptaki filmlerin orijinal adlarının yanı sıra varsa bilinen İngilizce ve Türkçe karşılıkları ile yönetmen ve akımlarla ilgili sayfa numaraları yer almaktadır.

3 Groschen-Oper, Die / Threepenny Opera, The / 3 Kuruşluk Opera (1931) 81
4 Luni, 3 Saptamâni si 2 Zile / 4 Months, 3 Weeks and 2 Days / 4 Ay, 3 Hafta, 2 Gün (2007) 397
8 Women / 8 Femmes / 8 Kadın (2002) 465
8½ / 8½ (1963) 206-207
12 Angry Men / 12 Kızgın Adam (1957) 269
21 Grams / 21 Gram (2003) 430
42nd Street / 42. Cadde (1933) 104
2001: A Space Odyssey / 2001: Uzay Macerası (1968) 246, 250-251, 252-255
2046 / 2046 (2004) 442

A
A Bout de Souffle / Breathless / Serseri Aşıklar (1960) 233
A Fost Sau n-a Fost? / 12:08 East of Bucharest / Bükreş'in Doğusu (2006) 397
A Propos de Nice (1930) 47
A.I. Artificial Intelligence / Yapay Zekâ (2001) 253
Abbott ve Costello 28, 55
Abbott and Costello Meet the Mummy / İki Açıkgöz Mumyaya Karşı (1955) 55
Abbott, Lou bkz. Abbott and Costello
Abdalla, Khalid 425
Accident / Kaza Gecesi (1967) 285
Adam's Rib / Adem'in Kaburgası (1949) 117
Adventures of Baron Munchausen / Baron Munchausen'in Maceraları (1988) 349
Adventures of Priscilla Queen of the Desert, The / Çöller Kraliçesi Priscilla (1994) 401
Adventures of Robin Hood / Robin Hood'un Maceraları (1938) 123, 192
Affleck, Ben 398
Age of Innocence, The / Masumiyet Çağı (1993) 323
Aguirre, Der Zorn Gottes / Aguirre: The Wrath of God / Ayrılık Tanrı'nın Gazabı (1972) 304, 315, 336
Akira / Akira (1988) 434, 437
Al-massir / Destiny / Kader (1997) 450
Alexander Nevsky / Alexander Nevsky (1938) 64-65
Alice in Wonderland / Alice Harikalar Diyarında (1951) 132
Alien / Yaratık (1979) 252, 371
Aliens / Yaratık 2 (1986) 367
All That Heaven Allows / Her Şey Senin İçin (1955) 174, 464
Allen, Woody 230, 256, 278, 305, 326-327, 382, 414, 465
Alman Ekspresyonizmi 68-69
Almodóvar, Pedro 432-433
Alphaville / Alphaville (1965) 233
Altman, Robert 278, 328-329, 406
American Beauty / Amerikan Güzeli (1999) 345
American Graffiti / Gençlik Yılları (1973) 314, 358
Amerikanische Freund, Der / American Friend, The / Amerikalı Arkadaş (1977) 339
Amores Perros / Paramparça Aşklar Köpekler (2000) 431
Anatomy of a Murder / Bir Cinayetin Anatomisi (1959) 182
Anchors Aweigh / Gönül Kimi Severse (1945) 93
Anderson, Paul Thomas 175, 390, 394, 406-407
Anderson, Wes 276, 294
Andersson, Bibi 230
Andriej Rublow / Andrey Rublev (1966) 298
Andrews, Julie 133, 170, 187, 260
Angel at My Table, An / Masamdaki Melek (1990) 404
Angels with Dirty Faces / Kirli Yüzlü Melekler (1938) 123
Angst Essen Seele Auf / Fear Eats the Soul / Korku Ruhu Kemirir (1974) 334
Annabella 147, 149
Antonioni, Michelangelo 204, 214, 238-239
Apartment, The / Garsonyası (1960) 168
Apocalypse Now / Kıyamet (1979) 248, 314-315
Aprile / Nisan (1998) 469
Apur Sansar / World of Apu / Apu'nun Dünyası (1959) 213
Araki, Gregg 400
Aranyer Din Ratri / Days and Nights in the Forest (1969) 213
Arbuckle, Roscoe 18-19, 26, 28, 29
Arizona Dream / Arizona Rüyası (1993) 458
Arriaga, Guillermo 428, 430
Ascenseur Pour L'echafaud / Elevator to the Gallows / İdam Sehpası (1958) 197
Ashby, Hal 294-295
Astaire, Fred 105, 166-167
Attenborough, Richard 31, 355
Avery, Tex 93, 434
Avildsen, John G 376-377

B
Babel / Babil (2006) 431
Back to the Future / Geleceğe Dönüş (1985) 362-363
Bad and the Beautiful, The / Çıplak Ruhlar (1952) 166
Bad Ma Ra Khahad Bord / Wind Will Carry Us, The / Rüzgâr Bizi Götürecek (1999) 453
Bambi / Bambi (1942) 132
Bancroft, Anne 276, 351
Band of Outsiders (1964) 232, 418
Band Wagon, The / Aşri Aşıklar (1953) 106, 167
Banderas, Antonio 433
Bara, Theda 26
Bardot, Brigitte 197, 232
Barry, Raymond J. 378
Barrymore, Drew 355, 411
Bartholomew, Freddie
Bartkowiak, Andrzej 263
Basic Instinct / Temel İçgüdü (1992) 180, 394
Basinger, Kim 329, 365
Bass, Saul 182, 190
Bassett, Angela 389
Batman / Batman (1989) 365
Battisti, Carlo 202
Beart, Emmanuelle 234
Beauty and the Beast / Güzel ve Çirkin (1946) 156
Beetlejuice / Beterböcek (1988) 365, 308
Being John Malkovich / John Malkovich Olmak (1999) 411
Being There / Merhaba Dünya (1979) 295
Belle de Jour / Gündüz Güzeli (1967) 229
Belmondo, Jean-Paul 197, 242
Ben-Hur / Ben-Hur (1959) 31, 125, 193
Ben-Hur: A Tale of the Christ / Ben-Hur: Hz. İsa'nın Öyküsü (1925) 30
Ben Turpin with Sennett's Bathing Beauties / Ben Turpin Sennett'in Yıkanan Güzelleriyle Birlikte (1920) 29
Beowulf / Beowulf (2007) 434-435
Bergman, Ingmar 66, 86, 108-109, 122, 230-231, 238, 297
Bergman, Ingrid 157
Berkeley, Busby 91
Berlin: Die Sinfonie der Großstadt / Berlin, Symphony of a Great City / Berlin: Büyük Bir Şehrin Senfonisi (1927) 423

Berlusconi, Silvio 468
Bertolucci, Bernardo 240-241
Bete Humaine, La / Human Beast, The / Hayvanlaşan İnsan (1938), 145
Beverly Hills Cop / Sosyete Polisi (1984) 360
Beyond the Valley of the Dolls / Bebekler Vadisinin Ötesinde (1970) 267
Big Lebowski, The / Büyük Lebowski (1998) 409
Big Parade, The / Büyük Resmeçit (1925) 52
Birdman of Alcatraz, The / Alcatraz Kuşçusu (1962) 280
Birds, The / Kuşlar (1963) 186
Birth of a Nation, The / Bir Ulusun Doğuşu (1915) 34-35, 140, 158, 192
Black Narcissus / Siyah Nergis (1947) 195
Blackboard Jungle, The / Karatahta Ormanı (1955) 179
Blackton, J. Stuart 434
Blade Runner / Bıçak Sırtı (1982) 252, 371
Blanchett, Cate 193, 387, 412
Blaue Engel, Der / Blue Angel, The / Mavi Melek (1930) 136-137
Blazing Saddles / Gümüş Eyerler (1974) 259
Bloody Sunday / Kanlı Pazar (2002) 425
Bloom, Orlando 426
Blow-up / Cinayeti Gördüm (1966) 239
Blue Velvet / Mavi Kadife (1986) 350-351
Blues Brothers / Cazcı Kardeşler (1980) 410
Bogarde, Dirk 208, 209, 284-285
Bogart, Humphrey 86, 122-123, 125, 138-139, 233
Bogdanovich, Peter 305, 312-313
Bollywood 107, 157, 212, 446-447, 448
Bonham Carter, Helena 365
Bonnie and Clyde / Bonny ve Clyde (1967) 272-274
Boogie Nights / Ateşli Geceler (1997) 390, 406
Borgnine, Ernest 271
Born on the Fourth of July / Doğum Günü Dört Temmuz (1989) 378
Boudu Sauvé Des Eaux / Boudu Saved from Drowning / Sulardan Kurtarılan Boudu (1932) 144-145
Bound for Glory / Şöhret Yolunda (1976) 294
Bourne Identity, The / Geçmişi Olmayan Adam (2002) 375
Bourne Supremacy, The / Medusa Darbesi (2004) 424
Bow, Clara 51, 60
Bowling for Columbine / Benim Gel Silahım (2002) 140, 423
Boys Don't Cry / Erkekler Ağlamaz (1999) 400
Brando, Marlon 177, 240, 315, 317
Brazil / Brazil (1998) 349
Breakfast at Tiffany's / Tiffany'de Kahvaltı (1961) 261
Breakfast Club, The / Kahvaltı Kulübü (1985) 369
Breaking the Waves / Dalgaları Aşmak (1996) 457
Brecht, Bertolt 284
Bresson, Robert 156, 196, 210
Brest, Martin 350
Bride of Frankenstein, The / Frankenstein'ın Gelini (1935) 98
Bridge on the River Kwai / Kwai Köprüsü (1957) 244
Bridges of Madison County, The / Yasak İlişki (1995) 385
Bridges, Jeff 409
Brief Encounter / Kısa Karşılaşma (1945) 244
Bright Eyes / Parlak Gözler (1934) 102
Bringing Up Baby / Tehlikeli Bebek (1938) 111, 400
Brokeback Mountain / Brokeback Dağı (2005) 38-39, 396, 445
Broken Blossoms / Kırık Tomurcuklar (1919) 33, 174
Broken Flowers / Kırık Çiçekler (2005) 387
Bronenosets Potyomkin / Battleship Potemkin / Potemkin Zırhlısı (1925) 64-65, 140
Brooks, Mel 54-55, 258-259
Brooks, Richard 178-179
Browning, Tod 95, 411
Bugs Bunny 93
Bullit / Gangsterin Kaderi (1968) 180, 243, 374-375
Buñuel, Luis 62-63, 228-229, 296, 298, 430, 464
Buono, Il Brutto, Il Cattivo, Il / Good, The Bad and The Ugly, The / İyi, Kötü ve Çirkin (1966) 265
Burton, Richard 192, 277, 283
Burton, Tim 76, 155, 308, 364-365
Butch Cassidy and the Sundance Kid / Sonsuz Ölüm (1969) 38, 274
Butcher Boy, The / Küçük Kasap (1917) 56
Büchse der Pandora, Die / Pandora's Box / Pandora'nın Kutusu (1928) 81

C
C'era Una Volta il West / Once Upon a Time in the West / Bir Zamanlar Batı'da (1968) 240
Cabinet Des Dr. Caligari, Des / Cabinet of Dr. Caligari, The / Dr. Caligari'nin Muayenehanesi (1920) 72-73
Cabiria (1914) 31, 192
Cage, Nicolas 322, 350, 402
Cagney, James 50, 101, 123, 162
Cameron, James 172, 246, 366-367
Camille (1936) 61, 174
Campbell, Martin 374
Campion, Jane 404-405
Capra, Frank 110, 118-119, 141, 258, 408
Capshaw, Kate 375
Caravaggio (1962) 62
Cardinale, Claudia 209, 261, 265
Carmen Jones / Siyah Carmen (1954) 183
Carne, Marcel 148-149, 238, 462
Caro Diario / Sevgili Günlüğüm (1993) 468
Carrie / Günah Tohumu (1976) 305, 318-319
Carson, Hunter 339
Casablanca / Kazablanka (1942) 86, 122
Casino Royale / Casino Royale (2006) 374
Cassavetes, John 174, 292-293, 297, 320, 345, 386, 398, 412
Cat on a Hot Tin Roof / Kızgın Damdaki Kedi (1958) 179
Catch Me If You Can / Sil(i)yse Yakala (2002) 356
Chabrol, Claude 186, 234-235
Chahine, Youssef 450
Chan, Jackie 262
Chaney, Lon 66-67, 94
Chaplin, Charlie 18, 26, 28-29, 32, 46, 54, 58-59, 136, 140, 200, 202, 236, 256, 258
Chapman, Graham 348
Charlie's Angels / Charlie'nin Melekleri (2000) 374
Charlie Wilson's War / Charlie Wilson'ın Savaşı (2007) 277
Charme, Discret de la Bourgeoise, Le / Discreet Charm of the Bourgeoisie, The / Burjuvazinin Gizli Çekicilliği (1972) 228
Cheung, Maggie 443
Chicago / Chicago (2002) 106
Chien Andalou, Un / Endülüs Köpeği (1929) 63
Child, Kiersty 340
Children of Men / Son Umut (2006) 428
Children of Paradise / Cennetin Çocukları (1945) 148
Chinatown / Çin Mahallesi (1974) 138, 297
Chisum / Chisum (1970) 38
Chow, Stephen 263
Christie, Julie 237, 245, 294
Chung Hing Sam Lam / Chunking Express / Chunking Ekspresi (1994) 443
Cidade de Deus / City of God / Tanrı Kenti (2002) 229, 396
Cimino, Michael 248, 330-331
Cinderella / Külkedisi (1950) 131
Cinema of Moral Anxiety 342
Cinema Paradiso / Cennet Sineması (1988) 309
Citizen Kane / Yurttaş Kane (1941) 126,128-129, 170, 198, 344
City Lights / Şehir Işıkları (1931) 46, 54, 58-59
Civilization / Uygarlık (1916) 40-41
Clair, Rene 63, 146-147, 148
Cleo from 5 to 7 / Beşten Yediye Cleo (1962) / 224
Cleopatra / Cleopatra (1963) 30, 192
Clift, Montgomery 160, 161
Clockwork Orange, A / Otomatik Portakal (1971) 247
Clooney, George 412, 415
Close Encounters of the Third Kind / Üçüncü Türden Yakınlaşmalar (1977) 236, 255, 354, 356
Close, Glenn 277, 365
Closer / Daha Yakları (2004) 277
Clouzot, Henri-Georges 156, 181

Cluzet, François 234
Cocteau, Jean 63, 156, 199, 236
Coen Kardeşler 101, 276, 394, 406, 408-409, 414
Coffee and Cigarettes / Kahve ve Sigara (2003) 387
Colbert, Claudette 36-37, 112, 115, 118
Color Purple, The / Mor Yıllar (1985) 174, 356
Confessions of a Nazi Spy / Nazi Casusun İtirafları (1939) 90
Conformista, Il / Conformist, The / Konformist (1970) 241
Conquete du Pôle, La / Conquest of the Pole, The / Kuzey Kutbu'nun Keşfi (1912) 25
Conversation, The / Konuşma (1974) 315
Cook, the Thief, His Wife, & Her Lover, The / Aşçı, Hırsız, Karısı ve Âşığı (1989) 353
Cooper, Gary 51-52, 108, 111-112, 119, 137, 161
Coppola, Francis Ford 100, 218-219, 248, 305, 314-315, 316-317, 320, 338, 358, 402
Coppola, Sofia 402-403, 414
Corman, Roger 252, 288, 380
Corpse Bride / Ölü Gelin (2005) 365
Costello, Bud bkz Abbott ve Costello
Costner, Kevin 39, 319, 379
Cotten, Joseph 53, 127, 128, 181
Cousteau, Jacques 196
Covered Wagon, The / Batı Kervanı (1923) 39
Craven, Wes 306-307
Crna Macka, Beli Macor / Black Cat, White Cat / Kara Kedi, Ak Kedi (1998) 459
Cronenberg, David 372-373
Crouching Tiger Hidden Dragon / Kaplan ve Ejderha (2000) 262, 396, 445
Cruise, Tom 174, 248, 279, 378, 407
Cruz, Penelope 432-433
Cuarón, Alfonso 395, 428-429, 430
Cukor, George 92, 107, 108, 116-117, 174
Curtiz, Michael 86, 122-123, 192
Człowiek Z Marmuru / Man of Marble / Mermer Adam (1976) 304

D
Da Hong Deng Long Gao Gao Gua / Raise the Red Lantern / Kırmızı Fener (1991) 440
D'Angelo, Beverly 105
Dada 62-63, 146
Dafoe, Willem 323, 379, 389
Dalio, Marcel 145
Damon, Matt 356, 398
Dancer in the Dark / Karanlıkta Dans (2000) 456
Dances With Wolves / Kurtlarla Dans (1990) 39
Daratt / Dry Season / Kurak Mevsim (2006) 451
Darling / Sevgili (1965) 287
Das, Vasundhara 449
Dassin, Jules 178
David Copperfield (1935) 116
Davis, Bette 92, 99, 102, 124-125, 174, 193
Davis, Geena 370, 372
Day After Tomorrow, The / Yarından Sonra (2004) 291
Day the Earth Stood Still, The / Dünyanın Durduğu Gün (1951) 171, 252
Day, Doris 110, 184, 187
Day Lewis, Daniel 323
Days of Wine and Roses / Gül ve Şarap (1963) 260
DeNiro, Robert 107, 101, 264, 305, 319, 321-322, 331, 349
De Palma, Brian 100, 305, 318-319, 320, 414
De Sica, Vittorio 157, 202-203, 208, 229
Dead Man / Ölü Adam (1995) 387
Dean, James 162-163, 176, 184
Death Proof / Ölüm Geçirmez (2007) 266, 417
Deer Hunter, The / Avcı (1978) 248, 330-331
Del Toro, Guillermo 430
Delicatessen / Şarküteri (1991) 463
Delon, Alain 198, 199, 208-209, 238, 242
DeMille, Cecil B. 31, 40, 36-37, 78, 85, 192
Demme, Jonathan 380-381
Dench, Judi 193
Depardieu, Gerard 236, 341
Departed, The / Köstebek (2006) 323
Depp, Johnny 349, 365, 387, 414, 458
Der Golem (1920) 62
Dern, Laura 350, 355
Designing Woman / Aşk Arzuları (1957) 167
Devdas / Devdas (2002) 446
Diabolique / Şeytan Ruhlu İnsanlar (1955) 181
Diaz, Cameron 379, 383
DiCaprio, Leonardo 322, 323, 356, 366-367, 394, 415
Die Hard / Zor Ölüm (1988) 374-375
Die Nibelungen: Siegfried (1924) 77
Dietrich, Marlene 103, 136-137, 156, 434
Dieudonne, Albert 71
Dinner at Eight / Yemek Sekizde (1933) 116
Disney, Walt 93, 104, 130-133, 134-135, 362, 434-435
Divine 346-347
Dogma 95 292, 454-455, 456
Dogville / Dogville (2003) 457
Dolce Vita, La / Tatlı Hayat (1960) 205
Don't Look Now / Şimdi Bakma (1973) 288
Donnie Darko / Donnie Darko (2001) 411
Don't Look Back / Arkana Bakma (1967) 422
Double Indemnity / Çifte Tazminat (1944) 154, 168-169
Douglas, Kirk 31, 132, 166, 247
Douglas, Michael 112, 181, 295, 362, 394
Down by Law / İçerdekiler (1986) 387
Doyle, Christopher 442
Dr. Jekyll and Mr. Hyde / Dr. Jekyll ve Bay Hyde (1931) 257
Dr. No / Dr. No (1962) 243, 374
Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb / Dr. Garipaşk (1964) 249
Dr. Zhivago / Dr. Jivago (1965) 245
Dracula / Drakula (1931) 94-95
Draughtman's Contract, The / Ressamın Sözleşmesi (1982) 353
Dreams / Düşler (1990) 219
Dreyer, Carl Theodor 210
Dreyfuss, Richard 68-69, 300, 354, 356, 358
Drowning by Numbers / Sayılarda Boğulmak (1988) 353
Drugstore Cowboy (1989) 399
Duck Soup / Ördek Çorbası (1933) 54, 91
Duel in the Sun / Kanlı Aşk (1946) 52-53
Dunaway, Faye 269, 297, 458
Dunst, Kirsten 394, 4[illegible]03
Duvall, Robert 315, 317
Duvall, Shelley 248, 329

E
Earthquake / Deprem (1974) 290
East of Eden / Cennetin Doğusu (1955) 176
Eastern Promises / Şark Vaatleri (2007) 373
Eastwood, Clint 38, 39, 219, 242, 264-265, 330, 384-385
Easy Rider / Easy Rider (1969) 220, 242
Eclipse / Batan Güneş (1962) 238
Edward Scissorhands / Makas Eller (1990) 365, 414
Edwards, Blake 260-261
Ehe Der Maria Braun, Die / Marriage of Maria Braun, The / Maria Braun'un Evliliği (1978) 335
Eisenstein, Sergei 47, 64-65, 140, 160, 284
Ejiro, Chico 450
Elephant / Fil (2003) 399
Elephant Boy (1937) 83
Elephant Man, The / Fil Adam (1980) 350-351
Elizabeth / Elizabeth (1998) 193
Emmerich, Roland 253, 291
Enfants Terribles, Les / Strange Ones, The / Müthiş Çocuklar (1950) 198
Enter the Dragon / Ejder Kalesi (1973) 374
Entr'acte (1924) 63, 146

Eraserhead / Silgi Kafa (1977) 350-351
Erin Brockovich / Erin Brockovich (2000) 412-413
ET: The Extra-Terrestrial / ET (1982) 308, 355
Eureka (1984) 289
Exorcist, The / Şeytan (1973) 96, 310-311
Ekspresyonizm 48, 74-75, 76-77, 80, 154
Eyes Wide Shut / Gözü Tamamen Kapalı (1999) 248

F
fa Yeung Nin Wa / In the Mood for Love / Aşk Zamanı (2000) 441, 443
Fabuleux Destin D'Amelia Poulain, Le / Amélie (2001) 461, 463
Fahrenheit 451 / Fahrenheit 451 (1966) 237
Fairbanks, Douglas 18, 30, 32, 49, 50, 61
Falconetti, Maria 68-69
Fanny and Alexander / Fanny ve Alexander (1982) 231
Fantasia / Fantasia (1940) 132-133
Fantomas (1913) 17
Far From Heaven / Cennetten Çok Uzakta (2002) 175
Fargo / Fargo (1996) 409
Fassbinder, Rainer Werner 334-335, 336, 432, 464
Fat, Chow Yun 445
Faust / Faust (1926) 75
Fearless Hyena, The / Korkusuz Sırtlan (1979) 262
Fellini, Federico 204-205, 206-207, 432, 458
Ferris Bueller's Day Off / Ferris Bueller'la Bir Gün (1986) 369
Festen / Celebration, The / Şölen (1998) 455
Fields, W. C. 28, 91-92
Fiennes, Joseph 193, 373
Fight Club / Dövüş Kulübü (1999) 421
Film noir (kara film) 138, 154, 162, 168, 170, 178, 180, 182, 198, 208, 277
Finch, Peter 161, 269
Fincher, David 181, 420-421
Finding Nemo / Kayıp Balık Nemo (2003) 395
Fishburne, Laurence 315
Fisher, Carrie 111, 359
Fist of Fury / En Büyük Benim (1972) 263
Fisthul of Dynamite, A / Yabandan Gelen Adam (1971) 265
Fitzcarraldo / Fitzcarraldo (1982) 336-337
Flaherty, Robert J. 74, 82-83, 160, 422
Fleischer, Max 434
Fleischer, Richard 132, 252
Fleming, Victor 108-109
Flesh and the Devil / Ten ve Şeytan (1926) 61
Fletcher, Louise 344
Fly, The / Sinek (1986) 372
Flynn, Errol 122-123, 192
Fonda, Henry 114, 125, 158, 159, 265, 269
Fonda, Jane 242, 278, 294
Fonda, Peter 220, 242
Fontaine, Joan 175
Foolish Wives / Çılgın Zevceler (1922) 78
For a Few Dollars More / Birkaç Dolar İçin (1964) 219
Ford, Glenn 179
Ford, Harrison 181, 341, 359, 371, 375
Ford, John 38, 155, 158-159, 170, 198, 216, 218, 244
Forman, Miloš 105, 344
Forrest Gump / Forrest Gump (1994) 362-363
Foster, Jodi 321, 381, 389, 421
Four Horsemen of the Apocalypse, The / Mahşerin Dört Atlısı (1921) 60
Frankenheimer, John 278, 280-281
Frankenstein / Frankenstein (1931) 94, 98-99
Fransız Yeni Dalgası 148, 162, 166, 182, 186, 196, 198, 214, 232-234, 236-237, 282, 304, 314, 318, 338-339, 413, 462
Freaks / Hilkat Garibeleri (1932) 411
Frears, Stephen 308-309, 466
Freeman, Morgan 39, 174, 377, 384, 421
French Connection, The / Kanunun Kuvveti (1971) 311, 374
Fransız Empresyonizmi 70, 448
Freudlose Gasse, Die / Joyless Street / Neşesiz Sokak (1925) 27, 81
Freund, Karl 94-95
Friday the 13th / 13. Cuma (1980) 96, 266
Friedkin, William 310-311
From Here to Eternity / İnsanlar Yaşadıkça (1953) 160
Full Frontal / Çok Özel (2002) 420
Full Metal Jacket / Full Metal Jacket (1987) 248

G
Gabin, Jean 145
Gable, Clark 102, 108-109, 118, 139
Gallipoli / Gelibolu (1981) 341
Gambon, Michael 353
Gance, Abel 46, 70-71
Gandhi / Gandhi (1982) 31
Gangster filmleri 100-101
Ganz, Bruno 315, 338-339, 378-379, 381
Garbo, Greta 27, 112, 174, 193, 382, 60-61, 74, 80-81
Garfield, Allen 315
Garland, Judy 109, 117, 166-167
Gaslight / Gaz Lambası (1944) 116
Gaynor, Janet 51, 74
Gere, Richard 106, 315, 382
Geronimi, Clyde 131-132
Get Carter / Yüzleşme (1971) / 225
Getaway, The / Kaçış (1972) 271
Ghost / Hayalet (1990) 383
Ghostbusters / Hayalet Avcıları (1984) 360
Gibson, Mel 192, 306, 341
Gigi / Gigi (1958) 166-167
Gilbert, John 52, 193, 382
Gilliam, Terry 348-349, 462
Gish, Lillian 16, 32-34, 67, 174
Giusti, Paolo 235
Gladiator / Gladyatör (2000) 30-31, 371
Gloria / Gloria (1980) 293
Godard, Jean-Luc 76, 162, 232-233, 240, 318, 418, 443
Godfather, The / Baba (1972) 100, 314, 316-317, 402
Godzilla 254, 290
Gold Diggers of 1933 / 1933'ün Altın Arayıcıları (1933) 91
Gold Rush, The / Altına Hücum (1925) 58
Goldberg, Whoopi 174, 356, 383
Goldblum, Jeff 355, 372
Gone with the Wind / Rüzgar Gibi Geçti (1939) 92, 108, 116, 192
Good Will Hunting / Can Dostum (1997) 398
Goodfellas / Sıkı Dostlar (1990) 321
Goodman, John 322, 409
Gowariker, Ashutosh 447
Graduate, The / Aşk Mevsimi (1967) 324
Graham, Heather 390, 406
Grant, Cary 102-103, 111, 116, 121-137, 150, 178, 188
Grapes of Wrath, The / Gazap Üzümleri (1940) 158
GreatDictator, The / Büyük Diktatör (1940) 58-59, 140
Great Gatsby, The / Muhteşem Gatsby (1974) / 227
Great Train Robbery, The / Büyük Tren Soygunu (1903) 38, 374
Great Ziegfeld, The / Büyük Ziegfeld (1936) 91
Greed / Hırs (1924) 79
Green Card / Yeşil Kart (1990) 341
Greenaway, Peter 62, 352-353
Greengrass, Paul 395, 424-425
Gremlins / Gremlinler (1984) 307
Griffith, D.W. 16, 19, 28, 30, 32-33, 34, 40, 70, 78, 100, 108, 140, 158, 174, 192
Guinness, Alec 193, 244
Guiol, Fred 55
Gulliver's Travels / Gulliver'in Seyahatleri (1939) 93
Gummo / Gummo (1997) 345
Gun Fighter, The / Silahşor (1917) 40
Gyllenhaal, Jake 411, 445

H
Hackman, Gene 289, 291, 311, 315, 384

Hagen, Jean 164
Hair / Hair (1979) 105
Hairspray / Saç, Spreyi (1988) 346-347
Hall, Anthony Michael 369
Hall, Philip Baker 390
Hallelujah! / Hallelujah! (1929) 53
Halloween / Cadılar Bayramı (1978) 96-97
Hamill, Mark 359
Hampton, Paul 373
Hanazaga, Yosnaki 214
Hanks, Tom 277, 356, 363, 435
Hannah and Her Sisters / Hannah ve Kız Kardeşleri (1986) 327
Harada, Mieko 217
Hard Day's Night, A / Zor Bir Günün Gecesi (1964) / 225
Hardy, Oliver bkz Laurel ve Hardy
Harlow, Jean 50, 108-109
Harold and Maude (1971) 294
Harrelson, Woody 329, 330, 379
Harrison, Rex 115, 117
Harry Potter and the Prisoner of Azkaban / Harry Potter ve Azkaban Tutsağı (2004) 429
Hart, William S. 18, 40-41
Haunted Castle, The (1921) 75
Hauru No Ugoku Shiro / Howl's Moving Castle / Yürüyen Şato (2004) 437
Hawks, Howards 100, 111
Haynes, Daniel L. 53
Haynes, Todd 175, 394, 400
Hays Yasası bkz Yapımcılık Yasası
Hays, WilliamS. 18
Hayward, Susan 99, 162
Hayworth, Rita 127
He Who Gets Slapped / Tokatlanan Adam (1924) 66
Heathers / Heathers (1989) 411
Heaven's Gate / Cennetin Kapısı (1980) 330-331
Heavenly Creatures / Cennet Yaratıkları (1994) 401, 426
Hedwig and the Angry Inch / Hedwig ve Kızgın Çıkıntısı (2001) 400
Hepburn, Audrey 52, 117, 124-125, 161, 168, 261
Hepburn, Katharine 111, 116-117, 139, 176
Herzog, Werner 75, 304, 315, 336-337
Heston, Charlton 37, 125, 126, 193, 252, 290
High Noon / Kahraman Şerif (1952) 161
Hill, George Roy 274-275
Himmel Über Berlin, Der / Wings of Desire / Arzunun Kanatları (1987) 338
Hiroshima Mon Amour / Hiroşima Sevgilim (1959) 174
Hitchcock, Alfred 76, 94, 96-97, 150, 180, 186-189, 190-191, 235-236, 258, 296
Hoffman, Dustin 274, 276, 279, 286-287, 324, 461
Hoffman, Philip Seymour 277
Holden, William 169, 269, 271
Hood, Gavin 451
Hopkins, Anthony 193, 330, 351, 381
Hopkins, Miriam 112-113
Hopper, Dennis 220, 242, 315, 339, 351
Howard, Ron 358
Hudson, Rock 110, 174, 184
Hughes, Howard 120
Hughes, John 368-369
Huozhe / To Live / Yaşamak (1994) 441
Huppert, Isabelle 234-235, 331, 465
Huston, John 127, 138-139, 178, 198, 297, 406

I
I Am a Fugitive from a Chain Gang / Ben Bir Pranga Kaçağıyım (1932) 90
I Married a Witch (1942) / Bir Cadıyla Evlendim 147
I'm No Angel / Ben Melek Değilim (1933) 121
Idiots, The / Gerizekalılar (1998) 454
If.... / Eğer (1968) 282
Imitation of Life / Zehirli Hayat (1959) 155
In a Lonely Place / Issız Bir Yerde (1950) 154, 163
In Cold Blood / Soğukkanlı (1967) 178
In Einem Jahr Mit 13 Monden / In a Year with 13 Moons / 13 Ayı Bir Yılda (1978) 335
In the Clutches of the Gang / Çetenin Pençesinde (1914) 28
In the Heat of The Night / Gecenin Sıcağında (1967) / 226
Iñárritu, Alejandro González 428, 430-431
Ince, Thomas H. 40-41, 56
Independence Day / Kurtuluş Günü (1996) 253, 290
Indiana Jones and the Temple of Doom / Indiana Jones: Kamçılı Adam (1984) 375
Industrial Britain (1933) 82-83
İngiliz Özgür Sineması 282-283, 286,
İngiliz Yeni Dalgası bkz İngiliz Özgür Sineması
Innocents Aux Mains Sales, Les / Innocents with Dirty Hands / Masum Kirli Eller (1975) 235
Inside Man / İçerideki Adam (2006) 389
Intolerance: Love's Struggle Throughout the Ages / Hoşgörüsüzlük: Sevginin Çağlar Boyunca Mücadelesi (1916) 30, 32, 78, 108
Invasion of the Body Snatchers / Ceset Yiyenlerin İstilası (1956) 94, 252
Invisible Man, The / Görünmez Adam (1933) 99
Iran Yeni Dalgası 452-453
It (1927) 60
It Happened One Night / Bir Gecede Oldu (1934) 110, 118, 382
It's a Wonderful Life / Şahane Hayat (1947) 119
Ivan Groznyy / Ivan the Terrible / Korkunç İvan (1945-46) 64-65

J
Jackson, Peter 193, 395, 400, 401, 426
Jackson, Samuel L. 311, 418
Jacquet, Luc 422
James Bond 243, 374
Jannings, Emil 75, 137
Jarman, Derek 62, 400
Jarmusch, Jim 198, 309, 386-387, 412
Jaws (1975) 300, 306, 354
Jazz Singer, The / Caz Şarkıcısı (1927) 42, 84, 104, 164
Jeder Für Sich Und Gott Gegen Alle / Enigma of Kaspar Hauser, The / Herkes Kendi Başına ve Tanrı Herkese Karşı (1974) 337
Jeremiah Johnson (1972) 279
Jerry Maguire / Yeni Bir Başlangıç (1996) 174
Jeunet, Jean-Pierre 461, 462-463
Jezebel / Jezebel (1938) 125
Joan of Arc / Jan Dark (1948) 109
Johansson, Scarlett 327, 403, 414
John, Gottfried 335
Johnny Guitar / Johnny Guitar (1954) 162
Jolie, Angelina 379, 415
Jolson, Al 42, 84
Jones, Terry 348
Jonze, Spike 276, 411
Jour Se Leve, Le / Daybreak / Gün Ağarıyor (1939) 149
Jude Süss / Yahudi Süss (1940) 140
Jules et Jim / Jules and Jim / Jules ve Jim (1962) 236
Jules Dassin 160
Julien Donkey-Boy / Eşek Çocuk Julien (1999) 455
Jungle Fever / Orman Ateşi (1991) 388
Jurassic Park / Jurassic Park (1993) 355

K
Kalatozov, Mikhail 406
Kalin, Tom 400
Kapoor, Raj 157, 212
Kapur, Shekhar 193
Karate Kid, The / Karateci Çocuk (1984) 377
Karloff, Boris 94-96, 98-99, 170
Kar-Wai, Wong 396, 430, 442-443
Kawaguchi, Matsutaro 214
Kazan, Ella 162, 176-177, 179
Keaton, Buster 10, 19, 54-55, 56-57, 58, 200, 258
Kertel, Harvey 322-323

Kelly, Gene 93, 107, 161, 164, 166-167, 184, 187, 189
Kerr, Deborah 160, 195
Kershner, Irvin 374
Keystone Cops 28
Khan, Mehboob 157, 212, 446
Khan, Shahrukh 446
Kiarostami, Abbas 452-453, 468
Kid, The / Yumurcak (1921) 58
Kidman, Nicole 107, 405
Kieslowski, Krzysztof 334, 342-343, 460
Kill Bill / Kill Bill (2003/4) 416
King Kong / King Kong (1933) 93-94
Kingsley, Ben 31, 357
Kinski, Klaus 336-337
Kinski, Nastassja 339
Kolzumi, Ariane 330
Korine, Harmony 345, 455
Krauss, Werner 140
Kristofferson, Kris 331
Kubrick, Stanley 31, 171, 175, 230, 233, 246-249, 250-251, 253-254, 278, 398
Kung fu Hustle / Kung-fu Sokağı (2004) 263
Kurosawa, Akira 38, 157, 214, 216-219, 264
Kusturica, Emir 256, 458-459
Kyô, Machiko 215

L
L'Age D'or / Golden Age, The / Altın Çağ (1930) 62
L'Argent / Para (1928) 48
L'Arrivee Un Train a La Ciotat / Arrival of a Train at La Ciotat / Trenin İstasyona Girişi (1895) 23
L'Arroseur Arrose / Tables Turned on the Gardener / Bahçıvanı Sulamak (1895) 23
L'Avventura / Macera (1960) 238
L'Enfer / Hell / Cehennem (1994) 234
L'Herbier, Marcel 48
La Boheme (1926) 19
La Cava, Gregory 110
La Notte / Gece (1961) 238
La Roue (1923) 46
La Bruce, Bruce 401
Ladri Di Biciclette / Bicycle Thief, The / Bisiklet Hırsızları (1948) 208, 212
The Lady Eve / Bayan Eve (1941) 114
Lady from Shanghai, The / Şangaylı Kadın (1948) 127
Laemmle, Carl 19, 98
Lagaan (2001) 447
Lake, Ricki 347
Lambert, Anne-Louise 353
Lancaster, Burt 160, 179, 209, 280
Land, The (1942) 83
Lang, Fritz 30, 48, 72, 74, 76-77, 98, 232-233, 235, 252, 284
Lasseter, John 435
Last Emperor / Son İmparator (1987) 241
Last Laugh, The / Son Kahkaha (1924) 48, 74-75
Last Picture Show, The / Son Gösteri (1971) 305
Last Temptation of Christ, The / Günaha Son Çağrı (1988) 323
Laughton, Charles 180
Laurel, Stan bkz Laurel ve Hardy
Laurel ve Hardy 54-55, 256, 260
Lawrence of Arabia / Arabistanlı Lawrence (1962) 31, 245, 288
Lawrence, Florence 16
Lean, David 31, 193, 244-245, 288
Ledger, Heath 445
Lee, Ang 262, 278, 396, 400, 444-445
Lee, Bruce 262-263, 374
Lee, Spike 388-389
Lehmann, Michael 411
Leigh, Janet 126, 190-191
Leigh, Mike 282, 466-467
Lemmon, Jack 169, 260, 329, 377
Lenny / Lenny (1974) 227
Lenya, Lotte 81
Leonard, Robert Z. 91
Leone, Sergio 38, 101, 219, 240, 264-265, 384
Leopard, The / Leopar (1963) 209
LeRoy, Mervyn 90, 100
Lethal Weapon / Cehennem Silahı (1987) 360
Letter from an Unknown Woman / Meçhul Bir Kadının Mektubu (1948) 175
Leung, Tony 441-443
Lewis, Jerry 256-257, 458
Li, Gong 440-441
Li, Jet 262, 441
Life of an American Fireman / Amerikalı İtfaiyecinin Hayatı (1930) 15
Linder, Max 17, 54-55
Liotta, Ray 321
Little Caesar / Küçük Sezar (1931) 100
Little Shop of Horrors / Küçük Korku Dükkânı (1986) 344
Little Women / Küçük Kadınlar (1933) 117
Llewellyn-Jones, Tony 340
Lloyd, Christopher 363
Lloyd, Harold 26, 54, 256
Loach, Ken 282, 466
Lolita / Lolita (1962) 246
Lombard, Carole 51, 110-111, 113
Loneliness of the Long Distance Runner, The / Uzun Mesafe Koşucusunun Yalnızlığı (1962) 282
Look Back in Anger / Öfke (1958) 283
Lord of the Rings Trilogy, The / Yüzüklerin Efendisi Üçlemesi 426-427, 435
Losey, Joseph 284-285
Lost Highway / Kayıp Otoban (1997) 350, 394
Lost in Translation / Bir Konuşabilse (2003) 403, 414
Louisiana Story / Louisiana Öyküsü (1948) 82-83
Love Among the Ruins (1975) 117
Lubitsch, Ernst 48, 104, 112-113, 136, 168, 258
Lucas, George 218-219, 244-245, 358-359, 420, 438
Lugosi, Bela 95, 155
Luhrmann, Baz 107, 192, 394
Lumet, Sidney 268-269
Lumière Kardeşler 15, 20, 22-23
Lynch, David 155, 230, 246, 350-351, 394

M
M / M (1931) 76
M*A*S*H / Cephede Eğlence (1970) 328
Les Vacances de Monsieur Hulot / M. Hulot's Holiday / Bay Hulot'nun Tatili (1953) 200
MacDowell, Andie 329, 341, 412
MacLaine, Shirley 168-169, 295
MacNaughton, Robert 355
Mad Max Beyond Thunderdome / Mad Max 3 (1985) 252, 306
Madame de... / Earrings of Madame de... , The (1953) 202
Magnolia / Manolya (1999) 407
Malcolm X / Malcolm X (1992) 389
Male and Female / Erkek ve Dişi (1919) 36
Maltese Falcon, The / Malta Şahini (1941) 138, 154
Mamma Roma / Mamma Roma (1962) 210
Mamoulian, Rouben 84, 193, 257
Man of Aran (1934) 83
Man with a Camera, The / Kameralı Adam (1929) 47
Manahagar / Manahagar (1963) 213
Manchurian Candidate, The / Casuslara Karşı (1962) 281
Manchurian Candidate, The / Mançuryalı Aday (2004) 381
Mangeshkar, Lata 446
Manhattan / Manhattan (1979) 327
Mankiewicz, Herman 126
Mankiewicz, Joseph L. 192, 268
Mann, Michael 198
Marathon Man / Vahşi Koşu (1976) 287

Marche De L'Empereur, La / March of the Penguins / Penguenlerin Yürüyüşü (2005) 422
March, Fredric 51, 147
Marie Antoinette / Marie Antoinette (2006) 403
Mark of Zorro, The (1920) 49, 61
Martin, Dean 256-257
Marquise von O, Die / Marquise of O, The / O Markizi (1976) 304
Marsh, Mae 34
Marshall, Herbert 113, 137
Marshall, Rob 106
Marx Brothers 91, 54-55, 298
Mary Poppins / Mary Poppins (1964) 133
Mason, James 107, 132, 246
Mastroianni, Marcello 203, 207, 208, 329
Match Point / Maç Sayısı (2005) 327
Matrix, The / Matrix (1999) 252, 439
McDowell, Malcolm 247, 282
McGregor, Ewan 107, 359
McQueen, Steve 243, 271, 375
Meet Me in St. Louis / St. Louis'de Buluşalım (1944) 91, 107, 166
Mehta, Deepa 446-447
Melies, Georges 15, 22, 24-25, 94, 156, 252
Melville, Jean-Pierre 156, 198-199
Memento / Akıl Defteri (2000) 181
Menjou, Adolphe 137
Mepris, Le / Contempt / Nefret (1963) 76, 232
Mereilles, Fernando 396-397
Merry Widow, The / Şen Dul (1925) 79
Metropolis / Metropolis (1927) 76-77, 98, 252
Micheaux, Oscar 34
Mickey Mouse 130, 434
Midnight Cowboy / Geceyarısı Kovboyu (1969) 286
Mifune, Toshirô 216-219
Mifunes / Mifune (1999) 454
Mike, Takashi 416
Million Dollar Baby / Milyon Dolarlık Bebek (2004) 384-385
Minghella, Anthony 278
Ming-Liang, Tsai 396
Minnelli, Vincent 91, 106-107, 160, 166-167, 209, 465, 469
Mission: Impossible / Görevimiz Tehlike (1996) 318-319
Mitchum, Robert 182, 181, 183
Mitt Liv Som Hund / My Life as a Dog / Bir Köpek Olarak Hayatım (1985) 308
Mix, Tom 18
Miyazaki, Hayao 436-437
Mizoguchi, Kenji 157, 209, 214-215
Moana (1926) 83
Modern Times / Modern Zamanlar (1936) 58-59
Modesty Blaise / Dişi Bond (1966) 285
Mon Oncle / Amerikalı Amcam (1958) 201
Monroe, Marilyn 116, 139, 168-169, 183-185
Monsoon Wedding / Muson Düğünü (2001) 449
Monty Python and the Holy Grail / Monty Python ve Kutsal Kâse (1975) 348
Moolaade / Korunma (2004) 450
Moore, Julianne 175, 329, 407, 428
Moore, Michael 140, 422-423
Moretti, Nanni 468-469
Morocco / Fas (1930) 137
Morte A Venezia / Death in Venice / Venedik'te Ölüm (1971) 209
Mortensen, Viggo 373, 426
Moscow Strikes Back / Moskova'dan Karşı Saldırı (1942) 141
Mother India (1957) 212, 446
Moulin Rouge! / Kırmızı Değirmen (2001) 107
Mr. And Mrs. Smith / Bay ve Bayan Smith (2005) 415
Mr. Smith Goes to Washington / Mr. Smith Washington'a Gidiyor (1939) 119
Mujeres al Borde de un Ataque de Nervios / Women on the Verge of a Nervous Breakdown / Sinir Krizinin Eşiğindeki Kadınlar (1988) 433
Mulholland Dr. / Mulholland Çıkmazı (2001) 350
Mummy, The / Mumya (1932) 94-95
Mungiu, Christian 397
Muni, Paul 90, 100
Murnau, F.W. 48, 74-75, 82-83, 94, 98
Murphy, Michael 327
Murray, Bill 387, 403
Musketeers of Pig Alley, The / Pig Alley Silahşörleri (1912) 32
Muybridge, Edward 14
My Beautiful Laundrette / Benim Güzel Çamaşırhanem (1985) 306
My Darling Clementine / Kanun Namı (1946) 159
My Fair Lady / Benim Güzel Meleğim (1964) 116-117
My Man Godfrey / Adamım Godfrey (1936) 91, 110
Mystery Train / Gizem Treni (1989) 386

N
Nair, Mira 404, 448-449
Nakadai, Tatsuya 217, 219
Namesake, The / Adaş (2006) 449
Nanook of the North / Kuzeyli Nanook (1922) 82-83, 422
Napoleon / Napolyon (1927) 71
Natural Born Killers / Katil Doğanlar (1994) 378-379, 416
Navigator, The / Gemici (1924) 57
Network / Şebeke (1976) 269
Newman, Paul 179, 183, 187, 274-275
Newmeyer, Fred C. 55
Niblo, Fred 30, 49
Nichols, Mike 176, 276-277
Nicholson, Jack 139, 220, 238, 248, 294, 297, 323-324, 344, 365
Nielsen, Asta 26, 27, 81
Night of the Hunter, The / Canlar Avcısı (1955) 180
Night of the Living Dead / Yaşayan Ölülerin Gecesi (1968) 94
Nightmare on Elm Street, A / Elm Sokağında Kâbus (1984) 306-307
Ninotchka (1939) 112, 168
No Country for Old Men / İhtiyarlara Yer Yok (2007) 406, 408
Nolan, Christopher 181, 414
Normand, Mabel 26, 28-29, 33
North by Northwest / Gizli Teşkilat (1959) 150, 188, 190
Norton, Edward 421
Nosferatu / Nosferatu (1922) 75, 94
Notti Di Cabiria, Le / Nights of Cabiria / Cabiria'nın Geceleri (1957) 205
Now, Voyager / Aşk Yolcuları (1942) 92
Nutty Professor, The / Çatlak Profesör (1963) 257

O
O'Toole, Peter 31, 241, 2[illegible]
Ocean's Eleven / Ocean's Eleven (2001) 413
Oklahoma! / Oklahoma! (1955) 160-161
Olivier, Laurence 117, 124, 195, 247, 287
Olvidados, Los / Young and the Damned / Unutulmuşlar (1950) 229
Olympia (1938) 142-143
On the Waterfront / Rıhtımlar Üzerinde (1954) 176-177
Once Upon a Time in America / Bir Zamanlar Amerika (1984) 101, 264-265
One Flew Over the Cuckoo's Nest / Guguk Kuşu (1975) 344
Ophüls, Max 166, 175, 202, 240, 246, 406
Orphans of the Storm / Fırtına Öksüzleri (1921) 33
Ossessione / Tutku (1943) 208
Othello / Othello (1952) 127
Ouedraogo, Idrissa 450
Out of Africa / Benim Afrikam (1985) 279
Out of Sight / Aşk ve Para (1998) 413
Outlaw, The / Kanundışı (1943) 120
Ozon, François 288, 464-465, 468
Ozu, Yasujiro 157

P
Pabst, Georg Wilhelm 80-81
Pacino, Al 268, 316-319, 379
Palm Beach Story, The / Palm Beach Öyküsü (1942) 115
Panic Room / Panik Odası (2002) 421

Paris, Texas / Paris, Teksas (1984) 339
Pasolini, Pier Paolo 210-211, 240
Passion de Jeanne d'Arc, La / Passion of Joan of Arc, The / Jeanne d'Arc'ın Tutkusu (1928) 68-69
Pearce, Guy 181, 401
Peck, Gregory 53, 125, 167, 176, 181
Peckinpah, Sam 264, 270-271
Peeping Tom / Röntgenci (1960) 194
Penn, Sean 181, 294, 305, 319, 385
Pennebaker, D. A. 422, 448
Peppard, George 261
Per Un Pungo Di Dollari / Fistful of Dollars, A / Bir Avuç Dolar (1964) 38, 264, 384
Performance (1970) 289
Perfume: The Story of a Murderer / Koku: Bir Katilin Hikayesi (2006) 461
Perkins, Anthony 127, 190-191
Persepolis / Persepolis (2007) 435
Personal History, Adventures, Experience, and Observation of David Copperfield, the Younger, The (1935) 92
Phantom (1922) 75
Philadelphia Story, The / Philadelphia Hikâyesi (1940) 116
Phoenix, Joaquin 371
Pianist, The / Piyanist (2002) 297
Piano, The / Piyano (1993) 405
Pickford, Mary 18, 26, 27, 32, 41
Pickpocket / Yankesici (1959) 156
Picnic at Hanging Rock / Hanging Rock'ta Piknik (1975) 340
Pillow Talk / Yastık Sohbeti (1959) 110-111
Pink Flamingos / Pembe Flamingolar (1972) 344, 346
Pink Panther, The / Pembe Panter (1963) 261
Pinocchio / Pinokyo (1940) 131
Pitt, Brad 39, 349, 412, 421, 431
Plan 9 from Outer Space (1959) 155
Planet Terror / Dehşet Gezegeni (2007) 266, 417
Platoon / Müfreze (1986) 378-379
Playtime / Oyun Vakti (1967) 201
Pleasence, Donald 97
Plummer, Christopher 170, 389
Polter, Sidney 179
Polanski, Roman 138, 296-297
Pollack, Sydney 278-279, 428
Porombolu, Conellu 397
Portman, Natalie 277, 359
Portrait of Lady, The / Bir Kadının Portresi (1996) 405
Poseidon Adventure, The / Poseidon Macerası (1972) 291
Potente, Franka 460-461
Powell, Michael 194-195, 288
Powell, William 91, 110
Preminger, Otto 48, 182-183
Pressburger, Emeric 194-195
Pret-à-Porter / Hazır Giyim (1994) 329
Pretty Baby / Güzel Bebek (1978) 196
Pretty in Pink / Pembeli Güzel (1986) 368
Pretty Woman/ Özel Bir Kadın (1990) 382
Princess Bride, The / Prenses Gelin (1987) 382
Princess Mononoke / Prenses Mononoke (1997) 437
Prizzi's Honor / Prizzi'lerin Onuru (1985) 139
Pryce, Jonathan 349
Psycho / Sapık (1960) 94, 96-97, 120, 181, 186, 188, 190-191
Public Enemy, The / Halk Düşmanı (1931) 50, 101
Pudovkin, Vsevolod 47
Pulp Fiction / Ucuz Roman (1994) 171, 379, 416-418, 431
Punch Drunk Love / Aşk Sarhoşu (2002) 407

Q
Quatorze Juillet / Bastille Day / 14 Temmuz (1933) 147
Quatre Cents Coups, Les / 400 Blows, The / 400 Darbe (1959) 237
Que La Bete Meure / This Man Must Die / Canavar Ölmeli (1969) 235
Quinn, Anthony 204
Quo Vadis? (1912) 30, 192

R
Raft, George 100
Raging Bull / Kızgın Boğa (1980) 171, 321
Raimi, Sam 395
Rainman / Yağmur Adam (1988) 324
Rains, Claude 99
Rambo / Rambo (1982) 307, 325, 374
Ran / Ran (1985) 217
Rashômon / Rashomon (1950) 218
Ratatouille / Ratatouille (2007) 434
Ray, Nicholas 162-163, 214, 386
Ray, Satyajit 157, 212-213
Rear Window / Arka Pencere (1954) 189
Reazione a Catena / Bay of Blood / Kanlı Körfez (1971) 266
Rebel Without a Cause / Asi Gençlik (1955) 162-163
Red Shoes, The / Kırmızı Pabuçlar (1948) 195
Redford, Robert 274-275, 278-279
Redgrave, Vanessa 239
Reed, Carol 181, 280
Regle du Jeu, La / Rules of the Game, The / Oyunun Kuralı (1939) 145
Reiner, Rob 111, 382-383
Renoir, Jean 78, 144-145, 148, 208, 212, 216, 236, 406
Reservoir Dogs / Rezervuar Köpekleri (1992) 417
Resnais, Alain 174, 236
Return of Draw Egan, The / Draw Egan'in Dönüşü (1916) 41
Richardson, Tony 282-283
Riefenstahl, Leni 140, 142-143
Rigaud, George 147
Ring, The / Halka (2002) 96
Ringwald, Molly 368-369
River of No Return / Dönüşü Olmayan Nehir (1954) 183
Rivette, Jacques 162, 232, 236
Robbins, Tim 174, 180, 329, 385
Roberts, Julia 277, 382, 413
Roberts, Rachel 340
Robin Hood / Robin Hood (1922) 30
Robinson, Edward G. 90, 100, 169
Robocop / Robocop (1987) 374
Rocky / Rocky (1976) 325, 377
Rocky Horror Picture Show, The (1975) 410
Rodgers and Hammerstein 161, 170
Roeg, Nicolas 288-289
Rogers, Ginger 105
Rohmer, Eric 186, 204
Roma Città Aperta / Open City / Roma Açık Şehir (1945) 157
Roman Holiday / Roma Tatili (1953) 125
Romancing the Stone / Amazon'da Fırtına (1984) 362
Romeo+Juliet / Romeo ve Juliet (1996) 192, 394
Romeo Must Die / Romeo Ölmeli (2000) 263
Rosemary's Baby / Rosemary'nin Bebeği (1968) 96, 297
Rossellini, Roberto 157, 204, 236
Roudenko, Vladimir 71
Rough Riding Romance / Hoyrat Binme Sevdası (1919) 18
Rough Sea at Dover / Dover'daki Dalgalı Deniz (1895) 20
Rumble Fish / Siyam Balığı (1983) 314
Ruttmann, Walter 47, 423, 434

S
S., Bruno 337
Sabrina / Sabrina (1954) 168
Safety Last / En Son Güvenlik (1923) 55
Salaam Bombay! / Selam Bombay! (1988) 448
Salo o le 120 Giornate di Sodoma / Salo, or the 120 Days of Sodom / Salo ya da Sodom'un 120 Günü (1975) 211
Samourai, Le / Godson, The / Kiralık Katil (1967) 198, 242
Sanshô Dayû / Sansho the Bailiff / İcra Müfettişi Şanso (1954) 214
Sant, Gus Van 190, 398-399, 404, 442
Sarandon, Susan 196, 370, 410
Saturday Night and Sunday Morning / Cumartesi Gecesi ve Pazar Sabahı (1960) 283

Saturday Night Fever / Cumartesi Gecesi Ateşi (1977) 332
Scarface / Yarali Yüz (1983) 100, 318
Scarface, the Shame of the Nation / Yaralı Yüz (1932) 100
Scarlet Empress, The / Kizil Imparatoriçe (1934) 137
Scarlet Letter, The / Kirmizi Leke (1926) 67
Scheider, Roy 300, 311, 354
Schindler's List / Schindler'in Listesi (1993) 168, 357
Schlesinger, John 282, 286-287
Schwarzenegger, Arnold 307, 325, 366
Sciuscia / Shoeshine / Kaldirim Çocuklari (1946) 208, 229
Scorsese, Martin 100, 107, 162, 161, 171, 219, 244, 256, 305, 320-323, 406, 415
Scott, Ridley 31, 246, 288, 370-371, 416, 438
Se7en / Se7en (1995) 420-421
Searchers, The / Çöl Aslani (1956) 159
Second Hundred Years, The / Ikinci Yüz Yil (1927) 55
Secrets & Lies / Sirlar ve Yalanlar (1996) 467
Sellers, Peter 260-261, 295
Sembene, Ousmane 450
Sen To Chihiro No Kamikakushi / Spirited Away / Ruhlarin Kaçişi (2001) 436
Sennet, Mack 28-29, 40, 58
Sensо / Günahkâr Gönüller (1954) 209
Serpico / Serpico (1973) 269
Servant, The / Uşak (1963) 284
Set-Up, The / Tezgâh (1949) 171
Seven Years Bad Luck / Yedi Yillik Kötü Şans (1921) 54
Sex, Lies and Videotape / Seks Yalanlari (1989) 344, 412
Shadows / Gölgeler (1959) 174, 292, 344-345
Shaft / Shaft (1971) 267
Shah, Naseeruddin 449
Sharman, Jim 410
Sharpsteen, Ben 131, 133
Shaw, Robert 161, 300, 354
Shearer, Norma 66-67, 117
Sherlock Jr. / Sherlock Jr. (1924) 10, 56
Shichinin Samurai / Seven Samurai / Yedi Samuray (1954) 217
Shining, The / Cinnet (1980) 248
Shivers / Ürpertiler (1975) 373
Short Cuts / Sosyeteden Insan Manzaralari (1993) 328-329
Showboat / Gösteri Gemisi (1936) 99
Sign of the Cross, The / Haç İşareti (1932) 37
Silence of the Lambs, The / Kuzuların Sessizliği (1991) 381
Silent Movie / Sessiz Film (1976) 54, 259
Silent Running / Sessiz Kaçiş (1972) 253
Singin' in the Rain / Yağmur Altında (1952) 106, 164-165
Sirk, Douglas 155, 174-175, 334, 432, 464
Sjöström, Victor 66-67, 230
Sleepless in Seattle / Sevginin Bağladiklari (1993) 382
Smultronstället / Wild Strawberries / Yaban Çilekleri (1957) 66, 230
Snipes, Wesley 388
Snow White and the Seven Dwarfs / Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler (1937) 93, 104, 130, 134-135, 434
Soderbergh, Steven 276, 412-413, 420
Solaris / Solaris (1972) 299
Some Like it Hot / Bazıları Sıcak Severler (1959) 120, 169
Something Wild / Vahşi Bir Şey (1986) 380
Sorrowful Mother (1917) 70
Sortie Des Usines Lumiere, La / Employees Leaving the Lumiere Factory / Lumière Fabrikasından Çıkan İşçiler (1895) 22
Sosyal Gerçekçilik 123, 158, 160, 178, 466
Sound of Music, The / Neşeli Günler (1965) 106, 161, 170
Sous Le Sable / Under the Sand / Kumun Altında (2000) 464
Sous Les Toits de Paris / Under the Roofs of Paris / Paris Damlari Altında (1930) 148, 148
Soylent Green / Açlik (1973) 252
Spacek, Sissy 305, 319, 329, 350
Spader, James 373, 412
Spartacus / Spartaküs (1960) 247
Spellbound / Öldüren Hatiralar (1945) 180
Spider-Man / Örümcek Adam (2002) 395
Spielberg, Steven 35, 168, 172, 219, 236, 244-246, 248, 253, 255, 300, 306, 320, 354-357, 362, 375, 438
Stachka / Strike / Grev (1925) 64
Stalag 17 / Stalag 17 (1953) 168, 182
Stalker / Iz Sürücü (1979) 299
Stallone, Sylvester 307, 325, 374, 377
Stamp, Terence 211, 330, 401, 412
Stanwyck, Barbara 52, 92, 111, 114, 119, 154, 168-169
Stanza del Figlio, La / Son's Room, The / Oğul Odasi (2001) 469
Star is Born, A / Bir Yildiz Doğuyor (1954) 107, 117
Star Wars / Yildiz Savaşlari (1977) 218, 252, 254, 358-359, 420
Steamboat Willie / Istimbot Willie (1928) 130, 434
Sternberg, Josef von 78, 136-137
Stewart, James 38, 112, 116, 119, 182, 187, 189
Sting, The / Üçkâğitçilar (1973) 275
Stone, Oliver 330, 378-379, 416
Strada, La / Sonsuz Sokaklar (1954) 204
Stranger Than Paradise / Cennetten de Garip (1984) 386
Straw Dogs / Köpekler (1971) 270
Streep, Meryl 174, 279, 331, 363, 381
Streetcar Named Desire, A / Ihtiras Tramvayi (1951) 177
Stroheim, Erich von 78-79, 160
Student Von Prag, Der / Student of Prague, The (1913) 17
Study of an Athlete Kicking a Rugby Ball / Bir Sporcunun Ragbi Topuna Vuruşunu Gösteren Çalışma (ca. 1895) 14
Sturges, Preston 110, 114-115, 408
Sullivan's Travels / Sullivan'in Seyahatleri (1941) 110, 115
Sunrise / Güneş Doğarken (1927) 74
Sunset Boulevard / Sunset Bulvari (1950) 78, 169
Süreallizm 62-63, 226-229
Swanson, Gloria 28, 36, 49
Swayze, Patrick 383, 411
Sweet, Blanche 16, 32-33
Swimming Pool / Havuz (2003) 465

Ş
Şiirsel Gerçekçilik 144-149

T
Ta'm e Guilass / Taste of Cherry / Kirazın Tadı (1997) 452-453
Tarantino, Quentin 171, 198, 264, 266, 270, 379, 394, 416-417, 418, 428, 430
Tarkovsky, Andrei 230, 298-299
Tari, Bela 398-399
Tartuffe (1925) 75
Tati, Jacques 55, 200-201, 256
Tatou, Audrey 462-463
Taxi Driver / Taksi Şoförü (1976) 321
Taylor, Elizabeth 179, 184, 192, 277
Ten Commandments, The / On Emir (1923) 37, 85
Ten Commandments, The / On Emir (1956) 31, 192
Terminator, The / Terminatör (1984) 324, 366
Thelma & Louise / Thelma ve Louise (1991) 370
There Will Be Blood / Kan Dökülecek (2007) 406
There's Something About Mary / Ah Mary Vah Mary (1998) 382-383
They Shoot Horses, Don't They? / Atlari da Vururlar (1969) 278
Thief of Baghdad, The / Bağdat Hirsizi (1924) 61, 155
Third Man / Üçüncü Adam (1949) 181
Tian Bian Yi Duo Yun / Wayward Cloud, The / Sersem Bulut (2005) 396
Tillie's Punctured Romance / Tillie'nin Yarıda Kalan Aşkı (1914) 28-29
Titanic / Titanik (1997) 192, 290-291, 366-367, 415
To Be or Not To Be / Olmak Ya Da Olmamak (1942) 113, 258
To Kill A Mockingbird / Bülbülü Öldürmek (1962) / 226
Todo Sobre Mi Madre / All About MyMother / Annem Hakkında Her Şey (1999) 432
Tokyo Story / Tokyo Hikâyesi (1953) 157
Top Hat / Silindir Şapka (1935) 105

Touch of Evil / Habisin Dokunuşu (1958) 126
Tourneur, Jacques 96, 155, 160, 170
Tower of Lies, The / Yalanlar Kulesi (1925) 67
Toy Story / Oyuncak Hikâyesi (1995) 435
Travolta, John 319, 332, 418
Treasure of the Sierra Madre, The / Sierra Madre Hazineleri (1948) 138-139
Tree Grows in Brooklyn, A (1945) 162
Triumph des Willens / Triumph of the Will / İradenin Zaferi (1935) 140, 142-143
Trois Couleurs / Three Colors / Üç Renk (1993–94) 342-343
Trouble in Paradise / Cennette Kargaşa (1932) 113
True Romance / İz Peşinde (1993) 416
Truffaut, François 148, 162, 186, 233, 236-237, 356
Trumbull, Douglas 253-255
Tsotsi / Tsotsi (2005) 451
Tykwer, Tom 278, 460-461, 462
Tystnaden / Silence, The / Sessizlik (1963) 231

U
Ugetsu / Yağmurdan Sonraki Soluk Ayın Hikâyeleri (1953) 215
Ultimo Tango A Parigi / Last Tango In Paris / Paris'te Son Tango (1972) 240
Umberto D. / Umberto D., (1952) 202
Undercover Brother / Çılgın Kahraman (2002) 266
Underground / Yeraltı (1995) 458
Unforgiven / Affedilmeyen (1992) 39, 384
United 93 / Uçuş 93 (2006) 425
Untouchables, The / Dokunulmazlar (1987) 318-319
Usual Suspects, The / Olağan Şüphe'liler 218

V
Valentino, Rudolph 49, 60, 382
Valley of the Dolls / Bebekler Vadisi (1967) 411
Vangelo Secondo Matteo, Il / Gospel According to St. Matthew, The / Matta'ya Göre İncil (1964) 211
Vanity Fair / Gurur Dünyası (2004) 448
Varlamov, Leonid 141
Vera Drake / Hemşire (2004) 467
Verbinski, Gore 96
Verhoeven, Paul 394
Vertigo / Yükseklik Korkusu (1958) 187, 190
Vertov, Dziga 47
Very Long Engagement, A / Kayıp Nişanlı (2004) 462
Vidor, King 52-53, 78, 160
Vinterberg, Thomas 454-455, 456
Virgin Suicides, The / Kaybolan Hayatlar (1999) 402
Visconti, Luchino 157, 160, 208-209, 465
Visiteurs Du Soir, Les / Devil's Envoys, The / Akşam Ziyaretçileri (1942) 149
Volver / Dönüş (2006) 433
Von Trier, Lars 430, 454, 456-457
Voyage à Travers L'impossible, Le / Impossible Voyage, An / İmkânsız Yolculuk (1904) 25
Voyage Dans la Lune, Le / Trip to the Moon, A / Ay'a Yolculuk (1902) 25, 252

W
Wahlberg, Mark 323, 390, 406
Wajda, Andrej 296, 304
Walken, Christopher 331, 356
Wallace and Gromit - A Close Shave / Wallace ve Gromit - Sinekkaydı Tıraş (1996) 434
Walsh, Raoul 49, 191
Walt Disney Stüdyoları bkz Disney, Walt
Washington, Denzel 370, 381, 388-389
Water / Su (2005) 447
Waters, John 266, 334, 346-347
Waterworld / Su Dünyası (1995) 438
Watts, Naomi 96, 350, 373, 430
Way Down East / Doğuya Giden Yol (1919) 16, 33
Way Out West / Batı Yolu (1937) 54
Wayne, John 38, 50-51, 154-155, 158
We're No Angels / Biz Melek Değiliz (1989) 305
Weaver, Sigourney 367, 370
Wei, Lo 262-263
Weir, Peter 340-341
Welles, Orson 126-127, 128, 161, 170-181, 210, 280, 344
Wellman, William 50-51, 101
Wenders, Wim 238, 226, 336, 338-339, 386, 404
Wertmüller, Lina 404
West Side Story / Batı Yakası Hikâyesi (1961) 105, 170
West, Mae 91, 121
Westworld / Batı Dünyası (1973) 252, 255
Whale, James 98-99
When Harry Met Sally... / Harry Sally İle Tanışınca... (1989) 111, 383
Who Framed Roger Rabbit / Roger Rabbit (1988) 363
Who's Afraid of Virginia Woolf? / Kim Korkar Hain Kurttan? (1966) 277
Why We Fight / Neden Savaşıyoruz? (1943–45) 118, 141
Wild Bunch, The / Vahşi Belde (1969) 271
Wilder, Billy 78, 154, 168-169, 182
Wilder, Gene 258-259
Williams, Robin 227, 341
Willis, Bruce 349, 363, 375, 418
Winchester '73 / Winchester '73 (1950) 38
Wind, The / Rüzgâr (1928) 67
Wings / Kanatlar (1927) 50-51
Winslet, Kate 366-367, 401
Wise, Robert 105, 170–171, 252
Within Our Gates / Kapılarımızın İçinde (1920) 34
Wizard of Oz, The / Oz Büyücüsü (1939) 52, 104, 108-109, 116
Women, The / Kadınlar (1939) 117
Woo, John 198, 270, 442
Woods, James 101, 264, 373, 385
World According to Garp, The / Çılgın Dünya (1982) 275
Wuthering Heights / Uğultulu Tepeler (1939) 124
Wyler, William 124-125, 170, 193, 294

X
X-Men / X-Men (2000) 394

Y
Yapımcılık Yasası 100, 110, 113, 120-121, 182, 184
Year of the Dragon / Ejderin Yılı (1985) 330
Yeni Afrika Sineması 450-451
Yeni Alman Sineması 304, 336-339
Yeni Gerçekçilik 157, 160, 202-212, 282, 284
Yeni Hollywood 240, 274, 286, 294-295, 305
Yeni Meksika Sineması 428-429, 430-431
Yeni Nesnellik 74, 80-81
Yeni Noir 138, 154, 168, 180
Yimou, Zhang 192, 440-441
Yin Shi Nan Nu / Ye, İç, Erkek, Kadın (1994) 444
Ying Xiong / Hero / Kahraman (2002) 192, 441
Yojimbo / Yojimbo (1961) 219
Y Tu Mama Tambien / Anani da (2001) 429
Yuan, Zhang 440

Z
Zabriskie Point / Zabriskie Noktası (1970) 239
Zazie dans le Metro / Zazie in the Subway / Zazie Metroda (1960) 197
Zemeckis, Roger 362-363, 435
Zinnemann, Fred 160-161

NTV yayınları

DOĞUŞ GRUBU İLETİŞİM YAYINCILIK VE TİCARET A.Ş.
YÖNETİM KURULU BAŞKANI
Erman Yerdelen

GENEL MÜDÜR
Cem Aydın

GENEL MÜDÜR YARDIMCISI
Görkem Yaşayan

NTV YAYINLARI EDİTÖRÜ
Mustafa Alp Dağıstanlı

GENEL YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Elif N. Kutlu

YAYINA HAZIRLAYAN
Aslı Bekdik - Pınar İlkiz

ÇEVİRİ
Yasin Kara

DÜZELTİ
Sinem Özcan

GRAFİK UYARLAMA
Mahir Duman - Cüneyt Şekerci

PROJE KOORDİNASYON
Sena Uzunoğlu - Özgür Akhan

DOĞUŞ GRUBU İLETİŞİM YAYINCILIK VE TİC. A.Ş.
Maslak Mah. G45 Ahi Evran Polaris Cad. Doğuş Power Center No:4 Maslak · İstanbul
Tel: (212) 335 00 00 Faks: (212) 335 03 30

Tüm hakları saklıdır.
Bu kitap Doğuş Grubu İletişim Yayıncılık ve Ticaret A.Ş.'nin yazılı izni olmadan, fotokopi yöntemi dahil, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla çoğaltılamaz ve iletilemez.

ISBN: 978-605-5813-90-1

Sertifika No: 12444

1. Baskı Şubat 2011
Çin'de basılmıştır.

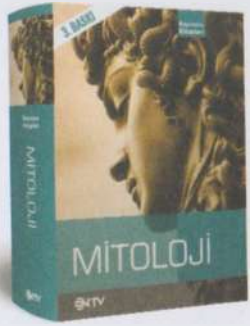
© 2008 Peter Delius Verlag, Berlin

Peter Delius Verlag kadrosu

Yazarlar: Daniel Borden (s. 86–149, 254–255, 262–263), Florian Duijsens (s. 150–219, 390–469), Thomas Gilbert (s. 220–253, 256–261, 264–265, 268–289, 292–299), Adele Smith (s. 266–267, 290–291, 300–389) **Katkıda bulunanlar:** Fran Johnson (s. 10–41, 42–85) **Editörler:** Silke Körber, Elizabeth Corso **Görsel Araştırma:** Natalie Lewis **Grafik Tasarım:** Burga Fillery **Sayfa Düzeni Asistanları:** Angela Aumann, Andreas Bachmann ve Christine Engler

Başvuru Kitapları

Yakında...

• SANAT

NTV yayınları

ntvyayinlari.com

Herkesin elinin altında bulunması gereken bir sinema rehberi: *FİLM*. Sinema tarihini filmler, teknolojiler ve dönemler üzerinden inceleyen bu rehber kitap çekilen ilk filmden günümüze kadar uzanıyor.

Kronolojik olarak hazırlanan *FİLM*'de her tarihsel periyod inanılmaz teknolojik buluşları kapsadığı gibi dönemin önemli yönetmen ve filmlerine de yer veriyor. Tabii, türleri ve akımları gözardı etmeden. Western ya da film noir (kara film) gibi özel bölümlerin yanında Almanya ve Japonya gibi ülke sinemaları yer alıyor. Ayrıca yönetmen ve oyuncular da mercek altına alınıyor.

Hem görsel anlatımı hem de kullandığı dil açısından son derece pratik olan bu başvuru kitabı herkesin edinmesi gereken bir rehber.

NTV yayınları

ISBN 978-605-5813-90-1

9 786055 813901

Başvuru Kitapları